

Mina blogginlägg åren 2015–24

I det här dokumentet finns alla mina blogginlägg under de rubricerade tio åren. Det är framför allt 500 söndagsbetraktelser och 18 Quickbetraktelser, dessutom ett antal extrabetraktelser. Allt ligger i kronologisk ordning. Det är inte särskilt välordnat eller snyggt i övrigt, och det är inte lätt att hitta i. Vill man söka bland betraktelserna får man ta sig till min hemsida, där det finns sakregister och sökord.

2015

Söndagsbetraktelse nr 1 (150531)

Jag kommer att göra små betraktelser på bloggen på söndagarna framöver. De kommer att handla en del om Quickärendet, men även om annat. Det här är den första.

När det gäller Quickdebatten står jag fast vid det jag skrev i min artikel i Expressen den 26 maj. Jag har alltså lämnat den debatten och tar bara upp den om jag blir angripen på ett sätt som gör det nödvändigt att svara, eller om de numera ganska ovanliga påståendena om en rättsskandal återkommer på ett oroande sätt.

Detta hindrar inte att jag kommer att skriva om Quickärendet på min hemsida. Särskilt angeläget känns det att noggrant följa mediernas fortsatta arbete. Hur kommer de exempelvis att hantera Bergwallkommissionens rapport, som ju kommer på fredag (den 5 juni)? Men jag kommer även att göra några tillägg till bokens extramaterial. Och det kommer ytterligare en debattartikel. Den hade jag skrivit och skickat in till tidskriften i fråga (Advokaten) innan jag satte stopp.

Så till betraktelsen:

När jag var justitiekansler fick jag så småningom klart för mig att det fanns en delvis osund kåranda hos den svenska Polisen. Det var relativt vanligt att poliser ställde upp för varandra på ett oärligt sätt och ibland även ljög inför domstol. En typisk situation var att en patrull hade ingripit mot en person och att det hade blivit bråk i samband med ingripandet. Personen anklagade någon av poliserna för övervåld och anklagelserna hamnade i domstol. Då var det mycket vanligt att en kollega försvarade den polis som anklagats, och ibland på ett sätt som var osant. Poliser ställde upp för varandra helt enkelt. De berättade på ett sätt som var förmånligt för kollegan även om det var helt eller delvis lögnaktigt. Jag anklagade Polisen offentligt för detta. Officiellt tillbakavisade man harmset mina anklagelser. Men över 30 enskilda poliser sa till mig att jag hade rätt. I vilken mån dessa oegentligheter fortfarande förekommer hos Polisen vet jag inte.

Vad jag däremot nu har fått klart för mig är att en likartad osund kåranda finns bland journalister. Den handlar inte lika mycket om att försvara kolleger som hos Polisen. Nej, snarare handlar den om att försvara den egna tidningen, kanalen eller positionen. För en position tar man, och alltför ofta. Den osunda journalistandan drabbar inte alltid

enskilda på det sätt som polisernas kåranda gör. Men den drabbar verklighetsbilden och sanningen.

I Quickärendet har detta framstått i blyxtbelysning. Bara ett exempel av många:

Det finns en rad frågor att ställa till personer som står på rättsskandalens sida. (Jag har 100 sådana frågor på en lista.) Som exempelvis till Dan Josefsson, Leif GW Persson, Mattias Göransson, Göran Greider, resningsåklagarna och redaktörer och journalister hos några av de större medierna. Det är frågor som handlar om dessa personers agerande och om deras eventuella fel. Sådana frågor skulle kunna tjäna syftet att komma sanningen i Quickärendet närmare.

Men frågorna ställs inte.

De ställs inte heller av public service-medierna, som arbetar under ett saklighetskrav. Däremot satsade Sveriges Radio på att avslöja ett fel i min bok Quickologi, ett avslöjande som slogs upp stort och som för många – särskilt de vars önskingar gick i den riktningen – nog blev till ett slags belägg för att boken är osaklig.

Journalisterna på de medier som bevakar Quickärendet är naturligtvis medvetna om att de avstår från att göra sådant som skulle kunna avslöja att de och deras arbetsgivare har haft fel. Och det är detta som leder till min fundering.

Hur känner man sig som journalist när man blir medveten om att man inte arbetar för att söka sanningen? Hur känner man sig när man utnyttjar sin yrkesskicklighet för att i möjligaste mån vrida verklighetsbilden i den riktning som den egna tidningen eller kanalen vill? Och att man gör det utan hänsyn till sanningen? Ställer man sig då möjligen ibland frågan om det är detta man har utbildat sig för? Om man verkligen gör rätt? Om det är så man vill arbeta? Jag har frågat Bo-Göran Bodin på Sveriges Radio – som avslöjade felet i min bok – om han skulle kunna tänka sig att ställa några svåra frågor till motsidan. Han har vridit sig som en mask.

Jag upprepar det jag har sagt tidigare: Frågan om verklighetsbilden i Quickärendet är i hög grad en fråga om vilka som får överhanden, de renhåriga journalisterna eller de som inte är renhåriga.

En osund kåranda bland journalister är ett lika stort samhällsproblem som en osund kåranda inom Polisen. Om inte större.

Söndagsbetraktelse nr 2 (150607)

I fredags kom Bergwallkommissionens rapport om Quickärendet. Den är utomordentligt intressant. Inte så mycket för den kritik som delas ut, och inte heller så mycket för den kritik som uteblir. Utan framför allt som ett exempel på en statlig utredning som har arbetat inom ramar som den har haft mycket svårt att hantera.

Eftersom kommissionen helt och hållet har utgått från att det var fel när Sture Bergwall åtalades och dömdes, kan det vara dags att uttrycka sig lite tydligare än jag gjorde i min bok Quickologi. Risken finns annars att kommissionsrapporten tas till intäkt för att det verkligen var fel. Låt mig därför ge bara en enda siffra till stöd för motsatsen:

Sannolikheten för att Thomas Quick talade sanning när han sa att han hade hanterat kroppen efter en död människa på åtminstone någon av de platser som undersöktes av s.k. liksökhundar är långt över 99 procent. Se om detta den promemoria (PM om bevisvärdet av hundsöken) som jag just har lagt ut på hemsidan som extramaterial till min bok. Var och en kan utifrån detta reflektera över sannolikheten för att kommissionens utgångspunkt, att Quickärendet är en rättsskandal, är riktig. Jag tycker att det bör sägas: Sannolikheten är så liten att den är försumbar.

Av detta kan man förstå att det inte har varit lätt för kommissionen att hantera sina direktiv. Men man har valt att helt enkelt utgå från att den angivna utgångspunkten är riktig. Det kan ju vara rimligt. Men då förstår man också att rapporten måste bli lätt egendomlig om utgångspunkten inte stämmer. För vad blir det av kritiken om allt som gjordes i utredningarna och rättegångarna var i allt väsentligt korrekt och inte ledde till några fel? Vad blir det t.ex. av (den enligt min mening orimliga) kritiken mot tingsrätterna om de utifrån den bevisning som fanns dömde alldeles rätt? (Och det gjorde de.)

Det finns mycket att säga om kommissionens rapport, men den bör studeras noggrant innan de slutliga omdömena fälls. Det som är viktigt att konstatera "från rättsskandalperspektivet" är att kommissionen inte över huvud taget kritiserar de ansvariga för falsarier, fusk eller andra manipulationer. Något sådant har man, i varje fall såvitt jag hittills har kunnat finna, inte hittat. Det förvånar mig visserligen inte, för jag är övertygad om att något sådant inte heller förekom. Men man kan undra vad som då händer med alla påståenden om att bevisningen var manipulerad och därför inte har något värde.

Ett exempel av många: Vad händer med påståendet om att Seppo Penttinen styrde Thomas Quicks agerande vid rekonstruktionen efter mordet i Appojaure? Hur kunde Quick lyckas så väl vid denna rekonstruktion om Penttinen inte hade ett manipulerande finger med i spelet?

Medan övriga medier har försökt spegla kommissionsrapporten på ett hyggligt neutralt sätt, fortsätter Aftonbladet sin ytterlighetskamp. Nu när Dan Josefsson dessutom har enrollerats som nyhetsreporter, har hans bekymmerslösa attityd till sanningen gjorts till Aftonbladets. I lördagens tidning (6.6) skriver han t.ex. att man i rapporten kan läsa "sida upp och sida ner ... om hur polis och åklagare fuskade". På för honom känt maner anför han inga exempel. Det förstår jag. Men varför vill Aftonbladet ha det så i sina spalter?

I fredagstidningen (5.6) försökte tidningen hitta "högt uppsatta domare" som vände sig mot mitt agerande i Quickärendet. Resultatet blev skvalt, man hittade bara två av de domare som redan tidigare uttalat sig kritiskt. Inte ens de tre övriga domare som brukar kritisera mig offentligt fanns med, och man kan undra varför. Men vad tidningen denna gång gjorde sig skyldig till var en lätt avslöjad bluff. Man påstod att två domare kritiserade mig anonymt. Då visste man tydligen inte att det är en hederssak för domare att stå för sitt ord. Det framstår som otänkbart, i varje fall för mig, att Aftonbladet skulle ha fått två domare att agera anonymt, som dessa båda alltså påstods göra.

Nu undrar förstås många: Skulle inte Göran Lambertz sluta att debattera Quickärendet? Och svaret är: Jag skriver tills vidare inga debattartiklar eller låter mig intervjuas, och jag deltar inte i tv- eller radioprogram om Quickärendet. Men på min hemsida fortsätter jag att skriva.

Det är en fin söndagskväll. Min semester har börjat. Snart reser Susanne och jag till USA på en månad. Det känns roligt och härligt.

En skön sommarvecka önskar jag alla som läser detta.

Söndagsbetraktelse 3 (150614)

Denna betraktelse skriver jag i Port Charlotte, Florida. Susanne och jag har inlett vår månadslånga USA-semester här, alldeles invid Mexikanska Golfen. Det kan nog tyckas lite nördigt att jag då ägnar även denna text åt Quickärendet. Och så småningom ska väl detta ämne tunnna ut i betraktelserna, kanske bortfalla helt. Men det går inte att komma ifrån ämnet när man med stigande förundran läser Bergwallkommissionens rapport.

I min förra söndagsbetraktelse tog jag upp bevisvärdet av hundsökningarna, och jag kom fram till att sannolikheten för att Thomas Quick talade sanning vid åtminstone ett av de tillfällen då han sa sig ha hanterat ett mordoffers döda kropp var långt över 99 procent. Här gör jag samma sak beträffande bevisvärdet av det kunskapstest som gjordes med Quick beträffande två av morden. Jag tänker inte fortsätta denna exercis med ytterligare bevisomständigheter, men det finns anledning att påvisa det mycket höga värdet redan för dessa båda bevis.

Om vi korrigerar för några möjliga felkällor och förenklar beräkningarna en del, kan vi se att sannolikheten för att Quick av en slump skulle få det resultat som han fick i kunskapstestet var långt under en på en miljard, alltså uppenbarligen försumbar. Det måste därför finnas någon annan förklaring.

I huvudsak tre andra möjliga förklaringar finns. Den första är att testet manipulerades, den andra att det innehöll viktiga metodfel som gör resultaten oanvändbara, och den tredje att Quick talade sanning. Undersöker man dessa alternativa förklaringar, kan man konstatera att sannolikheten för den tredje förklaringen – alltså att Quick talade sanning – kan uppskattas till åtminstone 98 %.

Det går då att beräkna den samlade sannolikheten utifrån dels kunskapstestet, dels hundsökningarna, för att Quick skulle ha ljugit om alla morden. Denna sannolikhet är, enbart bedömd utifrån dessa båda bevis, ungefär $0,00005$ (hundsöken) $\times 0,02$ (kunskapstestet) = $0,000001$, eller ungefär en på en miljon. Övriga bevis tillkommer, liksom ursprungssannolikheten.

Sannolikheten för att han talade sanning beträffande åtminstone något av morden kan därmed uppskattas till i varje fall 99,999999. Utifrån denna siffra kan man fundera över om Bergwallkommissionens utgångspunkt, att Bergwall åtalades och dömdes felaktigt, var fruktbar.

När jag nu säger detta så tydligt – efter att i min bok ha talat lite tystare om det mycket höga bevisvärdet – är det naturligtvis stor risk att jag får mer kritik. Detta får jag i så fall leva med, för så är det i Quickärendet. När man diskuterar de två frågor som hela tiden finns vid sidan av varandra – 1. Vilken är sanningen? 2. Vad får man säga om sanningen? – är paradoxen ständigt närvarande. Ju mer övertygande man visar vilket svaret är på fråga 1, desto större fel riskerar man att anses begå enligt fråga 2. Detta är dock andras svar på fråga 2, inte mitt eget. Jag menar att det står klart att människor

måste få veta sanningen (dvs, svaret på fråga 1). Den svenska rättshistorien bör inte belastas med en stor villfarelse. Och människor har rätt att få veta hur det var.

Mina beräkningar angående bevisvärdet av kunskapstestet finns samlade i en promemoria, som ligger som extramaterial till min bok på hemsidan www.goranlambertz.se. Jag välkomnar invändningar mot promemorian till adressen pm@goranlambertz.se och kommer att revidera den allteftersom behov uppkommer.

Jag kan nämna att jag har fått en del frågor som gäller promemorian om hundsökningarna, men inte några egentliga invändningar.

Jag kan också nämna att jag har börjat spara på namn på jurister som säger uttryckligen hur de svarar på frågan om de ser Quickärendet som en rättsskandal på grund av vad som hände när Thomas Quick åtalades och dömdes. Jag har 14 namn på jurister som svarar nej på frågan (inklusive mitt eget och Christer van der Kwasts), bara två jurister som svarar ja (en av dem Bergwalls advokat Thomas Olsson).

Ytterligare en sak slutligen angående Bergwallkommissionen, som alltså har granskat Quickärendet utifrån förutsättningen att åtalen och domarna var felaktiga trots att sannolikheten var ungefär 99,999999 för att de var riktiga: Jag kan inte se att kommissionen över huvud taget har granskat resningsåklagarnas arbete. I så fall befäster det intrycket av ett utredningsarbete som inte bara stod på huvudet, utan som också genomfördes med förbundna ögon och bakbundna händer.

Men Quickärendet är inte hela världen. Nu åker Susanne och jag vidare västerut i den amerikanska södern. I San Diego ska vi besöka Museum of Hoaxes. Måhända hamnar en eller annan svensk företeelse där om några år.

Söndagsbetraktelse nr 4 (150621)

I dag handlar min betraktelse om en elefant i ett rum. Den tar sig in där i samband med att Erik Hamrén väljer Zlatan Ibrahimovic framför Johan Elmander som forward i EM-slutspelet i fotboll och Sverige därefter misslyckas med att gå vidare från grupppelet.

En Zlatankritisk supporterklik har varit ganska tystlåten i några år men avvaktat sin rätta stund. Nu anser den sig ha fått bekräftelse på något som den länge har hävdad. Och redan före EM hade klickern i varje fall internt vädrat idén att Zlatan borde sättas på bänken till förmån för Elmander, som ju är snabbare, löpvilligare, aggressivare och hungrigare. Men Zlatan var given i laget. Och stjärnan spelade alla tre gruppspelsmatcherna, medan Elmander fick bara tjugo minuters speltid totalt.

Efter EM producerar klickern en dokumentärfilm om "Hamréns och Zlatans EM". Filmen innehåller en provkarta på misslyckade svenska spelsekvenser med Zlatan inblandad i samtliga. Den inrymmer också några gyllene insatser av Elmander från matcher före EM-slutspelet. Filmen sänds i SVT. Den väcker stort uppseende, och medierna hakar på den hårda kritiken mot Hamrén. Det råder snart en nästan total enighet om att förbundskaptenen gjorde fel som satsade på Zlatan framför Elmander.

Svenska Fotbollförbundet tillsätter en kommission med uppdraget att bedöma varför Sverige misslyckades i EM-slutspelet. Utgångspunkten för utredningen är att det var fel att låta Zlatan spela och Elmander sitta på bänken. Den första huvuduppgiften är att

bedöma vilka misstag som begicks när Erik Hamrén kom fram till sitt olyckliga beslut, den andra att lämna förslag om hur felen ska kunna undvikas i framtiden.

Efter en tids utredning kommer rapporten från EM-kommissionen, som inte anser sig ha anledning att ifrågasätta utgångspunkten att det var fel att ta ut Zlatan till samtliga matcher. Hamrén begick enligt kommissionen framför allt fyra misstag som ledde till det felaktiga beslutet.

Det första misstaget var att förlita sig på Zlatans gamla meriter och hans långt högre värde på spelarmarknaden. Det andra var att förbundskaptenen inte tillräckligt lyssnade på personer som hade kunskap om Zlatans och Elmanders formkurvor det senaste halvåret. Det tredje misstaget var att inte beakta motståndet i gruppsspelsmatcherna och behovet av en snabb och aggressiv forward framför en stark och teknisk. Och det fjärde var att Hamrén inte insåg att en storstjärna har den effekten på övriga spelare i laget att de underkastar sig stjärnan och därmed sänker sin egen nivå.

Kommissionen lämnar också förslag för framtiden som ligger i linje med analysen av misstagen.

Presskonferensen i samband med rapporten förlöper i huvudsak lyckligt. Den handlar mestadels om hur allvarligt kommissionen ser på Hamréns misstag. Var det över huvud taget rätt att ha med Zlatan i truppen, frågar en av journalisterna. Kommissionens ordförande säger att man inte har haft i uppdrag att behandla den frågan.

Presskonferensen är slut. Elefanten går ut med de andra.

Söndagsbetraktelse 5 (150628)

Hannes Råstam berättar i sin bok om en man E som enligt Thomas Quicks berättelse körde Quick i sin bil till Växjö i samband med ett mord på en pojke år 1964. Råstam skriver att Christer van der Kwast försökte gömma undan de tre förhören med mannen. Anledningen var enligt Råstam att van der Kwast inte ville att det skulle avslöjas att E ”övertygande kunnat bevisa att Quick beljugit honom”.

I de tre förhören nekade E till att ha varit med Sture Bergwall i Växjö. Men han berättade att han hade skjutsat Bergwall i sina bilar under ganska lång tid och bl.a. bevittnat ett närmande mot en minderårig liftare. Quick hade berättat att de brukade plocka upp yngre liftare för att han skulle få utnyttja dem sexuellt i utbyte mot att E fick ha sex med honom. Att de hade haft en sexuell relation bekräftade E i förhören.

Utredningen om mordet 1964 kunde inte leda till något åtal eftersom det var preskriberat. Det fanns därför inte tillräcklig anledning att ta in förhören med E i något förundersökningsprotokoll. Så de lades i den s.k. slasken. Där läggs handlingar som inte offentliggörs i samband med att åklagaren väcker åtal. Att man över huvud taget höll förhör med E berodde på att man ville undersöka Quicks trovärdighet.

När förhörprotokollen begärdes utlämnade belades de med sekretess av hänsyn till E, som inte i onödan borde pekats ut för sitt samröre med Quick.

Det finns ingenting i förhören som ger stöd för påståendet att E ”övertygande kunnat bevisa att Quick beljugit honom”. Men det passade Råstams syfte att framställa det så, och att samtidigt anklaga van der Kwast för en allvarlig manipulation.

Frågan är hur man ska se på ogrundade anklagelser mot åklagare och poliser från författare som driver ett påstående om rättsröta. Och frågan är hur man ska se på felaktiga och vilseledande påståenden i syfte att ge en viss bild av sakfrågan.

Man kunde tänka sig att sådant skulle intressera medierna. Och det finns personer som i dag har ett ansvar för Råstams bok och som kan svara på frågor.

Men medierna ställer inte sådana frågor i Quickärendet. Det gäller även SVT och Sveriges Radio, som arbetar under ett saklighetskrav.

Söndagsbetraktelse nr 6 (150705)

Häromdagen besökte jag Sixth Floor Museum i Dallas. Det är ett museum om John F. Kennedys presidentgärning, men framför allt om mordet på honom den 22 november 1963. Efter mordet tillsatte Lyndon B. Johnson den s.k. Warrenkommissionen med uppdrag att undersöka om mordutredningen var riktigt gjord, eller om FBI hade missat något av avgörande betydelse. Var det möjligen fråga om en konspiration, eller var verkligen Lee Harvey Oswald ensam gärningsman? Kommissionen kom fram till att Oswald var ensam. Ett par utredningar gjordes efter Warrenkommissionen. Trots bl.a. ”den magiska kulan” och det ihållande ekot av skott från andra sidan Elm Street, blev slutresultatet att FBI och kommissionen hade haft rätt. Det är en slutsats som än i dag ifrågasätts av många, och fullständig säkerhet lär aldrig uppnås. Men historien får ändå sägas ha gett Warrenkommissionen rätt.

Det är mycket intressant att jämföra resultatet av Warrenkommissionens arbete med den utredning som gjordes av Granskningskommissionen om mordet på Olof Palme (här kallad Palmekommissionen). Den presenterade sitt betänkande år 1999, 10 år efter att Christer Pettersson hade frikänts av Svea hovrätt efter att först ha fällts av Stockholms tingsrätt. Palmekommissionens uppdrag var främst, liksom Warrenkommissionens, att undersöka om mordutredningen var riktigt gjord eller om något viktigt hade missats. Kommissionens viktigaste iakttagelse var att det s.k. landsförräddarspåret inte hade tagits på tillräckligt allvar. Förundersökningsledningen hade haft bristfällig kunskap om den utredning som på olika håll faktiskt fanns i detta ämne, och attityden mot inblandade personer hade haft en överslätande och ibland beskyddande karaktär. Kommissionen rekommenderade att Palmeutredningen utan dröjsmål skulle genomföra de utredningsåtgärder som kritiken föranledde. Kritiken innebar ett tydligt underkännande av Palmeutredningen i en viktig del.

Numera har vi svenskar också anledning att jämföra med resultatet av Bergwallkommissionens arbete. Till skillnad från de andra kommissionerna var dock Bergwallkommissionen inte förutsättningslös. Den fick nämligen inte ifrågasätta de friande domarna, vilket gjorde att kommissionen utgick från att de tidigare fällande domarna var felaktiga. Kommissionen hittade inte några falsarier eller andra ohederligheter hos polis, åklagare eller andra som arbetade med fallen. Men med den förutsättning som man arbetade utifrån, att det var fel att Thomas Quick åtalades och dömdes, kom man ändå fram till att det hade begåtts en rad fel.

Om man jämför de tre kommissionerna kan man notera bl.a. följande.

Warrenkommissionen med Palmekommissionen: Både Warrenkommissionens rapport och Palmekommissionens får sägas ha godtagits av eftervärlden, och det finns därför skäl att låta dem ligga till grund för historiens dom över brottsutredningarna. Det betyder att utredningen om mordet på John F. Kennedy har fått i huvudsak godkänt, medan Palmeutredningen har fått underkänt i en viktig del. Säkert som amen i kyrkan vågar man säga att amerikanska medier och politiker inte hade suttit stilla i båten, så som svenska medier och politiker har gjort, om Warrenkommissionen hade kritiserat FBI:s brottsutredning på ett sätt som hade motsvarat den kritik som Palmekommissionen riktade mot Palmeutredningen. Det är ett av vår samtidshistorias mysterier att Palmekommissionens resultat inte har följts upp.

Warrenkommissionen med Bergwallkommissionen: Warrenkommissionen arbetade förutsättningslöst och godkände i princip FBI:s arbete med utredningen av mordet på John F. Kennedy. Bergwallkommissionen arbetade utifrån förutsättningen att mordutredningarna hade lett till ett felaktigt resultat. Då var det knappast möjligt att ens i princip godkänna mordutredningarna. Och eftersom de friande domarna inte fick ifrågasättas, var det på sitt sätt naturligt att kommissionen avstod från granskning av resningsprocessen i övrigt, trots att processen var både exceptionell och unik. Vilket värde har egentligen ett sådant arbete?

Palmekommissionen med Bergwallkommissionen: Palmekommissionen arbetade förutsättningslöst och var därför inte begränsad av någon viss utgångspunkt beträffande åtalet mot Christer Pettersson eller beträffande tingsrättens fällande dom. Av betänkandet framgår också att det var helt främmande för kommissionen att undersöka om polis och åklagare hade gjort misstag som ledde fram till ett felaktigt åtal. Man undersökte utredningen mycket omsorgsfullt, och i betänkandet pekar kommissionen på en rad omständigheter som talar för att åtalet och tingsrättens fällande dom i själva verket var riktiga i den meningen att Christer Pettersson var gärningsman. Kommissionen kritiserar rentav hovrättens friande dom på någon punkt. Eftersom Bergwallkommissionen arbetade utifrån den bestämda förutsättningen att åtalen och de fällande domarna var fel, kunde man inte göra någon sådan genomgång som Palmekommissionen gjorde.

Man kan undra vilken mediernas och andras reaktion hade blivit om Palmekommissionen hade begränsats i sina direktiv på det sätt som skedde med Bergwallkommissionen. Och man kan undra vilken reaktionen hade blivit om Palmekommissionen i sin utredning hade valt att utgå från att det var fel att åtala Christer Pettersson.

Den genomlysning som har gjorts av utredningen av mordet på John F. Kennedy ger det bestämda intrycket att man i USA har försökt vända på alla rimliga stenar. Varför sker inte det i Sverige? Varför händer det så konstiga saker hos oss?

PS 1: I nästa söndagsbetraktelse tänker jag ta upp frågan om varför journalister och jurister ser så olika på Fråga 1 i Quickdebatten, alltså spörsmålet om Quickmålen är en rättsskandal eller inte.

PS 2: Jag har besökt Museum of Hoaxes utanför San Diego. Det lutar åt att villfarelsen om Quickärendet får ett eget rum där när saken är klar.

Söndagsbetraktelse nr 7 (150712)

Att journalister och jurister ser olika på Fråga 1 i Quickärendet (frågan om hur det var) är ganska lätt att konstatera. Alla journalister och jurister kan naturligtvis inte dras över en kam, men utrymmet för generaliseringar är ganska stort.

Av jurister som har uttryckt en uppfattning, antingen offentligt eller direkt till mig, är det numera – såvitt jag vet och kommer ihåg – 25 som har sagt att de inte tror att Quickmålen är en rättsskandal. Bara tre har dock vad jag vet sagt det offentligt. Det är jag själv, Christer van der Kwast och Claes Borgström. Nio jurister som jag känner till har på motsvarande sätt sagt, mer eller mindre tydligt, att de tror att det rör sig om en rättsskandal, åtta offentligt och en därutöver direkt till mig. De som har sagt det offentligt är Sven-Erik Alhem, Morgan Johansson, Bo Lindberg (kolla namn), Håkan Nyman, Thomas Olsson, Anne Ramberg, Nils-Eric Schultz och Pelle Svensson.

Jag har inte räknat antalet journalister som mer eller mindre tydligt har sagt att de tror att Quickfallen är en rättsskandal. Men det är uppenbart att det stora flertalet av de journalister som har uttryckt en uppfattning är på den sidan. Om man använder journalistbegreppet vidsträckt är det bl.a. Oisín Cantwell, Eva Franchell, Göran Greider, Jan Guillou, Mattias Göransson, Jörgen Huitfeldt, Dan Josefsson, Martin Jönsson, Dan Larsson, Per Lindeberg, Åsa Linderborg, Stefan Lisinski, Benjamin Katzeff Silberstein, Ulrika Knutsson (ett s?), Jenny Küttim, Mats Parner, Leif GW Persson, Hannes Råstam, Monika (med c?) Saarinen, Erik Tagesson, Ulf Traneborn, Peter Wolodarski och Maciej Zaremba.

Av journalister som har sagt motsatsen offentligt kan jag på rak arm bara komma på fem: Gubb Jan Stigson, Kristina Hultman, Yrsa Stenius, Chris Forsne och Ewa Tures. Fyra har därutöver sagt detsamma direkt till mig.

Ibland hör man människor säga (eller ser dem skriva) att det skulle handla om en strid om begreppet ”rättsskandal”. Men det är en missuppfattning. Det är ganska lätt att bestämma sig för vad man i det här sammanhanget bör mena med detta begrepp, och jag är rätt så säker på att det är ungefär det som de ovannämnda personerna menar. Om Thomas Quick dömdes oskyldig eller på alldeles otillräcklig bevisning var det en rättsskandal att han åtalades och dömdes, annars inte. Det är i alla fall så som jag använder begreppet nu.

Och om man ställer frågan på det sättet – Tror du att Thomas Quick dömdes oskyldig eller på alldeles för svag bevisning? – är alltså 25 jurister mot 9 uttalat på ”min” sida, medan det är mängder av journalister mot 9 uttalat på den andra, rättsskandalsidan. Såvitt jag vet och kommer ihåg.

Så varför är det då en sådan skillnad? Jag tror att det beror på i huvudsak tre saker.

Den första handlar om *professionell inriktning och färdighet*. Det är en del av många journalisters uppdrag att spegla ett förlopp utifrån en viss inriktning, och att snabbt värdera hur speglandet ska se ut. Detta är främmande för juristen, vars yrke det ofta är att omsorgsfullt värdera argument för olika sidor och göra en samlad bedömning. Därtill ingår det i många juristers yrke att pröva bevisning, medan journalister inte har någon professionell vana vid detta. Att t.ex. bevisvärdet för skuld är mycket högt är därför något som jurister har större benägenhet att beakta än journalister. Vidare måste både

jurister och journalister i viss mån förlita sig på det som de uppfattar vara auktoritativa uttalanden, men journalisten är oftast mer beroende av sådana än juristen.

Den andra handlar om *svårigheten och oviljan att ompröva*. Föreställningen om en rättsskandal är i hög grad journalistdriven. Det började med Dan Larsson, Jan Guillou, Leif GW Persson och Hannes Råstam, och väldigt många följde efter när rättsskandalen etablerades i medierna. Den som har ställt sig hårt fast står gärna kvar, inte minst den som får en position att försvara. Detta gäller inte bara journalister, utan också t.ex. jurister (även mig). Men det var väldigt många journalister som ställde sig hårt fast tidigt och som bl.a. därför har svårt att ompröva sin ståndpunkt. Det var betydligt färre jurister som tidigt tog ställning.

Den tredje handlar om *önsknings- och förhoppningar*. En allvarlig rättsskandal har ett stort medieintresse och är därför något som många journalister vill ha. Jurister har helt naturligt inte någon motsvarande drivkraft. En del jurister kan nog visserligen tycka att det känns lockande med en rättsskandal om den drabbar andra, och särskilt om den drabbar kolleger som man inte gillar. Men antalet jurister som tar ställning i en sakfråga med detta som drivkraft lär vara litet.

Söndagsbetraktelse nr 8 (150719)

En del inslag i Quickdebatten påminner om de myter som skapades runt Ed Kemper i USA i början av 1970-talet eller Jack Unterweger i Österrike i mitten av 1990-talet. Ed Kemper dödade sina farföräldrar när han var 15 år gammal. När han sju år senare fick lämna mentalsjukhuset var han först ålagd att fortsätta samtalen med sin psykiater. Men han lyckades övertyga de ansvariga på sjukhuset att han var frisk. Han levde ett normalt liv och sågs som ofarlig innan han begick åtta mord i tät följd.

När Jack Unterweger släpptes efter 16 år i fängelse för mord blev han en välkänd och ganska uppburen journalist. Han anlätades bl.a. som expert efter att flera prostituerade kvinnor hade mördats. Att han själv skulle kunna vara gärningsman sågs som otänkbart innan ett par mordutredare upptäckte att mycket i mördarens tillvägagångssätt stämde med hur Unterweger själv hade handlat vid det mord som han begick nästan 20 år tidigare.

Det som påminner om detta i Quickdebatten är främst försöken att glömma eller tona ner Sture Bergwalls bakgrund och dokumenterade farlighet.

Men villfarelsen kring Quickärendet är betydligt mer komplicerad än så. I min bok räknar jag upp tjugo faktorer som har inverkat:

1. En bakgrund med ganska rimliga misstankar om allvarliga fel i brottsutredningen.
2. Kraftfulla opinionsbildare som odlade misstankarna (främst Guillou och Persson).
3. Ett väl förberett avslöjande; Råstams suggestiva dokumentär där Bergwall ”erkände att han hela tiden hade ljugit om sin skuld”.
4. Övertygande, starkt vinklade och delvis bedrägliga böcker av Hannes Råstam och Dan Josefsson.
5. En omfattande publicitet där tidningar, radio och tv tog till sig Guillous, Perssons, Råstams och Josefssons berättelser.
6. Stöd från personer med stor trovärdighet, som t.ex. Anne Ramberg, Hans-Gunnar Axberger, Peter Wolodarski och Maciej Zaremba.

7. Betydande ensidighet i mediebevakningen.
8. Hårda verbala attacker mot personer som hävdade att den påstådda rättsskandalen var en villfarelse, inte minst mot mig själv. Angreppen kan ha skrämt bort personer som annars kunde ha varit beredda att gå emot strömmen.
9. Osanningar eller oklarheter som blev till sanningar. Det var historien med "Norgepojarna", det "vattentäta alibit" för mordet på Therese Johannessen, påståendet att Quick hade erkänt mordet på Helén Nilsson, "nyheten" om konfirmationen 1964, konstaterandet att det saknades tekniska bevis, besöken på Kungliga Biblioteket och Stockholms stadsbibliotek, och mycket annat.
10. Resningsprocessen, som fick många att tro att domstolarna hade slagit fast att bevisningen mot Bergwall inte räckte för fällande dom.
11. Det accepterade påståendet att s.k. bortträngda minnen spelade in när Thomas Quick fälldes.
12. Tystnaden från personer som hela tiden visste att det inte hade slagits fast att Quick var oskyldig, men som avstod från att säga något fastän en föreställning om detta spred sig.
13. Okunskap hos bl.a. många journalister om det rättsliga förfarandet och om bevisningens betydelse. Okunskapens myter fördes vidare till många i allmänheten.
14. Benägenheten att bortse från det sannolika, exempelvis att mycket talar för att den som döms enhälligt för åtta mord i sex mål inte är oskyldig till alla, särskilt som det när han erkände många år efter morderna inte fanns någon annan starkt misstänkt utom möjligen i ett fall.
15. Ett beroende mellan myndigheter och medier, där mediepersonligheter tycks ha fått makt och status i förhållande till myndigheterna och inverkat på beslut.
16. Konformism; om många tänker och tycker på ett visst sätt har andra en tendens att följa efter, ibland ganska okritiskt.
17. Bristande tid och intresse hos många och ett intellektuellt motstånd mot att ordentligt pröva om det kunde förhålla sig på ett annat sätt.
18. Prestige, obehaget i att ha fel, ovilja att ompröva. Många hade låst fast sig i den etablerade uppfattningen och drev den hårt. Det fick bl.a. till följd att medierna inte ställde någon av de många frågor som fanns att ställa till exempelvis resningsåklagarna och några av opinionsbildarna.
19. Kritiken mot dem som sa något annat (bl.a. mig) klibbade fast. Många människor utgick från att jag måste ha fel i sak med tanke på hur stark och omfattande kritiken var. Så småningom tröttnade människor på att höra invändningarna, och på debatten. Man ville komma vidare.
20. "Populariteten" hos föreställningen om rättsskandalen. Många gillade inte alls tanken att det skulle röra sig om en myt.

Nu har det tillkommit ytterligare en faktor:

21. Den av regeringen tillsatta Bergwallkommissionen riktar i sin rapport omfattande kritik mot polis, åklagare och domstolar. Kommissionen använder visserligen inte begrepp som "rättsskandal" eller "rättsröta", men det går inte att få något annat intryck än att kommissionen ställer sig bakom skandalteorin; det var fel att åtala och döma Thomas Quick.

Jag har skrivit en del om denna faktor i ett par tidigare betraktelser. Och det finns anledning att återkomma, bl.a. angående kommissionens syn på de fällande domarna och på resningsprocessen. Snart tillkommer också den norska utredningen. Den får bli en del av punkt 21.

PS Efter att i går ha lyssnat på Tom Alandhs sommarprogram, som sändes den 29 juni, kan jag klandra mig själv för vissa inslag i Quickdebatten. Jag tror att jag ska återkomma till det. Tom Alandhs sommarprogram är det bästa jag har hört. Vad som är bäst av många bra är naturligtvis en smaksak. Men Alandhs tonsäkerhet, i både ord och musikval, var underbar. Och hur lär man sig att som han säga precis lagom mycket för att lyssnaren ska förstå, inte ett ord därutöver?

Söndagsbetraktelse nr 9 (150726)

I Oslo har det i dagarna öppnats ett ”22 juli-center” där historien om terrorangreppet i regeringskvarteret och på Utøya den 22 juli 2011 berättas. Händelseförloppet framställs genom bilder, texter, film och föremål. Utställningen visar också reaktionerna efter dådet: sorgen, stämningarna och samhörigheten. De 77 personer som dödades har fått ett särskilt rum. Rättegången mot Breivik redovisas också. Centret ligger i det s.k. Høyblokka i regeringskvarteret.

Det är nog en alldeles omöjlig tanke att vi i Stockholm skulle få ett Palmemuseum med en skildring av Olof Palmes liv och gärning och en berättelse om mordet på honom, mordutredningen, rättegången, de olika utvärderingarna och Sveriges hantering i övrigt av det trauma som mordet innebar och i viss mån fortfarande innebär.

I USA är det en självklarhet att det finns museer på de platser där Abraham Lincoln, John F. Kennedy och Martin Luther King mördades. Museerna beskriver de tre personernas politiska gärning och arvet efter dem. Morden och händelserna omkring skildras omsorgsfullt och skickligt. Spekulationerna och teorierna kring Kennedymordet redovisas noggrant och i detalj. Museerna är publikmagneter, intresset är mycket stort.

Så varför inte något Palmemuseum? Jag tror att det beror på framför allt två saker:

1. Vi har inte någon sådan museitradition i Sverige. Museer om enskilda personer är ytterst ovanliga här. Och det framstår som särskilt främmande för oss att bygga ett museum kring ett mord, om än den kanske mest dramatiska händelsen i vår nutidshistoria.
2. Mordet är ouppklarat och Palmeutredningen håller till stor del hemligt om man fortfarande bedriver något arbete, och i så fall vilket. Utredningen skulle inte tåla en sådan öppen redovisning som man tillhandahåller i USA kring Kennedymordet.

Ett museum skulle säkerligen väcka stort intresse och dra mycket folk. Men det kommer aldrig att bli av.

QS Denna betraktelse handlar som synes om annat än Quickärendet. Jag kan dock inte underlåta att nämna en åsikt som kan vara en insikt: Resnings- och utvärderingsprocessen kring Quickmålen är ett ovanligt intressant försök till rättspolitisk historierevisionism.

Söndagsbetraktelse nr 10 (150802)

Min fjärde söndagsbetraktelse innehöll en saga. Den tionde innehåller en till. Det är den saga som nog måste berättas i anslutning till Quickärendet. Sedan får detta ämne vila en tid på min blogg.

För många år sedan fanns det en kejsare som tyckte mycket om vackra kläder. Han bytte ofta, och han stod länge framför spegeln. Han gillade att visa upp sig i sina praktfulla munderingar i den stad där han bodde.

I staden gick det ofta mycket livligt till. En dag kom två bedragare dit, Dan Pistol och Lars Brévé. De gav sig ut för att vara vävare och sa att de kunde väva det vackraste tyg som man kunde tänka sig. Inte nog med att mönstret var ovanligt vackert. De kläder som syddes av tyget hade även en underbar egenskap. De var osynliga för människor som var dumma.

Det skulle vara fint, tänkte kejsaren. När jag har på mig sådana kläder kan jag ju skilja de kloka i mitt rike från de dumma. Det tyget måste genast vävas åt mig. Och så gav han Pistol och Brévé mycket pengar i förskott så att de skulle kunna börja sitt arbete.

Bedragarna satte upp två vävstolar och låtsades att de arbetade. De hade ingenting på vävstolen, men de begärde oupphörligt det finaste silke och det präktigaste guld. Detta stoppade de i sin egen ficka och arbetade med de tomma vävstolarna till långt in på nätterna.

Varenda människa i staden fick veta vilken sällsam kraft tyget hade. Några var oroliga och undrade om de skulle kunna se tyget.

Jag ska sända min gamle trogne minister bort till vävarna, tänkte kejsaren. Han kan bäst se hur tyget tar sig ut, för han har mycket förstånd. Den gamle ministern gick in i salen där de båda bedragarna arbetade. Åh Gud bevara mig, tänkte den gamle ministern! Jag kan ju inte se någonting! Skulle jag vara dum? Det har jag aldrig trott, och det bör ingen människa få veta. Det går inte an att jag säger att jag inte kan se tyget.

– Åh, det är vackert, alldeles utomordentligt vackert, sa den gamle ministern till vävarna och tittade genom sina glasögon. Vilket mönster och vilka färger! Ja, jag ska säga till kejsaren att jag tyckte väldigt mycket om det.

Nu begärde bedragarna mer pengar, mer silke och guld som de skulle använda till vävnaden. Alltsammans stoppade de i sina egna fickor, och i väven kom inte en tråd. Men de fortsatte som förut att väva på de tomma vävstolarna.

Kejsaren sände snart en annan av sina gamla goda tjänstemän dit för att se hur det gick med väven och om tyget snart var färdigt. Det gick på samma sätt som med ministern. Mannen tittade och tittade, men eftersom det inte fanns annat än de tomma vävstolarna kunde han inte se något tyg.

– Ja, är det inte ett vackert tyg, sa Pistol, och visade och förklarade det vackra mönstret som inte alls fanns. Brévé stod bredvid och höll med.

– Dum är jag inte, tänkte mannen. Det var då verkligen konstigt! Men ministern såg ju tyget. Jag får inte låta någon märka. Och så prisade han tyget, som han inte såg, och förklarade sin förtjusning över de vackra färgerna och det präktiga mönstret. Ja, det är riktigt utsökt vackert, sa han till kejsaren.

Alla människor i staden talade om det vackra tyget.

Nu ville kejsaren själv se det medan det ännu var i vävstolen. Med en hel skara utmärkta

män gick han till de båda listiga bedragarna, som nu vävde av alla krafter utan något material i vävstolen.

– Vad vill det här säga, tänkte kejsaren. Jag ser ingenting, det är ju förskräckligt! Är jag dum? Duger jag inte till att vara kejsare? Det var det förfärligaste som kunde hända mig!

– Åh, det är mycket vackert, sa kejsaren. Det har mitt allra högsta bifall. Och han nickade belåtet och betraktade den tomma vävstolen. För han ville inte säga att han ingenting kunde se. Alla som han hade med sig tittade och tittade. Men de såg inte mer än alla de andra. Dock sa de, liksom kejsaren: Åh, det är mycket vackert! Och de rådde honom att klä sig i detta nya praktfulla tyg första gången vid den stora procession som snart skulle äga rum.

– Det är magnifikt, ypperligt, charmant, gick det från mun till mun. Kejsaren gav bedragarna var sitt riddarkors att hänga om halsen, och titeln vävjunkare.

Hela natten före den dag då processionen skulle äga rum satt bedragarna uppe och arbetade. Folk kunde se att de hade bråttom med att få kejsarens nya kläder färdiga. De låtsades att de tog tyget ur vävstolen. Dan Pistol klippte i luften med en stor sax. Lars Brévé sydde med synål utan tråd. Och de sa slutligen:

– Se så, nu är kläderna färdiga!

Kejsaren kom själv dit med sina förnämsta följeslagare, och de båda bedragarna lyfte ena armen i vädret som om de hållit i något, och sa:

– Här är benkläderna.

– Här är rocken.

– Här är manteln.

De är lätta som spindelväv. Man skulle kunna tro att man inte hade någonting på kroppen, men det är just det som är det fina hos dessa kläder.

– Ja, sade alla följeslagarna. Men de kunde ingenting se, för det fanns ingenting att se.

Kejsaren tog av sig alla sina kläder och bedragarna låtsades att de gav honom plagg efter plagg av de nya. Dan Pistol tog honom om midjan och liksom band fast något. Det var släpet, och kejsaren vred och vände sig framför spegeln.

– Gud vad det klär väl! Vad det sitter utmärkt, sa de allesammans. Vilket mönster! Vilka färger! Det är en dyrbar dräkt!

Kejsaren vände sig en gång till framför spegeln för att det skulle se ut som om han riktigt betraktade sin ståt.

Och så gick kejsaren i processionen under den vackra tronhimlen, och alla människor på gatan och i fönstren sa:

– Åh, vad kejsarens nya kläder är vackra! Vilket underbart släp han har på manteln! Så utmärkt det sitter! De ville inte avslöja att de ingenting såg, för då hade de ju ansetts som mycket dumma.

– Men han har ju ingenting på sig, sa plötsligt en liten pojke.

– Ojoj, vilken förskräckligt dum pojke, sa människorna omkring.

Dock var det några som trodde sina ögon och stämde in med pojken:

– Titta, kejsaren är naken!

Men människomassorna hyssjade, många ilsket och ivrigt. Till sist kunde de se till att de oppositionella tystnade.

Många av människorna i staden undrade länge om de skulle tro på de jublande massorna, eller på sina egna ögon. Hur ska man veta om man är klok, tänkte de.

Och Dan Pistol och Lars Brévé levde lyckliga i alla sina dagar.

--

Varför stämmer han mig inte? Jag ska inte ställa den frågan utan säga att det finns ett sätt att veta alldeles säkert att det är jag som har rätt, att Quick dömdes alldeles korrekt och att rättsskandalen är en stor villfarelse. Men jag ska överlämna till var och en att fundera ut detta. Jag har skrivit svaret på en lapp och lagt den i ett kuvert som jag har skrivit LÖSNINGEN på. Det kuvertet ska jag öppna den dag det inte behövs.

Söndagsbetraktelse nr 11 (150809)

Det finns några människor som man uppskattar mer än de nog förstår. Människor som man dras till för att de är osjälviska och ömsinta och inte framhåller sig själva. I min krets tänker jag på Sven, Lars, Cissi, Sten och några till. De har en massa goda egenskaper gemensamt:

- de är omtänksamma
- de ser en i ögonen
- de gör sig aldrig viktiga
- de är intelligenta
- de är intressanta
- de är engagerade
- de har tid
- de snackar inte skit om andra
- de har ögon som lyser
- de tar ansvar
- de är kul
- de är lugna och trygga
- de är energiska
- de sprider värme
- de är aldrig elaka
- de är öppna och ärliga
- de är eftertänksamma
- de ler mycket
- de är behagliga, och
- de är generösa

Det här är ju inte alla goda mänskliga egenskaper. Mod, ödmjukhet, uthållighet,

initiativkraft och ledarskapsförmåga är t.ex. också bra. Men de personer jag nu tänker på har framför allt de där egenskaperna som gör att man trivs så gott i deras sällskap. De är ganska lätta att känna igen, och alldeles underbara att känna. Som Arne, Gunilla, Ingegerd, Janne och några till. Den här betraktelsen är en hyllning till dom.

Sven Britton
Lars Lambert
Janne Gustafsson
Sten Falkner
Arne Fliflet
Cissi Österberg
Gunilla Backman
Ingegerd Svahn

(Seppo Penttinen)
(Petter Tarland)
(Elin Östberg)
(Per Virdesten)
(Tanja Linderborg)
(Berndt Arell)
(Hans-Inge Persson)
(Sven Jonsson)
(Lennart Dencker)
(Hans Karlander)

ej:
– de är framgångsrika
– de är snälla
– de gör att man känner sig förstådd
– de skrattar ofta
– de sprider trivsel omkring sig

Söndagsbetraktelse nr 12 (150816)

Det finns en vanföreställning som är skadligare än någon annan: tron att vi har ett liv efter döden. Den tron gör det visserligen lättare att leva för många människor. Men allt som vi har lärt oss talar för att tron är falsk.

Varför är då denna tro så skadlig?

Jo, för det första därför att den styr många människor att handla på ett sätt som drabbar andra hårt, ibland genom att kräva oskyldiga människors liv. Självmordsbombare och andra terrorister tror att paradiset väntar på andra sidan. De handlar därför utan rädsla för döden. Många terrorister skulle avstå från sitt dåd om de förstod att döden innebär slutet. Och världen skulle därmed befrias från mycket av det vansinne som vi ser i dag.

För det andra får vanföreställningen om ett evigt liv de troende att leva i ett självbedrägeri. Det är inte någon tvekan om att religionerna till stora delar är goda. De predikar högtstående moral och osjälviskt handlande, och därmed får de sina följare att i stor utsträckning handla moraliskt och osjälviskt. Men det hjälper inte. Om man luras att handla gott, är det goda handlandet inte mycket värt. Det är i varje fall mycket mindre

värt än om det grundar sig på öppet, sunt och ärligt tänkande, på vetenskap och sanning.

Religionerna har mycket att lära ut, inte minst om hur man lever riktigt och gott. Men de bär också ett tungt ansvar genom att de odlar vanföreställningen om ett evigt liv. Med den lär de människor att tro på något som inte finns. Och därmed skapar de också ett bedrägligt tänkande kring det som verkligen finns.

Religionerna och deras ledare måste med stort allvar besinna sitt ansvar för sanningen.

Nedanstående är en del tankar under författandet av ovanstående betraktelse:

(Bluffen om paradiset är ett centralt moment i den sjuka som visar sig genom självmordsbombningar och många andra terroristdåd.

Om jag dör kommer jag till paradiset. Dör jag martyrdöden får jag evig lycka. Tror man på detta är det inte konstigt att man låter sig lockas till vansinnesdåd. Allt blir ju underbart efteråt.

Med öppet och ärligt tänkande kan man snabbt bli klar över att det inte finns något paradiset, inget liv efter detta. En viktig del av basen för många terroristdåd saknas. Om självmordsbombarna förstod att döden är slutet, skulle många kanske ändå offra sig. Men många skulle tänka om. Och framför allt: alla skulle kunna basera sitt agerande på fakta och sanning.

Så hur ska vi ta oss an detta? Tyvärr är det omöjligt att göra något. Det går inte att med förnuftsargument få de troende att förstå att de har fel. Det är visserligen uppenbart att livet slutar genom döden, men inte för den som "tror". Tron övervinner allt, även förnuftet.

Paradoxen är att religionerna är fantastiska. De kan få människorna att förstå sina moraliska förpliktelser, att reflektera om vad som är viktigt i livet och handla därefter. Utan religionerna är vi mycket fattigare vad gäller moral och reflektion.

Så då kanske det ändå inte är lyckat att försöka få människor att förstå att paradiset är en myt? Jodå, det är det. Vi måste försöka få människor att förstå att det är alldeles OK att tro på Gud. Vad Gud sedan är, det är en annan sak. Vi kan kanske kalla Gud för "kärleken, nåden och förlåtelsen" och godta detta begrepp som grunden för ett moraliskt liv. Det är inte särskilt mycket hokus pokus med det. Men paradiset är hokus pokus. Det finns ingen vetenskap i världen som ger något stöd för att paradiset finns.

Så låt oss börja arbetet med att få fanatikerna att förstå att de är vilseledda.

Hur ska man tänka när det gäller detta? Människor tror verkligen på paradiset, på ett liv efter detta, på att man blir ny efter döden och får en underbar tillvaro. Det är galet, men det hör till tron och den går inte att motbevisa. Detta är en del av det svåra. Man tror på det som man blir itutad från barnsben, så är det helt enkelt. Hur ska man fås att förstå att det faktiskt inte är så, att det i varje fall är ytterst osannolikt och att det inte är något att satsa på? Det handlar väl om utbildning. Den som är utbildad och förstår hur världen fungerar kan inte tro på paradiset. Så vi måste utbilda människorna. De utbildade kan vi inte räkna med att komma åt. Men hur ska vi göra då?

Det är ett olösligt problem. Eller? Kan vi få människor att inte vilja dö? Hur ska vi

kunna bevisa för dem att de inte kommer till paradiset? Gör det inte till en intellektuell diskussion, för dessa personer är oförmögna att föra en sådan. Men gör det till en fråga om utbildning och framåtanda. Framtidstro, rationalitet.

Vi måste nog få de kloka religiösa att tala om att det inte finns något liv efter detta. I den meningen är de kloka religiösa skyldiga till oupplysningen. De kloka religiösa måste gå före och säga som det är.

1. Få de kloka religiösa att säga som det är. Vädja till förnuftet. Få därigenom, på sikt, alla vuxna att sluta ge sig hän åt det galna.
2. Sätt på så sätt stopp för fanatismerna genom att människor förstår att detta är det enda liv de har. Det kan göra att de blir klokare.
3. Men på detta sätt förrycker man människors liv på ett mycket allvarligt sätt. De förlorar sin mening i livet. Jamen, då är väl det bra då. Man kan inte leva på en lögn.

Men hur ska man övertyga? Och hur ska man få något att hända? Jo, man måste få de kloka att gå före, att våga säga som det är. Det är ju inte bara en fråga om terrorism, utan det handlar om att människor ska få leva i sanning. Det är dags nu.

--

De religiösa som låter paradiset leva i människors tro bedrar inte bara människorna. De gör också en massa skada genom att en hel del av terrorismen hänger ihop med den fanatism som bygger på tron på paradiset.

Låt oss i stället tro på religionernas morallära och det som gör att religionerna kan gå före när det gäller att få människor att leva klokt, osjälviskt och moraliskt även i övrigt.

Det här är den självklaraste sak i världen, och ändå den hopplösaste att göra något åt. Så låt oss suga tag i den för att försöka få en ändring till stånd på några decenniers sikt.

Behöver människorna tron på paradiset? Nej, i längden inte. För om man lär sig att förstå vetenskapen och hur den fungerar kan man på sikt också lära sig att acceptera det oundvikliga med livet och döden. Och lära oss att leva efter de bud som detta ger oss. Religionerna gör mycket skada genom att de lär människor att leva i en bedrägeriets bubbla. Den skapar inte bara falskhet, den skapar också ondska genom att den gör att de religiösa fanatikerna kan ta makten över människors liv och få dem att skada varandra.

Om människor fås att tro på ett evigt liv fås de också att leva sitt liv i en falsk föreställning om verkligheten. Det är inte bra alls. De bör i stället leva i tron på sanningen och moralen. Religionerna skadar människor enormt genom att de får människor att leva i en falsk föreställning. Det är inte en struntsak utan en mycket viktig sak. Och religionerna borde ta sitt ansvar för att människor ska få leva i sanning.)

Några tankar efter publiceringen av blogginlägget om religionerna:

Betraktelsen har föranlett både positiva och negativa kommentarer. De negativa är av olika slag, men ett par går ut på att jag inte har förstått att terroristerna inte är religiösa. En handlar om att jag säger att religionerna mestadels gör gott, fastän de är få förfärliga

för kvinnorna i stora delar av världen.

Hur ska jag förhålla mig till kritiken och till eventuella frågor som jag kan få i offentligheten om mina betraktelser?

1. Jag ska inte debattera betraktelserna i offentligheten om det inte verkligen behövs av någon anledning. Jag ska däremot delta i seriösa och allvarliga diskussioner om de ämnen jag tar upp. Här ska jag säga ungefär detta: Jag avstår från en debatt i medierna nu om detta ämne, men diskuterar gärna sakfrågan i allvarliga samtal om sådana ordnas.

2. Jag står fast vid vad jag har sagt. Religionerna har en skuld i att människor tar sina liv i terroristdåd. Den skulden består i att de får människor att tro att de har ett liv efter detta. Det är en skuld inte bara för dem som inbillar självmordsbombare och andra att de kommer att leva vidare i paradiset, utan för de religioner som bejakar tanken på ett liv efter döden.

3. Därför måste religionerna ta sitt ansvar och tala sanning, och få människor att förstå att det troligen inte finns något liv efter döden. Det är ett oerhört viktigt ansvar, eftersom tron på ett liv efter döden skapar lidande och förvillelse.

4. Man ska säga som det är i viktiga frågor. Vi mår i princip inte bra av att leva med allvarliga vanföreställningar. Ibland kan det vara bättre att inte tala klartext. Men jag anser inte att det är så här.

Söndagsbetraktelse nr 13 (150823)

I sommar har Räddningstjänsten och Polisen rapporterat om minst tre drunkningsolyckor där människor har låtit bli att hjälpa till. De hade kunnat göra nytta i räddningsarbetet, och de har blivit ombedda att bistå. Men de har ändå inget gjort.

Många har i stället stått i vägen när de på lite avstånd har följt vad som hänt. En del har fotograferat räddningsinsatserna. En femårig pojke drunknade vid en strand där det fanns massor av människor. Räddningsarbetarna bad om hjälp att bilda en kedja ut i vattnet för att leta efter pojken. Men ingen ställde upp.

Flera erfarna personer säger att de har sett en tydlig trend de senaste decennierna: människor har blivit klart mindre benägna att göra en insats i krissituationer.

Detta är djupt alarmerande om det stämmer. Och jag tror det är sant. Men vad beror det på?

Dagens Nyheter kallade det på sin ledarsida för framför allt ”ett pris för gilla-jakten”. Människor har blivit alltför angelägna att ta bilder som de kan lägga ut på Facebook och Instagram. Man vill ha så många gillamarkeringar som möjligt.

Visst, det kan vara en del av förklaringen. Men jag tror det går mycket djupare. Vi har nog helt enkelt blivit lite mer själviska, lite mindre ansvarsmedvetna och empatiska. Inte alla och alltid förstås, det finns mängder av exempel på fina osjälviska insatser. Men genomsnittligt.

Vilken är anledningen till det i så fall? Jag tror det beror på två saker. Den första är att

vi jagar personlig tillfredsställelse i större utsträckning. Individuell framgång, rikedom, bekräftelse i alla dess former. Och den andra är att vi talar och lär oss mindre om moral och ansvar. Det gäller inte minst i hem och skola. En liten del kan bero på att kyrkan och konfirmationsundervisningen har tappat mark.

Det är lätt att säga att vi måste prata mer med våra barn och ungdomar om moral, empati och ansvar. Det svåra är att göra det, och att göra det rätt. För det måste göras på ett sådant sätt att viljan att hjälpa och ta ansvar verkligen fastnar. I både hjärta och hjärna.

Låt oss samtala mycket och länge om hur det kan göras. Skriva, tänka, läsa, lyssna och analysera. Och sedan verkligen göra något. Det handlar faktiskt om det allra viktigaste i ett gott samhälle.

Söndagsbetraktelse nr 14 (150830)

Den långsamma satsen i Vivaldis flöjtkonsert spelades så långsamt att det var omöjligt att inte lyssna. Omöjligt att skilja sig från tonerna. Som att ligga tätt slutet intill den man håller av och som man ser djupt i ögonen. Ingenting säga. Bara känna det allvar som är så starkt att man bara kan känna det korta stunder i taget.

Söndagsbetraktelse nr 15 (150906)

För ett par söndagar sedan handlade min betraktelse om människors brist på empati och ansvarstagande i krissituationer. Det var efter en sommar där Räddningstjänsten och Polisen hade rapporterat om ett antal drunkningsolyckor där människor hade låtit bli att hjälpa till, fastän räddningsarbetarna hade vädjat. Många hade i stället filmat sökandet med sina mobilkameror.

Men nu då? Nu har vi en flyktingkatastrof, och vi ser en hjälpvilja som aldrig förr. Människor skänker fantastiskt generöst. Kläder, tid och inte minst pengar. Genom bilderna på den lille drunknade pojken har katastrofen kommit oss så nära att vi ger så mycket vi kan.

Så då är vi kanske ändå tillräckligt empatiska, osjälviska och ansvarstagande? Oviljan vid drunkningsolyckorna i somras var ett undantag. Eller?

Att vi måste öppna våra gränser och våra hjärtan för flyktingarna står klart, om inte förr så när man läser de här raderna, som har funnits på bl.a. Facebook de senaste dagarna:

Fågeln väljer flykten. Vi valde den inte.
Flykten valde oss. Därför är vi här.

[Det här är några möjliga förklaringar till skillnaden, delvis överlappande:

1. Man hänger gärna på, men det tar emot att vara först.
2. Det är skönt att göra gott, dessutom lätt om man är många tillsammans.
3. Det är mycket lättare att göra rätt om man får tid att tänka efter.

4. Man vill egentligen göra rätt, men man behöver en rejäl puff.
5. Skänka är lätt, hjälpa till fysiskt är svårt.
6. Vi är givmilda men bekväma, blyga och riskobenägna.

I så fall handlar det om det som kanske är något av svenskhetens eviga problem: Många av oss saknar tillräcklig initiativkraft, självständighet och integritet.

Men skillnaden kanske i stället ska förklaras så här:

7. Det handlar om människors karaktär, vi är olika. De som inte hjälpte till i somras gör det inte nu heller.
8. Människor gillar att visa upp sig som goda, insamlingarna ger en chans till det.

Dessa förklaringar stämmer bättre med det som erfarna räddningsarbetare och poliser vittnar om, nämligen att vi de senaste decennierna har blivit klart sämre på att göra insatser i krislägen.]

Söndagsbetraktelse nr 16 (150913)

Vad är det som är angeläget att skriva om? Jo, det är att Hanna som liberal muslim kämpar i en sådan uppförsbacke, med så många emot sig och så få som uttalar sig till hennes stöd. Hon beskylls för att vara islamofob och för att gå högerextrema krafter ärenden när hon kritiserar sådana verkningar av islam som knappast kan stödjas och som finns i samhället. Och vad handlar det då om? Jo, det handlar om bl.a. följande:

- Hon kritiserar barnäktenskap bland muslimer.
- Hon kritiserar seden att muslimska flickor och kvinnor bär slöja.
- Hon angriper sådana yttringar av islam, och tolkningar av Koranen, som inte tydligt tar avstånd från våld mot andra religioner.
- Hon kritiserar organisationer och personer som relativiserar hedersvåld.
- Hon kritiserar segregation mellan könen.
- Hon kritiserar dem som angriper henne för att hon klär sig västerländskt.

Vilket är problemet? Det kan ju inte bara vara att Hanna inte får stöd. Nej, problemet är snarare att vi inte förmår skilja mellan gott och ont, att vi är så rädda att angripa det som är oacceptabelt inom radikaltolkningar av islam att vi inte säger något alls. Som om vi angrep islam när vi bara angriper sådana extrema yttringar som är uppenbart oacceptabla, som orimligt våld.

Syna i sömmarna.

Ställ upp för den som tar den rättfärdiga striden. Och gör det även om det tar emot rejält.

”Rakel Chukri i Sydsvenskan: Det är ett ord som används för att peka ut svikare, personer som ska ha förrätt sin bakgrund. Nyamko Sabuni (Fp) beskrevs till exempel flera gånger som ett politiskt alibi och en ”Onkel Tom”. Samma sak med konstnären Makode Linde och en hel drös borgerliga skribenter som har ansetts representera fel åsikter om rasism.”

”Genom att stämpla sina kritiker som islamofober och rasister kan wahhabismens företrädare skapa utrymme för en ideologi som är djupt

antiliberal, djupt antidemokratisk, djupt våldsbejakande och även rasistisk.”

Min islamofobi har blivit ett skämt. De går runt och berättar för varandra: ”I Sverige finns det något som kallas islamofob som alla som kritiserar religion kallas.” Själva kritiserar de radikala islamister och IS-anhängare varje dag, det är en självklarhet i Mellanöstern.

Hanna Gadban's invändning var att slöjan är en symbol för förtryck. ”Jag känner fullkomlig sympati med kvinnan och hennes familj, men jag hade även önskat att dessa aktivister och politiker, för en gångs skull kunde reagera när våra förortsflickor förtrycks i religionens och kulturens namn.”

– Jag är invandrare och trodde att jag skulle betraktas som trovärdig. Men de reaktioner jag fick från vita, svenska vänstermänniskor som inte upplevt det förtryck som jag och många barn, ungdomar, kvinnor upplever varje dag, var en stor besvikelse.

När hon strax därpå fick utmärkelsen Årets Alumn av Södertörns högskola blev det protester. Hon kallades inte bara islamofob utan även rasist och hon förklarades stå Sverigedemokraterna nära.

En kulturskribent i Aftonbladet gick längst när han liknade prisandet av henne med att ge utmärkelsen till en nazist.

– Jag blev kallad husblatte, men förstod inte vad det betydde. Och det skrevs något om ”Hannas bruna fans” och jag tänkte att det är ju inte illa, jag är ju själv brun, säger hon och stryker sig över huden på armen. Men med brunt menades förstas Sverigedemokraterna.

– Jag har ingenting med dem att göra. Jag tror de gillar min kritik, men de gillar knappast min bakgrund och min religion.

Parallellt med kartläggningen av IERA följer hon ett annat spår i boken. Hon intervjuar imamer om förutsättningarna för en liberal islam som förenar religion med den sekulära staten. Slutsatsen är inte särskilt optimistisk.

– Jag ser inga möjligheter att etablera liberal islam nu. Men jag hoppas att folk som läser min bok får en tankeställare och att det kan bli bättre om 30 eller 50 år.

Hon har fått jobb som kolumnist i SvD. Det är ett bra sätt att ge henne stöd och en plattform.

Stå upp även för tjejers rätt att slippa slöja.

Som debattör har Gadban uppmärksammats för att i hårda ordalag ta avstånd från att föräldrar klär barn i slöja.^{[10][11]} Hon menar att det så kallade [hijabupproret](#) 2013 (då

ickemuslimer bar slöja till försvar för islamiska kvinnors rätt att bära slöja utan att bli trakasserade) var kontraproduktivt.^{[12][13]} Hon hävdar att det finns en växande reaktionär islam i Sverige som är i en ohelig allians med naiva och undfallande [kulturrelativister](#) inom vänstern och myndigheter.^[14] Den bild Hanna Gadban förmedlar av islam i Sverige har kritiserats av företrädare för [Sveriges unga muslimer](#),^[15] [Svenska muslimer för fred och rättvisa](#),^[16] [Socialdemokrater för tro och solidaritet](#)^[17] och [Feministiskt initiativ](#)^{[18][19]} samt av antirasistiska debattörer.^{[20][21]} Gadban är sedan september 2015 kolumnist på [SvD](#):s ledarsida.^[22]

Disposition:

1. Boken och vad den handlar om.
2. Reaktionen mot henne.
3. Mina synpunkter: orimligt, stå upp för en sådan person, rädslan att kritisera islam går för långt och blir till feighet, rädsla för att få epitet som hon fick.
4. Nu kolumnist i SvD. Bra!]

Vi vill gärna vara solidariska och toleranta. Det är i grunden bra förstås. Men problemet är att solidariteten och toleransen ibland rymmer en så pass allvarlig förenkling att den blir mer skadlig än nyttig. Det kan medföra att vi kritiserar den som påvisar förenklingen i stället för att stödja, eller åtminstone reflektera. Det blir för komplicerat. Lättare att tänka att det aldrig är fel att vara tolerant.

En person som har drabbats av vår benägenhet att förenkla är Hanna Gadban, muslimsk lärare och författare, ursprungligen från Irak men bosatt i Sverige sedan många år. För ett par månader sedan kom hon ut med boken *Min jihad – Jakten på liberal islam*. Där beskriver hon hur hon har utsatts för glåpord och tillmälen för att hon har kritiserat vissa mer eller mindre reaktionära yttringar av islam i Sverige och vår handfallenhet inför dessa yttringar. Hon har kallats islamofob, rasist och husblatte.

Det som hon kritiserar är bland annat barnnäkenskap, långtgående krav på flickor att bära slöja, omskärelse av småflickor och relativisering av hedersvåld. Och hon angriper sådana yttringar av islam, och tolkningar av Koranen, som inte tar tydligt avstånd från t.ex. dödligt våld mot människor av annan tro, och stening till döds av kvinnor som har varit otrogna.

Boken är avslöjande för några muslimska organisationer i Sverige, och generande för oss svenskar. Varför kan vi inte ge rejält stöd åt en muslimsk kvinna som visar på oönskade och ibland olagliga företeelser i delar av det muslimska samhället i Sverige? När hon fick utmärkelsen Årets Alumn av Södertörns högskola år 2013 blev det våldsamma protester. Man förklarade att hon i själva verket är Sverigedemokrat, att hon rör sig i främlingsfientlighetens gränsland. Stödet för henne hördes betydligt svagare än angreppen.

Man måste kunna kritisera handlingar och ställningstaganden för vilka islam åberopas utan att kallas islamofob. Det är en oerhörd skillnad mellan sådan kritik och den generaliserande islam-kritik som t.ex. Sverigedemokraterna ägnar sig åt. Vi får inte vara så ivriga att ta avstånd från allt som SD påstår att vi inte vågar säga det som utan tvekan är rätt. Som att barnnäkenskap alltid är fel, att slöjan är ett hinder för frihet och utveckling, att omskärelse av flickor är barbariskt och att allt hedersvåld bör fördömas.

Och vi måste ställa upp för personer som tar den rättfärdiga striden, särskilt om de gör det inifrån och vet vad de talar om. Och alldeles särskilt om de som Hanna Gadban har

en rejält utsatt position. Nu har hon fått jobb som kolumnist i Svenska Dagbladet. Det är glädjande och välförtjänt.

I dag försöker reaktionära islamister skapa utrymme för en ideologi som är antidemokratisk, antiliberal och våldsbejakande genom att stämpla sina kritiker som islamofober. Jag tror att strävan efter liberal islam är oerhört viktig. En sak kan även den som är i huvudsak okunnig om islam konstatera: Det är alarmerande om Koranen inte kan tolkas med rimlig hänsyn till det ursprungliga historiska och kulturella sammanhanget och till den utveckling som har skett.

PS Den förenkling jag tänker på i första stycket är framför allt den som man gör sig skyldig till när man försvarar slöjan och inte tar hänsyn till att ett ställningstagande som i förstone kan framstå som tolerant i själva verket innebär ett försvar för en bakomliggande repressivitet mot kvinnor och flickor.

Facebook: Att ställa sig på Hanna Gadbens sida i debatten är långt ifrån okontroversiellt. För min del tycker jag det är svårt att hitta någon punkt där hon inte har rätt. Dagens söndagsbetraktelse handlar om det.

Söndagsbetraktelse nr 17 (150920)

Varför vägrar USA lämna ut den dokumentation man har om Hammarskjölds död?

I fredags var det 54 år sedan Dag Hammarskjöld omkom i en flygplanskrasch i dåvarande Nordrhodesia, nuvarande Zambia. Planet var på väg in för landning på Ndolas flygplats när det plötsligt försvann och strax senare hittades störtat på marken. Tre utredningar gjordes på kort tid, två rhodesiska och en FN-ledd. Den andra och största rhodesiska utredningen kom fram till att det måste ha varit fråga om ett pilotfel. Enligt FN-utredningen kunde det inte klarläggas om kraschen berodde på pilotfel, materialfel eller en attack.

Hammarskjöld var på väg för att medla i konflikten i Kongo, som just hade fått sin självständighet från Belgien. Nästan omedelbart efter självständigheten hade regionen Katanga brutit sig ut och utropat en egen stat under ledning av Moïse Tshombe. Katanga hade en mycket stor del av Kongos naturtillgångar och ungefär 80 % av exportinkomsterna. Det ansågs allmänt att utbrytningen var ett exempel på att de europeiska kolonialmakterna försökte behålla greppet om en del av Afrikas rikedomar. Belgiska trupper dröjde sig kvar i Katanga, och det var till stor del belgiska och brittiska gruvintressen som finansierade försvaret av utbrytarstaten. Även amerikanska intressen var inblandade.

Misstankar om att Hammarskjöld hade fallit offer för ett väpnat angrepp mot planet har förekommit i alla år, men inget hände som kunde klarlägga vad som hade inträffat. Förrän efter 50 år.

År 2011 kom den brittiska historikern och författaren Susan Williams ut med boken "Who killed Hammarskjöld?". Hon presenterade åtskilliga indicier för att planet hade skjutits ner, bl.a. ett vittnesmål från en Charles Southall vid amerikanska NSA. Southall berättade att han vid tidpunkten för kraschen hade hört en röst som han uppfattade kom från en stridspilot som sköt ner Hammarskjölds plan. Så här lät det enligt Southall:

”Jag ser ett transportflygplan som kommer på låg höjd. Alla ljusen är tända. Jag går ner för att jaga det. Ja, det är Transairs DC-6:a. Det är planet!”

Efter en stund hördes eldgivning, och sedan samma pilots något upphetsade kommentar: ”Jag har träffat den. Det är eldslågor. Den går ner. Den kraschar!”

I en undersökning som gjordes av bl.a. svensken Göran Björkdahl berättade tolv afrikanska vittnen att de hade sett planet flyga in mot Ndolas flygplats. Flera av dem sa att de såg ett mindre plan följa efter det stora. Och så blev det en explosion i luften innan det stora planet försvann.

Efter initiativ av bl.a. förre ärkebiskopen KG Hammar tillsattes en internationell kommission för att undersöka om det fanns anledning för FN att återuppta sin 50 år gamla utredning om Dag Hammarskjölds död. Kommissionen, där bl.a. FN:s tidigare rättschef Hans Corell ingick, undersökte bl.a. om det fanns någon dokumentation av radiotrafik från den aktuella natten som handlade om ett flygplan som besköt ett annat, eller om ett plan som närmade sig Ndola.

Amerikanska NSA svarade, ganska sensationellt, att man hade information om tre sådana dokument. Ett av dessa hade NSA inte tillgång till, men de övriga hade man. Dessa var dock hemliga med hänsyn till amerikanska säkerhetsintressen. De kunde därför inte lämnas ut.

Kommissionen presenterade sin rapport för FN:s generalsekreterare i september 2013. Man rekommenderade att generalförsamlingen skulle vända sig till amerikanska myndigheter för att få ut de båda dokumenten och därefter ta ställning till om FN-utredningen skulle återupptas.

Ett år senare, i december 2014, beslöt FN:s generalförsamling enhälligt på förslag av 20 länder, däribland Sverige, att tillsätta en expertpanel med uppgift bl.a. att stärka utredningen ytterligare. Samtidigt uppmanades alla medlemsstater att offentliggöra all relevant dokumentation som man hade om händelsen i september 1961.

Expertpanelen, bestående av tre personer, lämnade sin rapport till generalsekreteraren i juni 2015. Man hade inte lyckats få ut några hemliga dokument, men hade utvidgat utredningen med bl.a. ytterligare vittnesförhör i Ndola.

Generalsekreteraren, Ban Ki-moon, föreslog i en skrivelse i juli generalförsamlingen att fortsätta utredningsarbetet och att på nytt uppmana berörda stater – bl.a. USA, England och Belgien – att lämna ut den hemligstämplade dokumentation om kraschen som man hade tillgång till.

Vad är det för dokumentation som är så hemlig nu, 54 år senare, att den inte kan lämnas ut till FN på grund av de berörda ländernas nationella säkerhet?

Ovanstående text är i sina huvuddelar ett sammandrag av kapitel 2 i Gunnar Walls nyutkomna bok ”Konspiration Olof Palme”, där författaren ser möjliga kopplingar mellan Dag Hammarskjölds död och mordet på den svenske statsministern. Det är bl.a. möjligt att det s.k. Stay Behind-nätet kan förknippas med båda händelserna.

Söndagsbetraktelse nr 18 (150927)

Längtan och dröm, de är som andetagen, så nödvändiga under hela livet. Längtan och dröm, nog ens första och sista sällskap.

Ja, det kan så vara, låter ju bra, men inte särskilt realistiskt väl? Jag menar, jämfört med arbetsamhet och god hälsa är det ju inte mycket värt.

Men ändå, utan detta *som inte är så mycket värt*, vi kanske dog?

Söndagsbetraktelse nr 19 (151004)

[I helgen har Öjegruppen (tidigare Quicklaget) haft möte med en ovanlig agenda. En av de viktiga frågorna är hur vi ska hantera den situation som nu gäller, med Bergwallkommissionens rapport som ett slags slutpunkt samtidigt som det finns en utbredd osäkerhet om vad som faktiskt hände. Själva är vi inte osäkra, men omgivningen är det. Inte alla, men många.

Är det kanske så här det bör vara? Den allmänna övertygelsen om en rättsskandal har inte övergått i en allmän övertygelse om en villfarelse, men i en ganska utbredd osäkerhet. Ja, det är nog faktiskt så det bör vara. För det är problematiskt att driva sanningsmissionen längre än vi redan har gjort.

Numera talar inte SVT eller Sveriges Radio om någon rättsskandal, det är bra. Och det verkar som om även DN, SvD, TV 4 och Expressen har bestämt sig för en försiktig hållning. Det var bl.a. överraskande tyst om kommissionsrapporten. Aftonbladet fortsätter som tidigare.

I Öje nu i helgen konstaterade vi bl.a.

1. att det för den som önskar gå till botten med Quickärendet går att komma fram till vad som verkligen hände,
2. att det inte finns någon som har presenterat något försök till förklaring av att skandalen fortfarande hävdas av vissa trots att bevissannolikheten i målen låg klart över 99 %,
3. att kommissionens försvar för resningsåklagarna (s. x) missar hela den poäng som ligger i att åklagarna inte gjorde något för att provtrycka Sture Bergwalls nya version.

Om osäkerhet om sanningen bli det officiella slutresultatet kvarstår ändå att så småningom granska mediernas roll i villfarelsen, inte minst publicserviceföretagen med det krav på saktighet som gäller för dem.

Så småningom kommer fler böcker. Om fem år kommer situationen sannolikt att vara en annan än i dag. Men en viss osäkerhet lär bestå. Gott så.

Sökord: Quickärendet, Medier]

Efter ändringar, framför allt m.a.a. Kristinas synpunkter:

I helgen har Öjegruppen (tidigare Quicklaget) haft möte igen. En av de viktiga frågorna var hur man ska se på den situation som nu gäller, med Bergwallkommissionens rapport

som en slutpunkt från politiskt håll samtidigt som det finns en utbredd osäkerhet bland allmänheten om vad som faktiskt hände. Själva är vi inte osäkra, men omgivningen är det.

Är det kanske så här det bör vara? Den allmänna övertygelsen om en rättsskandal har övergått i en utbredd osäkerhet. Ja, det är nog faktiskt så det bör vara. För det är problematiskt att driva saken längre än vi redan har gjort.

Numera talar inte SVT eller Sveriges Radio om någon rättsskandal. Och det verkar som om även DN, SvD, TV 4 och Expressen har tagit ett steg tillbaka. Det var bl.a. överraskande tyst om kommissionsrapporten. Aftonbladet fortsätter som tidigare.

I Öje nu i helgen konstaterade vi bl.a.

1. att det för den som önskar gå till botten med Quickärendet går att komma fram till vad som verkligen hände,
2. att kommissionens försvar för resningsåklagarna (s. 630) missar hela den poäng som ligger i att åklagarna inte gjorde något för att ifrågasätta och pröva Sture Bergwalls nya version mot fakta.

Om osäkerhet om sanningen bli det officiella slutresultatet kvarstår ändå att så småningom granska mediernas roll i villfarelsen, inte minst Public Service-företagen med det krav på saklighet som gäller för dem.

Så småningom kommer fler böcker. Om fem år kommer situationen sannolikt att vara en annan än i dag. Men en viss osäkerhet lär alltid bestå. Det får vi leva med.

Söndagsbetraktelse nr 20 (151011)

Härom söndagen skrev jag (fast egentligen någon annan ...) om längtan och dröm. Nu ska jag skriva (fast egentligen någon annan) om längtan och hopp.

Först om hopp. Kan det sägas bättre än Vaclav Havel gjorde och som Bodil Malmsten påminde om med anledning av Svetlana Aleksijevitjs nobelpris: Hopp är inte optimism. Det är inte en övertygelse om att något kommer att gå bra, det är en visshet om att något har en mening - utan hänsyn till hur det kommer att gå.

Och så om längtan. Som ibland sägs bäst med musik. Gå vidare till YouTube, hoppa över reklamen och hitta en av de ljuvligaste låtar som har gjorts, av mästarnas mästare. (Kanske behöver du kopiera länken och klistra in den i adressrutan.)

https://www.youtube.com/watch?v=YS5MNK0_X_Q

Söndagsbetraktelse nr 21 (151018)

Ibland kan framtidsanalys vara fruktbar även för analys av det som har inträffat. I fredags hörde jag den skicklige framtidsanalytikern Troed Troedsson berätta följande historia på 2015 års Domaredag:

En man som kom till USA för hundratals år sedan var fascinerad av det som han hade hört om att indianer kan förutsäga framtiden. En morgon stod han och högg ved inför

den stundande vintern när en gammal indian kom vandrande förbi. Indianen stod och tittade tyst medan mannen högg och högg. Mannen ville gärna veta hur mycket ved han behövde hugga, och han beslöt sig för att fråga.

- God morgon min vän, det var ett välkommet besök.
- Ugh.
- Det är en vacker morgon, men vinterkylan är på väg.
- Ugh.
- Ni indianer kan se in i framtiden har jag hört.
- Ugh.
- Vet du något om hur lång och sträng vintern kommer att bli?
- Mycket lång och mycket sträng.

Mannen förstod att han måste jobba hårdare, och han högg en stund allt intensivare medan indianen tittade tyst. Mannen tänkte att det var ju ändå märkvärdigt att indianen kunde veta hur vintern skulle bli. Han ville försöka förstå:

- Hur bär du dig åt egentligen? Hur kan du veta att vintern blir lång och sträng?
- Vit man hugger mycket ved.

I går berättade tidningarna om Försvarsmaktens förnyade analys av förra årets ubåtsjakt i Stockholms skärgård. Av de fyra starka indicier på ubåtsförekomst som presenterades för ett år sedan tar man nu tillbaka det indicium (det närmare innehållet är hemligt) som ansetts starkast. År 2014 skrev man: ”Observationen uppfyller kraven för den högsta bedömningsnivån, bekräftad ubåt, och är avgörande för konstaterandet att en kränkning faktiskt har ägt rum.” En etta – bekräftad ubåt. Nu år 2015 skriver man: ”Den observation som i höstas hade den högsta konfidensgraden har omvärderats. Här har det tillkommit ny information som gör att just denna observation har en annan förklaring.” En sexa – icke ubåt.

Personer som intervjuats av tidningarna säger sig än i dag övertygade om att en ubåtskränkning faktiskt skedde.

- Jag är övertygad om att det måste ha varit någonting, ett så stort pådrag som det blev måste ha orsakats av något.

Ugh.

Söndagsbetraktelse nr 22 (151025)

Tre betraktelser om sanning och lögn

1. Men kan det verkligen vara så enkelt, att låter man bara bli att ljuga så innebär det att man har den lögnofördärvade sanningen som i en liten ask, att titta på och försöka lösa när man vill? Nej, jag vet nog att så är det inte. Så lättflirtad är inte sanningen. Men det jag ändå tror på det är att den som har vant sig av med att ljuga, den får en säkrare sanningsvittring, både in mot sig själv och ut mot världen.

2. Tänk så ensam man blir av att ljuga.

3. När börjar man ljuga? Och när slutar man kanske att ljuga igen?

Söndagsbetraktelse nr 23 (151101)

En man hade råkat ut för en orättvisa. Han hade betalat en skuld på 1 000 kr till en annan man men sedan krävts på beloppet en gång till. Och han fick veta av en jurist att han måste betala på nytt om han inte kunde bevisa att skulden var betald. Den andre mannen nekade till att ha fått några pengar. Kanske hade han glömt, kanske utnyttjade han sin kunskap om juridiken, det vet vi inte. Men han retade vår man nästan till vansinne genom att hånskratta och säga att ”det där kan du glömma, det är bara att betala”.

Vår man frågade två vänner till råds.

Den förste sa: ”Betala inte. Låt honom stämna dig inför domstol. Rättvisan är viktig, betalt är betalt. Han ska inte komma undan, den arroganta jäveln.”

Den andre sa: ”Ge dig. Betala igen. Man vet aldrig hur det går om det blir domstolssak. Nöj dig med att veta att du har rätt. Glöm honom och hans hånskratt.”

Vår man bestämde sig för att följa den förste vännens råd. Han blev stämnd och förlorade. Enligt domen skulle han nu också betala ytterligare 1 000 kr, i rättegångskostnader. Han fick veta av en jurist att det inte var någon mening med att överklaga eftersom hovrätten inte tar upp sådana mål till prövning. Och han frågade sina vänner till råds igen. Skulle han betala?

Den förste sa: ”Betala inte. Låt honom gå till kronofogden och begära utmätning. Det är ju faktiskt du som har rätt, betalt är betalt. Han ska inte ha några pengar, den arroganta jäveln.”

Den andre sa: ”Ge dig. Betala nu. Om han går till kronofogden och begär utmätning kostar det dig ytterligare en tusenlapp. Nöj dig med att veta att du har rätt. Glöm honom och hans hånskratt.”

Vår man bestämde sig för att följa den andre vännens råd. Han betalade de 2 000 kronorna. Men han kände sig frustrerad och arg. Han beslöt sig för att fråga de båda vännerna igen. Hur skulle han bli av med sin frustration och sin ilska?

Det är intressant att fundera över hur du skulle svara om en av vännerna var du.

Söndagsbetraktelse nr 24 (151108)

I söndagsbetraktelse nr 23 blev vår man dömd att betala en skuld på 1 000 kr till en annan man trots att skulden redan var betald. Eftersom det blev domstolssak blev han även skyldig den andre 1 000 kr i rättegångskostnader. Han betalade de 2 000 kronorna och frågade sina båda rådgivande vänner hur han skulle hantera den frustration och ilska som han kände över den orättvisa som han hade drabbats av.

Den förste sa: ”Ge dig inte. Du blir aldrig av med din frustration om du inte får upprättelse på något sätt. Kontakta honom och försök få honom att förstå att han har betett sig svinaktigt! Ställ honom mot väggen. Försök få tillbaka pengarna, eller få

honom åtminstone att be om ursäkt.”

Den andre sa: ”Ge dig. Nöj dig med att veta att du har rätt. Glöm honom. Ju mer du slåss för upprättelse mot en sådan som han, desto längre kommer du att vara ilsken och frustrerad.”

Vår man bestämde sig för att följa det första rådet. Han tog kontakt med sin motpart och sa: ”Du vet ju lika bra som jag att du har fått pengarna två gånger. Betala tillbaka eller be åtminstone om ursäkt för att du har betett sig som ett svin.”

Det blev en hård ordväxling. Och motparten sa faktiskt till sist ungefär detta: ”Ja, du betalade visserligen, men du får skylla dig själv som inte tog något kvitto. Jag har juridiskt rätt eftersom du har bevisbördan för betalningen. Och därmed har jag också moraliskt rätt. Jag har inget att be dig om ursäkt för, gå och dra något gammalt över dig.”

Vår man anade en möjlighet. Antagonisten hade ju faktiskt erkänt att han hade fått betalt. Det måste väl kunna utnyttjas på något sätt? Men en jurist sa att det muntliga erkännandet inte hjälper om man inte kan bevisa det, t.ex. genom att spela in erkännandet. Och dessutom var det tveksamt, enligt juristen, om vår man kunde få en ny prövning när målet en gång var avgjort. Det skulle i varje fall bli besvärligt, och kanske kostsamt.

Innan vår man hade bestämt sig för hur han skulle gå vidare hände något märkligt. Han råkade få se sin antagonist lägga en dyr flaska whisky i sin stora jackficka när han var och handlade på Systemet. Han betalade för ett par flaskor vin men inte för whiskyn.

Vår man såg sin chans till revansch genom att anmäla sin ovän för polisen. Men han beslöt för att först kolla med de båda vännerna.

Den förste sa: ”Perfekt, nu har du honom. Nu kan du bli av med din frustration, det kommer att kännas skönt att ha satt dit honom. Anmäl direkt.”

Den andre sa: ”Nej, jag tror det är bäst att låta detta passera. Man vet aldrig hur det går om han nekar och saken går till domstol. Han kan bli friad för att ditt vittnesmål inte räcker som bevis. Och dessutom kan du få en riktigt besvärlig person på halsen för lång tid framöver.”

Vår man bestämde sig för att på nytt följa den förste vännens råd och anmälde antagonisten för polisen. Men enligt antagonisten hade han inte alls tagit någon whiskyflaska. Det måste vara något som ”vittnet” hittade på för att sätta dit honom.

Det blev rättegång för snatteri och vår man vittnade. Domstolen frikände antagonisten och skrev bort vittnesmålet med motiveringen att det var möjligt att vår man hade misstagit dig. Det var också möjligt, skrev domstolen, att vår man anmälde sin motpart för att hämnas förlusten i den förra rättegången. Därför var det inte säkert att vår man var fullt ut trovärdig.

Motparten var alltså friad och hänskrattade när han mötte vår man i korridoren efter rättegången. Åklagaren bestämde sig för att inte överklaga.

Vår man mådde nu riktigt dåligt av det inträffade. Den första orättvisan hade följts av en

förfärlig nesa, där han mer eller mindre hade anklagats för att ljuga fastän han kände att han gjorde sin medborgerliga plikt genom att anmäla en stöld. Vår man kunde nu inte tänka på något annat än orättvisan och nesan, och han fick svårt att sova om nätterna. Han vände sig till sina båda vänner för råd.

Hur svarar man en person som har drabbats av detta? Bör han fortsätta att försöka få upprättelse, och hur ska det i så fall gå till? Eller bör han bita huvudet av skammen och försonas med sitt oblida öde? Kan han göra något mitt emellan? Och var gjorde han egentligen fel, förutom när han inte begärde ett kvitto efter den första betalningen (om det nu var fel), detta är en fråga som plågar honom. Det han framför allt vill nu är att bli av med ilskan och frustrationen.

I nästa betraktelse, nr 25, kommer ”facit”.

Söndagsbetraktelse nr 25 (151115)

Det är naturligtvis småttigt att skriva om orättvisor när världen, som nu, upplever mycket allvarliga kriser. Men jag fortsätter enligt min plan. I den här betraktelsen ska jag därför försöka ge ett slags facit till de frågor som jag har ställt de två senaste söndagarna. Huvudfrågan är: Hur ska man bäst tackla orättvisor och kränkningar som man drabbas av och som förgiftar ens vardag?

En liten repetition först: I söndagsbetraktelse nr 23 blev vår man dömd att betala en skuld på 1 000 kr till en annan man trots att skulden redan var betald. Eftersom det blev domstolssak blev han även skyldig den andre 1 000 kr i rättegångskostnader. Han betalade de 2 000 kronorna men kände sig ilsken och frustrerad.

I söndagsbetraktelse nr 24 anmälde vår man sin antagonist för stöld av en flaska whisky på Systemet. Han vittnade i domstol, men tjuven blev friad för att bevisningen inte ansågs räcka. Nytt hånleende, ny kränkning, ny nesa. Vår man vände sig till sina båda vänner för att få råd. Hur skulle han nu göra för att bli av med den ilska och frustration som han kände väldigt starkt?

Att jag över huvud taget skriver om orättvisor, kränkningar och frustrationer beror på det som jag har lärt mig i mitt arbete, eller som en följd av det. Jag har under åren sett åtskilliga personer som är rättshaverister, eller är på väg att bli det. Det är personer som har näst intill gått under på grund av orättvisor som de upplever sig utsatta för av domstolar och myndigheter.

Jag tycker det finns tre grundläggande regler:

1. Upprättelse är oftast inte nödvändig för att man ska kunna gå vidare och må bra. Upprättelse är viktigt, men om det kniper kan man klara sig utan. För att det ska fungera måste man ersätta upprättelsen med något annat. Som rejäl bearbetning, eller försoning.
2. Gör tydlig åtskillnad mellan det egna välmåendet och det ansvar du ibland har för freden och friden i allmänhet.
3. Lyssna noga på goda råd, och håll huvudet kallt.

Utifrån dessa tre regler kan man säga följande till vår man:

Du HADE rätt båda gångerna, men din motståndare FICK rätt. Det känns naturligtvis förfärligt jobbigt. Men kom ihåg att det viktiga är att HA rätt och att HANDLA rätt, inte

att FÅ rätt. Hur utfallet blir i domstolar och myndigheter kan man tyvärr inte alltid veta, och inte alltid göra något åt. Ibland blir det fel. Och ibland kan den juridiska rättvisan vara orättvis. Låt dig inte påverkas av att andra människor, eller systemet som sådant, har fallerat. Konstatera det bara, dra lärdom av det, och bestäm dig för att du kan leva med det. Gå sedan vidare - om möjligt stärkt i stället för försvagad. Denna process fordrar ofta en hel del reflektion och självövertunnelse, men ta dig den tid som krävs. Det innebär en stor personlig mognad om man kan lära sig att inte låta andras fel eller brister påverka det egna välbefinnandet.

Så du skulle ha lyssnat mer på den andra vännen. I det första läget, när frågan var om du skulle betala de 1000 kronorna eller låta det bli domstolssak, skulle du ha betalat om och när du förstod att den andre skulle gå till domstol annars. I det andra läget, när frågan var om du skulle betala de 2000 kronorna efter domstolsprövningen, gjorde du rätt som betalade. I det tredje läget, när frågan var om du skulle söka upp antagonisten eller inte, borde du ha avstått och i stället överlagt med dig själv för att komma till rätta med det inträffade. I det fjärde läget, när frågan var om du skulle anmäla antagonists stöld eller inte, gjorde du rätt om du anmälde för att rätt ska vara rätt och för att brott ska anmälas. Det är svårare att säga om det var rätt att anmäla om du gjorde det för din egen skull, för att hämnas. Då utsatte du dig för en risk för ny frustration. Samtidigt kan knappast någon klandra dig för att du anmälde, även om du gjorde det helt och hållet för att det skulle kännas skönt med revansch.

Nu, i det femte läget när du står där med två kränkningar, gör du bäst i att arbeta med dig själv och dina tankar så att du kan avstå från rättvisa och upprättelse. Dra lärdom av det inträffade i stället, och bestäm dig för att försöka gå stärkt ur det. Du kan inte klandras om du har i bakhuvudet att du ska ge din antagonist ett litet tjuvnyp om det dyker upp något bra tillfälle. Men för den egna sinnesfriden är det oftast bäst att inte belasta tankarna med revanschlystnad.

Detta är mina råd, baserade på mina erfarenheter av rättshaverister och andra kränkta människor. Men som psykolog är jag amatör, så det är fullt möjligt att det finns bättre råd att få. Mitt "facit" är det icke desto mindre.

Inlägg 151115 under rubriken Ett seminarium om seriemördare

I en nästan fullsatt Palmesal i ABF-huset i Stockholm diskuterades på lördagen (14.11) ämnet seriemördare. Inledningstalare var två auktoriteter på området, professorerna Michael H. Stone och Sven Å. Christianson. Sven Britton var moderator. Här följer några anteckningar för den som är intresserad.

Michael H. Stone är psykiater. Han har gjort en studie av 165 seriesexmördare och skrivit en mycket uppmärksammad och uppskattad bok, *An anatomy of evil*. Enligt Stone är alla kända seriesexmördare män.

Sven Å. Christianson är psykolog. Han har skrivit boken *I huvudet på en seriemördare*, baserad på samtal med ett tjugotal dömda personer samt på litteraturstudier och fallbeskrivningar.

Föreläsarna identifierade bl.a. följande riskfaktorer för personer som kan komma att utvecklas till seriemördare.

1. Försummade av föräldrarna

2. Grymheter från föräldrarna
3. Splittrade hem
4. Genetisk predisposition
5. Tortyr av djur
6. Alkoholism
7. Hypersexualitet
8. Ungdomsbrottslighet
9. Parafili
10. Psykopati

Även mental sjukdom är en riskfaktor, men det noterades att mycket få seriemördare är psykotiska och att psykos aldrig är den enda riskfaktorn. På samma sätt förhåller det sig för övrigt med kriteriet genetisk predisposition.

Några fakta i övrigt:

1. Det är vanligt att seriemördare utvecklar ett slags ideologi för sina handlingar, exempelvis att de vill utrota prostitution genom att döda prostituerade.
2. Många barn har en lika problematisk bakgrund som seriemördarna utan att komma i närheten av en sådan utveckling. Men ju fler, och ju mer markerade riskfaktorerna är, desto större är risken att en person utvecklas till seriemördare.
3. Serievåldtäktsmän har i stor utsträckning samma bakgrund som seriesexmördarna.
4. Samtliga seriemördare har erfarenhet av att på ett eller annat sätt ha blivit bortvalda eller negligerade.
5. Alla har också blivit utsatta för psykologiska övergrepp och vittnar om starka känslor av ensamhet.
6. Många seriemördare har tidigt utvecklat våldsamma fantasier som ofta blivit till en fascination.
7. Det kan antas att seriemördarna inte är behandlingsbara.
8. Brist på medkänsla för offren är typisk för seriemördarna, men några av dem har visat en viss ånger.
9. Man bör notera skillnaden mellan att över huvud taget inte ha några känslor för andra och att visserligen ha känslor men i särskilda situationer förmå stänga av dem helt. Det finns seriemördare av båda slagen.
10. Ungefär 11 procent av de undersökta seriemördarna var homosexuella.

Enligt Michael Stone ska personer som har begått seriemord låsas in för gott. Han menar att människor har ett absolut ansvar på sina samhällen att se till att detta sker. Stone menar – medveten om att mordet på Catrine da Costa är kontroversiellt i Sverige – att det var fel att släppa Teet Härm fri fastän det slogs fast att denne utan rimlig förklaring skurit av en människas huvud. Den som begår en sådan handling representerar i frihet, enligt Stone, en utomordentligt allvarlig risk.

Stone sa vidare att man inte kan förvänta sig lika många seriemördare i ett ”solidariskt land” som i ett land där den grundläggande ideologin är att var och en ska klara sig själv. Han exemplifierade med Sverige och USA. Men för USA:s del kan det stora antalet seriemördare enligt honom också bero på att många ”utkastade” personer har kommit dit.

På den enda fråga som ställdes om Thomas Quick / Sture Bergwall svarade Stone att han inte kan veta svaret angående dennes eventuella skuld men att en möjlighet är att Bergwall har glorifierat sig själv genom att förstora det som han faktiskt har gjort. Dan Josefsson fick ordet sist under frågestunden och framförde att Sven Å Christianson inte alls är någon expert på seriemördare men däremot en av de främst ansvariga för att

Thomas Quick kom att dömas för åtta mord i det som enligt Josefsson är Sveriges största rättsskandal genom tiderna. Josefsson visade upp sin bok *Mannen som slutade ljuga* och framhöll att han har fått åtskilliga fina priser för att han med boken har bidragit till att avslöja den egentliga sanningen kring skandalen. Sven Å Christianson svarade att Dan Josefsson bör gratuleras till alla fina priser.

Anledningen till att jag själv var med och lyssnade var i huvudsak

- mitt intresse för Quickärendet,
- den risk som finns att Thomas Quick blev korrekt dömd för ett antal mord, och
- frågan vad det i så fall innebär att vårt rättsväsende har friat honom.

Söndagsbetraktelse nr 26 (151122)

Hatet skapar hotet.

Nationalism, revanschlystnad, kränkningar, orättvisor, separatism, arrogans, fiendskap, upprättelsebehov, skoningslöshet. Där finns grogrunden till antagonismen. Folkmord i Afrika, ständigt agg på Balkan, terrorism efter upplevda kränkningar. Den nästan räta linjen mellan invasionen av Irak 2003 och terrorangreppen den senaste veckan i Beirut, Paris och Bamako.

Självklart måste vi slå tillbaka mot terrorangreppen. Och skydda oss förstås, efter bästa förmåga. Men ska vi försöka utplåna och förinta, och använda sådana ord? Gör inte det att vi fjärrar oss alltmer från en möjlig fredlig samexistens?

Jag vet inte om det är rätt att försöka ”Tala med terroristerna”, men jag ska läsa boken (Jonathan Powell). Ivar Arpi har goda argument emot, se <http://www.svd.se/bor-vi-forhandla-med-islamiska-staten>, men jag är inte övertygad.

För nog är det väl den fredliga samexistensen som är målet?

Och mest av allt är det hatet som skapar hotet.

[*Ev. inlägg 151126 – Sveriges Radios arrogans*

I dag har Sveriges Radio presenterat sitt avslöjande av vad som hände Sinthu Selvarajah för ett år sedan på psykakuten i Västerås, och myndigheternas hantering av det inträffade. Ett mycket viktigt grävarbete av Daniel Velasco och Bo Göran Bodin som Sveriges Radio har all heder av.

Men.

Jag har sett hur Sveriges Radio gör allvarliga fel i det egna journalistiska arbetet. Och jag har sett hur man försöker sopa sådana fel under mattan. Om möjligt ska ingen få veta att Sveriges Radio har bidragit till att få publiken att tro på något som inte är sant.

Jag förstår att en medieredaktion inte måste ägna sig åt att avslöja sig själv. Men jag anser att även medieredaktioner – i varje fall public service – ska erkänna allvarliga fel som de har förstått att de har begått. Och att i varje fall public service-medierna har en

skyldighet att undersöka om de har gjort sådana fel när de har fått tydliga indikationer om det.

Först om de är så ärliga har publiken anledning att jubla oförbehållsamt över viktiga avslöjanden som de gör. Först om de är så öppna, är de bättre än en åklagare som mörkar.

Men det finns två problem. Det första är att den som har kunskap om redaktionens fel, och om dess ovilja att erkänna, oftast själv är den som är drabbad av felen. Så är det i mitt fall. Jag är mycket medveten om att det innebär att de flesta tror att jag bara är ute efter att få rätt i en förmodligen sjuk sak. Denna omständighet kan redaktionen luta sig ganska tryggt emot.

Det andra problemet är att medieredaktionerna granskar makten, inte varandra. Det innebär att Sveriges Radio, liksom andra medier som gör allvarliga fel, utan stora risker kan fortsätta att undanhålla sanningen.

Jag har frågat Bo Göran Bodin om han är intresserad av material som kan ge tydligt besked om att Sveriges Radio (och andra) har spritt en alldeles felaktig bild i Quickärendet. Först sa han kanske. När jag frågade igen svarade han inte, men sa i stället offentligt att jag stalkade honom.

Så uttrycker sig maktens arrogans. För när det gäller verklighetsbilden, den så viktiga, är det de stora medierna som är makten. Den makt som inte låter sig granskas.

Fullt så mörkt är det ändå inte. Det finns mediegranskare. Radioprogrammet Medierna är en, Timbro medieinstitut en annan och Granskningsnämnden för radio och tv en tredje. [Fortsätt ev. här när vi har sett Granskningsnämndens beslut angående ”Den fastspända flickan”.]

Jag vet inte om Daniel Velasco och Bo Göran Bodin har varit ärliga i sin granskning av det nu aktuella fallet. Säkert ger de en i huvudsak riktig bild. Men jag har sett Bo Göran Bodins och Sveriges Radios benägenhet att välja bort det som inte passar. Jag har sett deras ovilja att öppna sig för möjliga egna fel.

Efter den erfarenheten är jag inte övertygad. Jag tror att de ibland inte drar sig för att undanhålla vissa fakta ”för att inte i onödan komplicera historien”. För vem skulle avslöja dem? – Jag avstod efter att Christer avrått och inte heller Gubb Jan varit säker på det taktiska i att nu skriva om detta.]

Söndagsbetraktelse nr 27 (151129)

Det är i svagare stunder man ser andra människor klarast. Styrkan känner bara sig själv.

*

Ditt sätt att se, din blick, den är som långsamt flygande fåglar. En blick där tanken alltid har sin plats.

*

Vad roligt att veta hur jag skulle tänka och handla om jag var dubbelt så klyftig som jag är. Något som jag aldrig får veta.

Söndagsbetraktelse nr 28 (151206)

Här följer en kort lägesrapport med tillhörande betraktelse om Quickärendet ett halvår efter Bergwallkommissionens betänkande.

I det tysta har många visat sig förstå att det blev fel med frikännandena. Helt enkelt därför att bevisningen mot Thomas Quick var mycket övertygande, och att detta numera är lätt att ta reda på. Den som är någorlunda insatt, kunnig och hederlig ser att sannolikheten för att Sture Bergwall nu talar osant om åtminstone ett av mordnen är långt över 99 %.

Inget konstigt med det. Att många misstog sig var rätt naturligt mot bakgrund av resningarna och den massiva medieuppsbackningen. Men kan man inte ändå undra över att saken inte nu klaras ut en gång för alla? Att det inte sägs öppet att landet drabbades av en villfarelse?

Nej, inte heller detta är konstigt. För var hamnar vi om felet erkänns mer eller mindre officiellt? Jo, då får landet åtminstone tre stora svårigheter att ta hand om.

För det första ska vi hantera det faktum att Sture Bergwall kommer att mer eller mindre officiellt ses som felaktigt frikänd. – Det blir mycket svårt.

För det andra ska vi hantera den omständigheten att en svensk statlig utredning har riktat allvarlig kritik mot ett flertal tjänstemän utifrån oriktiga förutsättningar, i vissa fall påstått att de gjort sig skyldiga till ohederligt agerande i tjänsten. Vad gör man av sådan felaktig och kränkande kritik? Har personerna t.ex. rätt till skadestånd av staten för kränkningen? Vem ska be dem om ursäkt? – Nej, det går inte.

Och för det tredje blir det mer eller mindre officiellt fastställt att väldigt många personer i framför allt medierna under flera år har uttalat sig på ett sätt som lär bli svårt för många av dem att hantera när det visar sig att det var fel. – Det är viktigt att de slipper detta.

Så det är nödvändigt att det inte slås fast öppet att rättsskandalen var en villfarelse.

Vad som dock är möjligt för alla är att avstå från fortsatta pinsamheter. Den som än i dag säger saker som ”då skulle han alltså ha åkt land och rike runt och dödat utan att lämna några spår efter sig”, eller ”domstolarna fick ju inte veta att han från början inte kände till något alls om mordnen”, den kan inte försvara sig med att det är svårt att ta reda på hur det faktiskt låg till.

Söndagsbetraktelse nr 29 (151213)

[Vad ska dagens betraktelse handla om? Klimatoppmötet eller Lucia? Rättsstaten eller hatet? Religionens roll eller Waldemarsudde? FAR eller SvFF? – Jag ska brainstorma lite kring dessa ämnen för att se om det är något som griper mig. Angående toppmötet skriver medierna spaltkilometer, så hur ska man kunna skriva något originellt om det?

Jo, man kan skriva om Åsa Romsons revansch, och om hur hon alltid försöker vara ärlig och bra. Hon grät på presskonferensen, hon sa efter Parisattackerna att hon var bekymrad för klimattoppmötet. Och hon har sagt ett antal andra saker som hon har fått skäll för. Det är något som har gjort att hon ska ha stryk. Att hon är intelligent och prövande och öppen och gör så gott hon kan, det har hon inte fått någon uppskattning för. Att hon inte försöker vinna politiska poänger utan är mogen och avstår från överord, det har hon inte heller fått någon uppskattning för. Ja, jag tror att jag skriver om det. – Lucia då, låt mig fundera lite på det. Vad betyder Lucia för Sverige och för andra länder? Värme, skönhet, närhet. Nja, det är jag inte bra på att skriva om. – Rättsstaten då? Där skulle jag kunna skriva om det som jag funderade på häromdagen att man lätt blir osams genom att man satsar på olika hästar. Man står på olika sidor, och så är man osams. Man engagerar sig så hårt för något att man blir arg på den som inte håller med. Är det vettigt? Vad ska man annars göra åt det? Det är klart att man kan bli arg på den som sätter käppar i hjulen. Men man måste väl acceptera att andra kommer fram till andra resultat, och man måste respektera det. Vad man kan bli arg för är om någon har en annan uppfattning och uttrycker det på ett kränkande sätt. Ja, detta kan vara ganska kul att skriva om. Vilken anledning har man egentligen att bli arg, upprörd, ilsken, besviken? Ja, det är nog ett bättre ämne än Åsa Romson.]

I dag hade jag tänkt ägna min betraktelse åt den välförtjänta revansch som klimattoppmötet i Paris innebär för Åsa Romson. Men jag tror att många andra kommer att ta upp den tråden, det borde de i varje fall göra.

Så jag skriver i stället om en sak som slår mig när jag läser skriften ”Rättsstaten – Idé och verklighet”, nyligen utgiven av Stiftelsen Rättsstatens Vänner. Låt mig formulera det som ett påstående och en fråga:

Olika uppfattningar i sakfrågor leder inte sällan till ilska och stark osämja. Är det rimligt, eller har vi anledning att försöka komma bort från det?

Stiftelsen Rättsstatens Vänner bildades på initiativ av Anders Agell, legendarisk och mycket skicklig professor i civilrätt i Uppsala. Den bildades strax före hans död, och en viktig anledning var det rättsärende som han hade tagit sig an de sista åren av sitt liv: mordet på Catrine da Costa. Anders Agell engagerade sig mycket hårt till förmån för de båda läkare som visserligen frikändes men som förlorade sina läkarlegitimationer för att det ansågs bevisat att de hade styckat kvinnans kropp. Många har genom åren menat att bevisen mot ”obducenten” och ”allmänläkaren” inte alls håller och att de båda läkarna är oskyldiga. Författaren Per Lindeberg har skrivit två böcker för att visa detta. Och Agell var starkt övertygad.

Jag deltog som JK i tv-diskussion i programmet Debatt i Göteborg tillsammans med bl.a. Per Lindeberg och journalisten och författaren Lars Borgnäs. Den senare har skrivit en bok där han spekulerar i frågan om obducenten kanske är en seriemördare, något som inte uppskattades av Lindeberg och andra personer som ansåg obducenten oskyldigt deslegitimerad. Stämningen var långt ifrån den bästa mellan Lindeberg och Borgnäs i programmet. Men efteråt tog vi tre en öl tillsammans och beslöt bl.a. att vi skulle försöka göra en så saklig och djup granskning som möjligt av ett av de viktigaste bevisen mot läkarna, och se vart det ledde. På grund av villkor som Per Lindeberg ställde senare, rann det hela ut i sanden.

Själv stod jag som en åsna mellan två höttappar. Ibland var jag övertygad om att läkarna var oskyldiga, ibland om motsatsen. För det mesta visste jag inte vad jag skulle tro, och

så är det än i dag. Jag fick utstå många hårda ord från Anders Agell för att jag inte som JK engagerade mig tillräckligt för att försöka ordna med resning för läkarna, eller åtminstone skadestånd. Vi hade tidigare varit mycket goda vänner, men vår relation förgiftades de sista åren av att jag gjorde honom besviken. Rejält besviken. Och arg.

Så när Stiftelsen Rättsstatens Vänner bildades stod jag inte högt i kurs.

Jag har också känt mig så där några gånger när personer har tagit ställning i rättsärenden på ett sätt som jag har tyckt vara rejält fel. Besviken och ibland arg. Så småningom har jag insett att det är fel att bli arg. Och det gäller oavsett hur fel de har, och varför. Ja, det gäller faktiskt även om de orsakar mycket skada genom sitt felaktiga ställningstagande.

Många tycker nog att detta låter orimligt. Men andra gör det inte. I det avseendet är vi människor olika på ett ganska fundamentalt sätt.

Jag ska återkomma till saken i nästa betraktelse. Alltså: Varför är det fel att bli arg när andra tar ställning på ett sätt som man anser vara tokigt, och även om det ställer till skada?

Söndagsbetraktelse nr 30 (151220)

Varför är det fel att bli arg när andra tar ställning på ett sätt som man anser tokigt? Och varför är det fel även när ställningstagandet ställer till skada? Med dessa båda frågor återkommer jag till det som jag skrev om i min förra betraktelse.

Tokiga ställningstaganden kan handla om skuldfrågan i ett brottmål (exempelvis da Costa-mordet, Palmemordet, Kennedymordet och Quickärendet), men också förstås om en massa annat: Är det t.ex. rätt eller fel att införa ett legitimationskrav för inresor till Sverige? Bör vi ge pengar till tiggare eller inte? Beror uppvärmningen av jorden på koldioxid? Var de s.k. apatiska flyktingbarnen en bluff?

Att det är fel att bli arg på den som tar ställning på ett sätt som man själv anser galet beror i grunden på fyra saker:

1. Var och en har rätt till sin uppfattning, och att uttrycka den.

Den som uttrycker en ståndpunkt har kommit fram till den på något sätt, det må vara ogenomtänkt eller inte. Kanske är det inte ens personens ärliga uppfattning utan något som hen säger av något annat skäl. Ståndpunkten kan vara mer eller mindre respektabel, och personen kan framföra den på ett mer eller mindre irriterande sätt. Men regeln måste vara att alla har rätt till sin uppfattning, och att uttrycka den. Det handlar om en grundläggande respekt för åsikts- och yttrandefrihet.

2. Debatter och samtal blir bättre.

Om ingen blir arg för att någon annan framför en ståndpunkt, är det mycket lättare att koncentrera sig på sakfrågan. Debatter och samtal blir på så sätt mycket mer effektiva och konstruktiva än om de präglas av ilska och osämja, Visserligen kan det många gånger vara spännande med uppretade sammandrabbningar. Men det som är spännande är samtidigt mest förstörande. Positioner blir låsta, kompromissvilligheten försämras och det blir svårt att hitta lösningar – i varje fall balanserade och konstruktiva sådana.

Om det finns ett rätt och ett fel i diskussionen skymms inte sällan det rätta av hård retorik och känsloladdade förvanskningar.

3. Själv mår man bäst om man kan låta bli att bli arg.

Man tänker klarare och kan koncentrera sig på det som är viktigt. I ilska säger man ofta förhastade och dumma saker som slår tillbaka mot en själv. Och det är alltid bäst om man förmår visa debattmotståndarna respekt.

4. Åhörare imponeras sällan av ilska.

Vill man vinna en diskussion inför åhörare gör man sig själv en otjänst om man blir arg. Den som är ilsknen ses ofta som lite frånstötande och förlorar lätt publikens sympatier. Många medierävar menar att det som man säger nästan helt saknar betydelse för chansen att vinna en diskussion i publikens ögon; det viktiga är i stället om man får människors förtroende genom sitt sätt att vara.

Det är naturligtvis inte det minsta konstigt att man blir arg ibland. Men allt och alla tjänar på att man försöker hålla huvudet kallt och ilskan borta.

Söndagsbetraktelse nr 31 (151227)

Som efterklngen av en kyrkklockas slag. Det gungande ekot, ekot som är lika viktigt och stort som själva slaget. Ekot av det som händer, det är reflexionen. Reflexion, det som sker i ens inre. Blir det alls nånting vettigt av en om man inte hör många ekon? Jag vill vara en rik, en som hör många ekon.

Nyårsbetraktelse 2016

Det är naturligt att människor är genuint trötta på Quick. Och jag skriver inte det här för att det ska läsas nu, utan för framtiden. För att det ska finnas till hands för den tillbakablick som kommer. Jag tänker göra så med jämna mellanrum. Så att den som så småningom ser bakåt kan få en känsla av hur det låg till. Vilken kunskap som fanns, och vad som sades eller inte sades som en följd av denna kunskap. Quickärendet är bland det intressantaste jag har upplevt, och det gäller inte minst just detta – vad som sades och inte sades. Och även om människor nu som sagt är trötta på Quick, vill jag att det ska synas när saken summeras att jag och några andra faktiskt kontinuerligt påminde om hur det låg till.

Det är nästan fyra år sedan som de flesta i landet blev övertygade om att Thomas Quick dömdes oskyldig när han i rättegångar åren 1993–2001 fälldes för åtta mord. Sture Bergwall hade i september 2008 erkänt för Hannes Råstam att han ljugit om mordet. Och inte bara de åtta som han hade dömts för, utan ytterligare ungefär tjugo som han också hade erkänt. I dokumentärfilmer i SVT förklarade Råstam att det inte hade funnits någon bevisning mot Quick förutom erkännandena. Quick hade visserligen berättat en massa saker om mordet som stämde, men han hade fått lära sig dessa fakta av polisen och genom tidningsläsning, och på så sätt lyckats göra sina erkännanden trovärdiga. Sommaren 2012 följde Råstam upp filmerna med en bok, ”Fallet Thomas Quick – Att skapa en seriemördare”.

Den nya versionen fick ett enormt genomslag. Dagens Nyheter skrev t.ex. på ledarsidan att det var ”pinsamt uppenbart” att någon seriemördare Thomas Quick aldrig hade funnits. Åklagarna trodde på Bergwall och ställde inte någon av de frågor som normalt ställs till den som tar tillbaka ett erkännande. Ingen domstol fick pröva om bevisningen höll, för åklagarna valde att lägga ned åtalen.

Inte många sa emot. Jag själv gjorde det. För mig stod det klart att den nya övertygelsen byggde på en rad vilseledande uppgifter om vad som hade förekommit och på en utbredd okunnighet om hur bevisning och motbevisning ska värderas. Såvitt framgick av de uttalanden som gjordes i offentligheten var det dock inte många som köpte mina argument. Och det fanns åtskilliga röststarka och förtroendeingivande personer på den andra sidan. Dessa personer hade gjort det fel som inte sällan förekommer när fällande domar ifrågasätts: konstigheter och tveksamheter kring bevisningen ges ett värde som är långt större än det verkliga. Den som inte kan principerna för bevisvärdering kan lätt förväxla invändningar mot bevisning med motbevisning.

För somliga handlade det nog också om att det osannolika gjordes sannolikt i en atmosfär där en stor majoritet hade en stark tro och önskan.

År 2013 kom journalisten Dan Josefsson ut med boken ”Mannen som slutade ljuga”. Han förklarade de felaktiga domarna med att Thomas Quick i psykiatrin på Sätters sjukhus hade lockats att berätta om s.k. bortträngda minnen om bl.a. mordet. Felet var enligt Josefsson att de bortträngda och återskapade minnena var falska. Det som Quick sa sig minnas hade konstruerats genom terapin, och alltså enligt Josefsson aldrig hänt fastän Quick trodde det. Denna förklaring övertygade många, bl.a. en rad psykologer. Sture Bergwall sa visserligen själv att han hade hittat på allt om mordet, och att det alltså inte var fråga om några minnen. Såvitt man kunde se ignorerades denna komplikation, utom av oss som sa att bortträngda minnen aldrig hade någon betydelse i utredningarna eller domarna. Josefssons egen förklaring var att det viktiga var att utredarna själva trodde på både teorin om bortträngda minnen och Quicks berättelser.

Christer van der Kwast var åklagare i alla rättegångarna mot Thomas Quick. Han skrev en bok, ”Bortom rimligt tvivel”, med sin version av utredningarna och rättegångarna. Den kom ut tidigt 2015. van der Kwast redogjorde för bevisningen och förklarade det som enligt honom var avgörande: att de omständigheter som fungerade som bevis var ”unika”, dvs. att de kom från Quick och ingen annan. Såvitt framgick var det ingen som försökte visa att van der Kwasts berättelse inte höll. Men antagandet lär ändå ha levt kvar hos de flesta, att Quick hade lärt sig avgörande fakta om mordet från andra.

Jag själv skrev en bok, ”Quickologi”, som kom ut i april 2015. Där gick jag igenom den viktigaste bevisningen och försåg den med sannolikhetsvärden. Så kan man göra om man vill få en strukturerad och samlad bild av den bevisning som talar för respektive mot den åtalades skuld. Och det visade sig att sannolikheten för att Sture Bergwall numera talar osanning beträffande åtminstone ett av mordet ligger långt över 0,99, där 1,0 är lika med full visshet. Det är alltså så sannolikt att det gränsar till full visshet att han är skyldig till åtminstone ett av de åtta mordet. Utifrån detta kan man själv bedöma sannolikheten för att Bergwall talar sanning om övriga mord. En sannolikhetsbedömning beträffande vart och ett av dessa utifrån tillgänglig bevisning ger för övrigt ett mycket högt bevisvärde.

Ingen har såvitt jag vet gått i clinch med dessa beräkningar och nått en annan slutsats.

Den 5 juni 2015 kom den s.k. Bergwallkommissionen med sin rapport. Den innehåller skarp kritik mot polis och åklagare för de fel och brister i polisutredningen som ledde till att Thomas Quick dömdes oskyldig. Enligt kommissionens ordförande går mördarna fria. Hur den bedömningen gjorts förklaras inte i rapporten. Kommissionen valde att utan någon prövning – i varje fall inte någon som har presenterats – utgå från att Sture Bergwall är oskyldig. Det gjorde man alltså trots att en rent matematisk beräkning, om man hade gjort den, skulle ha visat att sannolikheten för att Quick dömdes felaktigt är så liten att man i praktiken kan bortse från den.

Några månader senare presenterade en norsk parallellutredning sin rapport. Den utredningen godtog de slutsatser som Bergwallkommissionen hade kommit till, och drog mot den bakgrunden egna slutsatser. Dessa handlade mestadels om de norska myndigheternas arbete i de tre utredningar som avsåg mord i Norge.

Bergwallkommissionens rapport fick en del publicitet i Sverige, men ganska snart tystnade det. Den norska utredningsrapporten förblev i stort sett okänd i svenska medier. Även i övrigt har det varit tyst kring Quickärendet det senaste halvåret. Tidigare förekom ofta hänvisningar till ”skandalen” och ”rättsröten”, men sådant har uteblivit på senare tid.

Planerna på den film som skulle börja spelas in kring årsskiftet 2014–15, med David Dencik i huvudrollen som Thomas Quick, tycks ha skrinlagts. Och den dokumentärfilm som spelats in av ett brittiskt produktionsteam med delfinansiering från Sverige har ännu inte visats här. Den är klar sedan ett halvår och har kunnat ses i bl.a. England. Planerna var från början att den skulle gå upp här i landet i stort sett samtidigt med premiären där.

Den skadeståndstalan mot Christer van der Kwast och Seppo Penttinen som Leif GW Persson och Jan Guillou har lovat finansiera väntar fortfarande på att bli väckt. Advokaten Thomas Olsson har däremot för Sture Bergwalls räkning väckt en skadeståndstalan mot staten för att jag driver en kampanj som staten sägs ansvara för och som i realiteten innebär att jag beskyller den frikände Bergwall för mord. Men de har inte väckt någon motsvarande talan mot mig personligen för beskyllningarna.

Enligt min uppfattning har det svenska samhället allvarligt svikit Sture Bergwall. Därför avundas jag honom inte när han skriver sin nya bok och bl.a. ska förhålla sig till de tidigare böckerna, ”Kvarblivelse” respektive ”Thomas Quick är död”.

I dag finns det så mycket material lätt tillgängligt att det inte möter några svårigheter för den som har fyrtio timmar över att ta reda på så mycket fakta som behövs. Den som gör en ordentlig sådan genomgång lär finna att det som har åstadkommit är en av tidernas största blåsningar. Jag har gått igenom ett antal myter och villfarelser (som jag för övrigt presenterar i extramaterialet till boken på min hemsida), och jag tror att Quickärendet är en av de allra mest framträdande.

Det är troligt att de svenska medierna för närvarande ser det så, att det bästa sättet att hantera blåsningen är att försöka stoppa den under mattan. Ingen lär tycka att det är särskilt roligt att denna blåsning har orkestrerats just i Sverige.

Nyårsbetraktelse 2015/16 om Quickärendet (160101, nr 1)

(något justerad i slutversionen, liksom de flesta betraktelserna)

Det är naturligt att människor är genuint trötta på Quick. Och jag skriver inte det här för att det ska läsas nu, utan för framtiden. För att det ska finnas till hands för den tillbakablick som kommer. Jag tänker göra så med jämna mellanrum. Så att den som så småningom ser bakåt kan få en känsla av hur det låg till. Vilken kunskap som fanns, och vad som sades eller inte sades som en följd av denna kunskap. Quickärendet är bland det intressantaste jag har upplevt, och det gäller inte minst just detta – vad som sades och inte sades. Och även om människor nu som sagt är trötta på Quick, vill jag att det ska synas när saken summeras att jag och några andra faktiskt kontinuerligt påminde om hur det låg till.

Det är nästan fyra år sedan som de flesta i landet blev övertygade om att Thomas Quick dömdes oskyldig när han i rättegångar åren 1993–2001 fälldes för åtta mord. Sture Bergwall hade i september 2008 erkänt för journalisten Hannes Råstam att han ljugit om morderna. Och inte bara de åtta som han hade dömts för, utan ytterligare ungefär tjugo som han också hade erkänt. I dokumentärfilmer i SVT förklarade Råstam att det inte hade funnits någon bevisning mot Quick förutom erkännandena. Quick hade visserligen berättat en massa saker om morderna som stämde, men han hade fått lära sig dessa fakta av polisen och genom tidningsläsning, och på så sätt lyckats göra sina erkännanden trovärdiga. Sommaren 2012 följde Råstam upp filmerna med en bok, ”Fallet Thomas Quick – Att skapa en seriemördare”.

Den nya versionen fick ett enormt genomslag. Dagens Nyheter skrev t.ex. på ledarsidan att det var ”pinsamt uppenbart” att någon seriemördare Thomas Quick aldrig hade funnits. Åklagarna trodde på Bergwall och ställde inte någon av de frågor som normalt ställs till den som tar tillbaka ett erkännande. Ingen domstol fick pröva om bevisningen höll, för åklagarna valde att lägga ned åtalen.

Inte många sa emot. Jag själv gjorde det. För mig stod det klart att den nya övertygelsen byggde på en rad vilseledande uppgifter om vad som hade förekommit och på en utbredd okunnighet om hur bevisning och motbevisning ska värderas. Såvitt framgick av de uttalanden som gjordes i offentligheten var det dock inte många som köpte mina argument. Och det fanns åtskilliga röststarka och förtroendeingivande personer på den andra sidan. Dessa personer hade gjort det fel som inte sällan förekommer när fällande domar ifrågasätts: konstigheter och tveksamheter kring bevisningen ges ett värde som är långt större än det verkliga. Den som inte kan principerna för bevisvärdering kan lätt förväxla invändningar mot bevisning med motbevisning.

För somliga handlade det nog också om att det osannolika gjordes sannolikt i en atmosfär där en stor majoritet hade en stark tro och önskan.

År 2013 kom journalisten Dan Josefsson ut med boken ”Mannen som slutade ljuga”. Han förklarade de felaktiga domarna med att Thomas Quick i psykiatrin på Sätters sjukhus hade lockats att berätta om s.k. bortträngda minnen om bl.a. morderna. Felet var enligt Josefsson att de bortträngda och återskapade minnena var falska. Det som Quick sa sig minnas hade konstruerats genom terapin, och alltså enligt Josefsson aldrig hänt fastän Quick trodde det. Denna förklaring övertygade många, bl.a. en rad psykologer. Sture Bergwall sa visserligen själv att han hade hittat på allt om morderna, och att det alltså inte var fråga om några minnen. Såvitt man kunde se ignorerades denna komplikation, utom av oss som sa att bortträngda minnen aldrig hade någon betydelse i

utredningarna eller domarna. Josefssons egen förklaring löd att det viktiga var att utredarna själva trodde på både teorin om bortträngda minnen och Quicks berättelser.

Christer van der Kwast var åklagare i alla rättegångarna mot Thomas Quick. Han skrev en bok, "Bortom rimligt tvivel", med sin version av utredningarna och rättegångarna. Den kom ut tidigt 2015. van der Kwast redogjorde för bevisningen och förklarade det som enligt honom var avgörande: att de omständigheter som fungerade som bevis var "unika", dvs. att de kom från Quick och ingen annan. Såvitt framgick var det ingen som försökte visa att van der Kwasts berättelse inte höll. Men antagandet lär ändå ha levt kvar hos de flesta, att Quick hade lärt sig avgörande fakta om morderna från andra.

Jag själv skrev en bok, "Quickologi", som kom ut i april 2015. Där gick jag igenom den viktigaste bevisningen och försåg den med sannolikhetsvärden. Så kan man göra om man vill få en strukturerad och samlad bild av den bevisning som talar för respektive mot den åtalades skuld. Och det visade sig att sannolikheten för att Sture Bergwall numera talar osanning beträffande åtminstone ett av morderna ligger långt över 0,99, där 1,0 är lika med full visshet. Det är alltså så sannolikt att det gränsar till full visshet att han är skyldig till åtminstone ett av de åtta morderna. Utifrån detta kan man själv bedöma sannolikheten för att Bergwall talar sanning om övriga mord. En sannolikhetsbedömning beträffande vart och ett av dessa utifrån tillgänglig bevisning ger för övrigt ett mycket högt bevisvärde.

Ingen har såvitt jag vet gått i clinch med dessa beräkningar och nått en annan slutsats.

Den 5 juni 2015 kom den s.k. Bergwallkommissionen med sin rapport. Den innehåller skarp kritik mot polis och åklagare för de fel och brister i polisutredningen som ledde till att Thomas Quick dömdes oskyldig. Enligt kommissionens ordförande går mördarna fria. Hur den bedömningen gjorts förklaras inte i rapporten. Kommissionen valde att utan någon prövning – i varje fall inte någon som har presenterats – utgå från att Sture Bergwall är oskyldig. Det gjorde man alltså trots att en rent matematisk beräkning, om man hade gjort den, skulle ha visat att sannolikheten för att Quick dömdes felaktigt för alla morderna är så liten att man i praktiken kan bortse från den.

Några månader senare presenterade en norsk parallellutredning sin rapport. Den utredningen godtog de slutsatser som Bergwallkommissionen hade kommit till och gjorde därefter sina egna slutledningar. Dessa handlade mestadels om de norska myndigheternas arbete i de tre brottsutredningar som avsåg mord i Norge.

Bergwallkommissionens rapport fick en del publicitet i Sverige, men ganska snart tystnade det. Den norska utredningsrapporten förblev i stort sett okänd i svenska medier. Även i övrigt har det varit tyst kring Quickärendet det senaste halvåret. Tidigare förekom ofta hänvisningar till "skandalen" och "rättsröten", men sådant har uteblivit på senare tid.

Planerna på den film som skulle börja spelas in kring årsskiftet 2014–15, med David Dencik i huvudrollen som Thomas Quick, tycks ha skrinlagts. Och den dokumentärfilm som spelats in av ett brittiskt produktionsteam med delfinansiering från Sverige har ännu inte visats här. Den är klar sedan ett halvår och har kunnat ses i bl.a. England. Planerna var från början att den skulle gå upp här i landet i stort sett samtidigt med premiären där.

Den skadeståndstalan mot Christer van der Kwast och Seppo Penttinen som Leif GW

Persson och Jan Guillou har lovat finansiera väntar fortfarande på att bli väckt. Advokaten Thomas Olsson har däremot för Sture Bergwalls räkning väckt en skadeståndstalan mot staten för att jag driver en kampanj som staten sägs ansvara för och som i realiteten innebär att jag beskyller den frikände Bergwall för mord. Men de har inte väckt någon motsvarande talan mot mig personligen för beskyllningarna.

För den journalist som vill gräva i ärendet på riktigt finns en mängd frågor att ställa till några nyckelpersoner. Varför frågade t.ex. resningsåklagarna inte Sture Bergwall hur han kunde peka ut platser i terrängen där en liksökhund senare skulle komma att markera för lukt av död människa? Varför har inte Leif GW Persson, Dan Josefsson, Peter Wolodarski m.fl. velat ställa upp i en sakdebatt inför publik om Quickärendet eller om mediernas hantering av det? Jag har gjort en lista på hundra sådana frågor som jag har erbjudit ett par journalister på villkor att frågorna ställdes, bl.a. en medarbetare på Sveriges Radio. Ingen har nappat.

Enligt min uppfattning har det svenska samhället allvarligt svikit Sture Bergwall. Därför avundas jag honom inte när han skriver sin nya bok och bl.a. ska förhålla sig till de tidigare böckerna, "Kvarblivelse" respektive "Thomas Quick är död".

I dag finns det så mycket material lätt tillgängligt att det inte möter några svårigheter för den som har fyrtio timmar över att ta reda på så mycket som behövs. Den som gör en ordentlig sådan genomgång lär finna att det som har åstadkommit är en av tidernas största blåsnings. Jag har gått igenom ett antal myter och villfarelser i världshistorien, och jag tror att Quickärendet är en av de mest spektakulära. (Jag presenterar några av myterna i extramaterialet till Quickologi på min hemsida.)

Det är troligt att de svenska medierna för närvarande ser det så, att det bästa sättet att hantera blåsningsen är att försöka stoppa den under mattan. Och det är möjligt att de har rätt. Ingen här i landet lär tycka att det är särskilt roligt att en villfarelse som denna har orkestrerats just i Sverige. Men för historieskrivningen ska det inte råda något tvivel om att sanningen hela tiden fanns att tillgå.

--

Efter detta ska jag försöka avstå från att skriva något om Quickärendet före min nyårsbetraktelse den 1 januari 2017, om det inte händer något som fordrar kommentar.

--

Det blev en diskussion om bl.a. sannolikhetsberäkningarna i tråden efter ovanstående betraktelse. Jag skrev själv en del. Nu ska jag göra följande någorlunda genomtänkta och övergripande inlägg.

Som alltid måste man ha perspektiv på saken. Man kan naturligtvis alltid diskutera enskildheter i sannolikhetsberäkningarna. Men det viktiga är att de eventuella fel som diskuteras är i stort sett betydelselösa för slutresultatet. Om sannolikheten är 0,999991 eller 0,9991 eller bara 0,99 har ju inte så stor betydelse. Och jag tror inte att någon hederlig och öppen person kan med en rimlig och sakligt grundad motivering hävda att det sammanlagda bevisvärdet ligger under 0,99. Det är det som är det viktigaste när det gäller bevisningen. Jag har inbjudit många att presentera en annan beräkning, men ingen har försökt.

Det slutade med att Olle Häggström gjorde bort sig med ett hialöst exempel som visade att han inte förstår bevisning och bevisvärde. Jag har sparat en stor del av diskussionen i ett dokument i mappen Beräkningar under Bevisningen i biblioteket Quick.

Söndagsbetraktelse 32 (160103)

Min fru Susanne och jag tillbringade nyåret 2016 på Malta. Där hade vi aldrig varit tidigare, och sanningen att säga åkte vi nog dit mest för att jag (som den listupprättare och avprickare jag är) skulle få besöka ett av de länder i Europa där vi inte hade varit. (Nu återstår sex: Georgien, Armenien, Azerbajdzjan, Vitryssland, Kazakstan och San Marino.)

Det visade sig att Malta var ett fantastiskt resmål. Man lär sig snabbt så mycket om landet (ön) att det (den) känns både bekant och intressant. Dock väcktes en annan av mina listor till liv, den med ”Städer man bör besöka innan man dör”. Där fanns Valletta inte med. Ja, den fanns inte ens med på bubblarlistan över ”100 som inte fick plats”. Men när man har sett Valletta är det självklart att den hör hemma på 50-listan. Så mycket historia, så mycket mod och så mycket skönhet ryms det inom denna stads murar.

Så Valletta åkte upp på listan och Casablanca fick glida ner bland bubblarna.

Men det där väckte i sin tur en kanske något pinsam fråga: hur mycket tar man i en viktig listbedömning som denna hänsyn till att man har varit i en stad och sett den? I Valletta har vi nu varit, inte i Casablanca. Den ena ska bedömas efter egna intryck, den andra efter vad man har läst och hört. Det kan aldrig bli riktigt rättvisande.

På samma sätt kan det för övrigt aldrig bli riktigt rättvisande att jämföra två människor av vilka man har känt den ena sedan barnsben men den andra i bara några år. I den gamla vännen kan man se hela barndomen och ungdomen flyta förbi, man vet ganska väl vad som göms i den personen av barnsligheter, tokigheter och osäkerhet. I den nya vännen ser man bara den vuxna människan, och man kan nästan få för sig att hen alltid har varit ungefär så. Inga barnsligheter eller tokigheter, ingen osäkerhet. Samtidigt inser man att så kan det ju inte vara, det råkar bara vara så man upplever det eftersom man inte känner personen från botten.

--

Här är listan över mina 50 städer för den som möjligen är intresserad. Jag lade ut den i somras också, men då såg den lite annorlunda ut i enskildheter.

1. New York
2. San Francisco
3. Paris
4. Berlin
5. Istanbul
6. Venedig
7. Jerusalem
8. Rio de Janeiro
9. Rom
10. Dubrovnik

11. Budapest
12. London
13. Peking
14. Tokyo
15. Kapstaden
16. Krakow
17. Florens
18. Washington
19. St Petersburg
20. Buenos Aires
21. Prag
22. Sarajevo
23. Delhi
24. Los Angeles
25. Chicago
26. Köpenhamn
27. Riga
28. Amsterdam
29. Aten
30. Bombay
31. Calcutta
32. Reykjavik
33. Helsingfors
34. Wien
35. Valparaiso
36. Warszawa
37. Sydney
38. New Orleans
39. Lissabon
40. Madrid
41. Kiev
42. Moskva
43. Oslo
44. Valletta
45. Marrakech
46. Havanna
47. Beirut
48. Teheran
49. Shanghai
50. Hongkong

Söndagsbetraktelse nr 33 (160110)

Över nyåret läste jag Stoner av John Williams, en 60-talsroman som har fått en märklig renässans på 2010-talet. Den såldes i 2 000 ex totalt när den kom ut i USA 1965, nu har den blivit en bästsäljare i stora delar av världen. Och den är absolut värd en betraktelse.

William Stoner (1891–1956) är en bondpojke från Missouri som börjar läsa lantbruksvetenskap på universitetet i närheten, men som blir fascinerad av litteratur och slår om till forskning. Han blir lärare på sitt universitet och lever där resten av sitt liv. Han gifter sig och får en dotter, är medellyckad som forskare och lärare, motarbetas

under de sista 20 åren av sitt yrkesliv av chefen för institutionen efter att ha tagit ställning på ett riktigt sätt mot en av chefens doktorander, har en kort förälskelse i 50-årsåldern och dör i cancer strax efter sin pensionering. Hans äktenskap är misslyckat men varar livet ut. Dottern Grace är begåvad och känslig, och när hon är liten har Stoner en mycket fin relation med henne. Men modern Edith är svartsjuk och kontrollerande. Hon vill inte låta dottern flytta till en annan stad för att studera. Det får till följd att Grace ser till att bli gravid för att kunna lämna hemmet, flyttar från staden och så småningom utvecklar en alkoholism som gör att hon inte kan ta hand om sin son.

Ungefär så rakt och rätlinjigt berättas hela romanen, från Stoners födelse till hans död. Vad är det då för märkvärdigt med den? Jo, tre saker tycker jag. Två som bara handlar om att boken är intressant och bra, en som rör livet och dess mening.

För det första är det fascinerande att läsa en roman som berättas på detta rätlinjiga sätt, utan krusiduller och utan synbart djup. Saker bara händer, men de händer hela tiden. Små som stora. Inga långa beskrivningar, inga reflektioner. Ett ganska alldagligt liv på 300 sidor helt enkelt.

För det andra är det en märkvärdig upplevelse att få vara med om en persons hela liv på den korta tid som det tar att läsa boken, mindre än tio timmar. Man lär känna Stoner och vet i stort sett allt om honom. Man gillar honom, även om man själv inte alltid skulle ha gjort samma val. Han bryr sig inte om karriär, status eller pengar. Livet är litteraturen, studenterna, dottern och den stillsamma självklara integriteten.

Och för det tredje har boken något väsentligt att säga om livet och dess mening: Det avgörande är att man gör det rätta, inte att man söker och får bekräftelse. Och om man inte är säker på vad man ska göra med sitt eget liv, så ska man i varje fall anstränga sig att inte förstöra någon annans.

Söndagsbetraktelse nr 34 (160117)

Alla vill egentligen ha fred. Det sa någon igen häromdagen. Man hör påståendet allt som oftast.

Det är naturligtvis inte sant. Alla vill inte alls egentligen ha fred. Väldigt många vill hellre ha mer land, mer makt, revansch, frihet, historisk upprättelse och/eller värdighet för sitt folk. Mycket hellre än fred.

Men de vill väl ändå egentligen ha fred? Ja kanske, men först sedan de har fått mer land, mer makt, revansch, frihet, historisk upprättelse och/eller värdighet för sitt folk. Och när de väl har fått det, ja då är det någon annan som mycket hellre än fred vill ha mer land, mer makt, revansch osv.

Nästan alla kan med viss rätt hävda att de i någon mening har "rätt". Israeler, palestinier, serber, bosnier, albaner, makedoner, greker, ukrainare, ryssar, hutuer, tutsier, sunni, shia, diktatorer, rebeller. Och så vidare. Det är det som gör freden så svår att uppnå.

Hur ska man göra då? Det vanligaste sättet att försöka är med repression i någon form: Krig, terror eller undertryckande med vapenstöd. Men det blir sällan någon riktig fred av det.

Vad man säger är att den enda möjligheten är politiska och/eller diplomatiska lösningar. Förhandlingar och kompromisser alltså. Utom när det gäller terrorister, som måste krossas.

Men om viljan till fred inte är tillräckligt stor, då fungerar inte heller politiska och/eller diplomatiska lösningar. Då är det kört, det blir ingen fred.

Eller finns det möjligen något annat sätt?

Den frågan måste ställas. Jag får återkomma till svaret.

Söndagsbetraktelse nr 35 (160124)

Här kommer några ord ytterligare om fred, det kanske viktigaste ämnet av alla. Samtidigt nästan ogripbart. Skriver man om fred utan att vara forskare, erfaren politiker eller annan expert, är man med stor sannolikhet naiv. Men det kan inte hjälpas, frågorna är alltför viktiga.

Så tycker man inte minst när man just har läst ”Morgon i Jenin” av Susan Abulhawa. Efter den läsningen blir nog livet aldrig riktigt detsamma.

Jag skrev förra söndagen att alla nog visserligen vill ha fred, men att många vill ha det först efter att de fått något annat som de anser viktigare. Mer land, mer makt, revansch, frihet, historisk upprättelse, värdighet för folket, säkerhet. Militära lösningar leder sällan till fred, och politiska lösningar är ofta svåra att finna. Inte sällan finns det historiska och andra lösningar som lägger hinder i vägen.

Betyder det att fred är omöjlig i vissa delar av världen? Eller finns det något sätt som inte har prövats?

Bland vissa fredsforskare och organisationer förekommer det tankar om att skapa ett nytt övergripande globalt fredsavtal. Idén är att försöka lyfta alla tvister – regionala, nationella, religiösa, politiska – till en högre nivå. Enligt ett sådant avtal skulle alla ha vissa fastlagda förpliktelser enligt internationell rätt – mot varandra, mot världssamfundet och mot människorna. I avtalet skulle man kunna förbjuda t.ex. allt användande av vapen utom i självförsvar. Och man skulle kunna överlämna alla territoriella och liknande tvister till en internationell domstol under FN med förpliktelse för parterna att godta utslaget. Tydliga sanktioner skulle finnas vid brott mot avtalet, och FN skulle ha en organisation redo för att verkställa påföljder. Kanske skulle inte bara staternas politiska företrädare skriva under, utan också representanter för de stora religionerna.

Ett litet frö till ett sådant internationellt fredsavtal såddes vid ett stort fredsmöte i Söul, Sydkorea, sommaren 2014: ”Agreement to Propose the Enactment of an International Law for the Cessation of War and World Peace”. Initiativtagare är en organisation med sydkoreanska och religiösa rötter, HWPL, som arbetar vidare på global nivå. Överenskommelsen undertecknades inte av ländernas politiska ledare (det vore omöjligt i dag), utan av bl.a. företrädare för världsreligionerna och f.d. politiska ledare. Den är inte bindande för någon utom de personer som skrev under och betyder därför formellt sett ingenting alls. Men meningen är att den ska fungera som inspiration och

påtryckningsmedel genom att hundratusentals människor ställer sig bakom den. Och så småningom skulle den kunna få stöd hos några regeringar, och på så sätt kanske ta sig in i FN:s beslutsprocess.

Det är långt ifrån realistiskt att tro att ett sådant initiativ kan leda till ett slut på väpnade konflikter i närtid. Och initiativ av detta slag kan dessutom mötas med invändningen att Stadgan för FN egentligen innehåller nästan allt som behövs.

Men som alla vet finns det i dag många öppna eller potentiellt farliga konflikter som är politiskt mycket svårlösta. Man behöver bara nämna Syrien, Israel/Palestina, Cypern, Kosovo, Transnistrien, Ukraina, Tjetjenien, Libyen, Västsahara, Sudan, Somalia, Egypten, Jemen, Irak, Afghanistan, Tibet, Taiwan, El Salvador och Colombia. Och därtill kommer de anspråk på ett eget land eller i varje fall visst självstyre som vissa folk har, bl.a. kurderna.

Därför är det viktigt att pröva möjligheten att hitta något sätt att komma runt den nationalism, de historiska låsningar och den religiösa fundamentalism som annars gör läget nästan utsiktslöst.

Och därför måste man rimligen vara positiv till de försök som görs att hitta en lösning av ett nytt slag. Kanske för att på så sätt gjuta nytt liv i FN som en aktiv fredsorganisation.

Men även om man skulle kunna entusiasmera staterna för ett nytt slags fredsavtal, återstår många svåra frågor. Hur ska man t.ex. göra när freden inte är det mest eftersträvansvärda, t.ex. när en diktator förtrycker folket? Måste man gå till botten med de oerhörda övergrepp som har förekommit på sina håll, t.ex. genom att de erkänns inför en sanningskommission? Och hur gör man när en angripare vägrar släppa sina landvinningar och sina vapen?

I praktiken omöjligt? Sannolikt. Fåfängt och hopplöst? Kanske ändå inte.

Söndagsbetraktelse nr 36 (160131)

En korp harklade sig viktigt som vanligt bortom träden. Och hussvalorna flyger i sin sega stil långt över havren, de snuddar vid den ibland. Flyger i bågar och slingor, och flyger sen uppåt, mjukt som en blomstjälk. Vilar ut en stund på de få telefonrådar som finns kvar, faller ner igen och börjar på nytt. Tänk bara, att detta vackra, det bjuds vi att gratis titta på.

Oväntade förstärkningar av skyddet för privatliv i medierna (160205)

I förrgår presenterade utredningen om straffskydd för den personliga integriteten sitt betänkande Integritet och straffskydd (SOU 2016:7). Förslagen har fått ett i allt väsentligt positivt bemötande.

Stärka förstärkning förbättring förbättra förstärka

Eftersom jag länge har förespråkat en förstärkning av integritetsskyddet på det grundlagsskyddade området (TF och YGL) vill jag skriva några ord om de förändringar som föreslås där. Och om den glädjande men kanske alltför långtgående omsvängning som har skett hos medierna själva.

Förbättringen av integritetsskyddet berör tidningar, radio och tv, men även sajter på internet som har skaffat sig grundlagsskydd genom registrering. Sådana lagändringar har medierna tidigare varit emot, för att det enligt deras uppfattning skulle innebära avgörande inskränkningar i yttrandefriheten. Men nu har deras representanter ställt sig bakom de förslag som läggs, och såvitt jag har sett är även tidningarnas ledarkommentarer positiva.

Det är två förstärkningar som föreslås på det grundlagsskyddade området:

För det första ska det bli brottsligt att lämna information om en person som är ”ägnad att skada anseendet” för personen, i stället för som i dag ”ägnad att utsätta denne för andras missaktning” (förtal).

Det kanske inte ser så revolutionerande ut, och i betänkandet skriver man faktiskt att någon saklig förändring inte är avsedd. I realiteten blir det dock fråga om en tydlig förstärkning av integritetsskyddet. För man kan ”skada någons anseende” betydligt lättare än att utsätta personen för ”missaktning”. Det framgår också om man läser vad utredningen skriver om hur bestämmelsen är tänkt att tolkas:

”Det avgörande ska alltså vara om någons anseende kan skadas. Med det avses bl.a. att andra människor kan få en mer negativ uppfattning om, och inställning till, den utpekade och att detta i sin tur kan leda till olika former av sociala skadeverkningar. Med sociala skadeverkningar avses sådant som utfrysning, mobbning eller att den utpekade på något sätt kan uteslutas från en grupp gemenskap eller annars får sina livsförhållanden försvårade, genom att andra människors syn på, och inställning till, den utpekade personen förändras i negativ riktning. I likhet med vad som gällt tidigare är det tillräckligt om den utpekades anseende inom den egna samhällsgruppen eller personkretsen skadas. Att anseendet i den vidare samhällsgemenskapen skadas är – i likhet med vad som gällt enligt den tidigare lydelsen – alltid tillräckligt för straffansvar.”

Det blir t.ex. klart lättare att beivra elakt eller kränkande skvaller på internet än det är i dag. Men det blir också lättare att komma åt en ansvarig utgivare vars tidning skriver elaka eller kränkande saker om en känd person.

På den här punkten undrar jag om inte inskränkningen i pressfriheten går alltför långt. Även om jag länge har velat förbättra skyddet för privatlivet i medierna, har jag inte velat gå fullt så långt.

För det andra ska det bli brottsligt att rikta ett ”nedsättande uttalande” till någon, om det är ”ägnat att kränka den andres självkänsla eller värdighet” i stället för, som i dag, ”smäda” någon genom ”kränkande tillmäle eller beskyllning” (förolämpning).

Den omformulerade bestämmelsen kommer att straffbelägga mycket mer av det som nuförtiden uttalas i form av elakheter i sociala medier. Det är bra, inte minst att polis och åklagare får eld i baken genom att man får en nyskriven straffbestämmelse att förhålla sig till.

Men det kommer också att innebära att skvallertidningarna måste skärpa sig betydligt. Även här går man längre än jag har velat göra i inskränkning av pressfriheten, men det är möjligt att det är befogat. Om medierna nu är beredda att ta ett så pass långtgående

ansvar måste det nog välkomnas, men jag undrar om de inte så småningom kommer att dra öronen åt sig.

Genom de förstärkningar som nu föreslås kommer man åt några av de kränkningar av privatlivet som jag ansåg borde förbjudas när jag lade fram ett lagförslag som ordförande i Yttrandefrihetskommittén (se SOU 2012:55 s. 693 f.; övriga i kommittén motsatte sig ett utvidgat skydd i medierna). Så långt är det mycket bra.

Men för min del tycker jag att det hade varit väl så viktigt att stärka skyddet mot vissa andra integritetskränkningar i medierna. Jag anser t.ex. att det borde vara förbjudet att utan samtycke visa bilder i tv på en döende patient i sjuksängen. Som många minns skedde detta för ett par år sedan i ett program från Akademiska sjukhuset i Uppsala. Detta blir tillåtet även framöver.

Söndagsbetraktelse 37 (160207)

Först ett avslöjande: Jag kan inte skriva sådana texter som ”jag” har skrivit i betraktelserna sist i månaderna augusti–januari. Eftersom jag senast fick en massa beröm för min förmåga att skriva vackert börjar det bli pinsamt. Så jag måste säga som det är: Dessa texter är hämtade ur Gerda Anttis bok ”Livet omkring”, som jag har läst återkommande sedan i somras. Jag frågade Gerda om jag fick låna en vers ibland utan att berätta att de var hennes. Det fick jag.

Gerda Antti bor i Kisa i södra Östergötland, där jag är född. När jag bodde där talades det respektfullt om hembygdens kulturpersonlighet framför andra, författaren Walter Ljungquist. Han och Gerda Antti var gifta med varann. Jag vet inte om det beror på hennes Kisaförankring (jag tror inte det), men Gerda är en av mina favoritförfattare. Hon skriver både ovanligt klokt och ovanligt vackert. Och hon gör sig aldrig till. Hon är en ovanligt bra människa.

Jag fortsätter att låna hennes texter ibland. Det har vi kommit överens om.

*

Dagens betraktelse tillägnar jag en annan fin svensk författare som ledsamt nog lämnade oss i går, Bodil Malmsten. I en ganska gammal intervju som visades i nyhetsprogrammen under lördagen sa hon, att hon inte trodde på ett liv efter detta men på ett liv nu, och att det bör levas till fullo.

Det är en tanke som jag har burit runt i ett par veckor efter att ha läst Morgon i Jenin av Susan Abulhawa. Det är en fantastisk bok om insidan av många palestiniers tillvaro, men också om livets halt. Huvudpersonen Amal har kommit tillbaka till sina släktingar i flyktinglägret Jenin efter några år på college i USA. Hon talar med sin brors hustru Fatima. Och svägerskan ”drog fram ord ur en visdom som vilade i hennes innersta”:

”Amal, jag tror att de flesta amerikaner inte älskar som vi älskar. Det beror inte på någon inneboende brist eller överlägsenhet hos dem. De lever i de trygga, ytliga delar som sällan tvingar ut de mänskliga känslorna på de djup där vi vistas. Jag ser din förvirring. Tänk på rädslan. För oss kommer rädslan där skrällen kommer för andra, för vi har bedövats av de vapen som ständigt riktas mot oss. Och den skräck som vi upplevt är något som väldigt få västerlänningar någonsin kommer att få uppleva. Den israeliska

ockupationen utsätter oss redan som mycket unga för våra egna känslors ytterligheter, tills vi inte berörs av någonting förutom det mest extrema. Rötterna till vår sorg slingrar sig så djupt ner i förlusten att döden har kommit att leva vid vår sida som en familjemedlem som gör en glad genom att undvika en, men som fortfarande är en del av familjen. Vår ilska är en vrede som västerlänningar inte kan förstå. Vår sorg kan få stenarna att gråta. Och vårt sätt att älska är inget undantag, Amal.”

Kanske riskerar livet att förlora en del av sin halt, sin förtätning, sin koncentration, om vi har det lätt. Om det som vi bryr oss om är hur vi ska klä oss och vad vi ska göra på lördag. Kanske har vi svårt att få tag på det som är viktigt om vi får det mesta utan kamp. Vi kanske glömmer att ta vara på sådant som ger livet halt. Som omtanke, förlåtelse, mod, förfining och kärlek.

Det är bra att förstå att halten i livet är något som vi kan påverka. Till exempel genom att ta det ansvar som vi har. Och genom att inte låta oss bindas för hårt av vardagen, utan utveckla oss själva och det som vi vill i vårt innersta. Inte för att visa oss duktiga inför andra, utan för att leva våra liv till fullo.

Söndagsbetraktelse nr 38 (160214)

Är det inte ovanligt många personer som har dött hittills under 2016? Davie Bowie, Alan Rickman, Gunnel Vallquist, Carina Jaarnek, Kjell Alinge, Ettore Scola, Curt-Steffan Giesecke, Dave Mirra, Bodil Malmsten, Björn Wahlström. Fast när jag har skrivit så långt inser jag hur egendomligt det är att tänka så, kanske nästan klandervärt? För alla som jag skrev upp är kända personer. Samtidigt har hundratals människor dödats i veckan som gick av bomber i Syrien och Nigeria. Vad spelar det då för roll om det är ovanligt många kändisar?

Jamen, så är det väl också egendomligt att tänka, kanske rentav klandervärt? För varje liv spelar förstås roll. Om en känd person tar sitt liv eller dör i cancer alldeles för ung är det förfärligt. Men är det inte lika förfärligt om det är en okänd person då? Jo, det förstås. Men hur ska man tänka då?

Vi är inte mer än människor. Det är klart att vi måste få bry oss lite extra om att personer är borta som vi saknar mycket. Som David Bowie och Bodil Malmsten. Deras död gör utan tvivel livet lite fattigare. De hundratals som dödas av vapen går oss inte till sinnes utom i form av en dov känsla av hopplöshet och anonym sorg.

Av de personer som har dött i år saknar jag en före detta kollega allra mest. Per Virdesten begravdes i Heliga Korssets Kapell på Skogskyrkogården i Stockholm i fredags. Per blev 69 år, han fick cancer strax efter att han hade gått i pension. Att jag saknar just honom mest beror förstås till en del på att han är den jag kände bäst. Men ännu mer beror det på att jag tyckte väldigt mycket om honom. Vi hade arbetat tillsammans inte bara i Högsta domstolen, utan också i Regeringskansliet. Han var rättschef hos statsministern och ledde departementens rättschefsgrupp, där jag ingick åren 1997-2001. Han var anspråkslös, ödmjuk och genomhygglig, samtidigt skicklig, effektiv och ansvarstagande som väldigt få. Och han hade en ovanligt fin glimt i ögat.

Per var en sådan person som jag skrev om i min söndagsbetraktelse nr 11, en av de människor som man uppskattar mer än de nog förstår. När sådana människor dör saknar man dem extra mycket. Och just detta är inte sorgligt, utan trösterikt.

Söndagsbetraktelse nr 39 (160221)

I veckan fyllde jag år. Nuförtiden domineras mina födelsedagar – även om andra delar av dem är ännu trevligare – av en härlig stormflod av hälsningar på Facebook. Fullkomligt överväldigande. Många för mig okända vänner hör av sig med glada vänliga tillrop, hjärtan och blommor. Men de flesta som skriver är släkt, vänner och bekanta, från när och fjärran, förr och nu. Tio grattis mejl fick jag, e-posten har börjat sina. Två telefonsamtal och några sms räknades in. Ett enda kort kom med posten, inget brev, Men som sagt – en stormflod på Facebook.

Någon gång bör man förstås ställa sig frågan hur man ska se på det blixumgänge som kontakterna på Facebook innebär. Jag frågar mig det då och då. Och än så länge har jag alltid kommit fram till samma svar.

Jag gillar det. Framför allt för att man kan hålla en mycket bättre kontakt med släkt och vänner än man annars skulle kunna. Kortvarigt och lite ytligt, javisst, men mycket bättre än inget. Och man kan lätt göra mer av det när kontakten finns där.

Men så är det ju det där med kortvarigheten och ytligheten. Ska man bekymra sig för den? Tar Facebook-umgänget den plats som i stället borde finnas för ett allvarigare, djupare, bättre umgänge in real life?

Inte för mig. Man har bara så mycket tid, och den räcker bara för så och så mycket socialt umgänge. Och vi är alla mer eller mindre benägna för sådan samvaro. Kanske är jag det lite mindre än många andra. Inte minst därför är jag glad åt Facebook. Där upprätthålls i alla fall kontakterna, och möjligheten till lite mer när det passar.

Men jag måste ge mig själv regler för Facebook. Blir det för mycket mår jag illa. Så det får bara bli ett besök på förmiddagen och ett på kvällen. Undantag ibland när det finns något av särskilt intresse (som födelsedagshälsningar).

Jag hade egentligen tänkt skriva denna söndagsbetraktelse om Anders Hamsten, som jag högaktar. I stället blev det några enkla ord om umgänget på Fejan. Men nu fick jag i alla fall detta lilla sagt om Karolinska Institutets avgångne rektor, en verklig hedersman.

Söndagsbetraktelse nr 40 (160228)

Något ur Gerdas bok (s. 219).

Det var en film om en by uppe i fjälltrakterna. Inte så många hushåll, ett tiotal minns jag. Och de där människornas ansikten, de var så fria från allt vad tv-flin och tv-miner heter. De var som de var, allvarliga eller skämtsamma. Tonen var lugn, ingen förkonstling, inga förenklingar. Men det är ju några år sen. Det var på den tiden då inte alla visste att man måste vara som alla andra är.

Söndagsbetraktelse 41 (160306)

När jag på Facebook i veckan checkade in på Dramaten och skrev ”Pussy Riot”

(eftersom det var den pjäsen vi just skulle se), kommenterade en av mina amerikanska vänner från förr: What??

Detta är nog ett uttryck för två saker.

1. Trots sin betydelse i Ryssland och sina mycket uppmärksammade demonstrationer, är den viktiga tjejgruppen nästan bortglömd i omvärlden.
2. I USA är även välutbildade människor än i dag påtagligt okunniga om viktiga skeenden i världen utanför USA. Så när min vän såg orden Pussy Riot tänkte han inte på den ryska punkgruppen, utan på de båda ordens lexikala betydelse.

Någon påminnelse om Rysslands upprörande behandling av sina oppositionella behövs inte. Morden på Anna Politkovskaja, Alexander Litvinenko, Natalja Estemirova, och Boris Nemtsov är i färskt minne. Liksom fängslandet av Michail Chodorkovskij, Alexej Navalnij och många fler regimkritiker.

Men det behövs som sagt inte någon söndagsbetraktelse för att påminna om detta. För oss är det välkänt, galet och obegripligt. Hotet från yttrandefriheten är allvarligt överskattat på många håll i världen.

Nej, Pussy Riot förtjänar en betraktelse framför allt för sitt mod, sin envishet och det hopp som de faktiskt erbjuder. De tre mest kända medlemmarna är Nadja Tolokonnikova, Maria Aljochina och Katarina Samutsevitj. Det var de som dömdes till två års fängelse år 2012 för ett uppträdande i Kristus Frälsarens katedral i Moskva. Och det är dessa tre som pjäsen handlar om. Liksom Masha Gessens bok "Words will break cement".

Den feministiska punkgruppen Pussy Riot består av ett varierande antal tjejer som ägnar sig åt spelningar, performances och demonstrationer. Udden är riktad mot Putin, den ryska ofriheten och frånvaron av jämställdhet. Gruppen bildades år 2011 och är i hög grad levande. Kvinnorna tar stora risker för egen del och ger sig inte trots hårt motstånd och trakasserier. Framför allt Nadja Tolokonnikova och Maria Aljochina använde sig under rättegången och fängelsestraffet av den scen som rättssystemet erbjöd för att fortsätta demonstrera mot ofriheten. Nadja Tolokonnikova fick nästan sätta livet till i en hungerstrejk i fängelset. (Den som läser de sista tio sidorna av Masha Gessens bok förstår hungerstrejken till fullo.)

Jag beundrar dessa unga kvinnor oerhört mycket. De gör något som måste göras, men som så få ändå gör. Såväl det självuppoffrande modet (hos några få) som den ängsliga passiviteten (hos så många fler) är både fullt begripliga och alldeles obegripliga.

Dramatens fina uppsättning ger en nyttig påminnelse om hur det var. Och är.

Söndagsbetraktelse nr 42 (160313)

I veckan var det begravning igen, den fjärde på drygt fyra månader för mig. En 90-åring, en 63-åring, en 69-åring och nu en 80-åring, min sväger Sten-Olof Fransson i Österbymo. De båda yngre dog i cancer, de båda äldre av tydligt åldersrelaterade angrepp på huvud och kropp.

Alla begravningarna har varit stämmningsfulla, allvarliga och vackra, som begravningar ska vara. Man minns, man hedrar den döde och man samtalar. Ett farväl vid kistan, som

det alltid är numera. Aldrig nedsänkning i graven, som det var förr.

Samma tankar dyker upp varje gång. Ska man läsa med i Fader vår, sjunga med i Härlig är jorden, ta emot välsignelsen? Nej, ja och ja för min del. Det har blivit lättare att ta emot välsignelsen. Jag ska återkomma till det.

Det som grep tag i mig mest den här gången var en rad av Ted Gärdestad som Sten-Olofs barnbarn Julia sjöng: "Jag tror att livet får ett lyckligt slut." Är det verkligen möjligt? Eller är det bara en paradox? Ja, för inte kan väl livet få ett "lyckligt" slut? Visst kan det för många vara skönast att somna in när det väl är dags. Men lyckligt?

Vi vet att Ted Gärdestad tog sitt liv, och att han levde långt ifrån lyckligt de sista åren. Efter den där raden i den fina sången "Sol, vind och vatten" kommer det också: "Och är det inte verklighet så drömmer jag."

Men jag tycker faktiskt att det ligger mycket i de där orden om ett lyckligt slut. Och framför allt att det är trösterikt att tänka så. Särskilt om man också kan se livet som en tavla. Ett konstverk som man själv arbetar med så länge man kan, och som man lämnar ifrån sig en dag.

Själv har jag dock tänkt leva tills jag blir kanongammal.

Söndagsbetraktelse nr 43 (160320)

Förra söndagen skrev jag att jag skulle återkomma till en sak. Nämligen varför det har blivit lättare att ta emot välsignelsen i kyrkan. Hur kan det bli lättare? Man kan väl inte gärna tro på en Gud i himmelen, och då kan man väl inte heller tro att han kan låta sitt ansikte lysa över oss, och ge oss frid? Eller?

Jag tycker att man kan vara tämligen säker på att det inte finns någon sådan Gud som vi förväntades tro på när vi var små. Någon Herre i himmelen finns inte, ingen vi kan be till och hoppas att han ska göra som vi önskar. Ingen varelse med en egen vilja, personlighet och makt att styra över våra liv. Den som vill får naturligtvis tro på en sådan Gud, och bombsäker kan man aldrig vara. Men sannolikheten för att en sådan Gud finns är mycket liten.

Med ett sådant konstaterande har vi dock inte kommit långt på väg mot ett svar på frågan om välsignelsen. Alltså frågan om vi utan att hyckla kan ta emot välsignelsen när prästen läser. För Gud kanske är något annat än en Herre med personlighet. Gud kanske är något som man faktiskt mycket väl kan tro på, även om man utifrån den traditionella Gudssynen har varit van att kalla sig för ateist.

Jag har under flera år försökt förstå skillnaden mellan å ena sidan den religion där bibelns berättelser ska läsas symboliskt och där Gud är ungefär detsamma som "kärlek, nåd och förlåtelse", och å andra sidan den sekulära humanism som bejakar andlighet och som ser just "kärlek, nåd och förlåtelse" (dvs. Gud?) som helt centrala i en god tillvaro.

Det verkar som om skillnaden är den att den sekulära humanismen tar avstånd från allt som inte står - och med all sannolikhet aldrig kommer att stå - på vetenskaplig grund, medan religionen tror på vissa saker (dvs. tror att de verkligen har funnits eller finns)

även om de är och förblir övernaturliga. Ett exempel är tron på att Jesus först dog på korset och sedan uppstod från de döda. För att kunna kalla sig kristen måste man kanske säga att man tror på uppståndelsen och andra sådana företeelser även om de inte någonsin kommer att kunna ges någon vetenskaplig förklaring. Eller kan man möjligen kalla sig kristen ändå?

Den sista frågan är avgörande för mig. Det som inte kan, och med all sannolikhet aldrig heller kommer att kunna förklaras vetenskapligt, det kan jag inte "tro" på. Därför tror jag inte på uppståndelsen, och därför kan jag kanske inte kalla mig kristen.

Men jag har en stark sympati för bl.a. kristendomen, och på ett sätt "tror" jag på den. Jag skulle därför gärna kalla mig kristen om det gick att inom den ramen ta avstånd från sådant som över huvud taget inte kan, eller kommer att kunna, förklaras vetenskapligt.

Varifrån kommer då min "tro"? Jo, alla vet att det är något särskilt med att komma in i en vacker kyrka. Och att det är något med "andlighet" som är svårt att förstå, men som utan tvivel "finns". Alla har någon gång känt behovet av att försjunka i ett allvar och en tystnad som blir överväldigande. Och vi vet att vi förändras lite grand när vi blundar och är stilla med böjt huvud, på ungefär samma sätt som när vi tysta lyssnar till stilla vacker musik från en klangfull orgel.

Vi vet också att det kan kännas gåtfullt tröstande och skönt att lyssna till prästens ord, och att det gäller även om flera av orden på sitt sätt är "fel".

Jag tror att det är där någonstans den finns, i den där gåtfulla känslan. Att det är där den finns, sanningen om det som vi möjligen kan kalla Gud.

Söndagsbetraktelse nr 44 (160327)

Det som man kan se som motsatser, motsättningar, det kan vara det som ger balans. Ta till exempel en blomstjälk, där ett litet blad växer ut på ena sidan av stjälken, och sen nästa blad på motsatta sidan. Varför? Skulle alla blad växa fram på samma sida skulle blomman inte kunna stå upprätt. – Ja, det är blommor det. Så lyckligt är det inte för människan att motsatserna väger upp varann så elegant och naturligt.

--

Hittills (t.o.m. v. 44) har jag tagit med 11 texter från Gerda, så det blir sammanlagt 27 från Livet omkring, om jag inte ändrar mig. 26 vore kanske lagom, för då är det texter till ett halvår. Obs. dock att jag har tagit flera texter ett par gånger.

--

Den versen har jag hämtat ur Gerda Anttis bok Livet omkring, liksom några verser tidigare (se Söndagsbetraktelse nr 37 om detta). Normalt kommenterar jag inte verserna, de talar för sig själva. Men den här hade jag själv lite svårt att få grepp om innan jag hade testat den på mig själv. Så här kommer några ord om vilka slags motsatser jag föreställer mig att det kan handla om för människor, och om hur texten då fungerar för mig:

– Jag vill ha lugn och ro å den ena sidan, mycket fest och fart å den andra.

- Jag föredrar allvar å den ena sidan, lek å den andra.
- Jag vill inte se saker förändras å den ena sidan, men ogillar stillastående å den andra.
- Jag vill ha full rationalitet å den ena sidan, mystik och andlighet å den andra.
- Jag vill jobba hårt å den ena sidan, ha det ledigt och kravlöst å den andra.
- Jag är sjukligt pedantisk å den ena sidan, slarvig å den andra.
- Jag är försiktig å den ena sidan, riskbenägen å den andra.
- Jag är självisk å den ena sidan, osjälvisk å den andra.
- Jag söker bekräftelse å den ena sidan, vill bara göra det rätta å den andra.
- Jag blir arg över dumhet och arrogans å den ena sidan, rycker på axlarna å den andra.

Vilka av dessa motsatser väger upp varann så elegant och naturligt som bladen på blommans stjälk? Vilka skapar i stället obalans? Så mycket har jag insett att detta är frågor som man bör ställa sig. Men jag får återkomma till svaren.

Söndagsbetraktelse 45 (160403)

Förra söndagen skrev jag om motsatser inom människan och exemplifierade med mig själv. Jag skrev bland annat att jag vill ha lugn och ro å den ena sidan, mycket fest och fart å den andra, att jag är pedantisk å den ena sidan, slarvig å den andra, och att jag är egoistisk å den ena sidan, osjälvisk å den andra.

Med utgångspunkt från en kort text av Gerda Antti frågade jag vilka motsatser som väger upp varann ”så elegant och naturligt som bladen på blommans stjälk” och vilka som i stället skapar obalans. Och jag skrev att jag skulle återkomma till svaren.

Varför är detta över huvud taget en sak att reflektera kring? Jo, framför allt därför att vi alla har ett behov av att förstå oss själva. Då kan vi leva mer konsekvent och mer harmoniskt. Och medvetenhet i största allmänhet tjänar oss väl.

Men frågan är intressant också därför att de motsatser som bor inom en människa verkligen är av olika slag. Några är helt naturliga och väger upp varandra, medan andra handlar om en inre kamp där det ena karaktärsdraget är sämre än det andra och därför helst bör elimineras eller i varje fall minimeras.

Ta till exempel motsatsen mellan egoism och osjälviskhet. Det är ingen tvekan om att det är en bättre egenskap att vara osjälvisk och att vi alla bör sträva mot det om vi vill vara goda människor. (Jag vet att det finns invändningar, men jag lämnar dem därhän nu.) På samma sätt är det med motsatsen mellan ”att vilja ha bekräftelse” och ”att bara vilja göra det rätta”. Det senare är en bättre egenskap än det förra.

Men ta i stället motsatsen mellan rationalitet å den ena sidan och andlighet å den andra. Det rationella draget och det andliga kan gärna finnas samtidigt och få göra sig gällande i olika lägen. Det rationella passar för situationer som fordrar förnuftigt tänkande, medan det andliga passar för stunder där tänkande och analys kommer i bakgrunden. Ibland kan visserligen de båda dragen krocka, som när det gäller frågan om Guds existens. Men det ena gör mig inte till en bättre människa än det andra, och det finns i grunden ingen motsättning mellan de båda.

På samma sätt är det med det personlighetsdrag som bär en vilja till förändring och det som föredrar att tingen består. Det är två karaktärsdrag som mycket väl kan finnas samtidigt och som gör sig gällande i olika situationer. Man vill förändra det man ogillar,

ha kvar det man gillar. Där finns inte heller någon motsättning.

Och på samma sätt är det med den del av ens karaktär som vill jobba hårt och den del som vill ha det kravlöst och ledigt. De gör sig gällande i olika slags situationer. Så är det också med försiktighet och riskbenägenhet, pedanteri och slarvighet, allvar och lek. Och så är det med det drag hos oss som vill ha lugn och ro och det som vill ha fart och fest. Dragen är visserligen motsatser men det finns ingen motsättning mellan dem. De är karaktärsdrag som hos de flesta människor väger upp varann ”så elegant och naturligt som bladen på blommans stjälk”.

Finns det då något att lära av detta? Ja, att vi kan vara mer eller mindre pedantiska, allvarliga, rationella, riskbenägna m.m. utan att de motsatser vi bär inom oss är konstiga eller oönskade. De är tvärtom naturliga, ja ofta rentav nödvändiga. Det är precis som med blommans blad.

Men vi kan framför allt lära oss att det finns motsatser i våra karaktärsdrag som inte balanserar upp varandra, utan där det ena draget är avgjort bättre än det andra och därför bör få så stort utrymme som möjligt på det andras bekostnad. Det är t.ex. bättre att vara altruistisk än egoistisk, tolerant än intolerant, snäll än elak, tålmodig än otålig, vänlig än arrogant.

Vi bör leta upp de personlighetsdrag hos oss själva som vi har anledning att försöka göra något åt. För vår egen skull, men mest för andras.

Söndagsbetraktelse nr 46 (160410)

Granskning av medierna i delar av Quickärendet

1. Det som har hänt i Quickärendet de senaste fyra åren är unikt. Det har utspelat sig på i princip tre arenor: i rättsväsendet, medierna och utredningsväsendet.
2. Rättsväsendets hantering i tiden från de återtagna erkännandena är i sig speciell. Då syftar jag på resningsansökningarna och de friande domarna. Åklagarna valde att tro på Sture Bergwalls nya version och driva rättsprocessen utifrån förutsättningen att han nu hade blivit trovärdig efter att tidigare ha ljugit. Med den ståndpunkten från åklagarna kunde domstolarna inte göra mycket annat än att resa domarna och fria Bergwall.
3. Men det som har hänt i medierna och utredningsprocessen är ännu mer speciellt. Medierna missförstod vad som hade inträffat och drog med sig allmänheten i något som sannolikt saknar motstycke i svensk mediehistoria. Det blev en spektakulär villfarelse. Och regeringen tillsatte en utredning (Bergwallkommissionen), som arbetade utifrån den antagna förutsättningen att domarna mot Sture Bergwall var felaktiga. På denna förutsättning baserade utredningen mycket långtgående slutsatser. Hur ska man se på en sådan utredning om den antagna förutsättningen är oriktig?
4. Tillsammans har rättsväsendet, medierna och utredningsväsendet skapat en för Sverige unik situation. Alla tre delarna av processen behöver så småningom granskas och analyseras. Tiden är emellertid ännu inte inne för detta. För än lever myten om rättsskandalen, och det finns inte någon bas för ett försök att nu dra igång en undersökning. Den måste vänta till dess att saker har börjat klarna så pass att granskningen blir oundviklig.
5. Men det finns en sak som kan göras redan nu. Vad jag avser är en granskning av rättsväsendets, mediernas och Bergwallkommissionens öppenhet, eller bristande öppenhet, inför den alternativa hypotesen. Alltså hypotesen att domarna mot Thomas

Quick var riktiga. Bristande öppenhet i viktiga samhällsorgan är i sig så allvarlig att den bör avtäckas.

6. I en sådan granskning är det särskilt intressant att undersöka mediernas förhållningssätt. Varför? Jo, för att medierna har ett sanningsuppdrag och dessutom inte är lika bundna av den kod som gäller för domstolar, myndigheter och lagstiftare, den kod som säger att man inte ska öppet ifrågasätta en friande dom.

7. Om medierna upptäcker att något har gått allvarligt fel hos myndigheter, domstolar och lagstiftare, ska de normalt larma om det oavsett konsekvenserna. Och om de misstänker att något har gått allvarligt fel, ska de normalt undersöka hur det ligger till.

8. Vad som är speciellt med Quickärendet är emellertid att medierna i en sådan process samtidigt skulle komma att granska sig själva och då riskera att avslöja allvarliga fel i den egna bevakningen och i de slutsatser man har dragit. Det kan göra att medierna avstår från att undersöka något som de annars skulle ta sig an.

9. Om medierna avstår från att undersöka den alternativa hypotesen med den mer eller mindre underförstådda motiveringen att de riskerar att avslöja egna allvarliga fel, då är det i sig ett allvarligt fel. Av medierna bör man förvänta sig öppenhet och hederlighet. De ska kunna erkänna egna fel av betydelse.

10. I Quickärendet finns det visserligen ett skäl för medierna att inte gå vidare och testa den alternativa hypotesen. Det är att de kan komma att närma sig ett konstaterande att Sture Bergwall sannolikt är skyldig. Ett sådant konstaterande bör man vara försiktig med, i varje fall om inte motstående intressen väger tungt. Men om medierna närmar sig en slutsats att det är den alternativa hypotesen som gäller, då är det inte försvarligt att upprätthålla påståendet att det var fråga om felaktiga domar och ett klandervärt beteende av ett antal personer i och kring rättsväsendet. Dessa personer har ett legitimt anspråk på ett etiskt korrekt förhållningssätt från mediernas sida.

11. Om det faktiskt är så att medierna i Quickärendet har åsidosatt sitt sanningsuppdrag, finns det anledning att försöka påvisa det. Då är det nämligen fråga om något viktigt. Om medierna genom en mer eller mindre tyst överenskommelse bestämmer sig för att skydda sig själva, då handlar det om ett slags medieröta. Sådana medier vill vi inte ha.

12. Så saken bör undersökas och klarläggas. Vad som bör undersökas är om medierna har låtit bli att söka en för dem obekväms sanning. Och då handlar det framför allt om exempel på att journalisterna inte har ställt frågor som rimligen borde ha ställts till några av aktörerna, främst resningsåklagarna och Bergwallkommissionen.

Tillägg efter kvällens Babel: Där diskuterade man begreppet faktaresistens, en tendens i samtiden att vilja befinna sig i en bubbla där man slipper att bli motsagd och där fakta har betydelse främst som störande element. Ett insiktsfullt och välgörande samtal mellan Jessica Gedin och Rakel Chukri. Det finns tillfälle för den som så önskar att

koppla det diskuterade begreppet till ovanstående betraktelse. 😊

Söndagsbetraktelse nr 47 (160417)

Att man med stigande ålder behöver vara extra aktsam mot tilltagande klantighet och tankspriddhet, den saken är klar. Men en intressantare fråga är om man också måste vara extra aktsam mot tilltagande självupptagenhet och bristande perspektiv.

Inte gjorde man väl så när man var ung att man pratade långa stunder om sådant som rörde en själv men som inte kunde vara särskilt intressant för andra? Och inte gör unga det i dag? Men nog är det så att alltför många i åldern sextio och däröver pratar på tok för mycket om sig själva och det egna? Med detaljer som tas med bara för att den som

pratar ska få ihop berättelsen i det egna huvudet.

Är det så att vi med åren blir alltmer självcentrerade? Det låter konstigt, för det borde väl egentligen vara tvärtom. Eller rör det sig om en delvis förlorad förmåga till perspektiv? Det låter också konstigt, för rimligen borde perspektivet bli bättre med åren.

Jag vet inte, men något är det.

Söndagsbetraktelse nr 48 (160424)

Naturligtvis gäller det livet, det gör det alltid, varje dag, men inte kommer man alltid ihåg det. Jag vet inte vad det är man tror att det istället handlar om. Man går ju där och lever i nuet, och inte kommer man alltid ihåg det heller.

Söndagsbetraktelse 49 (160501)

Miljöpartiet och dess språkrör är i blåsväder. Det går kort sagt inte särskilt bra just nu. Så ser det i alla fall ut i medierna och opinionsmätningarna.

Men en fråga man måste ställa sig är i vilken mån miljöpartiets kris är ett utslag av det som är speciellt för den svenska offentliga debatten och mediebevakningen. Jag tror att debatten och bevakningen har en mycket större betydelse än de fel som må ha gjorts.

Enligt min uppfattning har inte vare sig Åsa Romson eller Gustaf Fridolin gjort några allvarliga fel. Alla de brister och svårigheter som nämns som exempel är egentligen av ganska beskedligt slag. Att Åsa Romson spelade en viktig roll vid det framgångsrika klimatmötet i Paris, och att Gustaf Fridolin är en skicklig minister inom sitt område, det kommer bort. Det är i stället fokus på några mindre lyckade uttalanden och åtgärder, och på frågan om partiet verkligen borde ha stannat i regeringen när politiken har stått i strid med partiets ideologi.

Jag anser att affären Mehmet Kaplan är klart uppförstorad, i varje fall i den mån den läggs Gustaf Fridolin till last. Och jag anser att miljöpartiet har gjort rätt som har stannat i regeringen trots den tråkiga politik som har förts i flyktingfrågan.

Förvisso har det funnits skäl att diskutera många av besluten. Men att det som hänt nu leder till avgångskrav är oproportionerligt och orimligt.

Det som överdrivs i den svenska debatten är betydelsen av det som är diskutabelt. Ibland måste politikerna fatta svåra beslut. Att de i ett sådant läge väljer en av två vägar av vilka båda är ungefär lika ”diskutabla”, det kan de rimligen inte klandras särskilt mycket för.

Nu lämnar rättorna skeppet. Trots att både Gustaf Fridolin och Åsa Romson är hederliga, genomtrevliga, skickliga och hårt arbetande ska de tvingas bort. Det är orimligt och ovärdigt. Nästa gång är det någon annan som tvingas bort som ett led i den rådande medie- och debattlogiken.

Vi borde tänka oss för. Vi borde vara hyggligare och mer förstående mot de personer som har att fatta svåra politiska beslut, och vars minsta ord ibland bevakas på ett

onödigt elakt sätt.

Extrainlägg på den internationella pressfrihetens dag (160503)

Leve villfarelsen

I dag är det den internationella pressfrihetens dag. Det är en dag då Raif Badawi väntar på nya piskrapp i Saudi-Arabien och Dawit Isaak på frigivning efter 15 år i eritreanskt fängelse. Det står illa till med den internationella pressfriheten på dess dag.

Yttrandefrihet är den allra viktigaste friheten, och det är sorgligt att hotet från denna frihet vinner över själva friheten på så många håll i världen.

Yttrandefrihet är inte detsamma som yttrandejämlikhet, dvs. rätten och möjligheten att komma till tals för att använda sin frihet. Att det finns brister i denna jämlikhet är uppenbart. Somliga har oändligt mycket större resurser än andra att utnyttja sin rätt att yttra sig. Ett exempel är Brasilien, där Dilma Rousseff knappast skulle hotas av riks rätt om det rådde yttrandejämlikhet i landet. Brister i jämlikheten inverkar på friheten, men skadar den inte i grunden. I ett demokratiskt samhälle bör man ändå ha verktyg för att utjämna, exempelvis att fungerande presstöds.

Yttrandefrihet är inte heller detsamma som yttrandeintegritet, dvs. integritet (självständighet, oberoende, heder) i användandet av friheten. Att denna integritet är otillräcklig på vissa håll är lika tydligt som att det ibland brister i jämlikheten, liksom i själva friheten.

I yttrandeintegriteten brister det nästan varje dag i svenska medier. Det händer när journalisterna går i flock. Macchiariniärendet och miljöpartiets kris är bara två ovanligt tydliga exempel. Ibland brister integriteten i så hög grad att det skapas allvarliga villfarelser, som i ett mig närstående ärende.

Men själva friheten är oändligt mycket viktigare än både yttrandejämlikheten och yttrandeintegriteten, ja viktigare än båda tillsammans. På den internationella pressfrihetens dag skulle man rentav vara beredd att utbrista: Leve villfarelsen!

Söndagsbetraktelse nr 50 (160508)

Det är nog så att listor är min fobi. Jag finner en särskild tillfredsställelse i att göra upp listor, och att bocka av dem. Jag har varit sådan så länge jag minns, och jag tänker fortsätta.

Ibland fuskar jag och upprättar listorna i efterhand, bara för tillfredsställelsen av att kunna bocka av. Så var det nu. Vi är på Färöarna i några dagar, och utan att ha tänkt på det tidigare konstaterade jag att jag nu kan slutligt bocka av min Norden-lista. Då inrymmer jag inte bara de fem staterna utan också de fyra områden som har större eller mindre självstyre. Listan ser alltså ut så här:

Sverige ✓

Norge ✓

Danmark ✓

Finland ✓
Island ✓
Åland ✓
Grönland ✓
Svalbard ✓
Färöarna ✓

Kul! Men då inställer sig en annan fråga: Kan jag inför mig själv försvara att jag offentliggör listan på min blogg? Det kan ju nämligen framstå som lite skrytsamt, eller i varje fall självhävdande. Och jag har lovat mig själv att inte uppträda egocentriskt, inte försöka göra mig intressant, inte söka bekräftelse, bara göra det som är rätt (ny lista ...).

Det där är svårt ibland. Redan bloggen är nog egentligen ett avsteg från regeln att inte försöka göra mig själv intressant. Men samtidigt är det ändå så att jag skriver den mest av andra skäl. Tror jag. Kanske måste jag precisera mig? Eller försöka formulera ett undantag. Jag får fundera.

Så mycket är i alla fall klart att det är fantastiskt vackert på Färöarna. Att se fåglarna, fåren, klipporna och de gröna sluttningarna från en liten båt en bit ut i havet är bland det mäktigaste jag har upplevt.

Söndagsbetraktelse nr 51 (160515)

I går var det diplomering i Uppsala domkyrka av nyblivna jurister. En av dessa är Sunita Memetovic, den första romska tjejen som tar juristexamen här i landet. Hon och hennes familj kommer från södra Serbien. Alla var här i Uppsala på högtidsdagen i går.

Sunita är min adept sedan 2011, då vi träffades i samband med en paneldiskussion om romer och mänskliga rättigheter på Uppsalajuristernas alumnidag. (Det är precis fem år sedan, årets alumnidag gick av stapeln i torsdags. Den hålls alltid under den andra veckan i maj.)

När jag var barn var de flesta romer i landet kringresande och kallades zigenare. Jag minns hur de kom till Kisa ett par gånger om året i sina karavaner med skraltiga bilar och bussar, stora tält, dragspel och fioler, diverse hantverksattiraljer och speciella kläder. Vi barn fick lära oss att de kunde vara farliga, men vi såg aldrig något exempel på det. De levde i högsta grad utanför samhällsgemenskapen.

Om vi bortser från de s.k. EU-migranterna är romerna i Sverige bofasta i dag, och deras tillvaro har förändrats radikalt jämfört med 50-talet. Men många av dem lever fortfarande utanför samhällsgemenskapen. Sunita är lite unik. Det var hon för övrigt redan som barn, när hon spelade den romska flickan i filmen ”Den första zigenaren i rymden”, och när hon några år senare blev världsmästare i karate. Hennes karatetränare från Säffle var förresten med i Uppsala och firade henne i går.

Sunita är förstås en förebild för många romska tjejer. Men det är inte alldeles enkelt. Ibland sticker hon ut för mycket med sin nästan helt ”svenska” livsstil. Romerna har sina traditioner, och dessa bör inte utmanas för mycket. Dels för att de har ett värde i sig, dels för att de förenar romerna som folk. Men somliga traditioner är omoderna för

ett ”svenskt” synsätt. Barnäktenskap förekommer t.ex. Och de romska kvinnorna har som grupp inte nått tillnärmelsevis lika långt i fråga om emancipation och jämställdhet som kvinnor i allmänhet i Sverige.

För att Sunita ska vara fullt ut accepterad bland Sveriges romer, och verkligen godtas som en förebild av nästan alla, måste hon anpassa sig en del till sitt folks traditioner. Och det gäller även i den mån dessa kan te sig förlegade i ett modernt västerländskt samhälle.

Över huvud taget är den resa som romerna gör mot en bättre ställning i det svenska samhället komplicerad. Lite mer integration på sikt bör man sträva efter, men absolut inte assimilation. En viss modernisering behövs, men med bevarande av den kulturella livskraften. Inte minst för en modern romsk kvinna som Sunita är denna balansgång brännande aktuell, och viktig.

Bara ett par ord om mentorskap också. Jag rekommenderar gärna alla unga människor att skaffa sig en mentor och alla något äldre att skaffa sig en adept. Mycket kan sägas om detta, men det kan vara nog att konstatera att det är väldigt berikande för båda. Den unge kan få viktiga råd av den äldre, och mentorn får kul och värdefull stimulans.

För många av oss som är vana vid förhållandet till de egna barnen är det för övrigt en märkvärdig upplevelse när en ung person lyssnar noga på ens råd och gör precis som man säger. ♥

Söndagsbetraktelse nr 52 (160522)

Det här är min femtioandra söndagsbetraktelse. Ett års texter alltså, och dags att fundera över om jag ska fortsätta eller inte.

Varför ”betraktar” jag egentligen offentligt? Är det kanske mest för att göra mig intressant, och borde jag därför sluta (jfr det jag skrev här för två veckor sedan)?

Det började med att jag hade ett behov av att fortsätta skriva om Quickärendet. Min bok Quickologi hade kommit ut en månad tidigare, och det var frustrerande att se att den inte riktigt ”bet” som jag hade hoppats. Jag ville försöka få fler att förstå att den s.k. rättsskandalen är en villfarelse. Och mycket pockade på.

De tio första texterna handlade om detta. Men sedan fick det vara nog, jag hade fått ur mig det mesta och man kan inte tjata för mycket. Och därefter är det bara två texter som har handlat om Quick. Övriga har mestadels rört personfilosofi, moralfrågor, fredsfunderingar och religion. Nio texter har varit korta citat från Gerda Anttis fina bok Livet omkring.

Om jag verkligen ska rannsaka mig själv, varför fortsätter jag då egentligen att skriva betraktelser?

Lite grand handlar det nog om bekräftelse. För visst är det trevligt om en eller annan tycker att man säger något som är bra, eller i varje fall intressant. Om det bara handlade om detta borde jag dock sluta, bekräftelsebehovet måste man bekämpa.

Men delvis bottnar skrivandet också i en vilja att städa och sortera i tillvaron. Det känns

bra att (tro sig) ha förstått något som annars kan ligga kvar som ett irriterande frågetecken.

Allra mest är det ändå fråga om ett behov jag känner av att skriva av mig. I Quickärendet är detta behov mycket tydligt. Men även i övrigt finns det absolut en sådan drivkraft. När man kan observera ett beteende, en yttring, en påverkan, en godtrogenhet, ett missförstånd, en medieföreteelse, en egenhet eller något annat som har en betydelse bortom det uppenbara, då är det väldigt intressant att försöka få fatt på det. Och att försöka uttrycka det.

Ja, men då räcker det väl att skriva för sig själv? Varför lägga ut texterna till allmän beskådan?

Skrivit för mig själv har jag gjort i alla år. För mig har det varit ett helt nödvändigt sätt att skapa struktur i det som händer. Struktur ger lugn, motverkar stress och oro.

Men om man bara skriver för sig själv, då tänker man också bara för sig själv. Och då förlorar man den extra dimension som kommer av utmaningen att andra granskar vad man skriver, och av den dialog som nästan alltid följer. Reaktionerna, protesterna och hejaropen är stimulerande och utvecklande.

Dagens betraktelse kom alltså att handla om skrivande. Den som inte skriver regelbundet ens för sig själv rekommenderar jag starkt att börja. Och jag fortsätter med mina söndagsbetraktelser, tills vidare.

Söndagsbetraktelse nr 53 (160529)

I fredags var det begravning igen, den femte på ett halvår för mig. Jag skrev för övrigt betraktelse 42 efter den fjärde. Då hade jag tankar kring de religiösa inslagen i begravningsakten och förhållningssättet för den som inte tror på Gud som ett väsen. Den här gången var det en annan sak som fick mig att fundera, och som jag tycker är värd att reflektera över. (Därför hoppas jag denna gång över den lilla texten ur Gerda Anttis Livet omkring, som betraktelserna annars brukar bestå av den sista söndagen i månaden.)

Två saker skilde denna begravning från de fyra tidigare, då de döda var personer vars död var väntad, på grund av ålder eller sjukdom. Nu var det en person vars död var helt oväntad, min kusin Gunilla Berg Samuelsson i Valla i södra Östergötland. Hon skulle ordna med däckbyte på sin bil en morgon när hjärtat brast. Hon var 73 år gammal, och ingen hade nog tänkt sig något annat än att hon skulle leva länge till.

Den andra saken som skilde denna begravning från de tidigare var den fantastiska uppslutningen och inramningen. 130 personer i lilla Kättilstads kyrka och överfullt på minnesstunden i församlingshemmet. Prästens första ord i kyrkan var ”Älskade Gunilla”. Något sådant har jag aldrig hört förut.

Självfallet har de två sakerna med varandra att göra. Det alldeles oväntade skapar ett behov av något alldeles särskilt. Men uppslutningen, inramningen och de oerhört varma orden var också ett uttryck för något annat. Det var släktens och bygdens farväl till en rakt igenom omtyckt människa.

Gunilla var lanthandlare i Opphem och Valla i hela sitt vuxna liv. Hon var ständigt glad, positiv, hjälpsam och omtänksam. Hon gjorde insatser till höger och vänster, utan att någonsin förvänta sig mer än möjligen ett tack, och utan att någonsin klaga eller fordra något av andra. Hon höll ordning på vår släkt och skötte alla våra gravar i bygden. Och hon skrev glada meddelanden på Facebook om ditt och datt, mer om smått än om stort, alltid med gott humör. Kyrkoherden avslutade sitt tal i församlingshemmet med orden: Var som Gunilla!

Den som lämnar livet omgiven av så många varma tankar och så mycket kärlek har nog levt sitt liv med en insikt, en insikt som inte är så lätt att ta till sig.

Söndagsbetraktelse nr 54 (160605)

Häromdagen sa fotbollslandslaget mittfältare Erkan Zengin i en intervju i bl.a. DN att Sverige är det enda land där medierna med jämna mellanrum sågar sina idrottsstjärnor: ”Det är första gången jag ser ett land där medier trycker ned spelare. I alla andra länder höjer man landslagsspelarna, det är bara här i Sverige som man trycker ned dem. Inför EM borde medier vara med spelarna, tycker jag i alla fall.”

Samma dag hade DN:s ledarsida rubriken ”Löfvén vinglar vidare”. Statsministern hade föregående dag ombildat sin regering, och DN var inte bara kritisk utan starkt nedlåtande: ”Vid pressträffen framgick det tydligt att vi har en statsminister som möjligen vet vad han vill (hålla ihop Sverige) men som inte har en susning om hur han ska nå dit. För denna vingliga resa har han satt ihop en besättning som inte heller vet vart den är på väg.”

När kungen fyllde 70 år för en dryg månad sedan sa han att en av de tunga sakerna för honom hade varit att han så ofta hade blivit elakt behandlad i medierna. Han kände sig ibland som en hackkyckling mer än något annat. Han förstod att kungahuset naturligtvis måste granskas i medierna, men varför måste man vara så elak?

På funderingar som Erkan Zengins och kungens svarar alltid mediernas företrädare att det är deras uppgift att granska, och att ibland också göra det på ett sätt som kan upplevas som obehagligt för den granskade.

Visst, det är mediernas uppgift att granska och att göra det ordentligt. Men detta är faktiskt en helt annan sak än att vara kritisk på ett elakt sätt. Och det tycker jag att medierna ofta är. Mitt intryck är att detta är betydligt vanligare i Sverige än i andra länder som jag har någorlunda koll på.

Elakheterna är inte bara onödiga utan dessutom skadliga. De bidrar till ett normaliserande av kränkningar, obehagliga påhopp och bristande respekt för andra människor. Ungdomar påverkas och tar efter. Medierna bör förstå sin roll i detta.

Efter den ganska mediokra träningslandskampen mot Slovenien i veckan skrev Johan Esk under rubriken ”Det var helt fel läge att bua ut Sverige” en fin krönika i DN: ”Det kommer att finnas massor att såga och sucka för den närmaste månaden. Det finns en hel del som oroar, men när en tryckande försommarvärme slagit till över norra Skåne tänker jag kippa efter syre och leta ljusglimtar.”

Kan man hoppas att detta är ett tecken på en nyvaknad insikt hos delar av medie-

Sverige?

Söndagsbetraktelse nr 55 (160612)

Att ha sina sinnen skärpta, lika skärpta som en tigerjägare som ensam går i tät djungel och söker efter en tiger. Det är vad varje dag kräver av en. Och då ger dagen och stunden det de har att ge. Då ligger frågorna och svaren utbredda framför en, livet alltså. Men när lever man så?

Söndagsbetraktelse nr 56 (160619)

I tv uppmärksammas med jämna mellanrum missförhållanden bland gode män. Det är personer som har hand om en del ekonomiska och personliga angelägenheter åt människor som har svårt att klara sig själva.

De som har god man har inte sådana mentala eller fysiska svårigheter att de behöver förvaltare (som tidigare kallades förmyndare). Ofta handlar det om ensamma äldre, missbrukare eller flyktingungdomar utan vårdnadshavare i landet. Dessa personer har kvar sin rättsliga handlingsförmåga, dvs. de har i princip rätt att besluta om sina egna angelägenheter. Det är först om de blir så dåliga att de behöver ha förvaltare (förr blev de "omyndigförklarade") som de förlorar rättshandlingsförmågan.

Det tv-bevakningen går ut på är i huvudsak att de gode männen missköter sig och att kontrollen från samhället (överförmyndarna) är otillräcklig. De gode männen skor sig ekonomiskt på sina huvudmäns bekostnad, och ibland snor de helt enkelt alla deras pengar. Många gode män har dessutom alldeles för många uppdrag som de kan bli smårika på. Det är så det framställs, och också så som det ibland är.

Men det finns en annan sida av myntet. Kommunerna har i dag mycket svårt att få fram gode män till de personer som behöver hjälp. I flera kommuner är det hundratals behövande som inte får den nödvändiga hjälpen. Särskilt svårt tycks det vara att få fram gode män åt missbrukare och ensamma äldre. När det gäller flyktingungdomar har problemet visserligen varit akut, men där har det varit lättare att få människor att engagera sig.

Även kring rekryteringsproblemet har det varit en del publicitet. Men sällan blir det så tydligt hur ett problem i medierna kan skymma ett annat, hur det är svårt att spegla ett helt problemkomplex på en gång.

Och båda svårigheterna måste hanteras. Det handlar om samhällets allra svagaste människor. De måste rimligen få den hjälp som behövs för att deras tillvaro inte ska rasa ihop helt.

Förmodligen måste systemet få kosta mer skattepengar än det gör i dag. Kanske genom att de gode männen tas bland personer som är anställda i kommunerna och har godmenskapet som sin huvudsakliga profession.

Söndagsbetraktelse nr 57 (160626)

I veckan blev Sverige utslaget ur EM i fotboll. Jag skrev på Facebook att Sverige hade gjort en efter sina förutsättningar riktigt stark turnering, med en dålig halvlek (den första mot Irland) men resten mycket bra.

Som väntat varierade reaktionerna rejält. Några gillade och höll med. Sverige hade gjort en jämn match med Irland och sedan hållit spelet mycket väl uppe mot två av Europas bästa landslag, Italien och Belgien.

Andra förstod inte vad jag talade om. Hade vi sett samma mästerskap? Sverige hade ju bara gjort ett enda mål, dessutom ett självmål. Och vi hade slutat sist i gruppen efter ynkliga tre avslut på mål under hela turneringen.

Tydligare kan det nästan inte bli. Man kan värdera prestationer på helt olika sätt. Antingen efter vad som kan förväntas på grund av förutsättningarna, eller efter resultatet. Och i båda fallen kan olika personer göra vitt skilda värderingar. Det är på i princip samma sätt med prestationer inom kultur, vetenskap och politik. Men skillnaderna blir särskilt tydliga inom idrott och annan tävlan, eftersom prestationerna där nästan alltid mäts.

Vem har rätt? Är det den som mäter prestationen utifrån vad som kan förväntas eller den som mäter efter uppnått resultat?

Ja, det beror för det första på vad det egentligen är man menar med sitt omdöme. Med ”bra” och ”dålig” kan man ju syfta på hur väl någon gjorde ifrån sig satt i relation till sin egen skicklighet, men också på hur väl vederbörande presterade satt i relation till såväl sin egen som omgivningens förmåga.

Men vem som har rätt beror också - för det andra - på vad det är för prestation man avger sitt omdöme om. Å ena sidan är det inte särskilt träffande att påstå att den som sätter personligt rekord i bågskytte, på 50 meter fjärilsim eller i fristående gymnastik gör en ”dålig” prestation även om andra tävlande kommer långt före. Utifrån alla rimliga bedömningsgrunder var prestationen ”bra”. Men å andra sidan kan man inte gärna hävda att en person sjunger en sång ”bra” om han eller hon visserligen sjunger efter sin bästa förmåga, men genomfalskt. Och en usel bok blir inte ”bra” för att författaren har gjort sitt allra bästa.

Jag ska återkomma till ämnet i en senare betraktelse. Det gäller även frågan i vilken mån ett svenskt landslag bör inrikta sin prestation på resultatet. Men låt mig nu bara framföra en hypotes, som möjligen provocerar någon men som enligt min mening kan tillämpas på bl.a. Sveriges prestation i EM:

Vem som har rätt kan - för det tredje - bero på vilka som är med och bedömer. Om vi utgår från att det som vi avser med ”bra” och ”dåligt” är prestationen mätt efter lagets förutsättningar, då finns det mycket som talar för att den som begriper sig på fotboll har mer rätt i sitt omdöme än den som inte gör det. ♥

Halvårsbetraktelse 2016 om Quickärendet (160701, nr 2)

Jurister, läkare, poliser och psykologer talar osanning

Hur många personer ljuger i dag om vad som hände i Quickärendet? Jo, av de många

som var inblandade när utredningarna och rättegångarna pågick är det nu i varje fall nio personer som talar osanning. Det är åklagare, poliser, psykologer, advokater och läkare. Den ende som talar sanning om vad som hände är Sture Bergwall. Det är kontentan av de antaganden som medierna och Bergwallkommissionen har gjort, och av de slutsatser som de har nått fram till, i sina efterforskningar och bedömningar.

Envisas eller inte?

Nyårsdagen 2016 skrev jag en betraktelse över Quickärendet. Nu, ett halvår senare, skriver jag den andra betraktelsen. Jag har bestämt mig för att tills vidare skriva om saken vid varje halvårsskifte, och jag gör det så länge jag anser att det behövs.

Syftet är att påminna om det som hände under de sex åren 2008–2013, och det som har hänt därefter. Jag vill framför allt att den som läser om saken i framtiden ska veta vilka fakta som fanns tillgängliga. Alltså vad som faktiskt var känt när medierna i landet slog fast att Thomas Quick var oskyldig till de åtta mord som han hade dömts för under åren 1993–2001. Och vad som kom fram därefter. Frågan kan ställas: Borde det som var känt och det som sedan kom fram ha fått fler på andra tankar?

Och ytterligare en fråga kan ställas: Fanns det kanske något som låg i vägen för en omvärdering?

Jag har skrivit det många gånger men vill säga det igen: Jag fortsätter att skriva om Quickärendet framför allt därför att det enligt min mening är viktigt 1) att försöka fria rättsväsendet från påståendet om en av de största rättsskandalerna genom tiderna och 2) att försöka fria ett antal personer från anklagelser om lögner, manipulationer och andra allvarliga fel som de påstås ha gjort i sin tjänst. Jag anser att detta är avgjort viktigare än att upprätthålla oskuldspresumtionen för en person som i efterhand säger sig ha lurat rättsväsendet och mentalsjukvården när han erkände ca 20 mord och lämnade uppgifter om åtta av dem på ett sådant sätt att domstolarna fann det ställt utom rimligt tvivel att han var skyldig.

Men är det inte lite väl tjatigt ändå? Det blir ju i stort sett samma saker gång på gång. Varför kan inte Quickärendet få ligga nu, åtminstone tills det kommer fram något nytt?

På det vill jag svara så här: Tänk dig in i situationen att du har ägnat flera år av ditt yrkesliv åt en komplicerad fråga. Du vet att du gjorde ett hederligt arbete och anser att du också gjorde det bra. Efteråt skriver några författare och journalister att du begick allvarliga fel, och att du till och med manipulerade och spelade falskt. Du vet att det inte är sant. Men resultatet av ditt arbete rivs upp, och en utredning slår fast att du faktiskt gjorde dig skyldig till grova fel. Detta blir också den samlade bilden i medierna. Du är helt säker på att landet därmed har drabbats av en villfarelse. Hur ser du på frågan om villfarelsen bör avslöjas eller inte?

Till de ursprungliga ändamålen att 1) försöka visa rättsväsendets oskuld och 2) fria de anklagade personerna, kommer två syften av annat slag. De är att 3) illustrera hur medierna kan korrumpas av en egen bestämd uppfattning och 4) påvisa hur en statlig utredning kan orsaka skada genom oförstånd och bristande öppenhet.

Jag erkänner gärna att det dessutom innebär en viss tillfredsställelse att då och då påminna om ett händelseförlopp som tillhör det allra intressantaste – och från personlig

synpunkt mest tillfredsställande – som man har varit med om.

Kort bakgrund

Sture Bergwall är 66 år gammal. När han var 19 begick han en rad övergrepp mot pojkar. Han tog in en tioårig pojke på en gård och kysste honom och onanerade. Han tvingade sig på en trettonårig pojke som han kysste och berörde sexuellt. Han tog tag i en annan trettonårig pojkes hals och tvingade ner honom i ett dike samtidigt som han hotade att något skulle hända om pojken inte höll sig lugn. Och han tog sig in till en åttaårig pojke som låg på det sjukhus där Bergwall arbetade, rörde honom sexuellt och tog sedan ett kraftigt stryppgrepp när pojken gjorde motstånd. Efter att ha dömts år 1970 och därefter ha vistats en tid på mentalsjukhus, började han år 1973 på vuxengymnasium i Uppsala. En kväll i mars 1974 följde han med en åtta år äldre homosexuell man hem efter ett besök på en klubb. Plötsligt överföll han mannen och högg honom tolv eller tretton gånger med en kniv. Mannen var mycket nära att dö. Bergwall togs in på Sätters sjukhus. Efter behandling försöksutskrevs han 1976 och flyttade hem till sina föräldrar. Han blev definitivt utskriven 1977.

Enligt vad han berättade efter återintagning på Säter år 1991, sedan han dömts för bl.a. ett väpnat rån, begick han under åren 1977–91 minst 10 mord. Han erkände även flera mord före 1977 och så småningom ett som han sa sig ha begått under en permission från sjukhuset år 1993. För åtta av de mord som han hade erkänt dömdes han i sex olika rättegångar till sluten psykiatrisk vård. Under dessa år kallade han sig Thomas Quick.

Vid sidan om erkännandena fanns bevisning i form av bl.a. unik information, alltså uppgifter som Quick lämnade om morderna och som dessförinnan hade varit okända för polisen och tidningarna. Man hittade en inristning i en björk som Quick hade beskrivit, en såg under mossan i en skog i Piteå, ytterligare en såg på en plats som han hade anvisa i en skog i Norge, bräddor i en slänt, en tröja med rätt mönster, utsmetat blod på en undertröja, flera fyndplatser, en stöldanmäld trasig cykel och mycket annat. På ungefär tio platser där Quick sa att han hade hanterat döda kroppar markerade s.k. liksökhundar på karakteristiskt sätt. Ingen annanstans markerade de. Och polis, åklagare och domstolar ställde frågan: Hur gör den som bluffar om han ska peka ut specifika platser där en liksökhund några dagar senare kommer att markera?

Mediernas roll – och vissa andras

Tidigt under Quickrättegångarna skrev Jan Guillou i Aftonbladet och så småningom även Leif GW Persson i Expressen att Thomas Quick bluffade om sin skuld. Polis, åklagare och domstolar lät sig luras av en berättelse som handlade om att en mytoman ville göra sig ryktbar som seriemördare, skrev de. När Hannes Råstam hade undersökt saken under åren 2007–08 och Bergwall så småningom tagit tillbaka sina erkännanden, upplät Sveriges Television sändningstid för tre dokumentärer av Råstam. Där slogs det fast på ett synbarligen mycket övertygande sätt att det hade begåtts massor av fel under Quickutredningarna och rättegångarna, och att det inte fanns någon bevisning mot Quick förutom hans egna erkännanden. Felet var bara att Råstam gömde undan den viktiga bevisningen och dolde en rad omständigheter i övrigt som talade för att domarna var riktiga. Vilken faktagranskning som SVT gjorde känner jag inte till, men jag kallar dokumentärerna – liksom den bok som Råstam senare skrev – för ett publikbedrägeri.

Dan Josefsson följde upp Hannes Råstams dokumentärer och bok med en ny dokumentär i SVT. Hypotesen var att den sedan några år döda psykoanalytikern Margit Norell hade gått i spetsen för en psykoterapeutisk förvillelse som lurade alla att tro att det Thomas Quick berättade om mord och annat bestod av bortträngda och återhämtade minnen. Det betydde enligt Josefsson att erkännandena var felaktiga, eftersom teorin om bortträngning och återhämtning av minnen är ovetenskaplig och oriktig. I dokumentären nämndes inte att de fällande domarna byggde på bevisning och att bortträngning av minnen berördes bara kort i en av domarna. Det nämndes inte heller att Bergwall själv numera sa att han hade hittat på alla berättelserna om morderna och att det alltså inte var fråga om några minnen som han hade haft.

SVT kom genom dokumentärerna att spela en viktig roll för den tro som spred sig: Thomas Quick hade blivit oskyldigt dömd. Polis, åklagare, psykologer och rättsläkare hade blivit lurade. Men det räckte inte att de hade blivit lurade av Quick. För att den nya versionen skulle gå ihop måste de dessutom ha spelat med. De måste ha delvis manipulerat utredningen. Bland annat måste de ha hjälpt Quick till kunskap om mängder av detaljer som han sedan kunde använda för att berätta trovärdigt om morderna.

Sveriges Radio, TV 4, Dagens Nyheter, Svenska Dagbladet, Aftonbladet, Expressen och de flesta andra medier i landet slog in på samma väg. Dagens Nyheter skrev t.ex. i augusti 2012 att det var ”pinsamt uppenbart” att det aldrig hade funnits någon seriemördare Thomas Quick. I Sveriges Radio sändes program efter program där rättsskandalen gavs bekräftelse. Särskilt redaktionen för programmet Studio Ett var aktiv.

Sedan sanningen om rättsskandalen hade mött motstånd från enstaka personer började det gå upp för somliga i medierna att det kanske inte var så säkert ändå att det som Bergwall nu berättade var sant. Det kanske i stället var som de hårt anklagade poliserna, åklagarna, domarna, advokaterna och psykologerna sa. Det var ju faktiskt Bergwalls ord mot alla dessa personers, och vad var det då egentligen som talade för att det var just han som talade sanning?

Mediernas räddning var åklagarna. Riksåklagaren Anders Perklev tillsatte en grupp under ledning av överåklagaren Björn Ericson, och åklagargruppen kom liksom medierna fram till att det inte fanns anledning att misstro Bergwall. Mycket av den bevisning som hade använts i rättegångarna hade enligt åklagarna ett avsevärt sämre värde än man då hade antagit. Åklagarna drev processen mot resning och lade därefter ned åtalen så att det blev friande domar på formell grund. Någon domstol har aldrig prövat bevisningen mot Sture Bergwall och kommit fram till att den inte håller.

Men många i medierna insåg att även åklagarna kunde ha fel. Varför ställde de inte några svåra frågor till Bergwall när han tog tillbaka sina erkännanden? Det är en gåta, och det insåg många. Varför frågade de honom inte, t.ex., hur han bar sig åt för att peka ut alla de platser där hundarna några dagar efteråt markerade för spår av död människa?

Ytterligare en räddning presenterade sig dock, Bergwallkommissionen under ledning av professor emeritus Daniel Tarschys. Kommissionen ansåg sig böra utgå från att Bergwall hade blivit oskyldigt dömd. För man kunde ju inte gå in på en ny prövning av skuldfrågan. Och så byggde man sina slutsatser om Quickutredningarna och rättegångarna på denna förutsättning: Quick hade blivit oskyldigt dömd. Då måste det ha begåtts ett antal fel, annars hade inte en sådan sak kunnat hända. Och kommissionen kom också mycket riktigt fram till ett antal fel som enligt kommissionen hade blivit

begångna.

Efter detta blev det tyst. Det blev nästan inte någon publicitet alls kring kommissionens rapport. Och ingen ställde frågan, i varje fall inte utåt, om det var rimligt att en svensk statlig utredning, utan att presentera någon grund för det, beskyllde ett antal tjänstemän och advokater för att ha orsakat att Sture Bergwall hade dömts för åtta mord trots att han var helt oskyldig.

Det finns ett stort antal frågor som kan ställas till exempelvis ansvariga åklagare och personer i Bergwallkommissionen. De kan ställas av den journalist som vill veta lite mer om hur åklagarna och kommissionen egentligen tänkte. Det är lätt att räkna ut vilka frågorna är. Jag har förklarat att jag gärna tillhandahåller ca 100 frågor för den som vill ställa dem. Men det finns inte något intresse. Bör man ibland kanske avstå från att ta reda på fakta?

Kan det vara så att mediernas roll i Quickärendet har varit sådan att det anses bäst att nu inte rota mer i saken? Vad betyder detta i så fall för synen på mediernas hållning? Finns det anledning att, just i fråga om hållning till fakta och sanning, ställa särskilda krav på offentligfinansierade medier, som Sveriges Television och Sveriges Radio?

Sannolikhetsberäkningar

Jag har gjort sannolikhetsberäkningar beträffande de två viktigaste bevisen vid sidan av erkännandena och berättelserna, nämligen sökhundarna (morden på Johan Asplund och Therése Johannessen) och ett s.k. kunskapstest (morden på Trine Jensen och Gry Storvik). Och jag har kommit fram till att sannolikheten för att Sture Bergwall begick åtminstone ett av morden är långt över 99 %. Dessa beräkningar har föranlett protester från matematikprofessorn Olle Häggström i Göteborg, som menar att det är fel att räkna på det sätt som jag har gjort. Han menar också att det inte finns något sätt att beräkna den samlade sannolikheten av flera bevis för att den misstänkte är skyldig.

Jag godtar gärna att det kanske inte går att beräkna sannolikheten exakt. Men alla kan nog acceptera att flera oberoende omständigheter med ett starkt positivt bevisvärde ger ett sammantaget betydligt högre värde. Rent matematiskt är detta elementärt.

Anta t.ex. att det finns färska fingeravtryck från en misstänkt tjuv på en brottsplats, att en kvinna säger sig säker på att hon såg den misstänkte på platsen vid tidpunkten för inbrottet och att ett halsband som stals vid inbrottet hittas hemma hos den misstänkte. Mannen säger att han inte har varit på platsen och att han inte har en aning om varför hans fingeravtryck finns där eller varför vittnet säger sig känna igen honom. Halsbandet köpte han av en person som han inte vill namnge. Och anta att vi av erfarenhet kan säga att ett fingeravtryck av detta slag innebär att det är 99 % sannolikhet för att personen var på plats, att vittnesberättelsen ger en sannolikhet på 70 % och att fyndet av halsbandet ger en motsvarande sannolikhet på 80 %.

Mitt sätt att räkna innebär att jag gör på samma sätt som när man beräknar sannolikheten för exempelvis tre sexor i följd med en tärning ($1/6 \times 1/6 \times 1/6 = 1/216 \approx$ en halv procent) eller tre "klave" i följd med en enkrona ($1/2 \times 1/2 \times 1/2 = 1/8 = 12,5 \%$). Sannolikheten för att alla tre sakerna inträffar samtidigt (annans fingeravtryck eller avtryck från ett annat tillfälle, felaktig vittnesiakttagelse och annan förklaring till fynd av stöldgods) är med en sådan beräkning 0,06 %. Därmed är sannolikheten för att alla

tre sakerna inte inträffar samtidigt 99,94 %. Det är alltså i det närmaste helt säkert att det var den misstänkte som begick inbrottet. Och det stämmer väl ganska väl med den bedömning som var och en kan göra utan att använda några siffror.

Det är också i princip på detta sätt som domstolar resonerar när de värderar bevisning.

Enligt min mening är det ganska lätt att se att beräkningen stämmer i varje fall på ett ungefär, under förutsättning att de bevis som ingår i beräkningen är oberoende av varandra. Tre slag med tärningen är då ungefär detsamma som tre oberoende bevis.

Det är också ganska lätt att se att sannolikheten för att Sture Bergwall är oskyldig till alla de mord som han erkände är liten, om sannolikheten för att han är skyldig till åtminstone ett av morderna är långt över 99 %. Som den utan tvivel är.

Den nya tystnaden

Det fanns länge planer på en film om Quickärendet. David Dencik skulle spela huvudrollen som Thomas Quick. De senaste två åren har det varit tyst om denna film.

Den dokumentärfilm som spelats in av ett brittiskt produktionsteam med delfinansiering från Sverige – *The Confessions of Thomas Quick* – har ännu inte visats här. Man får intrycket att den bedömningen har gjorts att det är bäst att den inte visas.

Den skadeståndstalan mot Christer van der Kwast och Seppo Penttinen som Leif GW Persson och Jan Guillou har lovat finansiera har fortfarande inte väckts. Möjligen har Persson och Guillou, och kanske även andra, kommit på bättre tankar.

Advokaten Thomas Olsson har för Sture Bergwalls räkning väckt en skadeståndstalan mot staten för att jag har drivit en kampanj som staten sägs ansvara för och som i realiteten innebär att jag beskyller den frikände Bergwall för mord. För egen del har jag inte hört något om eller från rättegången.

Man skulle kunna tänka sig att Thomas Olsson rådde Bergwall att också (eller i stället) väcka en skadeståndstalan mot mig personligen. Det är helt klart att jag förtalar honom ”i teknisk mening”, som man brukar säga. I en rättegång mot mig skulle man slippa visa det som är nästan omöjligt, nämligen att staten har ett skadeståndsrättsligt ansvar för det som jag säger. Men någon talan mot mig har man inte väckt. Att det finns förklaringar till detta är ganska lätt att tänka sig.

I september kommer dock Sture Bergwalls bok. Då lär en del av den nya tystnaden brytas. Jag avundas inte Sture Bergwall om han ska försöka förklara ett antal uppgifter som han lämnade i rättegångarna och i sin tidigare bok ”Kvarblivelse”. Jag räknar dock inte med att han gör några sådana försök. Även för detta finns det förklaringar. Och vi bör komma ihåg att Sture Bergwall på sitt sätt faktiskt är ett offer för ett allvarligt svek från det svenska samhällets sida.

Att komma ur knipan

Många sitter i en förfärligt svår knipa genom det som har hänt i Quickärendet. De stora medierna i Sverige har tillsammans med tio åklagare orsakat en mycket allvarlig

villfarelse i landet. Flera av redaktörerna och journalisterna har låst sig för en hållning som är sakligt sett ohållbar, och många av dem har förstått det. På samma sätt är det med ett antal fristående journalister, liksom med många jurister, politiker och andra.

Det ses nog som en svår prestigeförlust, det som kanske väntar för dem som har aktier i den s.k. rättsskandalen. Hur kommer det att bli för t.ex. den mångfaldigt prisbelönade Dan Josefsson om bubblan spricker? Och hur blir det för Jan Guillou, Leif GW Persson, Göran Greider, Maciej Zaremba, Anne Ramberg, Hans-Gunnar Axberger, Ulrika Knutson, Daniel Tarschys, Kjell Asplund, Peter Wolodarski, Oisín Cantwell, Mattias Göransson, Eva Franchell, Bo Göran Bodin, Jörgen Huitfeldt, Martin Jönsson, Emanuel Karlsten, Monika Saarinen, Åsa Linderborg, Dan Larsson, Mats Parner, Jenny Küttim, Stefan Lisinski, Sven-Erik Alhem, Morgan Johansson, Lena Olsson, Anders Perklev, Anders Alenskär, Ulf Bjereld, Björn Ericson, Benjamin Katzeff Silberstein, Pelle Svensson, Per Lindeberg, Janne Olsson, Ulf Åsgård, Ulf Traneborn, Erik Tagesson, Fredrik Wersäll, Pelle Svensson, Olle Häggström och många andra som först tycks ha utgått från rättsskandalen som en självklarhet och som nu har anledning att vara bekymrade över fakta och enkla sannolikhetskalkyler?

Det finns ett hedervärt sätt att komma ur knipan. Det är att helt enkelt erkänna att man drog felaktiga slutsatser av ett material som såg väldigt övertygande ut på ytan och som man därför antog sig inte behöva studera närmare. Det fanns rimliga förklaringar till de felaktiga slutsatserna. Kan man inte principerna för bevisvärdering är det lätt halka fel. Det är t.ex. lätt att tro att invändningar mot bevisning är näst intill detsamma som motbevisning. Om inte annat så visas svårigheterna av att det var så många som drabbades samtidigt. Att erkänna ett fel är hedervärt. Att erkänna ett mycket stort fel är särskilt hedervärt.

Jag tycker att de personer som förstår att de har haft fel ska ta till sig rådet att också erkänna det. Jag tror de kommer att upptäcka att det är skönt att slippa jagas av sanningen.

Men hur blir det då med Sture Bergwall? Jag medger gärna att den frågan är bekymmersam. Men i princip är det inte något problem. För hans skuld ska naturligtvis inte prövas på nytt, och det ska inte heller på annat sätt i någon formellt giltig ordning prövas hur det ligger till med mordet. Utan precis som i andra fall när någon frikänns trots allvarliga misstankar ska livet helt enkelt gå vidare med den osäkerhet som har skapats. Det är så det är, och alltid har varit, för frikända personer och deras omgivning. Särskilt svårt blir det förstås när någon är frikänd misstänkt för mord. Men det finns åtskilliga exempel från historien även på detta.

Och de svårigheter som uppstår är i varje fall att föredra framför villfarelsen. Det gäller särskilt som denna villfarelse inbegriper allvarliga anklagelser mot ett antal hedervärda personer om att ha begått allvarliga fel i sina yrken.

Söndagsbetraktelse nr 58 (160703)

Nytt terroråd i veckan, drygt 40 döda på Istanbuls flygplats. Skjutning i Orlando två veckor tidigare, 50 döda. Terrorhandlingar och liknande våld på flera håll i världen, men ”bara enstaka döda” och därför så vardagligt att det stoppas undan i korta nyhetsnotiser. Vem tror något annat än att det blir ytterligare våldshandlingar mot

oskyldiga och oförberedda människor under de kommande veckorna?

Våldet. Inte något originellt ämne. "Alla" skriver och pratar om det. Man förfasar sig och undrar vad som kan göras. Så varför ge sig in i den diskussionen i en söndagsbetraktelse?

Jo, för att det faktiskt handlar om det viktigaste av allt. Och då menar jag inte människors rädsla eller vår gemensamma säkerhet här och nu. Det är visserligen angeläget nog. Men ännu viktigare är framtiden. Hur världen ska se ut för våra barn. Konfliktfylld eller harmonisk? Bortstötande eller välkomnande? Hatisk eller kärleksfull?

Häromdagen skrev DN:s mellanösternkorrespondent Erik Ohlsson med anledning av situationen i Syrien ungefär så här: Hur kan man tro att det ska gå att komma till rätta med djupgående motsättningar mellan folk, religioner och ideologier genom att bomba och hata? Borde man inte försöka hitta någon annan väg, om det verkligen är en lösning man eftersträvar?

En mycket enkel tanke, nästan lite barnslig. Och inte ny förstås. Men jag tror att det är så man måste börja se på saken. Och handla därefter, på riktigt.

Visst, vi måste självfallet bekämpa IS, Boko Haram och andra galningar så effektivt som det nånsin är möjligt. Men tänk om vi ändå skulle sluta upp med just det som jag nu gjorde? Nämligen att använda ord som galningar, terrorister, vettvillingar, hundar, otrogna, mördare osv. Alla dessa uttryck som är fulla av fientlighet, hat och aggression. Det borde väl inte vara så svårt? Och vad gör de egentligen för nytta?

Jag vet att en sådan idé är politiskt omöjlig och naiv just nu. Men det är nog faktiskt inte något tvivel om att vi skulle kunna åstadkomma en betydligt fredligare och mer harmonisk världsordning på säg 25 års sikt, om vi bestämde oss för att det fick vara slut med hatets och aggressionens retorik. Slutar vi, så slutar nog de andra också. Så småningom.

Jag tror att de elaka och kränkande omdömena och de hatiska ropen på hämnd inte bara försvårar fredsarbetet och göder terrorismen. Sådant tal sätter sig också i människors sinnen och bidrar till den grogrund som skapas i ett hårt samhälle för skolskjutningar och andra vansinnesdåd.

Att skapa en värld som bygger på försoning, förståelse, harmoni, heder, kärlek, medkänsla, nåd, omtanke, respekt och vördnad, det kan väl inte vara omöjligt? Jag tror att språket är en nyckel. Vägrar du att hata mig, så kan jag i längden inte hata dig.

Söndagsbetraktelse nr 59 (160710)

Varför samtalar vi med varandra?

Ofta är det ett sätt att umgås, underhålla(s) eller trivas. Då är samtalet mest ett socialt kitt. Andra gånger är det för att informera(s), lära (sig) och förstå. Då är samtalet mest en lärprocess. I vissa sammanhang är det för att övertyga(s), ge efter lite och kompromissa. Det är i förhandlingar.

Ibland är samtalet bara ett sätt att fördriva tiden, ett socialt tvång eller ett nödvändigt ont. Då är det också ett slags kitt, men på en mindre behaglig nivå. Andra gånger är det ett sätt för någon att få prata av sig, en tjänst någon gör genom att lyssna eller ett sätt att få eller ge bekräftelse. Då är samtalet mest stödande.

Mitt favoritsamtal är det som höjer den gemensamma insiktsnivån, det som gör att vi som samtalar blir lite klokare. Det skiljer sig från det lärande samtalet genom att båda/alla lyssnar och vill lära, och genom att båda/alla bidrar och utvecklas. Lättast är det att föra ett sådant insiktssamtal på tu man hand. Men oftast blir det bäst om man är fler. Fler som är beredda att just lyssna, lära, bidra och utvecklas.

Jag har just gått på semester och funderat en del på hur vi har det på min arbetsplats, Högsta domstolen. Jag vet inte vad människor föreställer sig om arbetet där, det är väl lite olika förstås. Men jobbet i HD handlar mest om att tillämpa lagarna på verkligheten på ett så riktigt och klokt sätt som möjligt. Och det betyder faktiskt att arbetet går ut på, mer än något annat, just att föra ett samtal som höjer den gemensamma insiktsnivån.

Hur då? Jo, vi läser och läser på våra kammare för att förstå frågorna i målen in i minsta detalj. Och vi tycker nog ofta när vi samlas till överläggning (fem domare och en föredragande) att vi till sist har läst och funderat så mycket att vi förstår precis hur målet ska lösas.

Men det förunderliga är att det nästan alltid finns minst ett par insiktsnivåer kvar. När vi har samtalat om målet i en eller ett par timmar har vi så gott som alltid, allihop, blivit ett par snäpp klokare. Alla bidrar med sitt, ofta med olika slags kunskaper och funderingar. Och alla lyssnar och tar till sig. Det är ganska ljuvligt att se hur mycket resultatet kan förbättras genom en sådan process.

Den här sortens samtal passar naturligtvis inte för alla sammanhang. Men det är intressant att tänka på hur fruktbara en del samtal faktiskt kan vara. Bara för att alla vill – verkligen vill – lyssna, lära, bidra och utvecklas.

Tänk om också samtal mellan motståndare kunde börja med en sådan föresats. Då skulle många familjeterapisamtal och fredssamtal gå bra mycket lättare. Och lyckas betydligt oftare.

Så varför samtalar vi egentligen med varandra?

Söndagsbetraktelse nr 60 (160717)

Den gångna veckan har varit full av händelser som väcker frågor. De intressantaste frågorna är sådana som samtidigt utgör moraliska eller politiska dilemman. Här samlar jag ihop några sådana spörsmål och försöker ge mina kortfattade svar.

1. a) Bör/får en rikspolischef avgå om SD-ledaren blir statsminister? b) Bör/får rikspolischefen uttala i förväg att han tänker avgå om så blir fallet?

Svar: a) Nej, inget säger att rikspolischefen bör avgå, men det är inte heller klandervärt om han gör det. Dock är det inte heller berömvärt. Han får alltså avgå om han vill. b) Nej, inget säger att han bör uttala att han tänker avgå, men det är inte heller klandervärt att säga det. Han får alltså säga det om han vill, och det hindras inte av att han är en

opolitisk mycket hög tjänsteman. Att han har partipolitisk bakgrund saknar också betydelse.

2. Låt oss för dilemmats skull anta att de som försökte genomföra statskuppen i Turkiet hade goda syften i den meningen att de ville införa en klart mer liberal politik i landet med betydligt större respekt för yttrandefriheten och andra mänskliga rättigheter. a) Borde man då stödja ett sådant kuppöversök? b) Bör man någonsin ge sitt stöd åt ett militärt kuppöversök mot en demokratiskt vald regering?

Svar: a) Nej, man borde inte stödja ett sådant kuppöversök. Turkiets regering är demokratiskt vald, och även om man har anledning att vara kritisk mot en del av landets politik motiverar det inte på något sätt att regeringen omkullkastas med våld. b) Undantag från principen att man inte bör stödja ett kuppöversök mot en demokratiskt vald regering kan gälla under vissa exceptionella omständigheter, t.ex. om regeringen missbrukar sin makt på ett mycket allvarligt sätt.

3. Anta att det verkligen var IS som låg bakom massmordet på strandpromenaden i Nice. Anta vidare att ledarna för de viktigaste länderna i världen möts för att diskutera hur terrorattentaten ska kunna stoppas. Och anta slutligen – för dilemmats skull – a) att det inför mötet kommer ett fredsinstitut från IS där organisationen säger att man ”vill inleda förhandlingar om ett fredligt slut på konflikterna”, och b) att inget sådant initiativ kommer från IS men att däremot tre av de politiska ledarna väcker frågan om IS bör kontaktas med en fredstrevare. Bör de politiska ledarna a) gå med på att inleda förhandlingar med anledning av IS initiativ, b) ta ett sådant fredsinstitut som de tre ledarna föreslår?

Svar: a) Ja, på villkor bl.a. att IS upphör med all sin våldsutövning. b) Mycket svår fråga. De flesta svarar säkert nej, och i grunden är kanske detta det enda möjliga svaret. Men som Jonathan Powell skriver i sin bok ”Talking to terrorists – How to end armed conflicts” (2014) är det många gånger nödvändigt att visa sig villig att samtala, och förhandla, även med terrorister. Frågan är om detta gäller även dem som agerar så bottenlöst vidrigt som IS gör. Jag lutar åt att svaret är ja.

Man måste väl säga att svaren på frågorna 2 a, 2 b och 3 a egentligen är ganska givna. Fråga 3 b är däremot som sagt mycket svår. Det viktigaste när det gäller sådana mycket svårlösta frågor är att debatten omkring dem bör vara lågmäld, eftertänksam och analytisk snarare än högljudd, tvärsäker och kategorisk.

Det är bara beträffande fråga 1 b som man har anledning att invända mot vissa av de ställningstaganden som har gjorts i den svenska debatten. (Fråga 1 a har såvitt jag sett inte diskuterats.) Eftersom detta (1 b) är en fråga som inrymmer en del komplikationer har man anledning att tänka efter ordentligt innan man svarar. Att säga som en självklarhet att en opolitisk tjänsteman inte bör ta ställning på det sätt som Dan Eliasson gjorde är enligt min mening fel. Även om saken kan diskuteras bör det avgörande, enligt min uppfattning, vara den enskilde tjänstemannens åsikts- och yttrandefrihet. Ibland kan det vara olämpligt att använda sig av denna frihet, men jag tycker det är ganska klart att Dan Eliasson höll sig inom gränserna.

Vissa bedriver nu en jakt på rikspolischefen. Och som vanligt är avgångsivrarna alltför avgångsivriga.

Söndagsbetraktelse nr 61 (160724)

I veckan blev min cykel stulen. Det berodde på att jag är en risktagare.

Hur då? Jo, jag hade chansat, som jag ofta gör. Den här gången hade jag ställt cykeln olåst utanför ICA-affären. Det har jag gjort många gånger förr, men nu blev det alltså en gång för mycket.

Sedan dess har jag funderat en hel del. Inte på om det var mitt eget fel eller inte. (Det var ju både mitt och tjuvens.) Inte på hur arg jag ska vara på tjuven. (Jättearg, men det tjänar ju inget till.) Och inte på om det kan vara en tröst att tjuven förmodligen behövde cykeln, eller det värde som den representerar, bättre än jag. (Det är ingen tröst, däremot troligen en förklaring.)

Nej, det jag har funderat på är just det där med risktagandet. Vilka risker ska man egentligen ta, och vilka ska man skydda sig emot? Borde man ha någon princip för det?

Jag cyklar utan hjälm. Jag låser inte dörren till huset när jag ger mig ut på en springtur. Jag köper aldrig avbeställningsskydd när vi reser. Jag har ingen olycksfallsförsäkring. Jag kör om i trafiken ibland även när marginalen är lite snäv. Och jag låser inte cykeln vid ICA-affären. Låste ...

Jag gillar David Eberhards bok *I trygghetsnarkomanernas land* och hans tes att det är bättre att lära sig att värdera och hantera potentiellt farliga situationer än att försöka förbjuda allt som kan vara farligt.

Men vi har helförsäkring för bilen trots att den är gammal. Vi köper alltid självriskeliminering när vi hyr bil i utlandet. Jag ser (förstås) till att aldrig närma mig promillegränsen när jag dricker vin innan jag kör bil. Jag kör aldrig om i trafiken om jag inte är bombsäker på att det kommer att gå bra. Och jag låser (förstås) alltid cykeln när jag parkerar den vid järnvägsstationen inför en arbetsdag.

Vilka risker vi tar är i princip en funktion av

- hur stor risken är för att det oönskade ska inträffa,
- hur allvarlig risken är, och
- hur dyrt, besvärligt eller tråkigt det är att skydda sig.

Men framför allt beror det nog på våra personligheter. En del är påtagligt säkerhetsmedvetna, andra extremt riskbenägna, de flesta nånting däremellan. Och en del har principer som de följer, goda eller dumma. Jag skulle t.ex. aldrig sätta på mig en cykelhjälm, fastän risken handlar om det viktigaste man har.

Jag vill nog egentligen vara riskrationell, dvs. ta precis de risker som man bör ta efter en omsorgsfull riskkalkyl där allt beaktas, men inga andra. Och kanske ska jag ta mig an den där kalkylen någon dag.

Tills vidare låser jag cykeln även utanför ICA-affären. (Jag hade en reservcykel.) Men det är oklart hur länge tills vidare varar.

Söndagsbetraktelse nr 62 (160731)

Sigge hade rätt

Vi var ganska få som fick möjlighet att lära känna Sigge Lindqvist. Han var lärare i ryska på arméns tolkskola där jag gjorde min militärtjänst under ett år 1971-72, mellan gymnasiet i Linköping och juridikstudierna i Uppsala.

Sigge var ett språkgeni, det sas att han kunde tala 26 språk hjälpligt och tolka på 10. Men framför allt var han en sällsynt kunnig humanist, och en skicklig men sträng lärare.

En del av ryskalektionerna ägnades åt tolkövningar. Var och en fick tolka en mening som Sigge läste upp. Det gick alltid i samma ordning, först Bengtson som satt längst fram (eftersom han var först i bokstavsordning) och sedan en efter en ner till Ugglan längst bak. 26 tolkelever var vi när hälften hade gallrats bort under de första veckorna av stenhårda ryskastudier.

När man väntade på sin tur i tolkövningsordningen kände man sig milt sagt pressad. För det gällde att tolka Siggens mening snabbt. Annars snörpte han på munnen och såg ut som en bekymrad citron. Han sa strängt och lite ledset: ”Jaha Lambertz, när man tolkar kan man inte ta ledigt. Den som ska få er översättning kan ju inte vänta i all evighet.” Än värre var det om man tolkade fel: ”Jaha Lambertz, det där var ju inte glänsande precis. Vill ni påstå att jag har lärt ut det där?”

Det beröm som jag har blivit allra gladast för i hela mitt liv var det som Sigge en gång gav mig inför alla de andra tolkarna. Min bestående glädje säger kanske något om Siggens och tolkövningarnas betydelse: ”Jaha Lambertz, det där var ju riktigt bra. Jag måste säga att det är väldigt sällan som ni säger något som är helt tokigt.”

När Sigge ibland öste ur sin stora kunskaps- och erfarenhetskälla och bara berättade under en stund, då satt alla andäktigt tysta och lyssnade. Och när jag nu har rest under några dagar i Georgien och Armenien drar jag mig till minnes hur han karakteriserade vissa folk vars representanter han hade träffat, mest i tolksammanhang. Han sa bland annat att ”armenierna är inte dumma, de är faktiskt både kultiverade och intelligenta, ja det är inte många folk som man kan säga det om, och inte många som går upp mot armenierna”.

Inte alla folk klarade sig så väl genom Siggens hårda prövning. Georgierna gjorde det till exempel inte. Att Stalin var georgier var enligt Sigge inte någon tillfällighet.

Jag avstår från att försöka bedöma georgiernas karaktär efter bara fyra dagar i landet. Men jag tror att jag, stärkt av Siggens ord för 45 år sedan, ska våga mig på en till gissning gränsande bedömning beträffande armenierna. Förutom Siggens ord är den baserad nästan helt på bara en och en halv dag här i landet (jag skriver detta i Jerevan efter en härlig lördagskväll): Armenierna har stil. De håller snyggt och rent i sitt vackra land. De utstrålar framåtanda och optimism. Och de jobbar hårt. Dessutom har de integritet och stolthet.

Pinsamma generaliseringar? Nåja, jag tillåter mig det i en betraktelse som ändå i huvudsak går ut på att hylla den oerhörde Sigge Lindqvist, död sedan ganska många år men i alla ryskatolkars minne tacksamt bevarad.

Fast förtjusningen är lite skräckblandad. Ungefär som Armenien ser på Ryssland.

Söndagsbetraktelse nr 63 (160807)

Vi har nu rest ett par veckor i de tre länderna just söder om Kaukasus: Georgien, Armenien och Azerbajdzjan. Det är intressant att reflektera kring några saker i vardagen som är märkbart annorlunda jämfört med hemma. Här kommer femton sådana saker (med en ursäkt för vissa förenklingar och generaliseringar):

1. Människorna är påfallande vänliga och uppmärksamma, klart mer än hemma.
2. Ute på landet är många hushåll självförsörjande och har sin enda inkomst från försäljning av grönsaker, frukt och bär.
3. Tiggare finns i städerna men inte på samma sätt som hemma. Ofta är det äldre personer som sitter vid trottoaren med en burk framför sig. Några uteliggare syns inte.
4. Väldigt många röker. Även på en del restauranger förekommer rökning.
5. Det är en väldig skillnad mellan olika städer. En del är skräpiga och fula, medan andra är rena och vackra. (Av huvudstäderna är Baku i särklass, och jag har fört upp den på min lista över "50 städer man bör se innan man dör", jfr Söndagsbetraktelse nr x. Jerevan är modernare och mer välhållen än Tbilisi, som är mysigare.)
6. Det är massor av polisbilar och poliser på gator, torg och vägar. Poliserna uppträder vänligt och bra.
7. Det är väldigt blandad kvalitet på vägarna, även mellan stora städer. För det mesta är vägarna bra, men någon gång är de riktigt usla.
8. Trafiken är ganska bra, men många kör alldeles för vågat. Bilarna kommer ofta mycket närmare varandra än hemma. Långt ute på landet är det gott om kor på vägarna, ibland även grisar och åsnor.
9. Det är betydligt sämre ordnat för gångtrafikanter än hemma.
10. Det är för det mesta gratis att parkera, även i huvudstäderna.
11. På restaurangerna serveras ganska få fiskrätter och vegetariska rätter. Kött dominerar stort.
12. Mycket få personer motionerar.
13. Det är mycket mer folkliv i städerna på kvällarna än hemma. Även familjer med små barn är ute.
14. Priserna ligger genomsnittligt strax under hälften mot hemma.
15. Vädret så här på sommaren är för det mesta mycket behagligt, mellan 18 och 35 grader med en medeltemperatur kring 25-28.

Söndagsbetraktelse nr 64 (160814)

I veckan sände Viasat ett inslag på 15 minuter om Henrik Stenson inför OS-starten i golf. I slutet av inslaget intervjuades Henriks pappa, Ingemar Stenson, av Frida Nordstrand. Han berättade att Henrik började som fotbollsspelare och var ganska duktig men en dag plötsligt sa, till föräldrarnas förvåning, att han ville börja med golf. Ingemar Stenson berättade också om Henriks träningsdisciplin, tjurighet och järnvilja. Och om det som föräldrarna var särskilt stolta över: ”Han har inte tio Ferrari och går med näsan upp. Han har klarat det.”

Det sista gjorde intryck på mig: ”Han har klarat det.” Så såg föräldrarna på saken, och pappan blev lite rörd när han tänkte på det. Att inte ha använt de stora intjänade pengarna på lyx, och att inte ha blivit högfärdig, det var något som Henrik hade ”klarat”.

Kanske inte så märkvärdigt, för så tänker nog många svenskar. Men långt ifrån alla. Och det var fint att höra pappan säga det.

Inlägg om polisen och Dan Eliasson på kvällen den 15 augusti

De fem tidigare rikspolischeferna var Nils Erik Åhmansson, Björn Eriksson, Sten Heckscher, Stefan Strömberg och Bengt Svenson. Alla fem var hårt ansatta av kritik. Internt, utifrån eller bådadera. Två av dem blev avsatta (Åhmansson och Strömberg), två näst därtill (Eriksson och Heckscher). Den som klarade sig bäst var Bengt Svenson, men även honom hann många tappa förtroendet för och tala illa om.

Nu är det Dan Eliassons tur. Innan han blev chef för polisen var han en skicklig och uppskattad chef för andra myndigheter. Detsamma gällde för övrigt Björn Eriksson, Sten Heckscher och Stefan Strömberg. Men nu fungerar det inte. Dan Eliasson klandras och häcklas från alla möjliga håll. Särskilt internt, men medierna och andra hakar på.

Det som senast har väckt omgivningens fördömande, löje och ilska är ”tafsa inte”-armbandet inför sommarens festivaler, uttalandet om avgång för det fall Jimmie Åkesson skulle bli statsminister och brevet till Sveriges poliser efter semestrarna. Många passar på att göra sig billiga poänger på Dan Eliassons bekostnad, senast Ivar Arpi i Svenska Dagbladet (15.8).

En del av kritiken mot Dan Eliasson må vara befogad, men en del är oproportionerlig och annan direkt osaklig. Rikspolischefen har tydligt klargjort att polisens resurser är otillräckliga i det läge som landet i dag befinner sig, med bl.a. en väldig migration och en ovanligt svår situation i många storstadsområden. Han kan då inte rimligen få skulden för att polisinsatserna ofta är bristfälliga (vilket de förvisso är) och vissa polislöner alldeles för låga (vilket de också är).

Landet har drygt 20 000 poliser. Antalet poliser per invånare än ungefär lika högt i dag som år 1980. Vi har visserligen en högre polistäthet än i de andra nordiska länderna. Men jämfört med en del andra länder är antalet mycket lågt. I exempelvis Georgien och Armenien, där jag har rest runt en del i sommar, ser man poliser nästan vart man vänder sig. Poliser som är både trevliga och respektingivande.

Jag tror vi behöver betydligt fler poliser än vi har i dag. Visserligen finns det säkert annat som också behöver göras åt polisen (som att förbättra löneutvecklingen). Men

synliga och förtroendeingivande närpoliserna, inte minst i problemområdena, är allra viktigast. Kanske räcker det inte med fler poliser för detta. Kanske behöver vi också stärka organisationen för den lokala närvaron (se den rapport som jag hänvisar till sist i detta inlägg).

I dag är anslaget i statsbudgeten för Polismyndigheten drygt 20 miljarder kronor, 1 miljon per polis. Jag tror att polisen måste få kosta mycket mer. Läget för Sverige i dag när det gäller de uppgifter som polisen ansvarar för är betydligt allvarigare än på 60-, 70- och 80-talen, ja svårare än kanske någon gång tidigare. Vid sidan om investeringar i skolan är, tror jag, en satsning på polisen det allra viktigaste för landets framtid.

Och det är absolut inte någon lösning att på nytt byta rikspolischef i förtid. Dan Eliasson är en ovanligt skicklig chef och ledare. Jag känner honom sedan vår gemensamma tid i Justitiedepartementet och förstår att somliga kan vilja se detta inlägg som ett "försvarstal för en gammal kompis". Men de allra flesta på Migrationsverket och Försäkringskassan håller säkert med mig, liksom för övrigt många inom polisen.

Så Dan Eliasson: Se till att få igång en ömsesidigt förtroendefull diskussion med polisfacket.

Landets poliser: Slåss för bättre villkor, både tjänstgöringsmässigt och ekonomiskt, det förtjänar ni. Men bidra så mycket ni kan till polisens synlighet och effektivitet. Och ge rikspolischefen flera chanser, han vill i grunden detsamma som ni.

Medier och debattörer: Ha större respekt för att uppdraget som chef för polisen är utomordentligt svårt. Bidra inte i onödan till att undergräva förtroendet för den som har detta svåra uppdrag.

Och riksdag och regering: Ta ansvar för landet på bästa möjliga sätt genom att rejält höja anslaget till Polismyndigheten. Överväg genast om det behövs lagstiftning för att åstadkomma det som är allra viktigast – en ordentlig förstärkning av polisens närvaro på gator och torg.

Den som vill fördjupa sig i de frågor som gäller polisens effektivitet, särskilt på lokal nivå, rekommenderas att läsa Krister Thelins rapport "Med polisen i centrum – varför polisreformen kommer att slå fel och vad vi borde göra i stället" (http://timbro.se/sites/timbro.se/files/files/reports/med_polisen_i_centrum.pdf). Där ges en faktaspäckad och lättillgänglig bakgrund till läget för polisen i dag. Den s.k. New York-modellen beskrivs, och det lämnas ett förslag om hur tankarna bakom denna skulle kunna tillämpas på en svensk verklighet. Jag kan inte bedöma om den idé som Krister Thelin för fram – om en kommunal polis vid sidan om den statliga – är den bästa lösningen. Men den är värd att överväga, och i varje fall hämta inspiration från.

Söndagsbetraktelse nr 65 (160821)

Häromdagen åt vi lunch på en restaurang i centrala Västerås. Kvinnan bakom lunchdisken frågade vad vi ville äta, och vi tittade på tavlan över hennes huvud.

Jag: Chèvre-sallad, den kostar alltså 109 kronor ...

Hon: Chevree-sallad ja, 109 kronor.

Jag uttalade alltså salladen med ä-ljud och betoningen på detta ljud. Hon betonade i stället det sista e:t och uttalade det é. På tavlan stod det chevre-sallad, utan någon accent.

Jag: Ja, om jag ska vara lite näsvis så heter det faktiskt chèvre-sallad.

Hon: Det kan man nog ha olika uppfattningar om.

Jag: Men det är franska, och då måste det uttalas chèvre.

Hon: Vi har en anställd här från Frankrike, så vi kan ju fråga henne.

Jag: Ja, det blir bra. Jag tar en chèvre-sallad.

Hon: En chevree-sallad ja.

Jag: Nej, då får det vara, då tar jag en caesar-sallad i stället.

Susanne (som tog en getostsallad) tyckte det hela var lite genant, och jag försökte förklara varför jag hade varit så påstridig.

– Hon rättade mig när jag sa chèvre, annars skulle jag inte ha brytt mig om det.

Frågan är hur mycket besserwisser man får, och bör, vara. Förr slog jag ner som en hög på alla språkfel, skriftliga som muntliga. Nuförtiden avstår jag nästan alltid. För en riktig besserwisser vill man ju faktiskt inte vara.

Men ibland kan jag inte låta bli. Jag får nästan fysiskt ont när någon börjar en ny mening i skrift utan mellanslag efter punkten, eller när någon säger ”före han kom hem” fastän ”före” är en preposition och inte ska användas som konjunktion. (Att ”innan” används som preposition accepterar jag däremot nuförtiden, om än med viss självövertinelse. Det har blivit så vanligt. En annan sak är att det i domar och beslut fortfarande alltid heter ”före sommaren”. Aldrig ”innan sommaren”, AJ det där gjorde ont att skriva.)

Och i det här fallet var anledningen till att jag inte kunde låta bli alltså att jag blev felaktigt rättad. Men jag inser att det MÖJLIGEN ändå är bättre att även i ett sådant läge bara bita ihop.

Ja, säger någon, för varför skulle det vara din sak att se till att hon uttalar ett ord korrekt? Du har ju inget med henne att göra.

Nej, det förstår jag också. Att se till att människor som jag inte känner använder språket rätt kan naturligtvis aldrig vara ”min sak”. Men det svåra är något helt annat: ska man bara svälja att man blir felaktigt rättad, eller ska man säga emot?

Jag tycker faktiskt att den frågan är ganska svår, samtidigt som jag tror att nästan alla ger mig rätt. För jag lutar alltså åt att man bör säga emot. Vänligt och respektfullt förstås, men faktiskt säga emot.

Både chèvre-salladen och caesar-salladen var förresten ovanligt vackra och goda. Men jag avstår ändå från att berätta vilken restaurang det rörde sig om.

Söndagsbetraktelse nr 66 (160828)

[Inte förrän jag lärt mig känna igen en rödhake ser jag den. Den har funnits där hela tiden utan att jag har sett den. Förfärligt att det antagligen är likadant med allt annat som finns. Att det jag ser och inte ser, att det är mina egna ögons kunskap det beror på.]

Eller i stället:

Jag försöker egentligen undvika de politiska dagsfrågorna i mina söndagsbetraktelser. Det är så många som debatterar och tar ställning ändå, och oftast kommer de viktiga argumenten fram.

Men den här söndagen kan jag inte låta bli att göra ett litet inlägg. Inte för att bidra till debatten egentligen, utan för att frågorna den senaste veckan har varit ovanligt svåra och ställningstagandena enligt min mening ovanligt PK. När frågorna är svåra ser man hur lätt det kan vara att hemfalla åt förenklingar, och hur mycket det bär emot att säga ungefär att "jag vet ta mig sjutton inte vad jag ska tycka".

Så gott som alla vet vad de tycker om Donald Trump, utvecklingen i Turkiet, IS och polisens närvaro. Och så gott som alla tycker detsamma (illa, usch, allra värst resp. måste öka).

Värre är det med ett svenskt tiggeriförbud, Aida Hadzialics avgång, Facebookgruppen Mitt kors, Nya tidens närvaro på bokmässan, statsrådspensionerna och det franska (numera olagligförklarade) burkiniförbudet. Där är det mycket svårare att ta ställning. Den enda säkra trenden bland dem som yttrar sig är den som man oftast kan skönja: de flesta är kritiska.

Tiggeriförbudet är egentligen inte någon svår fråga. Det är lätt att visa att ett förbud blir orimligt och att argumenten för en sådan "lösning" är ihåliga.

Men när är det rätt att avgå för att man har gjort något fel? Beror det på hur allvarligt felet är, på vad som är bäst politiskt, på vad som är bäst för den som felat eller på vad människor tycker?

Och när är det rätt att starta en rörelse till stöd för en stor och viktig grupp offer för terrorismen (kristna) om det finns en risk att det försvårar samarbetet mellan religionerna och ökar motviljan mot muslimer i allmänhet?

När ska man i yttrandefrihetens namn ge en grupp en plattform för att sprida inte bara förfärliga åsikter utan sannolikt också hat?

Kan man klandra en f.d. statsminister som ser till att behålla sin statsrådspension genom att lägga en del av övriga inkomster i ett bolag i stället för att ta upp dem som lön, om detta är fullt lagligt? Spelar det någon roll hur man själv skulle ha gjort i ett motsvarande läge?

Och hur ska man se på ett förbud mot viss klädsel för kvinnor, om man antar att förbudet inte syftar till någonting annat än att få bort en sed som man bedömer vara ett avgörande hinder för kvinnors väg mot frihet och utveckling?

Jag har medvetet formulerat ett par av frågorna tendentiöst. Dessa fem politiska problem är så kniviga att jag för egen del ta mig sjutton inte vet vad jag ska tycka.

Mellanbetraktelse (160901)

Bland idrottsledare är Leif Boork en av mina favoriter. Butter men skicklig, gör inget för att bli populär men har en säker kompass. Jag har gillat honom ända sedan han tränade Djurgården i början av 1980-talet och det svenska herrlandslaget (i ishockey förstås) åren 1984 och 85.

Möjligen borde han vara lite mer kompromissvillig. Och kanske borde han ha större förståelse för spelarnas behov av ett privatliv. Så har jag tänkt när nu två spelare på kort tid har hoppat av damkronorna (Emma Eliasson och Jenni Asserholt). Och så har många kommentatorer sagt, i radio, tv och tidningar.

Men så läste jag en intervju med Leif Boork i DN i går onsdag. Malin Fransson (en av hans kritiker) intervjuade. Här är några av frågorna och svaren:

Malin F: Tar du någon hänsyn till att majoriteten av dina landslagsspelare vid sidan om hockey har jobb eller studier som de också måste sköta?

Leif B: Ja, det bör jag göra och det gör jag också. Samtidigt vill jag påpeka att saker har förändrats snabbt. De utländska stjärnorna som är här spelar inte ideellt, och det gäller även våra svenska stora stjärnor. Tjejerna har fått det lite bättre, och som ett led i det måste de lära sig att inte använda det ideella argumentet när det passar och det professionella när det passar.

Malin F: Om du ska vara självkritisk, finns det något du i dag känner att du kunde gjort annorlunda?

Leif B: Här är det viktigt att påpeka att jag inte har gått ut och drivit någon fråga, utan frågorna har drivits från andra håll. Jag har inte gjort något annat än ställt upp och svarat på dem, och det tycker jag är viktigt. Varken jag eller tjejerna ska krypa undan när det börjar blåsa.

Malin F: Hur skulle du beskriva dig som ledare?

Leif B: Jag har vissa principer både som person och ledare, vilket inte borde vara någon överraskning för någon efter mina 45 år som ledare. I sådana här frågor tycker jag att ledarskapet generellt i elitidrotten är för blekt. Numera ska alla manifesteras sig, alla ska vara någon, individualisterna ska fram och så vidare. I allt detta är min uppfattning att det måste finnas någon som lägger fast vissa grundprinciper. De ska vara orubbliga oavsett vem man är och vad man heter, och där tycker jag att många ledare är för svaga.

Visst, man låter sig gärna övertygas av den som just talade. Åtminstone gör jag det. Men sedan jag läst Leif Boorks svar tycker jag inte längre att han borde vara mer kompromissvillig, eller ha större förståelse för spelarnas behov av ett privatliv. Jag vet förstås inte allt, och kanske har jag fel. Men om man bara bedömer Boorks inställning efter hans svar i artikeln, tycker jag att den är så nära perfekt som den kan vara. Rak, intelligent och modig.

En särskild fråga är förstås hur orubbliga principer fungerar när det gäller spelare som exempelvis Zlatan Ibrahimovic. Men det får jag återkomma till.

Söndagsbetraktelse nr 67 (160904)

I veckan avled min svärmor Ellen Lagerblad. Hon var född och uppväxt i Danmark, på norra Jylland. Då hette hon Henriksen och senare, i sitt första äktenskap, Thisted. Hon kom till Sverige 1966 i samband med att hon gifte sig en andra gång, med tandläkaren Olle Lagerblad i Västerås.

Ellen blev 90 år och jag träffade henne första gången 1972, strax efter att jag hade mött hennes yngsta dotter, min hustru Susanne. Så jag kände Ellen i halva hennes liv, 2/3 av mitt eget (hittills). I somras gjorde vi en resa till Danmark. Ellen ville komma dit en sista gång, sa hon. Och så blev det.

När vi kom hem efter en fin resa var Ellen och jag överens om att vi gillar varann, med undantag för när den andre är konstig. Så kan det nog vara bra att se på sin relation med den som man kommer gott överens med för det mesta, men inte alltid.

Dödsannonsen var införd i Västmanlands läns tidning och Svenska Dagbladet i går lördag. Dikten i annonsen brukar tillskrivas Nils Ferlin, men det tycks vara fel. Den finns inte i någon av hans diktsamlingar, och experterna säger att den inte påminner om Ferlins sätt att skriva. Men den är mycket vacker:

Vårt liv är en vindfläkt,
en saga, en dröm.
En droppe som faller
i tidernas ström.
Den skimrar i regnbågens färg
en minut.
Brister och faller
och drömmen är slut.

Söndagsbetraktelse nr 68 (160911)

I dag är det den 11 september, femton år efter Nine Eleven, tidernas terrordåd. Om detta skriver alla i dag, så jag borde ta upp något annat. Men å andra sidan, hur ska jag kunna göra det?

Jag arbetade i Justitiedepartementet som rättschef. Om bara några veckor skulle jag lämna Regeringskansliet efter 13 år och bli justitiekansler. Jag såg mitt blivande arbetsrum på andra sidan Riddarfjärden från mitt fönster i Rosenbad.

Den här dagen var det bråttom med något och jag gick fort i korridoren. Dan Eliasson ropade på mig med hög röst från sitt rum. Han var statssekreterare.

- Kolla! Det är nåt oerhört som händer!
- Vad då? Var då?
- I New York. Ett flygplan har rammat ett av tvillingtornen!

Jag blev stående i Dans rum. Där fanns en tv. Fler kom och ställde sig. Vi såg nästa plan flyga in i det andra tornet. Det kändes som om världen rämnade.

Så småningom gick var och en till sig. Men arbeta gick inte. Det som hade hänt var det kusligaste jag upplevt.

I dag sker terrordåd så gott som varje vecka. Det är möjligen ännu kusligare, liksom att vi har vant oss. Så vad har vi egentligen lärt?

Det borde nog vara att bli mycket mer aktiva i försöken att skapa en global tillit, byggd på ett mycket mer envist hävdande av mänskliga rättigheter.

Tänk om vi alla kunde börja dra våra små strån till den stacken.

Söndagsbetraktelse nr 69 (160918)

Allt oftare åberopas Jantelagen till försvar för själviskhet eller självcentrering. Det är en vantolkning av Sandemose. Hans briljanta formulering av de regler som vissa människor sätter upp för att hålla ner andra lyder så här:

- Du ska inte tro att du *är* något.
- Du ska inte tro att du är lika god som *vi*.
- Du ska inte tro att du är klokare än *vi*.
- Du ska inte inbilla dig att du är bättre än *vi*.
- Du ska inte tro att du vet mer än *vi*.
- Du ska inte tro att du är förmer än *vi*.
- Du ska inte tro att *du* duger till något.
- Du ska inte skratta åt *oss*.
- Du ska inte tro att någon bryr sig om *dig*.
- Du ska inte tro att du kan lära *oss* något.

Uppenbarligen förfärligt. Vi bör vara precis tvärtom mot varandra, stöttande och kärleksfulla. Men det finns ett korn av sanning i Jantelagen, det korn som säger till oss att inte överdriva vår egen betydelse och att inte se ner på andra.

Så om man ska formulera en ”Antilagen” bör den innehålla framför allt motjante-, men också trotsjanteregler. Ungefär så här:

- Du ska veta att du är något, men förstå att alla andra också är det.
- Du ska veta att du är lika god som andra, men också respektera dina medmänniskor.
- Du ska försöka att hela tiden bli klokare, men förstå att du sällan är klokast.
- Du ska försöka vara riktigt bra, men förstå att andra ibland är bättre.
- Du ska förstå att du ibland vet bäst, men också att du ofta inte gör det.
- Du ska veta att du duger om du försöker, men inte tro att du är förmer än andra.
- Du ska veta att du duger till något, men också förstå att andra gör det.
- Du ska inte skratta nedlåtande åt andra, men reagera om andra skrattar så åt dig.
- Du ska veta att andra bryr sig om dig, men också visa att du bryr dig om andra.
- Du ska veta att du kan lära oss något, men inte överdriva din önskan att göra det.

Söndagsbetraktelse nr 70 (160925)

Detta veckoslut har det varit bokmässan i Göteborg. Jag pratade om "Poliskåren och yttrandefriheten" inom ramen för mässans tema detta år (Yttrandefrihet). Och jag hade egentligen tänkt skriva min betraktelse om det ämnet, eller möjligen om mässan i allmänhet, eller om annat intressant som hände där (för det gjorde det!). Men så fick jag

i går ett mejl med ett gott råd av en god vän med anledning av ett inlägg som jag gjorde på Facebook i fredags från mässan. Och då beslöt jag att i stället skriva om detta råd. Hur gott var det egentligen?

När jag citerar det som skrevs lämnar jag ut tre personer, och man kan diskutera om det är rätt. Ha därför i åtanke att min vän skrev till mig utan tanke på att andra än jag skulle läsa, och att han med all säkerhet skulle ha uttryckt sig annorlunda om han vetat att jag skulle publicera det. Men ha också i åtanke att det rör sig om en ganska viktig sak i ämnet mänskligt umgänge.

Min vän skrev så här: Göran – Apropå ditt inlägg på Fb om Agnarssons intervju med Nuri Kino. En gång under din JK-tid berättade du för mig att det oftast blev rätt när journalister hade intervjuat dig. Och när det blev fel så var det nästan alltid på grund av bristande juridiska kunskaper hos journalisten ifråga. Dock nämnde du ett undantag, Ruben Agnarsson, som hade skrivit exakt motsatsen till vad du hade sagt. Jag har precis samma erfarenhet av denna Agnarsson. – Agnarsson är fortfarande medlem i Livets ord och är en av de mer extrema muslimhatarna i landet. Och nu berömmar du honom för en intervju med en nästan lika stor muslimhatare (med den skillnaden att Nuri Kino tillstår det mer öppet). – Nuri Kino är en stor bluff, som ljuger om än det ena och än det andra - inte minst om sin egen förträfflighet och vad han påstår att han uträttat. Han är numer bannlyst på landets samtliga seriösa redaktioner. [---] – Så vad du sett är en intervju där en opålitlig lögnare och muslimhatare intervjuar en annan av samma sort.

Jag: Hej. Mina erfarenheter av Ruben Agnarsson var i huvudsak goda. Att han är med i Livets ord spelar inte någon roll för mig. Och någon muslimhatare är han såvitt jag vet inte. Har du något belägg för det? – Det är möjligt att jag inte vet allt om Nuri Kino. Det jag har sett av honom är beundransvärt, och hans Demand for action verkar ha åstadkommit mycket. Hur menar du att han är en bluff? – Bästa hälsningar Göran

Min vän: Vad folk har för religiös tro, eller om de inte är troende, har ingen större betydelse för mig heller. Men att de är aktiva medlemmar i en extrem religiös sekt har betydelse, oavsett vilken religiös inriktning denna sekt har. Och Livets ord är definitivt en sådan sekt. – Om man har följt Agnarsson genom åren så är det uppenbart att han riktar in sig på vad muslimer kan ha gjort för fel. Och att det är så idogt att begreppet muslimhat är befogat. – Vad gäller Nuri Kino så har jag inte tid att gå igenom allt han haft för sig. Men en gång i tiden arbetade han på frilansbasis åt Dagens Eko. Där är han nu portad. Likaså på andra större redaktioner där han tagits in för olika tillfälliga jobb. [---] – Bland annat var han, och kanske fortfarande är, en av de som bestämt hävdar att det finns någon form av sadistisk ockult sekt som rövat bort småflickor och till slut mördat dem och grävt ner dem i Södertäljetrakten. Om det var han som satte igång det här ryktet, ska vara osagt, men polisen har lagt ner en väldig massa jobb på den frågan utan något som helst resultat. Det har helt enkelt inte saknats några småflickor som skulle ha blivit mördade, i anslutning till det här ryktet. – Ville med mitt mejl bara varna dig för sällskapet. – Allt gott

Jag: Hej, nu har jag läst en del av det som Ruben Agnarsson har skrivit i sin tidning de senaste månaderna. Jag förstår faktiskt inte hur du kan komma fram till ett uttryck som "muslimhatare". Kan du inte ge mig något exempel på det som enligt din mening kvalificerar honom för ett sådant epitet? – När det gäller Nuri Kino verkar du inte vara uppdaterad. Han är ju väldigt omhuldad av i varje fall SvD, där han f.ö. skrev en tvåsidig artikel på ledarsidan för någon vecka sedan om sexhandeln med barn i Sverige. Och när det gäller Demand for action är han uppenbarligen uppskattad och beundrad av

medierna i stora delar av västvärlden. Han rör sig i Syrien, Irak och Turkiet med inriktning på att dokumentera och väcka opinion om de extrema övergrepp som IS ägnar sig åt. Säkert har han gjort flera fel genom åren, men det är vi många som har gjort. Jag beundrar honom för att han satsar nästan all sin tid på journalism och aktivism som är modig och som inte gärna kunde vara viktigare. – Bästa, Göran

Min vän: Göran – Jag ville bara som en vän varna dig för ett dåligt sällskap. Resten är naturligtvis upp till dig. Allt gott.

Det som jag tycker är så intressant att saken förtjänar en söndagsbetraktelse är just detta: Ska man varna varandra för ”dåligt sällskap”?

Ibland kan det förstås vara befogat. Som när någon riskerar att dras in i oegentligheter, missbruk e.d. Annorlunda är det om någon riskerar att få dåligt rykte, eller att umgås med personer som är ute i kylan eller tycker fel saker. Då är det enligt min mening fråga om ett råd som man i princip inte ska ge till en vän.

Varför? Den frågan handlar bl.a. om så centrala ting som integritet, förtroende och sannhet. Och den är komplex. Så låt mig återkomma till den i en senare betraktelse.

PS Jag tror inte att jag någonsin har sagt något sådant om Ruben Agnarsson som min vän skriver. Det är nog skribentens egen utsvävning. Vad jag minns är att Ruben A någon gång missförstod mitt svar eller fick mitt svar att se annorlunda ut än jag hade avsett. Men den sortens missförstånd eller halvt felaktiga vinklingar förekommer ofta.

Söndagsbetraktelse nr 71 (161002)

Jo, det var det där med råd som man inte bör ge till sina vänner.

Varför inte? Vad är det för fel på råd, även om de inte alltid är så goda? Är det egentligen något att bråka om?

Jag tycker det. För den som ger ett råd sätter sig i en position, och tar på sig ett ansvar som är mycket större än själva rådet. För mig handlar det om respekt, integritet, förtroende och ofta just detta: riktig vänskap.

Jag tror att man ska hålla sig till fyra regler för råd till vänner.

Den första regeln är att råd bör vara till nytta just för vännen, inte för en själv eller för andra. Säger man något som framför allt ska gynna en själv är det ju inte något råd. Och då bör man inte heller låtsas att man ger råd. Det är att luras.

Exempel: Man vill ha stöd i en konflikt som man har med en person, eller få personen att sjunka på människors förtroendeskala. Man baktalar därför personen och ger vännen rådet att inte ha med personen att göra.

Den andra regeln är att vänskapsråd bör lämnas med respekt för vännens integritet och förmåga. Vännen kanske kan göra en bedömning som är lika god som min eller bättre, och kanske dessutom redan har gjort det.

Exempel: Vännen har tagit ställning i en debatt på ett sätt som man själv anser vara

omdömeslöst eller sakligt felaktigt. Man säger ”om jag ska ge dig ett råd så är det att ge upp det där”, fastän vännen har gjort klart att han eller hon har tänkt igenom sitt ställningstagande noga och är kunnig i sakfrågorna. Visst ska man säga sin mening, men att kalla det för ett råd är förmätet och ofta lite nedvärderande.

Regel nr 3 är att man bör visa respekt för den eller de personer som rådet eventuellt handlar om. Man kanske verkligen vill sin väns allra bästa och inte alls tänker i första hand på sig själv (regel 1), och man tror sig verkligen kunna tillföra en aspekt som vännen inte har tänkt på (regel 2). Då bör man ändå ta hänsyn till personer som man avhandlar i rådet och ha ordentligt stöd för det man säger.

Exempel: Man bekymrar sig för vännens samvaro med en person som har dåligt rykte och bl.a. är misstänkt för brott. Man varnar vännen för personen och överdriver ryktet och misstankarna rejält för att understryka vikten i det man säger. (Ryktesspridning är en sak för sig, vi lämnar den därhän nu.)

Och den fjärde regeln är att rådet ska vara gott. Man ska kunna svara för att vännen har nytta av att följa rådet, och att det i varje fall inte är tvärtom.

Exempel: Man ger vännen rådet att äta mindre frukt, ”eftersom frukt innehåller så mycket socker”.

Rådet bör alltså:

- vara till nytta just för vännen,
- visa respekt för vännens integritet och förmåga,
- visa respekt för andra berörda,
- vara gott.

Men blir inte detta alldeles för svårt? Snart vågar man väl inte säga något till sin vän! Jo, man kan säga nästan vad som helst. Men man bör vara försiktig med det som man kallar för råd.

Jag anser att min vän i den förra söndagsbetraktelsen bröt mot alla fyra reglerna.

Men en sak är klar: Verkligt goda råd är ovärderliga.

Söndagsbetraktelse nr 72 (161009)

Yrsa Stenius nyutkomna bok ”Orden i min makt” (Fri Tanke förlag) är en nästan outsinlig källa till insikter. Jag brukar sätta små blyerts kryss i marginalen när jag tycker något jag läser är extra bra. I den här boken blev det ibland rena kryss-stacken.

Boken är en berättelse om Yrsa Stenius karriär med åtskilliga reflektioner och synpunkter om bl.a. medieklimatet, de s.k. dreven och det svenska samhället i allmänhet. En särskilt intressant aspekt återkommer hon ofta till: skillnaderna mellan Sverige och Finland i fråga om synsätt, förhållningssätt, språk och reaktioner. Hon har också mycket att lära ut om mänskliga drivkrafter och svagheter. Tids- och utrymmesmässigt har boken sitt fokus på hennes tid som kulturchef och chefredaktör på Aftonbladet (1979–88) och åren som PO (2007–11).

Ofta får man anledning att le. Som när hon beskriver ett uppdrag hon fick som

”ungflicksaktig kulturchef” att följa den tidigare boxningsvärldsmästaren Ingemar Johansson, som år 1981 skulle debutera i Stockholm Maraton:

”Utgångspunkten var att Ingo var gravt överviktig och illa tränad medan jag var smal och vältränad [...] och förväntades kunna matcha Johansson i dryga fyrtiotvå kilometer då ingen kunde tänka sig att denne kunde hålla högre tempo än promenadtakt.

Vad få besinnade var att Ingemar Johansson trots allt var en före detta elitidrottsman av internationell toppklass, därtill 184 centimeter i strumplästen med påfallande långa ben. Vid ett stillsamt kliv från honom fick jag trippa minst fem snabba steg.

Redan efter ett par mil blev det dags för den s.k. vrakbussen att plocka upp mig på Norr Mälarstrand och ta mig till omklädningsrummet vid Östermalms idrottsplats medan Ingo lugnt lufsade vidare och gick i mål på Stockholms stadion på en tid som underskred den maximala femtimmarsgränsen med god marginal.” (s. 93 f.)

Låt mig plocka ett russin till ur kakan. Det handlar om intellektuell integritet och intellektuell heder.

”Intellektuell integritet handlar om detta, att ge sig tid att tänka själv. Men intellektuell integritet handlar framför allt om att inte köpa det som säljer bäst på de gångbaraste uppfattningarnas marknad.

Intellektuell heder är nästan samma sak men skiljer sig i nyanser. Intellektuell heder handlar om att inte låta ovidkommande hänsyn påverka den uppfattning man bildar sig och ger uttryck för inför sig själv och andra. Om någon som jag tycker rasande illa om skriver en briljant artikel i något ämne som jag behärskar, kräver den intellektuella hedern att jag erkänner att artikeln var väldigt bra och framför allt att jag gör det för mig själv. För man sig själv bakom ljuset vandrar man i längden värre vilse än när man villar bort andra.” (s. 38)

Detta, det kanske viktigaste av allt för oss människor, kan nog inte sägas bättre.

Söndagsbetraktelse nr 73 (161016)

Det har varit en ovanligt nyhetsfylld vecka. Det mesta är mer eller mindre sönderkommenterat redan, men jag kan inte låta bli att skriva några ord om Therese Johaug. Och att beröra den koppling som finns till ett par av veckans nyheter i övrigt: HG Axbergers rapport om Riksrevisionen och det kokande missnöjet med ledningen på Karolinska sjukhuset efter den s.k. KI-skandalen.

Arne Ljungqvist och andra experter säger att Therese Johaug's förklaring till de förbjudna clostebol-värderna i hennes blod är trovärdig. Och inget talar än så länge för något annat än att det gick till just så som hon säger; hon fick beskedet av läkaren att läppsalvan var tillåten och hon litade på det.

Ändå fylls nu medierna av misstänkliggöranden och förlöjliganden. Det påminns om att Martin Johnsrud Sundby nyligen fällts och om norsk skidsports oklara förhållningssätt till astmamedicin. Och det påpekas att Therese Johaug har det fulla ansvaret för vad hon stoppar i sig och smörjer in sig med; därför förtjänar hon nu en lång avstängning sägs det. I den sorgliga grenen publikfriande elakheter har Johan Croneman hittills gått allra

längst (DN 15.10).

Kampen mot dopning inrymmer ett par svårigheter som ställer till det för alla som vill förhålla sig till dopningsmisstankar och till idrottsutövare som testas positivt. Den första svårigheten är att sanktionssystemet slår nästan blint. Den fundamentalt viktiga gränsen mellan fusk och slarv suddas ut, eller blir i varje fall otydlig. Och den andra svårigheten är problemet hur man ska se på dom som ligger nära gränsen till det förbjudna.

1. Ett delvis blint sanktionssystem måste vi nog ha för att dopning ska kunna bekämpas effektivt. Det blir för lätt att komma undan annars. Man kan inte bygga systemet på den princip som gäller inom juridiken, att straff fordrar verklig skuld.

Därför är det nog rätt om Therese Johaug blir avstängd under en tid, fastän hon sannolikt inte har någon verklig skuld till det som hände. Men i den moraliska bedömningen av hennes handlande måste vi förstå det som är avgörande, nämligen att hon inte ska betraktas som en fuskare bara för att hon fälls. Det är en avgrundsdjup skillnad mellan fusk och misstag. (Läs gärna Lena Anderssons briljanta, och för att vara henne ovanligt svavelosande, artikel i DN 15.10.)

2. I alla möjliga sammanhang är det frestande för människor att ligga på gränsen till det otillåtna utan att gå över den. Skatteflykt, forskningsslarv, osanktionerade löften och prestationshöjande medel är samma andas barn. Lätt att säga att man ska ha tillräcklig marginal till det förbjudna, betydligt svårare att göra.

Åtminstone i de fall där regelsystemet ställer upp en någorlunda tydlig gräns är det enligt min mening den gränsen som måste gälla. Så är det i fråga om skatteflykt och dopning. Den idrottsutövare som använder tillåtna prestationshöjare, och det idrottsförbund som sanktionerar det, ska därför inte klandras.

Som ofta är det grundläggande problemet att alltför många föredrar enkla svar framför problematisering och nyanser.

Kopplingen till Riksrevisionen och KS/KI då? För att ta det snabbt (denna betraktelse är redan i längsta laget): Reaktionerna mot många av de inblandade har blivit fullkomligt oproportionerliga. Ord som fusk och korruption används för det som är slarv och misstag av i grunden hedervärda personer. Det är en sorglig effekt av förenklingarnas blinda jakt och den starka viljan hos de osäkra att vara på rätt sida när drevet går.

Söndagsbetraktelse nr 74 (161023)

Under en bilresa i fredags hörde jag på radion en intervju med psykiatern Anders Hansen. Han berättade om de vetenskapligt dokumenterade superresultaten av att få upp pulsen rejält tre gånger i veckan genom t.ex. löpning.

Man blir inte bara starkare, mera uthållig, smidigare och säkrare, utan också lyckligare, snabbare i huvudet och mera motståndskraftig mot många sjukdomar. Det som framför allt var slående var den självklarhet med vilken Anders Hansen berättade hur den som är deprimerad kan bli av med sina känslor av meningslöshet och otillräcklighet genom att börja springa regelbundet.

Anders Hansen har skrivit den nyutkomna boken Hjärnstark och beskriver där hur modern hjärnforskning visar att fysisk aktivitet har närmast ofattbara effekter på vår hjärna och våra tankemässiga funktioner. Det är effekter som forskarna har börjat förstå i detalj först på senare år och som klart överstiger effekterna av alla tänkbara kosttillskott och mentala träningsmetoder tillsammans. Myelin heter det ämne som produceras.

Detta visste ni förstås redan. Så vad väntar vi på?

Söndagsbetraktelse nr 75 (161030)

Ibland kan jag få tankar som är förbjudna. Om tankar nu kan vara det. Vi har ju yttrandefrihet, så då måste vi också ha tankefrihet. Och tankefriheten måste gå längre än yttrandefriheten. För tankarna har man alldeles för sig själv, ingen behöver ens höra det förfärliga. Tankarna måste i själva verket vara alldeles fria.

Och ändå är en del av dem förbjudna. Hur kan det vara? Jo, även om man inte kan straffas för tankarna, är de förbjudna i den meningen att det tänkta inte får göras. Eller i den meningen att man fördöms och bespottas om man berättar vad man tänkt.

Nu tar jag ändå risken.

I Rapport i fredags var det ett inslag om en liten flicka med en hjärnskada. Hon var gravt handikappad. Nyheten var att regeringens skärpta politik för personlig assistans kan göra att familjen förlorar en stor del av det stöd som man nu får. Flickan var bedårande och föräldrarna fantastiska. Och ändå kom min förbjudna tanke: Hade det varit bättre om flickan inte alls hade fötts?

Jag hör alla upprörda invändningar: Har inte handikappade samma rätt att leva som andra? (Jo, det har de förstås.) Är hon mindre värd än andra barn? (Nej, det är hon inte.) Hur kan du önska livet ur en liten flicka? (Det gör jag förstås inte. En sådan fråga är bara dum.) Är det inte fascistiskt att mena att bara perfekta människor ska få finnas? (Jo, det är det, om man menar det. Men en sådan fråga visar mest att den som frågar inte vill konfronteras med det som är riktigt svårt.)

Det är ju så i dag att man normalt vet i förväg om ett barn är gravt handikappat. Och föräldrarna kan då välja att låta barnet inte födas. En stor tragedi, men ett svårt beslut som accepteras av samhället och de allra flesta.

Men ibland vet man inte i förväg. Hjärnskadan kanske t.ex. uppkommer under förlossningen. Barnet lever, men är gravt handikappat. Då har man inget val. Barnet måste tas emot i livet på allra bästa sätt, och föräldrarna måste ges allt rimligt stöd.

Det är först i det läget som tanken blir förbjuden. För då handlar den om ett liv som finns. Och ingen som tänker sunt vill släcka livet på ett barn som lever. Då ska man inte heller tänka att icke-liv hade varit bäst. Varför? Jo, för att tanken blir till en kränkning av ett barn som finns, som vill leva sitt liv och som älskas av sina föräldrar. Och varken föräldrarna eller barnet ska behöva stå ut med att en sådan kränkande fråga över huvud taget ställs.

Så därför är mitt svar på min förbjudna fråga ett mycket bestämt nej. Det hade inte varit bäst om den lilla flickan inte hade fötts. När hjärtat har börjat slå ska livet vara okränkbart. Somliga kallar det heligt.

Man ska inte ens tänka tanken. Tänker man den ändå, bör man ta en stund med sig själv. Så att man förstår varför tanken är fel. Och i den meningen faktiskt förbjuden.

Så fördöm mig och bespotta mig. Men förlåt mig, för jag förstod i alla fall att svaret är givet. Nej.

Söndagsbetraktelse nr 76 (161106)

Den första amerikanska presidentvalskampanjen som jag minns är den år 1960. Kennedy mot Nixon. Som tioåring hade jag en känsla av avgrund inför den uppenbara risken att Nixon skulle vinna. Han verkade helt enkelt inte vara att lita på. Men Kennedy vann ett av tidernas jämnaste val och blev USA:s 35e president. Jag kommer ihåg den oerhörda glädjen, känslan av att världen var räddad.

Avgrundsdjupet fanns där igen år 1968. Nixon mot Humphrey. Jag var 18 år och bodde i USA som utbytesstudent. Skolans illa omtyckte counselor Mr Davis kom triumferande med beskedet när vi stod i frukostkön morgonen efter valet: "He's in!" Nixon var den 37e presidenten. Aldrig att lita på.

Nästan samma avgrundskänsla inför valet 1980, när det tidigt stod klart att Reagan skulle besegra den sittande presidenten Jimmy Carter. Reagans politiska budskap var ärkekonservativt och mossigt. Men han blev en riktigt bra president, den 40e. Man kunde lita på honom, och han spelade en viktig roll för Sovjetblockets och Berlinmurens fall.

Avgrundskänsla igen när den 43e presidenten skulle väljas år 2000 efter Bill Clinton. George W. Bush verkade farlig med sina miljöfientliga och utrikespolitiskt naiva budskap. Han vann utomordentligt knappt mot den kloke men tyvärr okarismatiska Al Gore. Och jag ville bara krypa in i en garderob. Det blev också riktigt illa med Bushs vägran att skriva under Kyotoprotokollet och hans "krig mot terrorismen", vars följder vi alla upplever i dag.

Det är svårt att mäta avgrundskänslor. Över huvud taget var ju känslorna starkare när man var yngre. Men jag undrar ändå om inte avgrunden ser allra djupast ut nu 2016, när den 45e presidenten ska väljas. Och den här gången förstärks allt av att världen är oförnuftigare än på mycket länge (jag höll på att skriva "än någonsin under mitt liv", men då glömde jag Sovjettiden). Putin och Erdogan regerar mäktiga nationalistiska stater med starkt folkstöd men utan yttrandefrihet. Även i Ungern och Polen är det otäckt, och Storbritannien ska lämna EU. Vinner Trump valet går världen mot ännu mer konfrontation. Precis det som vi måste bort ifrån.

Å andra sidan: Hillary Clinton är visserligen illa omtyckt i USA. Men om hon vinner kommer vi att få en klok amerikansk president. Prövad och lyckosam som utrikesminister. Skadad av mejlaffären, som dock är långt ifrån så allvarlig som många vill göra den. Om hon vinner blir hon den första kvinnan som president, efter den förste afroamerikanen. Det vore stort.

Så det är en viktig dag på tisdag, och natten mot onsdag blir sömnlös. Sa jag vem jag håller på?

Söndagsbetraktelse nr 77 (161113)

Donald Trumps valseger är sönderanalyserad redan. Som så många har konstaterat finns det en tydlig parallell mellan resultatet i USA och ett flertal andra valresultat på senare tid. Brexit-omröstningen är bara ett exempel. Och som så många också har sagt måste det finnas någon förklaring till att populistiska budskap har sådan framgång just nu. Den vanligaste tolkningen är att medier, politiker och högtbildade inte har förstått vad som händer i de breda folklagren.

Bra så långt. Men hur hejdar vi faktiskt populismen? För hejdas bör den. Intolerans, främlingsfientlighet, svag solidaritet, isolationism och nationalism är dåligt för mänskliga relationer, dåligt för freden och dåligt för den långsiktiga utvecklingen.

Om vi bortser från en massa verklighet finns det ett enkelt svar. För ingen populism kommer att slå rot i ett samhälle

- där alla talar vänligt och uppmärksamt med varandra (även i debatten),
- där alla tar avstånd från arrogans och nonchalans,
- där alla förstår värdet av hederlighet och öppenhet,
- där alla tänker lika mycket på andra som på sig själva,
- där alla ställer in sig på försoning i stället för bråk och hämnd,
- där alla följer den gyllene regeln,
- där vi har ett ordentligt socialt skyddsnät,
- där vi inte skapar några onödiga hinder för personlig utveckling,
- där vi satsar framför allt på barnen och
- där vi går in för att minska de ekonomiska klyftorna.

Detta är förstas orimligt högtravande och omöjligt att åstadkomma. Naivt. Men sex av tio punkter handlar faktiskt om oss själv, bara fyra om politiken.

Så ganska mycket skulle hända om alla vi som vill ta ansvar försökte vara goda föredömen. Något av det som jag tror att Leonard Cohen vill säga med sin avskedssång "You want it darker".

Let's not kill the flame.

PS Sången finns här: <https://www.youtube.com/watch?v=YD6fvzGIBfQ>

Söndagsbetraktelse nr 78 (161120)

ag är döpt och konfirmerad, gift borgerligt och blir så småningom begravd kyrkligt.

Med religionen har jag alltid brottats. Jag var 9 år när jag förstod att det inte gärna kan finnas någon Gud i himmelen, 12 när jag sa till pappa och mamma att jag nog var ateist (de blev besvikna men tyckte det var bra att jag tänkte själv), 14 när jag konfirmerades som icke troende.

Så småningom har jag insett att "troende" inte nödvändigtvis betyder att man tror på ett

högre väsen med personlighet och makt att styra över våra liv (= den traditionella Guden). Jag har lärt mig att det finns många som kallar sig troende och som med det menar (ungefär) en tro på kärleken, nåden och förlåtelsen. Gud är i en sådan tro den som Jesus personifierade här på jorden, inte ett väsen med egen personlighet och makt att styra över oss. Men ”troende” betyder ändå att man tror på Jesu´ uppståndelse som något som faktiskt har inträffat, och på ett liv efter detta.

Jag tror på kärleken, nåden och förlåtelsen. Och jag tror på det stora värdet av en andlig dimension. Jag tror inte på Gud som ett väsen med personlighet och makt att styra över våra liv, och jag tror inte på Jesu´ uppståndelse (mer än symboliskt) eller på ett liv efter detta. Skillnaden mellan mig och de som kallar sig troende är att de menar jag tror på vissa saker som sannolikt aldrig kommer att kunna förklaras vetenskapligt. (Jag har skrivit om detta i mina söndagsbetraktelser 12 och 43.)

I denna tid dör någon terrorist nästan varje dag i tron på ett underbart liv efter detta. Många oskyldiga dör med honom. Det är den mest fasansfulla effekten av religionernas budskap om ett evigt liv. Ingen religion lär ut att man får döda i sin Guds namn. Det är en irrlära, och ingen religion har något ansvar för själva dödandet. Men religionerna har ett ansvar för det i detta sammanhang oerhört skadliga budskapet om ett evigt liv. Utan detta budskap skulle en stor del av grogrunden för terrorismen, och de grymheter som den bär med sig, försvinna.

I denna tid behöver vi också mer än någonsin andligheten, godheten, försoningen och det djupa allvaret. För detta behövs kyrkan och religionerna. Ingen annanstans predikas konsekvent de budskap som är de allra mest angelägna. Ingen annanstans förs det nödvändiga samtalet så ihärdigt.

Så religionerna innehåller ett frö till det allra värsta. Men de rymmer också det bästa och viktigaste av allt.

Hur finner religionerna den rätta färdriktningen i en sådan korsväg? På lång sikt – kanske 20 år – bör kyrkan lätta på sin koppling till det vetenskapligt nästan omöjliga och uttala att Jesu´ uppståndelse mycket väl kan vara – liksom mycket annat som Jesus gjorde – en del av ett symbolspråk. Kanske skulle ett sådant ställningstagande, på ännu längre sikt, kunna dra med sig ett uppvaknande hos många troende även utanför kyrkan.

I morgon måndag återsamlas 2016 års kyrkomöte för en andra session. Den första var i september. Man ska diskutera många allvarliga frågor. Medlemsflykten från Svenska kyrkan till exempel. Den är ett viktigare problem, tror jag, än många anar. Förhållningssättet till dödshjälp är en annan central fråga. (Vad är det för fel med att låta den som har en obotlig sjukdom och lider mycket svårt, men är alldeles klar i tanken, själv få bestämma när livet ska ta slut?) Religiösa irrläror är ytterligare en.

Svenska kyrkan bär faktiskt på fröet till ett hopp i dagens politiska mörker. Hoppet är att kyrkomötet kommer att präglas av en odogmatisk vishet, och att kyrkan framöver handlar konsekvent i en sådan anda.

Söndagsbetraktelse nr 79 (161127)

I veckan skildrade Magda Gad i Studio Ett ett par upplevelser några dagar tidigare i Mosul. Hon är krigskorrespondent i Expressen och berättade om en IS-granat som hade

riktats rakt in i bostadskvarteren och slagit ner precis innan hon kom till platsen. Hon såg en liten pojke springa runt och leta efter sin lillebror. Brodern var död, liksom systemen och föräldrarna. Man fick höra pojkens skräckslagna rop.

Magda Gad hade varit på galan för Stora Journalistpriset kvällen innan. Hon sa att hon ångrade att hon hade åkt hem. Att hon skämdes. I Mosul dör massor av barn i ett oerhört lidande. Ingen sjukvård finns, några journalister försöker ge första hjälpen när de råkar vara på plats. I Sverige lägger vi miljoner på glitter och gala. Varför är inte någon i Mosul och försöker hjälpa, förutom en liten slovakisk människorättsgrupp? Varför bryr vi oss inte ens? Magda Gad var rejält ledsen och arg.

Det ena näraliggande svaret är: Ja, det är fruktansvärt. Men vad kan man göra? Det är livsfarligt att vara där, och inget utom vapenmakt kan stoppa IS. Vi kan inte ställa in allt i andra länder för att det pågår krig i en annan del av världen. Livet måste gå vidare, trots allt.

Det kanske något mindre näraliggande svaret är: Ja, det är fruktansvärt. Vi kan inte åse detta utan att agera. Världen måste kunna samla sig mot IS och få stopp på vansinnigheterna. Man måste stoppa terrorismen i dess linda. Och om man inte lyckas med det, måste man i varje fall göra allt man kan för att skydda enskilda människor mot följderna.

Inget större fel på något av svaren, jag hade kunnat ge båda själv. Men det som händer barnen i Mosul och Aleppo, det händer. Tänker Magda Gad fel när hon skäms?

Frågan bränner. Tänker hon fel? Har hon i själva verket inte något att skämmas för? Gör faktiskt omvärlden, och var och en av oss, vad som rimligen kan begäras för barnen i Mosul och Aleppo? Trots de båda svaren, som vi alla kan ta till och känna att de duger, har man väl faktiskt en otäck känsla av att hon någonstans ändå har rätt. Vi borde kanske skämmas lite?

De flesta av oss är ovana vid att dra resonemanget så långt. Vi konstaterar att vi omöjligen kan känna skam för alla vansinnigheter som vi inte kan göra något åt. Och just så är det ju. Men ändå.

Vore det inte lite bättre ändå, om vi brydde oss lite mer? Om vi läste mer om vad som händer, lärde oss mer om bakgrunden, försökte förstå och kanske påverka? Och om vi gav lite mer av vårt överflöd till Rädda Barnen, Röda Korset eller Läkare utan gränser, en Unicef-julklapp i stället för en fin ljusstake eller en trevlig bok?

Magda Gad sa att hon hade överlagt med sig själv och kommit fram till att hon inte har större rätt att leva och ha det bra än något av barnen i Mosul eller Aleppo. Jag skäms nog lite grand.

PS Jag tackar Susanne, både för dagens betraktelseämne och för fröet till det svar som vi oftast låter bli att söka. (Jag hade annars sagt att jag tänkte skriva om det egendomliga i att det var hundratals gäster på vernissage på Fotografiska museet i torsdags men inte fanns någon toalett i anslutning till vernissagelokalerna. Susannes reaktion var: Lyssna här på Magda Gad.)

Söndagsbetraktelse nr 80 (161204)

Jag har tre månader kvar till pension. December, januari och februari. Tio veckors arbete, två veckors ledighet kring jul och nyår. Min vana trogen skriver jag promemorior och listor. För det är ju en ganska viktig fråga man nu ställs inför: Vad ska man göra med den sista tredjedelen av sitt liv?

Eftersom jag tänker leva till 104 blir det en ganska lång tredjedel. Barn- och ungdomen varade i 26 år och yrkeslivet i 41. Om det går som jag planerar blir ålderdomen 37 år lång. Inte alltid så spänstiga kanske, särskilt inte på slutet. Men förhoppningsvis trevliga för det mesta ändå.

I övrigt tar jag det ganska lugnt med planeringen än så länge. Men jag har bestämt en sak: Jag ska betala tillbaka lite grand av den skuld som jag har till livet på grund av allt gott som det har skänkt mig. Det ska jag göra genom att vara lite hjälpsammare än jag hittills har varit. 30 % av den vakna tiden, ungefär, ska jag ägna åt att på olika sätt hjälpa somliga som kan behöva det. Lika mycket (30 %) ska jag ägna åt att förkovra mig. Det jag framför allt vill kunna mer om är filosofi, historia, konst och litteratur. Det är jag onödigt dålig på.

Återstående 40 % är fria. De ska gå till resor, arbete, nöjen, vila m.m. Jag har ännu inte bestämt mig för om jag ska arbeta något eller inte, det får vi se. Det beror mest på hur skönt det kommer att kännas att disponera sin tid.

Det blev en ovanligt självcentrerad betraktelse denna söndag. Beklagat! Men huvudet är ganska fullt av pensioneringstankar just nu, så det kanske går an att det visar sig även på bloggen.

Söndagsbetraktelse nr 81 (161211)

Små egendomligheter i privatlivet finns det gott om.

I fredags drömde jag t.ex. under ett tiominuters sömnpass att Susanne öppnade ett visst skåp i köket och tog ut en kaffekopp som visade sig vara odiskad. Koppen tillhörde en servis som vi för länge sedan ställde upp på vinden. Den är i och för sig fin, men passé i dagens muggkultur. Jag hade nästan glömt att vi hade dessa koppar. Och i just det skåpet har vi aldrig haft några kaffekoppar över huvud taget, särskilt inte odiskade.

I veckan granskade jag också byxbaken på mina kostymer. Den är helt intakt på de två kostymer som jag köpte i Thailand för drygt 18 år sedan, men nästan genomsliten på två av de tre kostymer som jag köpte i London år 2012. Jag har haft kostymerna ungefär lika frekvent.

För några dagar sedan var det också en man (som jag verkligen gillar) som hade svårt att hålla gråten borta när han skulle säga något rörande. Precis så är det ofta för mig. Jag har svårt att förstå mig på detta drag hos mig själv, för det är sällan som det egentligen är något att gråta för, ens av rörelse. Och de flesta som man hör säga starka och rörande saker kan ju kontrollera sina känslor utan minsta problem.

Jag vet att drömmarna har en tendens att leta fram de märkligaste saker och att de inte sällan koncentrerar sig på ens rädslor (som t.ex. att porslin eller glas som man har dukat med ska visa sig vara odiskat). Jag vet också att det är en väldig skillnad i hållbarhet

mellan t.ex. kashmirull och vissa konstfibertyger (och inser för övrigt att det inte bara är byxbaken som räknas). Och jag vet att gripenhetskontroll är delvis en träningsfråga, liksom att sinnesrörelsen ökar med åldern. Men ändå!

Egendomligast känns det dock att jag efter alla dessa år har börjat drömma under mina korta sömnpass.

Söndagsbetraktelse nr 82 (161218)

2016 har varit ett av de värsta åren sedan andra världskriget, om detta är nog de flesta ense. Syrien, Brexit, terrorismen, fundamentalismen, Trump och mycket annat. Men det har också hänt en del som är starkt positivt, i Sverige och i världen. Dessa tio saker håller jag fram allra helst:

1. Det har vänt för den svenska skolan. Nu finns det framstegsoptimism.
2. Den ryska statsdopningen har avslöjats. Nu kan vi få en renare idrott och kanske ett uppvaknande hos den ryska ledningen när det gäller lögners hållbarhet.
3. Parisavtalet för världens klimat har trätt i kraft. Nu ser det faktiskt lite ljus ut.
4. I Colombia ingick man snabbt ett nytt fredsavtal efter folkomröstningen. Nu är landet på väg mot fred, och snart är hela Latinamerika en fredens världsdel.
5. Obama besökte Kuba som den förste amerikanske presidenten på decennier. Nu finns det gott hopp, även på grund av Fidel Castros död, om en demokratisering i det enda auktoritärt styrda landet i Amerika.
6. Liberia förklarades fritt från ebola. Nu är det dödliga viruset i allt väsentligt bekämpat.
7. Burma fick sin första civila president på över 50 år, och Aung San Suu Kyi är den främste makthavaren. Nu finns det hopp även för detta plågade land.
8. Tigrarna har blivit fler i Asien för första gången på decennier. Nu kan man hoppas att den utrotning som hotat faktiskt inte kommer.
9. Även jättepandan mår bättre efter stora insatser i Kina. Nu ses den underbart vackra björnen inte längre som utrotningshotad.
10. WHO rapporterar om en avgörande ljusning när det gäller zikaviruset. Nu hotar inte längre någon internationell katastrof.

Faktiskt inte så illa. Man kan nästan bli på gott humör, trots allt.

Söndagsbetraktelse nr 83 (161225)

Hur kommer man ur en ond cirkel? Och hur undviker man att komma ur en god? Jag tänkte på det häromdagen när jag lyssnade på ett radioprogram om skolan. Den svenska skolan jämfördes med den finska, och ett par lärare med erfarenheter från båda länderna berättade om sina erfarenheter.

De finska skolorna får toppbetyg, medan de svenska har problem. Varför är det så?

Lärarna berättade om hög utbildningsnivå hos de finska lärarna med hård konkurrens om utbildningsplatserna, stolthet i yrket och en högst medveten individuell lärarfilosofi hos alla. Lärarna vet vad de vill och varför. Och eleverna är helt och hållet i centrum. Inget som görs i skolan handlar i grunden om något annat än elevernas bästa. Och eleverna svarar med ordning, hårt arbete, koncentration och fina resultat. Disciplin är en

icke-fråga liksom skolk. Lärarlönerna är ungefär som i Sverige och diskuteras nästan inte alls. ”Vad spelar några tusenlappar för roll när det handlar om att göra ett riktigt bra arbete för barnen och landets framtid.” Någon Skolinspektion finns inte. I Finland inspekterar lärnarna och rektorerna sig själva. De vet vad de vill, och de vill göra det bra.

I Sverige är det annorlunda. Här har vi problem med motivation hos både lärare och elever, resultaten är medelmåttiga och disciplin och skolk ett problem. På många håll saknas arbetsglädjen helt.

Hur blir det så här? Finland och Sverige är ju länder som är mycket lika, det finns egentligen inte någon anledning till att finska skolor ska fungera mycket bättre än svenska. Och för trettio år sedan fanns inte någon sådan skillnad.

Det är inte särskilt originellt att säga att det svenska skolproblemet handlar om den onda cirkelns fördärv, de finska framgångarna om den goda cirkelns lycka. Det är lätt att se att sådana cirklar skapas på olika områden. Sverige är bra på musikproduktion för att den finns förebilder, pengar, inspiration och förväntningar. Det ena ger det andra, vi blir bättre och bättre just för att alla förutsättningar finns där och förstärker varandra kontinuerligt. Vi är dåliga i tennis för att det (numera) saknas förebilder, inspiration, förväntningar och pengar. Ju sämre vi är, desto sämre blir vi.

Men plötsligt bryts den onda cirkeln, av skicklighet eller tur, hårt arbete eller tillfälligheter. Cirkeln av strider, motsättningar, hat, revanschlystnad och mera strider i t.ex. Nordirland och Colombia. Cirkeln av dåliga tabellplaceringar, uteblivna publikintäkter, små resurser, brist på riktigt goda ledare och spelare och fortsatt dåliga tabellplaceringar för t.ex. IFK Norrköping och Sirius. Cirkeln av bråk, egoism, skitsnack, elakhet och mera bråk i vårdnadstvister och grannkonflikter.

Något sker. Två ledande personer i en konflikt får förtroende för varandra. Spelarna och en tränare får plötsligt ett väldigt flyt i arbetet tillsammans. En medlare lyckas få båda parter i en tvist att sikta mot en lösning.

Låt oss hoppas att de hyggliga Pisa-resultaten häromdagen är ett första tecken på att den svenska skolan är på väg att bryta sin onda cirkel. Och låt oss hoppas att ytterligare några onda cirklar bryts under det nya året. Allra helst den som har uppstått kring radikal islamism och terrorism och den som har funnits sedan länge kring Israel och Palestina.

Tre saker är viktigast av allt för att bryta onda cirklar:

Goda ledare, stark vilja och hårt arbete.

2017

Nyårsbetraktelse 2016/17 om Quickärendet (170101, nr 3)

Den lilla lögnen

Det är välkänt att vissa länder håller sig med offentliga lögnen. Nordkorea är det bästa

exemplet, men även Kina och Ryssland är ganska obekymrade inför sanningen. Vem tror t.ex. att den Hongkong-svenske förläggaren Gui Minhai inte blev bortförd mot sin vilja av kinesiska myndigheter? Och vem tror på Rysslands försäkringar om att man inte deltar aktivt i den väpnade konflikten i östra Ukraina?

I Sverige är det öppenhet och sanning som gäller, och det är väldigt skönt. Men även hos oss finns det offentliga lögnen. Quickhistorien är ett exempel. Det är förstås en liten lögn jämfört med de som förekommer på den storpolitiska arenan. Och den består inte så mycket av uttalade osanningar (även om sådana förekommer) som av en ovilja att ta reda på avgörande fakta och en vidsträckt önskan om att saken nu ska få vara innan mer blir utrett och avslöjat. Får man tyst på diskussion och ifrågasättanden kanske riskerna för pinsamheter försvinner.

Den sparsamma publiciteten kring Sture Bergwalls bok, och särskilt om dess tydliga undvikande av några frågor som inte kan besvaras, är ett bra exempel på den tystnadspolicy som nu gäller. Och det finns många andra exempel från det senaste halvåret. Som tystnaden kring att Sture Bergwall och hans advokat Thomas Olsson återkallade sin skadeståndstalan mot staten för min ”kampanj” mot Bergwall. Som den uteblivna visningen i Sverige av den stort uppslagna brittiskproducerade filmen om rättsskandalen, ”The Confessions of Thomas Quick”. Som de uteblivna frågorna till Leif GW Persson och Jan Guillou om vad som blev av den skadeståndstalan mot Christer van der Kwast och Seppo Penttinen som de skulle finansiera. Som de skrinlagda planerna på en svensk film om Quickaffären. Och så vidare.

Jag kan förstå den önskan som nu finns om att locket ska ligga på. Men när man ser internationella medier ta Quickaffären till intäkt för förlöjliganden av det svenska rättsväsendet kan man känna sig extra beslutsam om att inte låta lögnen ligga stilla. Så sent som i december 2016 fanns en artikel i brittiska Sunday Times om ”Sweden’s Hannibal Lecter”. Och den ovannämnda filmen ”The confessions of Thomas Quick” marknadsförs nu så här på bl.a. amerikanska Netflix:

”This documentary tells the story of Sweden's most infamous serial killer, who confessed to more than 30 murders before recanting everything. A serial killer whose crimes were so horrific they scarred a nation. Then someone started checking the story.”

Rättsskandalen

Det har nu gått 24 år sedan Sture Bergwall började erkänna mord, 22 år sedan han fälldes för det första mordet, 15 år sedan han dömdes för det sista. Det är 8 år sedan Bergwall tog tillbaka sina erkännanden och 3 år sedan det sista frikännandet efter resning. För 1 ½ år sedan kom Bergwallkommissionen med sin rapport (SOU 2015:52). Charles Zelmanovits, det första mordoffret, har varit död i 40 år.

De sex fällande domarna mot Thomas Quick är omsorgsfulla genomgångar av bevisningen mot honom. Efteråt har bilden skapats att han fälldes i huvudsak på sina erkännanden, men inget kunde vara mera fel. Det är bara att läsa domarna för den som vill konstatera detta.

Inget kunde heller vara mera fel än påståendet att bevisningen föll i spillror när Sture Bergwall förklarade hur det hade gått till, nämligen att han hade fått hjälp av poliser, advokater, åklagare och terapeuter att dikta ihop sina mordberättelser. Vi kan bortse

från det lätt osannolika i att så många personer i sina yrken skulle ha gått ihop om att konspirera fram ett stort antal falska morderkännanden. Det viktiga är att konstatera att det finns en stor mängd bevis som omöjligen kan ha tillkommit genom någons hjälp.

När Sture Bergwall tog tillbaka sina erkännanden år 2008 fick Hannes Råstam sitt livs största scoop, och det är knappast någon tvekan om att han spelade stor roll för Bergwalls beslut. Oavsett detta blev många övertygade av Råstams framställning, och så småningom även Dan Josefssons. När resningsåklagarna och så småningom även Bergwallkommissionen gick på samma linje var saken klar: Bergwall hade blivit oskyldigt dömd för åtta mord. Tidernas största rättsskandal hade inträffat i Sverige.

Och en av tidernas största rättsskandaler vore det nog. Om det hade varit sant. Men det räcker att låta på förlåten lite grand och granska de avgörande bevisen med sakkunniga ögon för att förstå hur det ligger till, att rättsskandalen är en villfarelse. Nöjer man sig inte med en granskning av bevisen kan man undersöka vad Bergwalls, Råstams och Josefssons påståenden innebär, nämligen att Bergwalls ändrade berättelse om vad som hände förutsätter att han ensam talar sanning medan ett 20-tal i övrigt välrenommerade personer ljugar.

Sannolikhetsberäkningar, nu med Bayes' sats

När man pekar på bevisen i Quickrättegångarna möts man av korta avfärdanden eller ointresse. Ett siffervärde på bevisen är svårare att ignorera. För vem kan hävda att Sture Bergwall måste vara oskyldig om bevisen mot honom har ett sannolikhetsvärde på över 90 procent? Inte ens om värdet bara vore 60 % vore det ju sannolikt att han var oskyldig.

Därför bestämde jag mig för att försöka ange det samlade bevisvärdet i form av en ungefärlig siffra. Det har varit flera turer kring detta, och jag använde först beräkningsmetoder som inte är matematiskt godtagbara. Det framgick visserligen ändå tydligt att den ackumulerade bevisningen var minst sagt övertygande. Men nu har jag lärt mig av de sannolikheteoretiskt kunniga att räkna korrekt. Den metod som jag nu använder – Bayes' sats – är den som rekommenderas av matematikerna och som godtas genomgående.

En svårighet finns kvar. Man kan inte räkna fram något användbart samlat bevisvärde om man inte först värderar vart och ett av bevisen någorlunda korrekt. Ingen bestrider dock att beräkningarna ger ett gott resultat av det samlade bevisvärdet om man inte övervärderar något enskilt bevis innan man stoppar in det i formeln. Då är man alltså på säker mark.

Som ett exempel har jag på detta sätt räknat på sannolikheten för att Bergwall är skyldig till mordet på Therese Johannessen (se <http://goranlambertz.se/-book-extra/berakningar-av-bevisvarden-med-bayes-sats/>, avsnitt 5). Efter att ha fört in ungefär hälften av de bevis som finns i formeln har jag kommit fram till ett sannolikhetsvärde på drygt 0,99999999. När jag presenterade detta resultat (se nyssnämnda länk) bad jag eventuella opponenter att höra av sig. Det har fem personer gjort.

Det visade sig att tre av dessa personer hade missförstått beräkningssättet, och de har inte framfört några invändningar sedan jag förklarar. De övriga två accepterade beräkningssättet i princip men hade invändningar som i huvudsak gick ut på att jag hade

överskattat bevisvärdet på några punkter (främst punkt 3 i tredje, fjärde och femte uträkningarna för den som vill se närmare på saken). Den ene av dem bedömer jag som tendentiös och delvis osaklig i sitt ifrågasättande, den andre som seriöst prövande.

Enligt min mening har jag inte överskattat bevisningen, snarare tvärtom. Men även om man ändrar indata till formeln och tydligt underskattar den bevisning som ifrågasättandena handlar om, får man ett mycket högt ackumulerat bevisvärde. Och därtill finns det åtskillig ytterligare bevisning att beakta om man vill göra sig besväret.

Även med god vilja kan jag inte se att det har framkommit något som på allvar jävar det huvudsakliga resultatet i min beräkning av bevisvärdet i Therese-målet. Det bör därför stå klart för alla som är beredda att ta till sig fakta att bevisvärdet under alla förhållanden var så högt att det inte kan hävdas att Bergwall blev felaktigt dömd.

Till skeptiker brukar jag ställa den här frågan angående det bevis som jag inte ens använde i den nyssnämnda beräkningen fastän det är det starkaste av alla: Hur kan en person som bluffar peka på just den plats där hunden kommer att markera en tid senare? Det enda svaret jag har fått, vid sidan om att det inte går att förklara, är att ”så kan det inte ha gått till”. Men just så gick det faktiskt till. Flera gånger.

Sture Bergwalls bok

I september kom Sture Bergwalls bok ”Bara jag vet vem jag är” ut på Forum förlag. Jag har redan nämnt att hans version förutsätter att åtskilliga andra personer är lögnaktiga, bara han själv sanningsenlig. Och jag har nämnt att han undviker frågor som inte går att besvara, som den om hur han kunde peka ut den plats där hunden skulle markera eller den om hur han kunde veta att det skulle ligga en såg under mossan, en såg som hittades med metallsökare efter hans anvisningar, eller den om hur han kunde svara rätt på tio gånger fler frågor om två av morden än en kontrollgrupp.

Men jag vill framhålla en av hans sentida ”anpassningar”. I den intervju som Bergwallkommissionen gjorde med Sture Bergwall sa han att han hade fått hjälp att komma på fakta som skulle göra det tillräckligt övertygande att han hade mördat Johan Asplund. Det skedde, enligt anteckningarna från kommissionen, vid en ”brainstorming” med psykoterapeuten Birgitta Ståhle och advokaten Sten-Åke Larsson. Sedan Larsson förklarat att han förvisso inte deltagit i något sådant, om det ens skulle ha varit möjligt, är uppgiften en annan i boken. Nu är det bara Birgitta Ståhle som hjälpt Bergwall att brainstorma fram de nödvändiga uppgifterna. Hur det nu skulle ha varit möjligt för henne att ha kunskap om fläktljud, slamsugningsfordon, tröjor och annat i Bosvedjan i Sundsvall.

Varför trakassera Bergwall?

Vilken bild har egentligen svenskarna i dag av Quickprocesserna? Är det Bild nr 1, att rättsväsendet fallerade grovt och att Sture Bergwall dömdes oskyldig till följd av manipulationer, falskspel och allvarliga misstag av framför allt åklagaren Christer van der Kwast, förhørsledaren Seppo Penttinen, psykologiprofessorn Sven Å Christianson, advokaten Claes Borgström och psykoterapeuten Birgitta Ståhle?

Eller är det Bild nr 2, att Thomas Quick med all sannolikhet fälldes korrekt för de åtta

morden och att medierna, resningsåklagarna och Bergwallkommissionen har huggit i sten?

Det är svårt att veta vilken majoritetsbilden är. Frågar man jurister är det inte någon tvekan, det är i alla fall mitt intryck. Och de flesta jurister är hyggligt kunniga i bevisvärdering. De kan se på bevisen att de räckte gott och väl. Frågar man andra är det mera tveksamt. Visserligen är det en överväldigande majoritet av de personer som jag vet har angett någon form av uppfattning (ungefär 700 mot 300 på min lista) som har Bild nr 2. Men det kan ju bero på att det är många ur just den gruppen som har hört av sig till mig.

Vid ett par tillfällen har dock personer som jag känner sagt mig att jag borde sluta att "trakassera Bergwall". Jag förstod att åtminstone den ene menade att folk redan har förstått och att jag var övertydlig när jag ville visa styrkan i bevisningen.

Det där kunde ju tala för att det är dags att sluta argumentera offentligt, ens i halvårsvisa betraktelser. Och jag hade faktiskt funderat i sådana banor ett tag. Men så kom en recension av Bergwalls bok i Aftonbladet den 2 december i år. Recensenten, Ann Charlott Altstadt, skrev om Quickärendet som om det vore en självklarhet att van der Kwast, Penttinen, Borgström m.fl. hade skapat en gigantisk rättsskandal och därmed orsakat stort lidande för mordoffrens anhöriga. En enskild förledd recensent kan väl kvitta. Men detta publicerades i landets största tidning, som alltså fortfarande torgför idén om en rättsskandal.

Så det finns nog anledning att för överskådlig tid peka på det som faktiskt hände när Sture Bergwall dömdes och frikändes. Det är visserligen inte alltid rätt att hävda sanningen, och man ska i princip inte jaga en frikänd person med påståenden om att han i själva verket inte borde ha friats. Men det finns undantag från den regeln. Quickärendet är ett sådant undantag. I sanningens intresse får därför Sture Bergwall stå ut med att bli trakasserad på det sätt som mina återkommande påminnelser innebär.

I det sammanhanget bör man komma ihåg att Bild nr 1 innebär att de ansvariga personerna i människors ögon får leva med att ha orsakat en av de största rättsskandalerna i svensk historia. Det får en rad konsekvenser, som att någon far illa av att nämna sitt efternamn för andra eller att någon annan får höra elaka hånskrattande kommentarer om föräldern. Det ginge väl an om det fanns saklig grund för hånskratten. Men det gör det inte. Om man förstår att de fällande domarna var riktiga kan man också förstå att de berörda personerna gjorde i stort sett ett så skickligt jobb som var möjligt. Småfel gjordes naturligtvis, men sådana görs alltid. Att betraktas som skyldig till något allvarligt, att ha fått sitt professionella liv fläckat, är obehagligt och kränkande. Är det obefogat bör vi andra säga ifrån, och göra det envist.

En domstolsprövning?

Man kan fundera över om det vore bäst att få frågan om rättsskandalen prövad i domstol, exempelvis i en förtalsrättegång. Då skulle man kanske framöver kunna slippa okunniga utfall som det nyssnämnda i Aftonbladet. Men det finns skäl emot också, både finansiella och principiella. Det finns anledning att återkomma till saken på ett eller annat sätt.

Det som är bra

Det som är bra med Quickärendet är att det, till skillnad från mycket annat som diskuteras, innehåller en sanning. Vilken sanningen är, det kan inte vara föremål för "uppfattningar". Och vad man tror om den spelar inte heller någon roll. Den finns där ändå.

Söndagsbetraktelse nr 84 (170101)

Vi tillbringar nyårshelgen i St Petersburg. Jag har inte varit här i stan på 43 år. Då, 1973, var jag reseledare en sommar på Resos bussresor till Leningrad. De breda boulevarderna och de överdådiga byggnaderna är kvar (förstås), men annars är mycket sig olikt. Även om kulturen blomstrade även då, lade sovjetstaten en stor våt filt av bedräglighet och tråkighet över samhällslivet. Dystra butiker utan varor, trista restauranger med enformig mat och dryck. Och ändå var de där bussresorna bra – för museerna, balettföreställningarna, staden som sådan och allt det spännande i ett land där det mesta var konstigt.

Att det är helt annorlunda nu behöver inte ens sägas. Mysiga kaféer, vackra restauranger, ohämmad shopping för den som vill, överdådig julpyntning och människor med spänstiga steg och livlig blick – åtminstone i centrala storstan. Nästan inget som påminner om den icke-fungerande kommunistkolossen.

Men under ytan finns det mycket annat, som en osund rikedomsjakt och en ny ofrihet med oblyga lögner.

En viktig fråga är ändå: Ställer vi för höga krav på Ryssland och Putin? Landet fick förvisso inte särskilt mycket hjälp av oss i väst när det snabbt skulle ställa om från kommunism till kapitalism i början av 90-talet. Det blev tråkiga effekter, som politisk förnedring, bortsopade besparingar och extrema orättvisor.

Även detta är välkänt. Så ställer vi för höga krav på Ryssland och Putin? Möjligen borde vi i väst inte säga så mycket om ofriheten och lögnerna? Måste det kanske vara så en tid i ett land som hade tappat sin stolthet och sin styrfart? Är det måhända OK med inskränkt yttrandefrihet, jakt på oliktankande, ett eller annat politiskt mord och statsunderstött fusk inom idrotten under en övergångsperiod?

Jag hör alla ropa NEEJ högt och ljudligt. Och jag instämmer förstas i princip, sådant kan aldrig vara OK. Men ... kanske ändå en bit på väg mot OK? Säg att "Mycket bra" är 100 på en skala som gäller ländernas situation totalt sett, "Bra" är 90, "OK" är 75 och "Fruktansvärt och oacceptabelt" är 0. Om vi i Norden befinner oss någonstans mellan 90 och 100, Syrien f.n. på 5, Nordkorea kanske på 10, Irak och Sudan på 15, Afghanistan på 20, Iran på 25 och Kina på 50, då ligger möjligen Ryssland trots allt kring 60 eller så? Här finns ändå en hel del öppenhet och Putin låter sig intervjuas även av västmedier. Stoltheten är tillbaka, och människor svälter inte. Det har bara gått 25 år sedan Sovjetunionens kollaps. Mycket finns säkert kvar i samhällsgenerna, och omvandlingen måste få ta sin tid.

En sak är faktiskt ganska klar: Vi i Norden behöver inte vara rädda för rysk aggression riktad mot oss. Även Balticum är med all sannolikhet säkert då länge inget exceptionellt

händer. Men se på Krim och östra Ukraina, säger någon. Jo, men där är förhållandena mycket speciella, sett med ryska ögon. Det ryssarna har gjort där är visserligen folkrättsvidrigt, men faktiskt lite begripligt också om man ska svära i kyrkan.

Så låt oss ha tålamod med Ryssland. Och låt oss bygga vänskapliga relationer. Vi bör visserligen säga det då och då, lugnt och stadigt och utan att gå upp i falsett, att lögner och jakt på oliktankande kan aldrig någonsin accepteras. Men det är nog rimligt att ge Ryssland ytterligare 25-30 år att komma upp till 75.

Jag önskar alla ett riktigt Gott 2017!

Söndagsbetraktelse nr 85 (170108)

Sedan 1992 har det gjorts elva filmer ("spelfilmer") som är värda 10 i betyg på en skala från 1 till 10. Det året, 1992, började jag betygsätta de filmer jag såg. Och jag har sedan dess, under 25 år, sett 356 filmer som jag har betygsatt. Några har jag inte sett till slut, t.ex. för att de har varit för dåliga eller för att jag har somnat. Då har jag inte betygsatt dem. Och filmer gjorda före 1992 räknas inte på den här listan.

Detta är de 11 filmerna, utan inbördes rangordning:

Black Swan (2011; regissör Darren Aronofsky)
Dancer in the dark (2000; Lars von Trier)
Den röda filmen (1995; Krzysztof Kieslowski)
Magnolia (2015; Phil Thomas Anderson)
Mammut (2009; Lukas Moodyson)
Pianot (1994; Jane Campion)
Priest (1995; Antonia Bird)
Shakespeare in love (1999; John Madden)
Suffragette (2016; Sarah Gavron)
Sweet sixteen (2005; Ken Loach)
Tala med henne (2003; Pedro Almodovar)

De faktorer som framför allt är av betydelse vid betygsättningen är dessa (ibland överlappande):

1. Skildring, utförande. – Hur lätt flyter berättelsen, hur vacker är filmen, hur sant känns det som sker?
2. Värde, intresse och riktighet. – Hur värdefull, intressant och riktig är filmen (inom sin kategori)?
3. Engagemang och kraft. – Hur fängslande, spännande och medryckande är filmen?
4. Betydelse. – Hur viktig är filmen från ett större perspektiv?
5. Insikts- och kunskapsförmedling. – Hur mycket lär man sig av filmen?
6. Filmkategori. – Vad ger sig filmen ut för? (En del kategorier kan vara intressantare och i den meningen bättre än andra, men vid betygsättningen bör man inte kräva mer av en film än den ger sig ut för.)

Jag vill inte helt utesluta att det finns någon tia bland de filmer som jag inte har sett. ☺
Inte heller vill jag utesluta att bedömningskriterierna kan diskuteras i enskildheter. Men som alla listmakare vet är listvärlden full av gränsdragningsproblem. Och den som gör listor måste bestämma sig.

Söndagsbetraktelse nr 86 (170115)

Det klagas ofta på medierna, inte minst bland oss jurister. Det talas om missvisande rapportering, sakfel och missförstånd. Många gånger är det obefogat. Journalisterna gör i regel så gott de kan, och de kan förstås inte vara experter på allt.

Men något har hänt på senare tid.

Om vi delar in felen efter allvarsgrad kan vi kalla missförstånd och oavsiktliga sakfel för ”fel på nivå 1” och mer eller mindre medvetet missvisande framställningar för ”fel på nivå 2”. De första är inte något att bråka om över huvud taget. Nivå 2-felen är irriterande men så vanliga att vi har fått vänja oss. Reportagen måste få vara lite vinklade. Möjligen gäller det även den rena nyhetsrapporteringen. Men då måste vi undanta public service, för i SVT och Sveriges Radio ska det inte förekomma några fel på nivå 2.

Det som har hänt är att det har blivit allt vanligare med ”fel på nivå 3”. Och då menar jag att nyheter skapas genom medvetna fel eller vilseledanden som innehåller allvarlig eller tydligt osaklig kritik mot rättsväsendet.

Låt mig ta ett par exempel från de senaste veckorna.

När Högsta domstolen beslutade om resning för Kaj Linna kritiserade Dagens Nyheter på ledarplats den tidigare fällande domen (161231). Domstolarna ”ignorerade att tidslinjen inte hängde ihop”, skrev tidningen, och skapade sin bild helt utifrån huvudvittnet, trots att hans utsaga både var luddig och ”lätt att motbevisa”. Den som läser sådant kan inte annat än förskräckas. För i så fall hade Linna uppenbarligen inte kunnat fällas.

Men den som läser domarna sakligt kan konstatera att tidningens påstående inte stämmer. Jag tar inte ställning till om det var rätt att döma Kaj Linna eller inte, och jag anser att resningsbeslutet var mycket bra (jag deltog inte själv). Men DN:s anklagelser mot domstolarna är felaktiga, och på ett så specifikt sätt att det rimligen är medvetet.

I torsdags rapporterade SVT:s nyheter och Dagens Eko om att Solna tingsrätt ansett att ”poliser får tåla stenkastning”, och att de därför inte hade rätt till skadestånd. Upprörda reaktioner förstås. I sociala medier var tongångarna hårda och nedlåtande, mot domaren och mot ett rättsväsende som alltmer har tappat greppet.

Vad som inte berättades i nyheterna var att det som poliserna nekades skadestånd för var ”kränkning”. Självklart får de skadestånd för personskada (t.ex. om de träffas av en sten så att det gör ont) och sakskada (t.ex. om det blir en buckla på bilen). Och lika självklart döms stenkastarna för våld eller hot mot tjänsteman. Om poliserna också bör få ersättning för kränkning kan man förvisso diskutera. Men när rätten till kränkingsersättning för poliser förstärktes år 2001, var det politisk enighet kring gränsdragningen. Min poäng nu är att SVT och SR vilseledde på ett rimligen medvetet sätt.

Jag kan förstå att medierna i ett hårdare konkurrensläge kan behöva ”väsas” sin rapportering. Och jag kan förstå att sensationspressen inte känner ansvar för människors

förtroende för rättsväsendet. Men de tidningar som i princip vill vara sakliga borde göra det.

Och när public service-medierna ”skapar intressantare nyheter” genom medvetet vilseledande, ja då sviker de sitt samhällsansvar.

Nyheter från rättsväsendet blir dessutom ofta intressanta även om rapporteringen är korrekt.

Söndagsbetraktelse nr 87 (170122)

Vad är det som gör att man ibland inte vill ägna sig åt någonting annat än den bok som man just håller på med?

Den frågan fick jag anledning att ställa mig när jag häromdagen läste ut Robert Harris ”An officer and a spy”, om Dreyfusaffären. Den är skriven med överste Picquart som ”jag”, alltså den person i armén som gjorde vad han kunde för att få Dreyfus friad sedan han förstått att denne var oskyldig. En oerhört spännande och välskriven bok om ett oändligt fascinerande ämne: kampen för sanning och rättvisa med nästan alla som motståndare. Jag rekommenderar boken varmt och tänker återkomma till den i ett annat sammanhang.

Men nu var det inte vare sig boken eller ämnet som min betraktelse skulle handla om. Utan frågan om varför man blir totalt absorberad av vissa böcker, så absorberad att man blir otrevlig när någon vill dra iväg ens tankar till något annat.

Den där absorptionen kände jag ofta som barn och ung. Men när jag har läst böcker som vuxen har den varit sällsynt. Den kom när jag läste Blonde av Joyce Carol Oates, Aprilhäxan av Majgull Axelsson och Livläkarens besök av PO Enquist. Men annars mycket sällan. De sista 50 sidorna i böckerna går alltid lätt, liksom nästan alltid de 50 första. Men däremellan är det ofta halvtrögt.

Jag har kommit fram till att den uteblivna absorptionen för min del troligen beror mest på någon av två saker, eller ibland båda:

1. Jag läser ofta ”fel böcker”. Det blir inte sällan böcker med anknytning till samhällsfrågor, eller sådana som av någon annan anledning är ”viktiga” att läsa. Och det är inte alltid de böcker som är mest medryckande.
2. Annat har med viss nödvändighet trängt sig före och känts så prioriterat att jag inte har kunnat drunkna i böcker som förr.

Så vad lär man sig av det? Kanske inte mycket mer än att nödvändiga prioriteringar styr ens liv?

Det låter ju inte så kul. Betyder det kanske att man borde se till att ha färre nödvändiga prioriteringar? Så att man drunknar i sin bok oftare? Helt enkelt för att den är så välskriven och engagerande att man bara måste veta hur det går.

Söndagsbetraktelse nr 88 (170129)

Ingvar Carlsson är född 1934. Hans senaste bok heter ”Lärdomar – personliga och politiska”. Där finns mycket klokt att hämta. Här är tre citat som drog iväg mig på tankar under veckan som gick.

s. 38: ”Jag har en trygg och lycklig barndom, främst tack vare en fantastisk mamma. Vår familj lever visserligen med små marginaler, men det som saknas av materiella resurser kompenseras mer än väl av värme och omtanke. De flesta av mina kompisar kommer från ekonomiskt välbärgade familjer i Villastan. Vi bor i Lugnet, arbetarstadsdelen, som gränsar till de finare kvarteren. Utan att jag då genomskådar det, hjälper mina kamraters föräldrar mig ibland genom att erbjuda mig att följa med deras son på bio så att de får vara hemma. Egentligen vill de bjuda mig utan att generera oss för att vi inte har råd. En granne, ingenjör Svensson, ber mig flera gånger i veckan springa till posten, apoteket och andra ställen. Han ger mig ett särskilt namn: Chefen för de löpande ärendena. Varje gång får jag bra betalt. Det är ingen tillfällighet att han bland alla barn i området väljer mig. Jag får på så sätt en veckopeng som annars är otänkbar.”

s. 93: ”Under många sensomrar besöker vi, tillsammans med Thage G. Peterson med hustru Marion och sonen Fredrik, familjen Palme i stugan på Fårö. Olof och Lisbet är särskilt måna om att barnen ska trivas. Vi är solbrända, utvilade, avspända och glada. Politiken får vika för bad, utflykter och lättsammare samtalsämnen. Diskussionerna kan vara livliga men ämnena väljs noga. Dagen avslutas med att Lisbet bjuder på middag.”

s. 94: ”Lisbet Palme skulle inte ha sagt att Christer Pettersson var den man som höll i revolvern om hon inte var helt säker.”

Och ett slags sensmoral, för en gångs skull i diktform:

Att utan nån åthäva se,
till någon annans barn.
Att samtala bra som idé,
och med en lagom plan.
Att släppa nåt som kan va fel,
men som är tryggt och vant.
Är strävanden bra alla tre,
men det är svårt som fan.

Söndagsbetraktelse nr 89 (170205)

På lördagskvällen var jag ”Gäst i soffan” hos Vadstena Nya Teater. Det var en intervju på 2 ½ timme med inblandad musik. Jag hade fått lämna en lista på låtar som jag gillat under mitt liv, och teaterns sångare och pianist hade tränat in nio av låtarna.

Utsålt var det. Ines och Vera (som skötte utfrågningen) är välkända personligheter i Vadstena och tidigare Soffkvällar har gjort evenemanget populärt.

Jag träningstittade på Skavlan kvällen före; hur ska man egentligen vara som utfrågad för att det ska bli bra? Ja, det här Skavlan-programmet visade tydligt att det inte räcker att vara trevlig (om man nu kan vara det), inte heller att man har några intressanta saker att säga (om man nu har det). Och det räcker inte med en riktigt bra intervjuare (som

Skavlan) om gästen inte håller måttet. Det här programmet var suveränt den första halvan (med Henrik Schyffert och Karpe Diem som gäster) men klart sämre den andra (med Sara Danius och Anita Kåss). Och det var tyvärr direkt dåligt de sista tio minuterna, när den genomsympatiske Lars Lagerbäck satt i intervjustolen.

Allra värst i intervjuer är skryt (1), sedan kommer dåliga skämt (2) och därefter plattityder (3). Men det blir också misslyckat om samtalet är för uppstyrt (4) eller om den intervjuade svarar vid sidan av frågan (5) eller är för långsam i huvudet (6). Sex grynnor att ta sig förbi.

När jag några dagar före evenemanget tittade på Ines och Vera på YouTube blev jag lätt förskräckt. Tydlig buskisvarning. Men jag fick höra att de kan vara allvarliga också, att de är ömsinta och trevliga. Gott så.

Så hur blev det? Jo, Ines och Vera (som egentligen heter Eva Granlund och Malin Kärrbrink) var suveränt väl förberedda, intelligenta, snabba och rara. Sångarna var fantastiska, kanske särskilt i Jag ger dig min morgon och Fields of gold. Själv var jag för trög några gånger men klarade mig nog ändå hyggligt till sist. Utan tvekan var det Ines, Vera, Gabriella Wahlström (sång) och Johan Ravelid (piano) som förtjänade de varma applåderna bäst.

Det är lite generande men onekligen en boost att få vältra sig i sitt eget liv och sin musik under en kväll. Inför publik!

Av de sex grynnorna ska jag hädanefter försöka tänka på fyra i alla samtal.

Söndagsbetraktelse nr 90 (170212)

Lennart Nilsson, Stig Grybe, Björn Granath, Svend Asmussen, Hans Rosling, Nicolai Gedda, nu börjar det bli som i början av 2016. Många saknas mycket.

Saknad, ibland sorg. Låt mig säga några ord om den sorg som kommer oväntat, om ytterligare en välkänd och skicklig person som lämnade oss de senaste veckorna, och om lojalitet.

Den 1 februari avled Lars-Erik Berenett. Då kom den till mig - en oväntad sorg. Om jag ska vara ärlig är det sällan som jag känner verklig sorg när en människa dör. Men nu gjorde jag det, och blev lite förvånad över min reaktion.

Jag kände inte Lars-Erik Berenett. Men vi sågs ett par gånger, och hörde av varandra ytterligare ett par. Kanske skulle vi ses över en kopp kaffe så vi sista gången. Det är ju sånt man säger, men det hade nog kunnat bli av.

Lars-Eriks största filmroll var den som Roland Hassel, huvudpersonen i Olov Svedelids polisromaner och i filmerna. Jag hade själv en miniroll i den tolfte och sista av dessa filmer, "Hassel – Privatspanarna". Regissör och fotograf var den geniale Måns Månsson (H:r Landshövding, Yarden, Stranded in Canton).

Efter premiären på "Hassel – Privatspanarna" på Grand i Stockholm var det en diskussion på scen med Måns Månsson, Lars-Erik Berenett och ytterligare ett par personer. Den här filmen är nästan så långt ifrån de traditionella polisfilmerna som man

kan komma. Den är en reflekterande konstfilm med inbyggd skepsis mot polisfilmer i allmänhet, och därför faktiskt också mot de tidigare Hasselfilmerna. I diskussionen sas det också några halvt nedlåtande ord om dessa.

Men då gick Lars-Erik Berenett till försvar för de gamla filmerna, för Olov Svedelid och för Roland Hassel. Och han gjorde det på ett sätt som var ömsint, intelligent och respektingivande.

Lars-Erik Berenetts lilla anförande på Grands scen blev en ovanligt god illustration till den kanske viktigaste av alla frågor man kan ställa sig: Var har jag min lojalitet?

Att svara rätt på den frågan fordrar ofta – snarare än lojalitet – integritet. Det hade Lars-Erik Berenett.

Men det blev inget av med det där kaffet. Kanske var det därför jag blev oväntat sorgsen.

Söndagsbetraktelse nr 91 (170219)

Jag fyllde 67 i förrgår och har sju arbetsdagar kvar till pension. Jobbet i Högsta domstolen är fantastiskt roligt, men det ska bli skönt att äga sin tid.

För mig är det härligt att se framåt. Men så här skrev min vän Rosi Widell på Facebook från sin sjukhussäng i går, strax innan hon gratulerade mig: ”God morgon kära FB vänner. Jag vill tacka för att ni finns som stöd. Så många som kommer och skriver, inte visste jag att ni brydde er så här. Jag har det bra här även om det är en kamp. Jag tappades på 5,2 liter vätska i magen så då kunde jag andas igen normalt. Doktorerna tror att jag har mellan 1-2 veckor kvar innan det är Slut och den tiden skall jag fylla med lite glädje. Kram alla vänner ”

Rosi har mötts med oerhört mycket värme och kärlek under sin sista tid. I verkliga livet, men också på FB. Det är fantastiskt och rörande att läsa alla innerliga hälsningar. Och Rosi är en förebild för oss alla. Hon möter döden på det mest beundransvärda sätt, med stor värdighet och omtänksamhet. När jag frågade om jag fick skriva om henne i min söndagsbetraktelse svarade hon: ”Skriv du kära vän. Döden kommer ingen förbi och jag möter den snart utan rädsla men med nyfikenhet. Kram kära vän”

Det viktigaste med döden är livet. Och livet är en tavla som man målar på varje dag. In i det sista kan man lägga till lite färg, lite allvar, lite ansvar, lite kontur. Det gör Rosi nu. Hennes tavla blir en av de riktigt fina.

Kram kära vän. Vi ses i Nangijala.

PS Den som vill läsa mer om Rosi kan göra det här: <http://www.sn.se/personligt/rosi-arkvinnan-som-talar-med-radjuren/>

Söndagsbetraktelse nr 92 (170226)

Den 4 december skrev jag att det var tre månader kvar till pension (betraktelse 80). Och att jag hade bestämt mig för att sedan ägna 30 % av tiden åt att hjälpa, 30 % åt egen

förkovran. Återstående 40 % är fria för t.ex. resor, bokläsning, skrivande, vila och kanske arbete.

Nu har de tre månaderna gått. Tisdagen den 28 februari är min sista arbetsdag. Arbetsrummet är rent sånär som på datorn och några papper i plastmappar. Jag har kört hem böcker och annat i tio lådor (tack Hanna och Petter för hjälpen!), kastat och gett bort ungefär lika mycket.

På tisdag eftermiddag kl. 15 blir jag avminglad i Högsta domstolens bibliotek av mina fantastiska arbetskamrater. Då ska jag säga två saker:

- att jag älskar deras professionalitet och engagemang,
- att jag tänker skriva en bok, ”Högsta domstolen inifrån”.

Av att planera för den sista tredjedelen av sitt liv lär man sig att man borde ha planerat bättre för den andra. Den första var i det hänseendet svåråtkomlig.

Söndagsbetraktelse nr 93 (170305)

Vår filmcirkel besöker Kuba i två veckor. Först Havanna i fyra dagar, sedan rundresa med hyrbil i en vecka och sist ytterligare ett par dagar i huvudstaden. Här är några första intryck:

1. Människor är påtagligt vänliga och allt känns väldigt säkert. Men det finns ganska många som tigger (inte minst gamla), om än inte lika många som hemma.
2. Det är ovanligt mörkt på gatorna om kvällarna. Och ovanligt många människor.
3. Några allsidiga mataffärer finns inte. Och många varor är omöjliga att hitta. En butik säljer kött, en annan frukt och grönsaker, en tredje drycker, en fjärde bakverk, och så vidare. Någon enstaka affär har lite större variation, men utbudet är extremt magert.
4. Restaurangerna är ganska bra. Det blir enstaka bottennapp, men för det mesta är maten god.
5. Havanna är enormt slitet och renoveringsbehovet omätligt. Men längs ett par gator och vid Plaza Vieja i Gamla stan är byggnaderna i stort sett färdigrenoverade. Och fantastiskt vackra! (Hela Gamla stan är Unesco-världsarv, och ganska mycket pengar kommer in från andra länder, bl.a. Japan, Tyskland och Venezuela.)
6. Några cyklar ser man inte, och bara någon enstaka stadsbuss. Men många turistbussar och gott om turister.
7. På Kuba är det kontanter som gäller. Vi har än så länge inte hittat någonstans där vi kunnat betala med kort. Men en och annan bankomat kan man hitta. (Valutan pesos finns i två varianter, en konvertibel och en nationell. Det sägs att den nationella är på väg bort, och nuförtiden verkar den inte ha någon funktion.)
8. Hemingway är stor här, och man visar gärna upp hans favoritbarer och hans hotellrum. (I det sistnämnda är det ett litet museum. Just nu fokuserar man på Nobelpriset, som han fick år 1954. Svenska akademiens prismotivering var: ”För hans kraftfulla och inom nutida berättarkonst stilbildande mästerskap, senast ådagalagt i Old

man and the sea.” – Det finns även ett Hemingway-museum strax utanför Havanna, men där har vi inte varit.)

9. Det finns i princip fem sorters taxi: a) Gula moderna bilar, b) Gula gamla Lada-bilar, c) Skraltiga bilar som ser ut lite hur som helst men har taxiskyld, d) Perfekt hållna gamla amerikanare och e) Taxicyklar (trehjulingar med sits). De sistnämnda finns i ett våldsamt överflöd.

10. Temperaturen är mycket behaglig, 25-30 grader. Havet är blått och härligt, och det breder ut sig strax nedanför vår hotellterrass.

Söndagsbetraktelse nr 94 (170312)

Vi har nu varit i Kuba i tio dagar och känner oss lite bekanta med landet. De tio ”första intrycken” från förra söndagen håller än, alla utom ett. Det finns faktiskt gott om cyklar och även gott om stadsbussar här.

Det som är mest intressant med Kuba är ändå den politiska situationen. Som turist ser man inte så mycket av den. Men man ser att det bara finns en enda tidning (”Granma”) och inte mer än en inhemsk tv-kanal. Och man ser att många är fattiga, att ingen verkar rik, att det finns massor av hästar med vagnar och att det för en besökare från Sverige även i övrigt är, på många håll, som att flytta sig 60 år tillbaka i tiden. Samtidigt går många ungdomar klädda precis som våra ungdomar hemma i dag.

Under vår resa har jag läst Erik Jennisches ”Måste få polisen ur huvudet” (2013). Det är en spännande och välskriven bok om framför allt demokratirörelsen på Kuba och dess villkor. Men den innehåller också ett mycket intressant avsnitt om demokratirörelser i allmänhet och hur man bär sig åt för att om möjligt få slut på diktaturer. Det görs paralleller med bl.a. östeuropa och den arabiska våren.

Revolutionen på Kuba genomfördes slutgiltigt den 1 januari 1959. Fidel Castro och de andra kallade sig inte kommunister från början, men det gick inte lång tid innan landet var beroende av Sovjetunionen och blev en kommunistisk diktatur med allt vad det innebar av ofrihet, statligt ägande och förtryck av dissidenter. När Sovjetunionen föll år 1991 förlorade Kuba en stor del av sina inkomster, och en redan svår ekonomisk situation blev katastrofal. Ett par viktiga åtgärder som man då så småningom genomförde var att öppna landet för turister och att tillåta privat näringsverksamhet i liten skala.

Det kubanska folket är inte oppositionellt. De allra flesta stödjer revolutionen och ledningen. Hur mycket av detta som beror på ideologisk skolning från barnsben och hur mycket som är övervägt, det är svårt att veta. Men en demokratirörelse fick viss luft under vingarna på 1990-talet, och det bildades flera små organisationer för mänskliga rättigheter. År 2003 gjorde regeringen ett hårt tillslag mot rörelsen, och 75 av de främsta demokratiförkämparna dömdes till mångåriga fängelsestraff. De påstods ha gått främmande makts (USA:s) ärenden.

Efter att Raúl Castro efterträtt sin bror för drygt tio år sedan har den kubanska ledningen genomfört en del reformer i ekonomin. Ett viktigt öppnande har som bekant skett i relationerna med USA. Men det finns inte något hopp om att den kubanska regeringen frivilligt kommer att öppna för fria val, inte heller att USA eller omvärlden i övrigt kan

driva fram en sådan utveckling.

Hoppet står i stället till den inhemska demokratirörelsen. Efter ledningens makt demonstration år 2003 har rörelsens aktiviteter ökat i antal på ett tydligt sätt. Förhoppningsvis kommer tillräckligt många kubaner att ge rörelsen sitt stöd under åren som kommer. Omvärlden kan bistå genom att noggrant följa med i vad som händer, och reagera.

Även den som i huvudsak känner sympati med det som hände år 1959 (som jag själv) måste naturligtvis hoppas på demokratisering och frihet. Kuba är ett fantastiskt fint land, men här finns enormt mycket att göra.

Söndagsbetraktelse nr 95 (170319)

Jag kan vara lite tjugig med vissa ämnen. Städer är ett sådant. Men nu finns det tre orsaker att skriva om det ämnet igen, så då gör jag det.

De tre orsakerna är: 1. Torgny Lindgren är död. Han sa någon gång att hans favoritsyssla var att vandra i storstäder. Berlin gillade han allra bäst. 2. På vår lista över "50 städer som man måste se innan man dör" har vi nu besökt nr 46, Havanna. 3. Efter en resa kan man inte låta bli att förundras över städers skilda förutsättningar. Hur rättvist är det egentligen att jämföra och betygsätta städer som har så olika villkor som t.ex. Havanna och New Orleans eller Mariefred och Oxelösund?

1. Det är så många som har skrivit och talat fint om Torgny Lindgren, så jag ska avstå från att försöka tävla i den grenen. Bara säga att han är en av de författare som jag gillar allra bäst. (Ja just det, gillar, inte gillade. För om döda författare talar man ju i presens när man talar om dem som författare.) Han bodde i prästgården i Tjärstad, i Kinda kommun, invid den kyrkogård där min farfar och farmor och mina fastrar och farbröder ligger begravda. Ett par kilometer från Valla, där min kusin Gunilla bodde (se Söndagsbetraktelse nr 53). Och när jag träffade honom ett par gånger talade han med stor värme om Gunilla, som i många år hade en lanthandel där han brukade handla.

2. På 50-listan (som är något justerad sedan jag skrev om den i Söndagsbetraktelse 32) återstår nu Marrakech, Teheran, Shanghai och Hongkong. Inom fem år ska vi ha besökt även dessa fyra. Åtminstone om jag får bestämma ...

3. Havanna är en så sliten stad att den nästan måste kallas förfallen. Hundratals byggnader är i ett sådant skick att man undrar varför de inte har rivits för länge sedan. Det fordras miljarder och åter miljarder konvertibla pesos om man ska kunna restaurera hela staden. Och Kuba är ett fattigt land, så pengarna kommer inte att finnas under överskådlig tid om inte andra länder går in och hjälper till (som de i viss mån gör). Samtidigt är vart tionde hus i Havanna så vackert att man knappt kan se sig mätt. Men helhetsbetyget kan bara bli en trea på en femgradig skala.

I New Orleans var förutsättningarna helt annorlunda efter orkanen Katrinas massaker år 2005. Där fanns alla de där miljarderna. Och i dag är nästan allt återuppbyggt och fint igen. En klar femma.

Mariefred är en av de härliga småstäder i Sverige som har både historien, läget och de gamla vackra husen på sin sida. En femma precis som Visby, Vadstena, Sigtuna,

Uppsala, Lund, Stockholm och ytterligare ett par städer. Oxelösund fick ett nytt centrum på 1950-talet och det Gamla Oxelösund fick ge plats för ett stort järnverk och en utbyggnad av hamnen. Förlåt alla Oxelösundsbor, men staden är ful och opersonlig. En etta. (Vi glömmer de andra ettorna nu.)

Men frågan var ju om det är rättvist att jämföra och betygsätta när premisserna skiljer sig åt så mycket. Och svaret är förstås nej. Men säg den betygsättning som är rättvis.

Söndagsbetraktelse nr 96 (170326)

Den som inte vill läsa om Quickärendet och medierna kan sluta läsa här. Men den som vill lyssna på två reflektioner i ämnet får fortsätta.

1. I måndags intervjuades jag för "Söndagsintervjun i P1" av Martin Wicklin (sänds i dag söndag kl. 08.05). Det blev två timmars samtal, varav 1 ½ timmes käbbel om Quickärendet, allt nedklippt till 45 minuter. Av det som hade klippts bort fanns det som jag påpekade var det viktigaste för mig att säga. Nämligen att medierna har blivit part i ärendet och driver sin linje, och att detta är något som medier alltid måste undvika. Martin invände att jag och mina kamrater i Öjegruppen ju också är part i ärendet. Relevant? Min kommentar om det hade också klippts bort.

Det viktiga är att medier som refererar ett tvistigt ärende ska vara opartiska i själva tvistefrågan. Ifrågasättande förstås, men opartiska. Här har medierna blivit inte bara partiska, utan själva en part. (Att de dessutom har fel, det är i sammanhanget bara en detalj.)

2. Den 13 mars skrev Oisin Cantwell i Aftonbladet en kolumn om min pensionering, se <http://www.aftonbladet.se/nyheter/kolumnister/a/OKm3k/goran-lambertz-gar-i-pension-och-lamnar-ett-ojamnt-arv-efter-sig>. Jag läste den inte förrän efter att vi kommit hem från Kuba i förra veckan. Men då skrev jag en svarsartikel, framför allt därför att Cantwells text var elak och full av sakfel men också därför att Aftonbladet som enda tidning fortsätter att envisas med att det påståendet att Quickärendet var en rättsskandal. Aftonbladet meddelade efter någon dag att man refuserade min artikel, så jag har lagt ut den på min hemsida, se <http://goranlambertz.se/articles/svar-pa-oisin-cantwells-angrepp-den-13-mars-2017/>. Och i stället för publicering av svarsartikeln har jag begärt att tidningen rättar nio faktafel. Sådana fel ska enligt tidningarnas publiceringsregler rättas "när det är påkallat". Sannolikt tycker inte tidningen att det är "påkallat" med rättelser, för Aftonbladet brukar inte vilja skylta med slarvig research. Vi får se.

Det viktiga här är inte Quickärendet, och inte heller rätten till replik eller rättelse. Det viktiga är elakheten. Själv är jag van och kan rycka på axlarna åt påhoppen. Men här var Oisin Cantwell dessutom nedlåtande mot Susanne, och därtill utan att hon hade haft något med den sak att göra som han tillskrev henne. Jag förlåter honom gärna för att han var slarvig. Men varför vill Aftonbladet, Sveriges största tidning, vara så elak som man är?

När medierna är elaka påverkar det inte minst barn och unga. Och därmed medverkar man till ett slags förgiftning.

Vilket är egentligen tidningens syfte med att vara elak? Jakt på läsare i en för tidningarna svår tid? Är det i så fall värt det? Jag hoppas att chefredaktören vill svara

mig på detta.

Söndagsbetraktelse nr 97 (170402)

Redan tidigt veckan som gick bestämde jag mig för att nästa söndagsbetraktelse (= denna) skulle handla om humor, och vad det egentligen är som man skrattar åt. Jag hade funderat på den saken sedan jag hade läst det här för ett par veckor sedan, med rubriken Experiment från Blandaren:

"– Man tar en helikopter och ställer in den i ett lufttomt rum.
Sedan ser man hur den bär sig åt."

Jag skrattade högt och länge, och jag kunde nästan inte sluta. Och det slog mig, att så reagerar jag väldigt sällan. För det mesta blir det ett småskratt eller ett leende, och så är det bra med det. Vad var det som gjorde att jag skrattade så hjärtligt åt detta?

När jag igår lördag hämtade tidningarna i brevlådan, lätt funderandes på mitt söndagsbetraktelseämne, skulle jag i vanlig ordning städa tidningarna på reklambilagor och annat ointressant. En bilaga till UNT höll på att hamna i skräphögen när jag läste rubriken på framsidan: "Det här är faktiskt roligt". Jag slog upp tidningen, och artikelrubriken och ingressen var "Garv & miljö – Ett gott skratt förlänger livet, men vad är det egentligen vi skrattar åt?"

Det var ju en tillfällighet som hette duga. Jag funderade på att byta ämne till "tillfälligheter" men bestämde mig för att först läsa UNT-artikeln. Och då insåg jag att jag inte skulle kunna bidra med något. Ämnet är redan genomtröskat. Bland annat gjorde DN en undersökning år 2014 om vad svenskarna skrattar åt. S.k. referenshumor var populärast, därefter skämt om andras misslyckanden och skämt om egna misslyckanden. Imitationer, skämt om etniska stereotyper, skämt om manligt och kvinnligt och s.k. slapsticks var också ganska populära, medan religionsskämt, skämt om döden, kiss- och bajshumor, ordvitsar och buktaleri fick rätt så låga siffror.

Av artikeln framgick också att det år 2001 gjordes en vetenskaplig undersökning för att ta reda på vad som är världens roligaste skämt. Detta vann:

"Larmoperatören får ett samtal från en jägare som befinner sig ute i skogen.

JÄGAREN: Min jaktkompis är död. Han tog sig för bröstet och rasade ihop på marken. Vad ska jag göra?"

LARMOPERATÖREN: Börja med att försäkra dig om att han verkligen är död.

--- Det blir tyst i luren. Sedan hörs ett skott. ---

JÄGAREN: Okej, vad gör jag nu?"

Så den här söndagen blev det en betraktelse om betraktelsen som inte blev av. Och jag undrar fortfarande varför jag skrattar så gott åt helikoptern.

Söndagsbetraktelse nr 98 (170409)

Alla stora nyheter i veckan till trots ska jag ägna denna betraktelse åt en familjetilldragelse. Min lillasyster Ewa-Lotta fyllde 60 i går den 8 april och firades av oss, de närmaste, med en praktfull middag och diverse tillhörande evenemang.

När jag förberedde mitt lilla hyllningstal slogs jag av två saker. För det första hur mycket man faktiskt kan minnas när man sätter sig och tänker efter och får hjälp på traven av fotografier och annat. Jag minns som i går hur skrynklig (och ärligt talat ganska ful) Lotta var när jag såg henne första gången genom en lucka på Kisa BB. Och jag minns starkt hur kränkt jag kände mig av att pappa tyckte att mitt förslag på namn (Harriet) inte ens var värt att ta på allvar.

Och för det andra slogs jag av hur otroligt söta just ens egna småsyskon och barn har varit. Fotografierna är så bedårande att man bara smälter, och ler fånigt. Och Lotta blev faktiskt otroligt söt efter den där första fulchocken på BB. Klart sötast av alla barn i Kisa.

Man kan undra vad det beror på att just de egna är sötast. Att det skulle vara så rent objektivt är ju lite svårt att tro. Men sötast är de – den upplevelsen är stark och säkert i någon mening sann.

Kan det handla om något så enkelt som kärlek?

Söndagsbetraktelse nr 99 (170416)

Påskdagens söndagsbetraktelse kommer från San Marino, där Susanne och jag igår firade (tillsammans med Karin, Hanna och Petter T) att det är 45 år sedan vi träffades. Det var den 15 april 1972 på Kantorsgatan, ett studentbostadsområde i Uppsala där Susanne bodde tillsammans med bl.a. Gudrun Hörnquist, min klasskamrat från gymnasiet i Linköping. Det var Gudruns förtjänst att jag blev bjuden på deras korridorfest; jag var i Uppsala och gjorde lumpen.

Jag minns den där festen som om det var i går. Det var Björn och Agneta och Ingrid och Sam och Rolf och Gudrun och Susanne. Och så jag. Susanne snusade, och kanske lite grand under inverkan av vinet sa jag att jag aldrig hade pussat en flicka som hade snus under läppen. Sexton månader senare föddes Petter, för vi blev snart helt säkra på att vi ville ha barn tillsammans. Susanne var 21 och jag 23. Det var lycka.

I ärlighetens namn besökte vi San Marino mest som en del i vårt (mitt?) listbeteende. Vi hade tre länder kvar att besöka i Europa, nu har vi två. San Marino är ett intressant litet land med ca 30 000 invånare, en av världens äldsta stater. När Kyrkostaten Italien bildades år 1861 lyckades San Marino bevara sitt oberoende genom ett vänskapsavtal med Italien. Landet var neutralt under andra världskriget och blev en fristat för många italienska judar. Statskicket är parlamentariskt demokratiskt med 60 ledamöter i parlamentet, en regering som väljs på fem år och två statschefer som utövar ämbetet samtidigt och som väljs av regeringen.

Men framför allt är San Marino mycket vackert. Den egenskapen delar landet med denna betraktelses huvudperson.

Söndagsbetraktelse nr 100 (170423)

Det är inte lätt att umgås. Man irriterar sig på varandras egenheter, man vill inte komma i skymundan, man vill ha trevligt, man tycker värdefull tid går förlorad, man förstår inte hur någon kan vara så självcentrerad, man tycker de andra kunde lyssna på det man har

att säga, man vill bli respekterad, man tycker någon är överlägsen eller nonchalant, man vill tala allvar, man tycker samtalet är för stelt, man vill inte lyssna på någons långa berättelser eller förklaringar. Och så vidare, och så vidare.

Det intressanta är att de flesta egentligen känner till de viktigaste umgängesreglerna men att samtalet ofta blir lite misslyckat ändå. I varje fall är man ofta missnöjd med något efteråt.

Så hur ska man göra? Kanske verkligen anstränga sig för att följa några enkla umgänges- och samtalsregler? Det kunde då möjligen vara dessa 20:

bidra

1. Visa intresse för de andra. Ställ frågor och se intresserad ut.
2. Försök bidra till samtalet med egna ämnen eller synpunkter, helst på ett positivt sätt.
3. Lägg inte i onödan sordin på glada samtal.
4. Skoja inte bort allvarliga samtalsämnen om det inte av någon anledning behövs.

var inte otrevlig

5. Rätta aldrig någon på ett hånfullt, arrogant eller annars otrevligt sätt.
6. Var aldrig heller i övrigt hånfull, arrogant eller annars otrevlig.
7. Demonstrera aldrig motvilja eller missnöje genom att vara tyst.
8. Mobba aldrig genom t.ex. sättet att styra samtalet eller sättet att kommentera.

var trevlig

9. Le mycket, se gärna andra i ögonen.
10. Om någon i sällskapet har ett irriterande sätt, var ändå vänlig mot personen.
11. Var engagerad och entusiastisk utan att överdriva.
12. Försök bidra till en angenäm och behaglig stämning.

irritera inte

13. Håll inte ordet för länge.
14. Berätta inte om saker som du vet, har varit med om eller hört utan att vara ganska säker på att det uppskattas.
15. Om de andra blir irriterade på något du säger eller gör, envisas inte. Försök förstå anledningen, helst genom att fråga någon vänligt efteråt.
16. Skryt aldrig. Säg inget som är mest för att göra dig intressant.

övrigt

17. Var inte öppet kritisk mot hur någon av de andra är, om det inte är nödvändigt.
18. Var inte undergiven, vare sig mot sällskapet eller någon enskild. Acceptera inte att någon är överlägsen e.d., men försök lösa situationen med gott humör.
19. Respektera blyghet och tillbakadragenhet. Tvinga inte in någon i samtalet.
20. Tänk på andras välbefinnande mer än det egna.

Lördagskvällsbetraktelse

DN och SVT tar nu Quickärendet till avstamp för ett nytt angrepp på rättsväsendet, men framför allt på Sven Å Christianson. Nu gäller det utredningen om mordet på 4-årige Kevin. Det kan vara rätt, det kan vara fel, låt oss ge Dan Josefsson och hans tre dokumentärer en chans. För egen del tänker jag kommentera med jämna mellanrum, för det som händer nu är viktigt.

Redan från början står det klart att man är ute efter Sven Å Christiansons skalp. Så har DN:s upplägg varit (den gamla vanliga tre- eller fyrstegsraketen), och så blir det säkerligen i dokumentärerna. Dan Josefsson har svårt att svälja att Sven Å Christianson står lugn och trygg efter Quickangreppen, det vet jag av vad jag har sett.

Men det viktiga är allvaret i det som nu sker. Jag är inte särskilt väl insatt i utredningen kring Kevins död och vill inte utesluta att det finns saker att kritisera. Men DN:s hittillsvarande artiklar, och särskilt dagens ledare, ger onda aningar. Det verkar som om man är på väg att göra precis samma grundfel som i Quickärendet. Man hittar en massa konstigheter i utredningen och personer som är kritiska. Och så drar man sin slutsats: Den anklagade är oskyldig!

Det slutsatsen är naturligtvis alldeles tokig. Den KAN visserligen vara riktig, men inte som en följd av konstigheterna och felen. Det som avgör om den anklagade är oskyldig är naturligtvis vad som faktiskt skedde. Och det som avgör om det fanns anledning att avsluta rättsprocessen med konstaterandet ”skyldig” är om bevisningen var tillräcklig för en sådan slutsats. Konstigheter och fel minskar visserligen bevisningens värde, men den kan ändå räcka och bli över.

Som i Quickrättegångarna. Där har det samlade medieuppbådet gått på pumpen därför att man inte har förstått att man faktiskt måste granska den bevisning som fanns, innan man drar slutsatsen att Quick inte skulle ha fällts. Medierna har fått god hjälp av resningsåklagarna (som tycks ha bestämt sig i förväg) och Bergwallkommissionen (som själva säger att man bestämde sig i förväg). Tillsammans har de skapat en myt som tillhör de mest spektakulära villfarelserna som vi har varit med om.

Men inte nog med det. Nu uttrycker man sig om Quickärendet i vanligtvis ansvarskännande medier som om det vore klart och oomstritt att det var fråga om påhittade mord. Fastän mordet förvisso har inträffat, fastän det inte finns någon annan allvarligt misstänkt, fastän Bergwall erkände mordet när han hette Thomas Quick och fastän han lämnade sådana uppgifter att det var utomordentligt svårt att inte dra slutsatsen att han hade varit på plats när mordet skedde. Och det fanns teknisk bevisning fanns många vägrar erkänna det.

Man frågar sig naturligtvis hur en seriös tidning som DN och svensk public service-tv tänker när de nu drar sin vals på nytt. Varför vägrar de t.ex. att ställa de normala journalistiska frågor som lätt avslöjar hur det verkligen var? Låt mig ställa den frågan till DN och SVT nu: Varför gräver ni inte lite lite djupare? Jag tillhandahåller de frågor som bör ställas, om ni vill.

Jag tror att anledningen är att DN och SVT – liksom flera andra medier och personer – sitter för djupt i Quickgyttjan. Det kommer att bli alltför pinsamt om det visar sig att allt var fel från början. Det går nästan inte att leva med, tycker man. Bättre då att anfalla med en ny granskning. Och med en i vanlig ordning slarvig och alltför långtgående slutsats.

Jag ska ge Kevin-dokumentärerna en chans. Men jag medger gärna att jag har en förutfattad mening. Och jag medger gärna att jag tycker det är ansvarslöst av DN (läs dagens ledare i tidningen!) att använda de falska slutsatserna i Quickärendet som avstamp för ett hårdvinklat angrepp på Sven Å Christianson, framför allt, och på rättsväsendet. Ännu värre är det förstås om SVT gör samma sak.

Söndagsbetraktelse nr 101 (170430)

Ibland trängs de möjliga ämnena för Söndagsbetraktelsen alldeles ovanligt mycket med varandra. I veckan har det hänt så oerhört ledsamma och så fantastiskt glädjande saker. Och i dag är det Sista April, Valborgsmässoafton, som firas så det står härliga till här i Uppsala.

Och ändå väljer jag den här lilla berättelsen från Kopparvallen i Åtvidaberg, det måste ha varit i början av 1970-talet när Åtvidabergs FF hade landets bästa fotbollslag och firade triumfer även på de internationella arenorna. En underbar tid!

Den här kvällen var AIK på besök för en helt vanlig allsvensk match. Man hade inte många supportrar med sig från storstan, matchen var förlorad på förhand.

Hemmapublikens hejramsor dundrade fram:

HEJA BLÅTT, HEJA VITT, HEJA ÅFF!!!

Efter att ljudvågorna lagt sig hördes en ensam röst från västra läktaren (ståplats):

Heja Gnaget.

Förvåning bland hemmafansen, så där brukade det inte vara. Men snart tog man kraftfull ton igen med hejklacksledaren viftande den stora ÅFF-flaggan framför klacken:

HEJA BLÅA VITA LAGET, NI FÅR INTE TAPPA TAGET. ÅFF!!!

Strax hördes rösten, med släpig Stockholmsdialekt. Lågmält, men så ingen kunde missa den:

Heja Gnaget.

En viss irritation spred sig. Det här var inte riktigt schysst. En ensam storstadssupporter fick inte s.a.s. knyta ihop den stolta hejramsans med en egen knut som liksom förstörde.

Så nu nog man i extra högt och intensivt och länge:

VI ÄLSKAR BRUKET! VI ÄLSKAR BRUKET! VI ÄLSKAR BRUKET! VI ÄLSKAR BRUKET! ÅÅÅ! EFF! EFF!

Efter fem sekunder, en gnällig knorr från västra läktaren:

Heja Gnaget.

Det bär emot för ett ÅFF-hjärta. Men den ensamme AIK-supportern vann matchen på läktaren. Hur det gick i matchen? Oavgjort, jag tror det var 1-1.

Det ligger förstås en liten betraktelse i denna berättelse. Men varför vara övertydlig?

Söndagsbetraktelse nr 102 (170507)

Jag undrar om inte det onödiga politiska käbblat är vanligare i Sverige i dag än någonsin tidigare. Alla partierna ägnar sig åt det, men jag tror att M tar priset. Partiledaren Anna Kinberg Batra och partisekreteraren Tomas Tobé har svårt att göra något enda offentligt politiskt uttalande som inte innehåller ett syrligt påpekande om att regeringen har fel, har gjort för lite eller nu äntligen har anammat M:s förslag.

På Första maj gavs exempel på denna ordning. Socialdemokraterna utlovade en vårdmiljard och politiska motståndare ombads kommentera. Tomas Tobés besked var att detta minsann bara var en återställare efter en tidigare försämring som regeringen gjort. Jimmy Åkesson, däremot, sa ungefär att ”det är bra, vården behöver mycket mer resurser”. Jag är ganska säker på att Åkesson tyvärr vann den lilla matchen i folks ögon, i varje fall över M, kanske även över S.

Det är svårt att veta hur mycket det betyder att politiker är trevliga och generösa mot sina motståndare jämfört med om de är retliga och missunnsamma. Men jag tror man vinner minst lika många politiska poäng på att ge motståndarna ett erkännande som på att ge dem en känga.

För allvarligt talat. Vem blir särskilt imponerad av argumentet ”det var vi som var först” eller ”vi lovar mycket mer”? Åtminstone jag vill mycket hellre höra ett oreserverat ”bra förslag” eller ”då kan vi nog komma överens”.

Det skadar nog inte någon, utom möjligen motståndarna, att våra politiker väcker sympati genom en smula frikostighet. Då bidrar de dessutom till en bättre debatt och ett generösare samhällsklimat.

Söndagsbetraktelse nr 103 (170514)

Igår firade 37 cirkapensionärer 50-årsjubileum i Kisa. Det är ett halvt sekel sedan vi tog examen i Kisa Kommunala Realskola och gav oss ut på nya äventyr, i yrkeslivet eller fortsatt utbildning. Med realexamen i bagaget.

Glatt och uppsluppet var det, tillbakablickande och eftertänksamt. Vad hade det blivit av oss sprudlande levnadsglada 17-åringar? Blev vi lyckliga, hederliga, rejäla?

Vi ställde mängder av frågor när den nuvarande rektorn på Värgårdsskolan Johannes Kullered berättade och visade oss runt. En av frågorna var om det är bra stämning på skolan. Och svaret var utan någon tvekan: ja! Vi har väldigt snälla elever, engagerade och intresserade. Det är svårt att rekrytera lärare, men vi lyckas till sist. Och man trivs. Visst har vi problem ibland, men överlag är stämningen jättebra.

Det är något med Kisa. Jag vet inte om människor är bättre där än på andra håll, men något är det. Och jag kan tänka mig att det handlar om att lagom stora samhällen med mycket närhet, trygghet och gemenskap föder rejäla människor.

Så var det för 50 år sedan, och så tycks det vara i dag. Vi blev nog ganska lyckliga, hederliga och rejäla, vi som tog realen 1967. Och jag tror att det kommer att gälla för dom som kommer till Kisa om 50 år för att fira den dag då de slutade skolan där

hemma.

Närhet, trygghet och gemenskap, varför inte satsa mer på det?

Söndagsbetraktelse nr 104 (170521)

Flera har nog noterat att jag har ägnat mycket tid åt att följa mediegranskningen av Kevinärendet. Och jag kan inte låta bli att ta upp det även här. I en söndagsbetraktelse (som blir lång denna gång) bör dock perspektivet vidgas. Frågan bör vara: Om man lyfter blicken, hur ska man då se på det som har hänt?

Låt oss utgå från några grundfakta som jag tror att de allra flesta kan vara överens om:

1. Det var en oerhörd tragedi att den lille 4-åringen dödades, särskilt naturligtvis för hans familj.
2. Polisen hade en mycket viktig uppgift att lösa. Man måste komma i mål med utredningen på ett så bra sätt som möjligt, helst så att man efteråt kunde vara säker på vad som hade hänt, men utan att ge avkall på alla rimliga krav på rättssäkerhet och andra hänsyn till de inblandade.
3. När utredningen började peka mot barn som förövare måste spåren följas. Det innebar särskilda svårigheter som ställde polisen inför utmaningar som man var mycket ovan vid.
4. Förhören med de båda bröderna var misslyckade och klandervärda, i varje fall i de delar som visades i dokumentären. Man skulle ha gått mycket lugnare fram, och pojkarna skulle ha fått mycket bättre stöd.
5. Det kom så småningom fram sådana uppgifter under förhören och pojkarnas samtal med föräldrarna att det inte var något som helst tvivel om att pojkarna hade kommit hem redan samma kväll och berättat att de sett Kevin dö.
6. I ett långt förhör med Christian lämnade pojken sådana uppgifter att det fanns mycket stor anledning att tro – även om förhöret var klandervärdt – att åtminstone han hade medverkat på något sätt till Kevins död. Detta bekräftades av vad Christian enligt pappans anteckningar berättade för sin pappa efter att polisutredningen hade avslutats.
7. Det var inte fel att kalla Christians uppgifter för ”ett erkännande”, även om han inte själv använde detta ord. Men det finns inte något stöd för att tala om mord eller dråp, dvs. ett uppsåtligt dödande.
8. SVT:s dokumentär gav intrycket, och dessutom tydligt uttryck för, att det inte fanns något erkännande.
9. Centrala uppgifter angående pojkarnas medverkan redovisades inte i dokumentären (p. 6) eller tonades ner (p. 5).

Om man lyfter blicken från dessa grundfakta, hur ska man då se på det som hänt?

Jag tror att var och en som ärligt och öppet försöker ta in hela bilden blir ambivalent i åtminstone fyra hänseenden:

1. Inför polisutredningen och dess resultat: Å ena sidan ska polisen klandras för förhören. Det var hjärtskärande att se de båda pojkarna i förhørssoffan. Å andra sidan kan polis och åklagare knappast klandras för sitt konstaterande att utredningen hade kommit i mål. Man kunde vara tillräckligt säker på vad som i huvudsak hade hänt. Möjligen borde det ha förts en s.k. bevistalan i domstol.

2. Inför mediegranskningen: Å ena sidan var det utan tvekan motiverat att genomföra en mediegranskning av polisutredningen. Kritiken mot förhörsmetoderna var befogad. Å andra sidan fanns det inte fog för att förmedla intrycket att det var fråga om ett justitiemord. Det fanns i realiteten ett erkännande som var tydligt underbyggt av vad som hade kommit fram. Och SVT:s dokumentär var bedräglig genom att den dolde avgörande fakta.

3. Inför den fortsatta brottsutredningen: Å ena sidan är det bra att den tas upp igen med tanke på de tvivel som har väckts om den ursprungliga utredningens riktighet. Å andra sidan talar mycket för att åklagarens beslut blir en besvikelse för Christian och Robin i den meningen att de inte blir fullt ut friade. Man kan förmoda att åklagarens beslut blir någon form av kompromiss. Man kan samtidigt vara relativt säker på att man inte finner anledning att söka på allvar efter en annan gärningsman.

4. Inför slutresultatet: Å ena sidan är det härligt att höra Christian, Robin och föräldrarna lyckliga och glada inför det som hänt och inför framtiden. De förtjänar många fina år efter det förfärliga som de har varit med om, och det gäller oavsett vilken skuld Christian och Robin hade till Kevins död. Å andra sidan är det bekymmersamt att höra så många medieföreträdare uttrycka sig som om problemen är lösta genom granskningens resultat och som om det mesta är frid och fröjd. Det kommer en morgondag då alla kanske inte mår väl av den genomgång som nu har gjorts.

--

För egen del tror jag att det hade varit bättre att göra en helt igenom ärlig mediegranskning utan något väjande för sanningen och kanske utpekande av en klok väg framåt. Då hade man enligt min mening bort komma fram till:

- att polisens uppgift var mycket svår men att pojkarna utsattes för förhör som var felaktiga på ett allvarligt sätt,
- att allt visserligen talar för att pojkarna, eller en av dem, hade skuld till Kevins död, men att inget talar för att Kevin dödades med avsikt,
- att så lång tid nu har gått, med allt lidande som har orsakats, att alla bör kunna böja sina huvuden inför det hemska som skedde, lägga det bakom sig och möta varandra i kärlek och nåd.

Så kan en verklig och djup försoning ske, till tröst och glädje även för Kevins anhöriga. Och det är kanske inte för sent?

Söndagsbetraktelse nr 105 (170528)

En söndagsbetraktelse till om Kevinutredningen och SVT:s granskning. Det blir den sista. Men den måste skrivas. För det är mycket bekymmersamt att vårt public service tv-företag har sänt en dokumentär som dels är i hög grad ohederlig, dels har försatt huvudpersonerna i en på sikt mycket brydsam situation.

Man ska inte dölja en viktig sanning om det inte finns starka skäl. Här är inte skälen tillräckligt starka. Jag väljer därför att säga som det är.

1. Jag har nu läst stora delar av brottsutredningen. Några av de avsnitt som SVT inte visade klargör att de båda bröderna berättade på ett sådant sätt om hur Kevin dog att det

var helt oförsvarligt av SVT att inte visa det. Man ville uppenbarligen undanhålla sanningen för tittarna.

2. Det som pappan antecknade under och efter utredningen om vad pojkarna sa och ritade var så detaljerat och så tydligt att det på alla sätt bekräftade det som pojkarna själva berättade för polisen. SVT:s invändning att pappan gjorde sina anteckningar under press på sjukhuset är en tjuvinvändning som saknar all betydelse för bedömningen av anteckningarna. Det gäller särskilt som pappan fortsatte att göra detaljerade anteckningar efter att han kommit ut från sjukhuset.

3. SVT säger att Rolf Sandberg ljög när han sa att pojkarna hade erkänt. Men av förhörprotokollen framgår att de i realiteten erkände, även om ingen använde detta ord. Dan Josefsson sa i Aktuellt efter dokumentären att ”allt är fabricerat”, men inget var fabricerat. SVT säger också att pojkarna hade alibi. Av utredningen framgår med mycket stor tydlighet att de inte hade alibi.

I sin bok ”Fallet Mary Bell” skriver Gitta Sereny om mordet år 1968 på två små pojkar i Newcastle i England. Elvaåriga Mary Bell dömdes för båda mordet, en annan flicka friades. I den svenskspråkiga upplagan finns även Gitta Serenys berättelse om mordet på lille Jamie Bulger i Liverpool 1993. Två tioåringar dömdes för detta. Förhören i de båda fallen liknade på många sätt förhören i Kevinutredningen. Det var många och pressande förhör fastän poliserna var vänliga och omtänksamma. De misstänkta barnen nekade länge eller skyllde på varandra. Ett par av dem hade svårt att berätta när föräldrarna var närvarande.

Gitta Sereny skriver: Det viktigaste jag påminnes om var att människor måste förstå varför en sådan tragedi har hänt för att kunna försona sig med den.

SVT kunde ha gjort en dokumentär om de plågsamma barnförhören, det hade varit motiverat och bra. Men man borde inte ha fuskat och ljugit. Och man borde ha besinnat Gitta Serenys ord.

Söndagsbetraktelse nr 106 (170604)

De senaste veckorna har jag på nytt kallats för diverse elaka saker av några personer (Leif GW Persson, Jan Guillou, Dan Josefsson och kanske ytterligare några). Det har visserligen varit betydligt mindre av det slaget än jag hade räknat med, van som jag varit från Quickärendet. Men det är ändå värt att reflektera något kring frågan hur man ska förhålla sig till elakheter. Ska man bli arg, ledsen, besviken eller bekymrad? Eller ingetdera?

Det måste vara 30-40 år sedan som jag läste det goda rådet första gången: ”Om någon säger något elakt till dig eller om dig, ska du inte låta dig påverkas. För elakheter är inte ditt problem utan den elakes.” Det var en ögonöppnare av klass. För så är det du faktiskt!

Så det har jag hållit på sedan dess. Elakheter är inget att bry sig om. Det är bara att rycka på axlarna. Och inte bli vare sig arg, ledsen, besviken eller bekymrad. Ja, möjligen då bekymrad, fast å den elakes vägnar. För den som är elak har nästan alltid något grundläggande problem.

En annan sak är att man måste försöka se till att den sakkritik som ibland ligger i elakheten inte är befogad, och att det inte heller finns något annat bakomliggande som man bör göra något åt.

Som att man själv är nonchalant, arrogant, nedlåtande – eller elak.

Söndagsbetraktelse nr 107 (170611)

Det finns naturligtvis inte någon som minns att jag i betraktelse nr 57, för ett år sedan, sa att jag skulle återkomma till ämnet. Och ämnet var bedömningen av prestationer, men också om ett svenskt landslag bör inrikta sin prestation på resultatet eller något annat. Nu är det i alla fall dags. Att återkomma. Anledningen är Sveriges seger mot Frankrike i VM-kvalet i fotboll i fredags kväll.

Då, för ett år sedan, hade Sverige just åkt ur EM i fotboll redan i gruppspellet. Jag hävdade på Facebook att Sveriges prestation ändå hade varit riktigt bra (en dålig halvlek och fem bra), och några undrade om vi verkligen hade sett samma matcher. Sverige hade ju varit usla.

I betraktelsen skrev jag, möjligen lite provocerande ☺, att vem som har rätt i bedömningen av en prestation kan bero på om personerna begriper sig på det som ska bedömas eller inte – i det här fallet fotboll. Och så är det nog faktiskt, det kan man ju säga utan att förhäva sig för det är ju inte säkert att man har rätt. Men därmed behöver jag inte återkomma till ämnet ”bedömningen av prestationer” utan kan koncentrera mig på den andra frågan: Bör ett svenskt landslag inrikta sin prestation på resultatet eller något annat?

”Något annat” skulle t.ex. kunna vara

- att spela attraktivt (publikvänligt),
- att försöka utvecklas på längre sikt, eller
- att spela modigt hellre än fejt.

Om jag håller mig till fotbollens herrlandslag så spelade vi under Lars Lagerbäck (2000–2009) på resultatet. Vi försökte utnyttja våra resurser optimalt, vilket innebar att vi satsade mycket på en säker defensiv.

Under Erik Hamrén (2009–2016) spelade vi mera attraktiv fotboll, kanske lite modigare, i varje fall mer offensivt och lite chansartat. Det var kul men resultaten blev sämre.

Under Janne Andersson (2016–) är vi tillbaka till Lagerbäck-tänket. Vi spelar på resultatet. Men en viktig skillnad är att vårt landslag är bättre nu. Den bäste, Zlatan, är visserligen borta. Men vi har många som är riktigt bra. Och därför kan vi faktiskt numera spela BÅDE på resultatet OCH attraktivt och utvecklande.

Jag tycker det är svårt att säga om det var Lagerbäck eller Hamrén som tänkte och gjorde rätt. Nu är det lättare. Med de förutsättningar vi nu har är det givet att vi ska inrikta oss på resultatet. Och visst är det väldigt kul att vi är där nu, för första gången sedan 1994!

Och det var väldigt kul med Sebastian Larssons och Ola Toivonens segermål mot

Frankrike. Även om det ju faktiskt inte bör påverka bedömningen av lagets prestation. Mer än möjligen marginellt.

Söndagsbetraktelse nr 108 (170618)

[Funderingar om vad jag ska skriva om. Advokatsamfundet kanske? Vad finns det i så fall att skriva om det? Berätta om förändringen och striden kanske? Nej, det är inte mycket till betraktelse. Och ta ställning vill jag inte göra. Kloka människor på båda sidor. Det blir väldigt polariserat. Man kan vilja en sak väldigt mycket just därför att det har blivit strid. Och strider handlar ofta om annat än de ser ut att handla om. – Ja, det skriver om. Men då kommer jag osökt in på frågan om man ska resonera kring den verkliga frågan när man diskuterar konflikten, eller om man ska hålla sig till det som den ser ut att handla om. Hur är det här? Konflikten ser ut att handla om vem som är den bästa ordföranden. Då måste man faktiskt ta fram argument som handlar om det, som bakgrund, erfarenhet, klokhet, stöd, typ av verksamhet osv. Man kan inte resonera kring frågan om Ankies makt har blivit alltför stor. Det kan man prata om under ytan men inte öppet. Hur är det då med andra konflikter, t.ex. hemkonflikter om hur det ska möbleras e.d. Egentligen handlar konflikten kanske om att båda tycker att den andra vil bestämma för mycket och tar för lite hänsyn. Men frågan om hur man ska möblera handlar om detta och måste diskuteras utifrån det. Det blir väldigt konstigt om man diskuterar vem som bestämmer mest och sedan löser den aktuella konflikte utifrån det. Det går, men det blir konstigt.]

Strider och konflikter handlar inte sällan om annat än det som de ser ut att handla om. Så var det när Sveriges Advokatsamfund valde ny ordförande på årsmötet i torsdags. Valberdningens kandidat var disciplinnämndens ordförande Lena Frånstedt Lofalk, och som motkandidat lanserades styrelsens vice ordförande Christer Danielsson. Vid omröstningen vann Christer Danielsson med 37 röster mot 24, och därmed tillträder han den 1 juli som samfundets nya ordförande.

Nästan alla som jag har talat med säger att striden inte alls handlade om vem av de båda kandidaterna som var bäst lämpad att leda Advokatsamfundet. I stället handlade den i första hand om samfundets generalsekreterare, Anne Ramberg, och hennes inflytande i olika frågor. Det uppfattades ganska allmänt att Lena Frånstedt Lofalk var hennes kandidat och att valberedningen hade tagit hänsyn till det. Anne Ramberg är omvitnat skicklig men omstridd, och nu tyckte många att hennes inflytande blev för stort.

Andra omständigheter spelade också in, såsom att det finns en viss presumtion för att den som är vice ordförande stiger upp och blir ordförande, liksom att det finns en ännu starkare presumtion för att valberedningens kandidat väljs. Det första talade alltså för Christer Danielsson, det andra för Lena Frånstedt Lofalk.

Det brukar sägas att konflikter hanteras lättare och bättre om man klargör vad konflikten faktiskt rör och inte låtsas som om att den handlar om något annat. Och det kan nog vara sant. Men konflikter måste ändå diskuteras och lösas med argument som avser annat än det som konflikten egentligen i första hand rör. Det kan se ut som en paradox. Men tänker man efter, är det bara naturligt.

Söndagsbetraktelse nr 109 (170625)

Vi har firat midsommar i Kazakstans huvudstad Astana (med betoning på sista stavelsen). Ja, så mycket firande blev det väl inte (här känner man inte till midsommar), men det var i alla fall här vi var. Och det är inte någon pjåkig plats att vara, även om staden är egendomlig.

Egendomlig? Ja, här finns mängder av tjustiga, intressanta och ibland även vackra byggnader, alla uppförda efter att Kazakstan blev självständigt från Sovjetunionen 1991 och de flesta dessutom byggda sedan huvudstaden flyttat hit från Alma Ata år 1997 och dessutom bytt namn från Tselinograd. MEN: Här finns inte några gränder, inte ens några rimligt smala gator. Ingen trängsel, inga mysiga kaféer, inget folkliv. Avstånden är för långa för promenader, och cykelbanor kan ingen stava till. Det ger staden en tvåå på vår femgradiga stadsskala (där 5 är bäst). En stad utan riktig stadskänsla eller vettig stadsplanering kan inte hamna högre, trots fantastisk byggnadsarkitektur och ganska fina promenadstråk längs floden Isjim, som flyter genom stan.

Varför byggde man på detta sättet? Det frågade jag vår ryske reseledare. Och han svarade, säkert alldeles riktigt, att det har varit svårt för landet och dess politiker att frigöra sig från dels det sovjetiska arvet, dels en vilja att i någon mening vara ”störst och bäst”.

Astana påminner (förutom om vissa amerikanska ”bilstäder”) en del om Brasilia, som inte heller är någon mysig stad och som ju också är byggd så gott som helt från scratch. Men i Brasilia ligger i alla fall husen ”på rätt plats”, dvs. det finns en konsekvent stadsplanering vid sidan om planeringen för alla byggnader och monument. Det ger Brasilia en trea. Här i Astana verkar massor av byggnader (om än inte de viktigaste) nedslängda på någon plats där det fanns plats.

Men besöket här har tre stora vinster för vår del:

1. Vi har sett vår första världsutställning. En sådan pågår just nu i Astana. Temat är framtidens energilösningar. Fantastiskt intressant!
2. Vi har prickat av land 49 på vår (Susanne säger att den är min ...) lista över 50 länder som ligger helt eller delvis i Europa. Vitryssland (eller Belarus som man kanske ska säga nu) återstår.
3. Vi har besökt platsen för sovjettidens enda fångläger för ”moderlandets fienders kvinnor”. Dit kom de oppositionellas hustrur och barn. Vid tre års ålder skildes barnen från sina mammor och togs om hand av sovjetstaten. En film berättade om människoöden som fick det att knyta sig i magen och svida i ögonen. En nyttig påminnelse om Stalintidens terror mot de egna.

Extrabetraktelse måndagen den 26 juni

Jag måste skriva en extrabetraktelse från Kazakstan, landet som vi nu har besökt i en vecka och lämnar om några timmar. För de flesta låter det nog som ett av världens mest ointressanta länder, och i ärlighetens namn ska sägas att vi åkte hit mest för att vi ”måste” besöka alla länder i Europa.

Men vid närmare betraktande visar det sig att Kazakstan är ett mycket innehållsrikt land.

- Här kan man förstå mycket tydligt hur Sovjetunionen fungerade i verkligheten, med kollektivisering, konfiskering, oinskränkt makt för vissa och omänskligt förtryck.
- Här får man se ett land inifrån som miljontals människor av det egna folket flydde från under några decennier medan miljontals andra flyttade in, och där det nu pågår en repatriering som har ökat andelen kazaker från ca 40 % 1990 till drygt 60 % idag. Och man kan fundera över om det är några problem med det.
- Här får man känna hur det kan vara att ha en stor mäktig granne (Ryssland) längs hela norra gränsen som nyligen har lagt beslag på landområden i ett annat grannland (Ukraina), och fundera över vad det innebär för den egna säkerheten.
- Här får man uppleva ett land som har varit fritt i bara 25 år och fortfarande letar efter sin politiska och ekonomiska identitet.
- Här får man en behändig inkörsport till ”stan-länderna” (även Turkmenistan, Uzbekistan, Tadzjikistan, Kirgizistan, Afghanistan och Pakistan), den del av världen som vi vet kanske allra minst om, men som ju är en mycket stor del av Asien och vars folk har nära släktskap till bl.a. mongoler och uigurer.

Efter denna vecka tycker jag faktiskt att Kazakstan är ett av världens för närvarande intressantaste länder. Och människorna är väldigt trevliga. Summa summarum: Man kan med mycket god samvete rekommendera en resa hit.

Halvårsbetraktelse 2017 om Quickärendet (170701, nr 4)

Åren som gått

Det har nu gått 53 år sedan det första mordet begicks som Sture Bergwall erkände, 41 år efter det första mordet som han dömdes för och 29 år efter det sista, 25 år efter det första erkännandet, 24 år efter att det sista mordet begicks som han erkände, 23 år efter den första fällande domen för mord, 16 år efter den sista domen, 9 år sedan Bergwall tog tillbaka sina erkännanden, 8 år efter det första resningsbeslutet, 5 år efter att Hannes Råstams bok kom ut, 4 år efter den sista frikännande domen och Dan Josefssons bok, drygt 2 år efter att Christer van der Kwasts bok och min egen kom ut, och 2 år efter Bergwallkommissionens rapport.

Kevidokumentären, Dan Josefsson och Sven Å. Christianson

Efter Bergwallkommissionens slutpunkt gick det två år innan Dan Josefsson drog fram sitt nästa fall där Sven Å. Christianson enligt Josefsson verksamt bidragit till ett justitiemord – utredningen om 4-årige Kevin Hjalmarssons död i Arvika år 1998. De två åren kan tala för att nästa tv-dokumentär av Josefsson kommer 2019. Han har ju deklarerat att han ska fortsätta jaga Sven Å. Christianson. Det som möjligen skulle kunna sätta stopp för en sådan utveckling är att ansvariga på SVT upptäcker att Josefsson inte är att lita på. Kevidokumentären är ett mediebedrägeri, men förmodligen insåg man inte det på SVT förrän det var för sent.

Annars ska det bli spännande att se vilket nästa fall blir, och om andra medier hakar på lika troskyldigt som i fråga om Quick och Kevin. Josefsson måste leta efter en utredning

där det inte finns någon omedelbart avgörande teknisk bevisning. Men detta är inte något problem eftersom brist på teknisk bevisning är legio när en psykolog kallas in för att försöka få fram avgörande bevis eller på annat sätt hjälpa polisen. Och det ska dessutom helst vara ett fall där den som enligt Josefsson har utsatts för rättsövergreppet är beredd att i viss utsträckning dansa efter hans pipa.

Sådant som inte har hänt sedan sist

Bland saker som inte har hänt under det senaste halvåret bör nämnas:

- att den brittiska filmen *The Confessions of Thomas Quick* ännu inte har visats i Sverige trots att den hade delvis svensk finansiering,
- att den tidigare planerade svenska filmen med bl.a. David Dencik ser ut att inte bli av,
- att det av Leif GW Persson och Jan Guillou finansierade skadeståndsmålet mot Christer van der Kwast och Seppo Penttinen likaledes ser ut att inte bli av,
- och att Sture Bergwall inte har väckt någon skadeståndstalan mot mig för förtal.

Vilka slutsatser bör man måne dra av att dessa saker inte har hänt?

Nedlagd skadeståndstalan

Men en del har också hänt sedan sist. Thomas Olsson och Sture Bergwall har t.ex. i tysthet lagt ned den skadeståndstalan som man hade väckt mot staten på grund av mina uttalanden om att Bergwall blev korrekt dömd för åtta mord. I ärlighetens namn kan man dock inte dra några större växlar på det. Talan var chanslös eftersom staten inte kunde ha något ansvar för det som jag hade sagt (och fortsätter att säga). Däremot hade man ju kunnat tänka sig att en talan i stället hade väckts mot mig personligen. För om jag har gjort mig skyldig till förtal av Sture Bergwall borde det kanske finnas ett intresse av att jag döms för det och får betala skadestånd till Bergwall. Men Thomas Olsson är advokat och har säkert tagit reda på att man inte kan få någon dömd för förtal om det som personen säger är sant och det dessutom är försvarligt att säga det.

Sannolikheten för Bergwalls skuld

En annan sak som har hänt sedan sist är att jag har gjort matematiska beräkningar av bevisvärdet för alla de åtta mord som Sture Bergwall dömdes för. Jag har då tagit med fem eller sex av de bevis som fanns i respektive fall och dessutom den så kallade utvidgade ursprungssannolikheten. Den sistnämnda berodde på att Quick erkände och avgav en berättelse med många detaljer som hängde ihop, att han hade en bakgrund med våld och tidigare övergrepp, att han hade en passande psykiatrisk diagnos, att alla mordutredningar var nedlagda när han erkände, att morden är fortsatt ouppklarade, att det inte finns någon annan rejält misstänkt till morden och att nästan alla som arbetade med utredningarna uppfattade att Quick i huvudsak talade sanning. Beräkningar med den s.k. Bayes' sats, med hänsyn tagen till motbevisning och de invändningar som finns mot de olika bevisen inkl. det som kommit fram sedan Bergwall tog tillbaka sina erkännanden, leder till följande sannolikheter för att Sture Bergwall begick morden.

Therese Johannessen: 99,99 % efter sex bevis
Johan Asplund: 99,99 % efter fem bevis
Charles Zelmanovits: 99,71 % efter sex bevis
Yenon Levi: 98,27 % efter sex bevis
Gry Storvik: 99,21 % efter sex bevis
Trine Jensen: 99,93 % efter fem bevis
Janny och Marinus Stegehuis: 99,87 % efter sex bevis

Att siffrorna anges med två decimaler är inte avsett att vara ett uttryck för exakthet. Eftersom ingående värden bygger på mina uppskattningar av de enskilda bevisens betydelse, är siffrorna bara ungefärliga. Men att siffrorna stämmer i huvudsak är det inget tvivel om. Jag har inte heller fått några andra invändningar än att de ingående värdena för de enskilda bevisen är mina egna. För egen del framhåller jag att de är försiktigt hållna och att ingen har konkretiserat någon kritik. De invändningar som personer har mot mina beräkningar i kommentarsfält m.m. är alltid svepande. Det gäller bl.a. de diskussioner som förs mellan personer i föreningen Vetenskap och Folkbildning. Där har man svårt att acceptera några motargument till sanningar som föreningen har lagt fast.

Själva beräkningarna torde vara allmänt accepterade.

Men det är begripligt att människor har svårt att ta till sig uträkningarna. De är svåra att förstå och svåra att följa. Uträkningarna kan dock bytas ut mot ett traditionellt resonemang i bevisfrågan. Till exempel så här, om vi utgår från mordet på Trine Jensen:

”Hur sannolikt är det att Sture Bergwall inte mördade Trine Jensen om vi beaktar att skadorna på hennes kropp, hennes klädsel när hon hittades och placeringen av hennes kropp stämde med Thomas Quicks berättelse, att Quick kände till ungefär tio gånger så många detaljer om mordet som en grupp försökspersoner som hade fått läsa in sig på det i tidningsartiklar, att Quick kunde berätta att Trine Jensen hade strypts med remmen till sin väska och med en särskild snara, att han kunde berätta på ett påtagligt korrekt sätt om vägen till den plats där hennes kropp hittades och att vittnen talade om en röd bil och om ett stopp på en parkeringsplats som stämde med Quicks berättelse, samt att Quick erkände detta och flera andra mord och därvid avgav berättelser med många detaljer som hängde ihop, att han hade en bakgrund med våld och tidigare övergrepp, att han hade en passande psykiatrisk diagnos, att alla mordutredningar var nedlagda när han erkände, att mordet är fortsatt ouppklarat, att det inte finns någon annan rejält misstänkt till mordet och att nästan alla som arbetade med utredningarna uppfattade att Quick i huvudsak talade sanning.”

Det bör vara ganska enkelt att förstå att de höga siffrorna på bevisvärdet motsvaras av ett utomordentligt högt bevisvärde i vanlig mening. Och då är det ändå ett antal bevis som inte har vägts in.

Förvånande oförmåga

Ända sedan jag själv första gången tittade riktigt noga på frågan om Quickärendet är en rättsskandal eller inte har jag förvånats. Bedömningen av bevisningen är mycket lätt; kan man sin sak ser man direkt att bevisen var och är tillräckliga. Hur är det då möjligt att så många har så svårt att se detta? Hur kunde till och med ett antal åklagare –

normalt sett vana vid att bedöma bevisning – göra så allvarliga felbedömningar som resningsåklagarna gjorde?

Jag kan inte komma på något annat än att den felbedömning av bevisningen som människor gjort beror på en av två olika saker. Antingen beror den på oförmåga att bedöma bevisning, eller också på en otillräcklig genomgång. När det gäller personer som är ovana vid att bedöma bevis – som de flesta journalister – är nog förklaringen den förstnämnda, alltså oförmågan. Och när det gäller personer som normalt är vana vid att bedöma bevis – som resningsåklagarna – bör förklaringen vara den sistnämnda, alltså en otillräcklig genomgång.

Men för åklagarnas del kan kanske en alternativ förklaring vara att det inte alls är fråga om någon felbedömning, utan att det blev bestämt redan från början hur åklagarna skulle agera och att man helt enkelt följde den utstakade kursen. Några av åklagarbesluten tyder på det. Åklagarna har också en viss vana vid att motivera att man avstår från att väcka åtal. Det kan nog ha varit naturligt för resningsåklagarna att helt enkelt knyta an till denna vana.

Helt klart är i varje fall att åklagarna i hög grad frångick sin motpartsställning, vilket är uppseendeväckande i ett ärende av så stor betydelse. Det gäller alldeles särskilt som förhållningssättet tycks ha utgått från riksåklagaren.

När det gäller mina egna kolleger, domarna, kan man inte säga att det gjordes uppenbara felbedömningar under resningsprocessen. Resningsbesluten var ganska naturliga när åklagarna förklarade att de inte motsatte sig resning. Visserligen kan man ha synpunkter på om hovrätterna inte gjorde någon självständig bedömning av förutsättningarna för resning, vilket de ska göra. Men inte minst psykologiskt är det svårt för domstolen att vara strängare än åklagaren. Och själva frikännandena (dvs. i skedet efter resningsbesluten) var en ren formsak sedan åklagarna lagt ned åtalen.

Det samlade intrycket av rättsväsendets agerande måste bli att man föll till föga för ett mediadrev. Vi får hoppas att detta förhållningssätt inte sprider sig för mycket. En rättsstat i mediernas ledband är inte något man önskar sig.

Flera domare har visserligen ”spelat med” när processen för att slå fast rättsskandalen har fullföljts via Bergwallkommissionen och medierna. Men jag har inte i efterhand hört någon domare säga att han eller hon tror att Quickärendet är en rättsskandal, alltså att Thomas Quick blev felaktigt dömd. Däremot har flera sagt till mig att de inte alls anser att det är fråga om någon skandal.

Bland jurister i övrigt finns åtminstone en som än i dag hävdar att bevisningen mot Thomas Quick var så svag att det absolut inte fanns grund för någon fällande dom. Denna person är pensionerad åklagare. Förmodligen finns det även andra jurister med denna uppfattning, men inte någon som jag känner till.

Det är mycket som förvånar i Quickärendet. Men det som förvånar kanske allra mest är den omfattande oförmågan att se vad som är rimligt. Förmågan att bedöma rimlighet är tydligen långt mindre utbredd än vad i varje fall jag hade föreställt mig.

Söndagsintervjun

Ytterligare en sak som har hänt sedan sist är att jag blev intervjuad av Martin Wicklin i den s.k. Söndagsintervjun i Sveriges Radio den 26 mars. Det var intressant. Några dagar innan intervjun gjordes (den 20 mars) hade Seppo Penttinen i ett mejl pekat på ett nytt konstaterande i en tidning att ”ett stort antal domare och ännu fler åklagare kommit fram till att bevisning saknades mot Bergwall”. Och just så uttryckte sig sedan Martin Wicklin i intervjun. Så detta är en myt som lever stark. Men om man inte tror att Quickärendet i sig är en villfarelse bör man kunna acceptera att i varje fall detta påstående är det. För det var ju så (för sjuttielfte gången) att ingen åklagare har sagt något i den vägen, och än mindre någon domare. Sanningen är ju att inte någon domare har prövat bevisningen mot Bergwall i något av mordmålen och kommit fram till att bevisningen inte håller. Att han frikändes berodde på åklagarnas beslut att lägga ner åtalet. Då var frikännandet en formsak.

Efter intervjun frågade jag Martin Wicklin om han kunde tänka sig att ställa några av de frågor som enligt min uppfattning borde ställas till åklagare, Bergwallkommissionen och andra. Han svarade. ”[---] Jag ska gå igenom dina frågor också. Och ställa frågor med följdfrågor så klart.” Lovande! Sedan har jag visserligen inte hört av honom, men processen kan ju ta tid och jag vill inte pressa på i onödan när någon nu äntligen har lovat att ställa frågorna (med följdfrågor så klart).

Dreyfusaffären, skuld och feghet

I början av året läste jag Robert Harris bok om Dreyfusaffären. Den affären är fylld av människor som i olika grad hade skuld till att Dreyfus fick sitta oskyldigt fängslad i ungefär tolv år innan han blev frikänd. På motsvarande sätt är Quickaffären fylld av människor som i olika grad har skuld till att framför allt Christer van der Kwast, Seppo Penttinen, Claes Borgström, Sven Å. Christianson och Birgitta Ståhle har fått löpa gatlopp som oskyldigt anklagade för att ha orsakat Sveriges största rättsskandal genom tiderna.

Jag har roat mig med att fundera över hur skulden till det som hänt bör fördelas. Vilka har egentligen mest skuld till att en sanning undertrycks? Är det de som faktiskt ärligt tror på osanningen, här att Sture Bergwall blev felaktigt dömd (1), eller är det de som misstänker (2) eller förstår (3) vilken sanningen är men som vill få tyst på fortsatt diskussion för att slippa risker för t.ex. pinsamheter för egen del (2) eller för att slippa att sanningen avslöjas (3)? Och vilka kan kallas fegast av dessa tre? Spelar det någon roll om de har uttalat sig i saken offentligt tidigare (A) eller inte alls har engagerat sig offentligt (B)?

Som jag ser det är de som tillhör kategori 1 okunniga eller slarviga om de har uttalat sig i saken, men de har egentligen inte så stor skuld till att sanningen nu undertrycks. Och inte kan de anklagas för att vara fega, de ser ju ingenting som kan avslöjas. För dem är det bara naturligt att diskussionen inte fortsätter. Det gäller oavsett om de har uttalat sig offentligt tidigare eller inte. De som tillhör kategori 2 har viss skuld till att sanningen undertrycks om de tidigare har uttryckt att det är en rättsskandal. De borde försöka ta reda på hur det ligger till och säga det. De som inte har uttalat sig eller engagerat sig och tillhör kategori 2 kan inte beskyllas för något. De som tillhör kategori 3 har stor skuld om de har uttalat sig för rättsskandalen tidigare. Då måste de också anses påtagligt fega om de inte försöker rätta bilden. Alternativet är att de är arroganta inför sanningen och människors rätt att få kännedom om den. Om de inte har uttalat sig har de inte någon skuld, om inte deras position undantagsvis gör att de har ett ansvar.

I min kärlek till tabeller har jag gjort en sådan för detta:

	<i>1. Tror ärligt på rättsskandalen</i>	<i>2. Misstänker att rättsskandalen är en myt</i>	<i>3. Inser att skandalen är en myt</i>
<i>A. Har uttalat sig för att det är en rättsskandal</i>	Okunniga eller slarviga, liten skuld till undertryckandet, kan inte beskyllas för feghet.	Viss skuld till undertryckandet. Borde försöka ta reda på hur det ligger till och sedan säga det.	Tydlig skuld till undertryckandet. Fega eller arroganta. Grad av skuld, feghet eller arrogans alltefter tidigare uttalanden och befintlig position.
<i>B. Har inte uttalat sig tidigare eller engagerat sig på annat sätt</i>	Lurade, kanske okunniga, kan annars inte beskyllas för något.	Kan inte beskyllas för något.	Skuld till undertryckandet i den mån positionen ger ett ansvar. Annars inte.

Alla hundar är stora

Det är ganska trevligt att skriva betraktelser om Quickärendet. Fast jag har ägnat så mycket tid åt ärendet de senaste åren, föder det hela tiden nya tankar och insikter. Och fastän jag har förundrats så många gånger, finns det alltid något nytt att bli häpen inför. Som behandlingen i medierna när ärendet av någon anledning berörs. Expressen, Svenska Dagbladet, Sveriges Radio och TV4 är försiktiga, de inser uppenbarligen att det bränns. Med Dagens Nyheter, Aftonbladet och Sveriges television är det lite annorlunda. Även de inser säkert att potatisen är het. Men just därför, och för att många av medarbetarna har engagerat sig djupt, är den svår för dem att hantera.

Och det är onekligen lite komiskt att i en fråga som kan besvaras lika säkert som t.ex. frågan om det finns hundar som är små, så utbrister de ibland när saken måste beröras att alla hundar naturligtvis är stora.

Söndagsbetraktelse nr 110 (170702)

Min pappa föddes den 30 juni 1917, och jag skriver detta på hans hundraårsdag den 30 juni 2017. (En söndagsbetraktelse som är en fredagsbetraktelse alltså, men det kan inte hjälpas. Om jag ska vara ärlig skriver jag nästan alla mina söndagsbetraktelser på fredagen eller lördagen.)

Pappa hette Lars Gustaf Elof Lamberthz och kallades Lasse. Han gick sex år i skolan + s.k. fortsättningsskola i Opphem i Kinda i Östergötland. Som ung var han knodd, bl.a. i Sjögestad där han träffade min mamma Elsvig. Sedan blev han järnvägare och fick jobb på stationen i Kisa under kriget, 1941. Där blev han kvar till sin pension. Han dog av en hjärtattack den 11 april 1986, knappt 69 år gammal.

Vi levde ett enkelt medelklassliv i Kisa. Köpte en liten villa för 50 000 kr 1958, en något större villa 1973 för 165 000 kr. Tv köpte vi 1960 till Olympiska spelen i Rom, bil 1966 till första barnbarnets dop i Sunds kyrka.

Pappa var en omtyckt person som tog ansvar och alltid gjorde det han skulle. För mig och mina systrar var han framför allt en trygg och kärleksfull pappa som aldrig sa oss ett ont ord och som gjorde allt han kunde för att vi skulle ha det bra. Han var påhittig och rolig, hjälpsam och snäll, enormt idrottsintresserad och fullkomligt hederlig. Att man inte ljög var en självklarhet.

Hundra år är en överblickbar tid. Om jag blundar kan jag ganska lätt föreställa mig hur det såg ut där i hemmet i Söderfjäll på Vaddö där pappa föddes som fjärde barnet efter tre systrar. Och jag kan snabbspola hans liv bakom mina stängda ögonlock. Där dyker min syster Kerstin upp när han är 23, för övrigt samma ålder som jag när vår son Petter föddes. Och där dyker jag själv upp när pappa är 33, nästan precis i mitten av sitt liv. Ewa-Lotta kommer sju år senare, när pappa är nästan 40.

Det utan jämförelse viktigaste som föräldrar kan ge sina barn är kärlek och trygghet. Det fick vi tre syskon i mängder av våra föräldrar.

Grattis pappa på hundraårsdagen!

Söndagsbetraktelse nr 111 (170709)

I fredags skrev alliansens partiledare på DN Debatt om brottsligheten och otryggheten i särskilt landets s.k. utanförskapsområden. Åtgärder de tryckte på var

1. Bättre verktyg för brottsbekämpning (bl.a. mer kameraövervakning)
2. Skärpta straff för attacker mot blåjuspersional
3. Skärpta straff i allmänhet, bl.a. för unga gärningsmän.

Av konkreta åtgärder nämnde de även

- fler poliser,
- polisnärvaro i hela landet,
- högre polislöner,
- bättre möjligheter att övervaka vissa personer och
- nya brottsrubriceringar.

Jag brukar inte kommentera dagspolitiken i mina söndagsbetraktelser. Men nu måste jag säga detta: Alliansens förslagsbatteri är alltför vagt, utspätt och trubbigt. Alltför ineffektivt där åtgärder verkligen behövs.

Vi måste sikta rakt mot de värst utsatta bostadsområdena. Och vi måste satsa både stenhårt och förståndigt. Problemen där är oerhört allvarliga, och en rad konkreta åtgärder måste vidtas. Genast, men även varaktigt. De flesta åtgärder handlar om närvaro, resurser och beslutsamhet.

Men först av allt (och det är därför jag skriver): Vi måste ha polisstationer i alla de värst drabbade bostadsområdena. På stationerna ska det finnas poliser som blir kända och accepterade i området, som promenerar runt och pratar med människor, som blir ett naturligt inslag i kvarteret och som skänker trygghet. Det kommer inte att fungera genast. Men efter en tid av envishet, målmedvetenhet och klokhet kommer det att bli bra. I varje fall mycket bättre än nu.

I dag finns det polisstationer i ungefär hälften av de 23 bostadsområden som har pekats ut som särskilt utsatta. En anledning till att det inte finns permanent placerade poliser i alla dessa områden är att det är mycket impopulärt att jobba där.

Som om det skulle vara ett godtagbart skäl. Som om det inte skulle gå att ändra på.

Söndagsbetraktelse nr 112 (170716)

I går firade Turkiet ettårsdagen av segern mot militärkuppmaakarna. Rimligt att fira förstås. Men reaktionerna under året efter kuppörsöket har varit allt annat än rimliga. De har gått ut på att fångsla eller avskeda alla som förmodas sympatisera med Gülenrörelsen.

Det som har skett är oerhört. En militärkupp i ett demokratiskt land kan visserligen inte försvaras, så Erdogan och hans regering hade rätt att slå tillbaka. Men det som nu har hänt är en stöld av landet. Människor med fel politiska åsikter får inte arbeta.

Man känner vanmakt och förtvivlan över att sådant kan fortgå. Och Turkiet är inte ensamt. Varför klarar inte vi människor att leva ihop?

Men så ser man en film på lördagskvällen om behandlingen av judarna i Norge och Danmark under kriget (Kunskapskanalen: ”Skandinavien i Hitlers järngrepp”, finns på SVT Play). Och man påminns om att det finns avgrunder mellan galenskap och galenskap.

Vanmakt och förtvivlan. Det är kanske också ett svar.

Söndagsbetraktelse nr 113 (170723)

Jag råkade få syn på den här dikten av Stig Dagerman och tänkte, att klokare och vackrare kan man nog inte skriva:

Jorden kan du inte göra om, stilla din häftiga själ.
Endast en sak kan du göra, en annan människa väl.
Men detta är redan så mycket, att själva stjärnorna ler.
En hungrande människa mindre betyder en broder mer.

En sådan dikt borde ju vara tillgänglig för alla. Så jag letade på nätet efter en översättning till engelska. Men jag hittade ingen och bestämde mig för att försöka själv. Det var svårt, för jag är helt ovan vid sådant. Och framför allt: jag kunde förstå en svårighet som översättare har, nämligen att fånga en rytm som är både språkets och författarens egen.

Utifrån de enda förutsättningarna att betydelsen måste vara väsentligen densamma och att rymmen måste sitta, kunde jag efter en stund komma fram till det här:

You cannot change the world, so calm down if you could.
There's one thing you can do, another person good.
And this is yet so much, that all the stars will shine.
One hungry person less is one more friend in line.

Även om jag är hyggligt nöjd med den, kan alla se att Stig Dagermans rytm har gått förlorad. Läser man hans dikt långsamt kan man höra hur den liksom sjunger. Ja, man kan till och med förstå det som engelsmän och amerikaner ibland säger (och som jag aldrig riktigt begripit förut), att det svenska språket "is like singing".

PS

Lite senare hittade jag faktiskt en översättning till engelska, av Steven Hartman. Den lyder:

No one can reinvent the world, quiet your hurricane soul.
A hand outheld may be all you can offer, to help make a broken man whole.
But this my friend is more than enough, a star's steady smile through the rain.
One less human heart bound to hunger, is a sister or brother we gain.

Söndagsbetraktelse nr 114 (170730)

Ibland bara måste jag skriva om en bok som jag har läst. Och nu måste jag. Boken är 1947, av Elisabeth Åsbrink. Den kommer visserligen inte allra högst på listan över mina bästa böcker (det gör *Blonde* av Joyce Carol Oates), men den går definitivt in på tiobästalistan.

Boken berättar om året 1947, från januari till december, med städer eller andra platser som rubriker. Vad hände där just då? Det blir en odysse över stort och smått, viktigt och mindre viktigt, storpolitik, kultur, fruktansvärda minnen, värmande möten, mod, feighet, heder och kärlek.

Bland mycket annat får man förstå – och i varje fall för mig blir det i stora delar ny kunskap – hur judarna hade det i Europa efter kriget, hur nazismen fortsatte att blomstra under ytan med svensken Per Engdahl som en av de drivande, hur staten Israel skapades genom ett oerhört svårt arbete i en FN-kommitté och en hel del tillfälligheter, hur Simone de Beauvoir och George Orwell hade det medan de skrev *Det andra könet* resp. 1984, hur begreppet folkmord kom till efter en omöjlig kamp av en ensam och stundtals förlöjligad man, hur uppdelningen av världen mellan Sovjetblocket och västvärlden skedde. Och mycket mycket mer som borde vara av stort intresse för de flesta som lever i dag, bara 70 år senare.

Mitt i boken gör Elisabeth Åsbrink ett avsteg från den månadsvisa redovisningen och berättar om sin pappa och hans föräldrar i Budapest. Om hur hennes farmor räddar hennes pappa till livet tre gånger. Och hur hennes farfar mördas av Ungerns nazister. Det är oerhört. Det är nyttigt att bli påmind då och då om nazismens brott.

I ett brev till dottern Elisabeth skrev hennes pappa år 1974, då Elisabeth just skulle fylla tio år, ett brev på nitton rader menat för henne att läsa efter hans död. De första arton raderna uttrycker faderskärlek. Den nittonde innehåller en uppmaning:

”Tyck aldrig synd om dig själv.”

En betraktelse som boken manar fram är att den nog ständigt pågår, denna kamp mellan onda och goda krafter, mellan klokskap och dumhet, eftertänksamhet och otålighet, mod och feighet, konfrontation och kompromiss. Och att det finns en möjlighet, hur illa det än ser ut, att få saker på rätt köl genom respektfullt lyssnande, oegennyttiga och tålmod.

Har jag inte rekommenderat någon bok förut, så gör jag det nu.

Söndagsbetraktelse nr 115 (170806)

På kort tid har jag sett om Den blå filmen, Den vita filmen och Den röda filmen. De gjordes alla i början av 1990-talet av Krzysztof Kieślowski. Alla tre är mycket bra, men Den röda filmen är en tia och därtill den allra bästa tian. Min favoritfilm alltså. Nu såg jag den för femte eller sjätte gången.

Varför gillar man en film alldeles extra mycket? Man har ju sett så många fantastiska filmer, varför fäster man sig då särskilt vid just en av dem? För mig är det en gåta.

Jag gillar Den röda filmen för att den är intressant, vacker och lite mystisk. För att den har en fin berättelse och dessutom säger något viktigt utan att det är uppenbart.

Jean-Louis Trintignant spelar en av de båda huvudrollerna. I en intervju får han frågan varför hans rollfigur (den gamle domaren) ber den andra huvudpersonen (Valentine, ung modell) att få se hennes biljett (hon ska åka båt från Frankrike till England). Trintignant svarar att han inte vet. Och han tillägger att det är sådant man inte frågar Kieślowski om. ”Men jag gillar det”, säger han. Och jag gillar det också. Jag gillar att domaren ber Valentine att få se biljetten, men jag gillar alldeles särskilt att man inte förstår varför. Det kan finnas en mening med det, och den kan man i så fall kanske skönja. Men det kan också vara så att det inte finns någon mening.

Filmen innehåller ytterligare några sådana små subtila frågetecken. Det är underbart.

Kanske är svaret på gåtan att man fäster sig vid sådant som av någon anledning passar en alldeles särskilt bra – ens värderingar, intressen, känslor, preferenser och förmågelser.

Så är det nog med Den röda filmen för mig. Och det kommer inte att dröja särskilt länge förrän jag ser om den igen.

Söndagsbetraktelse nr 116 (170813)

Det är inte bra i Sverige med alla avslöjanden av makthavare. Ungefär så såg den finlandssvenske nationalekonomen Bengt Holmström, professor på MIT och 2016 års Nobelpristagare i ekonomi, när han intervjuades i samband med Nobelfestligheterna.

Jag hajade till när jag hörde det, för just så har jag inte hört någon uttrycka det tidigare. Vad menade han egentligen? Jo, han sa att mediernas jakt efter avslöjanden leder till för små marginaler och för mycket rädsla hos beslutsfattarna. De blir alltför försiktiga, inte sällan fega. Då fattar de dåliga beslut.

Själv har jag alltid tyckt att jakten på avslöjanden tenderar att blir oproportionerlig. Det blir en troféjakt, mer för jägarens skull än för det allmänna bästa. Enligt min mening är det t.ex. inte någon tvekan om att några av avskedandena och avgångarna de senaste åren har varit orimliga.

Det var t.ex. alldeles oproportionerligt att Anders Hamsten fick lämna jobbet som rektor på KI efter Macchiariniaffären och att Harriet Wallberg-Henriksson fick gå som universitetskansler. Det var galet att Susanne Ackum blev tvungen att avgå som riksrevisor och ännu mer orimligt att den rakt igenom förtjänstfulla och hedervärda Margareta Åberg blev önskad, också hon som riksrevisor. Att hetsjakten mot henne ägde rum medan hon kämpade mot den cancersjukdom som strax senare tog hennes liv gjorde bara orimligheten extra sorglig.

Och det finns fler exempel från de senaste åren. Det är som om man helt har tappat kontakten med den princip som gäller för avsked: personen ska ha grovt åsidosatt sina åligganden mot arbetsgivaren. Jo, jag vet att myndighetschefer måste ha regeringens förtroende. Men ministrar får inte tappa förtroendet för lättsinnigt, de måste ha kurage nog att inte springa i mediernas ledband.

Troféjakten och bristen på proportioner leder till att i grunden väldigt bra personer tvingas bort, fastän de fel som de har gjort inte alls motiverar avsked eller avgång. Det är inte bara orimligt för de personer som drabbas, utan också samhällsskadligt.

Jo, jag känner invändningen, och nu kommer den som ett brev på posten; ”vi kan inte vara utan mediernas granskande verksamhet, den är livsviktig i en fungerande demokrati”.

Ingen kan invända mot detta påstående. Men det betyder inte att allt granskande och grävande med alla möjliga konsekvenser är bra.

Vi måste alla lära oss att förstå skillnaden mellan oaktsamhet och uppsåt, mellan fixande för egen vinning och vanligt slarv, mellan ont syfte och sneddande över hörn. Och vi måste förstå betydelsen av att stanna upp och tänka efter. Inte bara göra det som blir populärt och är riskfritt. Utan värdera på allvar. Och fundera över vad som är proportionerligt.

Frågan är om man rentav bör instämna med Bengt Holmström. Det finns skäl att fundera på den saken.

Söndagsbetraktelse nr 117 (170820)

Gör det något att Palmemordet inte är uppklarat?

De flesta som är ordentligt pålästa tror numera att det låg en konspiration bakom. Och då pekar de på bl.a. dessa omständigheter:

1. Det gjordes en mängd observationer av *walkie-talkies* i närheten av mordplatsen som inte har fått någon förklaring och som länge har förringats och bortförklarats av Palmeutredningen.
2. Det finns åtminstone fyra vittnesmål om att personer *försökt rekrytera någon för att mörda Palme*. Rekryterarna är namngivna. Ändå tycks vittnesmålen inte ha följts upp av Palmeutredningen på ett tillfredsställande sätt
3. Palmes överklagande i *Harvard-ärendet* försvann spårlöst från länsrätten tidigare samma dag som mordet skedde. Handlingen stals och uppgiften raderades i diariet. Denna händelse tycks inte ha utretts på ett tillfredsställande sätt.
4. Det finns åtminstone tre vittnesmål från mordplatsen som *tyder på att Olof Palme talade med mördaren* före mordet, vilket kan tala för att han lurades in i en fälla.
5. Det finns flera vittnesmål om *möten m.m. strax före mordet* som förefaller ha handlat om att Palme skulle mördas, och det fanns ett *dokumenterat hat* mot Palme inom vissa grupper.
6. Flera personer med insikter i säkerhetsfrågor har sagt att *det mycket väl kan vara den hemliga organisationen Stay Behind* som ligger bakom mordet.
7. Flera vittnen säger att *makarna Palmes lägenhet var övervakad* just före mordet.

Tecknen är ovanligt tydliga. Och år 1999 fick Palmeutredningen hård kritik av den s.k. Granskningskommissionen för att omständigheterna inte hade utretts så som borde ha skett. Nog verkar det skumt.

Men om det nu var en konspiration, då är det kanske bäst att vi inte får veta det, att mordet inte klaras upp? För hur ska vi kunna hantera en sådan sanning?

PS Läs gärna Gunnar Walls två senaste böcker om Palmemordet, *Konspiration Olof Palme* från 2015 och *Huvudet på en påle* från 2017. (Den senare handlar till hälften om annat.) Utomordentligt rafflande för den som är intresserad.

Söndagsbetraktelse nr 118 (170827)

När jag skrev om Palmemordet förra söndagen var det flera som reagerade på det sätt som är ganska vanligt: ”Jag anser att mordet är löst, det var Christer Pettersson som gjorde det, Lisbeth Palme pekade ju ut honom.”

Men det är faktiskt ganska lite som talar för Christer Pettersson. Jag ska förklara varför i en senare betraktelse, kanske nästa söndag. Men först måste jag beröra en i grunden intressantare fråga. Det handlar om reaktionen ”jag anser”.

Det är ganska många som uttrycker sig så – ”jag anser” – även beträffande sådant som man i grunden inte kan ”anse” något om därför att det faktiskt finns ett svar. Svaret är kanske svåråtkomligt eller rentav oåtkomligt, men det finns. Man kan ju inte ”anse” t.ex. att Washington är USA:s huvudstad, att temperaturen i solens kärna är högre än 0 miljoner grader Celsius eller att Sture Bergwall är skyldig till alla mord som han erkände.

Men det är inte detta som är det riktigt intressanta. Det handlar ju bara om hur man uttrycker sig, och att vissa helt enkelt uttrycker sig fel. De bör inte säga ”jag anser” utan t.ex. ”jag tror” eller ”jag är säker på”. (Det går också bra att säga ”jag har ingen aning”.)

Nej, det intressanta är hur man skaffar sig en tro, en säkerhet, en förmodan. Och kanske ännu intressantare vad det är som gör att man håller fast vid den, eller möjligen i stället ändrar sig.

Om man faktiskt tror fel (i betydelsen att man tror att det är på ett annat sätt än det verkligen är), och om man fortsätter att göra det, vad är det egentligen då som man har gjort för fel?

Eller mer brutalt, om jag nu tillåter mig att utgå från att det var en annan mördare: Vilket fel har de personer gjort som tror att Christer Pettersson mördade Olof Palme? Och med ”tror” menar jag då att de verkligen tror, inte bara säger det för att det t.ex. är ett bekvämt sätt att lägga frågan åt sidan.

Såvitt jag kan se finns det i princip bara två alternativ:

1. Personen utgår från ett i något hänseende otillförlitligt beslutsunderlag.
2. Personen drar fel slutsats av ett i och för sig tillförlitligt beslutsunderlag.

Missförstå mig inte. Jag menar inte att den som tror att Christer Pettersson mördade Palme är värd klander. Sådana fel som handlar om vad vi tror är naturligtvis ytterst mänskliga. De begås varje dag av de allra flesta.

Men vad man möjligen kan lära sig, om man bryr sig om att ”tro rätt” i så stor utsträckning som möjligt, är två saker som hänger ihop:

- att man bör vara öppen för nya kunskaper och
- att man bör vara öppen för att omvärdera det man tror.

Och det gäller förvisso inte bara Christer Pettersson.

Extrabetraktelse om drev och skuld (170829)

Mediedrev förekommer med jämna mellanrum. För närvarande är det den s.k. IT-skandalen på Transportstyrelsen, med effekter in i regeringen och Regeringskansliet, som dominerar. De huvudsakliga frågorna i dreven är vilka fel som har gjorts och vilka personer som är ansvariga.

En del av juristens profession består i att

- bedöma allvaret i fel, risker och effekter
- slå fast den enskildes ansvar för det som har skett
- värdera vad som är proportionerliga och rimliga följder av felen.

Som jurist slås man därför gärna av att dessa aspekter ofta delvis tappas bort i dreven.

Jag har prövat att göra en ”juridisk bedömning” av några drev för att försöka slå fast graden av skuld / klandervärde hos den som har jagats. Och jag har då använt mig av

bedömningskriterier som liknar de som finns i vissa näraliggande lagar, främst brottsbalken och skadeståndslagen. Hur allvarligt är egentligen det som personen har gjort?

Man kan i en sådan övning använda sig av nedanstående åtta kriterier. De är delvis överlappande och har olika vikt och betydelse för det samlade klandervärdet. Men sammantaget bör de ge en hygglig bild av graden av skuld. (Jag inser att det inte alltid är lätt att förstå precis vad som avses med alla ord, men själv förstår jag det i alla fall någorlunda.)

1. Uppsåt, grad av oaktsamhet eller chefsansvar avseende huvudsaken
2. Uppsåt, grad av oaktsamhet eller chefsansvar avseende förspel eller effekter
3. Ansvar för / allvar i huvudsaken (ex. lagbrott, fusk, utnyttjande, bristande etik)
4. Den faktiska skadan och ansvaret för den (inkl. sidoeffekter)
5. Risknivån och riskernas allvar, ansvaret (inkl. sidoeffekter)
6. För egen vinning eller annars egoistiskt
7. Motiv i övrigt
8. Lögner eller försök att undanhålla sedan en undersökning börjat

Jag har använt dessa kriterier för att försöka bedöma vilken skuld som faller på huvudpersonerna i Macchiarinifällan, Riksrevisionsaffären och IT-skandalen. För ett slags jämförelse har jag även tagit med Anders Borgs ofredande m.m., Maria Borelius svarta arbetskraft m.m. och Cecilia Stegö Chilós licensskolk.

För vart och ett av kriterierna har jag för mig själv satt en siffra som är avsedd att stå för ”skuld/allvar totalt sett i detta avseende”. Jag försöker dels att inte dubbelräkna, dels att ta hänsyn till kriteriets vikt och betydelse i det enskilda fallet.

Enligt min bedömning kan den grad av klander som bör riktas mot de närmast berörda personerna då värderas enligt följande.

Mycket klandervärda:

Paolo Macchiarini
Maria Ågren
Maria Borelius
Cecilia Stegö Chiló

Klart klandervärda:

Ulf Bengtsson
Rolf Annerberg
Anders Borg

Begränsat klandervärda:

Susanne Ackum
Anders Hamsten
Emma Lennartsson
Anna Johansson
Anders Ygeman
Harriet Wallberg Henriksson

Mycket begränsat klandervärda:

Lars Leijonborg
Stefan Löfven

Peter Hultqvist
Margareta Åberg

Jag är starkt medveten om att det är mycket annat som avgör drevens effekter. Men det hindrar inte att den samlade graden av klandervärde / skuld borde tillmätas större betydelse än vad som sker.

Ja, egentligen borde den nog tillmätas avgörande betydelse. I varje fall om man i dreven intresserar sig för rättssäkerhet.

Men det gör man nog inte.

Söndagsbetraktelse nr 119 (170903)

Förra söndagen skrev jag att det finns ganska lite som talar för att det var Christer Pettersson som mördade Olof Palme. Hur kan jag säga det? Lisbeth Palme pekade ju ut honom och sa att hon var säker på sin sak. Och det fanns andra som sa sig ganska säkra på att Christer Pettersson befann sig utanför biografen Grand före mordet. Det måste väl ändå innebära att misstankarna mot honom är rätt betydande?

Nej, jag tycker faktiskt inte det. Låt mig ta det i två steg och börja med svagheterna i den bevisning som fanns mot Christer Pettersson. Därefter pekar jag på omständigheter och bevis som direkt talar emot att det var Pettersson som var gärningsman.

Steg 1

1. Den vittneskonfrontation där Lisbeth Palme pekade ut honom hade stora brister. Hon hade fått veta att den misstänkte var alkoholist, och hennes första kommentar var att ”det ser man vem som är alkoholist”. Hon hade också getts intrycket att misstankarna mot personen var starka och trodde att han var gripen. Därför hade hon anledning att tro att det verkligen var en av personerna i konfrontationsgruppen som var skyldig. I själva verket fanns det före utpekandet inte några vägande misstankar alls mot Christer Pettersson, och hade hon inte pekat ut honom hade han genast fått åka hem.
2. Lisbeth Palme behövde se filmen från konfrontationen vid ytterligare ett tillfälle innan hon definitivt bestämde sig för att det var Christer Pettersson som hon hade sett vid mordet. Hon visade alltså vid konfrontationerna en ganska betydelsefull tvekan.
3. När Lisbeth Palme första gången hördes av en polis på mordnatten (kriminalkommisarien Åke Rimborn) sa hon att det hade varit två personer. Och hon tyckte hon kände igen dem. De hade någon dag tidigare stått och tittat mot makarna Palmes lägenhet i Gamla Stan, sa hon. I det rikslarm som gick ut på mordnatten stod det också att två personer eftersöktes som misstänkta för mordet. Under utredningen mot Christer Pettersson försvann uppgiften om två personer. (Observera att jag inte påstår att det var två personer. Jag nämner saken bara för att visa på bristande tillförlitlighet i Lisbeth Palmes utpekande.)
4. I ett tidigt samtal med Hans Holmér sa Lisbeth Palme att hon trodde mördarna var ”kroater, tyskar, israeler, sydafrikaner eller amerikaner”.
5. Den man som Lisbeth Palme beskrev som mördaren i det första protokollförda

polisförhöret hade påtagliga likheter med vittnet Anders B, som stod i Dekorimahörnan. Och Anders B sa att han upplevde att Lisbeth Palme tittade på honom.

6. Från början fanns det inte några misstankar mot Christer Pettersson, bara tre mycket svaga tips som kom in mer än en månad efter mordet. Dessa tips ledde inte till något men plockades fram när polisen 2 ½ år senare bestämde sig för att undersöka personer i vissa kriminella kretsar. Där ingick Christer Pettersson. När en grupp poliser hade bestämt sig för att Christer P kunde vara intressant kom så småningom flera personer i de kriminella kretsarna – Sigge Cedergren, Roger Östlund och Harri Miekkinen, alla numera döda – att allteftersom ”minnas mer och mer” som talade för Christer Pettersson som gärningsman. En person i samma kretsar – den s.k. Hinsehäxan Lillemor Östlin – sa sig ha varit med på ett möte där det bestämdes att man skulle försöka hjälpa polisen att få fast Christer P. Harri Miekkinen sa senare, dels att han själv sa negativa saker om Christer P för att kunna få del i belöningen, dels att även hans kamrat Roger Östlund var ute efter detta. Östlund sa efter några polisförhör, där hans uppgifter ”förbättrades” kontinuerligt, att han sett Christer P vid biografen Grand strax före mordet. Östlund kom senare med en helt annan berättelse som var oförenlig med den tidigare, nämligen att Christer P skulle ha skjutit Palme av misstag när han felaktigt trodde att Palme var en annan man som han ville döda (Sigge Cedergren). – Både Harri Miekkinen och en annan person, Ulf Spinnars, berättade i tingsrätten att utredarna hade försökt locka dem med pengar. – Jag har själv talat med Lillemor Östlin, som säger att hon efter vad hon varit med om är säker på att misstankarna mot Christer P var fabricerade.

7. Åtalet mot Christer Pettersson byggde på att han först var vid biografen Grand, där makarna Palme var före mordet, att han sedan följde efter dem Sveavägen söderut och tog sig förbi dem samt kom till Dekorimahörnan i korsningen mellan Sveavägen och Tunnelgatan och ställde sig där och väntade bakom hörnet. Men inget av vittnena såg någon person som skulle ha skyndat sig ner längs Sveavägen strax före mordet och passerat paret Palme. Inte heller var det något vittne som sa sig ha sett mördaren stå bakom Dekorimahörnan. Och inget talar för att Christer Pettersson skulle haft anledning att tro att makarna Palme skulle komma gående just där de kom, på den östra sidan av Sveavägen, i stället för att gå den rakare vägen mot hemmet på andra sidan. Om han tog sig förbi dem måste han därför ha gjort det efter att de korsat Sveavägen från västra till östra sidan. De vittnesmål som finns talar i hög grad mot att mördaren gjorde en sådan förflyttning.

8. Åtminstone tre personer som var vid biografen Grand strax före mordet sa att en man som de hade sett där liknade Christer Pettersson. Och en man som arbetade i ett gatukök längre ner på den västra sidan av Sveavägen sa sig känna igen Christer Pettersson. Hovrättens slutsats var att det fanns en betydande sannolikhet för att Christer P befann sig utanför biografen när makarna Palme gick därifrån. Men vittnesmålen kom först sedan Christer Pettersson blivit misstänkt och vittnena fått se en vittneskonfrontation med honom. Och hovrätten skrev att "en viss tveksamhet likväl kvarstod".

Så långt Steg 1, svagheterna i bevisningen mot Christer Pettersson. Men även om bevisningen var svag kan det naturligtvis ha varit han. Så nu över till Steg 2, bevisning och omständigheter som i sig talar emot att det var Christer Pettersson som begick mordet.

Steg 2

Notera än en gång det som står i punkterna 6 och 7 ovan. Dessa visar på svagheterna i

bevisningen, men de talar naturligtvis också i sig emot att Christer Pettersson begick mordet.

9. Vittnet Lars J stod en bit in på Tunnelgatan, före trappan, och såg mördaren komma springande. Han visste vem Christer Pettersson var och hade sett honom många gånger i Rotebro. Han vittnade att han inte alls hade associerat till Christer Pettersson när han sett mördaren komma.

10. Christer Pettersson sa att han var på väg hem till Rotebro med pendeln när mordet begicks. Två personer (Algot Å och Enar H) bekräftade Christer P:s alibi genom att säga att de sett honom. I hovrätten bedömdes han ändå inte ha något alibi eftersom personerna kunde ha misstagit sig eller talat osanning. Men ett visst bevisvärde har förstås berättelserna ändå.

11. Christer Pettersson hade veterligen inte något motiv att döda Olof Palme. Hovrätten konstaterade att inget motiv hade gjorts antagligt.

12. Skottet mot Olof Palme var perfekt. Det gällde även den kula som användes. Det talar för att gärningsmannen var en van skytt. Christer Pettersson var inte van vid skjutvapen. Och enligt hovrätten fanns det inte stöd för något antagande att han hade tillgång till ett vapen på mordkvällen.

13. Det var veterligen helt olikt Christer Pettersson att planera ett våldsdåd.

14. Mördaren var enligt flera vittnesmål annorlunda klädd än Christer Pettersson var.

15. Långt efter att Christer Pettersson hade frikänts, och även efter det att Högsta domstolen hade avslagit en resningsansökan från åklagaren, talade jag med en av Christer Petterssons båda försvarare, advokaten Lars Ekman. Jag frågade: ”Oss emellan, kan det ändå ha varit Christer Pettersson som gjorde det?” Och han svarade med uppenbar övertygelse: ”Det kan du vara helt säker på att det inte var. Och det får du gärna säga till alla som vill lyssna.” – Det stod helt klart att Lars Ekman var övertygad om att Christer Pettersson var oskyldig.

16. Det finns väldigt mycket som talar för att det var en konspiration som låg bakom mordet (se Söndagsbetraktelse nr 117), såsom att:

- det gjordes en mängd observationer av walkie-talkies i närheten av mordplatsen som inte har fått någon förklaring,
- det finns åtminstone fyra vittnesmål om att personer försökte rekrytera någon för att mörda Palme,
- Palmes överklagande i det s.k. Harvard-ärendet försvann spårlöst från länsrätten samma dag som mordet begicks,
- det finns åtminstone tre vittnesmål från mordplatsen som tyder på att Olof Palme talade med mördaren före mordet, vilket kan tala för att han hade lurats i en fälla,
- det finns flera vittnesmål om möten m.m. strax före mordet där ett attentat mot Olof Palme diskuterades, och det fanns ett dokumenterat hat mot Palme inom vissa grupper,
- flera personer med insikter i säkerhetsfrågor har sagt att det mycket väl kan vara den hemliga organisationen Stay Behind som låg bakom mordet, och
- flera vittnen säger att makarna Palmes lägenhet var övervakad just före mordet
- mordet framstår som professionellt utfört.

Invändningar

Det bör sägas att det självklart finns personer som argumenterar åt motsatt håll. Se t.ex. <http://www.dagensjuridik.se/2016/03/kronika-thomas-ahlstrand-palmemordet>. Och bland många poliser ses mordet som "polisiärt löst" med Christer Pettersson som gärningsman även om han inte kunde fällas. Det bör också sägas att det särskilt i resningsmålet 1998 fanns en del vittnesuppgifter som talade för Christer Petterssons skuld utöver dem som jag har nämnt. Se Högsta domstolens resningsbeslut den 28 maj 1998 i NJA 1998 s. 321, <http://www.notisum.se/rnp/domar/hd/HD998321.htm>. Högsta domstolen avfärdade dock den nya bevisningen utan någon egentlig tvekan.

Min slutsats

Sammantaget måste bedömningen enligt min mening bli att det finns ganska lite som talar för att det var Christer Pettersson som begick mordet på Olof Palme.

Söndagsbetraktelse nr 120 (170910)

I veckan var ett brottmål med flera målsägande aktuellt i medierna. Just det, flera målsägande. Så heter det i plural. Inte flera "målsäganden" som både åklagaren i målet och en docent som uttalade sig om det sa när de intervjuades.

Det här ska inte bli en språkspalt, men jag kan inte låta bli att undra över hur det ska gå för några av de ord som misshandlas allt oftare. Som "vare sig eller", "innan", "kommer att" och ord som slutar på –ande eller –ende och är n-genus (eller reale med en gammal beteckning, till skillnad från neutrum).

Han var vare sig lång eller kort utan mitt emellan. Så heter det ju inte. Vare sig ska stå med negation. Det heter antingen Han var inte vare sig lång eller kort utan mitt emellan, eller Han var varken lång eller kort eller mitt emellan.

Vi tittade på Rapport innan middagen. Så heter det ju inte heller, eftersom innan är konjunktion och inte preposition. Det heter Vi tittade på Rapport före middagen, eller Vi tittade på Rapport innan vi åt middag.

Hon kommer bli en riktig stjärna. Så heter det väl inte, utan Hon kommer att bli en riktig stjärna? Alltså med "kommer att", inte bara "kommer"?

Och så heter det som sagt inte flera målsäganden, och inte heller flera resanden, svaranden, ordföranden, sökanden, tävlanden, studeranden eller klaganden. Dessa ord ska stå utan n i plural, för så är det med n-genusord som slutar på –ande eller –ende. Däremot heter det flera anföranden, beteenden, påståenden, utlåtanden, leenden och meddelanden. Det är ord med t-genus, och de ska ha n i plural

Alla dessa fyra kamper är krävande för en språkpolis. Liksom många andra.

Ja, en av kamperna är förresten redan förlorad. "Kommer att" har i praktiken redan ersatts av "kommer". De unga har gått i bräsch för denna förändring som har gått i rasande takt. Det finns ingen återvändo.

En annan kommer att förloras i den mån det inte redan har skett. "Innan" används av väldigt många även som preposition numera, och jag tror att språkvårdarna godkänner

den användningen. Men domstolar och myndigheter skriver inte så. Och jag kommer att fortsätta min kamp.

Den tredje kampen är i praktiken också förlorad. Jag har inte kollat, men jag skulle tro att de riktiga språkvårdarna numera godtar "vare sig eller" som synonym till "varken eller", alltså utan negation. Även här fortsätter jag dock min kamp.

Men när det gäller n-genusord som slutar på –ande eller –ende är det otänkbart att kampen kommer att förloras. Att sätta n i plural är helt enkelt fel, och det kommer alltid att vara fel. Det hör man ju!

Oj, det blev visst en språkspalt.

Söndagsbetraktelse nr 121 (170917)

Jag har funderat över vilka människor som jag avskyr. Inte Hitler, Stalin och alla andra i den stora världen som förtjänar det. Utan människor i min egen värld.

När jag rannsakar mitt i och för sig något skraltiga minne kan jag bara påminna mig två sådana personer. Ingen från min barndom eller ungdom, även om en högdragen självmedveten lärare kom nära. Ingen från mitt tidiga yrkesliv, fastän en elak domare nådde nästan ända fram. Nej, båda är från de senaste tjugo åren. Och om den första av dem vill jag numera inte använda ett så starkt ord som avsky.

Så det är bara en kvar på min lista. Jag begrundar vad det kan bero på, och jag tror det handlar om att jag inte har stött på någon mer person som har varit rakt igenom både självupptagen och falsk. Sådana människor är gudskelov väldigt ovanliga. I varje fall i min värld.

Och för det ska man ju faktiskt vara väldigt glad.

Debattinlägg: Låt oss diskutera barnförhör allvarligt och konstruktivt

I går den 18 september tog Dagens Nyheter upp ytterligare ett fall av förhör med barn som misstänks för allvarliga brott. I våras var det mordet i Arvika år 1998 på 4-åriga Kevin, nu handlar det om det s.k. Hovsjömordet på en 11-årig pojke år 2001.

Det är bra att rättsfall som dessa granskas. Att förhöra misstänkta barn är oerhört komplicerat på flera olika sätt. Enligt min uppfattning var DN:s granskning i går inte riktigt objektivt hållen. Men det var nog inte heller ambitionen. Och det något vinklade angreppssättet hindrar inte att sakfrågorna är intressanta och bör diskuteras.

Även om de båda nämnda mordutredningarna har flera år på nacken, är de problem som uppdygas långt ifrån inaktuella. Vi lär oss ständigt, men problemen kring barnförhör kommer nog alltid att finnas. Det finns så mycket att ta hänsyn till, och så tunga motstående intressen.

Låt mig föreslå att Dagens Nyheter, som intresserat sig mycket för frågorna, bjuder in till en allvarlig diskussion om förhör med barn som misstänks för brott. Låt oss i möjligaste mån lägga personangrepp och retorik åt sidan och koncentrera oss på

sakfrågorna. Och låt oss försöka bidra konstruktivt och positivt till ett utomordentligt svårt ämne. Med en balanserat sammansatt expertpanel bör mycket nytta kunna göras.

Några frågor som kan behöva diskuteras är dessa:

1. Hur ska man minimera risken för att barn erkänner falskt?
2. Hur hårt får/bör man gå fram när man förhör barn som verkar dölja något viktigt?
3. Hur viktigt är det att brottet klaras upp? Hur ska den aspekten beaktas under förhören?
4. Hur snabbt eller långsamt ska man närma sig de avgörande frågorna?
5. Bör förhørsledaren försöka få barnet att känna förtroende och kanske tycka om honom eller henne?
6. Hur många förhör får man hålla, och hur länge kan man hålla på?
7. Är det rätt att berömma ett barn som ”vågar berätta”?
8. Vem eller vilka bör vara med under förhöret, förutom barnet och förhørsledaren?
9. Får/bör man använda vallningar och dockor?
10. Vilken roll bör psykologer ha under brottsutredningen? Behövs bättre handböcker o.d.?
11. Hur viktigt är det att säkra teknisk bevisning när ett barn är huvudmisstänkt?
12. Hur säker behöver man vara på att barnet är skyldigt innan man lägger ned utredningen? Hur ska situationen när utredningen läggs ned hanteras av polis och åklagare?
13. I vilka fall bör åklagaren väcka en s.k. bevistalan?
14. Hur ska myndigheterna hantera situationen i förhållande till barnet och familjen efter avslutad utredning?
15. Finns det något särskilt som medierna bör tänka på när de granskar en brottsutredning med barnförhör?

Några av dessa frågor är ganska lätta att besvara, andra mycket svåra. Alla har diskuterats tidigare inom de kretsar där de är av stort intresse, men det är tydligt att det finns diametralt skilda uppfattningar i avgörande frågor.

Barnförhör – de flesta svaren finns, onsdagen den 20 september

I går den 19 september skrev jag, efter Dagens Nyheters första artikel om Hovsjömordet, ”Låt oss diskutera barnförhör allvarligt och konstruktivt”. Samma dag fanns DN:s andra artikel om saken i tidningen. Bland annat TV4 har följt upp, och i dag den 20 september hade man ett inslag i Nyhetsmorgon där Hasse Aro intervjuade Jonas Trolle. Han är kriminalkommissarie med stor kunskap om barnförhör.

Läser man runt på nätet ser man att många av frågorna kring barnförhör är besvarade, eller åtminstone ordentligt behandlade. Det gäller inte minst i USA. Det är ingen tvekan om att utvecklingen har gått framåt de senaste 20 åren. Många diskussionspunkter kvarstår, men det finns inte någon anledning att ta läget i början av 2000-talet till utgångspunkt för en diskussion om hur det bör vara.

I går satte jag upp 15 viktiga frågor för en diskussion. I dag vill jag ersätta frågorna med mer eller mindre färdiga svar. Ungefär så här:

1. Man måste vara medveten om risken för att barn oftare än vuxna erkänner fastän de inte är skyldiga. Därför måste man vara försiktig med att locka och lova. Och man kan

inte förlita sig på enbart ett erkännande utan måste söka andra bevis.

2. Den som förhör barnet får inte gå för hårt fram även om barnet verkar dölja något viktigt. Frestelsen kan bli för stark att säga det som förhørsledaren vill höra. Samtidigt kan man inte släppa taget om det som barnet tycks dölja. Omsorg, envishet och försiktighet är ledord.

3. Det är primärt för polisen att klara upp brottet. Handlar det om ett mord ska i princip ingen möda sparas. Självklart måste den aspekten beaktas även under förhör med barn. Om det finns väldigt mycket som talar för att barnet är gärningsman men inte vill berätta, bör man fortsätta förhören. Men samtidigt måste man söka efter andra bevis. I princip bör man inte ge upp därför att den misstänkte är ett barn. Det gäller även om barnet far illa av situationen, något som man dock naturligtvis måste ta all hänsyn till.

4. Det är viktigt att det ställs öppna frågor och att förhöret inte blir ledande. En eller annan ledande fråga kan ibland behöva ställas, men det måste ske med stor försiktighet. Förhørsledaren måste ge barnet tid. Ofta kan det behövas relativt många förhör. Barnet kan pressas lite grand, men det måste ske med stor aktsamhet. Framför allt måste man ta det väldigt lugnt och ha respekt för att det kan finnas mycket rädsla och ånger hos barnet.

5. Det är viktigt att förhørsledaren får barnet att känna förtroende. Men förhållandet får inte bli sådant att barnet blir angeläget att säga just det som förhørsledaren vill höra.

6. Det kan vara rätt att berömma ett barn som ”vågar berätta”, men detta bör ske med stor försiktighet så att inte barnet berättar för att få beröm.

7. Det bör alltid finnas en representant för barnet med vid förhöret. (Regler om detta finns i 32 a och 33 §§ lagen om unga lagöverträdare.)

8. Vallningar och andra rekonstruktioner kan användas. Men även här bör försiktighet iakttas, så att inte barnet frestas att göra just det som barnet tror att förhørsledaren önskar.

9. Psykologer kan spela en viktig roll under brottsutredningen, både för att hjälpa till att förstå barnets situation och bevisläget, och för att skydda barnet.

10. Förhören bör om möjligt ledas av poliser som är välutbildade i fråga om förhör med barn.

11. Det är lika viktigt att säkra teknisk bevisning när ett barn är huvudmisstänkt som annars. Polisen får inte förslappas av att ärendet kanske inte kommer att gå till rättegång.

12. Om åklagaren bedömer det säkert att barnet är skyldigt ska utredningen avslutas. Såvitt jag känner till finns det inte klart angivet någonstans hur stark bevisningen behöver vara. Men brottsutredningen bör inte fortsätta, om misstankarna mot barnet är sådana att det inte finns anledning att tro att någon annan är skyldig.

13. Regler om utredningar där ett barn under 15 år är misstänkt finns i lagen om unga lagöverträdare, 31 – 38 §§. Där sägs bl.a. att åklagaren får väcka en s.k. bevistalan ”om det krävs ur allmän synpunkt, efter framställning av socialnämnden, Socialstyrelsen

eller vårdnadshavarna”. Lagens ståndpunkt är alltså att utredningen normalt ska avslutas utan bevisstalan. Jag tror detta är en god ordning för de flesta fall, i varje fall när bevisläget är klart eller nästan klart. Men i de fall där bevisläget är osäkert, är det inte tillfredsställande om utredningen avslutas med ett konstaterande att barnet ”sannolikt är skyldigt” e.d.

14. Efter att brottsutredningen har avslutats med ett konstaterande att ett barn är skyldigt till brottet, har socialnämnden ansvaret för att situationen runt barnets familj hanteras på ett så bra sätt som möjligt. Socialtjänstlagens bestämmelser ska tillämpas.

15. När medierna granskar en brottsutredning med barnförhör bör de enligt min mening tänka bl.a. på

att läsare och tittare är bäst betjänta av en rimligt objektiv framställning,

att rättsväsendet alltid ska försöka finna rätt balans mellan rättssäkerhet och rättstrygghet / uppkläring, och att detta gäller även när barn är misstänkta,

att brister i utredningen inte betyder att den misstänkte är oskyldig; hänsyn måste tas till det samlade bevisläget.

Söndagsbetraktelse nr 122 (170924)

Time Magazine har funnits sedan 1923. Chefredaktören Nancy Gibbs ska nu sluta efter 30 år på tidningen. Personalen hyllade henne i det förra numret under rubriken ”Her Time” och berättade om de värden som hon alltid har predikat för tidningens journalister:

1. Var ytterst noggrann.
2. Ta med dina passioner till jobbet, men inte din agenda.
3. Ha fullt fokus på att tjäna dina läsare.

Det är lite sorgesamt att konstatera att de stora svenska tidningarna inte har råd att följa dessa värden. Det gäller i varje fall den som jag följer kontinuerligt, Dagens Nyheter. I de granskningar av rättsväsendet som tidningen har gjort på senare tid har tidningens ambition varit att ta tydlig ställning mot några av de granskade personerna och att inte presentera de motbilder som funnits. Man har ställt frågor till experter som gett stöd åt tidningens linje, och avstått från att balansera bilden. Man är partisk helt enkelt.

Tror man att man tjänar sina läsare bäst på det sättet? Eller har man en agenda som tar över? Varför i så fall?

Jag tror jag vet svaret.

Söndagsbetraktelse nr 123 (171001)

KG Hammar var veckans huvudperson i SVT:s serie *Meningen med livet*. Han har inspirerats av Dag Hammarskjöld och dennes bok *Vägmärken*. På frågan om vad som är meningen med livet hänvisade Hammar till Hammarskjöld och svarade så här:

– Det är en fråga som kan ha många svar. Men just här och nu, i dag, skulle jag säga att

meningen med livet är att få det inre och det yttre att gå ihop. Att samspela med varann, så att det som jag har som en inre övertygelse återspeglas i det liv som jag lever utåt. Och detta utan att förneka rörelsen inåt, att det handlar om en ständig fördjupning. Den längsta resan är resan inåt, skriver Dag Hammarskjöld i Vägmärken. Och att låta det jag upptäcker på min resa inåt bli återspeglad i det liv jag lever utåt, i de val jag gör, där alla människor är inkluderade och allt levande på jorden.

KG Hammar sa ytterligare ett par saker som är centrala för honom, också med hänvisning till Dag Hammarskjöld. Ungefär så här:

– Det är NU som gäller. Det är nuet som ska bli meningsfullt. För detta måste du koppla bort det förflutna, men också tanken på morgondagen och hur den ska bli för att den ska bli bra. Handla utifrån nuet och att det ska vara så bra som möjligt. Det är så lätt att glida iväg och inte vara närvarande. Acceptans är ett bra ord. Så här är det, så här blev det, nu är jag här. Om jag inte är här, så är jag ingenstans.

– På sin resa inåt måste man tömma sig själv. För att kunna hitta sitt eget jag måste man vara alldeles öppen. Och då måste det vara tomt där inne, för annars är egot i vägen.

Vad betyder det här egentligen? Är det bara ord, eller kan det tillämpas av oss vanliga människor?

Visst kan det tillämpas. Men det är svårt. Och allra svårast är nog det sista, att inte låta egot komma i vägen. Hur många av oss klarar det? Inte många. Men även om vi inte klarar det, kan de flesta av oss förstå att det nog egentligen är så vi bör vara. Och då kan vi sträva dit.

Om vi vill göra det, då är alltså meningen med livet enligt KG Hammar tvåfaldig. Den är att skaffa sig en inre övertygelse som man ständigt söker fördjupa. Och den är att leva efter denna övertygelse, så att den återspeglas i det liv man lever och de livsval man gör.

Hammar avslöjar också något om sin egen inre övertygelse, som nog också var Hammarskjölds, när han avslutar sin formulering av ”meningen med livet” med orden ”där alla människor är inkluderade och allt levande på jorden”.

Utifrån detta skulle man kunna formulera en ganska god livsfilosofi, och göra det så att den är någorlunda praktiskt hanterbar:

– Om man vill fördjupa sin förståelse för vad som är viktigt i det egna livet, då ska man sträva efter att lägga undan sitt ego (”tömma sig”). Med en sådan strävan ligger övertygelsen nära att det viktigaste i livet är att efter bästa förmåga finnas för andra på ett så gott och fruktbart sätt som möjligt. Utifrån den övertygelsen kan man sedan göra sina livsval. Det innebär att man bör använda sina kunskaper och färdigheter till att hjälpa eller stödja andra, och till att bidra till det allmänna bästa. Och man ska inte vänta, och inte se tillbaka. Man ska göra det nu.

Det är bara att sätta igång.

Söndagsbetraktelse nr 124 (171008)

Jag är viktig. Det signalerar många, främst män. Inte genom att säga just så, men genom att uttrycka det på annat sätt. Man berättar om någon bedrift, om uppskattning man fått eller om något man har på gång. Man vill visa sig intressant, bli lite beundrad. Utan att skryta öppet, för då vet man att man är pinsam.

Det är svårt att låta bli, det vet jag av egen erfarenhet. Men på sin resa inåt bör man försöka.

Söndagsbetraktelse nr 125 (171015)

Det är obehagligt att få mycket skit. Så jag får stålsätta mig för att skriva detta.

Fallet Macchiarini fick sitt rättsliga avslut i veckan. Kommentarererna har varit sådana att jag vill ägna veckans betraktelse åt saken. Det gäller trots att det är ett självmordsuppdrag. För människors syn på Macchiariniärendet är stenhårt förankrad och lär inte kunna rubbas. Men även om jag visserligen skriver om fallet (och sticker ut hakan ganska långt), är avsikten med denna betraktelse att den ska handla mer om skandaler i allmänhet – och särskilt om människors förhållningssätt till dem.

Macchiariniärendet väcker upprörda känslor. Så är det nästan alltid när medierna avtäckar en skandal, men de senaste åren har nog Macchiarini upprört allra mest. I hård konkurrens med bl.a. Riksrevisionen, Kevinutredningen och Transportstyrelsen (jfr Söndagsbetraktelse 116 och min extrabetraktelse den 30 augusti).

Det som intresserar mig mest i alla de nämnda skandalerna är obenägenheten att ta hänsyn till den andra sidan av saken. Vaddå den andra sidan? Jo, t.ex. viljan att effektivisera Riksrevisionens granskningar, behovet att komma i mål med utredningen om Kevins död och strävan att lösa Transportstyrelsens IT-problem. Och i Macchiariniärendet möjligheten att göra rejäla vetenskapliga framsteg och kanske rädda liv. De som är allra mest upprörda vill över huvud taget inte höra talas om motargumenten. ”Hur kan man nämna bakomliggande behov och möjligheter när det handlar om lagbrott och allvarliga missförhållanden!?!” Men ”ta hänsyn” betyder bara ”beakta vid en samlad bedömning”. Det bör man enligt min mening alltid göra.

Jag vill säga något om Macchiarini, eftersom jag var med på ett hörn.

Först: Det är helt klart att somligt av det som Macchiarini gjorde var alldeles oförlåtligt och starkt klandervärt. Det spiller över på vissa personer på KI och KS, ännu mer på personer i Krasnodar i Ryssland. Men jag satt i KI:s etiska råd när två ärenden om Macchiarini var uppe. Och jag lovar att de var svåra, att vi ägnade dem väldigt mycket tid och att ingen av oss i rådet ville göra något annat än rätt. Vi kände till operationerna på KS, men inte de som gjorts i Krasnodar. Än i dag vet jag inte om vi i etikrådet borde klandras. Vi fick inte någon kritik av Sten Heckschers utredning, men det hindrar inte att vi kanske borde ha förstått mer än vi gjorde.

Medan det hela pågick talade jag med många läkare och forskare. Alla var överens om att Macchiarini å ena sidan var en ovanligt skicklig kirurg med en sällsynt viktig forskningsinriktning, å andra sidan en risktagare och gränsöverskridare som ibland var för snabb och slarvig. En del betonade mest det positiva, andra det negativa. Ingen av de personer jag talade med visste då något, tror jag, om de katastrofala operationerna i Krasnodar och det tydliga forskningsfusket i ett par fall. Grundinställningen hos de allra

flesta var att Macchiarini måste hållas under sträng uppsikt, men att det vore fel att sätta upp höga hinder för en möjligen mycket lovande utveckling inom den medicinska vetenskapen.

Macchiariniärendet var mycket mer komplicerat för de flesta beslutsfattare än människor tror. Det säger jag trots att Macchiarini som sagt har gjort oförlåtliga och starkt klandervärda saker, och trots att han i Bo Lindqvists dokumentär var påtagligt arrogant. Dokumentären var en chock för många, bl.a. mig själv. Och ändå säger jag detta: Den bild som människor har fått av Macchiariniärendet är i stora delar starkt vinklad och saknar de motargument som faktiskt finns. Och såvitt känt begick Macchiarini inte något brott, i varje fall inte i Sverige.

Jag har aldrig förstått varför det finns en sådan obenägenhet som det faktiskt finns att försöka förstå och beakta motargument och komplikationer. Det gäller särskilt i värderingen av vad människor har gjort, ofta människor som inte har velat göra något annat än sitt allra bästa – men ändå missat något viktigt. Som KI-rektorererna Anders Hamsten och Harriet Wallberg Henriksson. Jag tycker klandervärdet av sådana försummelser, som f.ö. skulle ha drabbat nästan alla som befunnit sig i en motsvarande situation, är begränsat (jfr extrabetraktelsen den 30 augusti).

Tänk om man fick önska sig två saker om skandaler. Då skulle jag för framtiden önska:

- att medierna försöker vara balanserade och inte gör grävandet till en match där de själva uppträder som part (läs DN 13.10 s. 4, 10 och 11 för ett målande exempel),
- att alla försöker ägna en liten stund åt den andra sidan av saken i stället för att ropa så högt som det första intrycket tycks motivera.

Det leder mig fram till två principer av mera allmänt slag:

1. Alla diskussioner blir bättre om alla anstränger sig att vara rimligt objektiva och nyanserade.
2. Man utvecklas som människa om man är öppen för motargument, även sådana som man inte gillar. Och även när man har bestämt sig.

PS 1. Till den som tycker att det inte finns anledning att lyssna på mig angående Macchiarini eftersom jag deltog i ett par beslut vill jag säga: Önskningarna och principerna gäller oavsett Macchiarini.

PS 2. I Quickärendet har jag fått mycket mer skäll än jag någonsin kommer att få för det jag skrivit här. Men i Quickärendet har det varit lätt att tåla obehaget, eftersom ärendet är helt okomplicerat och jag är bombsäker på att jag har rätt. Macchiariniärendet är mycket mer komplicerat och mycket svårare att bedöma samlat. Jag tror mig faktiskt inte kunna övertyga särskilt många om att min syn på saken är befogad. Därför har jag länge tvekat att säga vad jag tycker i ärendet, särskilt som jag var inblandad. Men jag har bestämt mig för att jag får tåla obehaget av att få skit för min standpunkt.

Söndagsbetraktelse nr 126 (171022)

I går lördag höll jag föredrag på en konferens för nämndemän om ”juridik och moral”. Får man som domare (vare sig man är nämndeman eller juristdomare) ta hänsyn till

moral, eller är det bara juridik som gäller? Är juridiken alltid rättvis? Hur försiktig bör man vara när svaret i lagboken stämmer illa med den egna rättskänslan?

Det här kan nog ha ett visst allmänintresse, särskilt som ett par teser (sanningar?) gäller inte bara för domare. Utan för alla.

Jag formulerar mina svar i fyra grundläggande principer. De kan vara svåra att greppa utan längre förklaringar, men jag satsar ändå på att de säger mest i sin avskalade form.

1. Domaren får aldrig döma i enlighet med sin uppfattning om vad som är moraliskt rätt, om det inte finns utrymme för det i juridiken.
2. Domaren får nästan alltid döma i enlighet med sin uppfattning om vad som är moraliskt rätt, om det finns utrymme för det i juridiken.
3. Det som är rätt juridiskt kan vara fel moraliskt och därför orättvist. (Om man förstår detta kan man lättare acceptera att förlora en rättegång och undgå att bli rättshaverist när man tycker att en dom eller ett beslut är djupt orättvist.)
4. Det är viktigare att göra rätt än att inte göra fel. (Det gäller för domaren, men också för andra.)

Nr 1 och 3 är okontroversiella. Däremot instämmer inte alla i nr 2 och 4. Nr 4 är enligt min mening den viktigaste. Så är det i alla fall om man ska vara en riktigt bra domare – eller en riktigt bra människa.

Söndagsbetraktelse nr 127 (171029)

I fredags meddelade vice chefsåklagaren Katarina Lenter att det inte blir någon ny förundersökning om det s.k. Hovsjömordet år 2001 på en elvaårig pojke.

I polisutredningen för 16 år sedan hölls långa förhör med en tolvårig kamrat till den döde pojken, och det ansågs till sist utrett att det var tolvåringen som hade orsakat sin kamrats död. Utredningen lades ner med hänvisning till att händelseförloppet var klarlagt och att ingen vuxen kunde misstänkas för brottet.

För en dryg månad sedan slog Dagens Nyheter upp fallet stort i några artiklar. Tidningens angrep framför allt förhören med den tolvårige pojken, som var många och hårda. Enligt DN hade förhørsledaren agerat på ett sådant sätt att det fanns stor risk för att pojken skulle erkänna falskt. Tidningen hade letat upp pojken, i dag 28 år gammal, som nu nekade till att ha dödat sin kamrat.

DN drog paralleller till två tidigare fall, Kevinutredningen 1998 (med hård kritik i framför allt SVT och DN våren 2017) och Quickärendet (första domen 1994 och sista resningen 2013). Parallellen var framför allt att professor Sven Å Christianson vid Stockholms universitet hade medverkat i alla tre fallen. I själva verket hade granskningarna av Kevin- och Hovsjöutredningarna satts igång just därför.

Framför allt TV 4 hakade på DN:s kritik mot polisutredningen av Hovsjömordet. DN och TV 4 hittade jurister och psykologer som uttalade sig kritiskt mot utredningen, särskilt förhören.

Men i förrgår meddelade alltså åklagaren att det inte finns anledning att gå vidare med utredningen. Efter en noggrann genomgång hade man funnit att händelseförloppet var klart och utrett. I en intervju i TV 4 sa hon att det fanns en hel del bevisning vid sidan om tolvåringens uppgifter. Det var teknisk bevisning, vittnesmål och annat. Och hon sa sig inte hålla med om den kritik som hade framförts tidigare i medierna angående förhören. Förhørsledaren hade gjort det på ett bra sätt.

Varför skriver jag då om detta? Jo, för att reaktionen från DN och TV 4 var den förutsägbara. Och för att detta enligt min mening är ett samhällsproblem.

I TV 4 avslutade Henrik Alsterdal intervjun med Katarina Lenter så här: ”Det är ju två personer som är starkt ifrågasatta då. Det är ju polisen Rolf Sandberg, som har varit inblandad i det här, och även psykologen och minnesforskaren Sven-Åke Christianson. Det här är ju personer vars arbetsmetoder kraftigt har ifrågasatts. Ser du då när du tittar på filmerna, av t.ex. vallningen, att det ändå finns några som helst tveksamheter om hur dom har utförts?”

I DN:s nyhetsartikel om saken visar reportern Josefin Sköld tydligt missnöje med beslutet och antyder bl.a. att den ansvariga åklagaren, Katarina Lenter, är jävig eftersom hon har arbetat tillsammans med den åklagare som hade ansvaret år 2001. Och i en kommenterande artikel skriver seniorreportern Stefan Lisinski att bevisen inte hade hållit för en fällande dom. För tolvåringen var "skäligen misstänkt" för att ha dödat sin bästa kompis. Det betyder enligt Lisinski att åklagaren inte ens hade tillräckligt för att väcka åtal.

Rolf Sandberg var inte med i Hovsjö, Alsterdal förväxlar detta ärende med Kevinutredningen. Lisinskis påstående att bevisen inte räckte för fällande dom eller ens för åtal är helt gripna ur luften, uttrycket ”skäligen misstänkt” säger inget om det faktiska bevisläget i ett fall som detta.

Men det är inte de grova sakfelen som är det allvarliga, utan mediernas oblyghet inför att inta tydlig partsställning på nyhetsplats. Så gör även SVT. När började egentligen detta? Och varför gör man så? Vilka nyheter kan vi egentligen lita på när huvudsaken för medierna ibland är att försvara sig själva?

PS Vi kan nog alla gissa vilka SVT:s och DN:s reaktioner kommer att bli om den nya förundersökningen om Kevins död läggs ner.

Söndagsbetraktelse nr 128 (171105)

Häromdagen parkerade vi vår bil på p-platsen utanför ICA-affären i Norby i Uppsala. När vi skulle gå iväg till affären ropade Susanne plötsligt förskräckt: Men titta, den rullar!

Det var en liten röd VW som rörde sig långsamt från sin p-ruta rätt mot vår bil. Jag hann se att ingen satt vid ratten innan jag klev fram ett par meter och satte stopp för rullningen. En yngre man hjälpte mig att puffa bilen tillbaka och en tredje person hittade ett föremål att lägga framför ena framhjulet. Under tiden gick Susanne in i affären för att leta upp föraren. Mn ingen förare anmälde sig trots anrop i affärens högtalarsystem.

När vi tio minuter senare hade handlat färdigt och skulle åka hem satte jag en lapp på den lilla bilens vindruta med info om vad som hade hänt, och mitt telefonnummer.

Efter två dagar ringde en äldre dam. Hon sa sitt namn och att det var hennes bil som hade rullat. Hon var generad och ursäktande och frågade vad hon var skyldig. Inget förstås. Men det var bra av henne att ringa.

Innan vi lade på (om man nu "lägger på" mobiltelefoner) frågade hon: Men var var det nånstans? Utan att reflektera över frågan sa jag var det var, utanför ICA-affären i Norby, och hon sa "ja där har jag varit nån gång".

Efteråt är jag brydd: Varför visste hon inte var det var? Jag har tre alternativa teorier, men ingen är bättre än den andra.

Söndagsbetraktelse nr 129 (171112)

SVT:s dokumentär om Fallet Kevin har nominerats till Stora Journalistpriset. Juryns motivering lyder: "Genom nitiskt detektivarbete hittade de ett borttappat alibi, aldrig visade förhör och avslöjade en 19 år gammal sanning som falsk i ett berättande i världsklass."

Det var bara det att det borttappade alibit inte var vare sig borttappat eller något alibi. Och att den 19 år gamla sanningen av allt att döma inte var falsk utan sann. Men sådant bör nog inte spela någon roll för en nominering till Stora Journalistpriset. Inte heller att de som gjorde dokumentären undanhöll de viktigaste delarna av polisutredningen och lurade tittarna på avgörande punkter.

För vilseledandet var i världsklass.

Söndagsbetraktelse nr 130 (171119)

Ursäkta alla idrottsointresserade, men jag känner ett behov av att sätta in det lyckosamma VM-kvalet mot Italien i ett perspektiv.

VM har spelats 20 gånger, den första turneringen var 1930 i Uruguay. Slutspelet i Ryssland blir det 21:a. Det var 16 lag i slutspelet till och med 1978 och sedan var det 24 lag några gånger. Från och med slutspelet 1998 har det varit 32 lag, och 2026 blir det 48.

Och så här har det gått i kvalet för Sverige:

VM 1930 i Uruguay	Inget VM och inget kval för Sverige, vi valde att inte delta.
VM 1934 i Italien	Sverige kvalificerat efter vinster mot Estland och Litauen.
VM 1938 i Frankrike	Sverige kvalificerat efter att ha slagit ut Estland och Finland.
VM 1950 i Brasilien	Sverige kvalificerat efter att ha slagit ut Finland och Irland.
VM 1954 i Schweiz	Inget slutspel för Sverige, vi åkte ut mot Belgien.
VM 1958 i Sverige	Sverige direktkvalificerat som värdnation.
VM 1962 i Chile	Inget VM, utslagna av Schweiz i omspel på neutral plan.
VM 1966 i England	Inget VM för oss, utslagna av Västtyskland.

VM 1970 i Mexiko	Sverige kvalificerat efter bragd hemma mot Frankrike.
VM 1974 i Västtyskland Gelsenkirchen.	Sverige kvalificerat efter omspel mot Österrike i
VM 1978 i Argentina	Sverige kvalificerat efter att ha slagit ut Schweiz och Norge.
VM 1982 i Spanien	Inget VM, Sverige hamnade efter Skottland och Nordirland.
VM 1986 i Mexiko	Inget VM, Sverige kom efter Västtyskland och Portugal.
VM 1990 i Italien	Sverige kvalificerat efter att ha slagit ut England och Polen.
VM 1994 i USA	Sverige kvalificerat efter att ha slagit ut bl.a. Frankrike.
VM 1998 i Frankrike	Inget VM, Sverige utslaget av Österrike (inte playoff).
VM 2002 i Japan o Sydk.	Sverige kvalificerat efter bl.a. vinst borta mot Turkiet.
VM 2006 i Tyskland	Sverige kvalificerat, slog ut Ungern och Island.
VM 2010 i Sydafrika	Inget VM, Sverige förlorade avgörande match mot Danmark.
VM 2014 i Brasilien	Inget VM för Sverige efter playoff-förlust mot Portugal.
VM 2018 i Ryssland	Sverige kvalificerat efter playoff-vinst mot Italien.

Av 21 VM-turneringar (om vi räknar 2018) har Sverige spelat 12. En gång avstod vi och en gång slapp vi kval eftersom vi var värdar. Vi har kvalificerat oss 11 av de 19 gånger vi kvalat och misslyckats 8 gånger.

När jag var 11 år och vi förlorade mot Schweiz i en direkt avgörande omspelsmatch i Västberlin, så att vi missade VM i Chile, grät jag bittert och stängde in mig i mitt rum. Jag undrade på allvar om livet efter en sådan katastrof var värt att leva.

Möjligen var jag på den tiden alltför upptagen av idrott. I dag är det annorlunda. Men nog jublade jag en del när slutsignalen gick i Milano i måndags kväll.

Söndagsbetraktelse nr 131 (171126)

Den här veckan är det många nyheter, händelser och intryck som pockar på. Det får bli tio minibetraktelser.

1. Det är svårt att ge bort böcker. Normalt bör man vara rimligt säker på att de timmar som tänks bli avsatta för läsningen är väl använd tid för mottagaren.
2. Fyra journalister på SVT fick Stora Journalistpriset för Kevindokumentären. Frågan är om de hade fått priset om Granskningsnämnden hade varit klar med sin genomgång. SVT har ännu inte yttrat sig till nämnden trots att anmälan gjordes i juli. Jag hänvisar till Söndagsbetraktelse nr 129, <http://goranlambertz.se/sondagsbetraktelse-nr-129/>.
3. Det har debatterats om Dagens Nyheter gjorde rätt som publicerade en massa avslöjande detaljer kring Kulturprofilen utan att nämna hans namn. Enligt min mening var det rätt. Publicering av namn hade tagit den befogade ärekränkningen till en obefogad nivå.
4. Ska man radera en del av historien genom att riva statyer av förtryckare och rasister, byta namn på t.ex. Lappporten och avlägsna s.k. judesuggor från kyrkor? Svårt, men jag röstar nej. Under förutsättning att man tar ansvar för historien.

5. Det blir svårt att utkräva rättsligt ansvar för mer än enstaka övergrepp från #metoo. Det gör kanske inte så mycket om man tröstar sig med de effekter som har uppnåtts.
6. Östersunds prestation i Europa League är makalös. Det vore intressant om man kunde förstå vilken betydelse det har haft att gruppen har vågat göra oortodoxa saker tillsammans utanför fotbollen.
7. När jag var ung var Robert Mugabe en folkhjärte. Utvecklingen från hjälte till hatobjekt är inte ovanlig, men möjligen tar Mugabe rekordet.
8. Än så länge har jag inte sett någon koppla ihop Svenska Akademiens svårigheter kring Kulturprofilen med Ebba Witt Brattströms bok Århundradets kärlekskrig. Men det kommer nog.
9. Vi såg The square i veckan, en fantastisk film. Allra bäst gillar jag travestin på medierna och yttrandefriheten. När huvudpersonen museichefen meddelar att han avgår för att museet publicerat en av medierna hårt kritiserad film på ett barn som sprängs i bitar, angrips han på presskonferensen för att han inte står upp för yttrandefriheten.
10. #metoo har spräckt en jättebubbla. Möjligen kan man hoppas att den nya friskheten inspirerar till ett mod att spräcka ytterligare några bubblor. Exempelvis den om ubåtskränkningarna och någon mig närstående.

Söndagsbetraktelse nr 132 (171203)

Borde de sexuella övergreppen i #metoo-rörelsen hanteras av rättsväsendet i stället för att redovisas offentligt? Är det ett problem att män pekats ut, skandaliseras och förlorar jobbet som en följd av kampanjen? Några debattörer har sagt att vi borde "förlita oss på rättsstaten" och inte "ägna oss åt pöbeljustis".

Men från ett rättsligt perspektiv har man inte någon anledning att invända mot en utomrättslig kampanj som #metoo. För de rättsstatliga principerna upprätthålls.

Vaddå!? Är det inte ett problem att män skandaliseras och tvingas bort från jobbet utan att vara dömda!? Tänk om de är helt oskyldiga eller bara har gjort något oförargligt! Då är det väl orimligt att de får löpa gatlopp och kastas ut?!

Ja, så är det förstås. Men från ett RÄTTSLIGT perspektiv är det inte något problem. Vid en juridisk prövning ska de nämligen få rätt till sist. Den som utan grund, eller utan att det är försvarligt, skandaliserar någon ska dömas för förtal, och betala skadestånd. Och den som utan grund avskedar en arbetstagare eller säger upp ett kontrakt ska kompensera den drabbade ekonomiskt. Så i slutändan får den orättfärdigt utpekade rätt, bara han orkar med den rättsliga processen.

Och kampanjen innebär inte att man på något sätt rundar rättsstaten. För i kampanjen kan det inte utdömas något straff i juridisk mening (t.ex. fängelse eller böter), och inte heller någon ekonomisk sanktion (skadestånd). Vad man kan åstadkomma är i princip "bara" skandaliseringen och avskedet. Och där finns det som sagt rättsliga medel för att komma till rätta med eventuella fel och orättvisor.

Det är alltså fel att säga att #metoo innebär en lynchjustis. Visst kan det ha funnits

orättfärdiga inslag, Men rättsstaten har ingen invändning mot en kampanj som #metoo.

Om det INTE var fråga om några fel eller orättvisor, utan skandaliseringen och utsparkandet var befogade, då är det inte något problem att det har åstadkommit i utomrättslig ordning. Tvärtom. I den mån det var befogat, så var det också rätt. Och det har aldrig varit tänkt att rättsordningen ska ordna allt så att det blir rättvist.

Och framför allt: Det hade varit stor skada om inte #metoo blivit av. Och det hade den naturligtvis inte blivit, om kvinnorna och flickorna hade varit hänvisade till rättsväsendet. Varför? Jo,

- för att de flesta av händelserna inte är brottsliga,
- för att många brott är för gamla för att kunna straffas,
- för att många av de övriga brotten faller på bevissvårigheter, och
- för att mycket skulle bli oanmält därför att kvinnorna av olika skäl väljer det.

Kampanjen har åstadkommit mycket som är bra. Och det gäller också för oss män.

För nu har vi fått lära oss att tänka efter. Och att förstå att vi bör prata allvarligt med varann om vissa saker.

Söndagsbetraktelse nr 133 (171210)

Med mitt intresse för listor och ett visst slags ordning brukar jag betygsätta filmer och böcker. På senare år har jag även börjat sätta betyg på städer. Men jag har faktiskt aldrig tidigare tänkt tanken att jag skulle börja betygsätta människor. Alltså inte för hur bra de skriver på tentor eller så, utan för hurdana de ÄR. Och då skulle ALLT inkluderas, som kunnighet, klokhet, vänlighet, inlevelseförmåga, intelligens, hjälpsamhet, utstrålning, bredd, djup, ordning, lugn, lekfullhet, allvar, perspektiv, social förmåga, ledarskap, skrivförmåga, analytisk skicklighet, altruism – och så vidare i nästan all oändlighet.

Jag vet inte om det är en bra idé. Men jag kom att tänka på saken efter två längre intervjuer de senaste dagarna, dels Lördagsintervjun med Tomas Tobé (M) för åtta dagar sedan, dels Min sanning med Sara Danius i veckan.

Tomas Tobé var hopplös som partisekreterare med sitt höga tonläge, sin grälsjukhet och sina ständiga försök att vända allt till kritik mot regeringen. Han har blivit lite bättre som talesman i rättsfrågor och har uppenbarligen stor kapacitet. Men han har haft kvar sitt tonläge och sin benägenhet till konfrontation och överlägsenhet.

I Lördagsintervjun var han plötsligt eftertänksam, nyanserad och sympatisk. Och jag tror det var bara en enda gång som han hoppade på regeringen. Det vore intressant att veta i vad mån den genomkloke nye partisekreteraren Gunnar Strömmer haft del i omvandlingen. Gunnar gjorde en mycket viktig insats när han startade Centrum för Rättvisa för 15 år sedan och sedan ledde organisationen i flera år. Han är en stor tillgång för M och blir nog statsminister om ytterligare 15 år. (På en eventuell tiogradig betygsskala för människor finge han nog en nia.)

Det var ändå en avsevärd skillnad mellan intervjun med Tomas Tobé och den med Sara Danius. Medan Tomas Tobé ständigt såg till att få sagt det han ville (som nästan alla politiker gör i intervjuer), gjorde Sara Danius precis tvärtom. Det är i och för sig inte konstigt, hon har en helt annan position och inte något behov av att torgföra. Men hon

inte bara avstod från att försöka få vissa saker sagda. Hon avstod dessutom så gott som helt från reservationer, undanflykter och ”tillägg för säkerhets skull”. Inte ens när hon fick frågan om Svenska Akademiens ledamöter kan avsättas sa hon det som alla andra skulle ha sagt i det läget, nämligen att ”vi har ingen anledning att tro att det blir aktuellt”. Hon svarade bara att ”ja, det finns en möjlighet till det”.

Sara Danius svarade genomgående på de frågor hon fick, och nästan inget mer. Och hon svarade så rakt och bra som hon kunde. Det var snyggt, imponerande och oerhört befriande, inte minst för att flera frågor var besvärliga.

Tills vidare avstår jag nog från att betygsätta människor. Det finns så många svårigheter och fallgropar, och i grunden är det väl inte särskilt sympatiskt. Men OM jag skulle ha betygsatt Tomas Tobé och Sara Danius efter intervjuerna, då skulle båda ha höjt sina betyg hos mig avsevärt. Tomas Tobé hade stigit från ungefär 4 till 6 och Sara Danius från 7 till 9.

Söndagsbetraktelse nr 134 (171217)

De flesta är överens om att vi lever i en konstig, lite skrämmande tid. Vi har Brexit, Trump, fascistvindar i Europa, terrordåd varje dag och fake news en masse.

Men betraktar man världen och Sverige i ett lite större perspektiv är det egentligen annat som är konstigare. Sådant som vi har vant oss vid, fastän det är oacceptabelt och orimligt.

De som om 100 år ser tillbaka på vår tid ställer sig förhoppningsvis dessa frågor:

1. Hur kunde fängslandet och förtrycket av oliktankande få fortgå så länge i så många länder utan att världssamfundet vidtog åtgärder?
2. Hur kunde man låta korruption, hot och våld härja i så många länder utan att samla sig kraftfullt internationellt för att göra något åt saken?
3. Hur kunde man låta uppvärmningen av jordens atmosfär pågå så länge att planeten kom till randen av en katastrof?
4. Hur kunde man låta människor tigga på offentliga platser i både fattiga och rika länder i stället för att se till att alla fick rejäl hjälp att komma ur den förnedrande extrema fattigdomen? Hur kunde man öht låta klyftorna växa sig så enormt stora mellan och inom länderna utan ett rejält program för att lyfta de sämst ställda?
5. Hur kunde man låta kärnvapnen finnas så länge med det uppenbara hot mot mänskligheten som de innebar?
6. Hur kunde man låta den horribelt ofria och ojämlika situationen för flickor och kvinnor pågå så länge i så många länder?
7. Hur kunde man låta folkmord och etniska rensningar ske gång på gång utan att världssamfundet tog sig samman och började ingripa snabbt och effektivt?
8. Hur kunde man låta människorna i Nordkorea leva så länge i förtryck och

förljugenhet utan att ingripa? Hur kunde man låta det vara total kaos i andra länder, som Libyen och Somalia?

9. Hur kunde man låta den orimliga situationen för palestinierna pågå i så många decennier?

10. Hur kunde medierna i Sverige få så stor makt att både myndigheter, politiker och rättsväsende lät sig hunsas och jamsade med? Och hur kunde människor låta sig luras av uppenbara förvrängningar i medierna av vissa rättsfall? Varför just i Sverige?

Ja, nog är det konstigt att vi inte kan få världen och vårt land att fungera lite mer förnuftigt. För allt det där förfogar vi ju faktiskt över, och vi kan fixa det om vi tar oss samman.

Men inte just nu. För nu lever vi i en tid med rationaliteten på undantag.

Eller har det kanske ändå kommit en strimma av hopp? Kan kanske #metoo vara inledningen till en förnuftets revolution?

Extrabetraktelse om Fittja-domen och reaktionerna

Efter friande domar i mål om våldtäkt blir det ofta upprörda reaktioner. Så blir det alldeles särskilt om åtalet har gällt en gruppvåldtäkt. Och så har det blivit efter Södertörns tingsrätts dom i det s.k. Fittjamålet. Upprörda demonstrationer, kritik, försvar, debatt, förklaringar, frågor och nyanseringar.

Det är inget konstigt med detta. Våldtäktsmål är bland de svåraste i domstolarna, och det är fullt begripligt om det höga beviskravet – ”bortom rimligt tvivel” – leder till upprörda känslor när det blir friande dom i fall där det faktiskt har varit fråga om en våldtäkt. Det är också fullt begripligt om polisen får hård kritik när man, som i detta fall, fått anledning att tro att det är polisens schabbel som lett till friande dom. Liksom det är naturligt och sympatiskt att en utsatt kvinna får stöd, oavsett vilken domen blivit.

Men två saker är oacceptabla.

Den första är om någon av de inblandade juristerna uttalar sig på ett grovt vilseledande sätt om målet och domen. Det har målsägandebiträdet, Elisabeth Massi Fritz, gjort i det här fallet. Hon har sagt att domen är ”en skam för vårt rättssystem”, och hon har riktat skarp kritik mot både domstolen och polisen.

Sanningen är att domen visar att domstolen har gjort en omsorgsfull och samvetsgrann prövning, där det avgörande blev att målsägandens uppgifter inte gick ihop. Hon ändrade sig på alltför många viktiga punkter, och det hon sa kunde ibland inte vara riktigt. Stödbevisningen räckte långt ifrån för att domen skulle kunna bli fällande. Polisen hade gjorde flera misstag, men det framgår alldeles klart av domen att dessa misstag inte var avgörande för utgången.

I ett sådant läge är det enligt min mening inte godtagbart att en advokat säger att domen är ”en skam för vårt rättssystem”. Med ett sådant uttalande missleder hon människor på ett mycket allvarligt sätt. Det är förståeligt om många kritiserar och demonstrerar mot domen utifrån en tro att det som advokaten uttalar stämmer. Och därmed gör hon stor

skada. Domen var utan tvivel riktig.

Den andra oacceptabla saken är om de medier som man bör kunna lita på kritiserar avgörandet på ett helt osakligt sätt. Och det gör Dagens Nyheter i en ledare med rubriken Ett haveri för polisen. Där skriver man bl.a.: ”Det är alltså, och det är här väsentligt, *polisens* [ordet kursiverat av DN] undermåliga arbete som gör det omöjligt att göra något annat än att fria de fem männen.” Denna slutsats drar DN efter att ha citerat denna passus i domen. ”Enligt tingsrättens bedömning innebär dock svagheterna i utredningen att åtalet mot samtliga ska ogillas helt.”

Slutsatsen är alldeles felaktig. Jag antar att DN har trott att uttrycket ”svagheterna i utredningen” är detsamma som ”svagheterna i polisutredningen”, men så är det inte. Med ”utredningen” avser en domstol oftast, om inget annat sägs, ”den utredning som ligger till grund för åtalet”, alltså den bevisning som åklagaren har presenterat. Och i det här fallet var det, som sagt, inte svagheterna i polisutredningen som blev avgörande, utan bedömningen av målsägandens tillförlitlighet.

På nyhetsplats kommenterar DN:s seniorreporter Stefan Lisinski domen på ett helt korrekt sätt när han skriver bl.a. att ”det är svårt att tro att en fällande dom kan bygga på hennes motsägelsefulla berättelse”. Ledarskribenten borde ha talat med Lisinski för att undvika sin allvarliga fadäs. Allvarlig? Ja, därför att många tror på det som DN skriver på ledarplats. Polisen kan kritiseras för mycket, men för tilliten i vårt samhälle är polisen en så viktig samhällsinstitution att den inte bör utsättas för slarviga osakliga angrepp.

Skärpning tack.

Glöm dessutom inte, att den som säger sig utsatt för en våldtäkt mycket väl kan tala sanning även om domen inte blir fällande. Och att hon ofta förtjänar stöd oavsett vilken domen blir.

Söndagsbetraktelse nr 135 (171224; julafton)

I en omröstning om Årets bästa dag vann julafton före första dagen på semestern/sommarlovet, ”min födelsedag”, nyårsafton och midsommarafton. Rättvist.

För julafton är bäst. Med julgröten på morgonen, elvakaffet, pysslet, julbordet, Kalle Anka, tomten, klapparna, pysslandet, Karl-Bertil Jonsson, kvällssmörgåsen – och det sköna lugnet med en bra film på tv. Samma procedur som förra året. Samma som varje år.

God jul alla kära vänner!

Söndagsbetraktelse nr 136 (171231)

Vem hade väl kunnat tro, vid det förra årsskiftet, att 2017 skulle bli om möjligt ännu galnare än 2016?! Om detta kan mycket sägas, men det gör många andra. Jag väljer att ägna årets sista betraktelse åt det som jag behärskar någorlunda, nämligen det rättsliga området. Vad hände egentligen under ”Rättsåret 2017”?

Från omvärlden minns vi att samkönade äktenskap ska bli tillåtna i Tyskland, och dessutom i Taiwan som det första asiatiska landet, att den svensk-iranske KI-forskaren Ahmadsreza Djalali dömdes till döden i Iran, att kvinnor nu ska tillåtas köra bil i Saudi-Arabien och att Therese Johaug fick sin avstängning förlängd av idrottens skiljedomstol CAS, så att hon missar OS i Sydkorea.

På en lista över 20 intressanta saker på rättsområdet i Sverige år 2017 är det en viss trängsel. Jag får t.ex. inte plats med den polisansvarige ministerns avgång, avskedandet av Maria Ågren som generaldirektör och hennes begäran om prövning i Arbetsdomstolen, turerna kring det s.k. Hovsjömordet eller Högsta domstolens dom mot den man som hade odlat cannabis som han behövde mot sina svåra smärtor.

Så här ser min lista ut:

1. Polisen har vid årsskiftet varit en enda myndighet i tre år. Att omorganisationen blev problematisk är ett understatement. Men Dan Eliasson sitter kvar som rikspolischef trots många och hårda angrepp. Och enligt min mening hade det varit alldeles fel att sparka honom.
2. Den kanske allra mest uppmärksammade nyhetshändelsen i landet under året, lastbilsattacken på Drottninggatan i Stockholm i april, blev kanske en vändpunkt för svensk polis. När såg vi en polisbil prydas av ett hav av blommor?
3. Men kanske har #metoo varit ännu mer uppmärksammat? Även i rättsväsendet syntes kampanjen, när över 4 000 kvinnliga jurister stämde in i kravet på ett slut på sexuella trakasserier och övergrepp.
4. Sverige röstade ja till FN:s nya konvention om förbud mot kärnvapen. Konventionen är årets viktigaste folkrättsliga händelse och ledde till att organisationen International Campaign to Abolish Nuclear Weapons (ICAN), med svenskan Beatrice Fihn som generalsekreterare, fick Nobels fredspris. Huruvida Sverige kommer att tillträda konventionen är osäkert. En utredning ska lägga fram ett förslag före den 1 november 2018.
5. Åklagaren beslutade att inte väcka åtal mot kirurgen och f.d. KI-forskaren Paolo Macchiarini för vållande till annans död. Något rättsligt efterspel blir det därför inte i den s.k. Macchiariniaffären, och enligt min mening är det korrekt.
6. Kaj Linna fick resning och friades från ansvar för rånmordet i Kalamark år 2004. Han har suttit fängslad i 13 år, och Justitiekanslern kommer att tillerkänna honom ett mycket stort skadestånd.
7. Ett annat skadeståndsärendande blir svårare för JK. Sture Bergwall ansökte under hösten om ersättning för att han varit frihetsberövad i över 20 år, dömd för åtta mord och sedan frikänd. Ett undantag från rätten till skadestånd gäller för den som "själv uppsåtligt har föranlett" frihetsberövandet. Hur tolkar JK den regeln när det gäller Bergwall?
8. Domarnämnden har lämnat sina förslag till nya chefer för landets tre kanske viktigaste domstolar: Justitierådet Anders Eka för Högsta domstolen, domaren i Europadomstolen Helena Jäderblom för Högsta förvaltningsdomstolen och riksåklagaren Anders Perklev för Svea hovrätt. Något av förslagen får nog ses som lite

överraskande.

9. Dawit Isaak är kvar i fängelse i Eritrea efter mer än femton år. Upprörande.

10. Chefsåklagaren Krister Petersson blev ny förundersökningsledare för utredningen av mordet på Olof Palme. Han har inlett betydligt mer aktivt än sin parerande företrädare Kerstin Skarp. Kan utredningen nu trots allt styras mot en lösning av mordet?

11. FN:s nya utredning om Dag Hammarskjölds död år 1961 lämnade sin rapport i oktober. I rapporten konstateras att mycket talar för att planet störtade på grund av ett attentat. Och man kan undra varför bland annat USA vägrar lämna ut viktig dokumentation som man har om händelsen.

12. Det s.k. Arbogafallet hårdbevakades i medierna, och kvinnan dömdes av tingsrätten för att bl.a. ha anstiftat mordet på sin far. Visst är fallet spektakulärt, men enligt min mening ägnar även de seriösa medierna numera ett alltför stort intresse åt vissa brott. För hur stort är egentligen nyhetsvärdet?

13. Riksrevisionen var i kris efter mer eller mindre allvarliga fel av ett par av riksrevisorerna, Ulf Bengtsson och Susanne Ackum. Den tredje, Margareta Åberg, blev också infångad av drevet. Såvitt jag kan förstå var det helt oförtjänt. Ledsamt nog avled Margareta Åberg mitt under stormen i en cancersjukdom som hon lidit av en tid.

14. SVT:s dokumentär om utredningen av mordet på 4-årige Kevin år 1998 fick Stora Journalistpriset. Det visar främst att även en (något slarvig) jury kan låta sig luras av ett bedrägeri. Dokumentären är anmäld till Granskningsnämnden för radio och tv, och SVT har stora svårigheter att förklara sig.

15. Efter att tidigare ha frikänts från brottsanklagelserna, vann Mats Qviberg även tvistemålet i den s.k. HQ-affären.

16. Förbjuda tiggeri? Den frågan har varit aktuell i flera år. Men så länge tiggandet bara består i en vädjan om hjälp är det en mänsklig rättighet som sannolikt skyddas av Europakonventionens yttrandefrihet och därför inte kan förbjudas.

17. Huvudförhandling i hovrätten hölls i december i det s.k. Girjas-målet. Samebyn vann i tingsrätten och staten har överklagat. Som JK Anna Skarhed har sagt borde de många tvister angående samernas markrättigheter som varit och som kommer lösas politiskt i stället för rättsligt. Förutom att de ständiga rättsliga striderna är kostsamma, vidmakthåller de tråkiga motsättningar i norr.

18. Regeringen lade i december fram ett lagförslag om krav på samtycke, eller rättare sagt frivillighet, för sex. Så här lyder förslaget till ny lagtext: ”Den som, med en person som inte deltar frivilligt, genomför ett samlag eller en annan sexuell handling som med hänsyn till kränkningens allvar är jämförlig med samlag, döms för våldtäkt till fängelse i lägst två år och högst sex år.” Något krav på uttryckligt samtycke blir det alltså inte, som många tycks tro.

19. Högsta domstolen slog fast att ett avtal om s.k. mahr är ogiltigt enligt svensk rätt. Mahr är en del av ett äktenskapskontrakt enligt islamisk rätt och innebär att mannen med anledning av äktenskapet överför eller förpliktar sig att överföra egendom till kvinnan. Enligt det aktuella avtalet skulle kvinnan när hon begärde det få ca 1,5

miljoner kronor av mannen. Men efter skilsmässa i Sverige kom HD alltså fram till att hon enligt svensk rätt inte kunde kräva att få pengarna. Hmmm ...

20. Det blev friande dom för de fem åtalade männen i det s.k. Fittjamålet. Läser man domen kan man se att det var uteslutet att tingsrätten skulle kunna fälla männen. Man ser också att den friande domen inte berodde på de fel som polisen hade gjort.

Mycket av intresse tycker jag. Och inte alls så galet som nyheterna på en del andra områden under år 2017.

Gott Nytt År 2018!

2018

Nyårsbetraktelse 2017/18 om Quickärendet (180101, nr 5)

Vad har hänt sedan sist?

Sedan jag skrev min Halvårsbetraktelse 2017 har inte mycket hänt i Quickärendet.

a. Vad som har skett av någon betydelse är att Sture Bergwall har ansökt om skadestånd av staten enligt lagen om ersättning vid frihetsberövanden och andra tvångsåtgärder.

Man har i princip rätt till sådan ersättning om man – som Bergwall – blir frikänd efter att ha varit dömd för brott och intagen för rättspsykiatrisk vård. Men man har ändå inte rätt till ersättning om man ”själv uppsåtligen har föranlett åtgärden”. Den svårighet som finns i ersättningsärendet är att avgöra om detta undantag är tillämpligt; har Bergwall – eller Thomas Quick som han då hette – själv uppsåtligen föranlett sitt frihetsberövande? Och det som där kan vara svårt att avgöra är hur man ska hantera den omständigheten att Bergwall/Quick antas ha blivit förledd att erkänna och att det skett medan han varit under inflytande av psykisk sjukdom eller instabilitet.

Ansökan har, som sig bör, gjorts till Justitiekanslern. JK har ännu inte fattat något beslut. Frågan om Bergwall i själva verket var korrekt dömd och blev felaktigt frikänd aktualiseras inte i ersättningsärendet. Den frågan ska Justitiekanslern alltså inte pröva.

Det som i övrigt har berört Quickärendet, och som jag känner till, är småsaker.

b. I medierna har det upprepats några gånger att Sture Bergwall blev oskyldigt dömd och att det var en rättsskandal när han dömdes. Det har skett i framför allt Dagens Nyheter, Aftonbladet och Sveriges television. Mitt intryck är att det mestadels har skett pliktskyldigast.

c. Liksom tidigare är det några saker som INTE har hänt. Den planerade svenska spelfilmen om Quickärendet tycks inte bli av. Och detsamma gäller den skadeståndsrättegång som Leif GW Persson och Jan Guillou skulle finansiera mot Christer van der Kwast och Seppo Penttinen. Radiojournalisten Martin Wicklin har inte hört av sig angående den undersökning han skulle göra efter den söndagsintervju som han gjorde med mig i mars (se Halvårsbetraktelse 2017). Och den brittiska dokumentären The confessions of Thomas Quick, delvis svenskfinansierad, har ännu

inte dykt upp på svenska biografier eller i tv.

Var och en kan själv försöka dra slutsatser av de saker som inte har hänt.

d. Själv har jag dock numera sett *The confessions of Thomas Quick*, sedan jag fått den skickad till mig av regissören Brian Hill. Inriktningen i filmen är att Quick dömdes oskyldig, De personer som hävdar rättsskandalen talar i drygt 50 minuter, medan vi som säger att Quick blev korrekt dömd får knappt 5. De inlägg som vi gör är inklippta på ett sådant sätt att det i möjligaste mån ska framgå att våra argument väger lätt. Filmen går över huvud taget inte in på den bevisning som fanns och finns mot Sture Bergwall (och som är närmast hundra procentig när det gäller alla åtta mordnen). Tittarna får intrycket att den enda bevisningen av betydelse var Thomas Quicks erkännande. Den omständigheten att han kunde säga så många saker som stämde med verkligheten berodde enligt filmen på att polisen antingen hade berättat för honom hur det var, eller hade sagt sådant som gjorde att han kunde gissa rätt.

e. För egen del har jag fortsatt, när tillfälle yppats, att fråga personer som hävdar rättsskandalen: Hur kunde Thomas Quick peka ut en mycket specifik plats i skogen där en liksökhund senare skulle komma att markera för död människa? Och hur kunde han göra detta flera gånger? Svaret är antingen ”den där hunden kunde man ju inte lita på” eller ”så kan det inte ha gått till”. När jag påpekar, dels att problemet kvarstår oavsett om hunden är att lita på eller inte, dels att ett flertal protokoll visar att det var just så det gick till, blir personen antingen orolig eller bortvänt avvisande.

Rättsskandalen som villfarelse – hur unik och hur gammal?

När det gäller synen på Quickärendet är situationen av allt att döma ungefär densamma i dag som för ett par år sedan. De flesta i Sverige lever nog än i dag i föreställningen att Thomas Quick blev felaktigt dömd och att inblandade poliser, åklagare, rättsläkare, psykologer, advokater och domstolar ställde till med århundradets rättsskandal i Sverige.

Eftersom villfarelsen fortfarande är så vitt spridd kan man ställa sig frågan om den är att betrakta som ”allmän”. Frågan är intressant, för vi har inte så många allmänna villfarelser i Sverige. Mindre grupper tror t.ex. att solen kretsar kring jorden, att spöken existerar eller att mässlingsvaccinationer är mer skadliga än nyttiga. Men det rör sig om små minoriteter, och villfarelserna har alltså mycket begränsad spridning.

Något större spridning har villfarelsen att Gud existerar som en varelse i himlen, eller att vissa personers handpåläggning kan bota allvarliga sjukdomar. Men inte heller dessa villfarelser omfattas numera av så många personer att de kan kallas allmänna.

Låt oss använda begreppet ”allmän villfarelse” för sådana myter som har mycket stor spridning, så stor att de omfattar en klar majoritet av de personer som över huvud taget har någon föreställning om saken. Jag vågar då karakterisera föreställningen att Quickärendet är en rättsskandal som en ”allmän villfarelse”. Och då är nästa fråga hur unik den är i vårt land, och hur långlivad den är och blir.

Jag kan faktiskt inte komma på någon annan allmän villfarelse i vårt land som är levande i dag och som är helt tydlig såvitt gäller villfarelsen, den felaktiga föreställningen. (Hur spridd Quick-villfarelsen är kan man som sagt inte var säker på,

och av olika skäl lär det inte göras någon undersökning av den saken.) Från de senare decennierna kan man annars nämna föreställningen att sovjetiska ubåtar befolkade Hårsfjärden och andra vatten i Stockholms skärgård i början av 1980-talet. Numera är det knappast en majoritet av de svenskar som över huvud taget har en föreställning om saken som har kvar den tron. Och då har villfarelsen upphört att vara allmän.

Hur är det då med uppfattningen att Christer Pettersson mördade Olof Palme? Jag tror att den omfattas av klart mer än hälften av de svenskar som har en föreställning om saken. Så den är allmän i den mening som jag använder här. Men det är inte tillräckligt säkert att den är en villfarelse för att jag ska våga ge den epitetet ”allmän villfarelse”.

Möjligen är föreställningen om apatiska flyktingbarn en annan allmän villfarelse. Men jag kan inte tillräckligt mycket om den saken för att kunna säga hur det förhåller sig. Och det gäller både frågan om det är en villfarelse och frågan om villfarelsen i så fall är allmän.

Förmodligen finns det en eller annan allmän villfarelse som jag inte nu kan påminna mig, eller som jag själv är en del av och därför inte förmår avslöja.

Så mycket lär dock vara säkert att allmänna villfarelser är ovanliga. Och det gäller särskilt när saken är mycket uppmärksam. Quick-villfarelsen är därför en näst intill unik företeelse. Jag tror jag vågar påstå att det är den mest betydelsefulla allmänna villfarelsen i Sverige i dag.

Nästa fråga är då hur långlivad den är och blir. Det är rimligt att räkna med att villfarelsen blev allmän i och med Hannes Råstams dokumentärer i SVT. Det var då som Sture Bergwall sa, rakt in i Råstams kamera, att han hade ljugit om de mord som han hade erkänt, att han i själva verket inte hade begått något av morderna. Den andra och sista dokumentären sändes den 21 december 2008, och i och med det spred sig en övertygelse om att Bergwall hade blivit felaktigt dömd och utsatt för en stor skandal. Ett år senare, den 17 december 2009, beviljades Bergwall den första resningen, i Levi-målet. Publiciteten var massivt inriktad på skandaltemat. Om inte förr så uppstod den allmänna villfarelsen då. Men jag tycker det är rimligt att räkna med att den skapades redan genom Råstams andra dokumentär, alltså i december 2008.

Det betyder att den allmänna villfarelsen om Quickskandalen nu är nio år gammal. Om man jämför med villfarelsen om de sovjetiska ubåtarna har då ”vår” villfarelse några år kvar. Det är förstås vanskligt att säga hur länge Ubåts-villfarelsen stod sig så pass att den omfattade klart mer än en majoritet av det medvetna svenska folket. Men låt oss säga att den var en allmän villfarelse fram till 1995, när den andra ubåtsskyddskommissionen presenterade sitt betänkande. I så fall blev den allmänna villfarelsen 13 år gammal. Quick-villfarelsen ligger ungefär fyra år efter. Men den lär klara att ta sig ifatt. Inget tyder i dag på att den skulle förlora sitt fäste på något mera avgörande sätt.

Föreställningen om apatiska flyktingbarn blev allmänt spridd år 2005. Den är omdiskuterad, och det har som bekant hävdats att det i många fall rörde sig om en bluff, ett ohederligt sätt att utnyttja barnen. Jag vågar som sagt inte säga om föreställningen om en utbredd apati bland flyktingbarn är en allmän villfarelse eller inte. Men om den är en villfarelse, och om den är allmän, så är den ungefär tolv år gammal.

Nåja, det som är intressant att konstatera är väl att Quick-villfarelsen sannolikt är en av

de mest betydelsefulla och spektakulära myterna i Sverige under de senaste 50 åren. Och för egen del måste jag erkänna att jag gärna ser att den slår svenskt rekord. Det är ganska kul att vara på rätt sida i något så sensationellt och på många sätt – faktiskt – intressant.

Vissa inblandade personers insikter och misstankar

Jag har roat mig med att fundera över vad olika inblandade personer kan ha misstänkt eller förstått av Quickärendet, och hur de har hanterat och hanterar sina misstankar resp. insikter. Det är bara de personer som har hävdad rättsskandalen och på något sätt understött eller drivit på villfarelsen som är av sådant intresse att jag har tagit med dem i nedanstående tabell. Och där finns förvisso inte alla som har ett ansvar, utan bara de personer som jag bedömer mest intressanta.

Beträffande var och en av personerna noterar jag om de enligt min bedömning – som ofta inte är mer än en gissning baserad på vad jag känner till om personerna – inser resp. misstänker att Thomas Quick genomgående blev korrekt dömd och att det alltså inte var fråga om någon rättsskandal. Vidare noterar jag hur jag tror (eller i några fall vet) att de hanterar den insikt resp. misstanke som jag bedömer att de har. Slår de bort den och avstår från att resonera i sak? Förnekar de insikt eller misstanke och hävdar att det inte alls finns anledning att betvivla rättsskandalen? Erkänner de möjligen, för sig själva och kanske rentav utåt, det som de inser resp. misstänker?

Det här är min bedömning (oftast alltså bara en gissning) beträffande några av de mest tongivande och intressanta personerna på den sida som hävdar rättsskandalen:

	Inser	Misstänker	Slår bort	Förnekar
Björn Ericson	Nej	Ja		Ja
Daniel Tarschys	Nej	Nej		
Leif GW Persson	Nej	Ja		Ja
Jan Guillou	Nej	Ja		Ja
Bo Göran Bodin	Nej	Ja	Ja	
Dan Josefsson	Nej	Ja		Ja
Pelle Svensson	Nej	Nej		

Thomas Olsson	Ja			Ja
Jörgen Huitfeldt	Nej	Ja	Ja	
Peter Wolodarski	Nej	Ja	Ja	
Göran Greider	Nej	Nej		
Ulrika Knutson	Nej	Nej		
Anne Ramberg	Nej	Ja		Ja
Sven-Erik Alhem	Nej	Nej		
Åsa Linderborg	Nej	Nej		
Oisín Cantwell	Nej	Ja		Ja
Fredrik Wersäll	Ja		Ja	
Maciej Zaremba	Nej	Ja	Ja	
HG Axberger	Ja		Ja	
Anders Perklev	Ja		Ja	

Det finns skilda skäl för de olika personerna att förhålla sig till sina insikter eller misstankar på det sätt som de gör. För de sex personer i tabellen som enligt min bedömning inte ens misstänker att rättsskandalföreställningen är en villfarelse är förhållningssättet i princip inte något problem. De personer som å andra sidan inser villfarelsen har i regel professionella skäl att inte avslöja sin insikt utåt även om de erkänner den för sig själva; de anser sannolikt att man inte bör säga offentligt att den som är frikänd borde ha blivit dömd. Vilka skäl för sitt agerande som de personer har som misstänker villfarelsen men inte inser den, ja det är nog individuellt. Flera av dem anser säkert att det är klart bäst för dem själva om saken blir liggande så länge som möjligt.

En intressant fråga är hur personerna i tabellen, och vissa andra, kommer att förhålla sig framöver. Det gäller särskilt om det av någon anledning kommer att stå otvetydigt klart – om det nu kan bli klarare än det redan är – att Thomas Quick blev korrekt dömd och att Sverige alltså har levt i en villfarelse som personerna i viss mån bär ett ansvar för.

Något om Bergwallkommissionen till sist

När man studerar Bergwallkommissionens betänkande konstaterar man att kommissionen hade som utgångspunkt att Thomas Quick är oskyldig till de mord som han dömdes för. Det var ju egendomligt, dels eftersom utgångspunkten var fel, dels eftersom detta var ganska lätt att konstatera för de kvalificerade jurister som ingick i utredningen, och dels eftersom det alltid är vanskligt att basera sina överväganden och slutsatser på en utgångspunkt som möjligen inte stämmer.

Man undrar gärna om det är första gången som en svensk statlig utredning har gjort något så egendomligt. Men man kan faktiskt hitta tidigare motsvarigheter av ungefär samma slag. Den första ubåtskommissionen 1983 var långt ifrån förutsättningslös i sitt arbete, och resultatet blev därefter – mycket dåligt. Och ungefär detsamma kan sägas om den s.k. Edenkammissionen efter mordet på Olof Palme när det gäller den rapport man avgav angående det s.k. polisspåret.

Varför gör de på detta viset? För mig är det en gåta att personer som sätts att utreda viktiga frågor börjar med att lägga verkligheten till rätta. Det må väl vara att sådant sker i länder som inte strävar efter öppenhet och sanning. Men i Sverige?

Söndagsbetraktelse nr 137 (180107)

Hur ska man leva lycklig, det är en evig fråga. Häromdagen snubblade jag över en text som jag gillade, och jag bestämde mig för att dela med mig av det viktigaste i den.

Här följer därför sex ”lyckoregler” med kommentarer. Det är som sagt inte mitt eget tänkande utan ett slags sammanfattning av en sammanfattning (som jag hittade genom New York Times) av Ryan Holidays (författare till bl.a. *The Obstacle is the Way*, *Ego is the Enemy* och *The Daily Stoic: 366 Meditations on Wisdom, Perseverance and the Art of Living*) sammanfattning av stoikernas syn på saken. Hela texten finns här: <https://www.bakadesuyo.com/2016/09/ancient-wisdom/>

Sex regler alltså:

1. Om du blir bedrövad eller arg så är det inte händelserna som gör det, utan din uppfattning om dem

Stoikerna betonar att det är skillnad mellan att säga ”det här hände mig” och att säga ”det här hände mig och det är illa”. Om man stannar vid det första är man mycket mer motståndskraftig, och bättre på att göra något bra av det som händer. Kognitiv beteendeterapi (KBT) bygger delvis på denna skillnad.

Exempel: Du är bedrövad om du har blivit övergiven av en person, men inte om din uppfattning är att du egentligen mår bäst utan personen. Du är bedrövad om du har

förlorat jobbet, men inte om din uppfattning är att det ändå var dags att söka sig bort.

Så när man får negativa känslor bör man fråga sig vilken händelse som orsakade dem och vilken uppfattning man har om händelsen. Och sedan bör man fråga sig om uppfattningen är rationell. Ofta är den inte det. Då kan man revidera den för att på så sätt bli av med de negativa känslorna.

2. Om oro: gör något åt det som du kan, ignorera resten

Om man oroar sig för att något ska hända, så bör man fråga om man kan göra något åt saken. Om man kan göra något ska man göra det. Om man inte kan göra något, så kan man det inte. Att oro sig för att något ska hända skapar stress och negativitet i onödan.

Stoikerna säger: Om du kan skilja mellan det som du kan ändra och det som du inte kan ändra, kommer du att vara lyckligare. Men du kommer också att vara mycket mer produktiv och effektiv.

3. Acceptera fakta, men var inte passiv

Stoikerna: Kasta inte bort någon energi på att bekämpa det som du ändå inte kan göra något åt, acceptera det och se vad du kan göra med det.

När saker inte går som man vill, bör man acceptera fakta. Sedan bör man fråga sig om man kan göra något vettigt utifrån hur det ligger till. Och sedan göra det. Om man inte kan göra något, bör man fråga sig om den uppfattning man har om saken är rationell (jfr punkt 1), eller om man kanske inte behöver ha några negativa känslor om saken.

4. Välj "vems barn du vill vara"

Man kan inte välja sina föräldrar, men man kan välja "vems barn man vill vara" i betydelsen "vem man vill vara som" eller "vems exempel man vill följa". Man börjar med att välja en person att ha som förebild. När man ställs inför ett problem frågar man sig sedan hur man tror att förebilden skulle ha gjort. Det ger ofta kraftfull ledning.

Om man har möjlighet att få en förebild som mentor, bör man ta den chansen.

5. Genomför en morgon- och kvällsritual

Man bör gå igenom en morgonritual för att förbereda dagen. Den innebär att man funderar över vem och vad man kommer att möta under dagen och gör en lista över kända eller möjliga negativa egenskaper hos människor som man kan komma att stöta på. Sedan konstaterar man att man inte har anledning att ta något av det negativa personligt. Man försöker förstå varför människor handlar som de gör, och förlåter dem.

Man bör sedan också gå igenom en kvällsritual där man reflekterar över vad som hänt under dagen, och vad som kan förbättras.

"Så länge du lever, fortsätt lära dig att leva."

6. Styr dina tankar till det som du har

Man bör inte koncentrera sig på sådant som man inte har. Utan räkna de välsignelser

som man faktiskt äger och fundera över hur mycket man skulle önska dem om man inte hade dem. Som partnern, barnen och hemmet.

”Du behöver egentligen inte den där nya fina saken för att kunna le. Uppskatta i stället alla fina saker som du redan har och som inte är så nya.”

Söndagsbetraktelse nr 138 (180114)

I den förra söndagsbetraktelsen listade jag sex regler för lycka. Det är principer som andra har formulerat men som jag ställer mig bakom:

1. Om du blir bedrövad eller arg så är det inte händelserna som gör det, utan din uppfattning om dem.
2. Om oro: gör något åt det som du kan, ignorera resten.
3. Acceptera fakta, men var inte passiv.
4. Välj "vems barn du vill vara".
5. Genomför en morgon- och kvällsritual.
6. Styr dina tankar till det som du har.

Många gillade reglerna. Men en person gjorde ett viktigt påpekande som jag gärna vill följa upp.

De sex reglerna handlar om sådana i och för sig mycket viktiga aspekter på livet som att komma bort från negativa tankar, oro och oförnuft. Och om att skapa ordning, struktur och disciplin i tänkande och handlande. Men frågan om lycka eller inte beror ofta på annat. Och en viktig aspekt är känslan av välbefinnande i vardagen, i stunden.

Hur man känner sig beror för flertalet mest på livets "avgörande omständigheter". Som framgång, sjukdom, kärlek, arbetstrivsel, sorg, förhoppningar, bekymmer, otrygghet, närhet, underbara händelser osv. Men vi är olika också. Somliga känner sig nästan alltid glada och nöjda, andra tvärtom.

Så livssituationen och den egna konstitutionen betyder nog mest. Men även i övrigt kan sinnestillståndet variera mycket, och det är det som jag intresserar mig för här. Frågan är: Vad kan vi göra för att känna oss väl till mods (utöver att följa de sex reglerna)?

Om vi alltså bortser från livssituationen och den egna konstitutionen, finns det nog i grunden bara två sätt:

1. Stimulans
2. Tankestyrning

Stimulans i form av att göra något trevligt, ta ett glas vin, ordna omkring sig, planera för en resa osv. är humörhöjande för nästan alla. Man får se upp lite med det där glaset vin (och andra droger förstås), men annars är det inget konstigt. Var och en får hitta den stimulans som passar just honom eller henne.

Tankestyrning är mera ovanligt, men för många effektivare än stimulans. Ett självklart men bra sätt att höja sin sinnesstämning är att leda tankarna till det som är positivt och gott. Att tänka på någon trevlig händelse, något intressant som ska ske eller något som känns skönt. Att styra sina tankar till det som är bra, går bra eller känns bra.

Jag tror att tankestyrning fungerar bäst om man skriver till sig själv ibland. Då får man ordning. Och man kan inte lura sig själv. För när man läser orden ser man direkt om de är ärliga, och det måste de vara om det ska fungera.

En vetenskaplig undersökning för några år sedan visade att personer som skrev ”positiv dagbok” i form av tre bra saker som hade hänt under dagen var betydligt lyckligare än en kontrollgrupp som inte skrev någon sådan dagbok (se Johan Norberg: Den eviga matchen om lyckan).

Och så är det faktiskt. Att skriva ner något positivt varje dag hjälper livet på traven.

Och tänk vilken skillnad det är mellan att känna sig glad, lycklig och tillfreds jämfört med att känna sig ledsen, nedslagen och likgiltig.

Söndagsbetraktelse nr 139 (180121)

Hur är folks telefonvanor nuförtiden?

Förr var ju telefon det enda sättet att få snabbt kontakt, nu finns det många. Jag skäms lite grand över min egen bekvämlighet. För jag föredrar alldeles bestämt att skriva framför att ringa. Skriver gör man när man vill, och man kan formulera sig effektivt och i lugn och ro. Man riskerar inte att störa, och den andre får tid på sig att smälta budskapet vid en lämplig tidpunkt. Färre missuppfattningar, bättre eftertanke.

Men lite asocialt förstås. Mindre trevligt. Särskilt bekymrad över sig själv har man nog anledning att vara om man har börjat ogilla telefonpåringningar. Och den asocialiteten har börjat smyga sig på mig. Jag ogillar definitivt kommersiellt inriktade anbud och förfrågningar per telefon. Det har jag gjort länge, och jag får anstränga mig att inte vara otrevlig. Men nu har det börjat bli så att jag ibland även ogillar telefonsamtal från mer eller mindre bekanta personer. Jag gillar nog egentligen bara att få telefon från mina närmaste, inklusive de bästa vännerna. I övrigt tänker jag ofta att det hade varit bäst att få en fråga först, per sms eller mejl, när det passar att prata.

Som sagt, jag skäms lite över detta. Och jag ska bli en bättre människa, mindre asocial. För mobilen är ju ändå en telefon och inte bara en radio, tv, väckarklocka, informationsmedhjälpare och apparat för (skriftlig) kommunikation. Och det ÄR trevligare, och mer vänskapsbefrämjande, att prata med varandra.

Söndagsbetraktelse nr 140 (180128)

Nästan alla verkar tycka att det är illa att svenska ungdomar lär sig färre språk i skolan. Och det diskuteras att öka meritvärdet av ett andra främmande språk vid sidan av engelskan. Att säga att det räcker för de flesta med engelska i skolan är att svära i kyrkan.

Men det är ju faktiskt så. Och det är inte bara för de allra flesta som det räcker med engelska, utan för nästan alla.

De senaste 50 åren har engelskan brett ut sig enormt i vår världsdal. Inte många talade

engelska i t.ex. Frankrike eller Tyskland på 60- och 70-talen. Men i dag kan nästan alla unga i Europa förstå och tala språket. I Tyskland släppte man tidigt sitt motstånd mot engelskan, i Frankrike lite senare.

I stora delar av Afrika, Asien och Sydamerika är det annorlunda. Där behöver man kunna andra språk för att tala med människor. Franska, ryska, kinesiska, japanska, spanska. Men man klarar sig med engelska på hotell och i de flesta restauranger.

Tyvärr är det numera ett lyxproblem att inte våra ungdomar kan tala några andra främmande språk än engelska. Tyvärr? Ja, därför att det är underbart att kunna tala ett främmande språk någorlunda väl. För att det är underbart att kunna ta sig runt i ett land på landets eget språk. Och för att det är underbart att kunna söka sådana jobb i EU och internationella organisationer och företag där kunskap i flera språk är nödvändig eller en merit.

Men ändå alltså: ett lyxproblem. Därför att det berör så få och så sällan. Och så kommer det att fortsätta vara. Engelskan kommer inte att förlora sin ställning därför att Storbritannien lämnar EU eller därför att USA:s president vill driva en isolationistisk politik. Allt talar i stället för att internet, globaliseringen och medietvecklingen kommer att stärka engelskan ytterligare.

Om man verkligen behöver ett annat främmande språk, eller verkligen vill lära sig det av någon annan anledning, så kan man nuförtiden studera det smidigt utanför skolans väggar. Det finns fantastiska språkkurser på nätet. Och det som verkligen spelar någon roll om man vill lära sig ett språk är motivation och träning. Sättet man lär sig på i skolan är sällan optimalt.

Förslaget att öka meritvärdet av främmande språk i skolan är feltänkt. För vad som ges meritvärde bör bero på vad som verkligen är en merit. Och om andra kunskaper i realiteten är bättre att ha än ett främmande språk, så bör det avspeglats i meritvärderingen.

En söndagsbetraktelse bör inte vara krånglig och impopulär. Men ibland blir det så.

Söndagsbetraktelse nr 141 (180204)

Jag ÄR tappad bakom en vagn.
State of the Union. NYT:s granskning.
Dan Eliasson häcklas liksom många andra. Elakhet.
Åtalet mot Akilov.
Kerstin.

Ett syskon. Sjukdomen. Då får ni väl gifta er då. Värdet i att leva. Åldringsvården. Mina samtal som blev allt ensidigare. Att inte kunna klia sig. Att ha enorm smärta. Tråden på Messenger – binder ihop familjen. Kollegan som kom varje vecka. Den bästa lärare de hade haft. Mamma, mormor och farmor, dotter, syster och hustru. På färden från att vara dotter till att bli syster, hustru, mamma, faster, moster, mormor och farmor. Till att inte finnas längre Men när tar ett liv slut? Sorg? Saknad. Livet blir så litet. Hon drack aldrig kaffe. – Vad minns jag helst? När hon tävlade om att vara bäst i klassen i realskolan och jag var mer nervös än hon. När hon tog hand om mig de kvällar mamma och pappa var borta och spelade bridge och var väldigt snäll trots att jag var mycket besvärlig. När hon

körde hästen hos mormor och morfar och morfar sa, när hon var 15, att hon skulle klara gården alldeles själv om det behövdes. Hur vi löste korsord, spelade Kinaschack och lade pussel.

[Det har varit en händelserik nyhetsvecka med bl.a. ny rikspolischef, åtal för lastbilsmassakern på Drottninggatan, Trumps första State of the Union och ?. Men för mig överskuggade en privat händelse allt det där.]

Veckan som gick avled min syster Kerstin. Hon blev 76 år gammal och levde den sista tredjedelen av livet med den hemskaste av sjukdomar, vaskulär demens. Det gick 25 år från de första tecknen på att hjärnan inte längre fungerade perfekt (hon hängde en tavla lite snett) till slutet i onsdags. På vägen försvann synen, förmågan att använda händerna, gången och till sist talet. En långsam men obönhörlig process. Det var så synd om henne.

Kerstin var intelligent, snabb och rolig. Man kunde alltid lita på henne. Hon var folkskollärare, och några elever skrev att hon var den bästa lärare de någonsin haft. För mig var hon den nio år äldre systemen som jag beundrade högt på avstånd när jag var barn, som kunde sköta mormors och morfars gård på Östgötaslätten helt på egen hand när hon var 15, och som jag umgicks med familjevis hela livet. Jag sörjer inte nu att hon är död, för döden är bättre än livet var den sista tiden. Men min saknad är stor.

Vi talade med varann på telefon varje söndag kl. 18. På slutet var det bara jag som talade, men det stod alldeles klart att hon hängde med. Vi talade många gånger om livets innehåll när kroppen slutar fungera. Helt överens var vi om att det kan ha ett mycket stort värde ändå, framför allt genom att man får följa vad som händer med barn och barnbarn, och genom att man faktiskt bevarar förmågan att då och då bli genuint glad.

Min syster var imponerande och inspirerande in i det sista.

Imponerande för att hon klarade det kroppsliga förfallet med gott humör och humorn uppstickande med jämna mellanrum, utan att klaga och utan att göra livet svårare för de anhöriga än det måste vara under en sådan sjukdomsprocess.

Inspirerande därför att hon satte ett exempel för oss andra, att även om man inte förmår något annat, så kan man fortsätta att vara det allra viktigaste: En förebild genom att bry sig om andra mer än om sig själv.

Söndagsbetraktelse nr 142 (180211)

Jag har en vän som har varit heroinmissbrukare och hemlös. Vi träffades för drygt 10 år sedan när jag köpte de hemlösas tidning Situation Stockholm av honom. Det gör jag fortfarande, men då var det på Centralen i Stockholm när jag tågpendlade och han sålde på Uppsalaperrongen. Ibland hjälper jag honom med småsaker. Vi ses nån gång, och vi talar i telefon med ojämna mellanrum.

Nu har han en del problem. Med smärta både här och där, och med ett åtal för ringa narkotikabrott. Vid ett tillfälle när vi diskuterade hur han borde göra sa jag att ”det där klarar du själv, du är ju inte tappad bakom en vagn”.

Det menade jag verkligen, för han klarar det mesta i sitt jobbiga liv. Och framför allt är han klar i tanken och distinkt i samtalet. Olikt många andra, som svävar iväg och har svårt att hålla tråden, svarar han rakt och direkt och okomplicerat. Han beskriver saker lätt och begripligt, och han fattar omedelbart. Han är uppenbart intelligent. Men hans svar var: Du Göran, jag ÄR tappad bakom en vagn.

Det är ganska intressant det där med hur människor blir, och hur det går som det går i livet. Hur uppenbart intelligenta människor kan hamna på skuggsidan, medan lite trögare personer kan klara sig väldigt bra. Det är ju inget nytt med det, alla vet att det är så. Och orsakerna känner vi också ganska väl. Framgång handlar om så mycket annat än intelligens. Om social bakgrund, trygghet, kärlek, tur, drivkrafter, ordning, tillfälligheter, möten, hjälp, energi, klurighet, framåtanda, uppfinningsrikedom osv. osv.

För honom hände en del som var tråkigt när han var ung. Men det var missbruket som blev den verkliga början på utförsbacken.

Nu var det hans svar som fick mig att fundera. Och jag tror inte att det bara handlar om språkets innehåll. Kanske handlar det rentav om vårt samhälle, och om mänsklighet. Hur är det egentligen? Är han tappad bakom en vagn?

Söndagsbetraktelse nr 143 (180218)

Jag hade tänkt skriva om födelsedagar och Facebook. För i går fyllde jag år (68). Och alla härliga hälsningar på Fejan förgyllde dagen – i vanlig ordning får man numera säga. (Tack alla trevliga vänner!)

Men när jag skulle skriva om det, så upptäckte jag att jag redan hade gjort det (Söndagsbetraktelse nr 38, för två år sedan). Så då skriver jag i stället några rader om en annan underbarhet (skrivprogrammet vill ändra till underbarnet) med Fejan.

När jag var fem år hade jag fem lekkamrater i min ålder (födda 1949–51): Bitte, Anna-Carin, Roger, Stig och Anna-Lena. Av oss sex är fem på Fejan, och fyra av oss ses och hörs så gott som dagligen. Gillar och kommenterar. Minns hur det var när vi lekte. Minns bilden i Kinda-Posten från februari 1955 där Bitte sitter på en spark framför oss andra. Magnus, som var ett par år yngre, står snett bakom Anna-Lena, lille Magnus som drunknade i Kisaån strax nedanför vår gård några dagar senare. Det var barndomens förfärligaste händelse, långt förfärligare än den stora branden i Bittes hus.

Vi har Facebook att tacka för att vi håller ihop som vi gör. Och vi ses nog snart igen i Kisa, IRL.

Hand upp den som tycker att Facebook är meningslöst.

Söndagsbetraktelse nr 144 (180225)

Olympiska spelen 2018 är slut. Frågan är om vi inte har upplevt fler positiva svenska överraskningar den här gången än nånsin i vinter-OS. Framför allt fler sensationer. Och underbara segrar för ett par idrottare som hade sin sista OS-chans. Några motgångar har det också varit förstås. Men framgångarna tog över med besked.

Det är intressant i det perspektivet att se hur det har varit på tidigare vinter-OS. Det första var 1924 i Chamonix, och detta är nr 23. Vi hade tagit sammanlagt 50 guld fram till dessa spel. Men hur många rent sensationella guldmedaljer hade vi vunnit tidigare? Erik Larsson i Garmisch 1936 (18 km skidor), Klas Lestander i Squaw Valley 1960 (skidskytte), Johnny Höglin i Grenoble 1968 (10 000 m skridsko) och herrarnas hockeylag i Lillehammer 1994 får nog räknas dit, möjligen ytterligare någon.

Men den här gången fick vi faktiskt för första gången två guldmedaljer som var direkt sensationella: Hanna Öbergs vinst i damernas 15 km skidskytte och herrlagets seger i skidskyttestafetten. Oerhört, otroligt, kanonbra!

Så OS 2018 i Pyeongchang är definitivt vårt bästa vinter-OS nånsin om man bara ser till svenska sensationsvinnare. Och kanske är det även i övrigt det bästa. I Turin 2006 tog vi 7+2+5=14 medaljer, i Sotji 2+7+6=15. Den här gången har vi i skrivande stund tagit 7+7+0=14 och har chans på ytterligare ett par. Vilket regn av guld och silver! Häftigt, sjukt, galet!

Och under tiden har språket för det fantastiska bytt skepnad. För orden HÄFTIGT, SJUKT och GALET fanns ju inte förr som uttryck för det underbara. Då hette det oerhört, otroligt, jättebra, finfint och kanske kanonbra.

Vilken resa det har varit! Och så sa man ju förresten inte heller förr.

På tal om resor: Har inte Östersund gjort den häftigaste resan på 50 år i svensk idrott? Helt sjukt och galet! Grymt! Fett! Kanonbra!

Söndagsbetraktelse nr 145 (180304)

Snart är det val till riksdagen. Den 9 september är dagen, om lite mer än ett halvår. Så vem ska man rösta på?

Mitt hjärta ligger lite mer åt vänster än åt höger. Men ibland är det annat än den allmänna ideologiska färdriktningen som får avgöra var jag lägger min röst. Det kan vara t.ex. politiken inom ett särskilt viktigt område eller trolig regeringsduglighet. Och någon gång har partiledarsympatier fått avgöra. Jag tror jag har röstat på alla partier utom M (fast jag verkligen gillade Fredrik Reinfeldt) och SD.

När jag nu ska rösta för femtonde gången (tidigare var det 1970, 1973, 1976, 1979, 1982, 1985, 1988, 1991, 1994, 1998, 2002, 2006, 2010 och 2014) är det en sak som känns viktigare än annat: Att vi får en rejäl debatt i sakfrågorna i stället för påhopp, självberöm, fulpolitik och käbbel.

Därför har jag efter moget övervägande bestämt mig för att denna gång lägga min röst på det parti som visar sig bäst på att hålla sig till sakfrågorna. Bäst på att avstå från elakheter, beröm till den egna politiken, fult eller löjligt röstfiske o.d.

Så jag ska börja föra protokoll. Jag har tänkt att det ska bli pluspoäng för varje inlägg som är helt och hållet sakinriktat, minuspoäng för inlägg med självberöm, onödig kritik mot motståndarna eller osakligheter av annat slag. Dubbla minuspoäng kan förekomma. Och dubbla pluspoäng kan det bli för t.ex. den som besvarar ett partipolitiskt påhopp med sakargument.

Jag har testat lite och inser att det kommer att bli svårt att göra detta på ett rättvisande sätt. För hur tar man hänsyn exempelvis till att vissa partier förekommer mycket oftare än andra? Och är det bara radio och tv som räknas, eller även uttalanden till tidningar? Bara debatter, utfrågningar och intervjuer eller även rena faktabesked och svar på enkla frågor? Jag ska fortsätta att pröva mig fram ett tag, och så småningom ska jag nog ha hittat ett rättvist beräkningssystem.

Jag meddelar ställningen i halvtid, i Söndagsbetraktelse nr 158 den 3 juni. Sedan blir det återkommande rapporter fram till valdagen.

Må sakligaste parti vinna!

PS Jag vill absolut inte rösta på SD, så om det partiet vinner saklighetstävlingen röstar jag på nr 2.

Söndagsbetraktelse nr 146 (180311)

I veckan blev ett par nämndemän i Solna tingsrätt hårt angripna. De uteslöts snabbt ur sitt parti (Centern) och avstängdes efter några dagar från fortsatt verksamhet vid tingsrätten. De hade friat en man som var åtalad för misshandel av sin f.d. hustru och gjort det på märkliga grunder.

Enligt Dagens Eko hade nämndemännen skrivit att kvinnomisshandel är något som kan hanteras inom familjen. Leif GW Persson sa i Veckans brott att en bärande del av nämndemännens resonemang var att kvinnor är mindre trovärdiga än män. Och enligt Upsala Nya Tidning m.fl. friades mannen med motiveringen att han kommer från en bra familj.

I andra medier lät det ungefär likadant. Allmänhetens intryck måste ha blivit att de båda nämndemännen är mer eller mindre galna. Men låt oss se närmare på det som de nämnda medierna påstod.

Så här lyder den klandrade delen av domen:

”Kvinnan har lämnat en berättelse utan att visa några känslor, vilket inte framstår som självupplevt. Hennes motiv till att göra dessa beskyllningar mot mannen kan vara att hon utnyttjat hans kärlek till henne och hans ’dumhet’ för att kunna ta över hans lägenhet. Det är inte ovanligt att kvinnor felaktigt hävdar att de blivit misshandlade och hotade och på så sätt låtsas att de är i behov av ett skyddat boende för att få en lägenhet. Mannens uppgift att han skjutsat kvinnan till och från hennes skyddade boende tyder på att det varit så i det här fallet. Av det inspelade samtalet framgår att hon på ett förslaget sätt försöker få mannen att erkänna att han misshandlat henne, vilket han dock inte gör. Det faktum att hon gjort denna inspelning minskar hennes trovärdighet. Det normala i ’dessa kretsar’ är vidare att en kvinna berättar för släkten att hon blir misshandlad om hon blir det så att saken kan lösas inom familjen. Det faktum att kvinnan inte sagt till mannens släktingar att han slog henne, utan i stället anmälde det till polisen, minskar hennes trovärdighet ytterligare. Mannens familj verkar vara en bra familj, till skillnad från hennes, vilket också har betydelse för bedömningen av skuldfrågan.”

Hur är det då med de påståenden som Ekot, GW och UNT gjorde?

Vad nämndemännen skrev om hantering inom familjen var att det är normalt inom kulturen i fråga att berätta för släkten, och att det minskade kvinnans trovärdighet att hon avvikit från detta normala och i stället vänt sig till polis. Man kan diskutera värdet av detta argument, men det är i alla händelser något helt annat än att som nämndeman uttala att kvinnomisshandel är något som kan hanteras inom familjen. Om nämndemännen hade framfört den uppfattningen, hade det varit klar mer uppseendeväckande än det som de faktiskt skrev.

Är det då riktigt att det var en bärande del av nämndemännens resonemang att kvinnor är mindre trovärdiga än män? Nej, det är det inte. Visserligen ansåg nämndemännen mannen i detta fall vara mer trovärdig än kvinnan, och visserligen finns det en del som tyder på att GW ha rätt om vad de anser. Men det är trots allt något annat än att det var en bärande del av deras resonemang.

Mannen friades med ett resonemang som innehöll sex eller sju komponenter, varav "den goda familjen" var en. Att säga att han friades "med motiveringen att han kommer från en bra familj" är då naturligtvis inte riktigt. UNT tyckte säkert att man kunde tillåta sig denna "förenkling", men effekten blev att domen kom att se mycket tokigare ut än den faktiskt var.

Det är visserligen ingen nyhet att mediernas referat ibland är felaktiga. Och kanske borde man ge upp och acceptera att det är så det är. Granskningen av denna dom var ju utan tvekan angelägen.

Men jag har svårt att acceptera de onödiga felen och överdrifterna. I juridikens värld är glidningar och oriktigheter som dessa tre oacceptabla. Och jag kan inte förstå varför man inte refererar korrekt, eller åtminstone har den ambitionen. Domen var tillräckligt klandervärd om den beskrevs på ett rättvisande sätt. Den omständigheten att en av de båda nämndemännen hade "mer i bagaget" rättfärdigar inte felen.

Ekot kunde ju ha sagt att nämndemännen skrivit att kvinnomisshandel i den aktuella kulturen normalt hanteras inom familjen. GW kunde ha sagt att intrycket är att nämndemännen tycker att kvinnor är mindre trovärdiga än män. Och UNT kunde ha skrivit "med motiveringen bland annat att han kommer från en bra familj". Hur svårt hade det varit?

Den fråga som jag tycker är viktig är denna: Vilken är anledningen till att medierna inte drar sig för att ge sin publik en starkt överdriven bild?

Jag tror att den frågan är särskilt viktig när det handlar om värderingar och åsikter som vi ogillar starkt. Varför? Jag ska återkomma till det i en senare betraktelse.

Söndagsbetraktelse nr 147 (180318)

Förra söndagen skrev jag om domen från Solna tingsrätt. De reaktioner som domen väckte lämnar mig ingen ro. Överdrifterna och elakheterna var otäckare än de åsikter som de båda nämndemännen gav uttryck för. Det samlade fördomandet av vad två människor hade uttalat var så skoningslöst.

Jag tror det är näst intill livsviktigt att vi är allvarliga och sakliga när vi tar oss an

värderingar och åsikter som vi ogillar starkt. Snarare än nedlåtande, slarviga och elaka.

Som av en händelse publicerades på SvD Debatt, samma dag som Solnadomen debatterades som mest, en artikel av 20 personer som vill försvara demokratin och dess värden genom möten, samtal och dialog. Initiativet går under beteckningen #vimåsteprata. Undertecknarna skriver så här:

”Det kan vara jobbigt att ta samtalen. Det gäller mellan människor och det gäller i hela samhället. Spänningar är nyttiga, åsiktsskillnader oundvikliga. Men tonens råhet, föraktet för svaghet, hånet mot det som inte passar har gått för långt. Dialog är nödvändigt om vi ska nå fram till varandra. Annars tar polariseringen över. Filterbubblorna bara bekräftar våra olika verkligheter och förstärker misstron.”

Det är just detta som är så viktigt. Den råa tonen och hånet mot det som vi anser fel är förödande för samhällsklimatet. Oförsonligheten driver isär oss. Extremister blir extremare. Det skulle mycket väl kunna handla om de båda nämndemännen, eller åtminstone den av dem som blev allra hårdast förkastad.

Det här är svårt. Självklart ska man aldrig försvara det man ogillar. Men man måste kunna respektera personers rätt att hysa även djupt ogillade värderingar. Det är tanke- och yttrandefrihetens fundament, och det hårda fördömandet inskränker faktiskt den friheten.

Jag tror alltså vi bör avstå från att gå så hårt åt människor med förkastade värderingar som skedde i mediernas och andras angrepp mot åtminstone den kvinnliga nämndemannen. Vi bör vara lite mindre elaka, och vi bör inte pådyvla människor ännu galnare åsikter än de faktiskt har gett uttryck för.

Här har möjligen medierna ett nytt slags ansvar, ett ansvar att försöka bli medskapare i något positivt i stället för motsatsen.

En god vän skrev till mig i veckan om det som möjligen är det stora problemet med det arbete som medierna gör för att förenkla för oss andra. De gör detta förenklingsarbete utan att känna ett genuint ansvar för vilka konsekvenser det kommunicerade budskapet får i samhället. Det journalistiska uppdraget att granska, med inslag av att förenkla, fungerar kanske bara om samhället i övrigt är så hållbart och flexibelt att det kan stå emot och korrigeras för de berättelser som skapas genom förenklingsarbetet. Mediernas uppdrag att granska borde då kanske inte se likadant ut i vår tid av sociala medier, fake news, globala informationssystem, haltande demokratiska ideal, nervösa politiker, populistiska ideologier och komplexa ekonomiska system som det gjorde för många år sedan, när makten var tydligare och det var klart vem som ägde den. I dag är medierna medskapare av ett komplext och knappt hållbart samhälle. I denna roll borde kanske ligga ett annat uppdrag än det som de uppfattar sig ha i dag? Kanske ett uppdrag att bidra till gemensamma mål, snarare än att skjuta in sig på det som formellt är ”Makten” utan att alltid längre vara det.

Jag tror att min vän har rätt. Och det som han säger, tillsammans med initiativet #vimåsteprata, är viktigt. Låt oss få samtal och dialog i stället för avsky och fördömanden. Och låt oss hoppas att medierna funderar igenom sitt uppdrag i det sammanhanget.

En fråga som då ändå kvarstår är denna: Hur respektfulla ska vi vara mot värderingar

som bara inte kan accepteras? Den frågan får jag återkomma till.

Söndagsbetraktelse nr 148 (180325)

Det är mycket man vill vara, och mycket man inte vill vara. Man vill vara rättvis och balanserad, hellre den som sprider trevnad än den som skapar dålig stämning och hellre uppskattad än utskrattad. Man vill förstå att visa människor den respekt de förtjänar, inte vara ovänlig och sprida dynga. Men man vill inte vara ett mähä som accepterar det oacceptabla.

En ganska svår fråga i det sammanhanget är vilken respekt man bör visa personer som uttrycker oacceptabla åsikter (jfr slutet av min förra betraktelse och initiativet #vimåsteprata).

Det kan vara åsikten att barnäktenskap bör vara tillåtet, att könsstympling av flickor är Guds vilja och därför rätt, eller att en ogift flicka som haft en sexuell förbindelse måste straffas hårt för familjens heders skull.

Och det kan vara åsikten att invandrare som snattar ska utvisas på livstid, att ingen mer ska få asyl förrän vi kommit till rätta med problemen i förorter, eller att vi bör se till att ensamkommande flyktingbarn känner sig oönskade och rädda här.

Alla har rätt till sin åsikt och att yttra den. Men den åsiktsfriheten och yttrandefriheten innebär inte en rätt till respekt för åsikten eller yttrandet. Sådan respekt behöver vi därför inte visa, det är ganska självklart. Men bör vi då ändå visa respekt för personen?

Respekt är ett svårt ord, och ursäkta nu en språklig utflykt. "Visa respekt för någon" kan betyda (1) "böja sig för någons auktoritet". Något sådant är det naturligtvis inte fråga om när det gäller åsikter som de nämnda.

Men "visa respekt för någon" kan också betyda (2) "visa aktning för någon". Det kan man ju ha anledning att göra för alla människor, för alla förtjänar aktning i någon mening. Men det blir ändå konstigt, tycker jag, att fordra av oss att vi visar "aktning" för en person som uttrycker värderingar som vi finner förkastliga. Aktning är ett alltför stort ord, nästan som vördnad. Så respekt i den meningen bör vi inte känna oss skyldiga att visa för den som retar upp oss med hemska åsikter.

Dock kan "visa respekt för någon" också syfta på något som går mindre långt än aktning, nämligen det som är motsatsen till "vara respektlös mot någon", ungefär i betydelsen oförsämd, ohövlig eller avståndstagande mot den andre som person. Att man visar respekt för en person betyder då bara (3) att man inte är ohövlig mot personen, i varje fall inte respektlös i betydelsen oförsämd. Och detta bör man enligt min mening fordra även i relation till den som säger riktigt klandervärda saker. Man bör inte förgifta en relation eller en situation mer än nödvändigt, inte heller förolämpa, kränka, förnedra eller håna. Och man bör inte snacka skit om någon i onödan.

Kanske kan då den inledande frågan – vilken respekt bör vi visa personer som uttrycker oacceptabla åsikter? – besvaras ungefär så här:

Alla får tycka och säga vad de vill. Men när de tycker och säger något oacceptabelt, då har man inte anledning att visa dem aktning. Dock bör man inte vara respektlös ens mot

dem som tycker och säger sådant. Och respektlös bör man inte heller vara när man talar om sådana personer med andra.

Söndagsbetraktelse nr 149 (180401)

Utvisningarna av ryska diplomater efter giftattacken mot Sergej Skripal och hans dotter är onekligen uppiggande. Men varför kommer de just nu, det har ju mördats många ryssar de senaste åren? Om vi bortser från vissa juridiska faktorer tror jag det beror på framför allt tre saker (och om andra har sagt detsamma före mig ber jag om tillgift):

1. Vi har haft Anna Politkovskaja (2006), Alexander Litvinenko (2006), Leonid Rozjetskin (2008), Natalja Estemirova (2009), Boris Berezovskij (2013), Alexej Devotjenko (2014), Boris Nemtsov (2015) och Denis Voronenkov (2017). Nu alltså Sergej Skripal och hans dotter och dessutom Nikolaj Glusjkov. Det har blivit så många att alla förstår att det inte rör sig om vare sig tillfälligheter eller opolitiska attacker. Makthavarna i Kreml ligger bakom, det är numera tillräckligt säkert för att man ska kunna utgå från det, trots harmsna och (spelat) upprörda ryska förnekanden.

2. Vi har en ovanligt beslutsam brittisk premiärminister. När Theresa May hade satt bollen i rullning gick den inte att stoppa. Vem hade kunnat ställa sig upp och säga "vänta, vi måste väl ha bevis" utan att göra sig lite löjlig. Macron försökte men togs inte på allvar.

Och det som kanske inte alla tänker på, men som kan vara allra viktigast psykologiskt:

3. Olympiska kommittén banade väg genom sin kompromisslöshet när bevisen hopade sig mot ryssarna om statsstyrd dopning. Förnekanden av det uppenbara viftades helt enkelt bort med att "det finns bevis". Jag tror detta gav världens politiker råg i ryggen.

Det är ganska skönt att det inte alltid går att komma undan med maffiataktiker på den internationella arenan. Allt är trots allt inte sämre i dessa oroande tider.

En annan sak är förstås om det är rätt att göra det rätta. Men det är, som sagt, en annan sak.

Söndagsbetraktelse nr 150 (180408)

Nog kan man bli lite förbryllad av situationen kring Carles Puigdemont. Han var regionpresident i Katalonien, författare och högt respekterad. Nu är han på flykt, hotad av ett långvarigt fängelsestraff i Spanien för att han gått för långt i arbetet för Kataloniens självständighet. Men i torsdags släpptes han ur tyskt häkte mot borgen. Och om tidningarnas rapporter är riktiga, har den tyska domstolen underkänt Spaniens anklagelser om "uppror mot staten". Men Katalonien var på väg att bryta sig ut ur Spanien, i tydlig strid med den spanska grundlagen. Och det var Carles Puigdemont som stod i spetsen.

Ska man då hålla på honom eller inte?

Det är inte så lätt att förstå om han har gjort sig förtjänt av det långvariga fängelsestraff – 10, 20 eller kanske 30 år – som hotar honom i Spanien. Eller rättare sagt: Det är

ganska lätt att förstå, tycker jag, att han INTE rimligen kan ha gjort sig förtjänt av det. Men uppenbarligen kan man se väldigt olika på det som han och hans sympatisörer har gjort. Och uppenbarligen ser länderna i Europa väldigt olika på det. Några tycker att agerandet motiverar många år i fängelse för förräderi eller uppror mot staten, medan det i andra länder (t.ex. Sverige) är tillåtet.

Hur ska man då veta vad man ska tycka? När så mycket står på spel vill man gärna veta var man har sina sympatier, och varför. Och jag måste erkänna att jag instinktivt håller rätt hårt på Puigdemont. Av i huvudsak två skäl:

För det första måste det stå människor inom en region fritt att önska sig självständighet, och även att propagera för det. Och för det andra borde det inte leda till långa fängelsestraff om de går lite längre än så, och t.ex. organiserar en folkomröstning om självständighet.

Problemet med Katalonien är väl att man gick väldigt långt. Man utlyste en folkomröstning, där det blev klar majoritet för självständighet fast med lågt valdeltagande. Och utifrån det resultatet röstade man sedan igenom en självständighetsförklaring i regionparlamentet. Det kanske ändå inte bör vara tillåtet?

Inte heller att gå så långt är dock brottsligt i t.ex. Sverige. Här får man arbeta för självständighet så länge man inte använder våldsamma medel, ”annars lagstridiga medel” eller utländskt bistånd. Kan det då vara rimligt att ett annat europeiskt land – visserligen med annan historia och andra sorters motsättningar – straffar det oerhört hårt?

Självfallet gäller spansk lag, och det är spanska domstolar som bestämmer straffet. Men frågan om rätt och rimlighet måste faktiskt bedömas från ett större perspektiv, ett internationellt sådant.

Tänk tanken att Sverige skulle vara en del av Ryssland sedan ungefär 100 år och att vi svenskar sedan dess haft en stark frihetslängtan och agerat på olika sätt för självständighet. Nog skulle vi då tycka att det vore orimligt om den som lett oss i frihetsarbetet – t.ex. Stefan Löfvén eller Annie Lööf – skulle sättas i fängelse i kanske tio eller tjugo år för att t.ex. ha utlyst en folkomröstning i Sverige om självständighet. Och det skulle vi tycka även om det hade stått i strid med den ryska grundlagen.

Nu vet vi inte hur det går till sist. Vi vet inte om Puigdemont blir överlämnad till Spanien. Och om han blir det vet vi inte hur hårt hans straff blir. Om det blir ett halvår eller ett år i fängelse kanske man inte har skäl att bli särskilt upprörd. Men om det blir tio eller till och med tjugo år? Ja, då tycker åtminstone jag att det är upprörande. En sådan dom borde EU protestera mot med stor kraft.

Och samtidigt ligger principfrågan där och gnager. Vilket självständighetsarbete BORDE staterna vara skyldiga att tåla utan att ingripa stenhårt? Detta är en fråga för den internationella rätten, och den är olöst i dag. På sikt är detta inte godtagbart. För vi vill ha en värld där vi strävar efter att på sikt lösa konflikter utan våld och vapenmakt. Och då borde vi förr eller senare ta oss an frågan om folks och regioners självständighet. För som bekant finns det självständighetssträvanden på många håll i världen. De blir i dag oftast lösta på så sätt att den som har mest vapen vinner. Hur rättfärdigt är det?

Jag ska återkomma till frågan om hur en internationell överenskommelse om folksjälvständighetssträvanden skulle kunna se ut. Det är naturligtvis i första hand en politisk fråga, men den är också juridisk.

Söndagsbetraktelse nr 151 (180415)

Det stora nyhets- och samtalsämnet i vårt land för närvarande är Svenska Akademien. Det finns kanske inte så mycket nytt att bidra med. Men det sägs mycket som är galet, så några juridiska klargöranden kanske kan vara bra:

1. Det finns inget i Akademiens stadgar om att man inte skulle ha rätt att avträda som ledamot. Det bör man därför kunna göra, även utan att ansöka om det.
2. Det finns inget i Akademiens stadgar om jäv. Det mesta som har sagts i medierna om jäv är rejält okunnigt, och fel.
3. Akademien är beslutsför om sju ledamöter deltar, under förutsättning att en av dem är sekreteraren, direktören eller kanslern. Vid inval ska dock minst tolv ledamöter vara närvarande. (Akademien kan sannolikt själv fatta beslut om undantag från regeln om beslutsförhet vid inval, i varje fall om det är nödvändigt för att verksamheten ska kunna fortgå.)
4. Uteslutning ska ske i två fall, enligt 19 § om en ledamot gör sig skyldig till något som går emot heder och ära, och enligt 48 § om en ledamot avslöjar något som rör rättelser, avslag eller annat som kan angå Akademien eller dess ledamöter. (Akademien tillämpar tydligen uteslutningsbestämmelserna så att de beslutande får avgöra om det finns grund för uteslutning. I bestämmelserna står dock "varde utesluten".)
5. Det mesta talar för att kungen kan ändra stadgarna.

För den som är intresserad har jag "skrivit om" stadgarna på någorlunda modernt språk. De finns intagna här nedan. De bestämmelser som i dag är viktigast är 12, 19, 32, 36 och 48 §§.

STADGAR

Ledamöter och ämbetsmän

1 § Svenska Akademien består av arton ledamöter. Antalet får aldrig utökas.

2 § Akademiens ämbetsmän är tre. En direktör, en kansler och en sekreterare. De två förstnämnda byts var sjätte månad, den 1 juni och den 1 december, men sekreteraren däremot blir beständig.

3 § När direktören eller kanslern ska väljas ska sekreteraren lägga i en låda så många kulor som det finns ledamöter närvarande i staden, och varje ledamot jämte sekreteraren ska sedermera ta ut en kula. Bland dessa kulor ska en vara märkt med en punkt, och en annan med två punkter. Den ledamot som får den förra blir direktör och den som får den senare blir kansler.

4 § Vid alla sammankomster ska direktören föra ordet, i dennes frånvaro kanslern och i även dennes frånvaro sekreteraren.

5 § Den av Akademiens ledamöter som väljs till sekreterare bör bo och vistas i Stockholm. Valet är ogiltigt om inte nio ledamöter har deltagit. Det tillkommer sekreteraren att föra dagbok över Akademiens göromål, att upprätta och utfärda besluten, och att i ett särskilt rum förvara alla handlingar som angår Akademiens inrättande, arbeten och angelägenheter; dessa får han aldrig utan vederbörligt tillstånd delge någon utomstående.

Sekret och underskrifter

6 § Akademiens klämma eller stora sekret föreställer på den ena sidan vår bröstbild med denna omskrift: "Gustaf III. Svenska Akademiens Stiftare", och på den andra en lagerkrans i vilken man kan läsa orden "Snille och Smak", samt därutanför: "Svenska Akademiens Stora Sekret". Det mindre är likadant på baksidan som det större, och endast med den förändringen att det står "Mindre Sekret".

7 § Sekreten ska alltid vara i sekreterarens gömmo. Det större ska brukas under alla öppna skrivelser som utgår, det mindre i brevväxlingen.

8 § Alla Akademiens beslut, brev och betyg underskrivs av direktören, eller i dennes ställe kanslern, sedan de blivit kontrasignerade av sekreteraren. Denne ombesörjer också åsättande av sekreten på det sätt som stadgas i föregående paragraf. När sekreteraren samtidigt är direktör ska kanslern kontrasignera.

Val av ledamöter

9 § Akademien ska alltid till ledamöter välja dem som är kända för goda seder, samt dessutom för sådana insikter som har gemenskap med Akademiens syfte.

10 § Eftersom Akademiens anseende i mycket beror på val av ledamöter, ska avseende fästas endast vid skicklighet. Några ansökningar eller anläggningar får inte tillåtas, inte heller får någon ledamot före valet ge bort sin röst genom ett löfte.

11 § När någon ledamot dör får inget nytt val företas förrän på trettionde dagen efter att dödsfallet har blivit kungjort i Akademien. Såväl närvarande som frånvarande ledamöter ska också genast underrättas om ledigheten av sekreteraren, samt den för valet bestämda dagen och timmen kungöras fjorton dagar i förväg i Allmänna Tidningarna.

12 § Val av nya ledamöter får inte företas om inte minst tolv ledamöter är närvarande.

13 § På den utsatta dagen förrättas valet precis kl. 5 på eftermiddagen. Därvid görs uppropet i två omgångar av sekreteraren, och ingen ledamot får tillåtas att avge sin röst om han är borta då hans nummer uppropas. Valen görs genom två omröstningar. Vid den första skriver varje ledamot på en sluten sedel den persons namn som han tänker välja, och den som sålunda blir vald underställs genast en ny omröstning med svarta och vita kulor, av vilka de förra betyder nej och de senare ja. Skulle det mot den föreslagna

personen finnas en tredjedel svarta kulor, då är den föreslagne utesluten utan avseende på den förra omröstningen. Dock får till den omröstades förmån kulorna beräknas så att när de närvarande ledamöterna utgör ett antal som inte är jämnt delbart med tre fordras för uteslutande så många svarta kulor som utgör en tredjedel av det näst efterföljande nummer som kan delas med tre. Det betyder att det när tretton eller fjorton ledamöter är närvarande fordras fem svarta kulor, och sex svarta kulor när det är sexton eller sjutton närvarande.

14 § Detta val ska hållas hemligt till dess att det blivit underställt Akademiens beskyddare. Vinner den föreslagne dennes nådiga bifall, så är han behörigen vald, och det ska bestämmas en dag till hans mottagande, vilken även i allmänna papperen ska kungöras.

15 § Akademiens ledamöter är förbundna och pliktiga att inte berätta för någon att en föreslagen person fått för många svarta kulor efter att ha passerat den första omröstningen, eller att personen inte vunnit beskyddarens bifall efter att ha blivit vald av Akademien.

16 § När en ledamot är vald ska han tas emot på en allmän sammankomst. Då ska han hålla ett tal över den avgångne ledamoten. Han är dessutom tillåten att därvid återkalla minnet av någon bland de tre stora och odödliga svenska kungarna, Gustaf I, Gustaf II Adolf eller Carl Gustaf.

17 § På detta tal svarar ordföranden i Akademiens namn, varefter den nya ledamoten intar sitt rum sedan han tecknat sitt namn.

18 § Under alla arbeten som utges av Akademiens ledamöter, i fullmakter och avhandlingar, samt vid alla tillfällen då ledamöterna använder sina övriga titlar, får de även skriva och kalla sig med den akademiska, nämligen: "En ibland de arton i Svenska Akademien", eller också "En av Svenska Akademien".

19 § Om en ledamot gör sig skyldig till något som går emot heder och ära, ska han för alltid uteslutas.

20 § Då fråga är om en ledamots uteslutande, bör alltid tolv ledamöter vara närvarande, vilka utlåta sig genom svarta kulor som innebär uteslutning, och vita som innebär bibehållande.

21 § För uteslutande fordras två tredjedelar av de närvarande, och beräkningssättet ska vara detsamma som vid inval.

Akademiens göromål

22 § Akademiens yppersta och angelägnaste göromål är att arbeta för svenska språkets renhet, styrka och höghet, så i vetenskaper som särskilt i anseende till skaldekonsten och vältaligheten i alla dess tillhörande delar, jämväl i den som tjänar att tolka de himmelska sanningarna.

23 § Det åligger även Akademien att utarbete en svensk ordbok och grammatik, jämte sådana avhandlingar som kan bidra till stadga och befordran av god smak.

24 § När Akademien har stadgat föreskrifter för skrivsättet bör dess ledamöter iaktta dessa i alla sina arbeten, om de vill ha titel av Akademiens ledamot.

Akademiens sammankomster

25 § Akademiens sammankomster är av två slag, de enskilda och de offentliga. De enskilda hålls varje vecka en gång under de sju arbetsmånaderna, på den dag som överenskomms vid arbetstidens början om hösten. Denna sammankomst bör minst räcka i två timmar, och påbörjas klockan halv fem på eftermiddagen. Vid denna sammankomst överläggs om allt som hör till Akademiens arbete. – De offentliga sammankomsterna hålls vid öppna dörrar på Akademiens högtidsdag, och då en ny ledamot ska ta sitt säte i Akademien för första gången.

26 § De senare ska hållas, med undantag för helger och då särskild befallning ges av Akademiens beskyddare, så ofta någon ny ledamot ska antas. De förra ska hållas åtminstone en gång varje vecka, med undantag för de månader då Akademien har ferier. Dessa månader är juni, juli, augusti, september och oktober, då sammankomster ska hållas en gång, torsdagen näst före eller näst efter den femtonde.

27 § Akademien ska årligen fira sin högtid på den store Gustaf Adolfs födelsedag, den nionde dagen i december månad, vilken numera efter årsräkningens förändring inträffar på den tjugonde dagen i samma månad. Därvid ska iakttas det som stadgas i Akademiens ordningsbok.

28 § Vid de allmänna sammankomster då ledamöter ska antas gäller det som är förordnat i 16 §, samt det som föreskrivs i Akademiens ordningsbok. Ämbetsmännen ska besluta att en eller flera av ledamöterna då får läsa upp ett skaldestycke, tal eller annat arbete som av dem är författat, eller något stycke ur Akademiens arbete.

29 § Vid de enskilda sammankomsterna får ledamöterna inta sina rum allteftersom de ankommer. Men vid de allmänna och offentliga bibehåller Akademiens första ledamöter det rum som de har fått genom lottläggning. Ordföranden intar dock alltid den främsta platsen, för att bibehålla ordning i överläggningarna och i omröstningar. Då någon ny ledamot tas emot får han det rum som den avgångne har innehaft, så att ingen flyttning får tillåtas. Han ska också skriva sitt namn under dens namn efter vilken han har kommit, och intar dennes stol.

30 § Det åligger Akademien att vid sina enskilda sammankomster sysselsätta sig med sina allmänna göromål, eller också med granskningar som den särskilt kan anförtros.

31 § Vid såväl de allmänna som de enskilda sammankomsterna bör ordföranden främja god ordning och avvärja allt oskick.

32 § Om ledamöterna stannar i olika beslut över förekommande ämnen som inte kan underkastas omröstning, ska ärendet skjutas upp till en annan sammankomst.

33 § Sekreteraren framställer alla ämnen. Ordföranden anger besluten sedan han hört de närvarandes mening på så sätt att han först inhämtar den ledamotens mening som sitter närmast honom på den högra sidan, och så vidare. Till sist säger han sin egen mening.

34 § Ingen som inte är ledamot får bevista Akademiens enskilda sammankomster, om inte kungar eller främmande kungabarn vill göra Akademien denna heder.

35 § Det ska inte vara någon skillnad ledamöterna emellan vad gäller börd, stånd eller ämbeten. Därför får de inte heller i Akademien till varandra bruka andra titlar än dem som följer med födseln.

36 § *Inget beslut gäller som inte sju ledamöter, och däribland en av Akademiens ämbetsmän, har deltagit i, och som inte har stadgats i Akademiens samlingsrum.*

37 § Ingen ledamot som är i staden får utan laga förfall avhålla sig från sammankomsterna. Det gäller särskilt då fråga är om att välja eller att utesluta en ledamot, eller vid prövningen av ett arbete. Orsaken till hans uteblivande bör alltid anmälas av någon ledamot.

38 § För varje enskild sammankomst tillställs Akademien arton medaljer av silver, för de arton som utgör Akademiens ledamöter, med Akademiens beskyddares bild på ena sidan, och på den andra Akademiens sinnebild och valspråk. Klockan halv fem, när Akademiens ur slår, som är ställt lika med tornuret i närmaste kyrka (den i 25 § utsatta tiden för sammankomsterna), bör dessa jetonger fördelas emellan de närvarande ledamöterna. Men skulle så hända att en eller flera blir över, som inte jämnt kan fördelas, förvaras de till den nästpåföljande sammankomsten. Då läggs de till dem som tilldelas för den dagen och delas ut till ledamöterna på samma sätt. Den ledamot som inte är närvarande vid det föreskrivna klockslaget kan inte njuta sin rätt i utdelningen om han sedan infinner sig.

Granskning av arbeten

39 § Det står var och en av Akademiens ledamöter fritt och öppet att underkasta sina arbeten Akademiens granskning.

40 § Det tillkommer sekreteraren att utse granskare, som ska avge sitt yttrande. Men det är strängt förbjudet för dem att berätta om arbetet eller granskningarna för någon utomstående, innan det är uppvisat och gillat vid Akademiens sammankomst. Det är också förbjudet att ta med sig handlingarna på resa ut ur staden.

41 § För att slå fast Akademiens yttrande över arbeten bör sju ledamöter, och däribland en ämbetsman, vara närvarande. Om bifallet inte överstiger avslaget med två röster, ska saken uppskjutas till nästa sammankomst.

42 § Det bifall som Akademien lämnar ska alltid ske på föreskrivet ordsätt. Det ges skrivet på pergament, undertecknat av Akademiens direktör och sekreterare, och försett med Akademiens sekret.

43 § Till Akademiens prövning får jämväl utomstående lämna sina arbeten.

44 § Vid granskning av sådana arbeten ska man förhålla sig på det sätt som sägs i 41 §, men övervikt med en röst är tillräckligt.

45 § När det ges ett sådant bifall till någon enskild åligger det denne att vid tryckningen följa de regler för språket och stavnings sättet som Akademien har fastställt. Det är inte

tillåtet för författarna att vid utgivandet förbigå de anmärkningar som kan göras av Akademien i dessa hänseenden.

46 § Om Akademien finner det befogat att göra anmärkningar för smakens och språkets skull mot något arbete som ska göras offentligt, ska anmärkningarna författas vänligt, och inte med retande eller förolämpande ordval, inte heller framställda med någon tvingande myndighet.

Försvar och tystnadsplikt

47 § Om någon utger något av trycket som är riktat mot Akademien, får ingen ledamot svara eller gå i försvar om han inte vid en allmän sammankomst med nio ledamöter har blivit ombedd och tillsagd att göra det.

48 § Ingen ledamot får avslöja något som rör rättelser, avslag eller annat som kan angå Akademien eller dess ledamöter. Den som gör det ska uteslutas.

Belöningar och hedersomnämningen

49 § På Akademiens årliga högtidsdag utdelas två stora medaljer av guld, var och en till tjugosex dukaters värde, till belöning för de två arbeten som anses vara bäst författade över två angivna ämnen, och två i silver för dem som kommer närmast de förra och på så sätt förtjänar ett hedersomnämning.

50 § De båda ämnena, ett i värtalighet och ett i skaldekonst, ska alltid anges på högtidsdagen, jämte ämnena för det kommande året, samt genast kungöras i alla offentliga tidningar och i de lärda skrifter som utkommer månatligen. Denna kungörelse upprepas för andra gången efter tre månader.

51 § Skulle någon enskild, känd eller okänd, ange något prisämne, och därtill som belöning utfästa en medalj, samt anmoda Akademien att utdela den, är Akademien skyldig att fullgöra denna begäran sedan den först inhämtat, angående ämnet, sin beskyddares tillstånd.

52 § Två månader före högtiden, eller till åttonde dagen i oktober, bör alla prisskrifter vara inlämnade. Var och en av dem ska, som alltid vanligt är, vara försedd med någon tänkeskrift, som tillika finns på en bilagd förseglad biljett, som också innehåller författarens namn.

53 § När de inkomna arbetena har granskats och Akademien fastställt sitt beslut, får namnsedlarna öppnas för dem som vinner belöning och hedersomnämning. De övriga ouppbrutna sedlarna ska återlämnas om det begärs.

54 § På högtidsdagen ska de skrifter uppläsas som har vunnit de större belöningarna, och författarna ska nämnas för hela sammankomsten. Är författaren närvarande ska han genast kallas fram för att av direktören få ta emot såväl medaljen som Akademiens bifall. Därefter anvisas honom en plats på en för de belönade utsedd särskild bänk, en plats som han sedermera alltid får behålla vid Akademiens samtliga offentliga sammankomster. Författarens namn ska också, tillsammans med dagen då han vunnit

priset och ämnet för arbetet, sätts upp på en tavla i det offentliga samlingsrummet. Dessa Akademiens beslut ska också kungöras i de allmänna papperen.

55 § Författare till de skrifter som inte vunnit någon belöning kan om de så önskar få del av de anmärkningar som gjorts.

56 § Om någon ger sig till känna som författare i förtid, ska arbetet inte granskas mer, och det ska inte fästas något annat avseende vid det.

57 § Det första året som ett ämne är angivet bör Akademiens ledamöter inte arbeta inom ämnet, eller ingå i tävlan om priset. Men om inga arbeten som förtjänar belöning har inkommit inom den utsatta tiden, åligger det en eller flera av Akademiens ledamöter att skriva om ämnet. Sedan skriften blivit behörigen övervägd i Akademien ska den uppläsa vid en allmän sammankomst och sättas in i Akademiens handlingar, för att tjäna till mönster för dem som tänker sig att skriva i dylika ämnen.

58 § Den belöningsmedalj som utdelas för vältalighet föreställer, på den ena sidan, Akademiens sinnebild, eller inom en lagerkrans dessa ord: ”Snille och Smak”, samt däromkring: ”Svenska Akademien instiftad den 20 mars 1786”. På den andra sidan finns Merkurius som en stående yngling med vingad hatt på huvudet, häroldsstav i den ena och en pappersrulle i den andra handen, vilken Gud, enligt de gamlas tro, var upphovs- och styresman för vältaligheten, och med inskriptionen ”Vältalighet”. – Den medalj som utdelas för skaldekonsten har på den ena sidan Akademiens sinnebild, samma som den tidigare nämnda. På andra sidan finns Apollo Citharaedus sådan som han uti en marmorantik stod finns i kungens kabinett, utan omskrift, men med inskriptionen ”Skaldekonst”.

Stockholms slott den 20 dagen i mars månad

År efter vår Herres Jesu Kristi börd, det ett tusen sjuhundraåttiosjätte

Söndagsbetraktelse nr 152 (180422)

Den 4 mars skrev jag att jag ska göra en granskning inför riksdagsvalet av i vad mån partierna håller sig till sakfrågorna i debatten i stället för att ägna sig åt påhopp, självberöm, fulpolitik och käbbel (söndagsbetraktelse nr 145). Och jag ska rösta på det parti som vinner saklighetstävlingen.

Detta visade sig svårare än jag hade trott. Hur ska man t.ex. värdera en debattartikel som innehåller 50 sakliga meningar och en osaklig? Hur ska man bedöma en intervju som handlar om fem frågor och där ett av de fem svaren är delvis osakligt, delvis sakligt? Ska man bry sig om vad andra än nationella företrädare för partierna säger? Ska man ta hänsyn till något som sägs på Facebook eller i andra sociala medier? Hur hanterar jag den omständigheten att jag naturligtvis inte kommer att se och höra allt som är viktigt i sammanhanget? Hur ska man bedöma ett svar på en intervjufråga som bara innehåller kritik mot ett annat parti om det är just det som frågan går ut på? Var går gränsen mellan en saklig anmärkning och en osaklig? Och så vidare. Detta fordrar REGLER! (Tur att man är jurist ...)

Jag vill redan nu presentera de regler som jag håller mig till, dels för att det är intressant (tycker jag), dels för att jag kanske kan få några protester eller andra synpunkter som bör beaktas inför fortsättningen. Efter den 3 juni gör jag (troligen) inga ändringar i

reglerna.

Jag har räknat ut ställningen per i går, den 21 april. Den är absolut inte rättvisande, eftersom materialet hittills är alldeles för litet. Jag har än så länge bara gjort noteringar från 20 debattbidrag. KD finns t.ex med bara en enda gång. Och L:s höga siffra beror på ett enda osakligt kort inlägg. Så man kan verkligen inte dra några växlar på siffrorna än så länge. Men ställningen för närvarande, när det gäller den s.k. osaklighetskoefficienten, är denna (ju lägre siffra desto bättre):

V	0,2
Mp	0,17
S	0,23
C	0,4
L	0,55
KD	0
M	0,15
SD	0

KD och SD leder alltså före M och Mp. Så om detta skulle stå sig ska jag rösta på KD.

Jag inser att mina regler inte är särskilt spännande men hoppas ändå på några kloka synpunkter (på Facebook eller till goran@goranlambertz.se). Så här ser reglerna ut för närvarande:

1. Poängsättning sker för varje **debattbidrag om en politisk sakfråga**. Ett ”debattbidrag” är antingen ett ”kort inlägg” (enstaka yttranden, inlägg eller intervjusvar) eller ett ”långt inlägg” (artiklar, diskussioner eller hela intervjuer). Ett debattbidrag avser alltid en eller flera politiska frågor. Handlar det om olika sakfrågor, ska inläggen i varje fråga bedömas för sig.

2. Korta inlägg bedöms utifrån en **osaklighetskvot**. Denna kvot utgör den andel av korta inlägg som innehåller osakliga inslag av typen självberöm, påhopp eller onödig kritik. Osaklighetskvoten tar alltså sikte på **andelen korta inlägg med osakliga inslag**. (Om tio korta inlägg görs och två av dessa innehåller osakliga inslag, är osaklighetskvoten 0,2. Om ett parti gör 1000 korta inlägg under tiden fram till valet, läggs antalet inlägg med osakliga inslag samman och delas med 1000.) – Den här beräkningen innehåller framför allt det bedömningsmomentet att det ska avgöras om ett kort inlägg innehåller ett osakligt inslag eller inte.

3. Långa inlägg bedöms utifrån en **osaklighetsfaktor**. Denna faktor utgör ett mått på hur osakliga långa inlägg är, dvs. i hur hög grad de innehåller osakliga inslag. Den samlade osaklighetsfaktorn för ett parti tar alltså sikte på **innehållet i ett genomsnittligt långt inlägg**. (Om ett långt inlägg innehåller ungefär tio uttalanden varav två har osakliga inslag, är osaklighetsfaktorn för det inlägget 0,2. Om ett parti har 100 långa inlägg under valrörelsen, läggs de 100 osaklighetsfaktorerna samman och delas med 100.) – Den här beräkningen får ofta göras i form av en översiktlig bedömning av ett långt inlägg, ”Hur stort var det osakliga inslaget här?”. Det betyder att det finns en större risk för subjektivitet än i fråga om de korta inläggen.

4. Osaklighetskvoten och osaklighetsfaktorn vägs samman till en **osaklighetskoefficient**. Den samlade osaklighetskvoten och den samlade osaklighetsfaktorn läggs samman och delas med 2. Avsikten är att de korta och de långa

inläggen ska få någorlunda samma vikt.

5. Det är inlägg i *radio, tv, tidningar och tidskrifter* som bedöms, och dessutom sådana inlägg på *sociala medier* som är tydligt riktade till en stor krets. Det är bara inlägg som jag ser eller hör, i princip utan att leta, som räknas.

6. Inlägg av *alla företrädare för partierna* bedöms, men inte inlägg av personer som "bara" sympatiserar med eller tycker illa om partiets linje i en fråga.

7. *Några tolkningsregler:* I långa inlägg som helt går ut på att jämföra partiernas politik och resultat anses det inte osakligt att peka på skillnaderna och kritisera motståndarna utifrån det. Men även sådana artiklar etc. kan innehålla osakliga inslag. – På frågor som rör motståndarnas politik får man svara med kritik utan att det anses osakligt. – Bara sådana inlägg som innehåller värderingar bedöms, alltså inte t.ex. icke värderande svar på frågan vad partiet tycker i den eller den frågan. – När regeringspartierna hänvisar till att "det ska vi åstadkomma fram till ..." eller oppositionspartierna säger att "det ska vi göra om vi får makten" finns det ofta understucken kritik mot motståndarna eller självberöm i inlägget. Jag gör ändå inte någon osaklighetsnotering i dessa fall, om inte självberömmet är framträdande eller motståndarkritiken onödig.

8. Reglerna *revideras* vid behov. Efter den 3 juni (halvtid) görs dock inga justeringar.

Söndagsbetraktelse nr 153 (180429)

Häromdagen skrev jag om Carles Puigdemont och att det är svårt att veta vad man ska tycka om honom och de katalanska självständighetssträvandena (Söndagsbetraktelse nr 150). Fastän jag hoppas att Spanien ska hålla ihop, håller jag på Puigdemont. Och det gör jag av två skäl: Det måste stå människor inom en region fritt att önska sig självständighet, och även att propagera för det. Och om man går lite längre än att propagera, och t.ex. organiserar en folkomröstning om självständighet, borde det ändå inte leda till långa fängelsestraff.

I tisdags var det val på Grönland. Parlamentet där har 31 platser som är fördelade mellan sju partier. Av de sju partierna har sex självständighet från Danmark på programmet. Men självständighet var ingen fråga i valet, alla är överens om att man behöver bli ekonomiskt oberoende innan man kan bli det politiskt. Men den dag som grönlänningarna vill bli självständiga kommer Danmark inte att invända, utan i stället ge rimligt stöd till det nya landet.

Det kunde inte vara mycket större skillnad mellan Katalonien och Grönland. Skillnaderna är bl.a. historiska, geografiska och kulturella. Men framför allt är det stor skillnad på hur moderlandet ser på självständighetssträvandena.

Så jag vill återkomma till den fråga jag nämnde sist i betraktelsen om Puigdemont, frågan om hur en internationell överenskommelse om folks självständighetssträvanden skulle kunna se ut. När ska människor i en region få bilda en självständig stat om de vill, och när är det i stället godtagbart att den stat som de tillhör slår tillbaka med vapenmakt eller i varje fall hårda rättsliga sanktioner?

Att denna fråga är mycket viktig framgår av en uppräknings av ett antal regioner och länder med olika bakgrund och skilda förutsättningar. Man kan nämna Kosovo,

Skottland, Flandern, Grönland, Färöarna, Sapmi, Cypern, Katalonien, Transnistrien, Palestina, Turkiska Kurdistan, Irakiska Kurdistan, Kashmir, Tjetjenien, Abchasien, Nagorno-Karabach, Tibet, Xinjiang, Taiwan, Sydsudan, Västsahara och många fler.

Anta att man vill försöka reglera frågan i FN. Och det borde man egentligen göra. För i grunden är det naturligtvis inte rättfärdigt att saken som i dag oftast avgörs av vem som har starkast vapenmakt eller vem som har beslutat om lagarna.

Hur ska man tänka om man ska försöka reglera frågan på ett rättfärdigt sätt. Ska man fordra nära nog enhällighet inom regionen för att tillåta självständighet? Eller bara enighet inom ett visst folkslag som dominerar där? Vilken roll ska den historiska utvecklingen spela? Hur ska man avgöra vem regionen "tillhör"? Ska det ha någon betydelse om folket i regionen kränks eller behandlas illa av centralregeringen? Spelar det någon roll om mänskliga rättigheter kan garanteras vid självständighet? Om en ny regering kan upprätthålla rättsstatliga principer? Vilka ekonomiska förutsättningar som finns för ett eventuellt nytt land?

Jag tror att en folkrättslig överenskommelse borde se ut ungefär så här:

1. Om en mycket stor majoritet av människorna i ett geografiskt område är överens om att bilda en egen stat, har de rätt till det om de kan skapa en fungerande stat med en effektiv regering och om de kan garantera mänskliga rättigheter för alla i området. En fungerande stat förutsätter grundläggande samhällsinstitutioner och en inte obetydlig geografisk och befolkningsmässig storlek.
2. En sådan stor majoritet som sägs i punkt 1 ska anses föreligga om mer än $\frac{3}{4}$ av människorna i området, i en ordnad folkomröstning som ger ett säkert utfall, röstar för att bilda en självständig stat. Sådana folkomröstningar får anordnas.
3. Om människor i ett geografiskt område försöker skapa en egen stat utan att förutsättningarna i punkterna 1 och 2 är uppfyllda, ska "staten" inte erkännas av andra stater. Och den stat som de försöker bryta sig ut ur får vidta rättsliga åtgärder mot de personer som har lett försöket. Om inga våldsamma metoder har använts, ska dock straffet inte överstiga två års fängelse.
4. Våld får inte användas mot utbrytningsförsök som görs utan användande av våld.

Om man skulle tillämpa en sådan tänkt folkrättslig överenskommelse i Kataloniens fall, skulle Spanien ha rätt att vidta åtgärder mot bl.a. Carles Puigdemont. För i Kataloniens fall är majoriteten inte tillräckligt stark för en utbrytning. Men man skulle inte ha rätt att straffa Puigdemont och andra med ett mycket långt fängelsestraff. Och inte heller skulle man ha rätt att ingripa mot Kataloniens självständighetssträvanden med vapenmakt, t.ex. stridsvagnar på Barcelonas gator. Det vore bra, tycker jag.

Det finns inte i dag några politiska förutsättningar att få till stånd en överenskommelse som denna, som reglerar fredliga utbrytningar till självständiga stater. Men som tankeexperiment, för en värld utan vapenvåld, är det intressant. Och kanske för en politiskt och juridiskt mognare framtid.

Söndagsbetraktelse nr 154 (180506)

Ibland kan nog de här betraktelserna bli lite för privata. Men somligt kan man liksom inte låta bli att skriva om.

I går gifte sig vår minsting Hanna med sin Petter. I Botaniska trädgården i Uppsala, med fest efteråt på Villa Anna. Jag behöver inte säga att det var vackert, rörande och ... alldeles underbart.

Hanna har alltid varit framför allt genomklok och ansvarsfull. Men kanske ännu mera älskad ändå. När hon hade spräckt mjälten vid en ridolycka som 14-åring och forslades i ambulanshelikopter till Akademiska sjukhuset, då var jag det räddaste jag nånsin har varit.

Någon enstaka gång har man behövt förklara saker för henne. Som när hon var fyra år och avundsjuk för att bästisen Klara framhölls varje gång det var tävling på dagis. Att fröken alltid sa "Klara Färdiga Gå!", det var ju faktiskt inte rättvist. Så hemma ordnade hon tävling och beordrade oss: Säg "Hanna ... färdiga ... gå"! Om Hannas Petter kan man säga så mycket gott att det nästan blir genant. Han är proffs på lätttexter och bäst på att vara människa.

Det märkliga är att den allra bästa har fått den allra bäste. (Tycker föräldrar alltid så?)

Lycka till Hanna och Petter! ♥ ☺

Söndagsbetraktelse nr 155 (180513)

Min frustration över att Quickärendet inte klarades upp på det sätt som jag skulle ha önskat är borta sedan ganska länge. Det känns lagom att återvända till saken, som jag gör, i betraktelser på bloggen två gånger om året.

Ibland kan jag till och med känna tillfredsställelse över sakernas tillstånd. Som när verkligheten smyger sig på lite lagom. Härromdagen publicerade förhørsledaren Seppo Penttinen sin berättelse om Quickutredningarna i en ny bok, "Rättsskandalen!". Där berättar han lågmält och omsorgsfullt om hur det var att förhöra Thomas Quick, om dennes "medvetna avvikelser", om rekonstruktioner och vallningar, om likhundarnas markeringar på de platser som Quick pekat ut, om alla de många uppgifter som Quick lämnade innan de var kända av polisen, och så vidare. Det är hemsk men befriande läsning.

Ett litet vad är på sin plats: Jag slår vad om att ingen kan hitta några faktafel eller vilseledanden av betydelse för skuldfrågan i Seppo Penttinens redovisning. Den förste som hittar något sådant och hör av sig till mig (goran@goranlambertz.se) sänder jag en tusenlapp vid anfordran. Säg två tusenlappar förresten. I fråga om fel och vilseledanden skiljer sig boken hälsosamt från Hannes Råstams och Dan Josefssons framställningar.

Boken har ytterligare en författare, Yrsa Stenius. På de hundra sidor som inleder boken drar hon på ett mycket underhållande sätt ner byxorna på ett antal personer. "Rättsväsende i mediernas klor" är rubriken. Och det är tyvärr precis vad det har handlat om.

Yrsa Stenius och Kristina Hultman är de enda journalister, av de ca tio som jag känner till som har förstått att rättsskandalen är omvänd, som offentligt har tagit bladet från

munnen. Jag är full av beundran inför dessa båda modiga kvinnor. Priset de fått betala har varit högt. Så är det ofta med impopulärt civilkurage.

Människor har lagt Quickaffären bakom sig, och inte många kommer att läsa Seppo Penttinens och Yrsa Stenius avslöjande bok. Men för den historieskrivning som så småningom kommer blir det väldigt bra att ha boken till hands.

Extrabetraktelse om Granskningsnämnden och Kevindokumentären

I dag den 14 maj 2018 har Granskningsnämnden för radio och tv friat den s.k. Kevindokumentären, som sändes i tre avsnitt i SVT för ett år sedan. Motiveringen lyder så här:

”Vad nämnden har att pröva är om SVT visat grund för framställningen och i övrigt utövat sändningsrätten opartiskt och sakligt sett till de förhållanden som rådde vid tidpunkten för sändning. – Dokumentärserien hade en kritisk infallsvinkel och undersökte på vilka grunder de båda pojkarna befunnits skyldiga till mordet på Kevin och hur polisens arbete hade gått till. En sådan utgångspunkt ligger väl i linje med SVT:s uppdrag att kommentera och belysa händelser och skeenden samt att granska bland annat myndigheter. Utifrån de uppgifter som förts fram i ärendet kan nämnden inte finna att framställningen var felaktig eller vilseledande eller att den utelämnade i sammanhanget väsentliga uppgifter. – Mot den bakgrunden anser nämnden att programmen inte strider mot kraven på opartiskhet och saklighet.”

Nu är det nämndens bedömning som gäller, den kan inte överklagas. Men ibland är det viktigt att ”kvälja dom”, t.ex. när det handlar om förtroendet för våra viktigaste medier och för granskningen av dem. Jag vill därför ge allmänheten tillfälle att granska nämndens bedömning. Nyckelmeningen i motiveringen är att **framställningen [inte] var felaktig eller vilseledande eller [...] utelämnade i sammanhanget väsentliga uppgifter**. Nämnden berör inte några av de konkreta anmälningpunkterna utan nöjer sig med detta övergripande konstaterande.

Fundera gärna över dessa tre exempel:

Exempel 1. Enligt dokumentären var **bevisningen mot bröderna konstruerad**. Förhørsledaren Rolf Sandberg ljög när han påstod att bröderna hade erkänt.

I verkligheten sa den ena brodern (C), här något förkortat: R höll foten mot halsen. Då orkade inte Kevin andas. Och: Jo, för han orkade inte andas riktigt, för han orkade inte andas och så började han, så började han inte andas, så då dog han och så bar vi honom dit. Och: Han sa med en konstig röst att han inte orkade, jag orkar inte andas sa han.

Och i verkligheten sa den andra brodern (R), här något förkortat: (Försökte Kevin komma loss?) Nej. (Varför?) Han var redan död. (Hur kunde C nå ner till halsen?) Han satt på knä.

(Varför tryckte han så mot Kevins hals tror du?) Vet inte jag. (Vem är det som gör så att Kevin hamnar på rygg?) Det var C det. (Det var något mer ni gjorde mot hans hals också?) Ja, men det var C, han satt på halsen. (Det var någon som höll sin fot mot hans hals, kan det ha varit du?) Nej, det var C. (Vad sa Kevin när du klämde på hans hals?) Inget. (Varför gjorde han inte det tror du?) Han var redan död då.

Exempel 2. Enligt dokumentären *tyckte sig pappan en natt i mitten av oktober minnas*, när han hade fått narkotikaklassat sömnmedel, att C på mordnatten kom in och berättade om Kevin. Enligt dokumentären bör polisen klandras för att ha använt den sortens uppgifter som ett argument för att bröderna var vid vattnet när Kevin dog. – I dokumentären sägs ”pojarna har inte sagt något om detta tidigare”. Därvid syftade man på frågan om de hade sagt att de var nere vid vattnet när Kevin dog.

I verkligheten hade pappan redan i förhör den 2 september och den 15 september sagt att han numera var nästan säker resp. kände igen att C sagt redan första kvällen att pojarna sett Kevin ligga och flyta i vattnet. På fråga från polisen om varför han inte berättat detta tidigare svarade han att han måste ha förträngt det.

Exempel 3. Dokumentären angående *vad bonusmammans mindes om vad som hände samma kväll*: ”Först säger E (bonusmammans) att hon inte minns att C berättade något på mordnatten. Hon blev uppriven och gick till sist med på att han kanske hade sagt något. I dag tror E att hon blev förvirrad när hon blev utfrågad.” E säger: ”Jag gick nog med på nåt tyvärr. Det kanske var så då.” – I dokumentären sägs ”pojarna har inte sagt något om detta tidigare”. Därvid syftade man alltså på frågan om de hade sagt att de var nere vid vattnet när Kevin dog.

I verkligheten står i polisens anteckningar från förhöret den 24 augusti, åtta dagar efter händelsen, följande: ”E blev allt mer uppriven och sade sedan att hon behövde tänka. Efter en stund gick hon med på att C kanske sade något [...]. Som hon mindes saken kom C inrusande först. R var strax efter honom. [...] Hon ändrade sedan på detta och uppgav, att hon nu minns att alla barnen kom inrusande på en gång. [...] Hon vet att hon fick klart för sig att något hade hänt vid sjön och att det gällde Kevin. [...] Hon vet att hon hörde: Kevin ha stöpe i sjön.’ [...] – I anteckningar från förhör med E dagen efter, den 25 augusti, är det antecknat: ”Hon minns nu C:s yttrande. Han sa ’Kevin ligger i vattnet och flyter’.” – I flera senare förhör sa bonusmammans i princip detsamma. Den 2 september antecknade polisen t.ex. detta, som hade sagts när C samma dag kom in och berättade vad som hade hänt vid sjön: ”Hon uppgav att utan tvekan var det så att det framgick att Kevin låg i vattnet. Därom är det inget tvivel.”

Är det möjligt att komma fram till att framställningen på dessa tre punkter *inte var felaktig eller vilseledande och att den inte utelämnade i sammanhanget väsentliga uppgifter*? Ja, det måste det vara, för Granskningsnämnden gjorde det ju. Jag får erkänna att jag finner det lite gåtfullt. Men inget gör mig riktigt förvånad i Kevinärendet. Kanske beror det på att jag har upplevt Quickärendet på ännu närmre håll.

Vad man med fog kan diskutera är om man bör offentliggöra sådana saker som jag nu skrivit. Det drabbar uppenbarligen några personer ganska hårt. Jag har kommit fram till att det ändå bör sägas. I nästa söndagsbetraktelse ska jag återkomma till varför.

Söndagsbetraktelse nr 156 (180520)

I veckan kritiserade jag beslutet av Granskningsnämnden för radio och tv att fria den s.k. Kevindokumentären. Och jag skrev att jag i nästa söndagsbetraktelse skulle

återkomma till varför det enligt min mening är rätt att offentliggöra uttalanden som bröderna och deras föräldrar gjort trots att det uppenbarligen drabbar dem hårt.

Nämnden skrev att den inte kunde finna ”att framställningen var felaktig eller vilseledande eller att den utelämnade i sammanhanget väsentliga uppgifter”. Detta gjorde nämnden

– trots att dokumentären kallade bevisningen mot bröderna konstruerad och Rolf Sandbergs påstående att de hade erkänt för en lögn, **och inte nämnde** att båda bröderna hade berättat hur en av dem gjorde saker mot Kevins hals så att fyraåringen inte orkade andas, utan dog,

– trots att dokumentären framställde pappans minne i oktober 1998, av att bröderna redan samma kväll som Kevin dog berättat bl.a. att de såg Kevin flyta på vattnet, som otillförlitligt på grund av att pappan var påverkad av narkotikaklassat sömnmedel, **och inte nämnde** att pappan i åtminstone två tidigare förhör hade sagt att den ene pojken berättade redan samma kväll och – på frågan varför pappan inte hade sagt detta från början – svarat att han måste ha förträngt det,

– trots att dokumentären framställde bonusmammans minne av vad pojkarna sa och gjorde samma kväll som Kevin dog som otillförlitligt på grund av påverkan och förvirring, **och inte nämnde** att hon vid åtskilliga förhör hade sagt att hon mindes klart vad som hänt, bl.a. att det utan tvekan var så att det framgick av vad pojkarna berättat att Kevin låg och flöt i vattnet, och

– trots att dokumentären **höll inne med** en rad andra konkreta detaljer, under och efter polisutredningen, som talade för att pojkarna haft del i Kevins död och **gav en missvisande bild** på åtskilliga andra punkter.

Det jag skrev häromdagen, och upprepar nu, innebär att jag utsätter **bröderna** för misstankar om att de trots åklagarens friande beslut medverkade till Kevins död, och att jag utsätter **föräldrarna** för misstankar om att de nu inte berättar som det var. Detta är vad man kallar ”förtal i teknisk mening”, eftersom jag framställer dem som klandervärda. Det får man enligt lagen bara göra om det är **försvarligt**. För brödernas del tillkommer att de som friade ska presumeras vara oskyldiga, och därför inte utan starka skäl utsättas för misstankar om att ändå vara skyldiga.

Att det enligt min mening är försvarligt att berätta sanningen, och att göra det trots oskuldspresumtionen, beror på tre saker.

1. Påståendena om att misstankarna mot bröderna var ogrundade har förenats med **allvarligt klander** mot framför allt den ansvarige polischefen, Rolf Sandberg, och psykologiprofessorn Sven Å. Christianson. Om sådant klander är i allt väsentligt ogrundat, såsom är fallet här, bör de klandrade försvaras. Ofta måste ett sådant försvar gå ut över de friade. Så är det tyvärr här.

2. Det har uppkommit en situation där det svenska rättsväsendet flera gånger har klandrats i osakliga mediekampanjer och **inte har förmått hålla emot** utan kommit till den slutsats som varit mest bekväm och populär. Detta är en utomordentligt allvarlig utveckling som måste motarbetas av åtminstone dem som är mindre känsliga för publicitetens makt.

3. Kevinärendet visar att *Granskningsnämnden för radio och tv inte fungerar* som granskare. När det gäller program i SVT som granskar myndigheter har nämnden i praktiken övergett kravet på saklighet. Nämnden har en så viktig funktion i det svenska mediasamhället att det som skett måste påvisas.

Det handlar alltså om så grundläggande saker som

- rätten till försvar för den som utsätts för ogrundat klander,
- rättsväsendets integritet, och
- intresset av att vi kan lita på våra viktigaste medier.

Enligt min mening är sanningsintresset så starkt att det inte bara är försvarligt att berätta, utan nödvändigt.

Dessutom har sanningen en tendens att krypa fram i längden. Därför är det mycket olyckligt om mindre nogräknade journalister lurar enskilda att tro att de är trygga i osanningen.

Söndagsbetraktelse nr 157 (180527)

Aftonbladet: Hon skrev nyligen en bok tillsammans med Seppo Penttinen, där Stenius och ”Thomas Quick”-utredaren kritiserar resningsprocessen som [kom att rentvå](#) Sture Bergwall från de åtta mord han dömts för.

Yrsa

Mors dag

rentvå

Min och många kära vän Yrsa Stenius är död. Det är oändligt sorgligt. Ett par dagar tidigare hade hon skrivit till några av sina vänner att ”doktorerna tittar in i sina datorer och konstaterar att allt är bra, skulle de lyfta blicken och titta patienten i ögonen så skulle de se att den här människan inte mår bra”. Då hade läkarna just tagit ett ryggmärgsprov på henne efter vad som såg ut som ett virusangrepp och, som hon skrev, glatt konstaterat att du är ju alldeles frisk.

Så drabbades hon av hjärtsvikt och föll i golvet. Grannarna larmades av hennes fina tax Cesc, som skällde som han aldrig tidigare gjort.

Modig, rakryggad, skarp, intellektuell och påläst – alla som läst Yrsa vet att det var sådan hon var. Däremot vet inte alla att hon också var självkritisk, ödmjuk, rolig, hjälpsam och ömsint. Den allra bästa sortens vän, det var hon.

Men ibland var hon också ömtålig. Hon hade skrivit sin delvis självbiografiska ”Orden i min makt” (Fri tanke 2016) på sitt ordinarie förlag Brombergs. Men manus innehöll en mycket mediekritisk betraktelse om det infekterade ärendet Thomas Quick, och Dorotea Bromberg gav henne ultimatum; detta kapitel måste bort. Yrsa muttrade lite men accepterade. Ledsen blev hon däremot när förlagschefen senare gav beskedet, utan närmare motivering, att förlaget inte heller ville publicera återstoden av boken.

”Orden i min makt” är ett mästerverk av klarsyn. Ingen kunde så väl som Yrsa Stenius identifiera det typiskt svenska. Och ingen kunde så tydligt som hon avslöja osunda journalistiska och politiska drifter. Att hon som PO hade rätt beträffande Expressens ”avslöjande” att Jan Guillou varit KGB-agent står enligt min mening alldeles klart.

Expressen bör skämmas, både för ”avslöjandet” och för den bojkott man verkställde mot det pressetiska systemet medan Yrsa Stenius var PO. Det var en demonstration som hon tog illa vid sig av, inte minst för att stödet från andra medier i stort sett uteblev.

Yrsas kanske allra finaste bok heter ”Taxar, kärlek och sorg” (Brombergs 2015). Där berättar hon om sina taxar (de var fantastiska!), och om människor hon kände eller bara träffade. Och man fäster sig vid hennes oändligt kloka ord om en kvinna som förlorade sina båda pojkar när hennes ex-man sköt pojkarna och sig själv till döds. Hon skriver: ”Jag minns detta samtal som en milstolpe i mitt liv. Jag lärde mig något om förlåtelse, inte att förlåta en människa kanske men att förlåta livet och att bland allt det sönderslagna hitta det som går att foga ihop i en gjutform. Jag lärde mig att man både måste kunna hata och desarmera sitt hat för att fortsätta som en levande människa efter en katastrof som denna. Hatet desarmerar man genom att resignera inför det oåterkalleliga och genom att i resignationen försöka förstå – begripa – hur det som skedde kunde ske och på så sätt integrera det inträffade i det liv som blivit ens lott, inte demonisera och tränga ut det. Detta förmådde denna kloka människa göra.”

Yrsa, jag saknar dig så mycket.

Söndagsbetraktelse nr 158 (180603)

Dags för halvtidsrapport i partiernas saktighetstävling inför valet. Tävlingen är utlyst och beslutad av mig, och jag skrev om den i nr 145 och 152. Den går ut på att låta bli påhopp, självberöm, fulpolitik och onödigt käbbel. Ju mer partierna ägnar sig åt sådant, desto högre osaklighetskoefficient får de (= dåligt). Det handlar alltså om att föra en så saklig debatt som möjligt. Och jag har utfäst mig att rösta på det parti som vinner saktighetstävlingen.

Det är ofta svårt att bedöma när ett inlägg passerar osaklighetsgränsen och alltså höjer partiets osaklighetskoefficient. Jag har dock skrivit ganska detaljerade regler om vad som gäller (de finns intagna under strecket nedan), och nu handlar det för den som bedömer (= mig) om att vara så saklig och objektiv som möjligt.

Ställningen i halvtid är denna och siffran är alltså osaklighetskoefficienten:

1. Moderaterna: 4
2. Centern: 11
2. Sverigedemokraterna: 11
4. Kristdemokraterna: 12
5. Miljöpartiet: 14
6. Liberalerna: 15,5
7. Socialdemokraterna: 16
8. Vänsterpartiet: 17

Moderaterna har alltså ryckt ifrån en del. Man får intrycket att Ulf Kristersson har en medveten strategi att aldrig ägna sig åt påhopp eller självberöm. Men tävlingen tar hänsyn även till vad andra än partiledaren säger och skriver. Materialet är också än så länge ganska litet. Det omfattar bara i genomsnitt ca 320 korta och 20 långa inlägg (ca 40 resp. 2,5 per parti). Så mycket kan hända.

Jag får lov att tillåta mig den halvtidsbetraktelsen att partiföreträdarna har varit sakligare än jag hade väntat mig. I partiledardebatten i SVT den 6 maj och i de

”visionstal” som partiledarna har hållit före Rapport de senaste veckorna har prestationerna dessutom hållit påtagligt hög nivå. Inte minst Isabella Lövins och Annie Lööfs visionstal var enligt min mening glänsande.

Jag återkommer med en ny delrapport om några veckor. Det är faktiskt bara tre månader kvar till valet.

De regler jag håller mig till ser ut så här:

1. Poängsättning sker för *varje debattbidrag om en politisk sakfråga*. Ett ”debattbidrag” är antingen ett ”kort inlägg” (enstaka yttranden, inlägg och intervjuvar) eller ett ”långt inlägg” (artiklar, tal eller intervjuer). Ett debattbidrag avser alltid en viss politisk fråga. Pratar man om olika sakfrågor, ska inläggen i varje fråga bedömas för sig.

2. Korta inlägg bedöms utifrån en *osaklighetskvot*. Denna kvot utgör *den andel av korta inlägg som innehåller osakliga inslag* av typen självberöm, påhopp eller onödig kritik. Osaklighetskvoten tar alltså sikte på andelen korta inlägg med osakliga inslag. Om tio korta inlägg görs och två av dessa innehåller osakliga inslag, är osaklighetskvoten 0,2. Den här beräkningen är i princip rent matematisk, men den innehåller det bedömningsmomentet att det ska avgöras om ett inslag är osakligt eller inte. – Om ett parti gör 1 000 korta inlägg under valrörelsen, läggs antalet inlägg med osakliga inslag samman och delas med 1 000.

3. Långa inlägg bedöms utifrån en *osaklighetsfaktor*. Denna faktor utgör ett mått på *hur osakliga långa inlägg är*, dvs. i hur hög grad de innehåller osakliga resp. sakliga inslag. Den samlade osaklighetsfaktorn för ett parti tar alltså sikte på innehållet i ett genomsnittligt långt inlägg. Om ett långt inlägg innehåller ungefär tio uttalanden varav två har osakliga inslag, är osaklighetsfaktorn för det inlägget 0,2. Den här beräkningen kan dock inte göras rent matematiskt utan får delvis göras i form av en bedömning av varje långt inlägg: ”Hur stort var det osakliga inslaget här?” – Om ett parti har 100 långa inlägg under valrörelsen, läggs de 100 osaklighetsfaktorerna samman och delas med 100. Beräkningen sker alltså här på ett annat sätt än när det gäller de korta inläggen. Det beror på att man behöver ange en faktor för varje långt inlägg. – I långa inlägg som helt går ut på att jämföra partiernas politik och resultat anses det inte osakligt att peka på skillnaderna och kritisera motståndarna utifrån det. Men även sådana artiklar etc. kan innehålla osakliga inslag.

4. För *beräkningen av osaklighetskvoten* anger jag om ett kort inlägg har ett osakligt inslag eller inte genom att skriva 0 om det inte finns något sådant inslag och 1 om det finns ett sådant inslag. Görs det flera korta inlägg som ska bedömas samtidigt, anger jag en siffra för varje inlägg. Tre inlägg kan alltså få siffrorna 0, 0, 1 om de två första är sakliga men det tredje innehåller ett osakligt inslag. Och osaklighetskvoten för dessa tre inlägg blir då 0,33. Osakliga inslag kan vara självberöm, påhopp, onödig kritik mot motståndarna eller onödiga uttalanden av annat slag som gäller det egna partiet eller motståndarna. (På frågor som rör motståndarnas politik får man svara med kritik utan att det anses ”onödigt”.) – Här finns ett bedömningsmoment som är besvärligt. Och det är ibland svårt att vara objektiv. Min ambition är dels att det inte ska spela någon roll för poängsättningen om jag anser argumentationen vara bra eller dålig, dels att bedömningen av ”osakliga inslag” ska vara rimligt konsekvent.

5. För *beräkningen av osaklighetsfaktorn* gör jag en bedömning direkt efter ett långt

inlägg. Jag bedömer i vilken mån inlägget innehöll osakliga inslag genom att i princip utgå från hur många sådana inslag det fanns och hur omfattande de rent sakliga delarna var. Om en tredjedel var osakligt blir faktorn 0,33, en femtedel 0,20 osv. Om inget är osakligt blir faktorn förstås 0,0. (Och då skriver jag 0,0 för att i tabellen skilja noteringen från 0 för korta inlägg.) Den samlade osaklighetsfaktorn för flera långa inlägg är de olika faktorerna adderade och summan delad med antalet. – Osakliga inslag kan även här vara självberöm, påhopp, onödig kritik mot motståndarna eller onödiga uttalanden av annat slag som gäller det egna partiet eller motståndarna. – Här finns ett par bedömningsmoment som är besvärliga. Och det är naturligtvis även här svårt att vara objektiv. Min ambition är, dels att det inte ska spela någon roll för poängsättningen om jag anser argumentationen vara bra eller dålig, dels att bedömningen av ”osakliga inslag” ska vara rimligt konsekvent.

6. Det är inlägg i *radio, tv, tidningar och tidskrifter* som bedöms, och dessutom inlägg på *sociala medier* som är tydligt riktade till en stor krets. Det är bara inlägg som jag ser eller hör, i princip utan att leta, som räknas. Bara sådana inlägg som innehåller värderingar bedöms, alltså inte t.ex. icke värderande svar på frågan vad partiet tycker i den eller den frågan.

7. Inlägg av alla *företrädare för partierna* bedöms, men inte inlägg av personer som ”bara” sympatiserar med eller tycker illa om partiets linje i en fråga.

8. Osaklighetskvoten och osaklighetsfaktorn vägs samman till en *osaklighetskoefficient*, där den samlade osaklighetskvoten och den samlade osaklighetsfaktorn läggs samman och delas med 2.

9. *Särskilda bedömningsituationer*: Hur ska man bedöma inlägg där regeringspartierna hänvisar till att ”det ska vi åstadkomma fram till ...” resp. inlägg där oppositionspartierna säger att ”det ska vi göra om vi får makten”? Däri ligger ju ofta understucken kritik mot motståndarna eller självberöm. Jag gör ändå inte någon osaklighetsnotering om inte självberömmet är framträdande eller kritiken ett tydligt och onödigt påhopp.

Söndagsbetraktelse nr 159 (180610)

Vilket fulspel förekom när Ryssland tilldelades årets VM i fotboll? Den som bänkade sig framför tv:n för att se den danska dokumentären ”Det hemliga spelet om VM” väntade sig ganska feta avslöjanden. Som pengar under bordet, lyxbjudningar, vilseledande propaganda, politiska påtryckningar och kanske förtäckta hot. För FIFA har varit genomkorrumpat, ingen tvekan om det. Och Ryssland har ägnat sig åt allt möjligt ljusskyggt genom åren. Så nog var det läge.

I ingressen till dokumentären fick man klart för sig att viktiga avslöjanden stundade: ”Nu avslöjas det smutsiga spelet bakom kulisserna.” Och under de inledande minuterna var tongångarna höga med dramatisk musik: ”Stora cyniska och ekonomiska intressen ... politikerna la sig i det hela ända från första början ... ryssarna skickade en övervakningsgrupp till London ... man spionerade ohämmat på konkurrenterna.”

Men sedan var det plötsligt inte mer. Man väntade på de feta avslöjandena, men de kom aldrig. Och man blev rejält förvånad när dokumentären snarast utmynnade i motsatsen till det som man hade väntat sig. Det stod nämligen klart att Ryssland var FIFA:s favorit

på rent sakliga grunder. Ryssland är världens största land och har aldrig tidigare har arrangerat VM trots att fotboll är mycket stort där. Främsta konkurrenten England var värdland så sent som 1966 och i praktiken chanslöst ända från början.

Visst fanns det inslag som kändes lite tveksamma, och visst var Putin rejält inblandad i den ryska kampanjen. Men i varje fall det man fick se var hyggligt acceptabelt. Det värsta avslöjandet var att Tysklands president Christian Wulff troligen förklarade för Franz Beckenbauer att den tyska regeringen förväntade sig att Beckenbauer röstade på Ryssland. Politisk inblandning alltså. Men hur illa var det egentligen? Inte så särskilt, enligt min mening.

Ja så kan det också gå när man vill avslöja en skandal. Det kan bli en tumme.

Och i veckan börjar VM. Heja Sverige! Och Heja Brasilien, trots allt fulspel som förekommer där.

Extrabetraktelse om "svenskar" 180616

Just nu bråkas det om Björn Söders (SD) inlägg i går fredag på Centerpartiets Facebooksida: "Annie Lööf förringar judars och samers ställning i Sverige när hon indirekt hävdar att de är svenskar. Dessa grupper har minoritetsställning i Sverige just för att de inte är svenskar. Skäms Annie Lööf för din rasistiska hållning!"

Annie Lööf twittrade som svar: "Som medborgare i Sverige är man svensk, alldeles oavsett om man tillhör en av våra nationella minoriteter eller ej. Valet i höst är ett värderingsval. Det är på allvar. Det är på riktigt."

Och Björn Söder svarade i en intervju med Aftonbladet: "Det är en otrolig brist på kunskap när man blandar ihop medborgarskap med nationstillhörighet. Jag har aldrig pratat om medborgarskap. Jag menar att alla som är svenska medborgare har samma rättigheter och skyldigheter och ska behandlas lika."

Man ska inte bråka i onödan. Så frågan är om det är onödigt eller inte att bråka om något som i grunden handlar om ett begrepp och hur man definierar det? Här handlar det alltså om ordet "svensk", som förvisso är ett av de mest laddade begreppen i den politiska debatten i dag. Vad betyder det egentligen? Har Björn Söder eller Annie Lööf rätt? Har de anledning att bråka om saken?

I Nationalencyklopedin finns inte ordet "svensk" som ensamt uppslagsord. Däremot finns ordet "nationalitet". Så här förklaras det: "term som vanligen används som synonym till medborgarskap i en stat. I viss teoretisk litteratur betecknar nationalitet en nation som ännu inte har kontroll över en egen stat."

I den mån uttryck som svensk och motsvarande förekommer inom juridiken – mig veterligen bara i den internationella rätten (folkrätt och internationell privaträtt) – används det också på detta sätt. Medborgarskapet är alltså avgörande för nationaliteten.

Inte mycket att bråka om alltså så länge vi talar om nationalitet. Den som är medborgare i Sverige har svensk nationalitet och är därmed "svensk" i den meningen.

Hur är det då med Björn Söders argument att judar och samer har minoritetsställning i Sverige just för att de inte är svenskar? Vid termen "nationell minoritet" står i NE: "en grupp med uttalad samhörighet som till antalet har en icke dominerande ställning i samhället i förhållande till resten av befolkningen". Och i NE kan man också läsa bl.a.: "Judar, romer, samer, sverigefinnar och tornedalingar är sedan 2000 erkända som nationella minoriteter i Sverige. Samhället har en särskild skyldighet att ge stöd åt dessa grupper och värna om deras rätt att få behålla och utveckla sina språk och sina traditioner. För att bli erkänd som en nationell minoritet i Sverige krävs att en minoritetsgrupp har levt här sedan åtminstone sekelskiftet 1900." – Björn Söder har alltså rätt i att bl.a. judar och samer har en särställning som minoriteter i Sverige. Men har han rätt i att det är "just för att de inte är svenskar"?

Om vi med "svenskar" menar det som vanligen avses, dvs. de som har svensk *nationalitet*, är samer och judar som är medborgare i Sverige svenskar. Och då har Björn Söder fel. Men han vill inte använda ordet "svenskar" på detta sätt fastän han säger att han talar om "nationstillhörighet". Han vill i stället uppenbarligen tala om *etnicitet*, alltså etnisk tillhörighet. I NE står det så här: "etnisk minoritet kallas en grupp med gemensam etnicitet som utgör en minoritet i ett land, en stad eller en region." Och: "etnicitet betyder tillhörighet till ett visst folk eller en viss etnisk grupp. Det som avgör en folkgrupps etnicitet är främst hur gruppen själv väljer att identifiera sig. Det handlar ofta om att man känner historisk och kulturell tillhörighet till varandra. – Etnicitet ska inte blandas ihop med nationalitet, religiös tillhörighet eller det i dag sällan använda ordet ras."

Om vi med "svenskar" menar "etniska svenskar" står det klart att samer hamnar utanför. Men hur är det med judar?

I NE står det så här: "På senare tid har man fört en livlig debatt om frågan 'vem är jude?'. Det traditionella ortodoxa svaret är: den som är född av en judisk mor eller den som konverterat till judendomen. Israels parlament gjorde 1970 tillägget: 'och som inte tillhör en annan religion'. Somliga har menat att dessa definitioner ger religionen en alltför dominerande roll. Många judar har lämnat den traditionella judendomen men har tillägnat sig sionismen eller någon form av judisk kultur och känner sig helt som judar. Enligt dem räcker det att säga att man är jude om man själv betraktar sig som jude eller om man av andra betraktas som jude. – Religionens roll för den judiska identiteten har dock på nytt betonats i det återvändande till traditionell judendom som man kunnat märka i USA och Israel."

Här finns det alltså olika uppfattningar om religionens betydelse för frågan om en person är jude eller inte. Bestämmer personen det själv, eller fordras det att han eller hon bekänner sig till (i betydelsen anser sig tillhöra) judendomen eller i varje fall inte tillhör någon annan religion?

Oavsett hur det förhåller sig med detta är det knappast fel att säga att den som ser sig som jude inte är "etnisk svensk". Så om Björn Söder klargör att han talar om etnicitet när han använder ordet "svenskar", kan han inte sägas ha fel.

Vad det hela utmynnar i är alltså en tvist om uttrycket "svensk". Ska det användas för nationaliteten eller etniciteten? Om Björn Söder erkänner att han använder det för etnicitet är det kanske inte mycket att bråka om. Och det är det kanske inte heller om han använder det för nationalitet, som han faktiskt gör fast han använder termen "nationstillhörighet"? Men då får man konstatera att han har fel.

Någon kan hävda att ett begrepp som "svenskar" bör få sin betydelse efter hur det används av de flesta människor, inte efter hur det används rättsligt. Man får naturligtvis använda ett begrepp hur man vill, men vad som gäller bestäms av lag och rätt. Vad majoriteten menar med "svenskar" är nog dessutom osäkert. Jag gissar att de flesta på fråga skulle säga att "det beror på vad man menar".

Vad ska man då tro om att Björn Söder talar om "nationstillhörighet" och inte "nationalitet"? Betyder det något, eller inte? Menar han möjligen att "den svenska nationen" är något annat än "de som har svensk nationalitet"? I så fall handlar det också om en tvist om uttrycket "nation". Och om Björn Söder menar att judar och samer inte tillhör "den svenska nationen", så luktar det väl rentav lite nazism. Står SD som parti bakom det?

Det kanske är något att bråka om i alla fall.

Söndagsbetraktelse nr 160 (180617)

Vad är bra med en bokcirkel? Det räcker inte med platta råd som alla kan ta till sig. Och det räcker inte att skriva om olika varianter. Vad är intressant? Man lär känna varandra på ett speciellt sätt; vem tycker si och vem tycker så, vem gillar vad, man kan se så olika på böcker, förmätet, allvarligt, vi gav så olika betyg ibland, sluta när det är roligt, var med i en!, läsandet av vissa böcker, filmcirkeln homogenare. Man tvingar sig att snabbläsa, vilket är bra. Alla Augustprisvinnare under 20 år.

Bokcirkeln är död. Inte bokcirkeln som företeelse förstås, men den som jag var med i. Vi hade bestämt att tisdagens möte skulle bli det sista. Och det blev en fin avslutning på Wårdshuset Ulla Winbladh på Djurgården.

84 böcker har vi läst och betygsatt. Vi bildade cirkeln 1998 när vi sju satt vid samma bord på en fest och upptäckte att ingen av oss var med i någon bokcirkel.

Om bokcirklar kan man säga massor. Det mesta är för förutsebart för att passa i en söndagsbetraktelse. Men några reflektioner hör hemma där. Som att det är bra att ibland tvinga sig att snabbläsa böcker. Att det skärper sinnet att betygsätta det man läser. Att man lätt blir väldigt fäst vid sin cirkel. Men att de flesta bokcirklar nog ändå bör få dö.

(Aprilhäxan av Majgull Axelsson fick högst genomsnittsbetyg (4,5). Jag säger inte vilken bok det var som kom sist, men det var en manlig svensk författare som skrapade ihop 1,25 i genomsnittsbetyg.)

Extrabetraktelse om saklighetstävlingen

Här kommer en ny delrapport i partiernas saklighetstävling inför valet (se söndagsbetraktelserna nr 145 och 152), ungefär tre veckor efter den förra. Moderaterna leder fortfarande, men ställningen har jämnat ut sig lite sedan såväl Ulf Kristersson som Elisabeth Santesson och Jessica Rosencrantz gjort inlägg med osakliga inslag. Så här var ställningen senast (se söndagsbetraktelse nr 158), siffran står för osaklighetskoefficienten:

1. Moderaterna: 4
2. Centern: 11
2. Sverigedemokraterna: 11
4. Kristdemokraterna: 12
5. Miljöpartiet: 14
6. Liberalerna: 15,5
7. Socialdemokraterna: 16
8. Vänsterpartiet: 17

Och nu ser det ut så här:

1. Moderaterna: 7
2. Centern: 11
3. Kristdemokraterna: 12
4. Sverigedemokraterna: 13
5. Miljöpartiet: 14
6. Socialdemokraterna: 15
7. Liberalerna: 15,5
8. Vänsterpartiet: 16

Jag återkommer med en ny delrapport om ca tre veckor.

Söndagsbetraktelse nr 161 (180624)

Vår bok, våra lärdomar, Löfven om Begler, fotbolls-VM, minnesstunden efter Yrsa.

(dröm)Söndagsbetraktelse nr 161

Efter första halvlek i matchen mellan Mexiko och Sydkorea skriver jag min drömsöndagsbetraktelse för i morgon. Så här:

Sverige har slagit Tyskland i VM! Det har bara hänt en gång tidigare, och det var 60 år sedan. Man får nypa sig i armen.

Låt oss nu bara avstå från att låtsas – som vi gjorde efter Sydkoreamatchen med Andreas Granqvist – att det var målgöraren X som gjorde det hela nästan själv. För det var ju laget som gjorde det. Och så är det alltid med Janne Anderssons landslag. Prestationerna bygger helt på att alla i laget gör sitt, och gör det bra. Det gjorde de denna gång – med råge!

Och låt oss slippa alla klagomål på VAR i fortsättningen av VM.

Videogranskningssystemet innebär ju att vi slipper avgörande domarmissar. Och vi behöver VAR bara för de situationer som verkligen är avgörande. Om det användes oftare, skulle spelet ryckas sönder alldeles för mycket.

Den verkliga

Vad skriver man i en söndagsbetraktelse efter en match som den mot Tyskland igår? Efter en förlust som svider nästan så mycket som det över huvud taget kan svida av något världsligt? En sak är klar, man kan inte skriva om något annat. Man måste skriva om förlusten och besvikelsen.

Hur hanterar man en stor ledsnad som denna?

Jag tror man ska försöka släppa frustrationen över alla OM som inte blev. Och låta bli att klandra dom som möjligen kunde ha gjort något annorlunda. Inte älta det som hände.

Man ska också försöka släppa ilskan mot alla oengagerade som förnumstigt säger att ”äsch, det är ju bara idrott”, liksom mot alla rättvisefundamentalister som lika förnumstigt säger att ”tyskarna förtjänade det, de var bättre”. Jag kan visserligen bli galen över sådant. För visst är det sant att det bara är idrott, och visst är det sant att tyskarna var bättre. Men svidande förluster i idrott BLIR man jätteledsen över, om man är riktigt engagerad. Och att det möjligen var ett rättvist resultat är ABSOLUT inte någon tröst när man vet vad idrott handlar om. – Men man ska ändå försöka släppa ilskan.

Det man ska göra tror jag är att försonas med det som hände. Det kan man göra genom att tillåta sig vara just så enormt ledsen och besviken som man känner att man är. Låta besvikelsen skölja över en så länge den vill. Inte försöka förminska den. Men sedan resignera och inse att det hände och att det inte går att göra något åt det. När man har insett det oåterkalleliga släpper så småningom det värsta. Och man kan lägga det bakom sig. Se framåt. Mot nästa match.

Så ska i varje fall jag göra.

Jag vet att det låter patetiskt. Men så här är det att vara idrottsfantast och drabbas av en riktigt stor besvikelse.

Halvårsbetraktelse 2018 om Quickärendet (180701, nr 6)

Åren

Det har nu gått 54 år sedan det första mordet begicks som Sture Bergwall erkände, 49 år sedan han begick fyra sexuella övergrepp som han dömdes för året efter, 44 år efter hans knivattack mot Lennart Höglund, 42 år efter det första mordet som han dömdes för och 30 år efter det sista, 27 år sedan han dömdes till sluten psykiatrisk vård för bl.a. ett grovt rån, 26 år efter det första erkännandet av mord, 25 år efter att det sista mordet begicks som han erkände, 24 år efter den första fällande domen för mord, 17 år efter den sista domen, 10 år sedan Bergwall tog tillbaka sina erkännanden, 9 år efter det första resningsbeslutet, 6 år efter att Hannes Råstams bok kom ut, 5 år efter den sista frikännande domen och Dan Josefssons bok, drygt 3 år efter att Christer van der Kwasts bok och min egen kom ut, 3 år efter Bergwallkommissionens rapport, ett halvår sedan Seppo Penttinens och Yrsa Stenius bok kom ut och en vecka efter Justitiekanslerns avslag på Sture Bergwalls skadeståndsanspråk. Fem nyårs- eller halvårsbetraktelser har jag skrivit om Quickärendet, detta är den sjätte.

Orsakerna

Efter den stora förvåning jag kände över att så gott som alla lät sig svepas med i den villfarelse som framför allt Hannes Råstam, Jan Guillou, Leif GW Persson och Dan Josefsson var upphov till under åren 2008 – 2013 tycker jag mig numera kunna förstå

hur det gick till. I största korthet och förenklat berodde det framför allt på

- bristande kunskaper när det gäller värdering av bevisning,
- skickligt anrättad dramaturgi,
- omfattande osanningar som avslöjades för sent, och
- ett rättsväsende i mediernas klor.

Så småningom, när allt fler har insett hur det ligger till, består ändå villfarelsen hos de flesta. Det beror framför allt på

- ett motstånd mot att erkänna stora och pinsamma fel,
- svårigheter att hantera den situation som uppkommer om felen erkänns, och
- en avsaknad av mekanismer och drivkrafter att ställa till rätta i fall som detta.

Tillfredsställelsen

Efter den första frustrationen över att allt gick fel när Sture Bergwall fick resning och frikändes har jag numera ganska lätt att le åt det som hänt. Och det blir allt lättare. Det känns i själva verket numera ganska fantastiskt att ha fått vara del i en så pass unik händelse. ”Quickmyten” måste vara en av tidernas viktigaste villfarelser i Sverige. Det är naturligtvis bekymmersamt att något sådant kan ske. Men det är samtidigt ett slags lycka att ha stått på rätt sida och försökt motarbeta det som skedde. Jag vågar säga att de flesta i Öjegruppen numera upplever det på det sättet. När vi ses har vi nuförtiden lätt att le åt det som skett, och vi känner en tillfredsställelse över att ha varit så beslutsamma som vi varit trots att det har kostat. Tre böcker har vi producerat och fler kanske kommer.

En mycket intressant bok, av en person utanför Öjegruppen, är dessutom på väg.

Rättsskandalen!?

I april kom Seppo Penttinens och Yrsa Stenius bok om Quickärendet. Det inledande avsnittet på 100 sidor heter ”Rättsväsende i medias klor” och är skrivet av Yrsa Stenius. Återstående 400 sidor är skrivna av Seppo Penttinen, som förhörde Bergwall/Quick långt mer än någon annan. Det heter ”Utredningarna mot Sture Bergwall (Thomas Quick) – myt och verklighet”.

Jag har skrivit om boken tidigare (Söndagsbetraktelse nr 155) och vill här bara påminna om en sak. Jag slog vad om att ingen skulle kunna hitta några faktafel eller vilseledanden av betydelse för bedömningen av skuldfrågan i Seppo Penttinens redovisning. Den förste som hittade något sådant och hörde av sig till mig skulle jag sända två tusenlappar vid anfordran. Ingen har hört av sig. Jag vågar också säga att ingen som läser Seppo Penttinens 400 sidor någorlunda ordentligt kan komma till någon annan slutsats än att bevisningen mot Thomas Quick var överväldigande och att påståendena om allvarliga missgrepp under brottsutredningarna är i stort sett så felaktiga som de kan vara. Jag tar gärna emot synpunkter från personer som efter läsningen kommer till en annan slutsats.

Bevisningen

De gånger som det har gjorts försök att anordna debatter om bevisningen i Quick-målen har vi i Öjegruppen ställt upp. Men det har inte gått att uppbringa några motdebattörer.

Sveriges Radio och Expressen är ett par medier som har försökt, men planerna har fått skrinläggas. Leif GW Persson och Dan Josefsson har tillfrågats, men avböjt. Det är i och för sig inte så svårt att förstå, för i en lugn och saklig debatt kan de som hävdar deras linje inte göra sig gällande. Men det är ändå värt att notera.

Jag har gått igenom de åtta mordena och gjort sannolikhetsbedömningar av skuld och oskuld (se p. 20–22 i Extramaterialet till Quickologi på denna hemsida). För den som hänger med i matematiken är det inte svårt att följa resonemanget och förstå vad resultaten innebär. Men det har också sitt värde att försöka beskriva sannolikhetsresonemangen i ord. Det har jag gjort i en tidigare betraktelse beträffande mordet på Trine Jensen (<http://goranlambertz.se/halvarsbetraktelse-2017/>). Låt mig nu göra motsvarande beträffande mordet på Johan Asplund. För mig är detta ett sätt att snabbt visa hur lätt det i själva verket är att bedöma bevisläget.

Alltså: Hur sannolikt är det att Sture Bergwall hittade på sin berättelse om att han mördade Johan Asplund? Hur troligt är det alltså att han i själva verket är oskyldig? Hur sannolikt är detta om man beaktar 1) **att** han först erkände mordet och berättade om det med detaljer som övertygade polis, åklagare och domstol om hans skuld **och att** bevisningen för att han var på plats utanför Johans bostad den morgon då pojken försvann innehåller bl.a. 2) **att** han berättade om ett antal nya detaljer kring mordet när han fick beskedet att åklagaren avsåg att inte väcka åtal, 3) **att** han då berättade om en mörk pojke med en tröja i ett karakteristiskt mönster, en berättelse som mycket väl kunde stämma med en pojke som bodde i huset, 4) **att** han sa att han hörde ett ljud som liknade ljudet från en dieselmotor som gick igång, vilket visade sig mycket väl kunna stämma med ett fläktaggregat i närheten som startade vid den aktuella tidpunkten, 5) **att** han sa sig höra en dam som ropade ”Lisa” och att den uppgiften visade sig kunna stämma med två kvinnor som var på platsen vid ungefär den angivna tidpunkten, och 6) **att** han berättade om en slamsugningsbil e.d. i närheten, vilket också visade sig kunna stämma med verkligheten. (Det handlar alltså om att bedöma hur sannolikt det är att en oskyldig person hittar på dessa kontrollerbara omständigheter för att försöka bli trodd, samtidigt som han inte hittar på några omständigheter som vid kontroll visar sig inte stämma.) Hur sannolikt är det att han hittade på att han var mördaren om man dessutom beaktar 7) **att** han i Åvike utanför Sundsvall pekade ut en plats i skogen där han hade sönderdelat pojkens kropp **och att** en liksökhund senare markerade för död människa på just den platsen (2-3 kvadratmeter) och inte någon annanstans inom ett stort sökområde, 8) **att** han hade beskrivit platsen i Åvike i tidigare förhör och att platsen vid vallningen visade sig stämma väl med hur han hade beskrivit den, 9) **att** fosfathalterna var kraftigt förhöjda i marken just där Quick hade pekat och hunden markerat, 10) **att** han i Västansjö utanför Sundsvall pekade ut en plats i skogen där han hade kastat kroppsdelar efter pojken från en höjd **och att** hunden senare markerade just där och inte någon annanstans inom sökområdet, och 11) **att** han vid Främby udde utanför Falun pekade ut bl.a. en strandremsa där han hade hanterat kroppsdelar efter pojken **och att** hunden senare markerade just där vid sökning inom ett stort område. Och hur sannolikt är det att han hittade på att han hade mördat Johan Asplund om man dessutom beaktar 12) **att** han vid polisförhör beskrev ett ärr på Johans kropp och något fel på pojkens pung **och att** pojkens mamma bekräftade att Johan hade haft ett födelsemärke och ett utläkt pungbräck. (Varifrån fick han dessa uppgifter?) Hur sannolikt är det att Quick hittade på att han hade mördat Johan Asplund om man vid sidan om allt det nu sagda också beaktar den s.k. ursprungssannolikheten, bestående i bl.a. 13) **att** Quick erkände även flera andra mord och därvid avgav berättelser med många detaljer som hängde ihop, **att** han hade en bakgrund med våld och tidigare övergrepp, **att** han hade en psykiatrisk diagnos som stämde väl med sexualiserat övervåld, **att** alla

mordutredningarna hade lagts ner innan Quick erkände mordet, *att* alla mordet är fortsatt ouppklarade efter resningarna, *att* det inte finns någon annan rejält misstänkt till något av mordet, *att* Quick inte hade alibi i något av fallen *och att* nästan alla som arbetade med utredningarna uppfattade att Quick i huvudsak talade sanning.

Det starkaste beviset är hundens markeringar. För hur bar sig Quick åt för att peka ut just den plats i skogen där hunden skulle komma att markera en tid senare? Och hur bar han sig åt för att göra detta tre gånger, på tre olika platser? (Han gjorde det för övrigt även beträffande andra mord som han erkände.)

Det bör sägas igen att ingen domstol har prövat bevisningen och kommit fram till att den inte håller. Den enda gång som någon domstol prövade bevisningen blev resultatet – i alla de mål där de åtta mordet prövades – att det inte fanns något rimligt tvivel om Quicks skuld. Det ansågs alltså bevisat att han hade mördat Johan Asplund och de sju övriga mordoffren.

Tigandet

Av de stora medieredaktionerna var det framför allt Dagens Nyheter och Aftonbladet som engagerade sig för "århundradets rättsskandal". Jag har räknat till elva journalister på DN och fem på Aftonbladet som tydligt stod för uppfattningen att Sture Bergwall hade blivit oskyldigt dömd i en skandalös rättsprocess. Sveriges Radio och Sveriges Television framstod länge som lika engagerade, men där tycks engagemanget ha varit mera personbundet. Det var, såvitt jag kunde upptäcka, tre personer på SR och tre på SVT som drev på. Sedan dess har en av de tre lämnat SR och en SVT. Och det finns en del som tyder på att de båda public service-företagen numera vill fjärma sig från den ursprungliga inställningen. Övriga stora medieföretag (om jag till dessa räknar TV 4, Expressen och SvD) har hela tiden varit avvaktande och ganska försiktiga. Det har funnits enstaka personer där som velat driva samma linje som DN och Aftonbladet, men de har inte fått något tydligt genomslag i kanalens resp. tidningens förhållningssätt. Dagens Nyheter och Aftonbladet har fortsatt att skriva om Quickärendet som en jättestor rättsskandal och om Bergwall som "rentvådd". Övriga fem nämnda medier har, såvitt jag kunnat se, avstått från att säga sådant. De verkar numera inte vilja ta ställning. Men de är sannolikt mycket långt från att ta bladet från munnen i den meningen att de är beredda att diskutera frågan om det kanske rör sig om en allvarlig villfarelse som de kom att bli en del av.

Att några tiger om en svår villfarelse kan nog inte ses som särskilt allvarligt, även om det är fråga om ett tigande som har institutionaliserats. Det måste ta emot rejält att vara den som öppnar asken och säger som det var. Men att fortsätta att aktivt hävda att Bergwall blev utsatt för en svår rättsskandal och att han har blivit "rentvådd" är enligt min mening oacceptabelt. Dagens Nyheter och Aftonbladets agerande kan jämföras med t.ex. det ryska etablissemangets hållning till den centralstyrda doppingen i samband med OS i Sotji.

Justitiekanslern

I ett beslut den 25 juni avlog Justitiekanslern Sture Bergwalls skadeståndsanspråk. I den avgörande delen lyder motiveringen så här:

"De störningar som Sture Bergwall bedömdes lida av vid den rättspsykiatriska

undersökningen 1991 var allvarliga. Störningarna var också – baserat på det underlag som Justitiekanslern har haft tillgång till – komplexa och svåra att behandla samtidigt som de kunde ha en tendens att bli mindre framträdande med stigande ålder. I utlåtandet från 1991 uttalade den undersökande läkaren att störningarna gjorde att Sture Bergwall var i behov av långvarig psykoterapi.

Det framgår inte klart av Sture Bergwalls anspråk vad han själv gör gällande i fråga om orsakssamband. Det han har anfört i denna del är dock att han var på väg att skrivas ut från den rättspsykiatriska kliniken redan 1992 med tanke på att han då hade full frigång och att han i augusti det året hade fått ett kontrakt på en lägenhet i Hedemora. Att så skulle ha varit fallet motsägs emellertid dels av ett utlåtande från avdelningens överläkare daterat i början av 1992 där det angavs att ”vården beräknas bli mycket långvarig”, dels av den omständigheten att en förestående utskrivning överhuvudtaget inte berörs i Sture Bergwalls journaler vid den tiden.

Under vårdtiden har Sture Bergwall, enligt tillgänglig utredning, bedömts lida av samma allvarliga psykiska störning som år 1991 föranledde beslutet om överlämnande till sluten rättspsykiatrisk vård. Vidare har risken för återfall i allvarlig brottslighet genomgående bedömts som hög. Dessa bedömningar förändrades inte efter att Sture Bergwall hade beviljats resning i samtliga mordfall. Tvärtom ansåg Förvaltningsrätten i domen från februari 2013 att det – oaktat morddomarna – fanns en risk att Sture Bergwall till följd av störningen skulle återfalla i brottslighet av allvarligt slag och att det därför var påkallat att han fortsatt skulle ges sluten rättspsykiatrisk vård. Först i mars 2014 bedömde Förvaltningsrätten att Sture Bergwall inte längre led av den allvarliga psykiska störning som hade föranlett överlämnandet till rättspsykiatrisk vård. Samtidigt ansåg rätten att han då fortfarande led av en psykisk störning och att det fanns en risk att Sture Bergwall på grund av denna skulle återfalla i brottslighet av allvarligt slag. Sammantaget anser Justitiekanslern att utredningen i ärendet inte ger tillräckligt underlag för slutsatsen att det finns ett sådant orsakssamband mellan det frihetsberövande som Sture Bergwall varit föremål för och besluten om rättspsykiatrisk vård i de numera resta domarna som krävs för att han ska vara berättigad till ersättning enligt frihetsberövandelagen. Sture Bergwalls anspråk kan därför inte bifallas.

Det kan tilläggas att Justitiekanslern gör motsvarande bedömning av frågan om orsakssamband avseende den del av anspråket som nu har avslagits på grund av preskription samt att mycket talar för att det, om Sture Bergwall ansågs ha rätt till ersättning, skulle finnas skäl att jämka denna enligt 6 § frihetsberövandelagen. På grund av utgången i ärendet saknas det dock anledning för Justitiekanslern att gå närmare in på dessa frågor."

Frågan för Sture Bergwall och hans advokater blir nu om de ska stämma staten i domstol. En sådan process blir kostsam om Bergwall förlorar, och advokaterna kanske inte är beredda att arbeta gratis.

Var och en kan fundera över hur det hade sett ut om Bergwall verkligen hade blivit utsatt för en rättsskandal och det hade funnits en övertygelse hos JK om detta. Hade då JK avslagit skadeståndsanspråket på den grund som nu har åberopats?

Var och en kan också fundera över om det är rimligt att man inte får skadestånd av staten om man faktiskt har dömts felaktigt för mord i åtta fall.

Film

Det har tidigare talats om en spelfilm om Quickärendet med David Dencik i huvudrollen. Planerna verkade ha skrinlagts, men nu har de väckts till liv. Och utgångspunkten är, sägs det, att Sture Bergwall blev felaktigt dömd. Förutom David Dencik ska bl.a. Jonas Karlsson medverka.

För egen del blir jag lite uppiggad av att det planeras ett nytt försök att vilseleda en biopublik om Quickärendet. Det ska bli väldigt intressant att se hur man klarar av att hantera den omständigheten att all bevisning talar för att Sture Bergwall blev korrekt dömd. Men andra har ju hanterat detta, som Råstam och Josefsson, så det ska väl gå. Gör man en spelfilm kan man kanske dessutom hävda att det inte ens fordras ett rymligt samvete, utan att det räcker med den konstnärliga friheten.

Norge

Det finns anledning att framhålla den betraktelse som de båda norska poliserna Håkan Grøttland och John B. Ottersen har skrivit och som jag med deras medgivande publicerade på min hemsida för ett år sedan: <http://goranlambertz.se/hakon-grottland-och-john-b-ottersen-om-quick-saken-i-norge/>. Grøttland och Ottersen var de båda polismän som arbetade allra mest med utredningen om mordet på Therese Johannessen. Deras övertygelse i fråga om bevisningen mot Thomas Quick framgår av deras text. Jag har mött ytterligare två norska utredningsmän med omfattande insyn i utredningarna av de mord i Norge som Thomas Quick dömdes för. Deras övertygelse är densamma.

Betrakta?

Man kan kanske tycka att det inte är så stor mening med att fortsätta skriva betraktelser om Quickärendet. Det är ju ändå som det är; antingen var det en rättsskandal att Quick dömdes, eller också var domarna mot honom korrekta. Rättsskandal eller villfarelse, det kan väl kvitta när rättsväsendet och en regeringskommission har sagt sitt? Nja, jag tycker faktiskt inte det. Stora villfarelser ska avslöjas. Och de som har anklagats falskt och ihärdigt av flera stora medier i Sverige ska rentvås. Christer van der Kwast, Seppo Penttinen, Claes Borgström, Sven Å Christianson och Birgitta Ståhle gjorde alla ett mycket bra arbete och bör få ett erkännande för detta i stället för det kränkande klander som de har utsatts för. Det gäller förresten också Gubb Jan Stigson, den journalist som kan Quickärendet bäst och som hela tiden har hållit en konsekvent och korrekt linje.

Så länge många lever med bilden av en rättsskandal kommer det också att fortsätta att skada de svenska domstolarna, som har förlöjligats på ett allvarligt sätt när det har hävdats att de inte kunde begripa att det var lögn allt som Thomas Quick sa. Det rör sig om sju juristdomare och ett antal nämndemän som skulle ha gjort detta fel som för domare är det kanske allra allvarligaste – att döma en oskyldig för mord. Domstolarna och domarna bör frias från detta.

Därför bör grytan hållas kokande, eller i varje fall puttrande. Det bör aldrig bli helt tyst om villfarelsen. När det så småningom blir aktuellt för nya ögon att granska vad som hände, ska allt det viktiga finnas serverat. Och det ska ges kontinuerliga påminnelser om villfarelsen, och möjligheter att tränga in i ärendet för den som så önskar.

För mig personligen fungerar skrivandet också som en fortlöpande uppdatering, som dels är tillfredsställande att göra, dels underlättar när villfarelsen så småningom ska analyseras. Det finns kanske anledning för oss som befann oss i kärnan av Quickärendet att skriva om saken på nytt. Några viktiga frågor kommer då att söka sina svar. Hur uppstår en riktigt rejäl villfarelse i ett samhälle? Kan man lära sig hur sådant ska kunna undvikas? Vilka lärdomar finns i övrigt att hämta, bl.a. för oss som inte lyckades övertyga den stora majoriteten trots att det borde ha varit lätt? Och kanske framför allt: Hur bör rättsväsendet – framför allt Åklagarmyndigheten – hantera det inträffade? Så jag fortsätter att skriva mina nyårs- och halvårsbetraktelser. Tills vidare.

PS

Häromdagen såg jag en tv-dokumentär om en grupp som kallar sig KSP58. Gruppen hävdar att VM i fotboll 1958 inte ägde rum, i varje fall inte i Sverige. Vibbarna kändes bekanta. Jag har fått dem av liknande påståenden i ett visst rättsärende.

Söndagsbetraktelse nr 162 (180701)

Vad är fusk? Jo, det är t.ex. om en fotbollsspelare vid frispark lägger bollen fem meter för långt fram. Eller om den som ska skriva en tenta tar med sig böcker med massor av hjälpsamma understrykningar, fast inga understrykningar är tillåtna. Eller om en forskare uppger att den vetenskapliga studien bygger på 5000 enkätsvar fast det bara är 500.

Men hur är det om ”fusket” saknar betydelse? Till exempel om spelaren lägger bollen bara en centimeter för långt fram, om det finns en enda understrykning av ett i sammanhanget betydelselöst ord i en bok eller om forskaren säger att studien bygger på 5000 enkätsvar fast det bara var 4999?

Ett rent misstag är inte fusk. Men låt oss utgå från att personen är medveten om regelbrottet. Är det då fusk att bryta mot reglerna på ett sätt som saknar all betydelse? Enligt Wikipedia är fusk ”metoder för att skaffa sig otillåtna fördelar på sätt som bryter mot skrivna eller oskrivna regler”. Och detta är nog grundläggande: ”för att skaffa sig otillåtna fördelar”.

Frågan om vad som är fusk och vad som inte är det kan ha ganska stor betydelse. Alla föräldrar känner nog igen sig i frågan om vad man ibland ska säga till sina barn.

I vetenskaplig forskning är frågan ofta aktuell. Där talar man om ”oredlighet i forskning”. I dag finns inte någon definition av detta uttryck, men en utredning från 2017 föreslår att denna definition tas in i lagen: ”allvarliga avvikelser från god forskningssed i form av fabricering, förfalskning eller plagiering som begås uppsåtligen eller av grov oaktsamhet vid planering, genomförande eller rapportering av forskning”.

För en vecka sedan fällde Uppsala universitet seniorprofessorn Tanja Tydén (kvinnors och barns hälsa) för oredlighet i forskning. Hon hade angett att 3390 personer ingick i en vetenskaplig studie som hon och andra redovisade i en tidskrift. Men ett av enkätsvaren hade av misstag räknats två gånger, så i verkligheten var det bara 3389.

Jag trodde att det måste vara något fel i Upsala Nya Tidning, så jag beställde beslutet och läste. Men jodå, det stämde. Alla hade varit överens om att felet saknade betydelse, men Tanja Tydén hade varit medveten om felet när hon och några andra forskare lät publicera artikeln. Hon motiverade den uteblivna rättelsen med att felet inte spelade någon roll. Varför hon inte ändå lät rätta det vet jag inte, men jag antar att det hade varit en del besvär.

Det var alltså fråga om en medveten förvanskning, om än i liten skala. Klart i strid med god forskningssed. Men den fråga som jag intresserar mig för är om det var ”oredligt”, alltså ”forskningsfusk”.

Jag tycker att det inte bör kallas för fusk om man lägger fram bollen en centimeter, inte heller om man går till tentan med en betydelselös understrykning i boken. Och då bör det inte heller kallas för oredlighet om forskaren låter bli att rätta ett betydelselöst fel i en vetenskaplig artikel. Nonchalans, visst, men inte fusk eller oredlighet. Dessa ord bör reserveras för ”att skaffa sig en otillbörlig fördel” (jfr Wikipedia) eller ”allvarliga avvikelser” (jfr 2017 års utredningsförslag).

För hur ska man annars säga till sina barn?

Tanja Tydén borde ha klandrats för bristande forskningsetik, men inte stämplats som fuskare.

Söndagsbetraktelse nr 163 (180708)

[Moral. Människor som står och tittar vid en olycksplats. Operation Playa. Utsatta bostadsområden (se ovan). Hets mot folkgrupp m.a.a. nazisterna i Almedalen.]

Almedalsveckan är snart slut. Det som har väckt starkast känslor i år är de högerextremas närvaro och framfart. Avgjort värre än förra året. Och frågan ställs igen: Ska detta tillåtas? Vad kan vi göra åt det?

Flera partier talar nu om att förbjuda medlemskap i organisationer som förespråkar våld. Jag anser att ett sådant förbud bör införas, trots befogade invändningar. Argumenten är viktiga och starka.

En sådan förändring innebär dock inte att vi kommer åt *rasismen som sådan*. Och det är en mycket svår fråga om vi ska försöka åstadkomma det genom lagstiftning. Om vi skärper lagen innebär det en begränsning i yttrandefriheten, och det bör vi vara försiktiga med.

Skälen för en lagändring väger ändå tyngre.

Den som har sett Jan Schermans serie om demokratin har också sett rasisten som angriper Scherman för hans judiska bakgrund; har Scherman över huvud taget rätt att leva och verka i Sverige? Det är obehagligt och ytterst provocerande. Men är det olagligt? Det är faktiskt osäkert i dag. Det är på gränsen till hets mot folkgrupp. Men åklagaren har uppförts backe i mål om yttrandefrihet, och mycket talar för att rasisten klarar sig med nuvarande lag.

Jag har tidigare talat för en stark yttrandefrihet och att vi borde nöja oss med de begränsningar som finns genom reglerna om hets mot folkgrupp och förtal. Men jag har ändrat uppfattning ett par snäpp. Det som rasisten sa till Jan Scherman går över gränsen för vad som bör vara tillåtet att yttra offentligt. Därför att det sprider hot, hat och splittring.

I dag lyder bestämmelsen om hets mot folkgrupp så här:

”Den som i uttalande eller i annat meddelande som sprids hotar eller uttrycker missaktning för folkgrupp eller annan sådan grupp av personer med anspelning på ras, hudfärg, nationellt eller etniskt ursprung, trosbekännelse eller sexuell läggning, döms för hets mot folkgrupp till fängelse i högst två år eller om brottet är ringa, till böter.”

Lagen bör ändras så att det blir tydligt att offentliga uttalanden som det mot Jan Scherman blir förbjudna. Detsamma gäller många yttranden som fälldes av NMR i Almedalen. Lagen kan ändras effektivt genom att man byter ut några ord i bestämmelsen om hets mot folkgrupp. Ungefär så här:

”Den som i ett uttalande eller i ett annat meddelande som sprids **hotar, hånar eller uttrycker förakt** för en folkgrupp eller en annan sådan grupp av personer med anspelning på ras, hudfärg, nationellt eller etniskt ursprung, trosbekännelse eller sexuell läggning, döms för **förföljelse av folkgrupp** till fängelse i högst två år, eller om brottet är ringa till böter.”

När regering och riksdag ändrar en lagbestämmelse gör man samtidigt så kallade motivuttalanden. Där kan man bl.a. förtydliga hur lagen ska tolkas och därmed styra domstolarnas tillämpning. Då kan man klargöra exempelvis att det är brottsligt att på grundval av någons etniska bakgrund ifrågasätta personens rätt att leva i Sverige. Och detsamma gäller andra uttalanden som är tydligt förolämpande, sårande eller kränkande för gruppen eller personer som tillhör den. [Se min eftertanke nedan, jag har ändrat mig lite igen.]

Två lagändringar alltså: förbud mot medlemskap i våldsfrämjande organisationer och effektivare förbud mot rasistiska yttranden. Det innebär att man rejält begränsar NMR:s och dess gelikars möjligheter att bedriva sin verksamhet.

Eftertanke

Ett par av kommentarerna på Facebook fick mig att inse att mitt förslag om kriminalisering av vissa yttranden går för långt. Man bör inte förbjuda yttranden som är "enbart" hånande, kränkande, sårande eller förolämpande för människor i en grupp. Det innebär ett alltför stort ingrepp i yttrandefriheten och skapar alltför stora praktiska svårigheter. – Det som enligt min mening är särskilt angeläget att komma åt är yttranden som **hetsar** mot grupper, dvs. som är ägnade att få människor att vilja angripa personer som tillhör gruppen. Detta träffas redan i dag av lagen. Men det är dessutom angeläget att komma åt det som (är inte bara kränkande för gruppen utan som dessutom) innebär att gruppens **mänskliga rättigheter ska begränsas**. Detta är också ett slags hets mot gruppen, men inte tydligt brottsligt i dag. Med enbart det tillägget till lagen är det dock klokast att behålla uttrycket hets mot folkgrupp. En bestämmelse skulle då kunna lyda så här:

”Den som i ett uttalande eller i ett annat meddelande som sprids *hotar eller uttrycker förakt* för en folkgrupp eller en annan sådan grupp av personer med anspelning på ras, hudfärg, nationellt eller etniskt ursprung, trosbekännelse eller sexuell läggning, döms för *hets mot folkgrupp* till fängelse i högst två år, eller om brottet är ringa till böter. *Detsamma gäller den som pläderar för en begränsning av gruppens rättigheter enligt grundlagen.*”

Söndagsbetraktelse nr 164 (180715)

Ibland tycker jag att debatten hamnar snett. Så har det delvis blivit när det gäller två av de frågor som bränner mest i dag:

Gängskjutningarna

Att SD går bra i opinionen beror till stor del på att människor för närvarande har fokus på brottslighet, invandring och integration. De andra partierna – särskilt S – vill få valrörelsen att handla om välfärden, skolan, jobben och ekonomin. Men det kommer inte att gå.

För om man har ett akut problem i ett land dras ögon, öron, samtal och oro till det. Det går inte att styra bort från det akuta problemet, hur gärna man än vill och hur många miljarder man än lovar till det ena och det andra.

Och just nu har vi ett problem som är akut på ett nytt sätt. Läget i vissa förorter är ”jävligt allvarligt” (Jerzy Sarnecki). Människors reaktion är fullt naturlig: ”Se hur det gick, SD hade rätt.”

Partierna kan inte lägga undan ett problem som engagerar och oroar de flesta. Vad det då gäller är att visa att man har en seriös och trovärdig politik för att komma till rätta med problemen. Jag ska inte rabbla åtgärder. Men jag fäste mig vid en sak som stod i Forskning och Framsteg för en tid sedan (2018 nr 2):

Vi känner till brottslighetens orsaker. Social utsatthet förklarar bara 3-4 procent av variationen i befolkningens brottslighet. Moraluppfattning och självkontroll, i kombination med de moraliska sammanhang som man vistas i, förklarar uppåt 60 procent.

Vad vi måste göra – förutom att polisen återerövrar de områden som det gäller – är att skapa *effektiva åtgärdsprogram baserade på den kunskap vi redan har*. Osexigt och svårsålt, särskilt i valtider. Men så måste vi göra. Och vi måste jobba långsiktigt och envist.

Nazisterna

Debatten går hög om hur vi ska stoppa NMR och dylika organisationer. Förbjuda dem? Förbjuda medlemskap i dem? Eller låta dem finnas men ingripa effektivare mot deras verksamhet?

Argumenten mot ett förbud är dessa: 1. Då tänjer vi på grundlagen. 2. Det blir gränsdragningsproblem. 3. Det blir ändå inte effektivt.

Men vi är vana vid att tolka grundlagen och bara lagstifta inom de ramar som den ger. Och all lagstiftning leder till större eller mindre gränsdragnings- och effektivitetsproblem. Dessa måste naturligtvis beaktas om de är särskilt svåra. Men ”problem” räcker inte som argument.

Den fråga som tenderar att försvinna är den som är huvudsaken i all lagstiftning: ***Hur bör det vara?***

Bör det vara tillåtet att organisera sig kring en verksamhet som ”innebär förföljelse av en folkgrupp på grund av etniskt ursprung, hudfärg eller annat liknande förhållande” (2:24 regeringsformen)?

Om man ställer frågan så, är då inte svaret ganska givet?

Extrabetraktelse den 20 juli

Nu är det 50 (hela) dagar kvar till valet. Och här kommer en ny delrapport i partiernas saklighetstävling inför detta (se söndagsbetraktelserna nr 145, 152 och 158 samt en extrabetraktelse 22.6). Moderaterna leder fortfarande, men ställningen har jämnat ut sig ytterligare något. Både i inlägg om försvarspolitiken och brottsligheten har företrädare för partiet gjort inlägg med osakliga inslag. Sådana inlägg har å andra sidan även andra gjort, så någon stor skillnad är det inte. Så här var ställningen vid de senaste rapporterna, siffran står för osaklighetskoefficienten:

3 juni:

- 1.Moderaterna: 4
- 2.Centern: 11
- 3.Sverigedemokraterna: 11
- 4.Kristdemokraterna: 12
- 5.Miljöpartiet: 14
- 6.Liberalerna: 15,5
- 7.Socialdemokraterna: 16
- 8.Vänsterpartiet: 17

22 juni:

- 1.Moderaterna: 7
- 2.Centern: 11
- 3.Kristdemokraterna: 12
- 4.Sverigedemokraterna: 13
- 5.Miljöpartiet: 14
- 6.Socialdemokraterna: 15
- 7.Liberalerna: 15,5
- 8.Vänsterpartiet: 16

Och nu, den 20 juli, ser det ut så här:

1. Moderaterna: 8
2. Centern: 10
3. Kristdemokraterna: 12

4. Sverigedemokraterna: 13
5. Miljöpartiet och Socialdemokraterna: 14
7. Liberalerna och Vänsterpartiet: 15

Jag återkommer med en ny delrapport med en månad kvar till valet.

Söndagsbetraktelse nr 165 (180722)

Det finns ganska många människor i vårt land som säger som det är och inte avstår för att de blir obekväma och kanske illa omtyckta. Sanningssägare.

Och det finns många som har en oerhört skarp blick, som ser saker tydligare än vi andra och förmår beskriva det så att det blir skarpt och tydligt även för oss. Skarpblickare.

Men hur många finns det som förenar dessa båda egenskaper? Yrsa Stenius gjorde det. (Jag kan inte låta bli att skriva om henne igen, jfr nr 155 och 157.) Hennes böcker är fyllda till brädden av fenomenalt klarsynta iakttagelser, inte sällan om sådant som är obekvämt för diverse makthavare. Den som har läst kapitlen om makt och narcissism och om journalistik och moral i *Makten och kvinnligheten* (1993) eller avsnitten om journalistik och integritet och om det pressetiska systemet i *Orden i min makt* (2016) förstår vad jag talar om.

Yrsa Stenius var inte bara en ovanligt klarsynt sanningssägare. Hon var också brutalt ärlig mot sig själv. I *Makten och kvinnligheten* skriver hon, angående vad som sker i en kärleksrelation när man märker att den andre är på väg bort: ”Då ska man ha sinnesnärvaro nog att själv genomföra amputationen i stället för att inom kort bli den som amputeras. Där finns en väsentlig värdighetsvinst att göra. Jag har aldrig klarat av den.”

Yrsa Stenius dog den 26 maj 2018. Utan henne är Sverige ett mycket fattigare land.

Söndagsbetraktelse nr 166 (180729)

1. Den absurda EU-domen, DN s. 12. Man tänker inte på allt när man lagstiftar.
2. Bränderna – något nytt att säga?
3. Är det värt ens olycka att systemet ska fungera? Metoo. Rättshaverister. Dödsstraff.
4. Fotbollslandslagets framgångar genom åren. Spela offensivt eller inte?
5. Sommarprogrammen – vad gör dem bra?
6. Den röda filmen – det mystiska
7. Svetlana Aleksijevitj och filmen om kärlek – vad pratar man om?
8. Vad är viktigast av allt att reflektera över?

Om Sommar i P1

Sommar i P1 har kommit drygt halvvägs och jag har lyssnat på ovanligt många i år. De flesta har varit bra (= en trea i betyg) och några har varit mycket bra (en 4). Men bara två har varit fantastiska.

När jag hade ett Sommar-program (2007) fick jag beskedet av min producent, 1) att det borde handla om det som jag var intressant för (= det jag gjort som JK, delvis

kontroversiellt), 2) att jag inte skulle få för mig att jag var intressant i övrigt, och 3) att det viktigaste i alla Sommar-program är BERÄTTELSEN, inte de klokskaper som man eventuellt kan komma med.

Så jag kan inte låta bli att ta fasta på dessa tre råd när jag sätter mina betyg. Men en del annat spelar också roll. Och till sist har jag kommit fram till dessa betygskriterier, någorlunda i viktighetsordning:

1. Fängslande, medryckande, spännande, gripande
2. Väl berättat, väl framfört i övrigt
3. Intressant
4. Viktigt
5. Inte för självcentrerat
6. Sympatiskt i övrigt
7. Välkomponerat
8. Vackert, skönt
9. Lärorikt
10. Imponerande

När jag betygsätter mitt eget program i efterhand skäms jag för att det var för självcentrerat. Och för att det hörs för tydligt att jag läser en skriven text. Jag ger ändå mig själv en trea.

De två som har varit fantastiska i år (= 5 i betyg) av de 24 som jag har hört är David Eberhard, som berättade märkvärdigt klokt och sympatiskt, och Jesper Waldersten, vars program var genomtänkt i varje detalj och supersnyggt.

De bästa programmen som jag har hört sedan jag började med min betygsättning år 2007 är Niklas Rådströms (2010), Tom Alandhs (2015) och Stina Ekblads (2017). De var mer än fantastiska.

Söndagsbetraktelse nr 167 (180805)

Jag tycks ha haft fel inför riksdagsvalet den 9 september. Men jag ska återkomma till det. Först en utflykt i ett näraliggande landskap.

I en diskussion mellan DN:s Jonas Thente och förlagschefen Jesper Monthán invände Monthán i fredags mot Thentes kritik ett par dagar tidigare av förlagets utgivning av en gammal romantisk bok med nazistsympatier. Thente hade skrivit: "Min gissning är att man inte ens har läst boken på förlaget, utan bitit på romance-betet och tryckt på publiceringsknappen. Det är så lätt att agera utan att tänka i digitala tider."

Monthán skrev: "Jonas Thente 'gissar' i onsdagens DN att Wahlström & Widstrand ger ut 'nazistlitteratur' för att förlaget vill kapitalisera på romance-genren. Det hade varit både smakligt och sakligt, i denna tid när osanningar går som en löpeld genom en torr samtid, om han undvikit gissandet och kontrollerat sakförhållandet i stället."

Och Thente svarade: "Förläggaren Jesper Monthán tycker kuriöst nog att det är en god idé att häckla den som försöker treva sig fram i det informationsmörker han ansvarar för. [...] Förlagschefen Monthán uppmanar mästrande sina kunder att 'kontrollera sakförhållandet' kring hans utgivning. Detta är nu gjort, om än på ett något omständligt

sätt. Det hade dock varit smakligt i denna tid av arrogans och självgodhet om Monthán hade dragit sig till minnes att han arbetar i informationsbranschen.”

Jag undrar varför Thente använde uttrycken ”tycker kuriöst nog”, ”en god idé”, ”häckla”, ”det informationsmörker han ansvarar för”, ”uppmanar mästrand”, ”denna tid av arrogans och självgodhet” och ”dragit sig till minnes”? Varför skrev han inte t.ex. så här: ”Jesper Monthan borde inte uppmana mig att ’kontrollera sakförhållandet’ kring hans utgivning. Han arbetar med information och borde själv ha informerat bättre. Då hade jag sluppit gissa.”

Svaret är förmodligen att Thente tyckte att gliringarna och elakheterna gjorde hans text slagfärdig och att han därigenom vann debatten med Monthán.

För mig står det klart att gliringar och elakheter skapar motsättningar i onödan och förgiftar relationer och klimat. Och de underbygger en atmosfär där det är normalare att vara elak än att vara snäll. Låt oss sluta med det.

Och låt oss be våra journalister att inte ständigt bygga in små elaka antydningar eller spydigheter i sina intervjufrågor när någon ska ställas till svars. De vill nog visa att de har ett kritiskt förhållningssätt. Men varför inte göra som exempelvis Bodil Appelquist i SVT. Se exempelvis hennes skickliga intervju med åklagaren i dokumentären Operation Playa (finns på SVT Play). Hon är hela tiden vänlig och tålmodig men ger ändå inte den intervjuade en chans att slippa undan.

Men jag tycks som sagt ha haft fel inför riksdagsvalet. För när jag i mars satte igång min ”saklighetstävling” inför valet (betraktelse nr 145) utgick jag – som många andra – från att valrörelsen skulle bli smutsig.

Så har det inte blivit. Partiernas företrädare sköter sig hittills väldigt bra. De onödiga påhopp och fulpolitiken har i stor utsträckning uteblivit.

Visserligen återstår fem veckor till valet, så vi ska inte ropa hej. Men numera tror jag faktiskt att det blir ganska snyggt även på slutet. Partierna tycks ha förstått att väljarna genomskådar elakheter, påhopp, självberöm och andra dumheter, och hellre vill ha diskussion och information i sak. Jag ska naturligtvis fullfölja saklighetsgranskningen, och jag står fast vid min utfästelse att rösta på det parti som vinner. Men jag måste erkänna att saken inte känns så angelägen som jag hade trott.

Är politiker kanske bättre på att vara rent sakliga än vad kritiker, amatördebattörer och medieutfrågare är?

Söndagsbetraktelse nr 168 (180812)

När jag lyssnade på Anna Hedenmos Sommarprogram i måndags och läste Åsa Beckmans recension i DN dagen efter, då dök den upp igen. Den där frågan som skaver efter #metoo: Vilka offer är en god sak värd?

I en uppskattande söndagsbetraktelse om #metoo (nr 132) skrev jag i ett PS: ”Men det är något som skaver ändå. Det har att göra med de män som kanske faktiskt är orättvist skandaliserade och utsparkade, och som inte får rätt ens i efterhand. För att de inte orkar eller vågar, eller för att rättvisan inte fungerar. Om det finns några sådana män, så har

de faktiskt offerats på det rättsaltare. Huruvida de goda effekterna av #metoo är värda ett sådant offer, det är en fråga som rör mycket mer än #metoo. Den kanske jag återkommer till en annan gång.” – Och nu återkommer jag alltså.

Anna Hedenmo sa i sitt program, liksom i en artikel hon skrev i Expressen medan #metoo pågick, att den vanliga journalistiska granskningen uteblev. Och hon undrade om det var rädslan att granska "det goda" som satte den journalistiska reflexen ut spel. Så här skrev hon i sin artikel: ”De vanliga kriterierna, att vi publicerar det som är sant och relevant, kastades överbord i takt med att sociala medier drev de traditionella medierna framför sig. Kvinnors utsagor blev till självklara sanningar utan varken åtal eller domar, och en rad män fick sina liv dramatiskt förändrade över en natt.”

Åsa Beckman hade svårt att förstå Anna Hedenmos kritik av #metoo. Hon ansåg att Hedenmo förminskade de berörda kvinnornas erfarenheter och var ”otroligt ovillig att tro på vittnesmålen om trakasserier och övergrepp”. Den kritiken var visserligen missriktad, men den illustrerar polariseringen i debatten och berör den principfråga som Anna Hedenmo snuddade vid, och som jag försöker få grepp om här.

Var det rätt eller fel att publicera berättelser som om de vore sanningar trots de konsekvenser det fick för några män? Eller för att återknyta till principfrågan ovan: VAR DEN GODA SAKEN (här: den kraftfulla vågen av berättelser som avslöjade något som verkligen behövde avslöjas, som gav ett stort antal trakasserade kvinnor en röst och som säkert får avsevärda positiva effekter framöver) VÄRD OFFRET (här: de pressetiska övertrampen, det stora obehaget för några identifierbara män och – kanske – utpekandet av någon som faktiskt var oskyldig)?

Som jurist vill man gärna tackla en sådan fråga utifrån någon regel eller princip. Det är uppenbart att EN MYCKET GOD OCH VIKTIG SAK (som ett fungerande rättssystem där brott kan beivras rimligt effektivt) ÄR VÄRD VARJE OFFER SOM ÄR GANSKA OBETYDLIGT (som att enstaka personer döms lite för strängt). Men lika uppenbart är att EN MINDRE BETYDELSEFULL SAK (som att myndighetspersoner som gör fel bör få kritik) INTE ÄR VÄRD ETT MYCKET STORT OFFER (som att en oförvitlig och oskyldig tjänsteman blir uthängd i tidningarna som maktmissbrukare). Det är förresten också uppenbart att en i och för sig mycket viktig sak (som ett fungerande rättssystem där brott kan beivras rimligt effektivt) inte är värd ett oerhört stort offer, som t.ex. att en oskyldig person döms till fängelse på livstid för mord.

En REGEL skulle kunna formuleras ungefär så här: ”Vid bedömningen av om en god sak är värd ett visst offer ska särskilt beaktas hur viktig den goda saken är och hur allvarligt det som offeras. Det ska också beaktas i vad mån den goda saken kan vinnas med mindre offer genom åtgärder som kan vidtas utan avsevärda kostnader, besvär eller förluster.”

För att göra en lång historia kort (en ordentlig analys fordrar en avhandling) anser jag att en sådan regel leder till dessa slutsatser beträffande #metoo:

1. #metoo-kampanjen var värd de pressetiska övertrampen. Det betyder inte att det var rätt att trampa över, bara att värdet av allt det goda med kampanjen övervägde (mycket klart för övrigt) det negativa med övertrampen.
2. #metoo-kampanjen var värd det stora obehaget för några identifierbara män, om de var i huvudsak skyldiga till det som de anklagades för. Och det var rätt att skriva om

männen så att de kunde identifieras, om det annars hade varit svårt att på ett effektivt sätt avslöja vad som hade skett. (Under förutsättning att DN hade tillräckligt på fötterna, vilket man utan tvekan tycks ha haft, var det t.ex. rätt av tidningen att skriva om den s.k. kulturprofilen på det sätt som man gjorde. Det var dessutom av stort värde.)

3. #metoo-kampanjen var inte värd att någon identifierbar person utpekades som skyldig till allvarliga brott eller annat starkt klandervärt beteende, om vederbörande faktiskt var helt eller i allt väsentligt oskyldig. Den bedömningen är inte alldeles självklar. Men om någon på detta sätt "dömdes" oskyldig genom #metoo, vilket jag inte vet, var det en så allvarlig negativ effekt att jag lutar åt att den uppväger hela det positiva värdet av #metoo. (Observera att jag talar om faktisk skuld, inte om bevisad sådan.)

Låt oss därför hoppas att det inte var någon oskyldig som "dömdes" på ett allvarligt sätt genom #metoo. Kampanjen var så viktig och värdefull att det vore väldigt synd om de negativa effekterna övervägde.

Jag håller inte med Anna Hedenmo om att det I SIG var fel att bedriva #metoo-kampanjen med stöd av kvinnors utsagor "utan varken åtal eller domar". Om man hade väntat på åtal eller dom, då hade det inte blivit något #metoo.

En avgörande fråga är därför om man tog för stora risker genom vissa utpekanden.

Söndagsbetraktelse nr 169 (180819)

Hur bär man sig egentligen åt för att ta ställning till olika politiska frågor?

För det mesta gör man det genom att tycka. Och tycker gör man i princip på grundval av sina värderingar. Oftast kan man helt enkelt gå på känsla, och det fungerar. Om man jämför sin känsla med resultatet av en någorlunda objektiv argumentkalkyl, brukar man kunna ge sig själv (dvs. sin känsla) rätt.

Men en del frågor är ovanligt svåra att besvara. Och i veckan dök en av dem upp igen, den om slöjförbud. Den är inte särskilt het i valrörelsen, men det retar mig att jag inte kan ta ställning. Ibland lutar jag hit ibland och ibland dit.

Frågan är i princip svartvit. Antingen är svaret att staten inte ska lägga sig i kvinnors klädsel (= inget slöjförbud), eller också att en sådan inblandning just här är motiverad (= slöjförbud i någon form).

I debatten om ett eventuellt slöjförbud ogillas ofta motsidans argument i hårda tongångar. Så var det i veckan. Som om saken vore enkel. Men det är den inte. Frågan om slöjförbud är i själva verket en av de frågor där man måste titta närmare på skälen för och emot. Och det ska jag nu göra. Jag börjar med att lägga alla mer eller mindre betydelselösa synpunkter (som gränsdragningssvårigheter och säkerhetsaspekter) åt sidan.

De viktigaste argumenten för ett svenskt slöjförbud är då i huvudsak dessa:

F1. Slöjan har sin grund i en kultur där män är överordnade kvinnor, där kvinnor inte ges samma möjligheter som män och där män håller kvinnor nere på olika sätt. Om

kvinnor inte bär slöja slipper de ifrån något som symboliserar och befäster denna kultur. Det finns goda skäl att tro att ett förbud skulle påskynda en starkt önskvärd utveckling.

F2. Vi vill ha ett samhälle där kvinnor och män är jämställda. Samhället / lagstiftaren bör ge tydligt uttryck för denna strävan inför företeelser som innebär att jämställdheten allvarligt utmanas och ifrågasätts. Därigenom markerar vi för både män och kvinnor från ”slöjkulturer” att de lever i ett samhälle som eftersträvar jämställdhet.

F3. Många gånger är det inte verkligt frivilligt som kvinnor bär slöja, och i grunden är det ett krav som deras kultur – och särskilt männen – riktar mot dem. Bär de inte slöja bryter de mot en regel som de förväntas följa, och för de flesta är det svårt att gå emot denna regel.

Och de viktigaste argumenten emot ser ut ungefär så här:

M1. Kvinnor bör själva få välja hur de ska klä sig. Ett slöjförbud innebär ett slags omyndigförklaring av de kvinnor som föredrar att bära slöja.

M2. Slöjan är för många kvinnor en positiv del av den kultur som de tillhör. För dem symboliserar den bl.a. trohet och sexuellt ansvarstagande, något som många faktiskt vill stå för som en del i det som de uppfattar som ett gott förhållande inom familjen och mellan könen. Därtill uppfattas slöjan ofta som en vacker del av klädseln, en tillgång som man uppskattar och därför inte vill vara utan.

M3. Man bör respektera yttringar av andra religioner och kulturer om det inte finns starka skäl emot.

Tre mot tre, ganska starka argument på båda sidor. Motsidan har de starkaste principargumenten (M1 och M3). Men försidans argument (särskilt F2 och F3) väger tyngst från värderingssynpunkt. I varje fall om det är jag som ska värdera.

Så kanske är detta en sådan fråga som jag får kapitulera inför och erkänna att känsla och intellekt ger olika utslag.

Och hur gör man då?

Extrabetraktelse den 23 augusti 2018

Två och en halv vecka kvar till valet, det börjar bli spännande! Här kommer den näst sista delrapporten i partiernas saktighetstävling inför detta (se söndagsbetraktelser nr 145, 152 och 158 och extrabetraktelser 22.6 och 20.7; reglerna finns i nr 158). Moderaterna ledde tidigare ganska klart men har nu gjort hela fyra av mig registrerade osakliga inlägg / onödiga påhopp (senast Tobé om invandrare i våldsstatistiken och Strömmer angående Mp:s förslag om skatt på shopping med bil). Så nu är det jämnt i toppen med C och M på delad förstaplats (C dessutom något före om man tar hänsyn till decimaler, vilket jag kommer att göra om det behövs för att skilja partierna i toppen). Så här var ställningen vid de tidigare rapporterna, siffran står för den samlade osaklighetskoefficienten:

3 juni:

1. Moderaterna: 4

2. Centern: 11
3. Sverigedemokraterna: 11
4. Kristdemokraterna: 12
5. Miljöpartiet: 14
6. Liberalerna: 15,5
7. Socialdemokraterna: 16
8. Vänsterpartiet: 17

22 juni:

1. Moderaterna: 7
2. Centern: 11
3. Kristdemokraterna: 12
4. Sverigedemokraterna: 13
5. Miljöpartiet: 14
6. Socialdemokraterna: 15
7. Liberalerna: 15,5
8. Vänsterpartiet: 16

20 juli:

1. Moderaterna: 8
2. Centern: 10
3. Kristdemokraterna: 12
4. Sverigedemokraterna: 13
5. Miljöpartiet och Socialdemokraterna: 14
7. Liberalerna och Vänsterpartiet: 15

Och nu den 23 augusti, halvvägs genom SVT:s partiledarutfrågningar, ser det ut så här:

1. Centern och Moderaterna: 10
3. Kristdemokraterna: 11
4. Socialdemokraterna: 12,5
5. Sverigedemokraterna och Miljöpartiet: 13
7. Vänsterpartiet: 14
8. Liberalerna: 15,5

Jag återkommer med en sista delrapport ca en vecka före valet och sedan med en slutrapport på kvällen den 8 september.

Extrabetraktelse den 24 augusti 2018

Ursäkta, men ibland behövs vi jurister mer än annars i debatten. Som nu, när det gäller demonstrationstillståndet för NMR i Stockholm i morgon lördag. Både politiker och medier vill lösa problemet, för det är verkligen ett problem. Men de vill lösa det på ett sätt som inte stämmer med lagen.

Polisen gav Nordiska motståndsrörelsen demonstrationstillstånd. Start och avslutning ska ske vid Kungsholmstorg. Sex politiska partier i Stockholm överklagade. I dag beslöt Förvaltningsrätten i Stockholm att inte ändra polisens beslut.

I kvällens nyhetssändningar var bl.a. Annie Lööf mycket kritisk. Hon menar att det är orimligt att nazisterna får demonstrera mitt i valrörelsens slutskede och mitt i Stockholm. I morgondagens huvudledare säger DN samma sak under rubriken "Låt inte

nazisterna ockupera demokratins rum”.

Vad är det då som gäller? Jo, enligt ordningslagen får tillstånd vägras bara ”om det är nödvändigt med hänsyn till ordningen eller säkerheten vid sammankomsten”. Polisen har bedömt att man kan upprätthålla ordningen och säkerheten. Och följaktligen gett tillstånd. Förvaltningsrätten fanns inte skäl att ifrågasätta polisens bedömning.

Annie Lööf, DN och andra argumenterar nästan som om lagen inte fanns. DN skriver t.ex.:

”Nazismen står inte bara där och lyssnar. Den har inte behov av att andra lyssnar, den är inte en ideologi som försöker övertyga med argument. Den hotar, den misshandlar, lemlästar och mördar. Det är inbyggt i den nazistiska ideologin att man inte får, utan bör, göra så med dem som tycker eller är annorlunda. För nazister finns inget absolut människovärde. [---] Att sprida nazism är hets mot folkgrupp, ett allvarligt brott där fängelse är normalstraffet. [---] Det är orimligt att en terrorsekt gång på gång ska få förvandla det offentliga rummet till nazistiskt territorium.”

Jag håller med. Det är orimligt att nazisterna får demonstrera mitt i Stockholm en lördag två veckor före valet. Men lagen är som den är, och polisen får inte vägra tillstånd om det inte är ”nödvändigt med hänsyn till ordningen eller säkerheten”.

Så var är felet? Jo, i lagen. Polisen borde kunna vägra demonstrationstillstånd exempelvis när det är sannolikt att det kommer att begås brott vid demonstrationen. I nazisternas demonstration kommer man med stor sannolikhet att begå brottet hets mot folkgrupp. Och därför hade demonstrationen kunnat hindras om lagen hade varit lite annorlunda.

Det är politikernas sak att se till att lagen är sådan som vi vill ha den.

DN skriver att det hade funnits ”möjlighet för polisen att neka demonstrationstillstånd” med tanke på hur nazisterna gång på gång avviker från angivna vägar, tar till våld och utgör en säkerhetsrisk för andra. Argumentet att det hade funnits ”möjlighet” för polisen att neka tillstånd antyder att polisen ska ta andra hänsyn än dem som lagen föreskriver. Så ska vi inte ha det.

Så ändra ordningslagen. Men acceptera den lag som gäller så länge den gäller.

Söndagsbetraktelse nr 170 (180826)

Någon gång på fredagseftermiddagen saknade jag min favoritkaffekopp. Jag dricker alltid ur just den koppen till frukosten, och sedan igen vid 11-tiden. Efter 11-kaffet brukar jag ställa koppen för diskning. Men ofta dricker jag ur den igen, vid lunchen eller senare på eftermiddagen. Nu kunde jag inte hitta den.

Jag letade i nästan hela huset. Intensivt ett par gånger under eftermiddagen och kvällen. Men den var borta. På lördagen letade jag igen, en stund också med hjälp av döttrar och svärson som var på besök. Garaget. Lilla huset i trädgården. Skåp, lådor, kylskåp, golv och hyllor. Onapp.

Frågan blev naturligtvis vad jag hade gjort sedan jag såg koppen senast: Pysslat i köket,

städat lite, klippt gräset, skrivit, lyssnat på radion. Inget hjälpte.

Gästerna åkte kl. 18. Fem minuter senare kom jag på det. Och där stod den.

Den som kan gissa var koppen fanns får två trisslotter av mig. Jag berättar här senast kl. 18.05, ett dygn efter återfinnandet. Då kommer också själva poängen i betraktelsen.

--

Senare på söndagen: Kanske lovade jag lite för mycket när jag skrev att "själva poängen" skulle komma. Men följande lärdomar kan dras:

1. Om något har försvunnit bör man undersöka de troliga platserna innan man letar på de otroliga. (Kan översättas: "Tänk efter först.")
2. Anställda i Högsta domstolen har ofta ett försteg i fråga om logiskt tänkande. (Grattis kluriga Chris Stattin till vinsten!)
3. Kaffe är bäst omikrat.

Söndagsbetraktelse nr 171 (180902)

Med en vecka kvar är det svårt att hålla söndagsfunderingarna borta från riksdagsvalet. Tre noteringar:

1. Saklighetstävlingen

M är tillbaka i ensam ledning i min saklighetstävling (se senast en delrapport på bloggen och Fejan den 23 augusti). Ställningen är nu denna (siffran är osaklighetskoefficienten, och det är alltså bra att ha en så låg siffra som möjligt):

1. Moderaterna: 9
2. Centern 9,5
3. Kristdemokraterna: 10
4. Socialdemokraterna: 11
5. Sverigedemokraterna: 12
6. Vänsterpartiet: 12
7. Liberalerna och Miljöpartiet: 13

En slutrapport kommer på lördag kväll eller söndag morgon.

2. Partiledarutfrågningarna

Sju av åtta partiledarutfrågningar i SVT är avklarade. Jimmie Åkesson intervjuas i kväll. (Jag kommer att uppdatera denna text efter att ha sett den intervjun.) Mina betyg hittills är: Ebba Busch Thor 7, Isabella Lövin 6, Stefan Löfven 6, Jonas Sjöstedt 8, Annie Lööf 7, Jan Björklund 8, Ulf Kristersson 8. De tre åttorna var enligt min mening mycket imponerande. Hur sjutton håller man så mycket i huvudet och får fram det så klart och tydligt?

3. Vänsterpartiet

Sjöstedt var imponerande trots att han inte kunde förklara partiets ståndpunkt i fråga om äganderätt. I partiprogrammet står det så här: ”I samma utsträckning som socialismen förverkligar människans rätt att bestämma över sitt arbete upphävs ägandet av produktionsmedlen överhuvudtaget, såväl det samhälleliga som det privata.” Att ägandet skulle upphävas kan möjligen förklaras teoretiskt. Men i ett modernt samhälle, med grundläggande mänskliga rättigheter, kan det i praktiken inte genomföras. I varje fall inte utan svåra förbrytelser mot dessa grundläggande rättigheter. Det är naturligtvis inte konstigt att Sjöstedt har svårt att förklara en i grunden hopplös tanke.

För min del kan jag inte förstå varför inte V skriver om sitt partiprogram med inriktning på att man ska vara det parti som är klart mest vänster i de traditionella höger-vänsterfrågorna, som jämlikhet, jämställdhet, skydd för utsatta, välfärd, en stark offentlig sektor och internationell solidaritet. Ett sådant parti skulle vara attraktivt för många. Och det skulle hålla ihop idémässigt. De hopplösa idéarbetarna kunde man lämna åt ett annat parti, för de mest doktrinära. (Jag är naturligtvis bottenlöst okunnig om socialismen i dessa personers ögon.)

4. Att svara på frågan

Att svara på frågan är en sällsam konst inom politiken. Studerar man partiledarutfrågningarna i SVT kan man konstatera att Stefan Löfven i det avseendet stod i särklass. Han var den ende som gång på gång lät bli att svara på frågan eller pratade ordentligt förbi den. Isabella Lövin hade också problem men ansträngde sig på ett helt annat sätt än statsministern. Övriga var oväntat bra.

Det säger sig själv att det ofta är svårare för regeringspartiernas företrädare att ”svara på frågan”. Dom kan man fråga om en massa mer eller mindre uppfyllda vallöften, medan övriga är immuna mot just sådana frågor. Men det är ändå både oansvarigt och dumt att inte svara.

Jag gillar Stefan Löfven och litar i allt väsentligt på honom. Men han gör ett stort fel som hela tiden försöka prata om annat än det som frågan gällde. De allra flesta genomskådar det omedelbart, och det blir bara dumt. Det är mycket bättre att svara ungefär att ”det där klarade vi inte, vi lovade för mycket och det får vi försöka lära oss av”. Det strider säkert mot de flesta politikernas grundläggande levnadsregler. Men jag tror väljarna skulle gilla det.

Det fungerar naturligtvis inte med alltför många sådana svar i en utfrågning. Men av det kan man kanske lära sig att avge bara sådana vallöften som kan hållas.

Eller att åtminstone formulera dem så.

Söndagsbetraktelse nr 172 (180909)

[Valdagen. Jag skriver min betraktelse om min saklighetsgranskning och valrörelsen i övrigt. (Kanske: Hur ska man få människor att inte rösta på SD? – Förstår inte Löfven att han förlorar på att inte svara på frågor? – Sjöstedt och V:s ideologi.) – Nja, detta skrev jag förra gången, jag tar något annat nu. ”Att göra rätt” tror jag det får bli.]

I dag är det valdag. Och ovanligt spännande! I min saktighetstävling, som avslutades kl. 22 på lördagskvällen, segrade till sist M. Och detta trots ett par ganska stränga bedömningar från min sida den sista veckan. Så här gick det (siffran är osaklighetskoefficienten):

1. M	7,6
2. C	8,6
3. KD	8,7
4. S	9,2
5. V	10,7
6. L	10,8
7. Mp	11,2
8. SD	11,3

Jag lägger därför, för första gången i mitt liv, min röst i riksdagsvalet på M.

Man kan konstatera att det var påtagligt jämnt mellan partierna och att inget parti och ingen politiker föll ur saktighetsramen. Det var överraskande för mig. Och mycket glädjande. Över huvud taget tycker jag att politikerna skötte sig mycket bra. Jimmie Åkessons uttalande i SVT:s slutdebatt att de utlandsfödda ”inte passar in här” var en given bottennotering. Där visade SD ett riktigt fult tryne. Vem röstar på partiet efter det?

Det parlamentariska läget efter valet blir komplicerat. Men allt talar för att Alliansen bildar regering om den blir större än de rödgröna, medan de rödgröna tar regeringsmakten om de blir större än Alliansen. Innan saken är klar kommer det dock att bli hårda förhandlingar.

Nu går vi och röstar, tycker jag. Och hoppas på en väl fungerande regering, gärna blocköverskridande med en tydligt medmänsklig kärna.

PS Vi måste visa vår avsky mot dödsdomarna i Egypten i går. En regim som hänger sina politiska motståndare ska sättas under hårdast möjliga internationella tryck.

Söndagsbetraktelse nr 173 (180916)

Min älskade hustru Susanne är död. Hon somnade in natten till i fredags, 66 år gammal.

Susanne levde sin barndom i Danmark (Vejle och Århus), sin ungdom i Västerås och återstoden av sitt liv i Uppsala. Hon läste kemi och biologi på Uppsala universitet och arbetade drygt tio år som lärare och 26 år som mikrobiolog vid Livsmedelsverket. Hon disputerade 2005 på en avhandling i mikrobiologi och blev senare docent vid SLU (Lantbruksuniversitetet).

Vi träffades våren 1972 och fick vår son Petter drygt ett år senare. Då var vi 21 och 23 år gamla, och våra mödrar tyckte det var onödigt att vi annonserade födseln i tidningarna när vi inte var gifta. Men det gjorde vi. Och ytterligare två fina barn fick vi, Karin och Hanna. Nu är vårt första barnbarn på väg, det gjorde Susanne lycklig.

Susanne var en hängiven och kärleksfull mamma och en underbar hustru. Hon var

generös, omtänksam, okomplicerad och så långt ifrån självcentrerad som man rimligen kan vara. I mina ögon var hon glänsande. Och hon var tålmodig och precis, med ett märkvärdigt minne för vissa fakta. Hennes känsla för vad som är rätt var stensäker. En bättre samtals- och reskamrat än Susanne Thisted Lambertz fanns inte.

Strax efter Susannes pensionering våren 2017 fick vi veta att hon hade cancer i bukspottkörteln, en cancerform med mycket dystert prognos. Hon fick oerhört god vård på Akademiska sjukhuset (tack Nina, Peter, Ida, Karin, Yvette, Ann, Therese, Jeanette, Åke, Åsa, Lena, Margareta, Aida, Ingrid, Krister, Juhan, Malena, Kitty och alla ni andra som hjälpte oss). Men tretton månader efter sjukdomsbeskedet satt jag hos henne när hon drog sina sista andetag.

Susanne var min underbart fina livskamrat. Jag saknar henne så mycket.

Söndagsbetraktelse nr 174 (180923)

Den 26 juli förra året talade Susanne på telefon med en läkare på vårdcentralen. Han sa att röntgenbilderna visade en förändring på bukspottkörteln. Man behövde ta fler prover.

Efter samtalet tittade hon olyckligt på mig och sa: Göran, jag kommer inte att klara det här.

Hon menade inte klara i betydelsen överleva. Utan att allt skulle bli för svårt för henne, att hon inte skulle stå ut. Att hon skulle bli förtvivlad, inte kunna vara sig själv, bryta ihop. Göra det för svårt för mig och barnen, och för sig själv. – Mer än något annat ville hon leva. Men hon ville också ”klara” det liv hon hade kvar.

Våra sista tretton månader blev fina. Och Susanne var underbar. Aldrig krävande eller besvärlig, aldrig bitter eller eländig, aldrig så förtvivlad att hon tappade sig själv. Ledsen, men också glad. Ivrig att hinna med. När hon fick veta att Hanna och hennes Petter ska ha barn sa hon flera gånger ”tänk vad vi är lyckliga”.

Älskade Susanne, du klarade det.

Söndagsbetraktelse nr 175 (180930)

För två år sedan, 2016, åt Susanne och jag middag med Yrsa Stenius på Park Avenue i Göteborg efter Bokmässans fredag. Yrsas bok ”Orden i min makt” var nyutkommen, och vårt samtal kretsade mycket kring ett av bokens teman: Oresonligheten.

Yrsa hade bekymrats över framför allt den oresonliga hätskhet som hade riktats mot enskilda makthavare efter två av de stora svenska katastroferna i modern tid, Estonias förlisning 1992 och Tsunamin i Thailand 2004. Det var nästan som om de berörda personerna – bl.a. Laila Freivalds och Lars Danielsson – var skyldiga till själva katastrofen. Yrsa jämförde med sitt hemland Finland och ställde frågan i sin bok om det kunde finnas något specifikt svenskt i oresonligheten. I Finland hade reaktionerna varit helt annorlunda, lugnare och helt inriktade på sorg och värdighet.

I år, 2018, åt jag och min dotter Karin middag med Cajsa Lindholm och ytterligare

några personer efter Bokmässans fredag, också på Park Avenue. Cajsas bok I denna kusliga tomhet är nyutkommen och hade avhandlats på eftermiddagen i ett mycket bra samtal. Vi pratade en stund om ett av bokens teman: Oviljan i vissa sammanhang till reflektion.

Hannah Arendt skriver i ”Totalitarismens ursprung” att samhället kan bli totalitärt om vi tappar det fria reflekterande som erfarenhetsförankringen ger. En teori kan t.ex. lätt bli totalitär om den hävdar en generell och absolut förklaring som gör den oberoende av vår erfarenhet, det vi förnimmer med våra sinnen. Ett samhälle är inte riktigt friskt om det inte i alla sammanhang finns ett utrymme för reflektion och kritiskt tänkande.

Oresonlighet och ovilja till reflektion. Det är besläktade missförhållanden. Hur friskt är vårt svenska samhälle i skapandet av förutsättningar för att hålla dem borta?

En sak verkar klar: Sanningen har inte en chans mot en lögn eller en orimlighet som människor absolut vill tro på. Men det gäller nog överallt.

Söndagsbetraktelse nr 176 (181007)

Susanne och jag ägnade en del av hennes sista månader åt att tänka tillbaka på vårt liv tillsammans. Vi pratade, tittade i fotoalbum och gick igenom lådor och hyllor på jakt efter minnen. En dag bestämde vi oss för att dokumentera det viktigaste i en ”familjeberättelse”. En sida per år skulle vi skriva. 46 år, lika många sidor. Dessutom skulle Susanne skriva en berättelse om sina första 20 år, innan hon träffade mig.

Det blev till sist ganska mycket mer än vi hade tänkt från början. Och vi gjorde det till en liten bok, ”Berättelsen om vår familj”. Inte alls särskilt krångligt eller dyrt, men ganska kul. Boken är naturligtvis inte särskilt intressant för någon annan än oss i familjen, men den som ändå vill se hur den ser ut kan hitta den här:

<http://goranlambertz.se/books/berattelsen-om-var-familj/> [så såg texten ut innan Hanna reagerade på att boken lades ut på nätet, då tog jag bort den därifrån och ändrade texten]

Varför berättar jag detta? Jo, för att arbetet och gemenskapen kring detta projekt kändes så meningsfullt och bra. Och för att Susanne och jag var överens om att detta nog är något som många andra kunde må gott av att göra. Det var både roligt och tankeväckande att se tillbaka på ett strukturerat sätt, reflektera om hur det blev som det blev och bringa ordning i åren och händelserna. Och inte minst att återuppleva några gyllene stunder. Se framåt är bra för det mesta, men ibland kan det vara lika bra att se bakåt.

Jag känner en stor sorg över att Susanne inte fick leva. Saknaden är jobbigare än jag hade föreställt mig. Men den enkla bok som vi skrev tillsammans under hennes sista år gör mig glad ibland.

Söndagsbetraktelse nr 177 (181014)

I onsdags begravdes Susanne, min käraste hustru, barnens älskade mamma. Det blev en innerlig och fin ceremoni i Helga Trefaldighets kyrka. Vid minnesstunden hyllades Susanne i många vackra små tal, och med ord som värmdes våra hjärtan.

Man lär sig mycket om sig själv när den som står en allra närmast blir allvarligt sjuk och går bort. Man lär sig hur känslig man blir för omgivningens reaktioner och initiativ. Och hur viktigt det är med värme och kärlek, och förståelse för att ingenting annat känns riktigt betydelsefullt. Efter Susannes död hade jag ett oerhört hjälpande samtal med en av mina vänner, som förstod att bry sig bara om mig och mina behov. Men också ett långt samtal med en annan vän, som visste att Susanne var död men inte berörde det med ett ord utan fokuserade på sig själv. I dagboken på kvällen ställde jag mig frågan om jag över huvud taget kan umgås med den personen igen.

Jag lärde mig också det om mig själv, att jag inte vill ha råd om hur jag ska vara och göra, nu när jag har blivit ensam. Jag förstår att råden är välmentade och kanske ofta kloka, men inne i mitt huvud finns en röst som säger att det bara är jag själv som verkligen förstår. Det är ju möjligt att rösten har fel, men än så länge följer jag den.

Och så har jag lärt mig att ensamhet och saknad är två helt olika saker, och att jag inte har något emot ensamheten men att saknaden kan göra mig alldeles förlamad.

Och att saknad och sorg också är två helt olika saker, och att det är sorgen som manar fram det dåliga samvetet. Känslan av skuld för att jag fick fortsätta leva och inte Susanne, men framför allt för att jag inte alltid var mot henne som jag borde. När vi hade varann kunde jag bli otålig och retlig. Nu när jag inte har henne kvar kan jag inte för mitt liv begripa att jag inte alltid kunde vara varm och god och kärleksfull. Det hade ju egentligen inte varit svårt. Jag hade bara behövt bestämma mig. På riktigt bestämma mig.

Så om jag ska vara lite förmäten vill jag ge ett råd till dom som inte redan har förstått betydelsen av det kanske viktigaste rådet som man kan få: Reflektera ordentligt över hur du vill vara, och gör allt du kan för att vara så. Och om du har en partner, gör henne eller honom så lycklig som du förmår.

Söndagsbetraktelse nr 178 (181021)

Jag har funderat över telefonens roll i de moderna kommunikationernas tid (se söndagsbetraktelse nr x). Om man enkelt kan komma i kontakt med varandra på ett ”mjukt” sätt och bestämma en tid som passar båda, är det då rimligt att den ene kan bestämma tidpunkt genom att ringa? Inte så sällan passar ju tidpunkten sämre för den uppringde.

Jag har känt att det är något fel på detta. Och därför – och av egen bekvämlighet, det ska jag medge – har jag sedan ganska länge haft telefonen på ljudlöst. Utom i undantagsfall. Och undantag har gällt när jag har vetat att någon ska ringa eller när jag av någon annan anledning verkligen har behövt vara nåbar. Det har funkat rätt bra för mig, men jag har haft lite dåligt samvete för andras skull. Inte sällan har jag bett om ursäkt till den som ringt per sms. Eller också har jag ringt upp, men då bryter jag ju mot det som jag inte riktigt gillar. Åtminstone om jag inte har kunnat ringa upp direkt, för då kan man ju räkna med att den andre är tillgänglig. Ibland har jag inte gjort något alls, men det är ju ofta lite oartigt.

Nu har jag tänkt försöka göra min telefonanvändning sådan så att den stämmer med vad jag tycker är modernt och lagom hänsynsfullt. Så på prov har jag nu talat in ett meddelande som låter så här: ”Hej. Jag har telefonen på ljudlöst. Tala gärna in ett

meddelande eller skicka ett sms eller mejl och säg när jag kan ringa eller skriva till dig. Om det passar dig bättre bestämmer vi en tid när du kan ringa, så sätter jag på ljudet till dess.”

Jamen, säger kanske någon, om man blir uppringd när det inte passar är det ju bara att be den andre ringa lite senare eller säga att man ringer upp. Tja, det kanske är jag som krånglar till det. Men jag gillar mitt sätt bättre. Möjligen för att jag är överkänslig mot att bli störd.

Eller är jag helt enkelt otrevlig?

Söndagsbetraktelse nr 179 (181028)

Min favoritfilm är Den röda filmen av Kieslowski. Det har jag sagt och skrivit många gånger. Och så är det verkligen, det är inte bara något jag har bestämt mig för. Är det någon film som jag kan se gång på gång, och njuta, så är det den.

Men jag har aldrig riktigt lyckats förklara, för mig själv eller någon annan, varför jag tycker om just den filmen så mycket. Förrän kanske nu. Jag besökte Sundsvalls museum i veckan och såg bl.a. en anslående tavla av Bengt Lindström. Men det var inte tavlan som hjälpte mig förstå, utan texten vid sidan om. Där stod att Bengt Lindström i sin ateljé hade ett citat av Albert Einstein: ”Den vackraste känsla man kan känna är känslan av ett mysterium. I den känslan bottnar all sann konst och all verklig vetenskap.”

Det allra finaste i Den röda filmen är skildringen av den gamle domaren och hur han på något sätt förstår vad som ska ske, och även tycks kunna hjälpa ödet på traven. Det är så utsökt berättat. Och jag har alltid gillat det väldigt mycket, fastän jag inte tror på något övernaturligt.

Kanske är förklaringen just den, varken mer eller mindre, att den vackraste känsla man kan känna är känslan av ett mysterium.

Söndagsbetraktelse nr 180 (181104)

Europa har 50 länder. Susanne och jag besökte 49, men det femtionde hann vi inte med: Vitryssland.

Jag bestämde mig för att göra resan ensam, och göra den på precis det sätt som Susanne och jag skulle ha gjort. I fredags flög jag hit.

Hittills har jag ägnat mig åt Minsk, huvudstaden med två miljoner invånare. Den är visserligen ett stalinistiskt bygge med enorma avenyer och tråkiga husklossar från 50- och 60-talen. Men i kärnan är det fint med gågator, torg, backar och den vackra floden Svislatj. Här finns också ganska många välrestaurerade 1800-talshus, som räddades när staden annars jämnades med marken under andra världskriget. Och det känns trivsamt här. Anspråkslöst och vänligt. Av någon anledning som jag försöker förstå har Nationalmuseum inte någon enda målning av Marc Chagall, som föddes i Vitryssland 1887.

Sveriges ambassadör i Minsk heter Christina Johannesson. Hon lärde mig många intressanta saker om landet vid ett samtal i fredags. Och kanske allra intressantast var det att förstå att Vitryssland visserligen är starkt beroende av Ryssland men absolut inte går i den mäktiga grannens ledband, ens i avgörande utrikespolitiska frågor. Man har inte erkänt den ryska annekteringen av Krim, och man har tagit emot bortåt 100 000 ukrainare som flyktingar. Vitryssland har också en hög arbetsmoral och har alltid – till skillnad från Ryssland – haft god ordning på sitt jordbruk.

Sorgebarnet är de mänskliga rättigheterna och domstolarnas bristande oberoende. Det intressanta är att man troligen skulle kunna avskaffa ofriheten helt och hållet utan att något särskilt skulle hända. Så vad är man egentligen rädd för? Är det mest ett förtryck – numera dock mildare än för 6-7 år sedan – för att Lukasjenko inte tål protester?

Ja, det är faktiskt något av en gåta. Men själv lämnar jag politiken och huvudstaden under ett par dagar och besöker två av landets världsarv: Slottet Mir och Radziwillbyggnaderna i Nesvizj. Det skulle Susanne absolut ha röstat för att göra.

Söndagsbetraktelse nr 181 (181111)

I dag den 11 november är Polens nationaldag, den polska självständighetsdagen. Och det är inte vilken nationaldag som helst, för i dag firar Polen 100 år som självständigt rike.

Det låter ju som något att glädjas åt. Men nationaldagen har på senare år tagits över av enorma högernationalistiska demonstrationer med öppen fientlighet mot invandrare, judar, homosexuella och andra grupper som ogillas av de högerextrema.

Vi läser om sådana demonstrationer, och de flesta av oss förfasas en stund. Men mest är vi nog glada över att vi i Sverige är i stort sett förskonade från allvarliga extrempolitiska yttringar av det slaget.

När jag var i Minsk i veckan – och ursäkta att jag tjarar om Vitryssland – såg jag ett par filmer som deltog i den pågående filmfestivalen. En av dessa filmer var En dag i november av den polske regissören Andrzej Jakimowski. Den handlar om de högerextrema demonstrationerna i Warszawa på nationaldagen 2013. Det var första gången som enorma folkmassor deltog (bortåt 100 000 människor), och också första gången med skadegörelse, misshandel och hotfulla slagord som ”Död åt de homosexuella!”, ”Krossa judemakten!”, ”Ett vitt Polen!” och ”Slakta vänsterslöddret!”.

Filmen skildrar demonstrationerna från några utsatta personers perspektiv. Som åskådare kunde man inte komma undan skräcken och paniken när folkmassan började slå sönder fönster och dörrar på det hus där huvudpersonerna befann sig.

Detta var ett mycket bra exempel på att kulturen ofta är den effektivaste bäraren av ett budskap. Jag ”förfasar mig inte längre lite lagom” inför Polens nationalistdemonstrationer, där för övrigt svenska ”nordiska grupper” brukar delta. Jag är rädd på fullaste allvar för vad som kan hända.

Och jag glädde mig faktiskt åt att den polska regeringen förbjöd demonstrationer på den hundraåriga självständighetsdagen. I dag.

Söndagsbetraktelse nr 182 (181118)

Den här helgen tillbringar jag i Dackebo, ett sommarparadis mellan Västervik och Gamleby. Moster Hjördis och morbror Kurt köpte det 1961, och vår familj (som inte hade råd med egen sommarstuga) välkomnades varmt några veckor varje sommar. Bad, boccia, badminton och blåbärsplock. Fiske, fotboll, fikastunder och fantastiska sommarkvällar. Visfestival i Västerviks slottsruin med Hootenanny Singers, Peter Lundblad, Cornelis och många andra. Så underbart det kunde vara för fyra barn med solvarma föräldrar.

50 år senare är paradiset sig likt, fast med rinnande vatten, elektricitet och nytt fint hus. Nu är det barnen som är föräldrar – och morföräldrar. De gamla är borta sedan länge.

Utom moster Hjördis, 89. Hon var den som betydde mest för släktsammanhållningen och trivseln. Kramade oss glädjestrålande när vi kom, grät när vi åkte. Brydde sig och tydde sig till alla. Med dignande kaffebord och en fantastisk förmåga att få alla att känna sig hemma.

På äldre dar har hon fått samma sjukdom som vår mormor. Nuet är ett sammelsurium, ungefär lika verkligt i dag som Östgötslättens 1930-, 40- och 50-tal.

Den stora frågan är denna: Hur visar man bäst den kärlek och respekt som en älskad människa förtjänar i en tid när hon inte längre har ordning på tillvaron?

[Dackebo. Moster och morbror, somrarna. 40 år pratades det om vatten, man borrade där man ville ha hålet. Köptes 1961. Slagborr. Släktsammanhållningsställe. Karl-Erik Egbom gjorde terrasseringarna. Tillbringar helgen där. Jag lärde min kusin att simma här. Fick fem kronor. Flygvapenchef. Långgrund. Nu kommer plastmuggar upp som vi grävde ner på 60-talet. Eva Ulvaeus har haft grannhuset. De hette Ulvsäter från början, men det fick Björns pappa inte heta. Väserviksfestivalen. Pappan var ett positivt original som gick runt och pratade med alla. Barn och barnbarn finns. Tore Norrman hade huset på udden. I deras sjöbod spelade Hootenanny Singers. Gunnar Ulvaeus. Slottsholmen. Emma Ulvaeus. Mysighetskänslan. OS 76 satt vi och tittade ute på altanen. FNL-märke, påverkan under lumpen. Vi cyklade in till Vimpelgatan, flyttade därifrån 1967.]

Extrabetraktelse om regeringsbildningen (181122)

V: 28
S: 100
MP: 16
SD: 62
L: 20
C: 31
KD: 22
M: 70

--

Sedan Annie Lööf nu gett besked efter sin sonderingsomgång, finns det anledning att

studera vilka olika möjligheter som finns, förutom extraval.

Så här ser de möjliga regeringsunderlagen ut (regeringspartier eller regeringspartier + kontinuerliga stödpartier), i ordning från det minsta underlaget till det största:

C+L = 51 mandat
C+L+MP = 67 mandat
Alliansen = 143 mandat
S+MP+V = 144 mandat
M+KD+SD = 154 mandat
Alliansen+MP = 159 mandat
S+MP+C+L = 167 mandat
S+M = 170 mandat
Rödgröna+C+L = 195 mandat
Alliansen+SD = 205 mandat
Alliansen+S = 243 mandat
Alliansen+S+MP = 259 mandat

Endast de fyra senare räcker för majoritet. Det står klart att SD inte får vara med i underlaget för en regering. Alltså återstår bara

1. Rödgröna+C+L
 2. Alliansen+S
 3. Alliansen+S+MP
- eller
4. Minoritetsregering (t.ex. C+L) med s.k. hoppande majoriteter.

Alla fyra är i och för sig möjliga. Men eftersom S kräver statsministerposten kan nog C och L inte ställa upp på nr 1, och i varje fall M och KD inte acceptera nr 3. S kan säkert inte ställa upp på nr 2, och det alternativet finns knappast ens.

Då återstår antingen en minoritetsregering, i så fall med C+L som klart troligast trots att partierna har förklarat att de inte släpper fram Annie Lööf som statsminister, eller att något parti ändrar sig beträffande majoritetsalternativen. SD kommer inte att släppas fram, där har C och L investerat alldeles för mycket politisk prestige. S har investerat alldeles för mycket motsvarande prestige för att kunna släppa fram det nyssnämnda nr 2. Och C och L kommer inte att kunna godta nr 1 med Stefan Löfven som statsminister.

Då kokar det ner till två återstående möjligheter:

- a. en minoritetsregering C+L eller
- b. en samlingsregering med alla partier utom V och SD (Löfven statsminister)

Båda borde kunna accepteras av tillräckligt många partier för att vi ska kunna slippa ett extraval.

Vilken regering det blir? För mig känns det som det väger jämnt. Men det finns mycket man inte vet när man försöker hänga med från utsidan.

Söndagsbetraktelse nr 183 (181125)

Möjliga ämnen: Känslor som man är ute efter, att resa utan sin partner, gravar, en klokskap i någon bok, lärt-listan, håll sinnet ungt.

Våra tankemönster och vårt sätt att leva påverkar vårt åldrande. Och det börjar tidigt i livet. Vi håller oss unga längre om vi t.ex.

- fokuserar på det som vi håller på med,
- slutar älta problem och oro,
- inte är för ilskna eller misstänksamma,
- låter bli att trycka bort oönskade tankar.

Vi visste ju redan att det är bättre att fokusera än att försöka göra flera saker på en gång, att det är meningslöst och kontraproduktivt att älta, att vi mår bäst av att hålla oss lugna och att det i längden är bäst att gripa sig an det som känns jobbigt. Men åtminstone jag visste inte att det också påverkar åldrandet. Och att det finns klara vetenskapliga belägg för att ”felaktiga” tankemönster leder till negativa kroppsliga förändringar.

I en artikel i senaste numret av Forskning och Framsteg (s. 34 – 40) förklaras detta av nobelpristagaren i medicin (2009) Elizabeth Blackburn och hennes medarbetare Elissa Epel. Det handlar om något så grundläggande som att en livsviktig del av våra kromosomer – de s.k. telomererna – tar skada av vissa tankemönster. Så är det t.ex. om vi låter tankarna sväva för mycket i stället för koncentrera oss på det som vi gör. Så är det om vi är mycket ilskna och misstänksamma mot andra. Och så är det om vi är påtagligt pessimistiska eller ofta skjuter upp det som är obehagligt.

Jag brukar säga att jag siktar på att bli kanongammal (ungefär 104 år). Det säger jag förstås mest på skoj, väl medveten om att jag inte kan bestämma själv. Men efter att ha läst den där artikeln har jag bestämt mig för en sak.

Jag ska bli mer varsam om hur jag har det med mina tankar.

Söndagsbetraktelse nr 184 (181202)

Jag har varit tre gånger på Nationalmuseum efter nyöppningen, senast i onsdags. Varje gång har det varit fullt med folk. Men för varje gång har jag också känt alltmer att det är något särskilt som har hänt med huset. Det är något som känns lite mystiskt. Jag satte mig och funderade i onsdags på vad det kunde vara, och till sist kom jag på det: Man trivs.

Att man känner sig väl till mods i nya Nationalmuseum beror nog mycket på det omgjorda vackra entréplanet med en underbart skön skulpturgård och ett fantastiskt auditorium där det visas fina små filmer. I entréplanet ligger också restaurangen och caféet, båda väldigt trivsamma, och en rymlig generös museibutik.

Men jag tror att trivseln beror allra mest på bemötandet från personalen. Alla är lugna och trevliga. Inget ropande om väskor och kappar som måste lämnas, inga åthutningar om att inte röra. Vänliga svar på frågor om stort och smått, värdar med yrkesstolthet och vakter som hjälper mer än att vakta.

Jag kunde inte låta bli att fråga en av museivärdarna om det hade utgått instruktioner om bemötandet. Och det hade det. Alla gäster ska känna sig välkomna och väl omhändertagna. Mottagandet ska vara lugnt och vänligt. Besökarna ska gärna känna sig

lite stolta över sitt Nationalmuseum, där det finns så mycket vackert att se och där det är alldeles gratis att ströva runt och titta. (Bara särskilda utställningar har entréavgift.)

Skönhet, lugn och vänligt professionellt bemötande, det är ingen dålig kombination. Då blir det lätt att man trivs.

Söndagsbetraktelse nr 185 (181209)

Den pågående regeringsbildningen har uppenbarligen spätt på politikerföraktet. Det är numera legio att säga i alla möjliga sammanhang att våra politiker – särskilt C och L – inte bara är inkonsekventa utan också oansvariga. Det spys ganska mycket galla över politikerna, folk har tröttnat och skakar på huvudet ”åt eländet”.

Jag tycker dessa reaktioner visar att det är vi andra som är slarviga och oansvariga. Lite förenklat har C och L haft ett val mellan Skylla (ingå i eller stödja en regering som är beroende av SD) och Karybdis (stödja en S-regering). De föredrar Karybdis under förutsättning att de kan få igenom mycket av sin politik.

Man kan tycka vad man vill om detta politiska ställningstagande. Men jag har svårt att se att det är inkonsekvent eller oansvarigt. Det är helt enkelt det ställningstagande som partierna har gjort, och såvitt jag kan se har man utifrån den förutsättningen agerat både konsekvent och ansvarsfullt. Det har även övriga partier gjort, vart och ett utifrån sina förutsättningar. Den dragkamp som pågår och de markeringar som görs bör accepteras som en del av det nödvändiga förhandlingsspelet.

Regeringsbildningen har nog visserligen tagit onödigt lång tid. Men det är trots allt ganska betydelselöst i sammanhanget, särskilt om ett extraval kan undvikas. (Jag sätter förresten min hatt på att det inte blir något extraval.)

Vi borde ha bättre tålamod med våra politiker och förstå deras svårigheter i ett besvärligt läge. De ligger knappast på latsidan, och de försöker nog göra det bästa av situationen utifrån de förutsättningar som valresultatet gav.

En viktig del av en välfungerande demokrati är att vi – medierna och medborgarna – är ansvarsfulla när vi bedömer våra politikeres insatser. Vi bör inte klandra dem på ett ogenomtänkt och hafsigt sätt.

Och det gäller även om vi får skrattarna och häcklarna på vår sida när vi gör det. Vi ska inte kratta för populismen.

Söndagsbetraktelse nr 186 (181216)

Lena Andersson är starkt kritisk till domen mot Jean-Claude Arnault (DN 8.12). Hon skriver att den är ”en katastrofal triumf för robotsamhället”. Hennes huvudinvändning mot domen är att kvinnan i fråga ”uppenbarligen” ansåg att den första våldtäkten (av två som Arnault dömdes för i hovrätten) var mindre allvarlig. För hon följde ju med Arnault två månader senare till den lägenhet där hon upplevde övergreppet, ”lägger sig i samma säng som den gången och somnar tätt intill honom”. Och en tid senare reser hon till Paris med sin dotter för att även träffa honom där. Domen är, menar Lena Andersson, en politisering och en robotisering av rättsstaten; ”och därmed har vi avskaffat den”.

Rebecka Kärde invänder (DN 12.12) mot Lena Anderssons resonemang och frågar hur våldtäktsoffer ska bete sig för att bli trodda. Och hon skriver, angående våldtäkter, att det vanliga är att offret känner förövaren och kanske rentav tycker om honom. ”Just därför får övergreppet vederbörande att tvivla på sin verklighetsuppfattning och bete sig på ett för omgivningen kontraintuitivt sätt. Till exempel genom att fortsätta vara tillsammans med gärningsmannen, eller som här, följa med honom till Paris efteråt.”

Ulla Risling invänder också (SvD 13.12) mot Lena Anderssons kritik av domen. Hon skriver att man måste förstå att ett våldtäktsoffer ibland beter sig på ett sätt som utifrån uppfattas som irrationellt och konstigt. ”Underligt nog kan ett offer [---] söka upprättelse hos just förövaren. [---] Önskan att denna ofattbara situation ska vara en missuppfattning kan göra att offret söker upp förövaren gång på gång, för att den person som offret kanske till och med känt beundran för och varit förälskad i ska ta tillbaka det hen har gjort, be om ursäkt eller förklara att det var ett misstag. Eller vad som helst som ger en upprättelse.” – Och: ”Resultatet blir som en inre härdsmläta som underminerar personens självkänsla och identitet. En oerhört plågsam och självupplösande situation! Även i en situation när det konkret gäller att rädda livet, både det kroppsliga och det sociala, så kan identifikation med aggressorn vara den enda psykologiska vägen. Detta fenomen kallas ’Stockholmssyndromet’ efter Norrmalmstorgsdramat.”

Diskussionen mellan de tre skribenterna handlar alltså till stor del om hur man ska se på att kvinnan efter två månader träffade Arnault igen, lade sig i samma säng och somnade intill honom, och att hon sedan besökte honom i Paris med sin dotter. Utifrån sett verkar väl ett sådant beteende väldigt egendomligt, och om man vill göra det begripligt kan det kanske vara naturligt att psykologisera kring det på det sätt som särskilt Ulla Risling gör.

Men då kommer vi till det som är märkligt.

Om man läser kvinnans berättelse i domarna (särskilt tingsrättsdomen), ser man att diskussionen har hamnat alldeles snett. Ulla Rislings förklaringar är faktiskt så långt från kvinnans verklighet som de kan komma. För kvinnans beteende var inte alls så egendomligt som det har framställts, och det fordras nästan inget psykologiserande alls för att förstå det. Hon höll sig undan för Arnault efter det första övergreppet, men han envisades med att få träffa henne igen. Hon hade en väninna som ville umgås med Arnault, och gärna då också tillsammans med målsäganden. Kvinnan sa vidare till Arnault flera gånger efter det första tillfället att hon inte ville ha sex och inte var intresserad av någon relation med honom. Hon tackade ja till en middag efter två månader för att väninnan ville det. Och hon lade sig och somnade i Arnaults säng efteråt för att tunnelbanan hade slutat gå den natten och hon inte hade råd med taxi, och efter att hon avkrävt Arnault ett löfte att det inte skulle bli fråga om sex. Hon tyckte att han verkade ha förstått att hon inte var intresserad av någon relation. Och hon reste senare till Paris för att inte bara Arnault utan också väninnan tjatade att hon skulle komma och hälsa på dem där. Hon hade ett eget rum tillsammans med dottern och umgicks mest med väninnan, ganska lite med Arnault. Hon hade inte sex med Arnault vid några andra tillfällen än de som åtalet handlade om, och hon tog aldrig kontakt med honom eller initiativ till att de skulle träffas.

Dessa förklaringar fann både tingsrätten och hovrätten trovärdiga, och det finns inte något i domarna som talar emot den bedömningen.

Jag beundrar Lena Andersson och tycker nästan alltid att det ligger väldigt mycket i det som hon säger och skriver. Och hon har i och för sig rätt i att det finns problem med vissa sexualbrottmål, och att bedömningarna ibland kan bli nästan ”robotiserade”.

Men Arnault-domen är inte något exempel på det. Jag kan i och för sig inte veta om det är alldeles rätt dömt, det kan man nästan aldrig om man inte har varit med. Men om man accepterar våldtäktslagstiftningen som den är och utgår från tingsrättens och hovrättens domar, finns det inte någon anledning till kritik.

Och framför allt: Den som skriver om en våldtäktsdom bör vara aktsam om verkligheten och inte ge intryck av att kvinnan har betett sig på ett sätt som inte alls stämmer, och som nog kan göra henne rätt förtvivlad att läsa.

Extrabetraktelse om sexuella övergrepp

Lena Andersson återkommer till Arnault-domen och sexualbrott i dagens tidning (DN 22.12). Jag anser mig böra säga några ord om det hon skriver, främst för att ämnet är angeläget och bör belysas även från ett juristperspektiv. Jag kommenterade hennes förra artikel (DN 8.12) i min förra söndagsbetraktelse (16.12), <http://goranlambertz.se/sondagsbetraktelse-nr-186-2/>.

Huvudbudskapet i Lena Anderssons artikel i dag är att bedömningen av sexuella övergrepp ibland ger alldeles oproportionerliga resultat. Det beror framför allt på att vi numera använder begreppet ”våldtäkt” även på handlingar som borde kallas något annat, men också på att lagstiftaren ser strängare på många övergrepp än kvinnan själv gör – och alldeles för strängt. Enligt Lena Andersson är det orimligt att Arnault dömdes till 2 ½ års fängelse när kvinnan inte ansåg sig värre drabbad än hon faktiskt gjorde. Först bör sägas att man måste hålla isär två saker. Det är å ena sidan bevisvärderingen (främst: hur trovärdig är kvinnans berättelse?) och å andra sidan bedömningen av den gärning som anses bevisad och vilket straff den förtjänar. Nu diskuterar vi bara det senare, alltså bedömningen och straffvärdet, inte bevisvärderingen.

För egen del håller jag med Lena Andersson om att ordet våldtäkt ibland används på ett olyckligt sätt. Ett exempel är att även frivilliga samlag ofta kallas våldtäkt när flickan är under 15 år. I motivtexten till lagen sägs att en så ung flicka inte kan samtycka till att ha sex (proposition 2004/05:45 s. 69).

Jag håller också med Lena Andersson om att straffen för sexuella övergrepp ibland är för stränga. Detta är dock något som ingen bör säga som vill slippa angrepp från en stor majoritet debattörer. Lena Andersson har absolut rätt när hon pekar på det problem som finns i debatten om sexuella övergrepp, att det är ovanligt svårt att diskutera nyanser och peka på förmildrande omständigheter. Den som vill klämma åt förövaren ordentligt har alltid rätt, inget motargument är riktigt giltigt.

Ett sådant diskussionsklimat – som nog får skyllas mer på det känsliga och svårdebatterade ämnet än på debattörerna – leder tyvärr till en onyanserad och inte sällan oproportionerlig lagstiftning och rättstillämpning. Om jag ska sticka ut hakan ännu ett stycke tycker jag kanske att Arnaults brott – vägt i den vågskål där alla brott ska värderas mot varandra – vore värt ungefär ett halvår i fängelse.

Men detta är min åsikt, och det är naturligtvis inte den som ska vara avgörande. Utan

vad som gäller är det som lagstiftaren i demokratisk ordning har slagit fast. Domstolarna har att acceptera lagen och döma därefter.

Med den utgångspunkten var det enligt min mening rätt att döma Arnault för två våldtäkter till 2 ½ år i fängelse. Så hade jag med all sannolikhet själv dömt om jag hade varit med.

Accepterar man inte domen, bör man alltså kritisera lagen och lagstiftaren, inte domstolarna. Jag uppfattar också att det är det som Lena Andersson egentligen gör, i varje fall i dagens artikel.

Söndagsbetraktelse nr 187 (181223)

Det här blir den första julen utan min älskade Susanne. Och jag måste säga att det är tungt, även om mina barn och många andra finns där. Nästan all glädje med julförberedelserna är borta. Allt det som Susanne brukade göra blir sämre gjort, eller inte alls. Det är med glädjen i julen som med annan glädje; den blir större av att delas. Den underbara samhörigheten, t.ex. när allt är fejat och pyntat och färdigt inför helgerna, finns inte kvar.

Just i dag är det 100 dagar sedan Susanne somnade in. Och alla dessa dagar har jag gråtit. Jag är för det mesta sysselsatt med sådant som gör att allt är nästan som vanligt. Men när jag ser på ett foto av min oändligt vackra hustru, när jag plockar bland hennes saker eller läser något som hon skrev, då kommer det ofta en tår. Mindre nu än i början, men jag tror inte att det nånsin upphör helt.

Det där med att ”läsa något som hon skrev” innehåller förresten en svårighet som jag brottas med. Hur ska jag göra med Susannes dagböcker och anteckningar, och sådana dokument i datorn som är hennes privata tankar? Det pratade vi aldrig om. Jag vill inte läsa det som hon kanske inte hade velat att jag skulle läsa. Djupt personliga funderingar, säkert en del bekymmer. Men jag kan inte heller kasta det. Lämna det och låta barnen bestämma när jag själv är död? Nej, det känns inte heller rätt. Kanske gör jag som en person jag hörde berättas om häromdagen. Han hade tejpat igen en låda och skrivit att den fick öppnas först 50 år efter hans död.

Den stora glädjen för Susanne de sista månaderna var att vårt första barnbarn är på väg. Även om hon förstod att hon inte skulle få träffa barnet, var hon genuint lycklig. Och jag ska se till att den lilla nykomlingen får en slant från Susanne på ett eget konto. En julklapp från den som nyss har lämnat livet till den som är på väg. Till Pyret från mormor, God Jul.

Söndagsbetraktelse nr 188 (181230)

Liksom förra året ska jag ägna den sista betraktelsen för 2018 åt mitt eget område, det rättsliga. Vad hände under ”Rättsåret 2018”?

Från omvärlden minns vi bl.a. att brottsutredningar mot flera av Donald Trumps medarbetare närmade sig presidenten själv på ett för honom ganska hotfullt sätt, att journalister har fängslats och trakasserats mer än på många år av regimer som inte gillar att bli granskade och att Therese Johaug var avstängd för dopning under de olympiska

spelen i Sydkorea.

På en lista över 20 intressanta saker på rättsområdet i Sverige är det trångt även detta år. Jag får t.ex. inte plats med den hemlöse Gica som dog efter en misshandel i Huskvarna, målet mellan Transportstyrelsens f.d. GD Maria Ågren och staten i Arbetsdomstolen, den svenske forskaren Ahmadreza Djalali som sitter i iranskt fängelse dömd till döden för påstått spionage för Israel, fortsättningen av Macchiariniaffären eller turerna kring Svenska akademiens stadgar.

Så här ser min lista ut:

1. Polisen har vid årsskiftet varit en enda myndighet i fyra år, men omorganisationen har fortfarande inte satt sig. Dan Eliasson fick lämna sin plats som rikspolischef och ersattes av Anders Thornberg. Det har medfört att kritiken mot polisen till stor del har tystnat. Dan Eliasson hade inte förtjänat att få gå, men för lugnets skull var det ändå bäst att han fick göra det.
2. Rahmat Akilov dömdes för terroristbrott, fem mord och 119 mordförsök till livstids fängelse och livstids utvisning från Sverige. Rättsväsendet klarade påfrestningarna av Sveriges hittills värsta terrorangrepp på ett bra sätt.
3. År 2018 innebar inte någon lättnad i problemen med skjutningar och annan laglöshet i utsatta förorter, eller med anknytning till dessa orter. Det är nog ingen överdrift att säga att vi står inför Sveriges största politiska problem i modern tid.
4. Jean-Claude Arnault, den s.k. kulturprofilen, dömdes i hovrätten för två våldtäkter till 2 ½ år i fängelse. Domen framstår som riktig, men sexualbrottslagstiftningen är alltför onyanserad.
5. Sture Bergwall vägrades skadestånd av Justitiekanslern trots att han frikänts efter att ha dömts för åtta mord i "Sveriges största rättsskandal". Det är något som är lurtt.
6. Vi fick nya personer på flera av de allra högsta posterna i rättsväsendet: Mari Heidenborg blev justitiekansler, Anders Eka ordförande i Högsta domstolen, Helena Jäderblom ordförande i Högsta förvaltningsdomstolen, Petra Lundh riksåklagare och Anders Perklev president i Svea hovrätt. Alla fem är mycket bra, och jag önskar dem lycka till.
7. I Advokatsamfundet var det hård strid om ordförandeposten. Christer Danielsson besegrade Lena Frånstedt Lofalk på målnöret. I praktiken handlade striden i stor utsträckning om den avgående generalsekreteraren Anne Ramberg, som nästa år efterträds av Mia Edwall Insulander.
8. Den s.k. gymnasielagen ger en möjlighet till uppehållstillstånd för vissa ensamkommande ungdomar, ca 9 000 personer. Lagen underkändes av flera migrationsdomstolar men godkändes till sist av Migrationsöverdomstolen. Godkännandet var enligt min mening riktigt.
9. Dawit Isaak är kvar i fängelse i Eritrea efter mer än femton år. Det är oerhört upprörande att inget kan göras åt ett sådant rättsövergrepp.
10. I det s.k. Arbogafallet dömdes Johanna Möller även i hovrätten till livstids fängelse.

Hon dömdes för mord på sin pappa och mordförsök på sin mamma men friades från ansvar för anstiftan till mord på sin f.d. man. Fallet är ett av de mest spektakulära i svensk brotthistoria, men bevakningen känns inte alltid sund.

11. I en uppmärksammas dom friade nämndemännen i Solna tingsrätt en man som var åtalad för misshandel av sin hustru. De hänvisade bl.a. till att mannen kom från en god familj. Hovrätten ändrade domen och fällde mannen. Men ännu mer uppseendeväckande än nämndemännens motivering var, enligt min mening, mediernas starkt överdrivna bild av denna. (Se min söndagsbetraktelse nr 146.)

12. Högsta domstolen fastställde gränserna för när en s.k. cross-checking i ishockey är brottslig. Cross-checking ska straffas som misshandel om den (1) utdelas ”utan direkt samband med spelet” och om (2) det dessutom är fråga om ”ett kraftfullt slag mot eller i närheten av ett oskyddat område av kroppen”. Så nu vet vi.

13. Mälardalens högskola fick efter en dom i Högsta domstolen betala tillbaka en del av studieavgiften till en utländsk student på grund av bristande kvalitet i utbildningen. Veterligen första gången något sådant har hänt.

14. Granskningsnämnden friade SVT:s dokumentär om utredningen av mordet på 4-årige Kevin år 1998. Enligt min mening medför nämndens beslut att SVT har näst intill fri rätt att vilseleda allmänheten om det sker i en granskande dokumentär. Vilseledandena var mycket allvarliga (se min extrabetraktelse den 14 maj).

15. Sedan maj i år gäller EU:s s.k. dataskyddsförordning (GDPR) i Sverige. Förordningen stärker ytterligare skyddet för enskildas personuppgifter. Frågan är om de omfattande besvär som myndigheter och andra orsakas uppvägs av vinsterna. Men i Sverige har vi en helt annan tradition för skydd för personuppgifter (= lägre) än i de flesta andra europeiska länder.

16. Högsta förvaltningsdomstolen förklarade att Vellinge kommun har rätt att införa ett förbud mot tiggeri. Men troligen kommer förbudet att bli delvis ogiltigt. Det beror på att en person med stora ekonomiska svårigheter sannolikt enligt Europakonventionen om de mänskliga rättigheterna inte kan hindras att stillsamt vädja om ekonomisk hjälp.

17. I det uppmärksammas målet mellan Girjas sameby och staten blev ingen av parterna nöjd med hovrättens dom. Hovrätten kom fram till att den rätt till renskötsel, jakt och fiske som samer genom historien har upparbetat i området inte har uteslutit andra från att jaga och fiska på samma mark, men att staten inte har någon egen jakt- eller fiskerätt. Högsta domstolen har meddelat prövningstillstånd i målet. Det är bra, men markstriderna borde ha lösts av lagstiftaren för länge sedan.

18. Efter Almedalsveckan och våldsamma demonstrationer i bl.a. Stockholm och Göteborg talar nu flera av riksdagspartierna om att förbjuda medlemskap i organisationer som förespråkar våld. Förre DO Peter Nobel har drivit den linjen i många år. Trots att det finns befogade invändningar mot ett förbud, anser jag liksom Peter Nobel att det bör införas.

19. metoo-rörelsen fyllde ett år. Många har kritiserat uthängningarna av ett antal män för att de skett utom rätta. Men hade man fordrat rättslig prövning, hade metoo aldrig kunnat hända. Och då hade vi gått miste om något mycket viktigt.

20. De intressen som bär upp lagen om s.k. biobanker hindrar enligt en dom i Högsta domstolen regelmässigt att vävnadsprover i en biobank tas i beslag för att utreda brott. Bra.

Gott Nytt Rättsår 2019!

2019

Nyårsbetraktelse 2018–19 om Quickärendet (190101, nr 7)

Århundradets rättsskandal

Sveriges största rättsskandal har den kallats, skandalen kring utredningarna och de fällande domarna mot Thomas Quick (förr och senare Sture Bergwall). Ibland rentav Århundradets rättsskandal, utan begränsning till Sverige.

Och varför inte. Om en oskyldig person döms för åtta mord, då är det utan tvivel en riktigt saftig skandal. En sådan som fordrar inte bara inkompetens hos polis, åklagare och domstolar. Utan dessutom en rejäl dos ond vilja och falskspel från flera aktörer. Något liknande har nog inte hänt någon annanstans i världen. Bara i Sverige. Lite kul att vi är världsmästare i den grenen.

Att så många trodde på detta gör möjligen oss i Sverige till världens mest lättlurade folk. Vi borde ha förstått att det inte gärna kunde vara så som Råstam, GW, Guillou och några till hävdade. För det var inte bara ovanligt osannolikt, utan osant.

Att rättsskandalen i själva verket var en villfarelse tycks numera ha gått upp för de flesta, i varje fall för dem som är rimligt kunniga i bevisvärdering. De som har brytt sig har kunnat konstatera att bevisvärdet faktiskt var uppemot 100 % i vart och ett av de åtta mordmålen. Och då är det förstas svårt att undgå insikten om hur det faktiskt ligger till.

Jag känner visserligen två jurister som fortfarande står fast förankrade bakom rättsskandalen. Två som hävdar att det inte fanns någon bevisning av värde mot Bergwall/ Quick, och att det alltså var en stor skandal att han dömdes. Det är de båda pensionerade åklagarna Nils Schultz och Sven-Erik Alhem. Jag känner inte till någon mer jurist som hyser den uppfattningen och hävdar den offentligt (hör gärna av er om ni finns; se även PS i slutet), däremot åtskilliga som tror det motsatta. Eller som jag föredrar att uttrycka det: som förstas att rättsskandalen nog var lurendrejeri.

Argumentera?

Jag avstår numera nästan alltid från att argumentera kring Quickärendet i sak. Det är meningslöst. Den som inte förstas villfarelsen har nog helt enkelt bestämt sig. Och honom (de allra flesta är män) tjänar det inget till att försöka övertyga.

Så jag utgår helt enkelt från att Thomas Quick blev korrekt dömd, att rättsskandalen följaktligen är en villfarelse och att detta är oomtvistligt. Och oavsett om detta är rätt eller fel tjänar det ju ingenting till att tvista eller argumentera om saken. För det är ändå som det är; antingen dömdes Quick korrekt enligt den bevisning som fanns, eller också

inte. Ingen kan ändra i efterhand på hur det faktiskt var. Det är skönt att veta, även om det som hände var obeskrivligt hemskt för många människor.

Cajsa Lindholms bok

Lagom till Bokmässan i Göteborg i september kom psykoterapeuten Cajsa Lindholms bok ”I denna kusliga tomhet” med underrubriken ”en analys av Thomas Quicks tankevärld, dess uppkomst och gestaltning” (Dualis förlag, 341 sidor). Det är en fallbeskrivning baserad på Sture Bergwalls egen bok *Kvarblivelse*, som han skrev medan han ännu höll fast vid sina erkännanden.

Författaren tydliggör sambandet mellan tidig utsatthet och traumatisering, och hon analyserar Quick/Bergwall utifrån psykodynamisk teori. Hon stödjer sig på intervjuer, rättspsykiatriska utlåtanden, domar och andra källor. Och det växer fram en bild av en sammansatt person med en känd historia av destruktivt utagerande i våld, sadism och pedofili. Detta gäller oavsett hur man ser på skuldfrågan när det gäller de mord för vilka Bergwall dömdes och sedan har frikänts. Enligt författaren behöver vi förstå och omfatta orsakerna till destruktivitet och det lidande som den ger upphov till. Och vi behöver förstå att tidigare erfarenheter av psykisk brist och trauma kan leda till en kuslig tomhet med ohyggliga konsekvenser.

Cajsa Lindholm tar inte ställning i skuldfrågan, men hon sticker inte under stol med att hennes bok är, som hon skriver, ”en motkraft till den förenklade och förvridna bild som de senaste årens journalistik försett oss med: Sture Bergwall som en harmlös homosexuell missbrukare – ett offer för vården på Sätters sjukhus”. Enligt henne var boken *Kvarblivelse* omöjlig att ljuga ihop.

Författaren bidrar också till reflektion över människans svårigheter att omfatta komplexa och smärtsamma psykologiska skeenden.

Boken är naturligtvis sprängstoff i Quickdebatten, eftersom den kontrasterar starkt mot den linje som de stora medierna ännu driver. SVT, Sveriges Radio, DN och Aftonbladet (= de värsta syndarna) har såvitt jag vet inte över huvud taget nämnt den. Boken har däremot fått uppskattande recensioner i tidskriften *Psykoterapi*, av psykologen och psykoterapeuten Sverker Belin, och i bl.a. *Norrköpings tidningar* av juristen Anders Heiborn. Båda manar oss att läsa och begrunda. Jag skriver gärna under på den uppmaningen. Cajsa Lindholms bok är mycket läsvärd, och klagörande.

Seppo Penttinens och Yrsa Stenius bok

Jag nämnde boken ”Rättsskandalen!?” redan i min förra betraktelse. Nu vill jag bara påminna om min utfästelse att betala 2 000 kr till den som kan hitta några faktafel eller vilseledanden av betydelse för bedömningen av skuldfrågan i Seppo Penttinens 400 sidor långa redovisning. Det är fortfarande inte någon som har hört av sig. Var och en får dra sin egen slutsats. Om Seppo Penttinens text är riktig ... (fyll i fortsättningen).

I sina minnesord över Yrsa Stenius i *Hufvudstadsbladet* i Helsingfors skrev den legendariske finlandssvenske författaren och politikern Claes Andersson att boken ”har av press och medier i Sverige bemötts med en dånande tystnad”. Så är det. Och det är inte svårt att förstå denna tystnad. För varför skulle man vilja öppna sig för den

pinsamhet som det innebär om verkligheten avtäckts inför öppen ridå?

Christer van der Kwasts bok

Redan våren 2015 kom boken ”Bortom rimligt tvivel”, skriven av överåklagaren Christer van der Kwast som var åklagare i samtliga mordrättegångar mot Thomas Quick. Nu har van der Kwast skrivit en Efterskrift till boken inför en nyutgivning i vår. Det är en svidande och samtidigt mycket underhållande vidräkning med framför allt den av Daniel Tarschys ledda Bergwallkommissionen. Trots tragiken med de många mordena finns det numera en del humor i Quickärendet, något som van der Kwast tar väl vara på. Han avslutar sin Efterskrift i försiktig optimism (alltför försiktig enligt min mening): En rättvisande historieskrivning kanske är möjlig.

Det som göms i snö

Tidigt i höstas gick på Kanal 5 en dramaserie med namnet ”Det som göms i snö” efter en idé av Leif GW Persson. Handlingen är till viss del inspirerad av Quickärendet, och man känner igen flera personer som hade roller i Quickutredningarna och i granskningen av dem. Ett syfte är att förlöjliga dessa personer, bl.a. mig själv.

Jag puffade på fullt allvar för serien efter det tredje avsnittet av åtta, dels för att jag tyckte den var bra, dels för att intresserade personer gavs en ny möjlighet att sätta sig in i Quickärendet. Jag tyckte också det kunde vara intressant att undersöka vilka ändringar som manusförfattarna hade gjort i förhållande till verkligheten för att göra storyn trovärdig.

Tyvärr blev serien alltmer kalkonartad ju fler avsnitt som sändes. Det visade sig bl.a. att det inte fanns några ambitioner – som jag alltså hade tänkt mig – att göra storyn trovärdig.

Vad man ändå kan göra är att ställa sig frågan varför Leif GW Persson inte gör som de stora medierna och avstår från att över huvud taget beröra Quickärendet. Jag tror att svaret är att Persson numera inser vad som verkligen hände när ”århundradets rättsskandal” avslöjades och tar den chans som bjuds att lägga ut ytterligare några dimridåer. För honom är det naturligtvis tråkigare än för de flesta att skandalen gick på grund. För om det var någon som var kapten på skutan, så var det GW.

Blir det någon skadeståndstalan från Bergwall?

Som bekant avslog Justitiekanslern Sture Bergwalls skadeståndsanspråk mot staten för att han hade varit felaktigt frihetsberövad. En skadeståndsprövning sker utan omprövning av skuldfrågan, och i vilket normalt fall som helst skulle den som först dömts och sedan frikänts från ansvar för åtta mord ha fått många miljoner kronor i skadestånd. Justitiekanslerns motivering till avslaget var att det inte fanns något tydligt orsakssamband mellan frihetsberövandet av Bergwall och morddomarna; han skulle alltså ha suttit på Säter i 22 år även om han inte hade dömts för något mord.

Såvitt man har kunnat se var det inte särskilt många som upprördes av beslutet. Någon opinion har i varje fall inte väckts för Bergwalls sak. Om han faktiskt hade varit utsatt

för den rättsskandal som man har trott, vore det naturligtvis orimligt om han inte fick skadestånd. Tystnaden efter JK:s beslut får nog ses som ytterligare en indikation på att nästan alla har förstått.

Nu är frågan om Bergwall kommer att väcka talan mot staten i domstol. Han befinner sig i ett besvärligt dilemma när han ska ta ställning till det. Han har visserligen goda möjligheter att få bifall till sitt anspråk i domstol, det är svårt att se att Justitiekanslerns nödlösning kan hålla för en domstolsprövning. Men Bergwall löper två risker. 1. Om han förlorar blir det kostsamt, och han har säkert ingen stark ekonomi. Hans advokater lär inte vilja arbeta gratis för en, som de förstår, i grunden sjuk sak. 2. I en rättegång kommer han inte att kunna undgå vissa frågor som blir mycket svåra att besvara. Visserligen ska det inte ske någon omprövning av skuldfrågan i en skadeståndsrättegång; Bergwall är frikänd och ska behandlas som oskyldig. Men frågan om varför han erkände falskt måste penetreras för att statens eventuella ersättningsansvar ska kunna utredas. Och då kommer en del av bevisningen obönhörligen upp på bordet. Sannolikt är inte Bergwall särskilt trakterad av en sådan genomgång.

Mitt tips är därför att Bergwall avstår från att väcka talan mot staten i domstol. Det är på sätt och vis rimligt mot bakgrund av riskerna. Men det blir också en bekräftelse på att även Bergwall förstår vad klockan är slagen.

För egen del hoppas jag förstås på en skadeståndsrättegång. Det vore välgörande om Quickärendet blev ordentligt belyst inför domstol. (Se PS 2 nedan med ett förtydligande angående JK:s beslut och en eventuell domstolsprövning.)

Quickärendet och ett par välrenommerade journalister

Inför denna nyårsbetraktelse ställde jag en fråga till Sveriges Radios och numera SVT:s stjärnreporter Bo Göran Bodin. I en radiointervju år 2015 ställde han mig till svars för ett fel i min bok och gjorde ganska stor sak av det. Jag hade skrivit att liksökhunden hade markerat på en sten ute i vattnet efter att Thomas Quick hade pekat ut stenen som en plats där han hade hanterat kvarlevorna efter ett mordoffer. I själva verket berättade Quick om stenen efter att hunden hade markerat; det fanns alltså utrymme för polisen att ge honom information om markeringen och för Quick att anpassa sin berättelse.

Det som intresserar mig är om man som kvalitetsreporter ser ett ansvar för det materiellt riktiga utfallet av det arbete som man utför. Och jag frågade Bodin hur man gör om man får en misstanke om att ett jobb som man har gjort har bidragit till att allmänheten fått en felaktig bild, en bild som står allvarligt i strid med hur det verkligen ligger till. Anser man sig då etiskt förpliktad att återvända till saken för att om möjligt ställa till rätta?

Jag hade ställt denna fråga till Bodin redan tidigare, och jag tyckte mig då inte kunna ta miste på hans generade leende. Han sa att han hade lagt Quickärendet bakom sig, och han svarade därför inte på min fråga. När jag nu ställde den på nytt i ett mejl svarade han över huvud taget inte.

Inför denna betraktelse har jag också passat på att ställa en fråga till Sveriges Radios Martin Wicklin. I en Söndagsintervju våren 2017 testade han mig på några frågor om Quickärendet. Efteråt lovade han att undersöka några sakfrågor som jag hade preciserat, och sedan återkomma. Han har inte hört av sig, och nu ställde jag frågan om han hade

något att rapportera. Inget svar. Saken är inte lika pinsam för Wicklin som för Bodin, men det kanske är genant nog att inte ha fullgjort ett åtagande.

Det är fler journalister än Bo Göran Bodin och Martin Wicklin som nog skruvar sig en del inför en eventuell granskning av deras insatser i bevakningen av Quickärendet. Numera, när de flesta förstår hur det ligger till, är det förstås mindre roligt att konfronteras med det som man gjorde när majoritetslinjen upplevdes som riskfri.

Att kunna erkänna fel – eller inta en reservståndpunkt

Det fordras en del av människor för att de ska kunna erkänna ett fel. Det gäller särskilt för allvarliga eller pinsamma fel.

För många som engagerade sig i Quickärendet var det lätt att först – efter Hannes Råstams skickliga propagandanummer i boken ”Fallet Thomas Quick, att skapa en seriemördare” – bli övertygad om att Sture Bergwall blev felaktigt dömd. Som Råstam framställde saken – med bl.a. ett sextiotal rejäla osanningar som var svåra att upptäcka för den oinvigde – tedde sig detta tydligt för de flesta som hängde med.

Men många upptäckte efter en tids debatt att det nog inte var så säkert i alla fall att Quickdomarna var en rättsskandal. Då var det säkert väldigt lätt – särskilt för jurister – att hamna i en reservståndpunkt som blev ett slags räddning när man insett (eller misstänkt) den inledande förvillelsen. Reservståndpunkten är, att när nu Bergwall blivit frikänd ska han, oavsett om frikännandet var rätt eller fel, betraktas som oskyldig. Och det är fel att hävda att frikännandet var oriktigt. För i varje fall som jurist bör man inte ifrågasätta frikännande domar. Den ståndpunkten kändes nog hedervärd, kanske rentav lite självklar.

Men i en situation där ett frikännande är förenat med starkt klander mot ett antal personer vore det naturligtvis egendomligt om frikännandet inte fick ifrågasättas. De personer som har fått löpa gatlopp i medierna för att de skulle ha åstadkommit århundradets rättsskandal får naturligtvis försvaras. I Quickärendet gäller det framför allt Christer van der Kwast, Seppo Penttinen, Claes Borgström, Sven Å Christianson och Birgitta Ståhle.

Detta borde mina kolleger juristerna ha förstått. Att inta reservståndpunkten var måhända frestande när man hade hamnat snett från början. Men det var inte desto mindre fel. Och dessutom fejt.

Det borde inte vara så svårt för människor att erkänna fel som de har begått. Och att man har tagit miste i en sakfråga borde egentligen inte vara svårt alls att tillstå. Framför allt en stor mängd journalister borde ta sig en rejäl funderare på sin moral i det hänseendet. För det handlar faktiskt om moral. Och det borde också en stor mängd jurister förstå. Som jurist bör man ha hög moral, inkl. förmågan att erkänna att man har haft fel.

Måhända är det enklast att som Sven-Erik Alhem och Nils Schultz hålla fast vid det som var den ursprungliga ståndpunkten för de flesta: Quickärendet är en rättsskandal. Sveriges största. Kanske världens.

PS Jag glömde en person som hävdar att Sture Bergwall blev felaktigt dömd, ursäktat. Departementsrådet Maria Kelt, Justitiedepartementet, menar att det förhåller sig så, och hon säger det också öppet. Och jag vill tillägga att jag respekterar de personer som tror så, och som också vågar stå upp för det. Vill någon säga till mig att han eller hon har samma tro som de tre nämnda personerna men vill slippa att bli namngiven, respekterar jag förstås det och låter bli att nämna namnet. Var och en har förstås rätt till sin tro. Men den jurist som än i dag hävdar utåt att Quick blev felaktigt dömd bör också kunna stå för det med sitt namn. Varför? Det ska jag återkomma till i en senare betraktelse. - Gott 2019!

PS 2 Det bör sägas för tydlighets skull att JK:s beslut bara avser ersättning enligt den s.k. frihetsberövandelagen, inte skadestånd enligt skadeståndslagen. I domstol kan Bergwall begära ersättning enligt båda lagarna. Skadestånd enligt skadeståndslagen fordrar ”fel eller försummelse vid myndighetsutövning”. Jag vågar säga att Bergwall inte kommer att initiera en sådan prövning, den är för riskfylld för honom. Vad det i praktiken kan komma att handla om vid en domstolsprövning är säkert därför ersättning enligt frihetsberövandelagen, där staten har ett strikt ansvar och där det alltså inte fordras ”fel eller försummelse”. (Även sådan ersättning kallas oftast för ”skadestånd”, åtminstone i dagligt tal.)

Söndagsbetraktelse nr 189 (190106)

Sömn är ett ämne som ofta upptar mina tankar. Och i föresatserna för 2019 ingick en strategi: ”Sov ungefär fyra timmar per natt, och ta sedan tupplurar på dagen vid behov. Sov ut rejält någon morgon per vecka.”

Ungefär så har jag sovit i 50 år, och det har passat mig bra. Jag vet att det inte stämmer med sömnforskningen, som starkt förenklat går ut på

- att man som vuxen bör sova 7-8 timmar per natt,
- att man drömmer för lite om man sover mindre, och
- att man minns mycket bättre om man sover ordentligt efter att ha lärt sig något.

Men jag har mina bästa timmar på natten, och det har därför passat mig illa att sova 7-8 timmar under arbetsveckor.

När jag blev pensionär för knappt två år sedan började jag sova mer än tidigare, och brydde mig inte riktigt om hur mycket det blev. Men så småningom märkte jag att det inte var bra. Jag blev ofta slö och odisciplinerad, fick sämre ordning på mina dagar och min tid. Så jag bestämde mig för att återgå till mitt normalschema: fyra timmar per natt, korta tupplurar vid behov och sovorgie någon gång per vecka.

Och så har jag gjort. Men ibland spricker det. Som igår eftermiddag. Jag skulle ta en tupplur vid kvart över 3 på eftermiddagen, högst femton minuter. Men vaknade inte förrän kvart i 6, efter 2 ½ timme! Jag hade glömt att klicka på ”spara” på mobilen efter att ha ställt in väckningstiden. Och kroppen stal den sömn den ville ha.

Så mycket vet jag, att om kroppen får bestämma sover jag mycket mer än jag vill. Och jag vet också att jag inte kan ha väckarklockan alldeles bredvid mig, för då stänger jag av och somnar om. Jag måste tvinga mig att stiga upp, sedan tar det bara några sekunder innan jag är klarvaken.

Så nu har jag infogat ett nytt kom ihåg till sömnföresatsen (misstag som detta har skett tidigare ...): Jag ska alltid fråga mig inför tupplurar: har jag sparat väckningstiden?

Men duger verkligen detta som söndagsbetraktelse? En sådan bör innehålla någon tanke som kan ha ett värde. Tanken här är väl ungefär, att det inte är fel att sova som det passar en men att man bör veta vad man gör. Tja, det får duga.

Söndagsbetraktelse nr 190 (190113)

Vårt främsta samhällsproblem i dag är den bristande integrationen av människor som har kommit till Sverige från andra länder. Gängkriminaliteten, skjutningarna, oron i många skolor, blåljusöverfallen, otryggheten i förorter osv. – allt hör ihop, och integrationsproblemen ligger i botten. Alla förstår att polisen inte kan komma till rätta med svårigheterna, bara försöka ta hand om de mest akuta effekterna.

Två av de böcker jag har läst på senare tid tar upp problemen. Det är Alexandra Pascalidou's "Mammorna" och Joel Halldorfs "Gud: Återkomsten". Båda betonar de förödande effekter som kommer av människors känsla av utanförskap och isolering. Det är ett grundläggande behov hos de allra flesta att få känna gemenskap och tillhörighet.

Mycket tyder på att dagens högerpopulism tycks ha delvis samma rot: förlusten av trygghet, traditioner och känslan av att höra till. Det moderna samhället med dess konsumism och individualism skapar ett slags tomrum hos många, en känsla av övergivenhet.

Så här kommer tio punkter för samhörighet i Sverige:

1. "Glesbygd och förort". Ett nätverk skapas mellan vänorter i Sverige och människorna där. Initieras av kommuner, religiösa samfund, idrottsklubbar eller kulturföreningar. Det ordnas bussresor, föredrag, fester och familjesamverkan. För både invandrare (om jag tillåter mig att använda det ordet) och svenskfödda.
2. Idékonferenser i riksdagen, kommunerna och de religiösa samfunden: "Det här kan vi göra för gemenskapen i Sverige." Statsministern håller ett tv-sänt tal: "Så här kan vi stärka samhörigheten."
3. Sveriges nationaldag, den 6 juni, görs uttryckligen till "en dag för svensk gemenskap" med olika aktiviteter i kommunerna som engagerar både svenskfödda och utlandsfödda.
4. De religiösa samfunden bjuder in till samtal, kulturkvällar, gudstjänster, samarbetsprojekt m.m. med det uttryckliga syftet att stärka gemenskapen på orten.
5. Mammor och pappor i förorten ges ekonomiskt och annat stöd (från kommunen, föreningar eller fonder) för arbete med kvällsvandringar, ungdomslokaler, gruppsamtal m.m.
6. Ungdomar (med eller utan problem) bjuds in att berätta om sina liv i större eller mindre grupper. Vad är det för fel på Sverige? Hur kan vi hjälpas åt för att alla ska trivas bättre?

7. Enkel undervisning ordnas i arabiska, kurdiska, armeniska m.m. i skolan eller på biblioteket, öppen för alla och inriktad på de 100 viktigaste orden. – Ett nätverk skapas av svenskfödda som ger snacka-stöd åt personer som lär sig svenska.

8. Kommunerna, samfund eller föreningar ordnar AWS (after work and school) i skolan, stadsparken, kyrkan, föreningslokalen eller biblioteket några fredagseftermiddagar varje termin. Kanske knytkalas.

9. I skolan ges undervisning om samhörighet och gemenskap. Eleverna uppmanas att ge förslag om hur samhörigheten i samhället kan stärkas.

10. Sveriges television ordnar en tv-sänd tävling om ”Bästa samhörighetskommun” och sänder programmet på lördagkvällar.

Töntstämpel? Ja, det tycker säkert de flesta. Och någon sådan bred satsning kommer aldrig att bli av.

Men det hindrar inte att det vore fint om vi kunde stärka samhörigheten i landet. För både invandrare och sverigedemokrater.

Söndagsbetraktelse nr 191 (190120)

[Jag flyttade först fram denna till den 27 januari och skrev att jag skulle se om jag skulle lägga ut den då eller om jag inte tyckte att det var någon bra idé. Nu har jag tills vidare bestämt mig för att det inte är någon bra idé. Men jag sparar texten här. – Häromdagen hörde jag ett program med den s.k. Radiopsykologen. Allan Linnér pratade med en kvinna som kände sig ensam och inte visste hur hon skulle göra för att få vänner, eller för att åtminstone få träffa andra ibland.

Själv har jag nog aldrig känt mig ensam, i varje fall aldrig så att jag har lidit av det. Men sedan min älskade Susanne somnade in för ungefär tre månader sedan har jag tillbringat ganska många kvällar på egen hand. Det har varit ovant, men nästan alltid har jag tyckt om det. För ingen kunde ändå ersätta Susanne, och mina barn träffar jag gudskelov ganska ofta. Faktum är också att jag i hela mitt liv har njutit för det mesta när jag har varit för mig själv.

Men ibland, på senare tid, har jag tänkt att det ändå hade varit roligare med sällskap. Som i fredags kväll, när jag såg På spåret och en handbollslandskamp på tv. Säkert satt det andra ensamlevande personer i sina soffor och tittade på samma program. Och några av dem hade förmodligen haft utbyte av att umgås med mig, och jag med dem.

Jag kollade nätet och hittade ganska många exempel på nätverk för ensamstående. Men inget som jag tyckte passade mig. Och som den regelmänniska jag är började jag då formulera regler för ett nätverk som möjligen skulle kännas bra att initiera och ingå i. Så här blev reglerna efter en del funderande:

1. Nätverket är för personer som lever ensamma och inte har en parrelation. Personer i alla åldrar får vara med.
2. Personerna i nätverket ska kunna träffas smidigt. (Om jag skulle ingå skulle det kunna vara för personer som bor i Uppsala eller Stockholm.)
3. Nya medlemmar av nätverket kan bjudas in av vem som helst av dem som redan ingår. Men för överskådlighetens skull bör det vara ett max.antal, t.ex. 300. (I början är det naturligtvis betydligt färre, kanske tio eller tjugo.) Man kan lämna nätverket när man vill. (Ska den som får en fast parrelation vara tvungen att lämna? Det tål att fundera på.)
4. Kommunikation sker per mejl, sms eller messenger. Telefon kan användas i mindre grupper efter överenskommelse. Alla ska kunna nås på e-post. (Det bildas av olika skäl inte någon grupp på Facebook, i varje fall inte inledningsvis.)

5. Vem som helst kan bjuda in andra i nätverket till i princip vilken aktivitet som helst. Man är fullkomligt fri att tacka nej, eller att inte svara alls om inbjudan är bred. (Själv vill jag nog oftare vara ensam än umgås, men jag vill samtidigt gärna känna att det är naturligt att ta initiativ till att träffas.)

6. Man kan bjuda in alla i nätverket till en aktivitet (och i så fall får man oftast sätta stopp efter ett visst antal anmälningar), eller någon eller några som man väljer ut. (Det kan alltså skapas grupperingar inom nätverket.)

7. Alla i nätverket får e-postadress till alla andra. Även telefonnummer och messengeradress kan, men behöver inte, lämnas till alla. Det förutsätts att uppgifterna hanteras med omsorg och hänsyn.

8. Exempel på aktiviteter kan vara:

- Man träffas och ser en film eller ett tv-program. Kanske diskussion efteråt.
- Man bildar en bokcirkel eller en filmcirkel med några i nätverket.
- Man ser något sportevenemang tillsammans. Live eller på restaurang eller hemma.
- Man träffas och äter lunch eller middag, hemma eller på restaurang. Två eller flera.
- Man gör en resa tillsammans. Långresa eller dagsutflykt.
- Man går på konsert, teater, författarsamtal e.d.
- Man firar jul, nyår, midsommar eller någon annan helg tillsammans.
- Man träffas och fikar, eller tar ett glas vin.
- Man ordnar en insamling för något gott ändamål.

9. Vid behov tillsätter man en grupp som kan revidera eller komplettera reglerna för nätverket. (I början är det praktiskt om den som har tagit initiativet bestämmer reglerna.)

Jag undrar om ett sådant nätverk skulle bli bra? En tanke är förstås att det som annars skulle kännas påfluet eller konstigt – att fråga andra om träffar eller att bjuda in till aktiviteter – skulle kännas helt naturligt i nätverket.

Möjligen prövar jag.]

I valet röstade jag på Moderaterna för att jag hade utfäst mig att rösta på det parti som vann min saklighetstävling (se Söndagsbetraktelse nr 172, <http://goranlambertz.se/sondagsbetraktelse-nr-172/>). Tävlingen gick ut på att avstå från påhopp, självberöm, fulpolitik och onödigt käbbel, och M vann alltså. Jag berömde Ulf Kristersson, som inte över huvud taget hade ägnat sig åt påhopp eller självberöm i valrörelsen.

Inför statsministeromröstningen i fredags sa Ulf Kristersson i riksdagen att C och L hade

- abdikerat från sitt politiska ansvar,
- inte litat på sin politiska övertygelse och sin politiska integritet,
- agerat hållningslöst och principlöst, och
- ägnat sig åt ren politisk dubbelmoral.

Det var inte särskilt svårt för någon att se vad det var som C och L gjorde. De ansåg det viktigare att utestänga SD från direkt politisk makt än att få till stånd en borgerlig regering. Och de drog konsekvenserna av detta.

Man kan tycka vad man vill om detta ställningstagande, och jag säger ingenting i frågan om det var bra eller dåligt. För min del hade jag utan svårighet kunnat acceptera det motsatta. Men att kalla partiernas ställningstagande för bl.a. ”hållningslöst och principlöst” är enligt min mening orimligt, för att inte säga direkt felaktigt.

När jag röstade på M trodde jag att Ulf Kristersson var en sådan politiker som avstår från påhopp och håller sig till sakfrågorna. Men jag hade fel. De beskyllningar som han

nu riktar mot C och L slår rekord.

I osaklighet.

Söndagsbetraktelse nr 192 (190127)

Vår filmcirkel hade sitt fyrtiofemte möte i fredags kväll. Den här gången hade vi sett Cold war av Pawel Pawlikowski. Och en fråga var vilket betyg den skulle få. Vi betygsätter alla filmer på en skala från 1 till 10.

Jag såg filmen strax före jul och tyckte mycket om den. Det fick bli en nia, betyget för en mycket mycket bra film som ändå inte är sådan att den nästan får tiden att stanna (tiorna).

För några dagar sedan satte jag mig för att skriva några rader om filmen. Jag behövde hjälpa minnet på traven inför filmcirkelmötet och dessutom förklara för mig själv varför jag hade hamnat i betyget 9. Så jag läste ett par recensioner och tittade på filmens trailer – det hade jag inte gjort tidigare.

När jag såg trailern blev jag lite tagen. Den är så vacker. Och det gjorde att jag bestämde mig för att se filmen igen, om den fortfarande gick. Jag kollade Uppsalabiografernas utbud och Royal skulle visa den en sista gång påföljande dag kl. 15.

Filmen är svartvit och utspelar sig mellan åren 1949 och 1964, mestadels i Polen men också i Paris och Belgrad. Den handlar om kärleken mellan Wiktor, en dirigent som är 30-35 år när filmen börjar, och Zula som är sångerska och runt 20. Polen är hårt kommunistiskt och svårt att leva i. Wiktor flyr till Paris och Zula besöker honom där. De gifter sig sedan på varsitt håll men glömmer aldrig varann. När Wiktor återvänder till Polen för att vara med Zula döms han till fängelse i 15 år för sin olagliga flykt.

Efter att ha sett om filmen höjde jag mitt betyg till 10. Den är vackrare än kanske någon annan film som jag har sett. Bilderna, men också musiken. Nästan så att tiden stannar.

Söndagsbetraktelse nr 193 (190203)

För första gången har Harry Martinsons Aniara filmatiserats. Manus har skrivits av Pella Kågerman och Hugo Lilja, som också har regisserat. Filmen har fått högsta betyg i SvD och näst högsta betyg i DN och UNT. Mycket beröm.

Jag såg filmen i fredags kväll, då det var Uppsalapremiär. Den är hemsk men mycket bra. Naturligtvis kan berättelsen inte vara annat än hemsk. Rymdskeppet Aniara lämnar den förstörda Jorden på flykt mot Mars men kommer ur kurs och fortsätter ut i världsrymden utan hopp, det är kusligt. Ingen hjälp finns att få. Människorna ombord dör allt eftersom, många tar sitt liv. I den näst sista filmsekvensen har det gått 23 år sedan Aniara lämnade Jorden. I den sista har det gått knappt sex miljoner år.

I går lördag läste jag boken. Det hade jag inte gjort förut men kände igen några ofta citerade passager. Hela boken är på vers. Jag minns när Harry Martinson hade utsetts till mottagare av Nobelpriset i litteratur 1974 (tillsammans med Eyvind Johnson) och fick

frågan vilken han såg som sin främsta bok. Han svarade lite dröjande på sin milda blekingska: ”ja, jag vet inte, men jag är ju väldigt glad åt att ha skrivit Aniara”. Som de flesta vet blev Harry Martinson inte lycklig av Nobelpriset, tvärtom. Han tog sitt liv 1978.

Jag hade tidigare förstått det så att Aniara är en berättelse som inte ger något hopp. Det finns inte någon Gud och inte något liv efter detta. Harry Martinson bekänner sig till ateismen och beskriver tron som något människorna tar till för att orka leva. Så har jag trott. Och visst beskriver han påhittade religioner och galna kulturer. Men han ger också en antydning om att något finns som ligger utanför det fattbara:

Och då, fast inget yttre tecken märktes
jag hörde tingen tiggande förkunna
ett djupt mysterium som tyst förstärktes
av mimagravens ljus, de snart förbrunna.

Det finns också tecken i diktverket på att Harry Martinson håller öppet för att det finns en Gud på Jorden, om än inte på Aniara.

Vad han säger mer än något annat är förstås: Ta hand om Jorden.

Vi kom från Jorden, Doris land,
klenoden i vårt solsystem,
det enda klot där Livet fått
ett land av mjölk och honung.
Beskriv de landskap som där fanns,
de dagar som där grydde.
Beskriv den människa som i glans
sitt släktes likdräkt sydde
tills Gud och Satan hand i hand
i ett förstört förgiftat land
kring berg och backar flydde
för människan: askans konung.

Söndagsbetraktelse nr 194 (190210)

Det samhälle ni byggt upp är för hemskt. Så skrev en ung vän till mig. Han har ett liv som inte alltid är lätt, med ett tidigare omfattande missbruk men ett begynnande lovande författarskap. Jag hjälper honom ibland. Han har inte fått träffa sin tvååriga dotter på över ett år, och hans känsla är att de sociala myndigheterna helst vill slippa problemet. Han längtar varje dag efter sin lilla flicka.

Min första lite trötta reaktion var, att sluta anklaga mig och min generation. Du har det nästan så bra som du kan få det här i Sverige. Bara du sköter dig kommer allt att gå bra. Det har blivit väldigt mycket bättre här i landet de senaste 50 och 20 åren, se bara på siffrorna över en allt bättre levnadsstandard. Försök göra något själv i stället för att skylla ifrån dig.

Men så hejdade jag mig och tänkte att det aldrig är rätt att bara avfärda. Och tänk om han har mer rätt än fel? Hur bra är egentligen det samhälle som vår generation har byggt upp?

Det här är ju en fråga som man inte kan klara av på en kafferast, eller i en söndagsbetraktelse. Men låt oss se på några saker som faktiskt inte är så bra. Som att vi i många sammanhang är alldeles för hårda. Att vi ibland tycks ha förlorat vårt sinne för nyanser och proportioner. Att våra reaktioner handlar för lite om förståelse och verklig vilja att ta itu med problemen.

Här är några exempel bland många:

- När Stefan Löfven hade blivit omvald till statsminister fanns det trådar i sociala medier där budskapet var ”Christer Pettersson, kom tillbaka, här finns något du behöver göra”. Annie Lööf utsattes för en lång och hård hatkampanj i vissa kretsar under regeringsbildningsprocessen.
- Svenska Kraftnäts GD Ulla Sandborgh fick sparken efter felaktigheter hos myndigheten som möjligen är allvarliga men där hennes försummelse – utifrån vad man har fått veta – ter sig relativt begränsade. Den nygamle ministern Ygeman såg nog ett behov av att visa att han minsann inte lägger fingrarna emellan.
- Flera myndighetschefer m.fl. har under senare år utsatts för mediedrev och efterföljande processer trots att deras fel i grunden har varit ganska små. Några exempel är Anders Hamsten, Margareta Åberg, Susanne Ackum, Harriet Wallberg, Maria Ågren, Anna Johansson och Anders Ygeman. Alla är mycket bra personer som har slarvat eller gjort något oförsiktigt, men utan att berika sig eller vilja skada. Inget ont uppsåt hos någon såvitt man kan se.
- Benny Fredriksson jagades bort från Kulturhuset Stadsteatern i Stockholm efter medieanklagelser om ett hårt och okänsligt chefskap. Han berördes så illa att han tog sitt liv.
- Psykisk ohälsa bland unga har ökat kraftigt på senare år. Brister i skolans funktion och förändringar på arbetsmarknaden anges som två av orsakerna.
- Stora problem i förorter till våra storstäder bemöts i stor utsträckning med hårdare tag. Vi har fått en spricka i vårt samhälle som har skapat kriminella gäng, skolproblem och mycket annat sorgligt.

Kopplingen mellan trötta ovilliga myndigheter, orimliga uttryck för hat, en mediejäkt utan proportioner, psykisk ohälsa bland unga och våld i förorterna är naturligtvis inte uppenbar. Problemen har helt eller delvis olika orsaker. Men möjligen är de exempel på ett samhälle med en särskild sorts problem. En ny hårdhet.

Omdömet ”det samhälle ni byggt upp är för hemskt” förtjänar vi väl ändå inte. Eller?

Söndagsbetraktelse nr 195 (190217)

Det här är första gången sedan jag började skriva söndagsbetraktelser som min födelsedag infaller just på en söndag. Jag blir 69 i dag, och det är ju inte mycket att bråka om. Men nästa gång är det jämna år. (Märkvärdigt nog kan man vänja sig vid tanken på att snart vara 70.)

Frågan är hur en 70-årsdag ska firas. Redan för länge sedan bestämde jag mig för att det skulle bli en resa till någon favoritstad. Och allra bäst är Rio de Janeiro, så även platsen för firandet har stått klar ganska länge.

Jag har tänkt leva tills jag blir 104 år. Firandet av jämna födelsedagar har sett ut, resp. planeras, så här:

10 år	Hemma i Kisa med familjen
20 år	I gymnasistlägenheten i Linköping med kompisarna
30 år	I studentlägenheten i Uppsala med kamraterna
40 år	I parhuset i Uppsala med vännerna
50 år	På lokal i Uppsala med släkt och vänner
60 år	I Santiago de Chile med Susanne och Petter
70 år	I Rio de Janeiro med familjen
80 år	I New York eller Istanbul med familjen
90 år	På restaurang i Uppsala
100 år	På hemmet

Men livet består inte bara av jämna födelsedagar, utan även av t.ex. ojämna födelsedagar. Som i dag. Och nog är det något alldeles extra med all den kärlek som strömmar emot en på Facebook. Jag är väl barnslig, men jag måste säga att jag gillar det väldigt mycket.

Över huvud taget är förhållandet människor emellan annorlunda än det var förr i tiden. Det är mycket vanligare i dag med öppen och uttrycklig uppskattning – och faktiskt kärlek. Sådant förekom nästan inte när jag var barn. Och knappast när våra barn var barn heller. Det är nog mest av allt en positiv effekt av sociala medier.

Förra söndagen skrev jag om ”en ny hårdhet”, nu om ”en ny mjukhet”. Hur går det ihop? Jag får återkomma till det.

Söndagsbetraktelse nr 196 (190224)

För en tid sedan läste jag Owe Wikströms bok ”Den dolda dörren – om undran inför döden”. Sedan dess har jag funderat en del kring den. De flesta av oss tänker nog ibland på frågor kring vår egen död, inte minst vad det innebär *att vara död*. Och det är just den frågan som boken handlar om. Författaren deklarerar klart att boken ska röra just det, och inte sådant som vi annars gärna glider över till att tala om. Som saknaden efter andra som har dött, sjukdom och lidande, religionernas betydelse eller sjukvårdens behandling av döende människor och deras anhöriga.

Under arbetet med boken träffar Owe Wikström en grupp människor som samtalar om vilken roll kultur och natur kan ha som andlig tröst. De bestämmer sig för att samspråka om bokens ämne: Vad innebär det att vara död? De tre huvudpersonerna i gruppen skriver också varsin text, som återges i boken. På frågan ”finns det något efter döden?” ger de i princip tre olika svar: ”Nej” (Lasse, icke troende), ”kanske” (Ann, undrande) respektive ”ja” (Hans, troende). Och de motiverar sina svar på ett intressant sätt, bl.a. utifrån de personer som de kallar sina andliga ledsagare: Harry Martinson (Lasse), Marcel Proust (Ann) och Johann Sebastian Bach (Hans).

Författaren själv ligger närmast ett ”kanske”, eller ”troligen”. Han skriver att han i

gudstjänsten, särskilt vid nattvarden, ofta har känt att vi levande människor ingår i en bedjande och lovsjungande gemenskap med dom som befinner sig ”bakom den dolda dörren”, de döda. Det har gett honom en hel del tröst. Den dragning som vi alla kan känna efter en mänsklighetens och livets urkälla låter oss ana, säger han, att våra avlidna anhöriga inte är långt borta.

Själv ligger jag närmast ett ”nej”, även om jag ibland har upplevt ett slags evighetskänsla som jag inte riktigt kan förklara. Visst finns det en andlig dimension i underbara naturupplevelser, ibland i film och musik och i gudomligt vackra kyrkorum. Men vad det andliga egentligen ”är”, det är svårt att säga. Att det andliga finns där som en bro mellan livet och döden kan man inte utesluta. Men jag lutar åt att även andligheten kan förklaras vetenskapligt och i den meningen är icke-religiös. Hur ljuvlig den än kan vara. Som när kroppen känns tyngdlös och man är absorberad av det underbara som sker. En blåsippa som rör sig lätt i vinden, musik så man nästan svävar, ett barns lilla hand. Upplevelsen av att tillvaron är fulländad, just där och då.

Jag tycker mycket om Owe Wikströms bok. För att den inte alls väjer för det svåra. För att den behandlar detta svåra med full respekt för alla trosriktningar. Och för att den skänker en insikt: det är här vi står.

Söndagsbetraktelse nr 197 (190303)

Det är ett känt faktum att man nästan alltid njuter mer av musik om man ser den som sjunger eller spelar samtidigt som man hör musiken. Ännu större är skillnaden om musiken åtföljs av fin dans.

Ändå blev jag förvånad när jag såg fantastisk dans i ett klipp på Facebook häromdagen och sa till mig själv att ”det där är en helt underbar låt, vad är det den heter nu igen?”. Efter att ha rannsakat mitt ganska dåliga musikminne konstaterade jag att det var Lady in red med Chris de Burgh. Och den har jag aldrig varit väldigt förtjust i. Jag lyssnade på den igen på Spotify och tyckte ”sådär”. Men när jag sedan spelade upp dansnumret på nytt var jag trolldunden – av dansen men kanske framför allt av musiken, Lady in red.

Varsågod att syna mig den som så önskar. Här finns dansnumret: <https://www.facebook.com/gorodpermru/videos/1789415554425884/UzpfSTEWMDAwMDE4MDA5ODYyMDpWSzoyNDY3MzQ2MDAzMjgwMDE4/>. (Lady in red kommer efter ungefär 4.45 och varar bara 30 sekunder. Man kan förstås snabbhoppa dit, men även det övriga är mycket njutbart. – Ursäkta stölden, Shabnam Alizadeh.)

Jaja, smaken är förstås olika. Men om inte förr så vet jag nu att musik kan förtrollas av dans.

Söndagsbetraktelse nr 198 (190310)

(Eventuellt den om att prata om sina svagheter. Annars kanske någon av de påbörjade? Eller någon om London. Kanske den sistnämnda helst.)

Den här betraktelsen skriver jag i London efter en mycket speciell lördag. Jag är här som gäst på ett fredssymposium som anordnas av Ahmadiyya, en gren inom Islam som uppstod i Punjab i Indien i slutet av 1800-talet och som numera anförts av den femte

kalifen (gemenskapens religiöse ledare). Han är verksam i London. Ahmadiyya har ungefär 10 miljoner medlemmar i världen, ett par tusen i Sverige.

Ahmadiyya erkänns inte av den muslimska majoriteten, och dess medlemmar har varit förföljda som avfällingar sedan 1953, en förföljelse som sanktionerades av det pakistanska parlamentet 1974. Då beslöts att Ahmadiyya inte skulle anses tillhöra Islam.

Men rörelsen har en imponerande verksamhet över i stort sett hela världen, med stark inriktning på högre utbildning, fredsarbete och hjälp till fattiga länder. Ett motto är ”kärlek till alla, hat mot ingen”. Sedan 2004 anordnar man i mars varje år ett fredssymposium i London och delar då också ut ett fredspris. I år gick detta pris till en organisation vid namn ”Teachers without borders”, som undervisar barn i de mest bortglömda hörnen av världen. Och som gör det genom volontärarbete enbart. Ahmadiyyas hela verksamhet finansieras för övrigt genom medlemmarnas donationer och volontärarbete.

Man kan väl tycka att det är meningslöst att en liten religiös organisation försöker göra insatser för freden. För vad kan man egentligen åstadkomma? De beslut som verkligen spelar någon roll tas ju framför allt av regeringarna i de viktigaste länderna, och i FN. Men man ska inte underskatta kraften i ett hängivet, outtröttligt och envist engagemang. När små organisationer, kyrkor och enskilda engagerar sig i fredssträvandena kan det så ett första frö till försoning. En god idé kan börja leva.

En av talarna på symposiet sa något som i hög grad är värt att reflektera kring:

There can be peace on earth only if there is peace within us.

Söndagsbetraktelse nr 199 (190317)

I veckan var det min älskade Susannes födelsedag, och även ett halvår sedan hon somnade för gott. En vecka med extra många tankar. Om hur det blir när livskamraten är borta. Om hur det kunde ha varit om hon fått leva. Då hade hon bl.a. fått se sitt lilla barnbarn Sally, en månad och en vecka gammal i dag. Ju underbarare Sally är, desto ledsnare kan man bli för att Susanne aldrig fick hålla henne i sin famn.

Att saknaden inte skulle bli mindre på ett halvår, det hade jag redan förstått. För det har flera personer med samma erfarenhet sagt. Det dröjer flera år, kanske tio, kanske mer. Och det är så mycket man saknar. Någon att dela glädjen med, att berätta för, att reflektera tillsammans med. Och jag kommer på mig själv med att sakna intensivt en del saker som Susanne ofta sa. Som ”kära barn!” när hon tänkte på något av våra barn och kanske bekymrade sig lite. Eller ”kaffe?” när det var dags för Rapport på kvällen. Hon kom ihåg det mesta mycket bättre än jag. Och hon kunde svara på nästan alla frågor om naturvetenskap.

När vi fick Susannes förfärliga sjukdomsbesked i juli 2017 kunde jag inte låta bli att haka på en sannolikt ovetenskaplig förhoppning, att cancer skulle kunna botas med hjälp av cannabisolja. En person i Serbien gav beskedet att han kunde bota Susanne med en olja som han hade. Det hade varit olagligt att ta in cannabisoljan i Sverige, men jag ville pröva. Och ett par läkare som vi frågade sa att ”de kunde förstå om vi ville försöka”. Men Susanne sa nej till sist. Utan något vetenskapligt stöd ville hon inte pröva

den möjligheten. Jag beundrar henne så mycket för det.

För några dagar sedan talade jag med en kvinna som förlorade sin man för något år sedan. Hon talade om sin saknad, men också om den tröst hon känner över att ha fått leva så många år med en så varm och fin människa som hennes man var. Det var så gott att höra, och så fint att få den insikten. För just en sådan tröst kan sannerligen även jag känna.

De senaste veckorna har en särskild bild på Susanne ofta kommit för mina ögon. Hon sitter i en stol framför badrumsspegeln på hospice i sin fina morgonrock och får hjälp av två sköterskor med sin morgontoalett. Hennes ansikte är både glatt och ledset när hon tittar på mig. Bara något dygn senare var hon död.

Söndagsbetraktelse nr 200 (190324)

Det väckte stor uppmärksamhet när Lagrådet i veckan underkände regeringens förslag till förbud mot att delta i terroristorganisationers verksamhet. I Facebookflödet och på andra håll såg och hörde jag utrop om hur hopplöst Lagrådet är ibland. Det borde väl alla begripa hur orimligt det är att man inte skulle kunna införa ett så oerhört angeläget förbud.

Jag läste Lagrådets yttrande för att se om det möjligen kunde finnas någon lucka i det. Vad Lagrådet har sagt är att regeringens förslag strider mot den grundlagsskyddade s.k. föreningsfriheten, alltså friheten ”att sammansluta sig med andra för allmänna eller enskilda syften”. Och regeringens motivering till att förslaget är tillåtet är att föreningsfriheten bara omfattar sammanslutningar som har en lovlig verksamhet.

Det råder ingen som helst tvekan om att Lagrådet har rätt och regeringen fel. Det är inte alls så att föreningsfriheten bara omfattar föreningar med en verksamhet som är lovlig. Det visar Lagrådet i sitt yttrande på ett ovanligt omsorgsfullt och tydligt sätt. Och man sammanfattar sin bedömning så här:

”Enligt regeringsformens ordalydelse begränsas inte grundlagsskyddet för föreningsfriheten till att enbart avse lovlig verksamhet. Det förhållandet att den sedan länge befintliga kriminaliseringen av olovlig kårverksamhet har ansetts kräva ett särskilt undantag från skyddet talar starkt mot att ett sådant implicit undantag kan tolkas in i regleringen. Det stöd som finns i förarbetena till regeringsformen för en sådan inskränkning av skyddets räckvidd är vagt och motsägelsefullt. Andra förarbetsuttalanden talar tydligt emot den tolkning som görs i lagrådsremissen. En sådan tolkning riskerar dessutom att göra grundlagsskyddet illusoriskt eftersom det kan ändras genom vanlig lag. Sammanslutningar med olovlig verksamhet har tidigare inte ansetts sakna föreningsfrihetens skydd. Det förhållandet att endast en del av en sammanslutnings verksamhet träffas av kriminaliseringen kan inte anses medföra att grundlagsskyddet faller bort.”

Så min undersökning gav ett mycket bestämt svar: nej, det finns inte någon lucka i Lagrådets yttrande. Då är frågan vad lagstiftaren ska göra nu. Det finns två möjliga vägar, och jag ber om ursäkt om jag upprepar vad som kan ha stått eller sagts på andra håll:

1. Ändra grundlagen. Det är inte särskilt svårt eller långtgående att göra i fråga om just

föreningsfriheten. För det finns redan i dag två rätt speciella undantag från föreningsfriheten, och ett tredje undantag kan föras in utan större komplikationer. Så här står det i grundlagen i dag: ”Föreningsfriheten får begränsas endast när det gäller sammanslutningar vilkas verksamhet är av militär eller liknande natur eller innebär förföljelse av en folkgrupp på grund av etniskt ursprung, hudfärg eller annat liknande förhållande.” Man kan göra ett tillägg så att det står t.ex. så här: ”Föreningsfriheten får begränsas endast när det gäller sammanslutningar vilkas verksamhet är av militär eller liknande natur, *sammanslutning av personer som begår särskilt allvarlig brottslighet* eller *vars verksamhet* innebär förföljelse av en folkgrupp på grund av etniskt ursprung, hudfärg eller annat liknande förhållande.”

2. Begränsa förbudet till utländska medborgare eller svenska medborgare som inte är i Sverige. Den möjligheten har lagstiftaren genom en särskild bestämmelse i grundlagen som ger svenska medborgare i Sverige ett starkare skydd än andra.

Om alternativ 1 väljs kan förbudet inte införas förrän år 2023, efter nästa riksdagsval. Om alternativ 2 väljs kan det införas redan nu, utan grundlagsändring. Det framgår inte av regeringens motivtexter i den s.k. lagrådsremissen om den möjligheten har övervägts.

Jag har inte tänkt igenom om alternativ 2 skulle vara godtagbart och tillräckligt effektivt. Den saken kräver i alla händelser ordentliga överväganden. Men annars är det enligt min mening fullt acceptabelt att ändra grundlagen och vänta fyra år på att förbudet kan träda i kraft. Vi får vänja oss vid att lagstiftning som rör grundläggande värden tar tid att genomföra.

Söndagsbetraktelse nr 201 (190331)

Tre någorlunda korta noteringar runt tre av veckans nyheter:

1. **Swedbank** är på alla läppar. Uppdrag gransknings reportage var suveränt, ibland är man verkligen glad för grävande journalister. Men en central fråga kan man inte låta bli att ställa sig: Hur stor är egentligen Birgitte Bonnesens skuld? Det är en sak om hon inte kände till de skumma kontona, fast hon som VD borde ha vetat. Att hon (i så fall) litade på sina underlydande, det tycker jag man kan ha förbarmande med även om det tycks ha varit oförsvarligt i det läge som hade uppkommit. Det är en helt annan sak om hon faktiskt kände till bankens kontakter med den beryktade advokatbyrå Mossack Fonseca i Panama och andra ljusskygga aktörer, men inte berättade det för myndigheter och medier. Då är hennes skuld avsevärt större.

Jag märker hur handikappad jag är av att inte förstå hur banker fungerar. Vad vet egentligen cheferna och vad bör de veta? Hur mycket delegeras, och hur mycket bygger på tillit i organisationen?

Hoppas att det snart klaras ut om det som Birgitte Bonnesen gjorde var direkt bedrägligt eller bara oförsvarligt.

2. **Brexit** är också på allas läppar. Man häpnar verkligen över oordningen i UK när det gäller beslutsfattande och ansvarsfördelning på högsta nivå. Den som har sett dokumentären om David Camerons kämpande innan landet gick till folkomröstning får intrycket av en hopplös politisk kultur. Varför är det så? Britterna är verkligen inte dummare än vi andra. (Mitt intryck från tio års arbete med internationella förhandlingar

är det motsatta. Britterna var nästan alltid de mest pålästa, bäst förberedda och – ja faktiskt – smartaste.)

Handlar det kanske om traditioner som har gått över styr? Nog är det ganska omoget och dumt med parlamentsdebatter som inte kan hållas i lugn och saklig ton, utan där man ska ropa, bua, heja eller muttra hela tiden. Föder inte en sådan debattkultur ett slags oansvarighet? Kanske skulle britterna få lite bättre ordning om de började med att skapa ordning i sitt parlament?

3. **Terroristlagstiftningen** är inte på allas läppar, men på ganska mångas. I veckan drog regeringen tillbaka sitt förslag efter Lagrådets kritik, och det var naturligtvis klokt. Nu överväger man nästa steg. Då har några debattörer stigit fram och hävdade att ett förbud mot deltagande i terroristorganisationers verksamhet kan åstadkommas med några ganska enkla penndrag i det befintliga förslaget. Man skulle nämligen kunna utnyttja grundlagens undantag (från föreningsfriheten) för "sammanslutningar vilkas verksamhet är av militär eller liknande natur". Tanken är att terroristorganisationerna faller in under den beskrivningen, att deras verksamhet alltså är "av militär eller liknande natur". Statsvetarprofessorn Olof Petersson hävdade t.ex. detta på DN debatt (29.3).

Och det kan man kanske tycka, terroristverksamhet är väl nästan som militär? Och ändå är idén alldeles tokig. Det beror på att undantaget infördes för att möjliggöra ett par förbud som redan fanns när grundlagen tillkom, och som handlade om helt andra typer av företeelser. Det inriktade sig mot s.k. olovlig kårverksamhet och politiska uniformer med anledning av det som hade hänt i Europa och Sverige på 1930- och 40-talen.

Att hävda att detta undantag i dag skulle ge rätt att förbjuda deltagande i t.ex. IS verksamhet är (ursäkta) riktigt dålig juridik. Visserligen är parallellen inte omöjlig i sak. Men att nu försöka göra undantag från en grundlagsskyddad rättighet för en ganska väsensskild företeelse som man inte alls tänkte på när bestämmelsen infördes, det vore minst sagt riskfyllt. Juridiken gillar inte den sortens manövrer. Risken är mycket stor att Lagrådet skulle underkänna även det resonemanget. Och risken är lika stor att domstolarna skulle vägra döma enligt lagen, om den ändå genomfördes.

Ett sådant bondförsök bör lagstiftaren absolut inte ge sig in på.

Söndagsbetraktelse nr 202 (190407)

Varför är människorna i England ett snäpp varmare och trevligare än människorna i Sverige? För så är det verkligen. Det påstår jag utan något som helst anspråk på vetenskapligt belägg.

Nu har jag varit i England två gånger på tre veckor, och båda gångerna har jag slagits av vänligheten. Precis så var det när jag gjorde min första rejäla utlandsresa, år 1967, med Kisakompisen Peter. Resan gick till England, och vi 17-åringar förundrades över trevligheten. Och så har det varit varje gång jag har varit där sedan dess. Det gäller poliser, flygplatspersonal, hotellanställda, serveringspersonal, museivakter, människor på fotbollsstadion, butiksanställda, myndighetspersoner och folk man ber om hjälp med ditten och datten. Alla. Eller åtminstone nästan alla. Ett snäpp varmare och trevligare.

Vad man undrar är ju om det är dom eller vi som avviker. Och om detta råder det inte någon tvekan. Påstår jag, återigen utan något anspråk på vetenskaplighet. Det är

England som avviker. I Australien kändes det visserligen ungefär likadant, men där har jag bara varit en gång så det vågar jag inte dra några (ens ovetenskapliga) slutsatser av. I resten av världen är intrycket snarare som i Sverige; de flesta känns rätt neutrala. Inte otrevliga men inte heller särskilt trevliga. (USA är en historia för sig, det får vi ta en annan gång. Där ska jag resa sex veckor i sensommar, så jag får börja med att fylla på mina intryck.)

Jag frågade varför. Och jag blir svaret skyldig – även utan anspråk på vetenskaplighet.

Nog är det synd att England lämnar EU. Men landet och människorna (och fotbollen) finns där ju ändå.

Söndagsbetraktelse nr 203 (190414)

I torsdags ägnade jag nästan fem timmar åt Ruth Bader Ginsburg, 86-årig domare i amerikanska Högsta domstolen. Först såg jag den två timmar långa biofilmen om henne, ”En kvinna bland män”. Och sedan såg jag dokumentären, ”RBG”, som hade premiär strax före spelfilmen hösten 2018. Jag avslutade med att skriva några ord om de båda filmerna (som jag brukar). Och jag satte betyg (som jag också brukar).

Jag hade inte förstått Ruth Bader Ginsburgs enorma betydelse i arbetet mot könsdiskriminering. Hon drev sju fall till USA:s högsta domstol och vann sex av dem. Med sitt arbete var hon den som betydde klart mest för att se till att lagar som diskriminerade kvinnor förklarades stå i strid med den amerikanska konstitutionen. Och det var inte småpotatis i ett land som i början av 1970-talet hade hundratals lagar som innehöll könsdiskriminerande regler. Bland annat slogs det fast att mannen ansvarar för familjens försörjning och att kvinnan i många hänseenden är skyldig mannen lydnad.

Dessa viktiga insatser gjorde Ruth Bader Ginsburg under 30 år som professor och advokat, på 60-, 70- och 80-talen. Och hon gjorde det med juridiken, god strategisk blick och stor skicklighet som vapen. Hon var lågmäld och lite blyg, aldrig självhävdande men djupt imponerande. När President Clinton skulle nominera en ny domare i USA:s Högsta domstol 1993 var det hennes man Martin Ginsburg (välkänd skattejurist i New York) som kampanjade för henne. Clinton bad henne komma till Vita huset för en intervju. Hon var i princip okänd för honom, men efter en kvarts samtal var han fast förvissad om att det måste bli hon. I senaten godkändes hennes kandidatur med 96 röster mot 3.

Biofilmen tycks ge en i allt väsentligt korrekt bild av hennes liv och karriär. Och den är fascinerande. Men tyvärr är den alltför Hollywoodsk för att kunna få ett riktigt högt betyg. Ibland har händelserna dramatiserats på ett sätt som saknar trovärdighet. Så den är en sju. Dokumentären är mycket bra, en åtta på gränsen till nia.

Ruth Bader Ginsburg själv är en tia.

Söndagsbetraktelse nr 204 (190421)

Jag satte mig för att rensa lite bland mina Facebook-vänner. Anledningen var att jag hade börjat närma mig max.antalet. Och lite utrymme vill man ju ha för nya trevliga vänner.

Men då var förstås frågan vilka som kunde tas bort. Det borde väl helst vara sådana personer som över huvud taget aldrig hör av sig på vare sig det ena eller det andra sättet. Men då duger inte mitt minne som utslagsfaktor. Så det skulle bli ett jäkla jobb att hitta rätt bland de nästan 5 000 personerna. Jag försökte en stund, men storknade. I stället scrollade jag snabbt igenom några hundra och upptäckte något: Det fanns många dubbleringar. Alltså personer som hade flera konton och som jag hade blivit vän med två gånger eller någon gång rentav tre.

Så jag gick igenom alla vännerna och avfrendade dubbletterna utifrån kriteriet ”mest aktiva kontot behålls”. Vips hade 50 försvunnit. Och under processen hittade jag ytterligare ett antal som kunde tas bort. Några var avlidna och några hade varit helt passiva under flera år.

Fast det var egentligen inte rensningen betraktelsen skulle handla om, utan om det som jag upptäckte: Hur trevligt det var med alla vänner som fanns där med bild. Och hur uppenbart det blev att Facebook har ett stort värde. Just för vännerna och allt som de betyder och för med sig. Tänk bara på dessa vinster:

1. Lätt att hålla ihop släktgrupper.
2. Smidigt att återknyta till gamla tiders vänner och bekantskaper.
3. Samhörighet inom vissa grupper med gemensamma intressen.
4. Särskild samhörighet kring vissa händelser som berör.
5. Hur peppande det är med det positiva bemötandet.
6. Kontaktskapandet, där några av de nya vännerna blir mycket värdefulla.
7. Massan av hyllningar när man fyller år.
8. Intressant och tidig information, tips och goda synpunkter.
9. Vissa vänner som är otroligt kloka och bra, en fantastisk förmån att få följa.
10. Den lätta och effektiva sociala samvaron som passar många, bl.a. mig.
11. Hur skönt det är att ibland skriva av sig en reaktion som andra kan läsa.

Det finns nackdelar med Facebook också. Som att det tar mycket tid ibland och kräver disciplin. Som att somliga mobbar och hatar. Som att den effektiva spridningen kan få hemiska effekter (se gärna dokumentären om Facebook och det som hände i t.ex. Filippinerna och Myanmar + det som fake news gjorde med presidentvalet i USA 2016). Ett verktyg som Facebook kräver stor eftertanke och effektivt agerande av den som tillhandahåller det.

Men fördelarna överväger stort. Låt oss hoppas att Facebook blir ännu bättre på att hantera sitt ansvar, så att de viktigaste nackdelarna kan elimineras.

Kanske behövs det lagstiftning för det. Och kanske återkommer jag till den saken.

Söndagsbetraktelse nr 205 (190428)

Påståendet att Begler var med på att lämna.

Lyssna ofta inte på jurister.

Att inte förstå något (seminariet med TGH, pjäsen Trumbäraren, Babel).

Historiens Metoo-vrål.

(Rubriker före nr 202.)

USA-resan.

I dag blir det en ovanligt spretig betraktelse om något mycket viktigt, något mycket dumt och något mycket oviktigt.

Det mycket viktiga är att världen inte kan fortsätta i längden att åse den sortens brott som Saudiarabien begår. Nyligen avrättades 37 personer för ”brott mot samhällsordningen” o.d., bl.a. en 23-åring som var 17 när han begick sitt ”brott” och fängslades. Mujtaba al-Sweikat greps på flygplatsen på väg till USA där han skulle studera engelska och företagsekonomi på college i Michigan. Han anklagades för att ha planerat och genomfört regimfientliga protester i samband med den arabiska våren. Efter sex år i fängelse halshöggs han i tisdags, den 23 april 2019. Ytterligare 36 personer dödades av regimen för liknande brott.

Världssamfundet måste samla sig mot detta slags barbari. Dödsstraff för regimkritiskt agerande borde föranleda straff för de ansvariga i internationell domstol. Jag vet att det inte går i dag, men något måste göras. Folkmord kan bestraffas så, detsamma borde kunna gälla för politiska mord på personer som agerar för människors frihet, ”frihetsmord”.

Det mycket dumma är Regeringskansliets påstående att Ann-Marie Begler avgick frivilligt från sin tjänst som generaldirektör för Försäkringskassan. Det må väl vara att Annika Strandhäll inför Konstitutionsutskottet försvarar beslutet med att Försäkringskassan inte gjorde det som regeringen förklarat sig önska. Jag kan inte bedöma om avskedandet var försvarligt (än så länge verkar det inte så), men en sak vet jag: Det är oerhört dumt att hävda något som nästan alla förstår är fel. Om man efter allt som blev känt direkt efter att hon fått lämna sitt jobb påstår att Ann-Marie Begler avgick frivilligt, ja då måste man ha lytt ett mycket dåligt råd. Jag borde inte spekulera, men sådana råd kan ibland ges av jurister som får för sig något som måhända klarar en strikt juridisk granskning men som alla skakar på huvudet åt som korkat.

Det mycket oviktiga är att jag har följt upp förra veckans betraktelse om Facebook med ett beslut om att inte acceptera några nya vänner där. På senare tid har det kommit många vänförfrågningar igen (jag har aldrig förstått varför det blir så ett par gånger om året), och jag riskerade att snabbt komma tillbaka till ett läge där jag skulle behöva ”rensa” på nytt. Då tyckte jag det var bättre att sätta stopp. Jag gör undantag för personer som verkar påtagligt kloka eller intressanta, men annars ”accepterar” jag nu bara nya vänner som jag själv addar.

Den sista tredjedelen var förstås alldeles för självcentrerad, ointressant för alla utom mig själv. Jag försvarar mig med etiketten.

Söndagsbetraktelse nr 206 (190505)

Jag och min syster Ewa-Lotta är på kortsemester på Madeira. Tre dagar med mycket sightseeing, vandringar och prat. Ingen av oss har varit här förut, och det är väldigt många år sedan vi över huvud taget gjorde en resa tillsammans. Men vi har likadan humor och några udda gemensamma intressen, så det funkar bra.

På fredagskvällen åkte vi in till Funchal, huvudstaden, för att äta middag. Vi hittade några små mysiga restauranger vid en av kullerstensgatorna och valde en. Tjejen som serverade och kvinnan som såg ansvarig ut var rara och vänliga. Vi valde ett bord och

tittade i menyn.

Till förrätt valde jag vetesoppa, en portugisisk specialitet med bl.a. ärter och fläskkött. Lotta tog tomatsoppa. Hon valde pasta med grönsaker till huvudrätt, jag bräserad torsk. Vitt vin och vatten att dricka.

Soppan serverades i stora tallrikar fyllda till brädden. Min var god, men det var alldeles för mycket. Lottas smakade inte tomat utan morötter. Vi lämnade hälften och skylldes på att vi ville spara lite hunger.

Även varmrätten serverades på tallrikar som var fulla till brädden. Och även i övrigt såg båda rätterna ganska oaptitliga ut. Det var ingen finess i tillbehör eller uppläggning, tvärtom. Lottas grönsaker (broccoli, morötter, haricots verts och squash) var rejält överkokta. Min torsk var genombenig och flera gånger för salt.

Efteråt var Lotta och jag överens om att måltiden var den sämsta vi ätit på restaurang på många år. Vi sa inget till tjejen eller kvinnan, dricksade som vanligt och var rimligt trevliga. Men de förstod nog att vi inte var så lyckliga, för det mesta av maten blev kvar.

På hemvägen resonerade vi om hur man ska göra i situationer som denna. Jag har svårt att kritisera på plats och gjorde det inte nu heller. Om personalen hade varit otrevlig hade det väl gått, men nu var de vänliga och rara. Lotta var lojal med min inställning och klagade inte hon heller.

Efteråt skrev jag dock ett mejl till restaurangen och sa framför allt tre saker:

- att de sannolikt kommer att lyckas bättre med verksamheten om de anlitar någon som ger råd om uppläggnings av maten,
- att de kommer att få betydligt mer uppskattning om de serverar fisk urbenad och är noggranna med koktider och kryddning,
- att deras bemötande var förstklassigt, och att restaurangen kan bli väldigt bra om de ändrar några viktiga saker.

Men är det så man ska göra? Jag försöker tänka att jag alltid ska vara både vänlig och ärlig. Men ibland vet jag verkligen inte.

I morgon måndag åker vi hem. Bortsett från någon misslyckad middag har resan varit härlig.

Söndagsbetraktelse nr 207 (190512)

I torsdags hade vi Uppsalajurister vår traditionella s.k. Alumnidag. Sedan 2003 träffas vi till seminarier på dagen och bankett på kvällen. Drygt 100 personer brukar vara med, i år var det ungefär 140. Det är mest studenter från förr (s.k. alumner), men också ganska många av de nuvarande.

Ett av seminarieämnena i år var Religionsfrihet och diskriminering. Får en man som söker en anställning vägra ta kvinnor i hand med hänvisning till att den ena religionen förbjuder sådan kontakt? Får en kvinna vägra ta män i hand? Får den söker jobb som barnmorska vägra att delta i aborter med hänvisning till sin religion? Och får arbetsgivaren vägra anställa den som inte handhåller på personer av det motsatta könet

eller den som har utbildat sig till barnmorska men inte vill vara med vid aborter? Eller är det otillåten diskriminering?

Det här är exempel på situationer där åsikterna går isär ordentligt. För somliga är det givet att man får finna sig i att ta alla i hand, och om detta sa statsministern att ”här i Sverige hälsar vi genom att ta i hand”. För andra är det lika självklart att religionen ska respekteras när det gäller en så pass obetydlig sak. Vissa säger att den som ska jobba som barnmorska naturligtvis måste delta i all den verksamhet som ingår i arbetet, inte minst sådan som handlar om kvinnors hälsa. Andra menar att religionen måste respekteras om arbetsgivaren utan problem kan styra arbetsuppgifterna så att den som inte vill vara med om aborter i stället får fylla sin dag med arbete med vanliga förlossningar.

I Arbetsdomstolen fick en kvinna som inte ville handhälsa rätt. Hon hade blivit diskriminerad och fick skadestånd när hon inte kom i fråga för anställning som tolk. En kvinna som hade utbildat sig till barnmorska förlorade däremot i Arbetsdomstolen. Hon kunde inte få arbete som barnmorska om hon inte var beredd att delta även i aborter.

När domare ska bedöma situationer med starka motstående intressen ska de ofta ta hänsyn till många olika faktorer. I de här fallen fick domarna beakta t.ex.

- vilken betydelse det har för personen att få agera enligt sin religion
- vilken betydelse det har för personen att inte bli anställd
- hur viktig regeln i fråga är i den aktuella religionen
- hur besvärligt det är för arbetsgivaren att anpassa arbetet till personens önskan
- hur rimlig personens önskan ter sig rent allmänt
- vilka möjligheter som finns att kompromissa
- vilka spridningseffekter det kan få om man tillgodoser personens önskan och
- hur man ser på saken i andra länder.

Avböja handhälsning fick man alltså göra, men inte vägra abortmedverkan. Barnmorskan har dock tagit sitt fall till Europadomstolen i Strasbourg. Hon heter Ellinor Grimmark och hävdar att den svenska hållningen – den som Arbetsdomstolen kom fram till – står i strid med den religionsfrihet som hon har enligt Europakonventionen om mänskliga rättigheter.

Målet i Europadomstolen är snart två år gammalt. Det kan vara en indikation på att domstolen tycker att målet är svårt, men det är inte säkert. Ellinor Grimmark arbetar som barnmorska i Norge. Att Norge har en generösare s.k. samvetsfrihet än Sverige, är det ett argument för hennes sak (varför ska inte vi i Sverige kunna ordna så hon får arbeta med den som hon vill och är utbildad för om Norge kan?) eller mot hennes sak (om hon inte kan finna sig i de svenska reglerna kan hon utan problem få arbeta i Norge)?

Grundtipset är kanske att Ellinor Grimmark förlorar i Europadomstolen. Men vi ska nog inte känna oss alldeles säkra.

Söndagsbetraktelse nr 208 (190519)

På DN:s ledarsida skrev Lisa Magnusson häromdagen en spalt under rubriken ”Svensken är inte alls omtänksam”. Det handlade om en kvinna som skulle åka tåg med två barn, vagn och packning och inte fick någon hjälp med att komma på tåget. Samma dag hade

UNT en artikel om en 12-årig kille i Uppsala som, i samband med att han hjälpte en handikappad man som uppträdde störrigt, blev attackerad av en äldre kille och sparkad hårt i bröstet när han låg på marken. Ingen av de personer som fanns i närheten ingrep till 12-åringens försvar, och ingen frågade ens efteråt hur det var med honom.

Vi läser och hör ganska ofta om liknande händelser. Drunkningolyckor med åskådare som fotograferar men inte verkar bry sig om offret. Racistiska angrepp i tunnelbanan utan att andra passagerare säger något. Trafikolyckor med nyfikna som är i vägen för polis och ambulans i stället för att göra nytta.

Lisa Magnusson är en ovanlig ledarskribent med tänkvärda synpunkter på det mesta. Hon avslutar sin korta text så här: ”Kanske är det egentligen detta välfärden handlar om för svenskarna: inte solidaritet utan en tänkt friskrivning från verklig omtanke, från medmänskligt ansvar.”

Det är hårt. Är det sant? Svårt att säga, men min känsla är att det har blivit sämre med åren. Att vi hjälpte varandra mer och naturligare på 1950-, 60- och 70-talen.

Hur det än är med det (om det var bättre förr eller inte), är det uppenbart att samhället och vi själva skulle må bra av mer omtanke och hjälpsamhet. Civilkurage är underbart, men de flesta av oss är inte mogna för det. Omtänksamhet och en gnutta mod borde vi däremot klara nästan allihop. Men hur?

Som Gustav Juntti skriver i UNT i en kommentar till händelsen med den 12-årige killen: ”Att fastna i förfasandet, antingen över händelsen eller andras passivitet, gör inte mycket nytta. Fäst i stället blicken på din nästa och fråga vad ni kan göra för varandra.”

Ja, vi behöver ta oss i kragen. Men det är lätt att säga. Vi vet ju alla hur mycket bekvämare det är att se åt ett annat håll. Och hur mycket tid vi tjänar.

Men skulle vi då ändå tillsammans kunna göra några saker för att höja vår gemensamma nivå, för att skapa ett bättre samhällsklimat med mer osjälviskhet? Det är svårt att hitta någon patentmedicin. Men kanske kunde vi försöka med bl.a. det här:

1. Mer prat i *skolan* om hur vi bör vara mot varandra.
2. *Tidningar, radio och tv* innehåller mer om moralfrågor, om hur vi bör vara.
3. *Förebildliga människor* och handlingar hålls fram mer i offentligheten.
4. *Politiker* och andra makthavare betonar oftare osjälviskhet och ansvar.
5. *Kyrkorna* tar ett större ansvar och predikar mer aktivt om omtänksamhet.
6. Andra delar av *civilsamhället* agerar på olika sätt för att stärka oegennyttan.
7. *Tävling* i tv om vilka som under ett år har gjort mest för det medmänskliga ansvaret.
8. Insatser för att *stärka samhörigheten* (se söndagsbetraktelse nr 190).
9. Insatser (ännu ospecificerade) för att minska människors *behov för egen del*.
10. Insatser (ännu ospecificerade) för att minska *stressen och brådskan*.

Det handlar nog egentligen mest om att få oss att komma ur våra bubblor av stress och bekvämlighet. Att få oss att vilja välja det goda handlandet framför det säkra och ojobbiga. Och att göra det.

Söndagsbetraktelse nr 209 (190526)

Med anledning av några saker som det har skrivits och talats mycket om i veckan kan det finnas anledning att göra tre juridiska klarlägganden:

1. Sexuellt ofredande faller under allmänt åtal, och Peter Lundgren (SD) kan därför åtalas även om kvinnan i fråga inte vill det. Eftersom det hon sa på telefon om händelsen finns inspelat finns det mycket som talar för att bevisningen räcker. Sexuellt ofredande föreligger om man ”genom ord eller handlande ofredar en person på ett sätt som är ägnat att kränka personens sexuella integritet”. Och så tycks det ha varit. Det som kan rädda Peter Lundgren från åtal är då om åklagaren anser att det är skäl för s.k. åtalsunderlåtelse. Eftersom det rör sig om ett bötesbrott, får åklagaren avstå från att åtala om inget ”väsentligt allmänt eller enskilt intresse” åsidosätts. För det beslutet kan det få avgörande betydelse att kvinnan inte vill driva saken.

2. Några kvinnor med Cissi Wallin i spetsen har skapat en sajt som bl.a. ska berätta om män som anklagas för våld, hot, trakasserier och sexuella övergrepp. Sajten kallas Gardet. Cissi Wallin har bl.a. sagt: ”Generellt tycker jag och Gardet att svenska medier är för fega. Pressetik är jätteviktigt, men det finns en etik åt andra hållet som är minst lika viktig.” Men anklagar man någon utan att ha ”skälig grund” för anklagelsen är det brottsligt, förtal eller grovt förtal. Och det gäller i princip även om anklagelsen är sann. Man klarar sig från att dömas bara om det anses ”försvarligt” att offentliggöra anklagelsen. Och då är man på tunn is.

3. JK Mari Heidenborg har fått hård kritik i bl.a. Expressen för att hon inte inledde förundersökning mot Aftonbladet för förtal på grund av tidningens anklagelser och insinuationer mot forskaren Martin Kragh. Kritiken riktar in sig på att hon inte ansåg att det fanns ett allmänintresse i att beivra anklagelserna. Jag har inte sett beslutet, men enligt uppgifter i tidningarna var det inte motiverat. Jag känner mig ganska säker på att det inte handlade om en bedömning av allmänintresset utan i stället att JK inte ansåg att det som hade skrivits var förtal. Det värsta som Aftonbladet skrev tycks ha varit det här: ”Enligt läckta dokument som brittisk press tar på allvar, misstänks Martin Kragh arbeta för främmande makt, närmare bestämt den brittiska underrättelsetjänsten. Om det stämmer, hyser Expressen en medarbetare som säljer (falsk) information om sina landsmän.” Detta är med ganska stor säkerhet *inte förtal*, inte heller att tidningen har sagt att Martin Kraghs agerande är ”ett demokratiskt problem”.

Jag försvarar inte Aftonbladets insinuationer om Martin Kragh. Tvärtom tycker jag de är starkt klandervärda. Men inte brottsliga. De som anser att JK har gjort en felaktig bedömning av allmänintresset är alltså fel ute. Man får inte väcka åtal för något som inte är brottsligt.

Söndagsbetraktelse nr 210 (190602)

Under rubriken ”Norbyborna trodde knappt sina ögon” hade Upsala Nya Tidning i veckan en artikel om en bäver som överraskade några Uppsalabor genom att knata runt i deras villatomter, långt ifrån något vattendrag. Artikeln avslutas med detta stycke:

”Det är inte första gången i år som en bäver syns i centrala Uppsala. I början av april syntes en bäver på Bäverns gränd i centrala Uppsala.”

Om vi bortser från att detta inte var särskilt snyggt skrivet (två meningar i rad som slutar med samma tre ord, det är fult), så var det ju ganska kul. En bäver på Bäverns

gränd, jag skrattade högt. Vilken jäkla tillfällighet!

Tills jag insåg att jag hade blivit lurad. Tidningen behagade förstås skämta. Eller kanske var det reporterns (David Rydell) eget skämt. För inte sjutton skulle det ha dykt upp en bäver just på Bäverns gränd, det var helt enkelt för bra för att vara sant. Och i början av april!

Eller? Luras man verkligen i en nyhetsartikel i slutet av maj? Jag kollade tidningen för den 1 april, där fanns inget om någon bäver. Men det avgör förstås inte saken (skämt eller allvar), det kunde ju vara ett retroaktivt aprilskämt. Finns det sådana? Jag lusläste tidningen samma dag som artikeln var införd, och dagen efter. Om det var ett skämt borde man väl dementera, som tidningarna brukar med aprilskämt. Men inget.

Så just nu vet jag inte vad jag ska tro. Och man vill ju inte göra bort sig genom att fråga.

PS Saken har fått sin lösning. Johanna Lambertz mindes en nyhet från den 9 april (se hennes kommentar på Facebook till betraktelsen). Det var verkligen en bäver på Bäverns gränd. Och på internationella bäverdagen dessutom! Ibland överträffar verkligheten dikten. Det visste vi visserligen redan, men ibland är det svårt att tro det vi vet.

Extrabetraktelse om Lennart Johansson (190605)

Vad kan jag säga av värde om Lennart Johansson som inte redan är sagt? Och framför allt: Vad kan jag säga utan att det ser ut som om jag bara är ute efter att göra *mig själv* intressant eller märkvärdig? Inte mycket, så jag borde avstå. Jag hoppas på tillgift för att jag ändå inte kan låta bli.

Att jag inte kan låta bli beror framför allt på att Lennart Johansson var en av de få svenskar som jag verkligen *beundrade*. Jag var omåttligt mallig när jag som ny ordförande i Fotbollförbundets Appellationsnämnd fick sitta bredvid honom på årsmötesmiddagen 2005. Då var han ordförande i UEFA, och sju år tidigare hade han förlorat mot Sepp Blatter i omröstningen om ordförandeskapet i FIFA efter Joao Havelange. Han ville inte säga att förlusten berodde på mutor, men han höll inte inne med sin åsikt att FIFA riskerade att bli alltmer korrumpert under Blatters ledning. Som bekant fick han rätt.

På den tiden var jag JK, och vi var många på myndigheten som var idrottsintresserade. Jag kunde inte motstå frestelsen att fråga Lennart J om han kunde tänka sig att komma till oss och hålla ett litet föredrag om ledarskap och bekämpande av korruption. Det gjorde han gärna, och han ville inte ha något betalt. Vi dukade fram kaffe på vårt fina sammanträdesbord, där nästan alla på myndigheten fick plats, och Lennart pratade i en dryg halvtimme.

Jag skrev upp några saker som han sa i sitt föredrag:

- Om chefen inte själv håller stenhårt på alla regler som ska skydda mot korruption, då är det kört. Man får inte skaffa sig en enda förmån som ser tveksam ut.
- Fotbollen kommer att översvämmas av pengar. Det är farligt.
- Ledarskap handlar egentligen om tre saker: Lyssna, tänk efter och bestäm.

Våra artiga frågor svarade han på tills de var slut. Snäll och vänlig, respektfull och respektingivande. Sådan var han, Sveriges störste idrottsledare genom tiderna.

Söndagsbetraktelse nr 211 (190609)

När vi var sex år gamla gjorde Gudrun och jag skolmognadsprov tillsammans på Stjärneboskolan i Kisa. Det var för att avgöra om vi kunde börja skolan när vi var sex år i stället för sju. Året var 1956. Gudrun var där med sin mamma Alva, och jag med min mamma Elsvig. Vi kände inte varandra, men efteråt drack vi fyra kaffe eller saft tillsammans. Både Gudrun och jag klarade skolmognadsprovet, men bara hon började skolan ett år för tidigt. Jag kom fram till att jag inte ville.

Agneta och jag gick de första sex klasserna i Stjärneboskolan tillsammans. Vi umgicks mycket då, och med våra kompisar Karin, Håkan och Sten-Ove. Skolrasterna, simskolan, skridskobanan och så småningom Tio i topp och s.k. hippor. Jag dansade med Agneta till How do you do it med Gerry and the Pacemakers (samma band som gjorde Liverpools You'll never walk alone) och Greenback dollar med The Kingston Trio. Den hippan hade vi i garaget till deras hus på Grönedegatan. Jag var kär i Agneta, hon i Håkan.

Igår reste vi tre 69-åringar till franska Katalonien, där Gudrun har ett litet hus. Vi har träffats på luncher i Stockholm 2-3 gånger om året de senaste 20 åren. Då har även Arne (70) varit med, och på senare tid även Magnus (69). Den här resan kom till av en plötslig ingivelse i våras när Gudrun berättade om sitt hus: ”vi åker ner och tittar”. En vecka ska vi vara här, Agneta, Gudrun och jag. Medelhavet är fem minuter bort.

Här nere finns mycket att se och göra: Pyreneerna, Barcelona, Salvador Dali-museet, fiskebyar, pittoreska småstäder, bad i Medelhavet osv. Men detta blir också ett slags omvänd skolresa med minnen från Kisa och Linköping, prat om varför allt blev som det blev och (snällt) skvaller om Arne, Magnus och många andra.

Vi får se om vi kan komma överens. Förmodligen har vi alla tre svåruthärdliga egenheter som inte har uppenbarats under våra visserligen många men bara enochenhalvtimmeslånga luncher, och som nu får blomma ut.

Första kvällen i Argelès sur Mer var fin med ett glas vin på en uteservering vid det gamla torget. Gamla franska städer är klart trivsammare än svenska, men det visste vi redan.

Söndagsbetraktelse nr 212 (190616)

Förra söndagen skrev jag om en just påbörjad resa med ett par skolkamrater från 1960-talet, Agneta och Gudrun. Den här söndagen tänker jag skriva några ord om en just avslutad resa, den nyssnämnda.

Resan gick till franska Katalonien med fast punkt i en liten kuststad, Argelès sur Mer. Där har Gudrun ett minimalt hus (63 kvm) i tre våningar mitt i stan. Från Argelès gjorde vi dagsutflykter: längs den franska medelhavskusten, upp i Pyrenéerna, till Barcelona, längs den spanska medelhavskusten och till Salvador Dalis hus på en sluttning mot en vidunderligt vacker havsvik. Det blev en vecka med mycket god mat och billigt men

gott vin. En kväll fixade vi trerätters middag hemma för 35 kr/portion (tomatsallad, kronärtskocka och melon med enkelt vin och dito kaffe).

Det här var resans höjdpunkter för mig:

söndag: härliga färgglada små hus alldeles nere vid stranden i Le Racou nära Argelès

måndag: branta blomstrande gatukvarter på höjderna i Banyuls sur Mer

tisdag: Salvador Dalis hus utanför Cadaqués, ett makalöst allkonstverk

onsdag: förstklassig middag med slottets egna viner på Chateau de Valmy utanför Argelès

torsdag: lunch på en liten restaurang i Calmeilles, en by med 62 invånare en bit upp i bergen (ingen meny, man fick äta det som bjöds; restaurangen har 5-10 gäster per dag)

fredag: en öl på Plaza Réal efter låååång vandring i centrala Barcelona

lördag: bilresa längs den mycket varierade kusten i Roussillon och Languedoc, på väg till flygplatsen

En särskild fråga förra söndagen var vilka svåruthärdliga egenheter som skulle visa sig hos gruppledammarna under veckan. Tyvärr har jag inget att rapportera. Visserligen är vi alla tre lite konstiga på olika sätt. Men underligheterna tog ut varandra rätt så bra, möjligen med undantag för min egenhet att vilja bestämma allt, och helst väldigt snabbt.

Och vilken betraktelse blir det av det här? Jo: Man kan mycket gärna resa till Katalonien! Där finns fantastisk natur och kultur, härliga bad, en spännande historia och ett brännande intressant politiskt läge (jfr söndagsbetraktelserna nr 150 och 153).

Söndagsbetraktelse nr 213 (190623)

Man har bråttom för att man måste hinna till en träff i tid. Och så blir man uppehållen av en granne som berättar länge och väl, man står som på nålar. När man just ska ursäkta sig och sticka iväg snabbt säger grannen att sonen har cancer.

En person ringer när man har bråttom med en sak som absolut måste hinnas snabbt. Man svarar när det ringer, för att föreslå ett samtal senare på dagen; ”du, förlåt, kan vi höras klockan 18 ungefär, jag har så bråttom nu?” Då säger personen ”ja, men det är så att min bror just har dött”.

Hur ska man hantera det dilemma som obönhörligen uppkommer i situationer som dessa? Det första fallet fick jag berättat för mig i veckan, det andra hände mig själv nyligen.

Svaret i dessa båda situationer är egentligen enkelt: man måste ta sig tid i lugn och ro när en person berättar något som berör honom eller henne mycket djupt. Nästan undantagslöst. Det gjorde också den person som berättade för mig om den första situationen – och missade träffen grovt. Själv gjorde jag fel. Jag sa något om hur hemskt det måste vara – och sedan att ”vi hörs om några timmar”.

Alla känner nog igen sig i grundproblemet. Man har olika sorters plikter mot olika personer, och man måste svika någon. Vilken sviker man? I princip måste detta bero på vilken plikt som väger tyngst just då. Och när man värderar det får man ta hänsyn till vad plikterna handlar om, vilka personerna är och i vad mån man kan komma runt någon av plikterna genom att förklara på ett bra sätt.

Oavsett hur plikterna väger får man inte göra som jag. Ibland tar stressen över så att man inte tänker som man bör. Jag har bett om förlåtelse, men det räcker inte.

Söndagsbetraktelse nr 214 (190630)

Katarina Frostensons bok om händelserna i och omkring Svenska Akademien heter *K*. Det står för kabal, katarsis, kris, kamp, kollektiv, kärlek och – tror jag – Katarina. Att boken är skriven från hennes perspektiv behöver inte sägas. Den är en stillsam men rasande uppgörelse med Sverige, Dagens Nyheter, motståndarna och några vänner som svikit. Att jag tar upp boken här beror på att jag tycker om den. Men framför allt på att den innehåller mycket av betydelse.

De flesta känner redan till boken. Den var omskriven långt innan den kom, och ”alla” har recenserat den. De flesta är njugga och lätt kritiska (som Aase Berg i DN), starkt kritiska (som Cecilia Djurberg i Aftonbladet) eller direkt nedlåtande (som Jens Liljestrand i Expressen). Jag har bara läst en recension som varit mycket berömmande, Carl-Johan Malmbergs i Svenska Dagbladet. – Kritiken går mestadels ut på att Katarina Frostenson försvarar sin man, Jean-Claude Arnault, på ett naivt och dumt sätt. Och att hon inte det minsta ifrågasätter sig själv och sin upplevelse utan skyller allt på andra, och i hårda ordalag. Carl-Johan Malmberg instämmer i sak i det mesta av kritiken men anser att boken är stor litteratur. Han skriver att den är ”naken, vacker och stark”. Jag håller med.

Katarina Frostenson säger bestämt att hon är oskyldig till anklagelsen om att ha läckt namn på nobelpristagare till sin man. Så länge inget vittne har trätt fram för att hävda motsatsen bör man nog fria henne från den anklagelsen (jfr min extrabetraktelse om Svenska Akademien 180409). Det är riktigt, säger hon, att hon har försummat att berätta att hon var delägare i det bolag som ägde klubben Forum, men det skedde av ouppmärksamhet och absolut inte för vinning. En sådan verksamhet kan man inte över huvud taget få ekonomisk vinning av, skriver hon. Det går inte att komma ifrån intrycket att hon blev spetälsk på grund av sin man, och för att hon försvarade honom. Det är hårt.

Det allra viktigaste i boken är det som handlar om Sverige. Är vi svenskar, som Katarina Frostenson menar, alltför opinionsstyrda, rädda och oförsonliga? Hon ger många exempel på hur hon och maken hatas, jagas och kränks. De flyr landet och tar sig till Frankrike. Där upplever hon det mesta på avstånd men reser ”hem” ibland för att göra sådant som måste göras. Något ”hem” ser hon inte längre i Sverige, där blir det omöjligt att bo. Hon vill bli fransk medborgare. I Frankrike jagar man inte livet ur den som möjligen har gjort fel. Människor och medier är sakligare, lugnare, mer förlåtande.

Det som oroar är att jag tror hon har rätt. Jag höll nästan på att skriva tycker. Nu skriver jag det: jag *tycker* att hon har rätt. Jag kan visserligen inte tillräckligt mycket om Frankrike. Men jag anser bestämt att vi i Sverige är alldeles för snara att döma och alldeles för benägna att döma hårt. Åtminstone när det gäller fel som inte är svåra borde vi vara sakligare, lugnare, mer förlåtande.

PS för minnet: De som ville utesluta Katarina Frostenson ur Svenska Akademien i omröstningen i april 2018 var Sara Danius, Peter Englund, Kjell Espmark, Sara Stridsberg, Per Wästberg och Klas Östergren. De som inte ville utesluta henne var Sture Allén, Horace Engdahl, Kristina Lugn, Göran Malmqvist, Anders Olsson, Bo Ralph,

Tomas Riad och Jayne Svenungsson.

Halvårsbetraktelse 2019 om Quickärendet (190701, nr 8)

Det kan tyckas att det är tyst om Quickärendet. Men märkligt nog fortsätter det att hända saker. Som en ny film, en ny tv-serie, en nyutgiven bok, några recensioner, ett nytt seminarium, några möten och samtal och – faktiskt och äntligen – en saklig diskussion om bevisvärdet. Och så ett nytt möte med Öjegruppen.

Det som är allra mest uppmuntrande när det gäller Quickärendet är att det finns tydliga tecken på en annalkande vändning. Det har nu gått många år sedan Sture Bergwall tog tillbaka sina erkännanden (2008), och många som inte var med då – bl.a. unga jurister – tycks se nyktert på saken. De är nog i stort sett opåverkade av den mycket effektiva dramaturgin kring de återtagna erkännandena, Råstams bok, allas uppslutning kring den nya sanningen – och till sist Bergwallkommissionen som ett slags spik i kistan. De unga tycks förstå, på ett helt annat sätt än de som upplevde allt från första parkett, att det som räknas är *den bevisning som faktiskt fanns* mot Quick/Bergwall. Och förstår man det, är allt ganska lätt.

Men en verklig omsvängning kommer att ta tid. Och det får den gärna göra. Villfarelsen är ju faktiskt intressantast och mest fascinerande medan den varar.

Jag tänkte försöka göra detta till en kort betraktelse. Men diskussionen om bevisvärdet måste få ta lite utrymme och tid. Jag ägnar den ett par sidor (avsnitt 1), men dessutom en fem sidor lång bilaga för enbart de specialintresserade. I avsnitt 2 återkommer jag till de jurister som fortfarande hävdar rättsskandalen och till frågan varför det är intressant. I avsnitt 3 går jag in lite mer på den stimulans som en villfarelse kan ge om man kan bortse från den allvarliga bakgrunden. I avsnitt 4 påminner jag om några saker som händer, eller inte händer. Och i avsnitt 5 frågar jag mig hur det hade gått om inte jag och de andra i Öjegruppen hade gjort ett sådant motstånd mot föreställningen om rättsskandalen som vi gjort. Jag kommer till den kanske något överraskande slutsatsen att omsvängningen då förmodligen hade kommit snabbare, och att vi alltså så till vida kan anses ha gjort skada.

1 Beviskraft – och att förstå bevis rätt

För första gången har en svensk vetenskapsjurist skrivit relativt omfattande och ingående om hur bevisvärderingar kan säkras med hjälp av matematik. Det är professor Christian Dahlman som har författat boken ”Beviskraft – Metod för bevisvärdering i brottmål” (anmäld av mig i Svensk Juristtidning 2019 s. 444). Han är kritisk mot domstolarnas bevisprövning i Quickmålen och också mot en del av mina beräkningar av bevisvärdet i dessa mål. Jag har kommit fram till att bevisvärdet var och är långt över 99 % beträffande flera av morden och över 98 % i fråga om alla åtta mord som Sture Bergwall dömdes för (se <http://goranlambertz.se/book-extra/berakningar-av-bevisvardet-i-samtliga-mal/>).

Christian Dahlmans bok gör det naturligt att ta upp hans synpunkter om Quickmålen i denna betraktelse. Jag är mycket positiv till den metod som han förespråkar i boken (användande av den s.k. Bayes sats), men kritisk till hans behandling av Quickmålen. I en bilaga till denna betraktelse går jag igenom hans texter om Quickmålen ganska noga,

och på några punkter är jag starkt kritisk. I detta avsnitt av betraktelsen tar jag bara upp det som jag bedömer viktigast. Det betyder att jag begränsar mig till två saker, dels det som Dahlman skriver i sin bok om mina beräkningar av bevisvärdet, dels det som han säger om domstolens bevisvärdering i det s.k. Appojauremålet. I övriga delar hänvisar jag till den nämnda bilagan.

På s. 105 – 107 i sin bok kommenterar Christian Dahlman de beräkningar som jag har gjort på min hemsida med Bayes sats av bevisvärdet för Quicks skuld (hänvisning, se ovan). Han menar – liksom jag och såvitt jag vet alla matematiker – att detta är ett korrekt sätt att räkna, och han skriver också att jag i och för sig har räknat rätt. Men han menar att jag ”grovt underskattar sannolikheten för falskt positiva utfall” (se bilagan angående betydelsen av uttrycket ”falskt positiv”). Detta exemplifierar han med ett bevis, nämligen liksökhunden Zampos resultat i målet om mordet på Johan Asplund. Han argumenterar att det finns ett antal vetenskapliga studier som visar att sökhundar gör fel ibland och menar att min sannolikhetssiffra därför är grovt överskattad.

Men Christian Dahlman gör ett viktigt fel. Han argumenterar som om bevisningen bara handlade om huruvida hunden kunde hitta en plats där det fanns lukt av död människa. Men vad den handlade om var i stället bevisvärdet av att Thomas Quick först pekade på en plats där hunden sedan markerade. Frågan blir ju då: Hur kunde han peka på just den plats där hunden en tid senare skulle komma att markera? Och hur kunde han göra detta flera gånger? Om frågan ställs på det sättet, spelar det ju strängt taget ganska liten roll hur duktig hunden är. Även om hunden är oduglig är det ytterst osannolikt att Quick skulle råka peka på just den plats där hunden senare markerar. Om inte hunden får hjälp förstås. Men protokollen från hundsöken visar med rimlig säkerhet – i varje fall om man litar på hundföraren och medverkande poliser – att hunden inte fick någon sådan hjälp. Och det har egentligen aldrig hävdats, ens från Leif GW.

Christian Dahlman skriver att vi på denna punkt bör räkna med en sannolikhet för falskt positiv på minst 1 på 25. Men vad skulle han säga om han hade förstått att det alltså handlade om sannolikheten, inte för att hunden skulle hitta rätt plats, utan för att Quick skulle peka på den plats där hunden sedermera skulle komma att markera, och därtill den enda sådana platsen i det ifrågavarande skogsområdet? Och vad skulle Dahlman säga om han hade förstått att det låg till på detta sätt på flera olika platser där denna och andra likhundar användes?

Eftersom jag har lagt in värdena för falskt positiva i mina beräkningar (Bayes sats innehåller den faktorn), kan Christian Dahlman inte hävda att jag har bortsett från falskt positiva. Det gör han nog inte heller, även om han säger att jag ”grovt underskattar sannolikheten för falskt positiva utfall”. Han menar nog i stället att jag har stoppat in värden i ekvationerna som är alltför ”optimistiska”.

Men han har alltså misstagit sig på vad bevisvärdet i fråga om hundsöket egentligen avser. Och han invänder bara mot den värderingen, alltså mot värderingen av endast ett bevis av de ca 40 som jag har använt i mina beräkningar. Dock det kanske viktigaste.

Med detta sagt vill jag ändå medge att de värden som man stoppar in i beräkningarna många gånger är högst osäkra. Det är de även när Christian Dahlman gör på motsvarande sätt i sin bok. Överskattningar påverkar dock oftast inte slutresultatet särskilt mycket, så länge man anstränger sig att ange ett värde som kan uppfattas som rimligt. Det har jag försökt göra, och nog ofta snarare underskattat än överskattat sannolikheterna.

Ingen utom Christian Dahlman har, såvitt jag vet, anmärkt på mina beräkningar annat än i allmänna termer om grova överskattningar. Jag välkomnar fortfarande seriösa försök av andra att räkna på sannolikheterna. Mina egna beräkningar finns alltså här: <http://goranlambertz.se/book-extra/berakningar-av-bevisvardet-i-samtliga-mal/>.

Samtidigt som jag lägger ut denna halvårsbetraktelse publicerar jag också en ny PM om bevisvärdet i samtliga mål, men *utan själva beräkningarna*. För beräkningarna skrämmer nog bort många. I den nya promemorian kan man enligt min mening skaffa sig en god bild av styrkan i bevisningen även om man – fullt begripligt – ryggar inför de ganska komplicerade ekvationerna. Promemorian finns i Extramaterialet till Quickologi.

På s. 159 f. i boken finns en svårbegriplig ”informationsstyrning”. I sin redovisning av bevisningen i Appojauremålet skriver Christian Dahlman:

”Åklagarens bevisning bestod av Bergwalls erkännande, Christiansons utlåtande samt vittnesmål från kriminalkommissarie Seppo Penttinen, som uppgav att Bergwall i polisförhören nämnt ett antal korrekta detaljer om mordet. Gällivare tingsrätt gjorde följande bevisvärdering.”

Härefter citerar han i fyra stycken, på 16 rader, vad tingsrätten enligt honom uttalade i sin bevisvärdering. Det finns markeringar för utelämnad text, som normalt brukar innebära att det utelämnade saknar betydelse i sammanhanget. Här är det dock fem hela stycken som har utelämnats, tingsrättens bevisvärdering var på 57 rader och inte 16. På de saknade raderna redovisas bevisning som Christian Dahlman lagt åt sidan när han säger att bevisningen bara bestod av erkännandet, Christiansons utlåtande och Penttinens vittnesmål. Då avstår han från att nämna bl.a. en videoupptagning från en rekonstruktion med en stor mängd redovisade detaljer om hur mordet enligt Quick gick till, tre vittnesförhör om att Quick befann sig i området vid tidpunkten för mordet, obduktionsprotokoll, förhör med den obducerande läkaren om skadorna, offrens kläder, lakan, en fotobilaga med foton från mordplatsen och vittnesmål av ytterligare tre poliser.

Vill Christian Dahlman förmedla en bild av att domskälen var betydligt grundare än de faktiskt var? Vilken är i så fall anledningen till det?

Även om jag här är kritisk mot Christian Dahlman för hans hantering av Quickbevisningen, är jag mycket glad för att han har tagit sig an den viktiga uppgiften att finna en metod för att staga upp bevisprövningen i svenska domstolar. Det är faktiskt ovärderligt.

2 *Jurister som hävdar rättsskandalen*

I den senaste nyårsbetraktelsen, för ett halvår sedan, skrev jag att jag känner till tre jurister som trots den presenterade bevisningen står fast vid påståendet att Quickdomarna är en rättsskandal och att det inte fanns någon bevisning av värde mot Bergwall/Quick. Det var de båda pensionerade åklagarna Nils Schultz och Sven-Erik Alhem och departementsrådet i Justitiedepartementet Maria Kelt. De torde inte ha ändrat sig. Sedan dess har dessutom tillkommit den pensionerade hovrättspresidenten Ralf G. Larsson, som vid mina Facebookinlägg med betraktelser om Quickärendet har

klargjort sin uppfattning att Quick absolut inte borde ha dömts för något mord. I övrigt känner jag inte till någon jurist som hyser denna uppfattning och hävdar den offentligt (hör gärna av er om ni finns), däremot åtskilliga som sagt att de tror det motsatta, alltså att Bergwall blev korrekt dömd i alla sex domarna om de åtta mordena.

Det kan förstås hävdas att jag inte på detta sätt borde peka ut personer bara för att de har en viss uppfattning och torgför den offentligt. Det kan tyckas både tjatigt och elakt, kanske rentav som ett ingrepp i deras yttrandefrihet. Och det kan dessutom hävdas att det rimligen inte är särskilt intressant. Är det inte bara ett sätt att förfölja personerna?

Jag menar att det finns skäl att fortsätta namngivandet, och att skälen väger betydligt tyngre än de nyssnämnda argumenten mot. Skälen för är i huvudsak dessa:

1. Sedan jag skrivit ingående om bevisningen och sannolikheterna, sedan fyra böcker kommit som starkt talar emot rättsskandalen, sedan det avslöjats att Råstam for med osanning på många avgörande punkter, och sedan man har haft gott om tid att överväga saken, är ett fortsatt hävdande av rättsskandalen uppseendeväckande om man är jurist och därmed rimligt kunnig i bevisprövning. Det väcker frågor om personens skicklighet och omdöme.
2. Att somliga jurister fortsätter att hävda rättsskandalen i stället för att böja sig för fakta försenar det reningsbad som bör komma för att de anklagade personerna – de fem som jag hela tiden har nämnt – ska bli friade från den dom som ännu hänger över dem i de flesta svenskars ögon. Sanningen bör komma fram inte minst för deras skull.
3. Sanningen bör också komma fram för rättsväsendets skull. ”Rättsskandaldomen” bör inte bli hängande över det svenska rättsväsendet när det i själva verket inte begicks några allvarliga fel förrän i samband med resningsprocessen. När jurister fortsätter att hävda rättsskandalen försenar de den process som så småningom kommer att leda till att rättsväsendet befrias från stämpeln att ha orsakat ”århundradets rättsskandal”.
4. Det är ett intresse i sig att det blir klarlagt att det är väldigt få jurister som numera tror på rättsskandalen. Det bör kunna medföra att även journalister och allmänhet börjar förstå, i stor skala, att rättsskandalen i själva verket är en myt. Namngivandet fyller en konkretiserande funktion. Om inte fler jurister träder fram, så finns det rimligen goda skäl att utgå från att det inte finns särskilt många fler som tror på rättsskandalen.
5. Den som är besvärad över att bli namngiven som någon som hävdar rättsskandalen har anledning att fråga sig varför. Och den som håller fast vid en linje, trots att utomordentligt övertygande sakskaäl däremot finns lätt tillgängliga, kan dessutom ha anledning att rannsaka sitt förhållningssätt i allmänhet till verkligheten och sanningen.

3 *Stimulansen av en villfarelse*

Jag har på min hemsida beskrivit ytterligare några stora villfarelser i historien. Det kan vara intressant att jämföra dem med den som vi just nu upplever i Sverige, ”Quickfarelsen”. Det finns två välbekanta myter i historien som något påminner om vår egen. Här återger jag texten på min hemsida beträffande dessa två:

Jack Unterweger var en österrikare, född 1950, som år 1974 dömdes för mord på en kvinna. Under fängelsetiden skrev han en bok och blev lite berömd. När han frigavs

från fängelset år 1990 framställdes han som ett fall av lyckad rehabilitering. Han blev journalist, deltog i diverse tv-debatter och gjorde sig ett namn i kriminalpolitiska sammanhang. Han såg bra ut, uttryckte sig väl och rönt stor uppskattning. Under utredningen av flera mord på prostituerade anlätades han som expert och berättade bland annat hur mördaren kunde tänkas ha agerat.

Utredare både i Österrike och USA upptäckte att mycket stämde med hur Unterweger själv hade handlat när han begick det mord som han hade dömts för. Misstankar uppstod och man började spana mot honom. Det visade sig så småningom att han hade begått åtskilliga mord på prostituerade, det första strax efter att han hade släppts från fängelset. Han ställdes inför rätta i Österrike och dömdes år 1994 för flera mord. Strax efter att han hade fällts även i högre instans hängde han sig i sin cell. Det har spelats in flera filmer om hans fall, en dokumentär kan ses på:

www.youtube.com/watch?v=KoCJsDen0zg.

Ed Kemper, född 1948, dödades för första gången när han var femton år, ett dubbelmord på farföräldrarna. Efter fem års vård på mentalsjukhus för unga kriminella släpptes han och placerades hemma hos mamman. Det var emot flera läkares önskemål, eftersom de bedömde att hon var den starkast bidragande källan till sonens mindervärdeskomplex och hat.

Kemper var ålagd att fortsätta samtalen med sin psykiater, men han lyckades övertyga denne och övriga ansvariga på sjukhuset att han var helt frisk. Det innebar att han skrevs ut och år 1970 fick sin historik som ungdomsbrottsling raderad. Han sågs härmed som rehabiliterad och ofarlig. Han levde också under ett par år ett förhållandevis normalt liv och hade en flickvän.

Det var Kempers förmåga att övertyga de ansvariga på sjukhuset som var blåsningen i detta fall. Cirka tre år efter att han hade friskförklarats begick han, år 1972 och 1973, åtta mord i tät följd. Det var huvudsakligen kvinnliga universitetsstudenter som var hans offer, därav beteckningen "the co-ed killer". Han avslutade sin mordserie med att döda sin mamma och hennes väninna. Mamman styckades och skändades, enligt Kemper som hämnd för de förödmjukelser hon hade utsatt honom för.

Vid en jämförelse är det knappast någon tvekan om att Quickfarelsen "slår" den om Ed Kemper; den är betydligt större och mer omfattande. I fallet Ed Kemper begränsade sig villfarelsen till ett ganska litet antal personer på ett sjukhus. – Och även jämförelsen med Jack Unterweger får sägas utfalla till vår egen villfarelses "fördel". Det får rimligen anses vara en mycket mer omfattande villfarelse att en hel journalistkår, en rad jurister och de flesta andra i landet trodde på en person som var dömd för åtta mord när han ändrade sig och sa att han ljög (Quickfarelsen) än att ingen misstänkte att den tidigare mördaren, numera kändis, hade mördat igen och mördat flera (Unterweger). Quickfarelsen är också redan betydligt mer långvarig (nu ca sju år) än både Kemper (ca tre år) och Unterweger (ca fyra år).

Jag kan inte säga annat än att det är rejält stimulerande att inse en villfarelse som många fortfarande inte förstår, och att vänta medan tiden har sin gång. Det är dessutom en stor tillfredsställelse att ha motarbetat den från första början. Det finns något väldigt uppiggande i att ha rätt när de flesta är lurade. Det kanske är elakt att säga så, men jag försvarar den elakheten med att jag faktiskt tycker att de som gick på Quickbedrägeriet får skylla sig själva. Det var hela tiden ganska lätt att förstå att det var bluff, om man bara tänkte efter lite grand. (Det var för övrigt också många som förstod. Jag har en lista

på ca 700 personer i min dator.)

Men sanningen har inte en chans om den stora majoriteten vill något annat. Och så var det med Quickfarelsen. Av den kan man dock lära sig att det är sällan som majoriteten har rätt om kunskapen säger motsatsen.

4 *Några saker som händer – eller inte händer*

I höst kommer filmen Quick upp på biograferna, den har premiär den 20 september. Mikael Håfström är regissör, Jonas Karlsson spelar Hannes Råstam och David Dencik Sture Bergwall. Filmen bygger på att Hannes Råstam var hjälten som avslöjade en rättsskandal, inte på det som är sanningen. Men filmen kan ju ändå vara bra. I alla händelser befäster den villfarelsen på ett sätt som faktiskt är tillfredsställande, hur bakvänt det än kan låta (jfr föregående avsnitt).

I Norge påbörjar NRK snart inspelningen av en dokumentär om ett av de mord som Sture Bergwall erkände medan han hette Thomas Quick, och också dömdes för. Det är mordet på Therese Johannessen i Drammen. Huvudtesen i serien tycks bli att flickan inte dödades av Thomas Quick utan fördes bort till Pakistan och kanske fortfarande lever där. Jag har underrättat NRK om att det just beträffande detta mord fanns och finns så stark bevisning mot Quick att det – enligt beräkningar med Bayes sats, jfr ovan – var och är till drygt 99,9999 procent sannolikt att han begick mordet.

Den 24 oktober hålls ett seminarium på Teaterstudio Lederman i Stockholm om Cajsa Lindholms bok "I denna kusliga tomhet" med underrubriken "en analys av Thomas Quicks tankevärld, dess uppkomst och gestaltning". Det lovar att bli mycket intressant, inte minst därför att boken är en fallbeskrivning baserad på Sture Bergwalls egen bok Kvarblivelse (kan han ha ljugit ihop den?), men också för att meningarna om boken är starkt delade i psykologikretsar.

I våras nyutgavs Christer van der Kwasts bok "Bortom rimligt tvivel" med en Efterskrift om den s.k. Bergwallkommissionen. Underhållande läsning utlovas.

Sture Bergwall nekades ju skadestånd av Justitiekanslern för att han varit frihetsberövad under många år på grund av de felaktiga domarna mot honom. Men om domarna verkligen var felaktiga borde han väcka talan mot staten för att få det stora skadestånd som han i så fall definitivt har rätt till; för skadestånd fordras bara att han blev utsatt för "fel eller försummelse vid myndighetsutövning". Och det har han naturligtvis blivit om det var så som resningarna och de friande domarna förutsätter. Men han har inte väckt någon talan, och han kommer säkert inte att göra det. För då kommer villfarelsen i dagen.

Och det har naturligtvis inte heller blivit någon sådan skadeståndsrättegång mot Seppo Penttinen och Christer van der Kwast som Leif GW Persson och Jan Guillou sa sig vilja finansiera "för att komma åt de personer som bär skulden till rättsskandalen". Risken att finansierarna blir kvar med rumpan bar är alltför klar.

5 *Hur hade det gått om inte vi i Öjegruppen hade hållit emot?*

Jag har funderat en del över vad som hade hänt om jag själv inte hade lagt mig i

Quickärendet utan tigit, och tyst men motvilligt accepterat "sanningen om rättsskandalen". Och om inte heller övriga i Öjegruppen hade protesterat så att det hörts. Hur hade det då gått? Hade då sanningen begravts i rättsskandalens mylla?

Jag tror faktiskt inte det. Ganska snart hade nog någon eller flera journalister börjat intressera sig för saken, och upptäckt att det var något som inte stämde. Någon tidning eller kanal hade hakat på, och villfarelsen hade till sist avslöjats. Jag tror att det hade gått snabbare då än det gör nu. När vi gick till försvar och pekade på allt galet med Råstams berättelse, fick det effekten att nästan alla journalister slöt upp bakom "det viktiga grävarbete som han och hans medhjälpare hade gjort". Och dessutom var särskilt Aftonbladet, Dagens Nyheter och SVT hårt på den linjen. Det blev på något sätt ett gemensamt journalistiskt intresse att avslöjandet inte blev avslöjat som de fake news det faktiskt var. Det blev nästan förbjudet att gräva i motsatt riktning. Så det gjordes inte. Även skickliga journalister som Bo Göran Bodin, Martin Wicklin och många andra slöt upp.

Bara två journalister fann att de inte kunde ställa upp bakom villfarelsen, och i stället hakade de på oss i Öjegruppen – Kristina Hultman och Yrsa Stenius. Ytterligare två journalister har förklarat för mig att de förstår att det är vi som har rätt, men de har inte velat säga det offentligt.

Alltså försenade vi kanske omsvängningen genom att se till att helt stänga dörren för en annars möjlig journalistisk granskning av det journalistiska debaclet. Och då ångrar jag kanske att jag sa som det var? Nej, naturligtvis inte. Men det är en intressant tanke.

BILAGA

Kommentarer till de avsnitt i Christian Dahlmans bok Beviskraft som rör Quick

Denna bilaga är en utbyggd längre version av det som sägs i avsnitt 1 i betraktelsen. Hela texten bör finnas med för att Christian Dahlmans kritik inte ska stå oemotsagd. Men den är inte särskilt njutbar, utom kanske för den specialintresserade.

Hösten 2018 utkom alltså Christian Dahlmans bok "Beviskraft – Metod för bevisvärdering i brottmål" (anmäld av mig i Svensk Juristtidning 2019 s. 444). Där är Dahlman kritisk mot domstolarnas bevisprövning i Quickmålen. Han tar också upp mina beräkningar av bevisvärdet och menar att jag har överskattat detta värde. Såvitt jag vet är han den förste som har fört fram denna synpunkt, och jag välkomnar en diskussion i saken. Christian Dahlman är sannolikt den jurist i Sverige som är bäst förtrogen med beräkningar av bevisvärde enligt Bayes sats, och vi har diskuterat mina Quickberäkningar något. Jag skulle uppskatta om han ville granska mina beräkningar lite närmare, gärna från ett kritiskt perspektiv. Jag tror att en diskussion kring enskildheter i beräkningarna kan vara illustrativ för hur man bör se på bevisningen i Quickmålen.

I boken Beviskraft tas bevisningen i Quickärendet upp på tre ställen. Jag berör de tre textavsnitten under särskilda rubriker nedan.

Med ”falsk positiv” avses att det som ska visas med ett bevis – bevistemat – inte föreligger. Om t.ex. Christer Pettersson inte mördade Olof Palme är Lisbeth Palmes utpekande av Pettersson falskt positivt. Och om dna-bevisning används för att visa att en person befann sig på en plats vid en viss tidpunkt men personen i själva verket inte var där då, är beviset falskt positivt.

På s. 102 – 104 skriver Christian Dahlman att domstolen i Quick-målen förbisåg sannolikheten för ett falskt positivt utfall vid vissa bevisbedömningar. Han illustrerar detta med bedömningen av Seppo Penttinen's vittnesmål i den del där Penttinen fick frågan om han hade ställt några ledande frågor till Quick. Så här skriver Dahlman (s. 103):

Penttinen svarade att det inte hade förekommit några ledande frågor. Vilken beviskraft har Penttinen's vittnesmål (F) i förhållande till bevistemat att Penttinen inte ställde ledande frågor (T)? Svaret är förstås att beviskraften är liten, eftersom sannolikheten för ett falskt positivt utfall är hög. [...] Dels måste man beakta möjligheten att Penttinen ställde ledande frågor utan att inse det, och därtill måste man beakta sannolikheten för att Penttinen, om han insåg att han ställde ledande frågor, inte skulle erkänna ett sådant misstag inför domstol. [I en beräkning säger Dahlman här att beviskraften i Penttinen's vittnesmål är mycket låg.] Domstolarna bedömde dock beviskraften som mycket hög.

Som illustration hänvisar författaren till vad Hedemora tingsrätt uttalade i domen för mordet på Yvon Levi: ”genom vittnesmålet med Seppo Penttinen är utrett att förhören hållits på ett föredömligt sätt utan inslag av t.ex. ledande frågor”. Och Dahlman fortsätter:

När en domstol säger att det ”är utrett” att ett visst bevistemått är sant så betyder det att det inte behövs någon mer bevisning för bevistemått [...] Att tillskriva så mycket beviskraft till ett bevisfaktum som i själva verket har oerhört låg beviskraft är en grov felbedömning. Domstolen har uppenbarligen förbisett sannolikheten för ett falskt positivt utfall.

Låt oss se närmare på Hedemora tingsrätt's dom i denna del. Domen innehåller (s. 10 – 11) en beskrivning på ungefär en sida av vad Quick enligt Penttinen berättade under förhören, t.ex. att Quick beskrev Yvon Levis skador på vänster sida av huvudet likadant under alla förhör, att ordningsföljden mellan de slag han utdelade mot Levi var densamma hela tiden, att Quick först sa att han utdelade slagen med en domkraft och senare ändrade sig till en träpåke, att Yvon Levis klädsel beskrevs väl (med vissa detaljer preciserade), att Quick i en annan utredning talat om en kniv av sameslöd (som Levi hade), att han bland tio par glasögon pekade ut det som var likadant som det man funnit på platsen men att han valde fel bland tio armbandsur. Till sist skriver tingsrätten angående vad Penttinen sa om förutsättningarna under förhören (s. 18):

Thomas Quick har ändrat uppgifter under utredningens gång, men dessa ändringar har han gjort utan påverkan. Således kan inte ”felaktigheter” ha stått klara för Thomas Quick genom att man enträget upprepat samma fråga eller genom att man frågat om han varit säker på sina svar. Thomas Quick brottades under förhören med svår ångest; det blev ibland nödvändigt med minutlånga pauser. Det kunde emellanåt vara plågsamt att vara förhörsledare. Genomgående hade Thomas Quick lättare att beskriva centrala moment. I fråga om ej så ”laddade” händelser kunde minnesbilderna vara mer diffusa.

Och i en samlad bedömning skriver tingsrätten det som Christian Dahlman alltså tar fram:

Genom vittnesmålet med Seppo Penttinen är utrett att förhören hållits på ett föredömligt sätt utan inslag av t.ex. ledande frågor eller enträgna upprepningar.

Som jag ser det gör Christian Dahlman sig här skyldig till ett allvarligt fel. Han säger att Seppo Penttinen fick frågan om han hade ställt ledande frågor till Quick och svarade att det inte hade förekommit några sådana frågor. Härefter bedömer Dahlman bevisvärdet av Penttinens nekande svar och kommer till slutsatsen att värdet är mycket lågt. Men åtminstone i den dom som Dahlman tar som exempel finns inget om att Penttinen skulle ha fått den angivna frågan och svarat nej. I stället har tingsrätten, av domskälen att döma, värderat Penttinens sätt att förhöra Quick utifrån vad han berättade om hur det gick till. Och man har funnit det ”utrett att förhören hållits på ett föredömligt sätt utan inslag av t.ex. ledande frågor eller enträgna upprepningar”. Detta är något helt annat än det som Dahlman påstår att tingsrätten gjort, alltså bevisvärderat ett svar från Penttinen att han inte ställde några ledande frågor.

Christian Dahlman fullföljer sitt resonemang om det som enligt honom är ”en grov felbedömning” så här:

Förklaringen till detta misstag är förmodligen att domstolen har tillämpat den ”tumregel” vid bevisvärdering som säger att vittnesmål från poliser har mycket stor beviskraft. Denna tumregel används t.ex. när poliser vittnar om trafikförseelser. Domstolen har då missat att Penttinens vittnesmål skiljer sig från sådana vittnesmål på ett väsentligt sätt, eftersom Penttinen vittnade i egen sak. Han vittnade om hur han själv hade skött polisförhören. Detta innebär förstås att sannolikheten för ett falskt positivt utfall är av en helt annan storleksordning. Tumregeln gäller inte.

Så hade man kanske kunnat resonera med visst fog om det som domstolen haft att bedöma var bevisvärdet av ett påstående från Penttinen att han inte ställt några ledande frågor. Men något sådant påstående gjorde alltså inte Penttinen. Jag har gått igenom även de övriga fem domarna mot Thomas Quick, och inte heller där förekommer någon bedömning av ett sådant påstående. Såvitt framgår av tingsrätternas redovisning fick han inte över huvud taget någon fråga om han ställt ledande frågor. Men Christian Dahlman måste rimligen ha fått det någonstans ifrån, eftersom hela hans resonemang bygger på att det ställts en sådan fråga och getts ett sådant svar. Möjligen är det helt enkelt något som Dahlman har trott utifrån vad som påstås i medierna.

Enligt min uppfattning tycks för övrigt tingsrätten i Levi-domen ha haft gott fog för sin slutsats om ledande frågor. Det gäller i varje fall om man med ”ledande frågor” avsåg sådana frågor av ett klandervärt slag. Att det förekommer frågor som är i någon mån ledande utan att för den skull vara klandervärda får nog anses allmänt godtaget, och det torde ha förekommit även i Penttinens förhör med Quick. Den som har läst samtliga förundersökningsprotokoll i Quickärendet kan dock konstatera att det bara på någon enstaka punkt förekom möjligen klandervärt ledande frågor, alltså sådana som kunde hjälpa Thomas Quick att ge korrekta uppgifter som han inte själv kände till.

Jag anser att det är påtagligt missledande att som Christian Dahlman säga att Hedemora tingsrätt på den här punkten ”förbisåg sannolikheten för ett falskt positivt utfall”, och inte minst att i en bok om bevisvärdering göra ganska stor sak av något som vore i

grunden betydelselöst även om tingsrätten verkligen skulle ha gjort en sådan bedömning som Dahlman säger att man gjorde.

På s. 104 – 105 skriver Christian Dahlman att domstolen överskattade värdet av det test som Sven Å. Christianson gjorde i målen om mordet på Gry Storvik och Trine Jensen. Och det gjorde domstolen eftersom man bara bedömde antalet rätt som de olika personerna hade i testet, inte antalet fel. Domstolen fick sålunda inte veta något om antalet fel som Thomas Quick hade haft under förhören.

Det är riktigt att domstolen inte fick veta något om antalet fel som Thomas Quick hade haft under förhören. Men man fick veta att i den mån han hade ändrat sig under utredningens gång var det de senaste uppgifterna som angavs. Och i varje fall såvitt framgår av förundersökningsprotokollen fick han inte någon hjälp för att komma fram till rätt svar.

Det viktigaste resultatet av testet är att Thomas Quick fick åtminstone 17 rätt beträffande okända faktauppgifter rörande mordet på Trine Jensen, medan kontrollgruppen fick i genomsnitt 2,3 rätt. Motsvarande siffror för mordet på Gry Storvik var åtminstone 6 rätt mot 1,2. Sannolikheten för att han skulle ha fått båda dessa resultat av en slump är försumbar, en chans på mer än en miljard. Det måste finnas någon annan förklaring.

Ändå kan det naturligtvis ha förekommit en viss överskattning av testets värde. Men såväl domstolen som den statistikprofessor som värderade resultatet – och kom fram till väsentligen samma sak som domstolen – kände till förutsättningarna. Att då nöja sig med konstaterandet att ”domstolen överskattade värdet”, nästan som om beviset därmed skulle vara betydelselöst, är enligt min mening långt ifrån rättvisande. Vad Christian Dahlman antyder är troligen att Thomas Quick fick hjälp med att komma fram till de riktiga svaren, en hjälp som personerna i kontrollgruppen inte fick. Men det står klart – om man förlitar sig på förundersökningsprotokollen – att det var väldigt mycket som han inte fick hjälp med.

(Texten här finns även i avsnitt 1 i betraktelsen.) På s. 105 – 107 kommenterar Christian Dahlman de beräkningar som jag har gjort på min hemsida med Bayes sats av bevisvärdet för Quicks skuld (se alltså <http://goranlambertz.se/book-extra/berakningar-av-bevisvardet-i-samtliga-mal/>). Han menar – liksom jag och såvitt jag vet alla matematiker – att detta är ett korrekt sätt att räkna, och han skriver också att jag i och för sig har räknat rätt. Men han menar att jag ”grovt underskattar sannolikheten för falskt positiva utfall”. Detta exemplifierar han med ett bevis, nämligen liksökhunden Zamos resultat i målet om mordet på Johan Asplund. Han argumenterar att det finns ett antal vetenskapliga studier som visar att sökhundar gör fel ibland och menar att min sannolikhetssiffra därför är grovt överskattad.

Men även här gör Christian Dahlman ett viktigt fel. Han argumenterar som om bevisningen bara handlade om huruvida hunden hade förmåga att hitta en plats där det fanns lukt av död människa. Men vad den handlade om var i stället bevisvärdet av att Thomas Quick först pekade på en plats där hunden sedan markerade. Frågan blir ju då: Hur kunde han peka på just den plats där hunden en tid senare skulle komma att markera? Och hur kunde han göra detta flera gånger? Om frågan ställs på det sättet, spelar det ju strängt taget väldigt liten roll hur duktig hunden är. Det har i varje fall

mycket mindre betydelse än om frågan är om hunden hittar rätt. Även om hunden är oduglig är det ytterst osannolikt att Quick skulle råka peka på just den plats där hunden senare markerar. Om inte hunden får hjälp förstås. Men protokollen från hundsöken visar med rimlig säkerhet – i varje fall om man litar på hundföraren och medverkande poliser – att hunden inte fick någon sådan hjälp.

Christian Dahlman skriver att vi på denna punkt bör räkna med en sannolikhet för falskt positiv på minst 1 på 25. Men vad skulle han säga om han hade förstått att det alltså handlade om sannolikheten, inte för att hunden skulle hitta rätt plats, utan för att Quick skulle peka på den plats där hunden sedermera skulle komma att markera, och därtill den enda sådana platsen i det ifrågavarande skogsområdet? Och vad skulle Dahlman säga om han hade förstått att det låg till på detta sätt på flera olika platser och med även andra hundar?

En liten utveckling: Vilken är beviskraften i detta bevis mánntro? Låt oss använda Christian Dahlmans formel för beviskraft, alltså *sannolikheten för sant positiv delat med sannolikheten för falskt positiv*. Sannolikheten för att Quick hanterade Johan Asplunds kropp på platsen när hunden markerade där och Quick hade pekat på samma ställe, den är rimligen ganska stor. Det är knappast någon som tycker att jag överdriver om jag säger 99 % (sant positiv). Och hur är det då med sannolikheten för att Quick *inte* hanterade pojkens kropp på platsen när hunden markerade där och Quick tidigare pekat på samma plats (falskt positiv)? Ett sådant resultat skulle rimligen bara kunna uppkomma genom fusk, vilket sökprotokollen och de många medverkande torde motsäga med betydande kraft. Låt oss säga 0,1 %. I så fall är beviskraften av detta hundsök $0,99/0,001 = 990$. Det är mycket högt.

Eftersom jag har lagt in värdena för falskt positiva i mina beräkningar (Bayes sats innehåller den faktorn), kan Christian Dahlman inte hävda att jag har bortsett från falskt positiva. Det gör han nog inte heller, även om han säger att jag ”grovt underskattar sannolikheten för falskt positiva utfall”. Han menar nog i stället att jag har stoppat in värden i ekvationerna som är alltför ”optimistiska”.

Men han har alltså misstagit sig på vad bevisvärdet i fråga om hundsöket egentligen avser.

Och han invänder bara mot den värderingen, alltså mot värderingen av endast ett bevis av de ca 40 som jag har använt i mina beräkningar.

Med detta sagt vill jag ändå medge att de värden som man stoppar in i beräkningarna många gånger är högst osäkra. Det är de även när Christian Dahlman gör på motsvarande sätt i sin bok. Överskattningar påverkar dock oftast inte slutresultatet särskilt mycket, så länge man anstränger sig att ange ett värde som man uppfattar som rimligt. Det har jag försökt göra, och nog ofta snarare underskattat än överskattat sannolikheterna.

Ingen utom Christian Dahlman har, såvitt jag vet, anmärkt på mina beräkningar annat än i allmänna termer om grova överskattningar. Jag välkomnar fortfarande seriösa försök av andra att räkna på sannolikheterna. Mina egna beräkningar finns alltså här: <http://goranlambertz.se/book-extra/berakningar-av-bevisvardet-i-samtliga-mal/>.

På s. 158 – 161 tar Christian Dahlman upp bl.a. Sven Å. Christiansons sakkunnigutlåtande i det s.k. Appojauremålet i den del det avsåg frågan om det hade framkommit något som gav stöd för att Quicks erkännande skulle vara falskt. Dahlman pekar på svagheter i Christiansons bedömning att det inte hade framkommit något sådant. Eftersom domstolen inte tycks ha fäst någon större vikt vid Christiansons bedömning på denna punkt (s. 19 x; man ägnade betydligt mer uppmärksamhet åt vad Christianson sa om minnesfunktionen, bl.a. möjligheter att minnas detaljer), avstår jag från att diskutera Dahlmans kritik på denna punkt.

I det här avsnittet finns emellertid också en för mig svårbegriplig informationsstyrning. (Texten här finns även i avsnitt 1 i betraktelsen.) I sin redovisning av bevisningen i Appojauremålet skriver Dahlman:

Åklagarens bevisning bestod av Bergwalls erkännande, Christiansons utlåtande samt vittnesmål från kriminalkommissarie Seppo Penttinen, som uppgav att Bergwall i polisförhören nämnt ett antal korrekta detaljer om mordet. Gällivare tingsrätt gjorde följande bevisvärdering.

Härefter citerar han i fyra stycken, på 16 rader, vad tingsrätten enligt honom uttalade i sin bevisvärdering. Det finns markeringar för utelämnad text, som normalt brukar innebära att det utelämnade saknar betydelse i sammanhanget. Här är det dock fem hela stycken som har utelämnats, tingsrättens bevisvärdering var på 57 rader och inte 16. På de saknade raderna redovisas bevisning som Christian Dahlman lagt åt sidan när han säger att bevisningen bara bestod av erkännandet, Christiansons utlåtande och Penttinens vittnesmål. Då avstår han från att nämna bl.a. en videoupptagning från en rekonstruktion med en stor mängd redovisade detaljer om hur mordet enligt Quick gick till, tre vittnesförhör om att Quick befann sig i området vid tidpunkten för mordet, obduktionsprotokoll, förhör med den obducerande läkaren om skadorna, offrens kläder, lakan, en fotobilaga med foton från mordplatsen och vittnesmål av ytterligare tre poliser.

Vill Christian Dahlman förmedla en bild av att domskälen var betydligt grundare än de faktiskt var? Vilken är i så fall anledningen till det?

Beträffande Seppo Penttinens vittnesmål skriver Dahlman att ”beviskraften [...] har analyserats ovan”, varvid han hänvisar (även om kapitelangivelsen 3.4 i boken är felaktig) till den ovannämnda genomgången av värderingen av Seppo Penttinens påstådda uttalande att han inte hade ställt några ledande frågor. Det är något svårt att se hur den analysen skulle kunna ha någon betydelse för bedömningen av beviskraften i Penttinens vittnesmål i Appojauremålet, som avsåg helt andra saker än frågan om han hade ställt ledande frågor.

299 – 300 ang. Sven Å. Christiansons egenintressen

På s. 299 f. diskuterar Christian Dahlman Sven Å. Christiansons expertutlåtanden i Quickmålen. Det gör han särskilt utifrån den omständigheten att Christianson intervjuade Quick för en bok om seriemördare och därför enligt Dahlman hade ett intresse av att Quick verkligen var en sådan. Jag kan inte se att domstolarna i något mål lutat sig i någon högre grad mot Sven Å. Christiansons bedömningar, och jag avstår därför från att diskutera Christian Dahlmans synpunkter i den här delen.

Söndagsbetraktelse nr 215 (190707)

I går kom jag hem efter åtta dagars road trip till Östergötland och norra Småland. Det blev tolv besök (varav sex hos släkt och sex hos icke-släkt), fyra övernattningsplatser, åtta städer, fjorton andra orter, en utdragen fästing, tre bad, sju besökta gravar, en köpt kavaj och en kastad, en båtfärd på Åsunden, 130 bilmil, ingen bok läst och nästan inga tidningar.

En kväll blev det lite för mycket vin och whisky, och efter en del beräkningar (man förbränner ungefär 2 cl per timme) kom jag fram till att jag måste skjuta på avfärden morgonen därpå.

Det jobbigaste under veckan var förnedrande förluster mot en trettonåring och en åttaåring i spelet ”pricka in USA:s stater så snabbt du kan”; de gjorde det på 1,14 resp. 1,24 min. medan jag som bäst klarade det på 1 minut och 57 sekunder.

Höjdpunkterna var samtalen med två 89-åringar, konstnären Bertil Almlöf i Hägerstad och moster Hjördis Andersson i Västervik. Av Bertil köpte jag en jättefin tavla vid vernissagen i Hägerstad prästgård på sommarutställningen ”70 år av konst”. Och av moster Hjöjjan fick jag några guldkorn till minnen av mamma och pappa till den lilla bok som min syster Lotta och jag skriver om våra föräldrar.

Det är kul att besöka så många nära och kära. Och det blir många att bjuda igen.

Extrabetraktelse den 13 juli om häktningen av ASAP Rocky

Häktningen av hiphopstjärnan ASAP Rocky har väckt stor internationell uppmärksamhet. Ett upprop för hans frigivning har samlat över en halv miljon underskrifter, och den tidigare USA-ambassadören till Sverige Mark Brzezinski (K) har kontaktat UD, Sveriges ambassadör i Washington och kungen. Han säger att häktningen skadar Sveriges varumärke.

Reaktionen här är den förväntade och naturliga. Rättsväsendet är självständigt, och dess beslut ska tas enligt lagarna. Varken regeringen eller någon annan får lägga sig i, och alla ska behandlas lika.

Men vad ingen i Sverige säger är att frågan faktiskt är i hög grad politisk. Inte häktningsbeslutet i det aktuella fallet, det är förstas rättsväsendets ensak. Men däremot frågan om hur häktning ska användas i allmänhet, hur säkra vi anser oss behöva vara på att den som är misstänkt för brott också blir lagförd och dömd. För det är ju det som är problemet med ASAP Rocky. Om han hade fått fortsätta sin turné och lämna Sverige, då hade han nog inte kommit tillbaka till rättegången om den misshandel som han är misstänkt för.

Den som är misstänkt för brott får häktas om det finns en risk för att personen håller sig undan lagföring. Men häktning fordrar också att skälen för häktning ”uppväger det

intrång eller men i övrigt som åtgärden innebär för den misstänkte eller för något annat motstående intresse”, den s.k. proportionalitetsprincipen. I ASAP Rockys fall har man alltså ansett att häktning är proportionerlig, fastän han var ute på en världsturné som nu måst ställas in.

Säkert är domstolarnas bedömning riktig utifrån den lagstiftning och den rättspraxis som finns. Men det är i det här sammanhanget som den internationella kritiken ska förstås. Och det är därför frågan är inte bara rättslig, utan också politisk. Hur vill vi ha det i Sverige? Hade det varit proportionerligt att häkta även en läkare på väg att rädda ett barn till livet eller en nobelpristagare som är här för att hämta sitt pris?

Ja, det beror förstås på omständigheterna. Vad jag vill säga är att det inte vore alldeles uteslutet att så småningom tillsätta en utredning om tillämpningen av proportionalitetsprincipen vid häktning. Vi har Assange-fallet i färskt minne, liksom de mycket långa häktningstiderna i ett par uppmärksammade fall om narkotikasmuggling. Och FN har flera gånger kritiserat Sverige för vår tillämpning av häktningsreglerna. Kritiken gäller visserligen främst långa häktningstider och onödiga restriktioner, men den har viss betydelse när det gäller synen på proportionalitet vid häktning i allmänhet.

För min del vill jag inte utesluta att lagstiftaren borde komma fram till att häktning i ett fall som ASAP Rockys faktiskt står i strid med proportionalitetsprincipen som vi vill tillämpa den. Men det är som sagt en politisk fråga.

Söndagsbetraktelse nr 216 (190714)

Simone de Beauvoirs *Det andra könet* kom 1949, för sjuttio år sedan. Jag fick för mig att jag borde läsa den. Eller åtminstone ögna och skumma, den är 850 sidor lång.

Så varför läsa den? Jo, sanningen att säga var det för min del mest för att den kostade bara någon femtilapp på rean. Och väl köpt borde den ju läsas. Eller åtminstone ögnas och skummas.

Jag hade trott att den skulle vara tråkig. Men jag tror inte att jag någonsin har känt en sådan kraft strömma ut från sidorna på en bok. Simone de Beauvoir hade gett sig själv ett uppdrag; hon skulle göra allt hon kunde för en värld där kvinnor och män lever som jämställda. Efter att kvinnorna i alla sammanhang getts en underordnad ställning (det allra mesta av boken handlar om hur det blev så) vill hon få oss att förstå hur alla skulle vinna på en annan ordning.

Det är 850 sidor av analys och argumentation, nästan inget berättande. Hon har historien, litteraturen och verkligheten som underlag. Hon är rolig och konkret, drastisk och fräck. Inget hymlande. Och inga vetenskapliga undersökningar som underlag för påståenden om hur det ligger till. Det är faktiskt befriande. Hon säger som hon anser att det är helt enkelt. Utifrån historien och litteraturen, och verkligheten som hon ser den. Det är mycket spännande, inte minst för den tidsbild man får från 1940-talets Europa.

Nog skulle det vara intressant om man kunde förstå hur långt mot verklig jämställdhet vi har nått på dessa sjuttio år. Sjuttio procent? Finns det någon studie om det månntro?

Sant är förstås att kvinnorna i stora delar av världen i dag är avsevärt längre från jämställdhet än Europas kvinnor var 1949. Men det hindrar inte att man kan läsa och

fascineras av Simone de Beauvoirs storverk. Om man storknar inför 850 sidor kan man nöja sig med avslutningen på 16. Där får man ett slags sammanfattning av det viktigaste. Av både analysen och förhoppningarna.

Betraktninger om løgn, av Håkon Grøttland

Quickärendet är just nu ovanligt aktuellt på min FB-sida. I den tråd som har följt på min halvårsbetraktelse den 1 juli pågår en enligt min mening intressant och belysande diskussion mellan professor Christian Dahlman i Lund och mig själv. Diskussionen handlar framför allt om värdering av bevisningen med likhunder, men också en del annat. För mig är den ovanlig och trevlig för att den förs på ett rakt igenom civiliserat och sakligt sätt, även om Christian D och jag blir småarga på varann ibland.

I anslutning till den diskussion som har varit kring några frågor som berördes i min halvårsbetraktelse har en del utbyte av erfarenheter och tankar förekommit över kölen. De norska poliser som deltog i utredningarna om de mord i Norge som Thomas Quick dömdes för är i stor utsträckning av samma uppfattning som de svenska poliserna (med ett par undantag): utredningarna gick i allt väsentligt rätt till, och Quick dömdes korrekt på grundval om utomordentligt stark bevisning.

En av de norska poliserna är Håkon Grøttland, som deltog mycket aktivt i utredningen om mordet på Therese Johannessen i Drammen. Han har nu skrivit en text som är bland det intressantaste jag har sett på senare år i Quickärendet. Han skriver bl.a. så här:

”Påstandene om at Quick har blitt foret med detaljer fra forhørslederen Penttinen, kan i ytterste konsekvens overføres til at dette må være informasjon Penttinen har fått fra noen. Og noen i dette tilfellet må være oss norske politietterforskere. Dette er ikke en hypotetisk tanke, snarere aldeles logisk om man forfølger dette tankesettet. At vi eventuelt skulle ha informert Penttinen med eksklusive detaljer er en uhyrlig påstand. Det betyr at vi skulle ha begått mened under hovedforhandlingen i Hedemora tingsrett. Jeg har imidlertid aldri hørt at noen har påstått akkurat dette, men det kunne vært et plausibelt spørsmål å rette til flere av kritikerne. For et sted må Penttinen ha fått disse detaljene fra. Eller skulle han selv ha gjort undersøkelser og dermed ha funnet en rekke kjernepunkter som han kunne bruke i avhør? Eller har man ikke våget å følge disse tankebanene? [---]

Tenk for eksempel på alle omstendighetene om Fjell, der Therese levde og forsvant fra. Under vallningen på Fjell med Quick i 1996 fortalte han at han i 1988 hadde sett bygninger oppe på et platå som han forbandt med skolehus eller barnstugor – han forklarte at han hadde sett et skilt som tilkjennega det. Fjellhagen Barnehage holdt til på kollen bak blokka Therese bodde i. Barnehagen hadde et ovalt skilt med blomsterdekor som hang ut mot veien (Laurits Grønlands vei) hvor det var skrevet: Fjellhagen Barnehage – på skiltet var det også malt lekende barn. Skiltet ble tatt ned og fjernet lenge før vallningen i 1996.

Om tankesettet til granskningskommisjonene, Råstam og hans applauderere skal forfølges, så skulle med andre ord forhørsleder Penttinen ha funnet ut at det i 1988 fantes en barnehage der, men som ikke var der under vallningen i 1996. Og at det på en av barnehagens vegger hang et skilt med barnehagens navn, et ovalt skilt, malt med blomsterdekor og lekende barn. Teoretisk er det mulig, men når jeg tenker på de utfordringene vi møtte for å belyse dette, er det definitivt totalt umulig.

Vi fant frem til de som arbeidet i barnehagen i 1988, og etterspurte fotografier av bygningen. En av de vi omsider fikk kontakt med, hadde et fotografi som viste det omtalte skiltet. Ingen andre hadde spurt henne om det, heller ingen svenske. Skulle likevel Penttinen ha fremskaffet denne informasjonen på egenhånd? Var det han som tok kontakt med de tidligere ansatte i den nedlagte barnehagen for å skaffe seg kvalifiserte momenter han kunne bruke i avhør? [---]

I 2007 sa jeg ja til å la meg intervjuet av Råstam, idet han skulle både skrive bok og lage en TV-dokumentar. Jeg ble intervjuet mens kameraet snurret og gikk i bortimot halvannen time. Deretter ble jeg med Råstam og hans fotograf til bydelen Fjell - hvor Therese forsvant fra. Der viste jeg de sentrale punktene, samtidig som samtalen forløp uformelt og løst. Intervjuet var ferdig før vi kjørte til Fjell, men jeg hadde ikke tenkt over at mikrofonen (myggen) fortsatt var festet på jakkekraven min.

Så viste det seg når programmet ble vist på TV, at intervjuet ikke var viet ett sekund. Derimot var den uformelle samtalen vi hadde, klippet og satt sammen slik at den gav inntrykk av at jeg sto for en mening jeg slett ikke sto for. Jeg ble regelrett lurt og tatt til inntekt for Råstams fullstendige vrengebilde av hvordan saken de facto var. Jeg leste også boken hans, og ble nær sagt sjokkert over hvordan den ene faktafeilen etter den andre ble presentert som en sannhet, samtidig som åpenbare løgner var skrevet med rutinert penn. Hvordan er det mulig å servere en slik formidabel røverhistorie og samtidig høste heder og ære for godt utført arbeid? Hvem sto for kvalitetssikringen av dette falsum, og hvilken kompetanse hadde de som utferdiget ferdigattesten med rød sløyfe rundt? Nå er dessverre ikke Råstam blant oss lenger, og vi får derfor aldri det eksakte svaret på disse spørsmålene. [---]

Vår jobb på den norske siden ble i det store og hele å kontrollere mengdene av unike detaljer som fremkom i avhør med Quick. Ved mange anledninger var dette en krevende oppgave, blant annet fordi elementer som fantes i 1988 ikke lenger var til stede.

Blant mange eksempler skal jeg nevne ett. Under avhørsprosessen fremkom det at Quick hadde tenkt å gjemme Thereses levninger i en hekkformasjon, en berså , ved Herland kirke. Problemet var at hele området ved kirken var renovert etter 1988, slik at alt av vegetasjon var endret. Vi måtte da ta for oss kirkebøkene, og slik skaffet vi oss en oversikt over alle som hadde hatt barnedåp, konfirmasjon eller bryllup i Herland kirke i løpet av sommeren 1988. Det viste seg å være mange titalls slike seremonier.

Vi tok kontakt med disse familiene og spurte om de hadde fotografier eller video-opptak, tatt utendørs ved kirken. Dette gjorde vi ved å sende et standard brev til alle, og ba om respons, samtidig som vi forberedte dem på at vi kom på besøk. Dermed startet en omfattende turné rundt i kirkesognet for å se på fotografier og video-opptak. Etter flere ukers jobb uten resultat, havnet vi til slutt hos en familie som hadde hatt barnedåp. Der hadde en gutt i 8-10 årsalderen tatt familiens nyinnkjøpte videokamera og filmet ulike motiver ved kirken. Men, idet han startet filmingen og hadde slått på «rec», lot han kameraet sveipe over bakken/plenen før han fant motivet han skulle filme. Og akkurat da kameraet svingte over bakken, dukket det opp en vegetasjon vi ikke hadde sett tidligere. Motivet varte bare et sekund eller to, men det var nok til at vi fikk sikret et bilde av vegetasjonen.

Og dette fotografiet viste at busker av bartre, formentlig furu, hadde vokst helt tett i en

slags ring og inni dette var det en form for åpning, et rom. Så vidt jeg kan huske var veksten om lag en til to meter i høyde, og spredd ut flere meter i bredde og dybde. Dette var godt i overensstemmelse med hvordan Quick hadde forklart at det så ut.

Den fullstændige texten finns som en artikel på min hemsida:
<http://goranlambertz.se/wp-admin/post.php?post=4187&action=edit>

Søndagsbetraktelse nr 217 (190721)

Möjliga: en andra betraktelse om K (om hur man ska hantera att man anser att vänner sviker), en betraktelse om den kommande USA-resan.

I förrgår berättade en av mina vänner (PJ) att en f.d. missbrukarkamrat till honom just hade avlidit. Kamraten var i 35-årsåldern och efterlämnade föräldrar och två barn. Orsaken var heroin. Oerhört många heroinmissbrukare dör unga.

En annan av mina vänner (ÅJ) är just f.d. heroinmissbrukare (han som möjligen är tappad bakom en vagn, se söndagsbetraktelse nr 142). Efter tio år av hemlöshet och missbruk i Stockholm håller han sig sedan många år borta från den dödliga drogen med hjälp av det välsignade metadonprogrammet.

Många säger detsamma om heroin: 1. Drogen har den effekten på hjärnan att brukaren inte sällan är likgiltig inför döden och därför lätt tar en överdos. Livsfaran är uppenbar. 2. De allra flesta heroinmissbrukare tar drogen för att de har tappat fotfäste och tillhörighet. ”Ingen fastnar i det om det finns något annat”, säger PJ, ”ingen vill ha ett liv i missbruk, inget är ovärdigare och hemskare”.

Det är inte svårt att förstå att det inte räcker med stränga straff mot heroinmissbruk. Eller med ett aldrig så väl fungerande metadonprogram.

Vad som behövs är att ge människor arbete, en värdig lön och ett värdigt liv. Få slut på alienationen, släppa in alla i gemenskapen, på riktigt. Det var inte jag som sa det, det var PJ och ÅJ.

Men det är lätt att säga, svårare att göra. Vi verkar dock bry oss mindre i dag än för 30 och 40 år sedan. Då fanns det eldsjälur, idéer och pengar. ”Problemen är mycket större i USA”, säger någon. Javisst, men Sverige har ju en fungerande välfärd. Så är det i alla fall tänkt.

Søndagsbetraktelse nr 218 (190728)

Jag har i alla år fått övertala mig själv att inte fördriva tiden med fel saker. Som att dricka kaffe en gång för mycket eller läsa tidningen en stund för länge, när jag egentligen borde jobba eller utföra någon annan nyttig syssla. Hur många gånger har jag inte inbillat mig att jag behöver läsa igenom ett beslut eller någon annan text som jag skrivit en extra gång (= behagligt) i stället för att sätta igång med en ny (= krävande)? Och hur många gånger har jag inte satt på nyheterna fast jag vet precis vad som har hänt, bara för att slippa ta itu med något som tar emot (fast utan att erkänna att det är därför).

Dålig disciplin, det har jag.

Till sist brukar jag lyckas övertala mig själv, och då gör jag det som ska göras. Men för att undvika de ständiga återfallen måste jag antingen skriva lång-, medel- eller kortsiktiga listor med utfästelser om hur jag ska använda min tid, eller planera noggrant – dag för dag eller timme för timme. Och så hankar det sig fram, månad efter månad, år efter år.

Jag frågade Sveriges främste jurist Bertil Bengtsson hur han har lyckats åstadkomma så många böcker, utredningar, artiklar och annat. Det är ett aldrig sinande flöde ur hans penna, och det tar aldrig slut. Han har nyligen fyllt 93. Möjligen har produktionen avtagit något de senaste åren, men härom veckan skrev han t.ex. en mycket fin rättsfallsgenomgång i Svensk Juristtidning. – Han hade uppenbarligen tänkt på min fråga tidigare, och han svarade: ”Jag gör det tråkiga först bara, så går det lätt sen.”

Jamen det är ju just det som är problemet! Hur bär man sig åt för att lyckas göra det tråkiga först?

När jag har frågat andra om de också har disciplinproblem har svaren växlat betydligt. Somliga känner igen sig precis, andra vet nästan inte vad man menar. Och märkvärdigt nog (ursäkta denna ofärdigforskade men ändå bestämt hävdade slutledning) har män betydligt större disciplinproblem än kvinnor. För männen svarar nästan alltid igenkännande (inte Bertil B dock), kvinnorna oftast nekande och inte sällan lätt undrande inför frågan.

Ja, det var den söndagsbetraktelsen. Den gick lätt. Men nu har jag en längre artikel som jag måste komma igång med. En kopp kaffe först bara.

Söndagsbetraktelse nr 219 (190804)

1969. Aldrig har man väl blivit påmind om så många saker som hände för just femtio år sedan som nu. Inte minst nu i sommar. 1969 var nog ett år då ovanligt mycket hände.

Eller jag kanske helt enkelt är mer observant än vanligt? För mycket av det som hände ägde rum i USA. Jag ska snart åka dit, bland annat på ett 50-årsjubileum (av examen i min high school). Och kanske fäster jag mig lite extra vid påminnelser om det som hände där och då.

Som att Nixon blev president. Som månlandningen. Som dödsolyckan vid Chappaquiddick där Ted Kennedy smet (samma dag som månlandningen). Som Charles Mansons sektmord på sju människor i Los Angeles. Och som Woodstockfestivalen.

Men nog hände det mycket även på andra håll i världen. Beatles höll sin sista konsert. 150 människor dödades på en enda dag i Londonderry i gatustrider mellan protestanter och katoliker. Sovjetunionen drog åt tumskrubarna på Tjeckoslovakien genom att ersätta den reformvänlige Alexander Dubcek med den moskvatrogne Gustav Husak. Olof Palme ersatte Tage Erlander som partiledare och statsminister. Och Sveriges andra tv-kanal TV2 startades.

För mig privat hände det också en del. Jag bytte linje i gymnasiet från naturvetenskaplig till samhällsvetenskaplig, mycket på grund av mitt just avslutade år i USA. (Jag hade

tappat lite av mitt tidigare vurmande för matte och kemi och fått ett nyväckt samhällsintresse.) Och jag tog körkort. Än i dag skäms jag för min feighet när jag svarade ”Okej, 100 procent” på den avslutande frågan ”nå ... hur mycket är nu ditt fel om du krockar?” från den sadistiske förhørsledaren Schmidt. Vi hade haft en dispyt under förhoret, där han hävdade att ”det är alltid 100 procent ditt fel om du krockar”, medan jag hävdade att det ju måste bero på omständigheterna. Jag hade förstås rätt, men han hade makten att ge eller vägra mig körkort.

Alldeles nyligen har Quentin Tarantinos nionde film ”Once upon a time in Hollywood” haft premiär. Den handlar om år 1969, särskilt i Los Angeles, bland annat om Mansonmorden.

Tarantino har ända från början sagt att han ska göra tio filmer. Den nionde ska jag se.

Extrabetraktelse (8.8) om vad TT ”vet” (Quickvarning)

Inför den stundande filmen ”Quick” gjorde TT en intervju med regissören Mikael Håfström. Han ansåg att vi som säger att Quickskandalen inte var någon skandal utan en villfarelse har fel. Och det är inget konstigt med det. Man bör tro på temat i den film man gör, och den konstnärliga friheten är i stort sett obegränsad.

Men TT är en nyhetsbyrå som inte kan åberopa konstnärlig frihet. Man ska rapportera korrekt. Därför protesterade jag i ett mejl över att TT uttalade i artikeln att ”i dag vet vi att Quick/Bergwall inte var någon seriemördare”. Jag skrev att vi väl inte gärna kan ”veta” detta när vi ju nu i stället vet att bevisningen mot Quick/Bergwall var så stark att man vid en matematisk beräkning – enligt en formel som alla matematiker och jurister vederligen accepterar som rättvisande, Bayes sats – kommer fram till ett sannolikhetsvärde för hans skuld på mellan 98 och 100 % för vart och ett av de åtta mordena, och att sannolikheten i två av målen var och är minst 99,999 %.

Redaktören Sara Ullberg tackade mycket vänligt för mina synpunkter. Hon meddelade att hon dock inte anser att reportern (Marc Skogelin) gick över gränsen när han refererade till vad vi i dag vet. ”Quick/Bergwall har friats från de åtta mord han dömts för och bedöms alltså av det svenska rättsväsendet som oskyldig”, skrev hon.

Då tyckte jag att det kunde vara dags att förklara något som journalister ofta missuppfattar. Man tror att det är korrekt att skriva ”X visade sig vara oskyldig” när någon har blivit frikänd. Men i de allra flesta fall är detta inte riktigt. För vad som ”visade sig” var bara att bevisningen inte räckte för fällande dom. I enstaka fall är det visserligen korrekt att säga att ”X visade sig vara oskyldig”. Men det är bara när rätten verkligen har konstaterat detta, eller vi vet det av någon annan anledning. Och det är mycket ovanligt.

Att den som är frikänd ska *betraktas som oskyldig* är givet. Men det betyder inte att vederbörande har *visat sig vara oskyldig*. Många missuppfattningar kring domar skulle undvikas om journalister höll på denna distinktion.

Jag skrev till Sara Ullberg att jag visserligen kan förstå att journalister ibland behöver använda förenklingar för att inte texterna ska bli för långa och krångliga. Så är det även för oss jurister när vi skriver t.ex. domar. Men hos oss är det en oavvislig regel att *förenklingar aldrig får medföra att texten blir oriktig*.

Ännu mer fel blir det naturligtvis om man skriver, som TT:s reporter gjorde, att ”vi numera vet” att Quick/Bergwall var oskyldig. Då har man tagit ytterligare ett steg bort från en korrekt beskrivning. Det inte bara ”visade sig” att han var oskyldig, utan ”vi vet det”.

Alldeles särskilt fel blir det förstås i de fall där det inte ens har gjorts någon bedömning i domstol att bevisningen inte räcker, utan frikännandet är en ren formalitet till följd av att åklagaren avstår från att föra målet inför domstol. Så var det ju i fallet Quick/Bergwall.

Och alldeles förfärligt fel blir det naturligtvis om *det som vi faktiskt vet* innebär att det som ”vi numera vet” (enligt TT) med en sannolikhet på drygt 99,999 % är fel.

Nå, detta är bara ett av alla grova fel i detta ärende. Inget förändras av att jag påpekar det. Men jag gör det ändå, för ordningens skull.

PS Missa inte Marie Nilsson Linds Sommar-program. Det är underbart vackert.

Söndagsbetraktelse nr 220 (190811)

Tänk dig att du är 95 år. Någon ber dig fundera en stund och sedan nämna vad du helst vill bli ihågkommen för av personer som har stått dig nära. Olika personer kommer kanske ihåg dig för olika saker, men du blir ombedd att försöka baka ihop det till två eller tre egenskaper.

Vill du bli ihågkommen för din humor, din vänlighet, din kunnighet på något visst område, din hjälpsamhet, din omtänksamhet, ditt ansvarstagande, din generositet, din auktoritet, din intelligens, dina framgångar, din skicklighet, ditt goda omdöme, din snällhet, din klokhet eller något annat?

Det där exemplet har jag stulit från en kvinna som jag hörde föreläsa på tv om personlig utveckling. Jag tyckte det var bra. Mig fick det i alla fall igång. För åtminstone när man är gammal – t.ex. 95 – är det väl till stor del det som det handlar om, hur man vill bli ihågkommen av personer som står en nära? Alla bryr sig nog inte, men de flesta gör det.

Eller är det kanske något annat som livet handlar om? Berömmelse till exempel? Uppskattning medan man lever? En egen känsla av att ha gjort rätt, gott samvete? Barn och barnbarn, att familjen och släkten lever vidare? Lycka? Harmoni? Kärlek? Glädje? Avkoppling? Tillfredsställelse?

Låt oss för stunden hålla fast vid 95-åringen, som rimligen inte har så många år kvar i livet. Och till den personens närstående. Anta att 95-åringen är du. Vad vill du att familjen och/eller dina bästa vänner ska komma ihåg dig för?

Jag har ställt den frågan till ca 20 personer i sommar. Alla har ställt upp och gett intressanta svar, som jag har antecknat. Nu ska jag åka till USA om en dryg vecka och vara där ganska länge (i två månader minus en vecka). Jag tänker ställa samma fråga till ett antal människor där. För att se om det blir ungefär samma utfall.

De tre egenskaper jag själv har prickat in är (preliminärt, kanske ändrar jag mig ...):

Värme, klokhet, civilkurage. Men jag vet att jag behöver ändra mig lite om det ska bli som jag vill. Tack och lov har jag några år på mig.

Söndagsbetraktelse nr 221 (190818)

På tisdag flyger jag till Seattle för drygt sju veckors vistelse i USA. Sju veckor av bilkörning, möten, upplevelser och studier. Sju veckor som jag ser fram emot väldigt mycket.

Seattle ligger som bekant i nordvästra hörnet av USA, vid Stilla havet. Jag ska köra därifrån till Atlanten (Savannah, Georgia) och besöka 25 eller 26 stater, varav 13 nya för mig. Susanne och jag hade planerat att göra en sådan resa i år. Vi har kört från ostkust till västkust två gånger, och nu skulle vi klämma återstående stater minus Alaska och Hawaii på en resa i andra riktningen. Jag får sällskap de första tio dagarna och de sista tio, men i övrigt åker jag ensam. På vägen ska jag vara med på 50-årsjubileet av examen (graduation) i min high school i Hagerstown, Maryland.

Jag tänkte passa på att studera USA lite mer än jag gjort under tidigare besök. Och då ska jag göra det med fokus på några samhällsfrågor som intresserar mig. Jag ska utgå från några av de saker som jag tycker kännetecknar Sverige av i dag:

1. Stor politisk enighet inom de flesta områden, högervindar inom bl.a. migrations- och kriminalpolitiken.
2. Väststånd och stark ekonomi men ökande klyftor sedan flera decennier, mellan rika människor och fattiga, mellan storstäder och landsbygd.
3. Väl fungerande rättsväsende men hård belastning i alla led.
4. Växande klimat- och miljömedvetenhet, förstärkt globalt hot.
5. Betydande problem i skola och sjukvård.
6. Stora problem med kriminella gäng och otrygghet i många förorter och städer, vårt största samhällsproblem på länge.
7. Påtagligt försiktig utrikespolitik, inte minst när det gäller kränkningar av mänskliga rättigheter i stora mäktiga länder som Kina, Ryssland, Iran och Saudiarabien.
8. De traditionella medierna påverkas av sitt ekonomiskt osäkra läge i den nya konkurrensen. Det leder bl.a. till granskningar med dålig precision. Drev, konformism och rädsla. (Osäkert vad som orsakar vad.)
9. Viktiga existentiella frågor tar sig inte in i den centrala samhällspolitiska debatten ens när de hör hemma där. Det gäller t.ex. religionens roll och betydelse, liksom frågan om dödshjälp.
10. Tiggeri på allmänna platser har blivit vanligt. Det medför ovana svårigheter och politiskt famlande.

Jag vill försöka jämföra med USA. Hur är det där med de politiska vindarna, samhällsklyftorna, avfolkningen på landsbygden, rättsväsendet, klimatmedvetenheten, skolan, sjukvården, kriminaliteten, utrikespolitiken, medieklimatet, debatten, de existentiella frågorna och den extrema fattigdomen? Det blir ingen bok (jag kan för lite), men säkert ett antal betraktelser.

Från början hade jag också tänkt jämföra USA 1969 med landet i dag, 50 år senare. Men jag har gett upp den ambitionen i insikt om att det skulle bli alltför amatörmässigt.

Och som jag sagt tidigare ska jag ställa en fråga till ett antal amerikaner som handlar om

synen på livet och dess mening (jfr förra veckans betraktelse): Om du vore 95 år i dag, vad skulle du då önska att dina närmaste kommer ihåg dig för när du inte längre finns?

Söndagsbetraktelse nr 222 (190825)

Min första vecka i USA lider mot sitt slut. Hittills har jag varit i Washington 20 – 23 augusti (mestadels Seattle men även huvudstaden Olympia och en beach) och Oregon 23 – 24 augusti (mestadels Portland). I dag åker vi vidare mot Idaho. "Vi" är jag och två goda vänner från mitt USA-år 1968-69. De lämnar mig och flyger hem till New York resp. Washington DC den 31 augusti.

Som jag skrev i min förra betraktelse vill jag passa på att studera USA lite mer än jag gjort under tidigare besök, och då med fokus på några samhällsfrågor som intresserar mig och med utgångspunkt från några av de saker som kännetecknar Sverige av i dag. En av dessa (nr 10) var tiggeriet, den extrema fattigdomen och den svåra debatt vi haft och har. För närvarande kan det som jag sett av USA i den frågan formuleras så här:

10. Man ser väldigt mycket mer av hemlöshet och extrem fattigdom här än hemma. I Seattle finns ett torg som är mer eller mindre fyllt av människor som inte har någonstans att bo och som lever i misär. De försöker få pengar genom att hjälpa människor med små tjänster om det dyker upp någon chans. Och de lever på mat från kyrkor och välgörenhetsorganisationer. Ofta är misären kopplad till psykisk sjukdom och handikapp, nästan alltid till missbruk.

I tidningen i torsdags (Seattle Times) fanns en artikel om en "tältby" med f.n. 42 annars hemlösa invånare som i många år har sökt och fått tillstånd att sätta upp sina tält utanför kyrkor, universitet och en del andra platser i och kring Seattle där man är vänligt inställd till de hemlösa. Hittills har tälten flyttats ca 90 gånger under de år då tältbyn funnits. Anledningen till artikeln var att de hemlösa denna gång gått bet på att hitta någon plats där de kunde få tillstånd. Så då satte de upp tälten på stadens område, utan tillstånd. Fortsättning lär följa.

Det visar sig att detta med de hemlösas nattvistelser är en stor fråga i delar av USA, främst storstäder. Drygt en halv miljon amerikaner är hemlösa, och synen på deras rätt att hitta platser att sova varierar minst sagt. I Austin, Texas, har man en häftig diskussion sedan staden beslutat att lätta på de regler som begränsar rätten att sova i det fria på stadens mark. Somliga hävdar att det är en konstitutionell rättighet att få någonstans att sova på allmän mark, men den frågan är inte prövad juridiskt.

Även här i USA ser man en hel del personer som sitter och tigger med t.ex. en kopp eller en hatt framför sig. Men ingen av de personer jag frågat säger sig känna till några tiggare som är romer här i landet. Det förekommer inte heller någon debatt att tala om när det gäller tiggeri. Här i USA står det klart att det strider mot konstitutionens yttrandefrihet att förbjuda passivt tiggeri; alla har rätt att be om hjälp så länge de inte stör ordningen på något sätt.

I USA finns inte som i Sverige någon lagstadgad skyldighet för myndigheterna att ge människor bistånd för deras försörjning. Hos oss finns den skyldigheten i socialtjänstlagen, som ger människor rätt till en "skälig levnadsnivå"; den som kan arbeta måste dock stå till arbetsmarknadens förfogande. I praktiken sköts den ofta otillräckliga amerikanska fattigvården av kyrkor och välgörenhetsorganisationer.

Systemet med ”social security” är inte på något sätt utformat för att garantera existensminimum för alla.

Kort sagt: Problemen med extrem fattigdom är avsevärt större i USA än hemma. Och det finns en debatt om hemlösas boende som påminner en del om den svenska debatten om tiggeri. Men något tiggeriförbud är inte aktuellt.

Söndagsbetraktelse nr 223 (190901)

Min andra vecka i USA har bestått av resande i Idaho, Wyoming, Montana, North Dakota och South Dakota. Jag har hittills besökt sju stater, varav sex har varit nya för mig. Höjdpunkterna under veckan var ett besök i Yellowstone National Park och en härlig vindlande färd över Klippiga bergen. Överdådlig natur, fantastiskt vackert. Och väl omhändertaget, USA är bra på naturskydd. Jag har också besökt tre huvudstäder, Boise i Idaho, Bismarck i North Dakota och Pierre i South Dakota. Från och med i går och till den 30 september reser jag ensam.

Ett av mina ämnen för enkla studier under resan rör vårt klart största samhällsproblem i Sverige: de kriminella grupperingarna och det våld som de utövar i förorterna och storstäderna (p. 6 på listan i söndagsbetraktelse 221). Vi måste komma till rätta med våldsvågen och den försämrade tryggheten.

Jag har ställt frågan hur det ser ut här i USA i dag med ungdomsgäng, våld och otrygghet i och kring storstäderna. Ett representativt svar är, vågar jag säga, att det visst finns problem men

- 1) att det är klart bättre än det har varit,
- 2) att det inte i dag (som i Sverige) finns någon tydlig koppling till ungdomsgäng med ursprung i senare års invandring och
- 3) att de kriminella gängerna i USA traditionellt har varit etniskt homogena.

Svaret är inte annat än naturligt med hänsyn till den bakgrund USA har som smältdegel för invandring men där integrationen har s.a.s. fått sköta sig själv. Under första hälften av 1900-talet var den organiserade kriminaliteten bland vissa invandrargrupper ett mycket stort samhällsproblem. Den italienska maffian var störst och värst, men flera andra grupper utmärkte sig. I dag anses det salvadoranska gänget MS 13 vara värst. Det har sitt ursprung i Los Angeles på 1970-talet och finns i dag i bl.a. New York, Los Angeles och Washington. MS 13 utmärker sig genom mord och tortyr med utstuderad grymhet. Även de afro-amerikanska gängerna Crips och Bloods är ökända.

USA skiljer sig så mycket från Sverige på detta område att det tycks svårt för oss att dra någon lärdom av detta lands erfarenheter. Å andra sidan är det här i USA som de flesta och värsta erfarenheterna finns. Möjligen kan det ses som lite hoppingivande att de kriminella gängerna tenderar att förlora sin betydelse över tid. Den italienska maffian finns nästan inte längre i USA, i varje fall är problemen långt mycket mindre än under första hälften av 1900-talet. Och samma utveckling har man sett hos andra invandrargrupper där det funnits gäng som ägnat sig åt brott (t.ex. irländska, judiska, kinesiska, mexikanska, jamaicanska och ryska).

Men även i dag förekommer det dödliga kriminella uppgörelser i USA, och i en sådan omfattning att de bara blir till en notis i tidningen.

Jag har frågat personer i USA om de, utifrån landets erfarenheter, har några goda råd att ge oss i Sverige om hur vi ska komma till rätta med det samhällsproblem vi har med kriminella gäng. Bland de svar jag fått har jag fastnat för detta, som jag uppfattade som seriöst och genomtänkt:

Gör inte några överdrivna försök att integrera den första generationens invandrare, och kämpa inte överdrivet hårt mot segregering av bostadsområdena. Satsa i stället på den andra och tredje generationen genom att se till att de får allt möjligt stöd i förskolan och skolan. Det viktigaste är att de får chansen att känna framtidstro och samhörighet med det svenska samhället. Överväg att ge alla som föds i Sverige svenskt medborgarskap från födseln, sådant "birthright citizenship" har tjänat USA och integrationen där väl.

Tja, kanske ...

Extrabetraktelse om Dagens Nyheter och Margot Wallström

Det är länge sedan Dagens Nyheter hade någon verklig auktoritet i utrikespolitiska frågor. Ledarsidan uppvisar ofta både okunnighet om de krav som utrikespolitiken ibland ställer och bristande förståelse för det ibland nödvändiga diplomatiska spelet. Ett bottennapp når man i lördagens huvudledare, med rubriken "Wallströms arv: en lång rad misslyckanden". Under sina fem år som utrikesminister misslyckades Margot Wallström enligt Dagens Nyheter på område efter område. För att visa detta tar tidningen dessa sex exempel:

1. Härvan kring Saudiavtalet 2015. – Tidningen utvecklar inte vari misslyckandet bestod, men man torde avse det inställda avtalet med Saudiarabien sedan Margot Wallström uttalat sig om "medeltida metoder" när bloggaren Raif Badawi hade dömts till offentlig piskning. Var inte det i själva verket ett ganska rimligt uttalande, även om det kostade ett inställt avtal? Vissa saker bör även en utrikesminister säga.
2. Den "feministiska utrikespolitiken" stannade ofta vid ord, särskilt när motparten var någon av de kvinnoförtryckande muslimska diktaturerna i Mellanöstern. – Svenska Dagbladets kommentatorer skriver för sin del så här: "Hon har gjort feministisk utrikespolitik till ett begrepp i världen. [...] När den presenterades 2014 möttes den med skepsis och misstro, men sedan dess har länder som Kanada" och Frankrike följt i Sveriges spår." Och vad menar DN att Margot Wallström skulle ha gjort när det gäller de "kvinnoförtryckande muslimska diktaturerna"? Kanske ett uttalande i stil med det hon gjorde om Raif Badawi. Enligt min mening hade det inte varit fel, men jag tror inte att DN hade gillat det.
3. Erkännandet av Palestina, som medförde att utrikesministern blev "portad i Israel". – En folkrättslig analys i UD visade att Palestina motsvarade de krav som vi ställer för erkännande av stater. Det är välkänt att Israel inte på många år har accepterat folkrätten som en grund för fred i Mellanöstern. Jag har svårt att förstå varför det skulle vara fel av Sverige att utgå från folkrätten i vårt agerande. Ibland bör vi visserligen låta diplomatin gå före, och från diplomatisk synpunkt var erkännandet säkert inte bra. Men att det därför skulle vara ett klavertramp, som DN menar, är det svårt att instämma i.
4. "Kärnvapenförbudet", där UD hamnade på kollisionkurs med Försvarsdepartementet. – Var det inte fullkomligt rimligt att det fanns olika uppfattningar i frågan om Sverige borde tillträda FN:s konvention om förbud mot

kärnvapen, att man lät utreda saken och att man sedan följde utredningens förslag sedan de flesta remissinstanser instämt?

5. Kaoset kring Kinaambassadören Anna Lindstedt och den fängslade svensken Gui Minhai. – Varför detta skulle vara ett misslyckande för Margot Wallström har jag svårt att förstå. Möjligen borde UD ha agerat annorlunda i fråga om Gui Minhai, men dels är detta väldigt svårt att veta för en utomstående, dels är det inte detta som DN kritiserar.

6. Augustibesöket av den iranske utrikesministern med debatten om svensk underdånighet, ”accentuerad av Wallströms groda när hon påstod att ’iranier hälsar tyvärr inte på kvinnor i hand’”. – Förhållandet till Iran speglar ett klassiskt utrikespolitiskt dilemma; ska man tala med en avskryvård diktatur eller inte? För min del tycker jag det är rätt att tala med Iran när rimliga möjligheter ges. Och att man inte som kvinna fordrar att få hälsa i hand med en man bör vara en självklarhet, hur tokig seden än må vara.

Inte på någon av dessa punkter är det rimligt att tala om ett misslyckande för Margot Wallström. Att DN inte nämner t.ex. Sveriges framgångsrika tid i FN:s säkerhetsråd (lyssna gärna på Olof Skoogs sommarprogram), värdskapet för fredssamtalen om Jemen och den diplomatiska framgången kring Malifången Johan Gustafsson framstår som symptomatiskt. Jag rekommenderar SVT-dokumentären om Margot Wallström för den som inte sett den. Där påminns man om hur besvärlig utrikespolitiken ofta är, men också om hur klokt och öppet Margot Wallström resonerar. Enligt min uppfattning var hon en utomordentlig utrikesminister, nästan lika bra som Carl Bildt.

Liksom för att visa hur lite man förstår skriver DN att det låg en särskild förväntan på Margot Wallström när hon tillträdde, eftersom hon axlade en mantel som tidigare burits av ”partiikoner som Olof Palme, Jan Eliasson och inte minst den mördade Anna Lindh”. Såvitt gäller Olof Palme och Anna Lindh finns inga invändningar. Men Margot Wallström var före sitt tillträde som utrikesminister en oerhört mycket större ”partiikon” än Jan Eliasson. Och det förblir hon.

Söndagsbetraktelse nr 224 (190908)

Min tredje vecka i USA är till ända. Jag har kört lite mindre bil än tidigare, stannat längre. Och jag har tagit mig från Pierre (South Dakota) via Worthington (Minnesota) till Minneapolis och St Paul – de s.k. Twin cities – också i Minnesota. Nu bär det av till Madison (Wisconsin) och Chicago (Illinois). Jag har varit där tidigare, men de är vackra livfulla städer som man mycket gärna återvänder till. Om Minnesota är svenskstaten framför andra är Chicago svenskarnas huvudstad här.

Även i den här betraktelsen ska jag beröra ett av de ämnen jag bestämde mig för att studera under veckorna i USA (p. 9 på listan i söndagsbetraktelse 221). Varför är det så omöjligt i Sverige att få till stånd en utredning om dödshjälp när en mycket stor majoritet av svenskarna vill ha en sådan lag? Har vi något att lära av USA på den punkten?

Svaret på den sista frågan är definitivt Ja. I USA är man bra på politisk strategi och taktik. Och i ett samtal jag hade med en företrädare för organisationen C&C (”Compassion and choices – care and choice at the end of life”) framgick att detta haft stor betydelse för den relativa framgången här. I USA är det nio stater som har lagar om

”rätt till en värdig död” (Death With Dignity Act). Dessutom finns en sådan lag i Washington DC. Särskilt tre saker har bidragit till att man har kommit så långt:

1. Man har konsekvent använt en terminologi som inte stöter bort. Man talar inte om dödshjälp utan om rätten till en värdig död.
2. Man har hela tiden hållit fast vid att det fordras en aktiv handling av patienten själv. Att suga upp vätska genom ett sugrör är en aktiv handling, men inte att nicka som svar på en fråga. Man tillåter alltså inte sådan läkarassisterad dödshjälp som är tillåten i bl.a. Kanada och Nederländerna.
3. Man har nått fram till beslutsfattarna med hjälp av sanna och gripande berättelser. Siffror och argument har inte räckt för att övertyga, det fordras något som griper tag i människors hjärtan.

Jag har i många år ansett att det är en viktig mänsklig rättighet att själv få bestämma när livet ska ta slut. Och det gäller alldeles särskilt när bara kort tid och svår plåga återstår. Om jag själv är kapabel att fatta beslutet och själv kan företa den avgörande handlingen, då bör det vara min rätt att själv bestämma. Och att få hjälp till en värdig och icke plågsam död genom en välfungerande medicin.

En cancersjuk kvinna i New Mexico hade mycket svåra plågor och ett par månader kvar att leva. Hon kunde inte få den medicin som hon ville ha för att själv kunna avsluta sitt liv. Nyligen låste hon huset för att hålla de anhöriga borta. Sedan sköt hon sig i huvudet.

Så borde hon inte ha behövt dö.

PS ”Vi vet att döden en gång når oss och att några tusen personer varje år då plågas svårt. I onödan.” Så skriver organisationen Rätten till en värdig död – RTVD – på sin hemsida. Bli gärna medlem, se <http://rtvd.nu>.

Söndagsbetraktelse nr 225 (190915)

I går var det ett år sedan min älskade Susanne somnade in. Hon var den finaste livskamrat man kan ha, och varje dag är jag ledsen över att hon inte fick leva längre. Jag är ledsen både för hennes skull och för min egen, barnens och lilla Sallys. Jag vet hur oerhört mycket Susanne skulle ha glatt sig åt sitt lilla barnbarn och allt annat som livet har att bjuda när det är gott.

I veckan korsade min resa den väg som Susanne, Karin och jag tog när vi åkte genom USA 2007 (Hanna hakade på i San Francisco). Då körde vi från öst till väst och stannade i bl.a. Chicago, Milwaukee och Madison, alla tre mycket fina städer där intilliggande sjöar spelar stor roll för skönheten och känslan av trivsel. Nu kör jag från väst till öst och har stannat i dessa tre städer fast i motsatt ordning. Jag har tagit mig till de platser i städerna som vi besökte då, och sört att inte Susanne är med. Vi bestämde redan 2016 att vi skulle göra den här resan 2019, och hon skulle ha glatt sig åt återseendet. – Min resa har fortsatt i huvudsak åt sydöst. Jag har kommit till bl.a. Indianapolis (Indiana), Columbus och Cincinnati (Ohio), Frankfort och Louisville (Kentucky) och nu senast Nashville (Tennessee). Vid det här laget har jag varit i nio av de tretton stater som jag inte hade besökt tidigare (Georgia, South Carolina, North Carolina och Maine återstår).

I den här betraktelsen ska jag göra tio små oreflekterade nedslag i det amerikanska samhället:

1. Hotellpriserna är både galna och generösa. Man kan lätt få betala 800 dollar för ett rum om man vill, men också komma undan med 50 eller 60 dollar om man är sparsam och utnyttjar rabattmöjligheter. Och någon dramatisk skillnad mellan rummen är det inte. Kanske är de enorma prisskillnaderna mest ett uttryck för att hotell vänder sig till två helt olika kategorier människor, den ena prisokänslig (mest representanter för företag) och den andra priskänslig (privatpersoner utan fantasiekonomi).

2. De portioner man får på restauranger är ofta enorma, klart för stora för en normalätande person.

3. Antalet extremt överviktiga människor ökar. Sådan övervikt ser vi inte över huvud taget hemma, utom i enstaka (mestadels sjukdoms-)fall. Det finns naturligtvis en koppling till den föregående punkten, men lika mycket handlar det om bilkulturen och bristen på motionstradition. (Ungefär detsamma skrev jag hem för 50 år sedan, men sedan dess har det blivit mycket värre, trots att många numera tränar och är smärta.)

4. Sneakers är kult här i USA. Gympadojorna (som ju numera är mycket mer än gympadojor) har inte sällan ett mycket högt andrahandsvärde, och t.ex. vissa Nike-, Louis Vuitton- och Adidasskor köps och säljs för dyra slantar. Det hålls särskilda sneakersmässor och sneakersmarknader som drar tusentals besökare. (Detta visste förstås alla utom jag redan, men nu har även jag lärt mig. Dessutom har jag ett par nyinköpta Nike Air.)

5. Redan när jag var här 1968-69 var det fult att använda ordet "negro", men det användes ändå i stora delar av Södern, även av icke-rasister. "Colored" var korrekt, men det fanns en trend mot att man i stället borde säga "black", som sedan ganska snart blev det enda godtagbara. Sedan dess har "African American" eller "afro-american" i stor utsträckning tagit över. Även "black" är dock vanligt och i de flesta sammanhang helt accepterat. Men när jag har lyssnat på radio under mina långa bilresor är det ett annat uttryck som dominerar: "people of color". Då inbegrips emellertid även bl.a. latinamerikaner med mörk hy och "indianer", som dock inte ska kallas så utan "native Americans", "indigenous Americans" eller möjligen "American Indians".

6. Miljö- och klimatmedvetenheten här i USA tycks vara ungefär som hemma, debatten och ståndpunkterna känns igen. Men engångsslöseriet är klart större här. Hotellfrukostarna på de flesta ställen aväts t.ex. på engångstallrikar med engångsbestick och med engångsmuggar till kaffe och juice. Onödigt och ocharmigt.

7. Det är något svårdefinierat som gör att man – i varje fall jag – trivs väldigt gott i USA. (Och det trots att det finns mycket att irritera sig på och skaka på huvudet åt.) Jag försöker komma på vad det är. Mest tror jag det handlar om vänligheten och chosfriheten, men också om att nästan allt är lätt här – enkelt, smidigt och lättsamt.

8. Man kunde kanske tro att säkerhetsarrangemangen i offentliga byggnader skulle vara minutiösa i USA. Men så är det inte. I de allra flesta Capitol buildings som jag har besökt under resan har det bara varit att knalla in och se sig omkring.

9. Här i USA har man fortfarande ”pennies” kvar, alltså de slantar som är värda ungefär 10 öre (1 cent). De borde naturligtvis tas bort, det är orimligt att ha ett så värdelöst betalningsmedel som dessutom måste fram i tid och otid på grund av de udda priser det tvingar fram. Men somliga beslut är svåra att fatta i ett i grunden konservativt land med trög politisk process. Postkontoren finns för övrigt också kvar, om än med mer begränsade öppettider än förr.

10. För första gången på över ett år kan jag nu nå marken med fingrarna när jag står med raka ben. Detta visade sig plötsligt när jag var ute och sprang en morgon i Chicago (och badade i Lake Michigan för övrigt). Jag begriper inte varför det plötsligt går, hemma hade jag en bit kvar. Kan det vara det där med att allt är lätt här?

Söndagsbetraktelse nr 226 (190922)

Min resa genom USA har varat i fem veckor. Sedan sist har jag tagit mig från Tennessee till Georgia och South Carolina. I onsdags var jag framme vid Atlanten och hade klarat av det första av resans mål: att åka från kust till kust, från väst till öst. Drygt 800 mil blev det, med många kringelkrokar. Nästa helg är det 50-årsjubileum i min skola i Hagerstown (Maryland). Då är jag där förstås. De sista två veckorna blir det sedan New York och New England.

Dags för några ord om rättssystemet här (p. 3 på min lista för jämförande studier i söndagsbetraktelse 221).

Häromdagen dömdes en pensionerad skolvaktmästare i Montana för att ha haft barnpornografiska bilder i sin dator. Han hade inte spritt dem och hade inga filmer, men det rörde sig om flera hundra bilder. I Sverige hade han fått villkorlig dom och böter. Det hårdaste straff som har dömts ut i Sverige för barnpornografibrott är, såvitt jag känner till, ett års fängelse (rätta mig gärna om någon känner till en strängare dom). Enligt lagen finns det möjlighet att döma så strängt som till sex års fängelse, men det är ovanligt hos oss att använda straffmaximum. Den f.d. vaktmästaren – som namngavs i de lokala tidningarna – dömdes till fängelse i 20 år.

Straffen är nästan genomgående mycket hårdare i USA än i Sverige. Det handlar alltså inte om en sträng bedömning av just barnpornografibrott. 20 års fängelse är vad vi dömer ut för mord med åtskilliga försvårande omständigheter, ett brott som i sin tur ger livstids fängelse flera gånger om (ja, jag vet ...) i de flesta stater i USA.

De långa fängelsestraffen medför tre problem: 1. Fängelserna är överfulla. 2. Reaktionen på brott blir ofta oproportionerlig och orimlig. 3. Systemet förutsätter i praktiken att en mycket stor del av brotten blir föremål för s.k. plea bargaining, dvs. en förhandling mellan åklagaren och försvararen där åklagaren kan utlova mildare straff vid helt eller partiellt erkännande.

Till detta kommer att straffen inte är samordnade över landet. Det för med sig att t.ex. ett väpnat rån straffas mycket hårdare i en stat än i en annan. I Sverige rättas sådant till genom att Högsta domstolen vid behov bestämmer straffnivån, men den mekanismen saknas i USA.

I kongressen har problemet med de långa fängelsestraffen och de stora skillnaderna diskuterats länge, och man tycks ganska överens om att det behövs en reform. ”We have

too many people in jail”, det säger många. I den senaste debatten mellan de demokratiska presidentkandidaterna sa rentav Joe Biden att ingen borde sitta i fängelse för brott som inte är våldsbrott. (Den ståndpunkten är dock knappast rimlig, det bör absolut vara fängelse för t.ex. allvarliga ekonomiska brott och vissa sexualbrott utan våld. Detta framhölls också från flera håll i debattens efterdyningar.)

Hemma skulle vi lösa problemet med de orimligt långa och ojämlika straffen genom att tillsätta en utredning som skulle arbeta i 2 år och lägga fram genomarbetade förslag som sedan skulle manglas i ett remissförfarande och i departements-, lagråds- och riksdagsgranskning. Efter 3-4 år skulle vi ha nya lagregler på plats. Något sådant är otänkbart i USA med dess 50 stater - med vitt skilda politiska inriktningar - som alla ska vara med och bestämma.

Och egentligen är det nog det som är det största problemet med rättssystemet i USA. Att lagstiftningsapparaten ofta är mycket tungrodd och ineffektiv. Det gör också att mycket av det som hos oss är lagstiftarens makt ligger hos den federala Högsta domstolen (Supreme Court of the United States), vars verksamhet går ut på att uttolka landets konstitution. Det ger naturligtvis domstolen mycket stor politisk makt, och det är välkänt.

Men ett rimligt straffsystem, det kan Supreme Court inte åstadkomma.

Söndagsbetraktelse nr 227 (190929)

Sex veckor har gått av min resa i USA, två av tre mål är avklarade: 1. Resa från kust till kust. 2. 50-årsjubileum i min high school (våldigt roligt!). – Kvar är nr 3: Besöka alla amerikanska stater. Där återstår nu Maine, och senare Hawaii och Alaska.

I denna betraktelse gör jag ytterligare tio enkla nedslag i amerikanskt samhällsliv:

1. Läget när det gäller tv här i USA är klart sämre än tidigare. De förr genomgående seriösa tv-kanalerna – främst CBS, NBC, ABC och CNN – innehåller nuförtiden ganska mycket skräp (om ni ursäktar att jag lägger min egen smak till grund för det omdömet). Det finns tre tv-kanaler som sänder nyheter och annat aktuellt hela dagarna, och det är ju bra i och för sig. Men alla tre är väldigt tydligt partiska politiskt. MSNBC och CNN är mot Trump, medan FoxNews är för. Partiskheten är enerverande.

2. På radio finns numera ett stadigt gott alternativ i form av NPR (National Public Radio), som finansieras genom privata bidrag och innehåller nyheter och intressanta samtal och analyser. Mestadels är det opartiskt. Radio i övrigt innehåller mest musikkanaler, ofta bra. Och så finns det poddar förstås, lika populära som hemma.

3. Tidningarna här tycks inte ha samma ekonomiska problem som hemma. New York Times, Washington Post, Wall Street Journal och USA Today håller stilen såvitt jag kan bedöma. Och det finns många lokaltidningar, relativt sett fler än hemma.

4. Här använder man ordet ”text” för det verb som betyder ”sända textmeddelanden” (utom mejl). Man har alltså ett gemensamt enkelt ord för ”sms:a”, ”messa” och allt vad det kan heta på svenska. Kanske är det jag som ligger efter, men jag tycker att vi saknar ett sådant ord. ”Texta” förekommer dock, och jag föreslår att vi översätter ”text” till just ”texta” på svenska. Det ordet använder vi visserligen i dag för ”bokstavera”, men det är

ingen stor förlust om det i stället (eller också) får betyda ”sända textmeddelanden”.

5. När jag kör bil använder jag genomgående blinkers när jag ska svänga eller byta fil. Det gör man mera sällan här. Det förekommer visserligen, men vid filbyten på motorväg bara ungefär en gång på tio. Jag frågade en person som jag pratade med på en bensinmack. Han svarade ”well, I think we only do it when there’s reason for it”. Tja, det låter ju ganska vettigt. Men i Sverige är vi skyldiga att använda blinkers både när vi ska svänga i en korsning och när vi ska byta fil. Borde vi möjligen införa ett undantag för ”situationer då det uppenbarligen inte behövs”?

6. Här hälsar okända på varann i betydligt större utsträckning än hemma. Folk säger oftast ”How’s it goin?” eller ”How ya doin?”. Och man måste åtminstone säga något tillbaka för att inte vara oartig. Men det räcker med ”thanks” eller ”fine thanks”, även om många säger ”fine, and you?”. Det här sättet att hälsa har ju för övrigt blivit ganska vanligt hemma också på senare år, men då mestadels mellan bekanta.

7. Det har kommit en ny bok som heter ”The Education of Brett Kavanaugh” där två journalister gräver djupare i den senast utnämnde HD-domarens bakgrund. Kvinnan som anklagade honom för sexuellt övergrepp, Christine Blasey Ford, bedöms av alla som författarna talat med som mycket trovärdig. I ett långt samtal på radio (NPR) diskuterades om Kavanaugh inte kunde ha sagt så här ungefär i stället för att blåneka: Han kan inte påminna sig detta tillfälle, men han gjorde en del dumt när han var ung, han är ledsen om han har skadat någon och han försöker numera vara en genomgående bra människa. Men de som samtalade var överens om att en sådan linje hade varit omöjlig som läget var, där Kavanaugh hade nominerats av Trump som själv inte är någon nyansernas mästare. Det fanns bara två möjligheter så man: blåneka eller erkänna. Något annat hade Trump inte kunnat hantera, och med viss sannolikhet hade han då inte stått fast vid nomineringen av Kavanaugh. Hur är det manne – om det nu var så – att känna sig tvingad att ljuga inför världens kameror?

8. Flera har sagt mig att det bland unga i USA blir allt vanligare att se det som lite oartigt att ringa på telefon utan att först varsko på något sätt. Det stämmer ganska väl med min syn på ringande.

9. Det finns återvinningscentraler på sina håll i det här landet, och även pantsystem förekommer. Men USA ligger långt efter oss. Och betalar för plastpåsar gör man definitivt inte här. Jag har mötts av ett litet leende när jag har frågat och ett ”aha, you come from Europe, don’t you”.

10. Häromkvällen såg jag den nya filmen ”Linda Ronstadt – the sound of my voice” på bio. Ibland vet man inte säkert vad det är som gör att man känner ett ovanligt välbefinnande. Men den här filmen hade den inverkan på mig. Kanske var det ”the sound of her voice”, hon var en fantastisk sångerska innan hon drabbades av Parkinson för några år sedan. Eller kanske var det helt enkelt för att filmen var väldigt bra.

Extrabetraktelse med mejl till sju svenska mediechefer

Medan jag är i USA har det börjat röra på sig i Quickärendet. Det kommer i kölvattnet av filmen ”Quick” och en delvis intressant rättsfallspodd från Lunds universitet med två lärare där, Christian Dahlman och Sverker Jönsson. Efter lång tid där motargumenten i Quickärendet inte fått komma fram har nu plötsligt två tidningar publicerat artiklar av

Christer van der Kwast angående ”Quick”. Kommentarer till artiklarna visar, tycker jag, att alltför många förstår. Min lista på drygt 700 personer som inte tror på rättsskandalen har fått utökas med några namn.

Så i morse amerikansk tid skrev jag detta mejl till sju svenska mediechefer.

Till: hanna.stjarne@svt.se, cilla.benko@sr.se, lena.mellin@aftonbladet.se, klas.granstrom@expressen.se, peter.wolodarski@dn.se, anna.careborg@svd.se, casten.almqvist@tv4.se

Bästa mediechefer

Jag skriver till er om det s.k. Quickärendet. Det har i flera år fått en behandling i era medier som har utgått från att det begicks en rättsskandal när Thomas Quick (numera Sture Bergwall) dömdes för åtta mord under åren 1994 – 2001.

Att denna utgångspunkt är felaktig torde numera ha gått upp för de flesta. Det har i varje fall gått upp för de allra flesta jurister och andra som är sakkunniga i värdering av bevisning. De bevis som fanns och finns mot Quick / Bergwall var i själva verket utomordentligt övertygande. En traditionell sannolikhetsvärdering med den s.k. Bayes sats visar att sannolikheten är 99,9999 % för att han begick ett av morden (det på Therese Johannessen i Drammen) och 99,999 % för att han begick ett annat (det på Johan Asplund i Sundsvall). Då är det ganska lätt att räkna ut att han inte är tillförlitlig när han säger att han inte har begått något mord.

Att jag nu skriver till er beror på det som vi har upplevt, vi i den grupp som hela tiden har sagt att ingen rättsskandal har förekommit (Öjegruppen). Vi har inte nått fram med våra argument. På senare år har ni alltid sagt nej till att publicera det vi velat säga. Men alldeles nyligen avvek Aftonbladet från denna linje och publicerade en debattartikel av Christer van der Kwast. Heder åt Aftonbladet för det.

Jag menar att det som förekommit är allvarligt och i sinom tid behöver beforskas. De största medierna i Sverige har i realiteten, det är i varje fall vår upplevelse i Öjegruppen, försökt tysta den opposition i ett viktigt rättsärende som försökt klargöra vad som verkligen hänt. Nämligen att medierna – med visst benäget bistånd av åklagare, den s.k. Bergwallkommissionen och fyra författare – har skapat en villfarelse som knappast har sin like i vårt land.

Enligt min mening är det på tiden att ni i de stora medierna undersöker på riktigt vad som hände, ser till att förstå det och sedan försöker få ett slut på villfarelsen. Det drabbar visserligen er själva, för det är framför allt ni som har skapat den genom ett dåligt journalistiskt arbete. Men jag hoppas att detta inte ska förhindra en omvärdering från er sida. Ni har ett ansvar för denna sak, som är långt ifrån oviktig i vårt samhälle.

Jag kan lova er med hundraprocentig säkerhet att rättsskandalen är en villfarelse. Thomas Quick blev korrekt dömd.

Jag skulle uppskatta ett svar från var och en av er. Det brådskar inte.

Bästa hälsningar

Göran Lambertz, f.d. justitieråd

Söndagsbetraktelse nr 228 (191006)

Det här är min sjunde och sista söndagsbetraktelse från USA. Nästa söndag är jag hemma. När jag skriver detta har jag varit här i sju veckor, och de sista tolv dagarna reser jag med min dotter Karin. Vi är i New England sedan några dagar, och jag kommer till min 48:e stat (Maine = den sista för den här gången) i morgon måndag. 2022 blir det Hawaii, 2023 Alaska.

Innan jag åkte hemifrån hade jag föresatt mig att studera tio områden lite grand här i USA och jämföra med läget hemma (se söndagsbetraktelse 221). Hittills har jag redovisat en del som jag tycker mig ha förstått om

- klyftorna i samhället, hemlöshet och tiggeri,
- rättsväsendet,
- klimat- och miljöfrågorna,
- kriminaliteten och läget i storstäderna,
- medierna, och
- frågan om en värdig död.

Nu tänker jag säga något om de frågor som jag ville studera men inte har berört hittills. Mina kunskaper är förvisso inte särskilt djupa, men en del har jag lärt mig.

1. Den **politiska situationen** hemma kännetecknas i mångt och mycket av enighet inom de flesta områden, och det blåser högvindar inom bl.a. migrations- och kriminalpolitiken. – Här i USA är situationen enormt polariserad med Trump som president. Demokraterna och republikanerna står mycket långt från varandra, och hätska anklagelser är vanliga. Polariseringen gör det svårt att tala om en vindriktning.

2. Hemma har vi stora problem inom **sjukvården**, framför allt med resursbrist och stress. – Sjukvården är ett av de hetaste diskussionsämnena i USA. Obamacare har löst en del problem men långt ifrån alla. Det största problemet här är att sjukdom kan ruinera många familjers ekonomi, ett annat att tillgången till kvalificerad sjukvård är mycket ojämnt fördelad regioner och människor emellan. En positiv faktor är den skyldighet som finns för vårdgivare att ta emot en vårdsökande patient och ge den nödvändiga vården. I den politiska debatten är skillnaderna mycket stora mellan å ena sidan republikanerna, som är i stort sett nöjda med systemet som det är (men ogillar Obamacare), och å andra sidan demokraterna, av vilka många vill genomföra en ”Medicare for all” av ungefär europeiskt snitt.

3. I Sverige har vi som bekant rejäla problem i **skolan**. Det gäller bl.a. lärarbrist, kunskapssvackor, disciplinsvårigheter och stora skillnader mellan bra och dåliga skolor. – I USA tycker jag mig ha förstått att det framför allt är det sistnämnda som är problemet: jätteskillnader mellan mycket framgångsrika skolor och sådana – särskilt i utsatta områden – där nästan ingenting fungerar. Det allvarliga problemet att många förlorar sin framtid redan i skolan tycks ännu större här än hemma.

4. Den svenska regeringen driver en påtagligt försiktig **utrikespolitik**, inte minst när det gäller kränkningar av mänskliga rättigheter i stora mäktiga länder som Kina, Ryssland, Iran och Saudiarabien. – Den amerikanska utrikespolitiken är framför allt intressedriven och pragmatisk. Den påverkas i hög grad av Trumps huvudideologi: ”America first”. (Ibland kan man kanske undra om det snarare är ”Trump first” som är ideologin, men

det kan å andra sidan vara en alltför elak undran.) Mänskliga rättigheter betonas knappast alls, i varje fall inte så att det märks.

Söndagsbetraktelse nr 229 (191013)

Eftersom jag ibland inbillar mig att jag förstår saker som jag inte vet tillräckligt mycket om, är jag efter två månaders resande i USA beredd att avge ett slutomdöme om landets tillstånd 2019.

USA är underbart med sin vänlighet, sin frihet, sitt välstånd, sin energi, sin skönhet, sin generositet och mycket mycket annat som är härligt.

Men i USA ser man jättelika reklamtavlor där advokater lockar människor att ”utan ekonomiska risker” försöka få miljonskadestånd av läkare som gjort misstag, präster som gjort sexuella närmanden ”även om det skedde för hur många år sen som helst” eller företag som sålt en produkt som visat sig skadlig.

I USA är många städer översållade med missbrukare och psykiskt sjuka som sover i gränder, parker och prång.

I USA har man ett sjukvårdssystem där allvarlig sjukdom ofta innebär ekonomisk ruin.

I USA har man starka partipolitiska motsättningar med öppet partiska tv-kanaler, en president som kan göra nästan vad som helst för sig själv och sin sak och mängder av i grunden kloka folkvalda som inte har kurage nog att protestera ens mot allvarliga galenskaper eftersom de då riskerar sina politiska positioner.

Och mycket annat som är djupt bekymmersamt.

USA är som en välmående, vacker, vis, vital och vänlig dam med allvarliga bristsjukdomar. Det vet hon om, men hon kan inte hitta någon medicin.

Extrabetraktelse med Sveriges Radios svar på mitt brev till sju mediechefer m.m.

För tio dagar sedan skrev jag ett mejl till sju svenska mediechefer med anledning av att det börjat röra på sig en del i Quickärendet. Jag fick ett kort svar från Casten Almqvist på TV4, ett längre från Cilla Benkö på Sveriges Radio. Övriga har inte hört av sig, men Cilla Benkö sände sitt svar även till de övriga. Jag har därefter svarat.

Jag publicerar korrespondensen här därför att jag tror att det (och den) kan få betydelse, eller åtminstone kan vara av intresse. Jag har nämnt för Cilla B att jag publicerar om hon inte protesterar, och det har hon inte gjort. Jag tar med även det ursprungliga brevet, även om jag publicerade det i den förra betraktelsen (5.10).

1. 2019-10-05

Till hanna.stjarne@svt.se, cilla.benko@sr.se, lena.mellin@aftonbladet.se, klas.granstrom@expressen.se, peter.wolodarski@dn.se, anna.careborg@svd.se, casten.almqvist@tv4.se

Re: De stora svenska medierna och det s.k. Quickärendet

Bästa mediechefer

Jag skriver till er om det s.k. Quickärendet. Det har i flera år fått en behandling i era medier som har utgått från att det begicks en rättsskandal när Thomas Quick (numera Sture Bergwall) dömdes för åtta mord under åren 1994 – 2001.

Att denna utgångspunkt är felaktig torde numera ha gått upp för de flesta. Det har i varje fall gått upp för de allra flesta jurister och andra som är sakkunniga i värdering av bevisning. De bevis som fanns och finns mot Quick / Bergwall var i själva verket utomordentligt övertygande. En traditionell sannolikhetsvärdering med den s.k. Bayes sats visar att sannolikheten är 99,9999 % för att han begick ett av mordena (det på Therese Johannessen i Drammen) och 99,999 % för att han begick ett annat (det på Johan Asplund i Sundsvall). Då är det ganska lätt att räkna ut att han inte är tillförlitlig när han säger att han inte har begått något mord.

Att jag nu skriver till er beror på det som vi har upplevt, vi i den grupp som hela tiden har sagt att ingen rättsskandal har förekommit (Öjegruppen). Vi har inte nått fram med våra argument. På senare år har ni alltid sagt nej till att publicera det vi velat säga. Men alldeles nyligen avvek Aftonbladet från denna linje och publicerade en debattartikel av Christer van der Kwast. Heder åt Aftonbladet för det.

Jag menar att det som förekommit är allvarligt och i sinom tid behöver beforskas. De största medierna i Sverige har i realiteten, det är i varje fall vår upplevelse i Öjegruppen, försökt tysta den opposition i ett viktigt rättsärende som försökt klargöra vad som verkligen hänt. Nämligen att medierna – med visst benäget bistånd av åklagare, den s.k. Bergwallkommissionen och fyra författare – har skapat en villfarelse som knappast har sin like i vårt land.

Enligt min mening är det på tiden att ni i de stora medierna undersöker på riktigt vad som hände, ser till att förstå det och sedan försöker få ett slut på villfarelsen. Det drabbar visserligen er själva, för det är framför allt ni som har skapat den genom ett dåligt journalistiskt arbete. Men jag hoppas att detta inte ska förhindra en omvärdering från er sida. Ni har ett ansvar för denna sak, som är långt ifrån oviktig i vårt samhälle.

Jag kan lova er med hundraprocentig säkerhet att rättsskandalen är en villfarelse. Thomas Quick blev korrekt dömd.

Jag skulle uppskatta ett svar från var och en av er. Det brådskar inte.

Bästa hälsningar
Göran Lambertz, f.d. justitieråd

2. 2019-10-10

Från: Cilla Benkö
Kopia till: Hanna Stjärne, Casten Almqvist, Lena K Samuelsson, Klas Granström, Peter Wolodarski och Anne Careborg
Re: De stora svenska medierna och det s.k. Quickärendet

Hej Göran.

Sveriges Radio har tidigare i samband med att du skrev din bok svarat på frågor om hur vi ser på vår bevakning av Quick-/Bergwall-fallet. Vi har idag ingen annan uppfattning än den vi då redovisade.

Vi har med traditionella metoder granskat ett uppmärksammat skeende och redovisat vad vi sett och hört, och vad olika parter framfört från sina perspektiv. Sveriges Radio har haft som utgångspunkt att ge publiken en allsidig bild av detta komplexa ärende.

Den bevakande och rapporterade journalistiken har inte till uppgift att bevisa eller motbevisa skuld i en rättsprocess utan att skildra en händelse eller ett skeende. Frågan om vi rapporterat på ett korrekt och opartiskt sätt är en fråga som i samband med bevakningen hade kunnat prövas av Granskningsnämnden för radio och tv.

Möjligheten till en eventuell framtida journalistisk granskning av det här historiska fallet eller av den journalistiska bevakningen av detta är inget vi kan vare sig utlova eller säga aldrig kommer att ske.

Bästa hälsningar,
Cilla Benkö

3. 2019-10-14

Till: Cilla Benkö

Kopia till: Hanna Stjärne, Casten Almqvist, Lena K Samuelsson, Klas Granström, Peter Wolodarski och Anne Careborg

Re: De stora svenska medierna och det s.k. Quickärendet

Hej Cilla

Tack för ditt mejl och för att du svarade så rejält. Den grundinställning du redovisar är förstås den naturliga och riktiga. Men det finns två problem. Det första ligger i iakttagandet av utgångspunkten ”att ge publiken en allsidig bild”. Det andra avser frågan vad Sveriges Radio bör göra om och när ni förstår att ert tydliga ställningstagande har varit felaktigt.

En sak som gör Quickärendet speciellt i relation till utgångspunkten ”att ge publiken en allsidig bild” är att Sveriges Radio, liksom de flesta andra svenska medier, har avvikit mycket klart ifrån den. Ni tog tidigt ställning på ett aktivt sätt genom ett Studio Ett ”Quick special” i augusti 2012, och ni har gjort det åtskilliga gånger därefter. Jag känner inte till något tillfälle där ni har markerat att Sveriges Radio inte tar ställning i skuldfrågan eller i frågan om ärendet är en rättsskandal eller inte.

Det finns några relativt sena exempel på Sveriges Radios tydliga ställningstagande. Och ni har dessutom genom ert sätt att värdera fakta och ställa frågor argumenterat med kraft för detta ställningstagande. Ett exempel är Bo-Göran Bodins intervju med mig våren 2015, där han försökte göra bort mig utifrån ett faktafel i min bok Quickologi. Ett annat är Martin Wicklins söndagsintervju med mig i mars 2017, där han ställde ganska aggressiva och tydligt partiska frågor om Quickärendet. (Att man före programmet sagt att vi skulle prata om annat spelar inte någon roll för mig.) Efter programmet lovade Wicklin – ”självklart” – att undersöka ett antal frågor som jag lämnade honom. Det har han inte gjort. Eller också har han gjort det, men funnit anledning att inte gå vidare. När

jag har frågat om saken per e-post har han inte svarat. Inte heller Bodin har svarat när jag har frågat vilket journalistiskt ansvar han anser sig ha för sanningen.

Bevisningen mot Thomas Quick och de analyser som gjorts av den visar med mycket stor tydlighet att han dömdes korrekt. Bevisningen räcker och blir över. I två av målen är det uppenbart att den blir över flera gånger om. Ingen domare skulle frikänna på den bevisningen. Brottsutredningarna var i allt väsentligt korrekt genomförda. Som jag skrev i mitt mejl till er alla lovar jag med hundraprocentig säkerhet att det inte var någon rättsskandal när Thomas Quick (numera Sture Bergwall) dömdes.

Du vet naturligtvis bättre än jag vilket det journalistiska ansvaret är för att rätta till något som har blivit allvarligt fel genom ett public service-mediums ställningstagande i en viss fråga. Jag skulle föreställa mig att det finns ett ovedersägligt sådant ansvar. Det bör det göra framför allt därför att ett antal hederliga och skickliga personer har fått lida ordentligt för att ni har inte bara rapporterat utan också tagit tydlig ställning emot dessa personer. Jag tänker på Christer van der Kwast, Seppo Penttinen, Sven Å Christianson, Claes Borgström och Birgitta Ståhle. Men ansvaret att rätta det som gick snett bör också finnas som en del av ansvaret mot lyssnarna. En av tidernas största svenska villfarelser bör inte gömmas undan, utan redovisas.

Det obehag som ligger i att erkänna ett svårt hedömningsfel kan inte rimligen få stå i vägen.

Jag inser att denna situation är speciell och att det inte säger sig självt hur man ska göra när man har hamnat i den situation som Sveriges Radio och de andra medierna har gjort här. Och jag inser också att det var mycket lätt att läsa situationen fel. Det fanns mycket som talade för att Sture Bergwall talade sanning när han sa att hans erkännanden hade varit falska: Han själv sa det. Hannes Råstam skrev det. Råstams dokumentär tycktes visa det med all önskvärd tydlighet. Leif GW Persson och Jan Guillou stod bakom, liksom många andra röststarka personer. Dramaturgin var överväldigande. Jag trodde själv under några dagar att jag hade tagit fel som JK när jag bedömde de sex domarna mot Quick som utan tvivel riktiga. Senare kom resningarna, de frikännande domarna, Dan Josefssons bok och Bergwallkommissionens betänkande.

Allt detta ger er en god ursäkt för det bedömningsfel som ni gjorde när ni tog ställning och inte bara rapporterade. Det var fullt begripligt. Sedan dess har ni visserligen – liksom de andra medierna – gjort en hel del som jag anser svårförklarligt. Men jag menar att ni kan komma ur situationen med hedern i behåll, om ni gör det någorlunda snart och på ett korrekt sätt.

Det finns en annan uppenbar svårighet med ett ändrat ställningstagande. Hur ska ni förhålla er till det faktum att Sture Bergwall är frikänd och ska betraktas och behandlas som oskyldig? Detta är en fråga som jag själv har fått brottas med när jag hela tiden har sagt att det inte var någon rättsskandal att han dömdes. Jag har visserligen inte sagt uttryckligen att han är skyldig till mord, men alla förstår att mitt ställningstagande ligger mycket nära ett sådant uttalande. Jag har sagt som jag gjort därför att det motstående intresset av att sanningen kommer fram väger så mycket tyngre. Jag menar att detta motstående intresse väger mycket tyngre även för er.

Det är självklart inte min sak att försöka ge er råd om hur ett ändrat ställningstagande kan utformas. Men eftersom jag har funderat åtskilligt på saken, nämner jag det ändå.

Jag menar att ni kan ändra ert ställningstagande på ett rimligt godtagbart sätt genom att säga något i den här vägen: ”I vår rapportering har vi utgått från att det som bl.a. Hannes Råstam och Dan Josefsson skrev i sina böcker om utredningarna och domarna mot Thomas Quick, numera Sture Bergwall, innebar att det begicks mycket allvarliga fel under utredningarna mot honom och att han dömdes felaktigt. Detta fick kraftfullt stöd av resningsprocesserna, som slutade med frikännande domar sedan åklagarna funnit för gott att inte driva åtalsfrågan vidare. Bergwallkommissionens betänkande gav ytterligare stöd åt vår utgångspunkt. Vad som därefter har kommit fram om bevisningen i målen, och annat, gör emellertid att det inte kan anses riktigt att utgå från att det begicks allvarliga fel och att domarna var felaktiga. Vi kommer därför fortsättningsvis att rapportera om utredningarna och målen utifrån utgångspunkten att denna fråga inte är klarlagd. Senare kan detta ställningstagande komma att ändras, beroende på vad som framkommer.”

De finns även andra svårigheter med ett ändrat ställningstagande. Men de har mindre betydelse och bör inte kunna spela någon roll för den bedömning som Sveriges Radio och andra medier har att göra i det läge som har uppstått.

Jag kommer för egen del att vara kritisk men förstående till svenska mediers agerande i Quickärendet. Fortsätter ni att hävda villfarelsen kommer jag naturligtvis att vara starkt kritisk mot detta. Det kommer säkert även framtida bedömare att vara.

Bästa hälsningar, och tack igen för att du svarade så rejält
Göran Lambertz

Trots att saken är glasklar tror jag inte att medierna kommer att ändra sitt ställningstagande på något uttryckligt sätt. Det kostar för mycket och är för svårt. Omsvängningen måste nog komma på något mer ”organiskt” sätt. Kanske kan man hoppas att medierna i fortsättningen uttrycker sig lite mer försiktigt än de gjort hittills, fast utan att ange anledningen.

Jag vill nämna att nu även en norsk tidning har publicerat ett motinlägg. Det är Drammens Tidende som har tagit in en artikel av två norska polismän (Håkon Grøttland och John Ottersen) som deltog i utredningen av mordet på Therese Johannessen. De har också skrivit en artikel som inom kort kommer att publiceras i det norska polisförbundets tidskrift. Detta kan tyckas smått, men jag ser det ändå – tillsammans med att Christer van der Kwasts artikel publicerats i två tidningar – som en möjlig inledning till ett tillfrisknande efter ett par år där vi på vår sida inte har fått några invändningar alls mot rättsskandalpåståendet publicerade.

Och slutligen kan möjligen någon vara intresserad av läget i mina listor på namn: Min lista på personer som har gett oss i Öjegruppen stöd i en eller annan form i Quickärendet omfattar nu 837 namn. Listan på personer som enligt vad jag noterat har uttalat sig för att Quickärendet är en rättsskandal, eller som av någon annan anledning har gått emot mig eller andra i Öjegruppen, innehåller 381 namn.

Söndagsbetraktelse nr 230 (191020)

I veckan var det ett symposium i Stockholm (på Münchenbryggeriet) om den svenska

lagstiftningsprocessen ”från ax till limpa”. Processen består normalt av följande steg:

1. direktiv till en utredning, utredningsarbete och utredningens betänkande
2. remissförfarande där ett antal berörda instanser yttrar sig över betänkandet
3. arbete i departementet, s.k. gemensam beredning med övriga berörda departement
4. lagrådsremiss, föredragning i Lagrådet och Lagrådets yttrande
5. regeringens proposition till riksdagen
6. behandling i det utskott som har ärendet, betänkande (yttrande över propositionen)
7. riksdagsbeslut, ibland efter debatt i kammaren
8. lagen träder i kraft efter vissa formaliteter

Den fråga som genomsyrade symposiet var: Hur får vi lagar med hög kvalitet? Och med kvalitet menar man då (ungefär) att lagen stämmer överens med grundlagen och andra lagar, att den är rättssäker (tillämpningen är rimligt förutsebar), att den fyller det angivna syftet, att den är någorlunda lätt att tillämpa och att den tar hänsyn till alla berörda intressen och effekter och beaktar dem på ett balanserat och bra sätt.

I stort sett har vi en bra lagstiftningsprocess i Sverige och hög kvalitet på lagarna. Det främsta problemet är att lagstiftaren (regeringen och de partier i riksdagen som kan formera en majoritet) ibland bestämmer sig för tidigt. Det kan t.ex. vara att man säger redan innan processen har satt igång

- att det mycket oftare ska vara livstids fängelse för mord,
- att invandrarungdomar i gymnasieåldern ska få en ny chans till uppehållstillstånd,
- eller att det ska vara en särskild skatt på vissa förpackningar.

Det är framför allt juristerna i Regeringskansliet som ska ta ansvar för lagarnas kvalitet. Men politikerna ska förstås bestämma, det är grundläggande för demokratin. Justitieminister Morgan Johansson deltog i det avslutande samtalet på symposiet. Han instämde i det som vi jurister har som vårt främsta professionella intresse, nämligen att lagstiftningen inte i alltför hög grad får handla om att uppnå snabba politiska effekter eller att säga ”det som folk vill höra”. En känsla som många har är annars att sådan populism har vidgat sitt utrymme på senare år.

Det betyder inte att det är fel att göra det som människor vill få gjort. I princip är det förstås tvärtom, det är rätt. Men populismen som sådan är motsatsen till ansvarstagande.

Söndagsbetraktelse nr 231 (191027)

Hoppet från expert till novis kan vara svindlande. Förra söndagens betraktelse var om sånt som jag kan (lagstiftningsprocessen), dagens är om sånt som jag inte begriper alls men ändå har synpunkter på: åldern för blöjvänjning.

Jag fick höra något som gjorde mig förstummad. I genomsnitt är barn i dag 4 år innan blöjorna läggs bort. Fyra år! Och det är inte ovanligt att barn har blöja på natten så sent som vid 8 års ålder.

På 80-talet vände sig barn av med blöja när de var runt 1 år. (Så var det med våra tre barn.) På 90-talet steg åldern till 2 år och kring 2010 till 3. I dag är den genomsnittliga blöjvänningsåldern alltså 4 år. Det lär väl inte stanna där, men redan 4 är uppseendeväckande tycker jag.

En anledning sägs vara att föräldrar har mer att göra och är mer stressade i dag. De har mindre tid för blöjavvänjning. En annan är att blöjorna nuförtiden är så bra att barnet nästan inte märker att blöjan börjar bli full. Lätt och bekvämt, ingen större anledning att potträna.

Bland negativa effekter nämns att barn med blöja inte tömmer blåsan lika ordentligt som på pottan. Det gör att det blir vanligare med urinvägsinfektion. Även förstoppningar blir vanligare. Och så kostar blöjorna ganska mycket pengar.

Men det som framför allt känns bekymmersamt är småbarnens integritet. Nog blir man väl friare och mer självständig utan blöja?

Söndagsbetraktelse nr 232 (191103)

I går var det Alla Helgons dag. Gravsmäckningsdagen har blivit en familjehögtid och något av en folkfest på kyrkogårdarna om kvällen. Jag var på Gamla kyrkogården i Uppsala efter att det mörknat och tände ett fint ljus på Susannes grav. Mängder av människor vid gravarna, mörkt och ljust, innerligt och värdigt.

Men i går rapporterade också Svt att det just på Gamla kyrkogården i Uppsala finns flera tusen gravplatser som är övergivna och/eller lediga. Delvis handlar det om att det finns många gravar som saknar känd gravrättsinnehavare. Men ännu mer beror det på att intresset för att ha en grav har minskat mycket på senare år. Det finns helt enkelt inte tillräckligt många människor som vill ha, eller ges, en egen grav. Det gäller i varje fall på den kyrkogård där personer som Dag Hammarskjöld, Gustaf Fröding, Hans Rosling, Gösta Knutsson och Fadime Sahindal vilar.

I stället väljer många nuförtiden att begravas gemensamt med andra i en minneslund. Där finns ibland plattor med namn på de döda, ibland inte.

Jag tycker att den individuella graven är mycket värdefull. För att jag tror att den främjar släktsammanhållningen. För att den hjälper oss att knyta ihop historiens band. För att kyrkogårdar med gravar är fina och intressanta promenadstråk. Och för att det på något sätt blir lättare att känna kontakt och samhörighet med den som vilar i graven.

För mig har Susannes grav, mitt i Uppsala, ett oskattbart värde som en rofylld vacker plats att komma till för att sörja, sakna och minnas.

Söndagsbetraktelse nr 233 (191110)

I går den 9 november var det 30 år sedan Berlinmuren föll. Den revs efter en märkvärdig process som drevs på av framför allt människors frihetsvilja och en insikt hos några politiska ledare – framför allt Michail Gorbatsjov – att tiden var kommen.

Jag har varit i Berlin under veckan och firat 30-årsjubileet tillsammans med hundratusentals andra. Den direkta anledningen till att jag åkte hit var en konferens (se http://www.berlinwall30.de/index.php?en_conference) där ungefär 100 personer diskuterade fredsrelaterade frågor inom ramen för en organisation som heter Institute for Cultural Diplomacy. Jag höll själv ett litet anförande, och när jag säger det låter det mycket märkvärdigare än det var, för jag är verkligen ingen expert. Men jag tog i alla

fall upp en fråga som jag har funderat en del över och som jag tror kan ha betydelse för fredssträvanden i olika delar av världen:

Är det så måntro, att den internationella rätten (alltså det rättssystem som gäller för relationen mellan stater, även kallat folkrätten) ibland står i vägen för den försoning som ofta är nödvändig för att lösa upp internationella konflikter? Vad kan man i så fall göra åt det? Kan folkrätten ibland bidra till försoning, och går det att förstärka den rollen?

Att frågan bör ställas kan man förstå om man betraktar konflikten *Israel – Palestina*, där folkrätten i stora delar finns på palestiniernas sida och där Israel bestrider folkrättens såväl giltighet som rimlighet. Israel får t.ex. enligt folkrätten inte fortsätta ockupera Västbanken. Men folkrätten tar enligt Israel inte alls tillräcklig hänsyn till landets behov av säkerhet och skydd. Det finns skäl att anta att Israels ilska mot folkrätten och FN gör en försoningslösning ännu mer omöjlig än den annars skulle vara.

Att frågan bör ställas kan man kanske också förstå om man betraktar situationen i *Katalonien*, där Spanien i allt väsentligt har folkrätten på sin sida när man slår ner självständighetssträvandena. Kanske skulle en försoningslösning bli lättare att uppnå om katalanerna kunde känna att folkrätten gav dem en rimligare chans att få bestämma själva? (Se för övrigt söndagsbetraktelserna 150 och 153, <http://goranlambertz.se/sondagsbetraktelse-nr-150/> och <http://goranlambertz.se/sondagsbetraktelse-nr-153/>.)

Även för den pågående konflikten i *Hongkong* spelar folkrätten en roll, och kanske särskilt då den överenskommelse som träffades 1984 mellan Kina och UK (som ju styrde Hongkong på kolonialtiden) och som ger Hongkongs befolkning bl.a. en rätt att besluta hur regeringen där ska utses. Men gäller deklarationen även efter Kinas maktövertagande 1997? Det anser inte Kina, som dock troligen kommer att acceptera en bedömning av experter att landet är bundet av deklarationen. På så sätt kan folkrätten komma att hjälpa Hongkong till en försoningslösning.

Och man kan åtminstone fundera över om folkrätten kan få betydelse för att lösa vårt kanske allra svåraste internationella problem, *hotet från terrorismen*. Västvärlden behöver närma sig de muslimska länderna på olika sätt och skapa en bättre relation till dem. På så sätt kan stödet för terrorismen kanske fås att erodera. Om det sker, och om man som en följd av det kan uppnå ett slags överenskommelse mellan väst och de muslimska länderna, så blir en fråga om man kan lägga de inträffade terroristdåden åt sidan, vilket skulle gynna en försoningslösning, eller om rättvisan måste fortsätta jaga de skyldiga. Vilket betyder mest, fred eller rättvisa?

Men i går kväll kändes firandet vid Brandenburger Tor, och längs den ljusväg som man hade byggt upp där muren en gång stod, viktigare än någon konferens i hela världen. Sommaren 1989, för drygt trettio år sedan, kändes det som en omöjlighet att muren skulle kunna falla. Att det faktiskt hände fortsätter att ge hopp om en lösning i många svåra konflikter.

Söndagsbetraktelse nr 234 (191117)

I helgen har jag varit på Bosön och medverkat på ett Nordiskt idrottsjuridiskt seminarium. Alla de nordiska länderna har Idrottsjuridiska föreningar, och de träffas

vartannat år. Den här gången avhandlades ämnen som doping, CAS (idrottens skiljedomstol), korruption, terroristhot och problem kring kön och idrott.

Själv pratade jag om korruption inom idrotten, och det viktigaste i mitt anförande blir denna veckas söndagsbetraktelse.

Jag tror att korruption är idrottens största problem. Och då talar jag om korruption ”i vid mening”, dvs. allt agerande som förstör (korrumperar) den ärliga tävlingen som idrott ska vara. Det rör bl.a.

- fusk i själva tävlingen i form av doping och annat,
- s.k. match fixing vid spel om pengar,
- mutor vid konkurrens om rätten att arrangera stora evenemang och
- brottslighet i samband med andra kontrakt (t.ex. tv-sändningsrätt eller byggprojekt).

Det pågår ett omfattande arbete mot korruption på den internationella arenan. FN och OECD har varsin konvention (= bindande internationellt avtal) och Europarådet har tre. Europarådet har arbetat fram den enda konvention som är särskilt inriktad på idrotten, ”Council of Europe Convention on the manipulation of sports competitions” från 2014. FN har en särskild avdelning inom UNODC (United Nations Office against Drugs and Crime) för korruptionsbekämpning inom idrotten. Där samarbetar man nära med de stora internationella idrottsorganisationerna, särskilt Internationella Olympiska Kommittén (IOK) men även Internationella Fotbollsförbundet (FIFA) och andra.

Det internationella arbetet tycks dock ha begränsad effekt. Om man bara ser till de senaste åren kan man notera bl.a.

- en stor skandal inom FIFA 2015 med ett tiotal internationella fotbollsledare avstängda,
- en jättehärla i samband med Sotji-OS 2014 där det avslöjades rysk statsunderstödd doping i stor skala,
- allvarliga misstankar om mutor i samband med tilldelningen av sommar-OS 2016 till Rio de Janeiro, sommar-OS 2020 till Tokyo och VM i fotboll 2022 till Qatar,
- flera åtal och disciplinära ingripanden mot högt uppsatta idrottsledare i bl.a. Sierra Leone och Senegal för match fixing, cover up av doping och mutor vid konkurrens om stora arrangemang.

Det är enormt svårt att stoppa korruptionen inom idrotten, och naturligtvis fordras olika sorters åtgärder mot t.ex. doping, match fixing och oegentligheter i samband med fördelning av kontrakt. Vid seminariet fokuserade jag på mutrisken i samband med tilldelning av stora idrotsevenemang, som OS och VM i fotboll, Och jag föreslog dessa fyra åtgärder:

1. Tillåt över huvud taget inga gåvor till de personer som ska rösta om vilken kandidat som ska väljas. Betrakta nästan alla förmåner som mutor.
2. Stäng av länder som har avslöjats med mutor ett bestämt antal år från rätten att kandidera för evenemang.
3. S.k. whistleblowers (personer som avslöjar oegentligheter) bör inte bara skyddas utan också belönas.
4. Avstå från lyx och alla extravaganser i samband med internationella idrottsorganisationers möten och arrangemang; signalen ska vara att arbete med idrott inte får handla om att berika sig eller leva lyxliv.

Idrott ska vara ärlig och rättvis, annars är den ointressant. Därför måste idrotten vidta

extraordinära åtgärder för att få bort mutor, manipulationer och annat fusk.

Söndagsbetraktelse nr 235 (191124)

Kan jag tillåta mig att skryta lite över mitt skrå? Ja, det kan jag nog. Och så här är det med oss jurister.

Vi är framför allt bra på lagar och lagars tillämpning, det vet alla. Men vad inte så många tänker på är att juristutbildningen (och jobbet som jurist) också för med sig ett speciellt slags ordningssinne. Det hör ihop med förmågan att tillämpa regler. Vi är bra på relevans till exempel, på vad som har betydelse och vad som inte har det. Därför hör man sällan jurister framföra argument som inte hör hemma i diskussionen. En jurist skulle t.ex. inte säga om en film att ”jag gillade den inte alls, det var en sådan obehaglig stämning i den”. Eller i en diskussion om tiggeriförbud att ”tiggeri är inte lösningen på fattigdomsproblemet”. Eller i en diskussion om dödshjälp inom sjukvården att ”en läkares uppgift är inte att släcka liv utan att rädda”.

Sådana irrelevanta inslag i diskussioner slipper man när man är bland jurister. I varje fall i princip.

På samma sätt är vi bra på att sortera i ett oordnat material, att skilja viktigt från oviktigt, att hålla isär den ena frågan från den andra, hålla ordning, klargöra, lägga argumenten ”i rätt hög”, ta fram det som verkligen har betydelse, inte prata strunt. Det här kom som en bonus av att bli jurist, något man inte hade tänkt på när man bestämde sig för den här yrkesbanan. Så tack juristutbildningen och juristlivet för det.

Alltför skrytsamt? Kanske. Jag får försöka mildra intrycket genom att tillägga att alla jurister inte är bra jurister.

Extrabetraktelse om ett irrelevant nyhetsprogram

I går avslutades rättegången mot Cissi Wallin i Stockholms tingsrätt. Hon är åtalad för grovt förtal av Fredrik Virtanen. År 2017 anklagade hon honom offentligt för att ha våldtagit henne år 2006, och uppgifterna fick en omfattande spridning med mycket stor skada för Virtanen.

Direkt efter att rättegången avslutats sände Svt Nyheter Direkt ett 33 minuter långt program med en rapport från rättegången och kommentarer. Sändningen leddes av Hannes Nelander med kulturredaktören Per Andersson som kommentator i studion. Och det var bland de egendomligaste nyhetssändningar jag har sett. Man missade helt en alldeles central fråga.

Så här säger lagen:

Den som anklagar någon offentligt för ett allvarligt brott ska dömas för förtal (eller ibland grovt förtal). Men personen (här Cissi Wallin) ska **inte dömas om**

1. det var **försvarligt** att lämna uppgiften om brottet **och**
2. hon hade **skälig grund** för anklagelsen.

I nyhetssändningen koncentrerade man sig enbart på fråga 1, alltså om det var försvarligt av Cissi Wallin att lämna uppgiften om brottet. Man ägnade massor av tid åt

bl.a. betydelsen av #metoo i sammanhanget och åt frågan om Cissi Wallin och/eller Fredrik Virtanen var ”makthavare”, och i så fall i vilken mån.

Men inte ett ord om fråga 2, alltså om Cissi Wallin hade skälig grund för sin anklagelse om våldtäkt. Att den frågan har en helt central betydelse framgår av att hon ska dömas *om hon inte* hade skälig grund för anklagelsen, *alldeles oavsett* om det var försvarligt att gå ut offentligt eller inte. Och den centrala betydelsen framgår också av att Fredrik Virtanen har förnekat brott och inte åtalats. Att saken var uppe till behandling under rättegången framgick, men utan kommentarer.

Försvararen Percy Bratt sa i en avslutande intervju att domstolen ska utgå från att anklagelsen är sann när man gör sin bedömning av försvarlighetsfrågan. Och så är det – om domstolen över huvud taget prövar frågan om försvarlighet. Men domstolen kan strunta i den frågan om man kommer fram till att Cissi Wallin *inte* hade skälig grund för sin anklagelse. Då ska hon ju nämligen dömas oavsett om det *annars* hade varit försvarligt att berätta.

Men det allra egendomligaste var kanske att *den raka frågan* inte presenterades för tittarna, den fråga som domstolen ska ta ställning till om försvarlighetsbedömningen blir avgörande: *Ska den som har våldtagits få berätta om det offentligt och också namnge sin huvudman?* Den jurist som kommenterade programmet såg det som närmast självklart att den som har våldtagits *inte* får göra det. Tillåt mig tvivla.

Söndagsbetraktelse nr 236 (191201)

Jag satte mig för att skriva en söndagsbetraktelse om mitt älskade lilla barnbarn, Sally. Men först skulle jag radera en ny hög med mejl i skräpkorgen. Jag får för tillfället ungefär 50 skräpmejl om dagen, och de tar förstås en liten stund att radera. Ibland dyker det ju upp önskade mejl bland skräpet, så man kan inte radera hela högen osedd.

Den här gången bestämde jag mig för en snabb städningsaktion. Många känner säkert igen sig. Jag brukar städa bland skräpmejlerna någon gång ibland genom att inte bara radera utan också ”agera långsiktigt”. Alla vet nog hur det går till. Man tar fram mejlet och letar upp ordet ”unsubscribe” eller ”remove”. Och så skickar man ett meddelande till avsändaren. Och det har brukat fungera nio gånger av tio, även om många avsändare tycks återkomma efter en tid utan begriplig anledning. Men nu har det blivit allt vanligare att det avregistreringsmejl som man skickar genererar svaret att mottagarkontot inte finns. Och ännu vanligare är det att det inte finns någonstans att avprenumerera. Då brukar jag ta fram ”Mark as phishing” och rapportera avsändaren. Hur effektivt detta är vet jag inget om.

Jag har genomfört sådana här städningsaktioner många gånger. Kortsiktigt funkar det, men de verkar inte få någon långsiktig effekt. Skräpmejlerna blir bara fler. Och sedan min USA-resa i augusti – oktober har skräpkorgen översvämmats mer än nånsin från avsändare som är svåra att bli av med.

Jaha, varför skrev jag det här nu då? Det var väl inte mycket till betraktelse? Nej, det var det inte. Ibland skriver jag mest av frustration. Så blev det i dag. Förlåt alla som har läst en meningslös betraktelse. Och förlåt Sally, nästa vecka skriver jag om dig!

Söndagsbetraktelse nr 237 (191208)

Sally är mitt lilla barnbarn, mitt enda. Hon föddes i februari, fem månader efter min älskade Susannes död. Sallys mormor. Susanne hann i alla fall få veta att Sally var på väg, och hon fick se ultraljudsbilderna. ”Göran, tänk vad vi är lyckliga” sa hon.

Jag har hört så många människor säga att ”barnbarn är livets underbara efterrätt” och att ”barnbarn är det allra bästa” att jag sett det som en plattityd. Nästan en floskel. Och därför borde det kanske komma något här i stil med att ”med Sally har jag förstått att det faktiskt ÄR så, för hon är den underbaraste i världen och jag älskar henne över allt annat”. Så är det visserligen, men jag skriver det inte ändå. För något så floskelbetonat har inte plats i en söndagsbetraktelse. Som alla vet har sådana texter en betydande verkshöjd. Nåja ...

Onsdagarna är morfarsdagar för Sally. Då jobbar båda hennes föräldrar, och jag sköter omsorg och ruljans. Men den här veckan har det underbara lilla livet haft öroninflammation och feber, gråtit mycket, ätit alvedon och ipren och varit hos doktorn tre gånger. Stackars lilla lilla älsklingsvännen! Så den här veckan blev det ingen morfarsdag, pappa och mamma var hemma.

Med Sally har jag för första gången i mitt liv blivit ordentligt rädd vid tanken på vad som kan hända. Om jag t.ex. tappar henne. Och för några veckor sedan hände det! Hon låg på skötbordet och ville allt utom att få blöjan bytt. Hon vände sig och satte sig i krypställning – och tappade balansen! Hon for med huvudet in i väggen bakom skötbordet, och det small till riktigt otäckt. Hon började gråta som jag aldrig hört förut, och det tog väl tio minuters vaggande, promenerande, tröstande och morfarsskräck innan hon blev lugn. Sedan hade hon en bula i pannan och en röd fläck på näsan i en vecka. Bulan var först röd och stor, sedan blå och liten och till sist en gul fläck – innan den försvann helt.

Det där var en av de hemskaste händelserna som jag har varit med om. Jag räknade med att få sparken som barnvakt, men mamma Hanna och pappa Petter var inte alltför stränga. Snarare lite tröstande.

Och nu är jag förstås ännu räddare för de risker som finns kring ett litet barn. Jag försöker tänka på allt som handlar om Sallys säkerhet. Men rädslan finns där ändå. Och det är faktiskt första gången i hela mitt liv som jag är rejält rädd för risker (om man bortser från att jag har höjdskräck). Med våra tre barn var det aldrig så.

Så hur hanterar man egentligen rädsla?

Extrabetraktelse om domen 191209 mot Cissi Wallin (191210)

Stockholms tingsrätt dömde på måndagen Cissi Wallin för grovt förtal av Fredrik Virtanen till villkorlig dom och böter. Hon ska dessutom betala skadestånd till honom med 90 000 kr.

De båda var hemma hos honom en natt år 2006. År 2011 anmälde Cissi Wallin att hon blev våldtagen. Förundersökning inleddes men lades ned. Det ansågs att brott inte kunde styrkas. Från oktober 2017 har Cissi Wallin publicerat flera inlägg på Instagram

och Facebook som har fått stor spridning. Där har hon pekat ut Fredrik Virtanen som våldtäktsman. För detta åtalades hon för grovt förtal, och nu har hon alltså dömts.

Den stora frågan i målet var om det var **försvarligt** av Cissi Wallin att peka ut Fredrik Virtanen som våldtäktsman. Och domstolen kom fram till att det **inte** var försvarligt av henne. Därför dömdes hon alltså. Tingsrätten prövade inte över huvud taget om Cissi Wallins uppgifter om vad som hände var sanna, eller om hon hade s.k. ”skälig grund” för dem (jfr min Extrabeträktelse den 26 november). Det motiverade man med att det inte spelade någon roll; utpekandet var inte försvarligt även om uppgifterna var sanna.

Jag vet naturligtvis inte om Cissi Wallin utsattes för en våldtäkt av Fredrik Virtanen. Men detta har alltså enligt tingsrätten inte någon betydelse för bedömningen om hon begick ett brott. Tingsrätten anser att Cissi Wallin ska fällas för grovt förtal även om hon blev våldtagen. För resonemangets skull kan vi därför utgå från att det faktiskt var fråga om en våldtäkt.

Domen stämmer med praxis i tingsrätter och hovrätter. Men Högsta domstolen har inte prövat något fall av detta slag, så någon vägledande rättspraxis finns inte. Och inte heller finns det något stöd i lagens förarbeten, dvs. lagstiftarens närmare motiveringar kring bestämmelsen, för en bedömning som är så sträng mot den som har blivit våldtagen. Tvärtom, får man nog säga. I förarbetena är uttrycket ”då någon godtagbar anledning att framställa en beskyllning ej förelåg” det närmaste vi kommer en uttolkning av vad som inte är ”försvarligt”, dvs. de fall då uppgiftslämnaren ska dömas. Tingsrätten menade alltså – för att hårdra det något – att Cissi Wallin må ha blivit våldtagen av Fredrik Virtanen men ändå inte hade någon godtagbar anledning att peka ut honom.

Jag anser att detta är fel. Tänk dig in i situationen. Du har blivit våldtagen av en person som du därför ogillar intensivt, kanske hatar. Eller du har blivit rånad av någon och livrädd. Ditt barn kanske har mördats. Du har blivit utsatt för tortyr i krig. Är det rimligt att du får höra att det inte var ”försvarligt” av dig att namnge den person som gjorde dig så illa? Är det rimligt att man säger dig att du inte hade ”någon godtagbar anledning” att peka ut honom? Jag tycker inte det. Och jag tror att Högsta domstolen kommer att ändra domen om målet hamnar där. (Först ska det naturligtvis till hovrätten.)

Visserligen är det kanske inte **önskvärt** att ett våldtäktsoffer på eget bevåg berättar offentligt om sin våldtäktsman. Men ska det för den skull vara **brottsligt**? Det tycker inte jag. Och jag menar att detta borde vara tämligen självklart. De flesta jurister har nog emellertid en annan uppfattning. Jag tror att det hänger samman en del med att de sedan juristutbildningen har fått veta att det är förtal **inte bara** om man sprider osanningar **utan också** om man sprider obehagliga sanningar om folk.

För mig är det en orimlig kränkning av ett våldtäktsoffer att straffa henne för att hon berättar offentligt vem gärningsmannen var. Och att hon dessutom får betala ett mycket högt skadestånd.

Som om det inte skulle spela någon roll att hon faktiskt blev våldtagen. (Det utgår vi alltså från. Frågan om hon verkligen blev det är irrelevant.)

Som om det inte skulle spela någon roll att vi i princip har yttrandefrihet, och att den friheten rimligen bör sträcka sig långt för den som har blivit utsatt för ett allvarligt brott.

Som om det inte skulle spela någon roll att det är brottsoffret själv som berättar, inte någon annan som sprider uppgifterna vidare.

Som om det inte skulle spela någon roll att den som blir våldtagen utsätts för en mycket värre kränkning än den våldtäktsman som får sitt namn offentliggjort.

Som om det inte skulle spela någon roll att man i tveksamma fall hellre ska fria en åtalad än fälla.

Och en gång till: Jag har ingen aning om vad som är sant angående den påstådda våldtäkten. Men vad som är sant spelar alltså ingen roll.

Söndagsbetraktelse nr 238 (191215)

Inte sällan slår juridiken slint, det påminns man om med jämna mellanrum. Det kan bero t.ex. på att reglerna är för fyrkantiga och inte skapar rättvisa i det enskilda fallet, att det blir för kost- och mödosamt att driva en sak i ett osäkert läge, eller att den som fått problem helt enkelt inte vet hur slipstenen ska dras. Kunskapskillnader, olika ekonomiska förutsättningar, svårigheter att bevisa – det finns tusen och ett olika skäl.

Även juristen drabbas. I förra veckan lämnade jag min mobiltelefon till Teknikmagasinet i Uppsala för batteribyte. Det skulle bli skönt att slippa detta ständiga laddande av ett trött batteri. 349 kr kostade det. Men när jag fick tillbaka telefonen var allt som vanligt, det nya batteriet laddades ur ungefär lika snabbt som det gamla. Jag gick tillbaka och frågade om det nya batteriet verkligen var nytt. Ja, var svaret, alla nya batterier är verkligen nya. Att det inte blev någon förbättring måste bero på något annat fel i telefonen. Vad då för fel? Ja, det kunde vara väldigt många olika saker, svårt att veta. – Jag fortsätter mitt laddande, medan jag funderar över om juridiken kan hjälpa mig. Osäkert.

I mars fick jag kylskåpet fixat för att det blev alldeles för kallt. Och lite senare igen för att det nu inte blev tillräckligt kallt. Den här veckan har det blivit alldeles för kallt igen, mat och dryck fryser som i en frys. På torsdag kommer en reparatör igen. Men det kanske är dags att byta kylskåp? Det här är knappt tio år gammalt. – Kan jag få tillbaka något av kostnaderna för de reparationer som inte gav bestående resultat? Jag ställer ut mat och dryck på altanen, medan jag funderar över om juridiken kan hjälpa mig. Osäkert.

I veckan har jag försökt hjälpa en person vars villa för några år sedan behövde nytt tak. Två olika byggfirmor anlätades. Taket läckte med vattensador som följd, dels medan arbetet pågick, dels några gånger efteråt. Det är fortfarande inte i ordning. Villaägaren stämde det ena byggföretaget men förlorade i både tingsrätt och hovrätt – läckaget kunde bero på det andra byggföretaget. Smällen kostar villaägaren bortåt fem miljoner kronor inkl. rättegångskostnader. Högsta domstolen tar bara upp mål som har prejudikatintresse, och något sådant finns nog inte här.

I ett osäkert juridiskt läge är det oftast bäst att inte ta strid, hur frustrerande det än kan vara. För inte sällan slår juridiken slint.

Extrabetraktelse om en tioårsdag (191217)

I dag, den 17 december 2019, fyller den kanske mest betydande villfarelsen i vårt land tio år. Så seglivad är myten om domarna mot Thomas Quick. För tio år sedan, den 17 december 2009, kom det första beslutet om resning av en morddom mot Quick. Därefter blev det resning även av övriga fem domar, och eftersom åklagarna sedan lade ner åtal blev det aldrig någon ny domstolsprövning.

Bevisningen prövades alltså bara en gång, och beträffande alla åtta morderna ansåg domstolen att det var ”ställt utom rimligt tvivel” att Quick var skyldig. Redan detta borde ha gjort människor skeptiska till ”rättsskandalen”. Och juristen kunde genast se att domarna inte – som påstods – hade grundats på enbart Quicks erkännanden och uppgifter som han hade fått hjälp med genom ledande frågor. Att domarna var så illa grundade var inte bara ytterst osannolikt, det var osant.

Bevisningen var mycket solid. Kroppsdelar, markeringar av likhundar, teckningar, sågblad och annat som hittades i skogen efter Quicks anvisningar, fosfatkarteringar, en blodfläck, en pläd, en presenning, kroppsliga egenheter, en bil som krockades, en bålplats, skadebilder, ett cigarettpaket med könshår, grovt sexualsadistiska texter, ett kunskapstest, en stulen cykel, en väskrem med strypsnara, en bok om uppväxten och morderna som Quick skrev innan han tog tillbaka erkännandet, en mängd uppgifter om morderna som bara gärningsmannen kunde känna till – och mycket annat.

Men de flesta utgick från att det var så som medierna och några starka debattörer hävdade, att domarna mot Thomas Quick var en gigantisk rättsskandal. Det fanns ju så många konstiga omständigheter. Och dessutom var det visst en sekt av poliser, åklagare, advokater, terapeuter och läkare som alla ville få Quick fälld fast de förstod att han inte var skyldig. Många som begick grova tjänstefel. Visst var det väl så?

Jag har undersökt andra villfarelser inom rättsområdet. Och jag vågar utnämna villfarelsen om Quickdomarna till den näst största. Bara Dreyfusskandalen är värre.

Grattis ”Quickfarelsen” på tioårsdagen!

Söndagsbetraktelse nr 239 (191222)

Jag skrev mina julkort i veckan. Det är en tynande verksamhet. Men det blev ändå 39 i år på grund av några ”nykomlingar”. Annars brukar det vara fler som faller bort med åren. Många tröttnar på att skriva och lägger av. I år var det några som i stället mejlade hälsningen och sa att de skänker julkortspengarna till något välgörande ändamål. Jag har själv funderat ibland över om det är värt tiden och besväret att fortsätta skriva.

Många sänder ju numera julkortshälsningar i form av massutskickade filmer eller bilder. Hos mig svämmas messenger över med sådana hälsningar, ofta med en anmodan att skicka hälsningen (ibland kramen) vidare. Det sistnämnda gör jag aldrig, men jag brukar skicka en liten hälsning tillbaka till avsändaren.

Kollektiva jul- och nyårshälsningar har jag ärligt talat lite svårt för. Visst är det väl bättre än inget, och visst kan man förstå att tiden inte räcker till för något mer individualiserat. Men när man är en bland hundratals eller tusentals mottagare på en även för avsändaren ganska anonym kontaktlista kan man ifrågasätta värdet. Särskilt utvald är man ju förvisso inte då, och ofta kan man undra över om avsändaren har ägnat

den enskilde mottagaren någon tanke.

För mig ligger värdet i julkorten eller andra julhälsningar i att man har en personlig kontakt med människor som man vill ha kvar en sådan kontakt med. Med den utgångspunkten är det naturligt att man tänker lite grand på varje enskild mottagare. Man behöver inte skriva en personlig hälsning, det kan räcka med adressen på kuvertet och en standardhälsning. Tycker jag. Många skriver fina personliga hälsningar, och det är ju jättetrevligt. Men det orkar jag inte riktigt, utom i undantagsfall.

Jag fortsätter nog skriva julkort, de har ett värde. Personliga hälsningar per mejl eller mess är nästan lika bra, ofta bättre eftersom man enkelt kan skriva lite mer. Så de får ersätta ibland. Även kollektiva hälsningar har ett värde genom att de innehåller något som är lite trevligt. Men jag får väl erkänna att jag ändå inte blir särskilt glad över att få dem. Anmodningar om att ”sända kramen vidare” blir jag rentav lite provocerad av. Men jag kanske är onödigt grumpy.

Söndagsbetraktelse nr 240 (191229)

Enligt traditionen ägnar jag den sista betraktelsen för 2019 åt mitt eget område, det rättsliga. Vad hände under ”Rättsåret 2019”?

Från omvärlden minns vi bl.a. att Donald Trump ställs inför riksrett som den tredje amerikanska presidenten någonsin, att flera av Kataloniens självständighetsivrare dömdes till långa fängelsestraff, att Boris Johnsons stängning av det brittiska parlamentet förklarades olaglig, att 37 personer i Saudiarabien avrättades under kort tid för ”brott mot samhällsordningen” o.d. (i praktiken opposition mot regimen), att protesterna i Hongkong bl.a. handlar om hur lagarna där ska tolkas när det gäller folkets rätt att besluta hur regeringen ska utses och att den nya ryska bron till Krim anses folkrättsstridig av de flesta bedömare.

På en lista över 20 intressanta saker på rättsområdet i Sverige är det som vanligt trångt. Jag får t.ex. detta år inte plats med några avgöranden från Högsta domstolen (jfr dock p. 17) eller Högsta förvaltningsdomstolen, inte heller några JO- eller JK-beslut. Och inget blir det om den nya spellagen och ett eventuellt reklamförbud.

Så här ser min lista ut:

1. Polisen har vid årsskiftet varit en enda myndighet i fem år. Man brottas fortfarande med resursbrist och andra problem. Men stormen har lagt sig sedan Anders Thornberg tillträdde som rikspolischef 2018.
2. Swedbank var på allas läppar efter Uppdrag gransknings reportage om penningtvätt i Balticum. Ett suveränt grävarbete, ibland är man verkligen glad för journalister.
3. ASAP Rocky satt häktad i Sverige efter en misshandel och fick avbryta sin världsturné. Jag lutar åt att häktningen står i strid med proportionalitetsprincipen och att de svenska reglerna borde ändras så att det blir tydligt att man ska avstå från att häkta i t.ex. fall som detta.
4. Cissi Wallin dömdes i tingsrätten för grovt förtal av Fredrik Virtanen. Jag anser att domen är felaktig så till vida att domstolen ansåg det oförsvarligt av henne att

offentliggöra sina våldtäktsanklagelser även om det skulle vara så att de är sanna (se min extrabetraktelse den 10 december).

5. Den s.k. Quickfarelsen (villfarelsen att domarna mot Thomas Quick 1994 – 2001 var en gigantisk rättsskandal) fyllde tio år. Därmed är den i Sverige vitt spridda myten en av världens mest omfattande villfarelser inom det rättsliga området (se min extrabetraktelse den 17 december).

6. SD-politikern Peter Lundgren åtalades för sexuellt ofredande, Centerns Eskil Erlandsson frikändes i ett likartat fall och Josefin Nilsson-dokumentären fälldes av Granskningsnämnden för att den ansågs ha gjort intrång i den aktuella skådespelarens privatliv. Alla tre är nog juridiskt rätt, men känns fel.

7. I Advokatsamfundet efterträddes Anne Ramberg som generalsekreterare av Mia Edwall Insulander. Hennes uppgift är svår, dels för att det inte är lätt att efterträda Anne Ramberg, dels för att samfundet är mer splittrat än vanligt efter förra årets ordförandestríd.

8. Mordet på Olof Palme den 28 februari 1986 kommer att lösas om man får tro chefsåklagaren Krister Petersson, som basar över Palmeutredningen sedan ett par år. I februari sa han att ”vi kommer att kunna presentera för svenska folket vad som har hänt, det är jag övertygad om”. Och: ”om vi sen kommer kunna ställa en gärningsman inför rätta, om han eller hon är i livet, det är en annan sak”. Hoppas Petersson är lika optimistisk tio månader senare, för vi vill veta vad som hände.

9. Dawit Isaak är kvar i fängelse i Eritrea efter arton år. Det är oerhört upprörande att inget kan göras åt ett sådant rättsövergrepp.

10. Frågan om ny terrorlagstiftning har passerat Lagrådet i två vändor. Först (i mars) sa Lagrådet bestämt nej med hänvisning till föreningsfriheten, och regeringen fogade sig. Nästa gång (i september) var Lagrådet mindre kritiskt men efterlyste förtydliganden. En proposition där Lagrådets synpunkter beaktas skulle komma under hösten, sa justitieministern, men nu lär det bli i vår. Svårt och viktigt lagstiftningsarbete, bra att regeringen tar full hänsyn till Lagrådet.

11. Skjutningarna, bombningarna och gängkriminaliteten är Sveriges största problem på mycket länge. Vi har fått en rejäl spricka i vårt samhälle och en mycket stor utmaning för polisen och det övriga rättsväsendet. Problemet måste dock lösas främst genom insatser som rättsväsendet inte förfogar över.

12. De apatiska barnen var tydligen inte apatiska i alla fall. I alla fall inte alla.

13. Mediebevakningen av brottmål blir allt intensivare. Är det verkligen en riktig nyhetsvärdering?

14. Åtal väcktes mot f.d. Kinaambassadören Anna Lindstedt för hennes agerande i samband med ett möte i Stockholm om den fängslade förläggaren Gui Minhai. Grundtips: Åtalet kommer att ogillas.

15. Erik Wennerström blev ny svensk domare i Europadomstolen, Nils Wahl detsamma i EU-domstolen. Två mycket bra val.

16. Flera kommuner har infört förbud mot tiggeri. Europadomstolen har ännu inte avgjort det schweiziska mål där frågan avgörs om det är tillåtet enligt Europakonventionen om de mänskliga rättigheterna att förbjuda stillsamt vädjande om ekonomisk hjälp. Jag tror att de svenska förbuden kommer att bli delvis ogiltiga.

17. Högsta domstolen höll huvudförhandling i det uppmärksammade målet mellan Girjas sameby och staten om rätten till renskötsel, jakt och fiske i det aktuella området. Domen kommer troligen i januari. Det är ett svårt misslyckande för Sverige att vi inte har löst markstriderna i norr genom lagstiftning.

18. Striden mellan ett antal brottmålsadvokater och åklagare har blossat upp igen. Åklagarnas kritik mot vissa advokaters retorik är befogad, medan advokaternas kritik mot åklagarfusk i brottsutredningarna ter sig onyanserad.

19. Resursläget i många svenska domstolar är utomordentligt ansträngt. Det är fel att inte ge domstolarna tid och resurser för det viktiga arbete som de gör i den svenska rättsstaten.

20. Östersunds FK fick rätt i Svenska Fotbollförbundets överklagandenämnd och får spela i Allsvenskan även kommande år. Bra.

Gott Nytt Rättsår 2020!

2020

Nyårsbetraktelse om Quickärendet 2020 (200101, nr 9)

I 2020 års något försenade nyårsbetraktelse om Quickärendet finns det skäl att vara ännu mer optimistisk än i halvårsbetraktelsen senast. Det känns ganska tydligt att en omsvängning är på väg. Den kommer nog att ta ännu några år, men den kommer. Numera hör jag sällan någon som tror att de sex domarna mot Thomas Quick var fel. Och påståendet att Quickärendet är en gigantisk rättsskandal förekommer alltså sällan. Det skulle i och för sig kunna bero på att det pratas om Quick rätt sällan nuförtiden, eller på att människor inte säger vad de tror när jag hör på. Svårt att veta. Min känsla är i alla fall att alltför få förstår hur det ligger till, och också är beredda att säga det.

Två saker gick i andra riktningen under halvåret. Det var dels spelfilmen Quick, som helt och hållet köpte Hannes Råstams och Leif GW Perssons verklighetsbild, dels en ny podd från Juridicum i Lund där de som pratade – professor Christian Dahlman och universitetslektor Sverker Jönsson – gjorde sitt bästa för att försvara teorin om en rättsskandal. Jag återkommer något till det.

Nedan kommer några strödda noteringar om vad som hänt sedan sist och några reflektioner om bl.a. orsaker och ansvar.

1. Är individualismen en orsak till att så många trodde på rättsskandalen?

Man kan inte låta bli att leta förklaringar till att så många gick på myten om

rättsskandalen. Jag nämner en rad möjliga samverkande sådana i min bok Quickologi (kap. 21). Det handlade om bl.a. den mycket speciella bakgrunden där Quick plötsligt erkände en rad ouppklarade mord, några kraftfulla opinionsbildare som hävdade rättsskandalen, ett av Hannes Råstam väl förberett avslöjande att Sture Bergwall ändrat sig, några övertygande men starkt vinklade och delvis bedrägliga böcker, en omfattande publicitet där medierna tog ställning, stöd från personer med hög trovärdighet, en betydande ensidighet i rapporteringen och debatten, hårda attacker på de oliktankande, osanningar som blev till sanningar, en oprofessionell hantering från resningsåklagarnas sida, en myt om psykoterapins roll för Quicks erkännanden, tystnad från personer som visste bättre, okunskap om framför allt fakta och bevisvärdering, en benägenhet att bortse från det sannolika, ett beroende mellan myndigheter och medier, en bedövande konformism, bristande tid och intresse, intellektuellt motstånd, prestige, ovilja att ompröva, kritik som klibbade fast, leda och konventioners eller önskningskraft.

Men när jag läste Joel Halldorfs bok ”Gud: Återkomsten” fick jag känslan att mytens genomslagskraft också kan ha berott lite grand på den moderna individualismen. Halldorf skriver att vi har utgått nästan enbart från individen när vi har försökt skapa ett motståndskraftigt samhälle; vi vill ju bjuda motstånd mot ondska och galenskap. Men att då utgå för mycket från individen är farligt. Varför? Jo, för att individen ofta inte är tillräckligt stark för att stå emot när vinden blåser hårt i någon riktning. Individen låter sig föras med. Några enstaka gör det inte, men vi kan inte förlita oss fullt ut på dem.

Så ett motståndskraftigt samhälle behöver gemenskaper och kreativa diskussioner för att stå emot det som är farligt eller bara tokigt. Vi behöver minoriteter som vitaliserar diskussionen och gör slutresultatet bättre, men framför allt behöver vi en öppenhet för tankar och åsikter som avviker från kollektivets.

I Quickärendet var vi väldigt få som sa som det var, att utredningarna och domarna mot Quick var i allt väsentligt riktiga. Då var det lätt för många att dras med, ofta utan egna reflektioner. De som hade tänkt lite längre och förstått – och låt mig nämna Yrsa Stenius som ett exempel på självständighet och civilkurage – förstod ganska snart hur det låg till, och vågade säga det.

En lärdom av villfarelsen om Quickärendet – jag kallar den Quickfarelsen – är nog därför att samhället behöver utveckla samhörigheten, den öppna intellektuella diskussionen och beredskapen att hantera fake news på ett moget och ansvarsfullt sätt.

2. Jurister som tror på rättsskandalen

Jag har i tidigare betraktelser dristat mig att påstå att den stora majoriteten jurister inte alls tror på rättsskandalteorin, alltså att Thomas Quick blev felaktigt dömd för de åtta mordena. Jag har också namngett de enda jurister – dittills fyra – som än i dag hävdar denna teori bestämt. Det är åklagarna Sven-Erik Alhem och Nils-Eric Schultz, f.d. hovrättspresidenten Ralf G. Larsson och en person som nu har bett mig att slippa bli namngiven. De har såvitt jag vet inte ändrat sig.

Den här gången vill jag tillägga två namn, nämligen de båda podd-pratarna från Lund, professor Christian Dahlman och universitetslektor Sverker Jönsson. Deras podd om Quick – bestående av fyra program – kan inte rimligen tolkas på något annat sätt än att de bestämt hävdar rättsskandalteorin. Det stämmer också med det som Christian Dahlman har skrivit i sin bok Beviskraft (se min halvårsbetraktelse 2019).

Nu har vi alltså sex jurister som med all sannolikhet tror att det var en rättsskandal när Thomas Quick dömdes. Men någon mer har jag inte stött på under detta senaste halvår (däremot åtskilliga med motsatt uppfattning). Onekligen skulle det dock vara intressant att få veta mer om ”styrkeförhållandet” bland jurister. Så hör gärna av er till mig, vare sig ni tror på rättsskandalteorin eller att Thomas Quick blev korrekt dömd (glambertz@hotmail.com).

3. Bayes sats, boken Beviskraft och bevisningen mot Thomas Quick

Det som hela tiden har gjort mig säker på min sak i Quickärendet är den bevisning som fanns och de slutsatser man kan dra av den. Man kan dra fram hur många egendomliga saker som helst, och det finns åtskilliga sådana i Quickärendet. Men det hjälper inte om bevisningen mot Quick var så stark att det inte finns någon tvekan om att det beviskrav som gäller – skyldig bortom rimligt tvivel – var uppfyllt. Då var det inte någon rättsskandal, utan Quick blev korrekt dömd. Det betyder också att han är, bortom rimligt tvivel, skyldig.

Många ville inte låta sig övertygas av den vanliga bevisvärdering som man kan göra i målen och som jag hänvisade till. Exempel, om vi tar Johanfallet: Quick sa att han hade dödat Johan. Han berättade om det bostadsområde där Johan bodde och att han hade tagit pojken vid den tidpunkt på morgonen då Johan skulle gå till skolan. Han berättade om ett antal omständigheter kring området som vid kontroll visade sig stämma. Och när åklagaren tyckte att bevisningen inte räckte för åtal tog Quick fram ytterligare fem detaljer som han hade snappat upp och som övertygade åklagaren om att han måste ha varit där den aktuella morgonen. Vidare berättade Quick om hur han hade hanterat pojkens kropp på en plats i Åvike utanför Sundsvall, och även på en plats i skogen inte långt därifrån. Han pekade ut platserna på några kvadratmeter när. Och när man tog dit en likhund och lät den söka inom ett relativt stort område markerade hunden för död människa på just de båda platser där Quick hade pekat, inte någon annanstans. Quick nämnde också, utan att någon annan hade talat om det för honom, ett par kroppsliga egenheter hos Johan, nämligen ett ärr och en irregularitet med pungen. Den som bedömer sådan bevisning måste bl.a. fråga sig – oavsett hur skicklig eller oskicklig hunden må ha varit – hur Quick bar sig åt för att peka ut just de båda platser där hunden senare skulle komma att markera. Hur gjorde han detta, om han nu ville bluffa? Till bevisningen hör också att Johan än i dag är försvunnen och att detta stämmer med det som Quick berättade om hur han gick till väga. Tillkommer gör den s.k. ursprungssannolikheten, de omständigheter som gjorde Quick till en möjlig och trolig gärningsman. Det står klart att någon har mördat Johan. Vilken är sannolikheten för att det är någon annan än den som erkände mordet och mot vilken en omfattande bevisning pekar?

När ett sådant traditionellt resonemang inte övertygade mer än jurister vana vid bevisprövning ville jag försöka visa med siffror hur ytterst osannolikt det är att Quick ljög om sin skuld till mordet. I min bok använde jag en matematiskt felaktig beräkningsmetod, eftersom jag då inte kunde räkna matematiskt korrekt, men som jag menade ändå tydligt illustrerade hur mycket mer sannolikt det var att Quick var skyldig än att han var oskyldig. Efteråt har jag lärt mig att räkna på det sätt som matematikerna anvisar, med den s.k. Bayes sats. Denna är komplicerad och svår att använda, men när man tillämpar den på Quickmålen får man ett utomordentligt övertygande resultat, som stämmer mycket väl med den bedömning som vilken brottmålsdomare som helst kan

göra. För ett par av morderna är sannolikheten för Quicks skuld långt över 99 %, och för alla morderna är sannolikheten i varje fall över 98 %.

Vän av ordning säger att den siffra som beräkningarna ger beror på vilka sannolikhetssiffror som man stoppar in i formeln; hur starkt är det och det beviset? Och självklart beror det på detta. Jag menar dock att jag har värderat bevisen försiktigt, och att man under alla omständigheter – hur man än värderar dem – måste förstå att det sammanlagda bevisvärdet är mycket högt. Något seriöst försök till alternativ beräkning har inte presenterats. En advokat vid namn Alexander Barkman har visserligen invänt mot mina beräkningar (se senast i kommentarer till min Extrabetraktelse den 17 december). Men jag tror att den som följer vår diskussion kan se att han inte på allvar försöker förstå bevisningen utan i stället håller den ifrån sig med en retorik som inte är seriös.

Den tidigare nämnde professorn Christian Dahlman har skrivit en bok som heter *Beviskraft* och som lanserar Bayes sats som en metod för att säkra bevisprövning i brottmål. Han och jag argumenterade kring bevisvärdet av liksökhunden i anslutning till min halvårsbetraktelse den 1 juli 2019. Den som vill kan söka upp den diskussionen på Facebook och själv ta ställning.

Sammantaget menar jag att den bedömning av bevisningen som man kan göra med sin domarkunskap i mycket hög grad stärks av de beräkningar som kan göras med hjälp av Bayes sats. Kort sagt: Bevisningen mot Thomas Quick var och är ramstark. Och det gäller för bevisningen i vart och ett av mordfallen. Det innebär, förstår nog även den matematiskt obevandrade, att sannolikheten för att Quick inte skulle vara skyldig till ett enda av morderna är så liten att den inte förtjänar att tas på allvar.

4. Seminariet om Cajsa Lindholms bok

Psykoterapeuten och legitimerade psykologen Cajsa Lindholm har skrivit boken ”I denna kusliga tomhet” med underrubriken ”en analys av Thomas Quicks tankevärld, dess uppkomst och gestaltning”. I oktober hölls ett mycket välbesökt seminarium om boken i Stockholm. Boken och seminariet visar bl.a. att tidigare erfarenheter av psykisk brist och trauma kan få ohyggliga konsekvenser, något man kan se redan av det som Sture Bergwall är dömd för i form av våld, sadism och pedofili.

Det var nog inte någon som gick ifrån seminariet utan det bestämda intrycket att Sture Bergwall har den bakgrunden att han mycket väl kan ha begått de många mord som han dömdes för.

5. Fortfarande har Bergwall inte väckt talan mot staten om skadestånd

Som bekant avslog Justitiekanslern Sture Bergwalls anspråk på skadestånd för det mångåriga frihetsberövande som han var föremål för efter att han hade erkänt de många morderna och dömts för dem. Om domarna mot honom var felaktiga har han utan minsta tvivel rätt till ett skadestånd på många miljoner kronor av staten. Så varför väcker han inte en sådan talan i domstol? Är det någon som kan ge en rimlig förklaring till det?

Jag kan det.

6. Något ytterligare om Bergwallkommissionen

Den s.k. Bergwallkommissionen utgick i sitt arbete från att Thomas Quick blev felaktigt dömd. Resultatet blev därefter. Mycket har sagts om kommissionen, kanske allra bäst i Christer van der Kwasts tillägg till hans bok *Bortom rimligt tvivel*.

Låt mig nu bara citera vad Quicks advokat i Johanmålet, Sten-Åke Larsson, skrev till Seppo Penttinen sedan han läst kommissionens slutsatser angående en del av bevisningen i detta mål. Det handlar om det fax med tillkommande uppgifter som sändes till förundersökningsledningen efter åklagarens preliminära beslut att inte väcka åtal mot Quick för mordet på Johan Asplund. Kommissionen godtog Sture Bergwalls påstående att faxet tillkommit efter en ”brainstorming” som han hade haft tillsammans med advokaten (alltså Sten-Åke Larsson) och psykoterapeuten Birgitta Ståhle. Sten-Åke Larsson skrev:

”Hej Seppo,

I anledning av Thomas Quicks uttalande inför Kommissionen vill jag meddela dig följande.

Jag har aldrig under den tid jag företrädde Quick haft någon genomgång eller något möte där enbart jag, Quick och Birgitta Ståhle närvarat. I något ”brainstormande” med honom har jag heller aldrig deltagit. Dennes påståenden är en ren och skär lögn – ett påhitt!

Sanningen om faxets tillkomst är följande.

Då förundersökningen i Johan-fallet var i det närmaste slutförd, tillfrågades jag av Quick om jag trodde att densamma skulle leda till åtal. Jag svarade att jag var tveksam därtill. Någon vecka eller några veckor därefter fick jag mig faxet tillsänt för vidarebefordran till förundersökningsledningen, vilket jag omgående gjorde. Innehållet i faxet står Quick ensam för utan min medverkan.

Detta utgör den befattning jag haft rörande tillkomsten av faxet ifråga.

Hälsningar
Sten-Åke

P.S. Det är upprörande, att jag **inte** inför Kommissionen fick mig till del Quicks uppgifter och gavs tillfälle att kommentera desamma.”

7. Vilka personer har gjort mest för att lura svenska folket och befästa villfarelsen?

Jag har funderat över vilka personer som har gjort mest för att få svenska folket att tro att Quickdomarna är en gigantisk rättsskandal. Jag tror att de 50 första kan rangordnas ungefär så här:

1. Leif GW Persson
2. Hannes Råstam
3. Björn Ericson
4. Jan Olsson

5. Peter Wolodarski
6. Dan Josefsson
7. Jan Guillou
8. Daniel Tarschys
9. Petter Asp
10. Mari Heidenborg
11. Anders Perklev
12. Fredrik Wersäll
13. Kjell Asplund
14. Beatrice Ask
15. Morgan Johansson
16. Kerstin Skarp
17. Oisin Cantwell
18. Bo Göran Bodin
19. Åsa Linderborg
20. Eva Franchell
21. Göran Greider
22. Maciej Zaremba
23. Jörgen Huitfeldt
24. Anne Ramberg
25. Sven-Erik Alhem
26. HG Axberger
27. Pelle Svensson
28. Dan Larsson
29. Mats Parner
30. Mattias Göransson
31. Bengt Ivarsson
32. Emanuel Karlsten
33. Benjamin Katzeff Silberstein
34. Jenny Küttim
35. Ralf G. Larsson
36. Anders Alenskår
37. Madeleine Leijonhufvud
38. Thure Nässén
39. Monika Saarinen
40. Nils-Eric Schultz
41. Erik Tagesson
42. Ulf Traneborn
43. Kjell-Åke Wendt
44. Ulf Åsgård
45. Ulf Bjereld
46. Anna Dåderman
47. Göran Fransson
48. Martin Jönsson
49. Claes Sandgren
50. Jesper Rönndahl

Åtskilliga fler finns med en betydande skuld. Det gäller bl.a. övriga resningsåklagare och övriga medverkande i Bergwallkommissionen. Säkert har jag glömt någon, men det kanske i så fall kan kvitta.

8. Kan man säga att det inte var en rättsskandal och samtidigt tro att Quick inte är skyldig?

En av mina vänner håller med mig om att domstolarna dömde rätt i alla Quickmålen; bevisningen räckte för ett konstaterande att Quicks skuld var ställd utom rimligt tvivel. Men vänner säger samtidigt att han tror att Quick är oskyldig i fråga om alla morderna.

Vilken är sannolikheten för att det förhåller sig så? Antag att sannolikheten för skuld var 98 % beträffande samtliga åtta mord, att domstolarna nöjde sig med det och därmed dömde rätt. (Normalt ligger sannolikheten betydligt över 98 % när man faller, och man nämner över huvud taget mycket sällan någon siffra.)

Om sannolikheten var 98 % för skuld, då var den 2 % för oskuld. Utfallet att Quick då ändå var oskyldig i fråga om något av de åtta morderna har i så fall sannolikheten 1 minus (0,02 upphöjt till 8), eller nästan så nära hundra procentig sannolikhet som man kan komma (99,99999 % och några nior till). Utifrån detta borde det enligt min mening vara mycket svårt att tro så som min vän gör.

Hur är det över huvud taget möjligt att säga att man "tror" en sak när sannolikheten är nästan noll?

På samma sätt är det för övrigt med flera av morderna vart och ett för sig. Hur kan man "tro" att Quick är oskyldig när bevisningen faktiskt är som den är? I varje fall för en jurist borde detta vara omöjligt. Att det är orimligt, det står ställt utom varje rimligt tvivel.

Söndagsbetraktelse nr 241 (200105)

Ibland känner man sig dummare än annars. Det har drabbat mig vid två tillfällen de senaste veckorna.

Det första var när jag slog ihop Matilda Gustafssons bok Klubben (om händelserna i och kring Svenska Akademien) efter att ha läst den. Då kände jag mig ovanligt dum därför att jag hade betraktat Katarina Frostenson som *naiv* när jag hade läst hennes bok K (se Söndagsbetraktelse nr 214). Naiv i sitt försvar av maken, Jean-Claude Arnault. Att jag använde ordet naiv berodde på att jag utgick från att hon inte visste hur illa han hade betett sig. Men Matilda Gustafssons bok visar med en tydlighet som övertygar i varje fall mig att Katarina F visste ganska mycket om mannens beteende. Hennes försvar av honom framstår därför nu för mig snarare som ohederligt.

Det andra tillfället var när jag tog med mig mina kvarvarande *lettiska Lat* till Riga i vetenskapen om att jag skulle mellanlanda där på hemväg från Budapest efter nyåret. När jag kom till flygplatsen i Riga och halade fram mina lettiska pengar visade det sig att alla priserna var i euro. Fin service, tänkte jag, men förklarade att jag ville betala i den inhemska valutan. Då kände jag mig sådär ovanligt dum när jag fick veta att Lettland bytte till euro 2014. Så Lat-pengarna är numera förpassade till den träask med ogiltiga pengar som Sally brukar leka med när hon är här hos mig.

Sensmoral? Ingen. Att känna sig ovanligt dum ibland lär man få fortsätta att leva med.

Söndagsbetraktelse nr 242 (200112)

Jag är fascinerad av listor och städer, därmed extra fascinerad av listor över städer. Jag har en (ganska välordnad) lista över 50 städer som man bör besöka innan man dör (se bilaga här nedan). Och jag har en lista över de svenska städer som Susanne och jag besökte (alla 134 så småningom), och en över amerikanska. Jag har också en (mindre välordnad) lista med betyg från 1 till 5 för städer som jag har besökt. Det är mitt sätt att dels hålla ordning, dels förstärka upplevelsen, dels leka lite grand.

I sommar ska jag åka till min 47:e stad på 50-listan, Hongkong. Den staden bör uppenbarligen besökas av många skäl, så jag ser väldigt mycket fram emot resan.

Men det som nu på nytt får mig att skriva en betraktelse om städer (se bl.a. nr 95 och 109) är några upplevelser under jul- och nyårshelgerna (inkl. dagarna före jul). Då var jag i tre europeiska storstäder: Köpenhamn, Stockholm och Budapest. Och utan att ha funderat över det i förväg slogs jag av de jättelika skillnaderna i utsmyckning och förhållningssätt till helgerna. Köpenhamn och Budapest var oerhört omsorgsfullt pyntade och fina. Det var ljus och stjärnor, glögg och julsaker, musik och värme i stadskärnorna. Massor av folk som flanerade, handlade i de små träbodarna, åt, drack och njöt. Härliga fullsatta vackert upplysta kaféer.

Så var det inte i Stockholm, långt därifrån. Där finns visserligen Stortorget, NK och Skansen med mycket julkänsla. Men stan i allmänhet är ganska omysig kring helgerna. Drottninggatan, Sergels torg, Hamngatan, Klarabergsgatan, Hötorget och Kungsgatan är mest breda och lite kalla – faktiskt inte mycket att hänga i julgranen.

Köpenhamn och Budapest har fler trånga gator med hög mysfaktor än Stockholm. Men skillnaden mellan Köpenhamn och Budapest å den ena sidan och Stockholm å den andra har ändå mycket mer att göra med inställning till utsmyckning och pynt, och framför allt ambitioner. Antingen anstränger man sig över hövan för att göra det riktigt varmt, vackert och härligt, eller också inte. Kanske ligger inte sådana ansträngningar för oss svenskar lika mycket som för danskar och ungrare?

Inte vet jag. Men något är det. Och det spelar roll.

BILAGA

50 städer utanför Sverige som man bör besöka innan man dör + betyg

(någorlunda i ordning; listan gäller för oss svenskar vilket innebär bl.a. att Europa går före andra världsdelar och att Nordens huvudstäder är obligatoriska; jag har hittills varit i nr 1 – 46)

1. New York – 5
2. Paris – 5
3. Istanbul – 5
4. Jerusalem – 5
5. Rio de Janeiro – 5
6. San Francisco – 5
7. Berlin – 5

8. Rom – 5
9. London – 5
10. Peking – 4
11. Tokyo – 4
12. Venedig – 5
13. Dubrovnik – 5
14. Budapest – 5
15. Kapstaden – 5
16. Krakow – 4
17. Valletta – 4
18. Washington DC – 4
19. St Petersburg – 5
20. Buenos Aires – 5
21. Prag – 5
22. Sarajevo – 4
23. Delhi – 3
24. Los Angeles – 3
25. Chicago – 4
26. Köpenhamn – 5
27. Riga – 4
28. Amsterdam – 5
29. Atén – 5
30. Bombay – 4
31. Calcutta – 4
32. Reykjavik – 4
33. Helsingfors – 4
34. Wien – 5
35. Baku – 4
36. Warszawa – 4
37. Sydney – 5
38. New Orleans – 5
39. Lissabon – 5
40. Madrid – 4
41. Kiev – 4
42. Singapore – 4
43. Oslo – 4
44. Moskva – 4
45. Bryssel – 4
46. Havanna – 3
47. Hongkong
48. Teheran
49. Shanghai
50. Jakarta

Det här betyder att bl.a. dessa hamnar utanför listan: Abu Dhabi, Abuja, Accra, Addis Abeba, Alexandria (Egypten), Alexandria (Virginia), Alger, Amman, Anchorage, Andorra la Vella, Ankara, Antananarivo, Antwerpen, Apia, Asjchabad, Asmara, Astana, Asuncion, Atlanta, Auckland, Austin, Bagdad, Baltimore, Bamako, Bandar Seri, Begawan, Bangkok, Bangui, Banjul, Barcelona, Basel, Basseterre, Beirut, Belfast, Belgrad, Belmopan, Bergen, Bern, Bethel (Vermont), Bisjkek, Bismarck, Bissau, Bogotá, Boise, Bonn, Boston, Brasilia, Bratislava, Brazzaville, Bridgetown, Brisbane, Budva, Bukarest, Cambridge (England), Cambridge (Massachusetts), Canberra, Cannes,

Caracas, Casablanca, Castries, Charleston (South Carolina) (5), Charleston (West Virginia), Chisinau, Colombo (Sri Lanka), Columbia (South Carolina), Columbus (Ohio), Conakry, Dakar, Dallas, Damaskus, Dar es-Salaam, Denver, Detroit, Dhaka, Dili, Djibouti, Dodoma, Doha, Dubai, Dublin, Dusjanbe, Düsseldorf, Edinburgh, Florens, Frankfort (Kentucky), Frankfurt, Freetown, Funafuti, Funchal, Gaborone, Geneve, Georgetown, Gitega, Glasgow, Granada, Guatemala City, Haag, Hamburg, Hanoi, Harare, (100), Honiara, Honolulu, Indianapolis, Innsbruck, Islamabad, Jalta, Jerevan, Johannesburg, Juba, Juneau, Kabul, Kairo, Kaliningrad, Kampala, Karachi, Katmandu, Key West, Khartoum, Kigali, Kingston, Kingstown, Kinshasa, Kotur, Kuala Lumpur, Kuwait, Kyoto, Köln, Lagos (Nigeria), La Paz, Las Palmas, Las Vegas, Lhasa, Libreville, Lilongwe, Lima, Liverpool, Ljubljana, Lomé, Longyearbyen, Louisville, Luanda, Lusaka, Luxemburg, Lviv, Lyon, Madison (Wisconsin), Majuro, Malabo, Malé, Managua, Manama, Manchester, Manila, Maputo, Marrakech, Marseille, Maseru, Mbabane, Mdina, Memphis, Mexico City, Miami, Milano, Milwaukee, Minneapolis, Minsk, Mogadishu, Monrovia, Monte Carlo, Montevideo, Montpelier (Vermont), Montreal, Moroni, München, Muskat, Nairobi, Nashville, Nassau, Naypyidaw, N'Djamena, Neapel, Newport (Rhode Island), Ngerulmud, Niamey, Nice, Nicosia, Nouakchott, Nukualofa, Nuuk, Odense, Odessa, Olympia (Washington), Ottawa, Ouagadougou, Oxford, Palermo, Palikir, Palma de Mallorca, Panama City, Paramaribo, (200), Perth, Philadelphia, Phoenix, Phnom Penh, Pierre, Podgorice, Port-au-Prince, Portland (Maine), Portland (Oregon), Port Louis, Port Moresby, Port of Spain, Porto-Novo, Port Vila, Praia, Pretoria, Pristina, Providence (Rhode Island), Pyongyang, Quito, Rabat, Raleigh (North Carolina), Rangoon, Richmond (Virginia), Riyadh, Roseau, Roskilde, Rotterdam, Sacramento, Saint George´s, Saint John´s, Salzburg, Samarkand, Sanaa, San Diego, San José (Costa Rica), San Marino, San Salvador, Santa Fe, Santiago (Chile), Santiago (Cuba), Santo Domingo, Sao Paolo, Sao Tomé, Sarajevo, Savannah, Seattle, Siem Reap, Singapore, Skopje, Sofia, Split, Srinagar, Stavanger, St Paul, Strasbourg, Sucre, Suva, Söul, Taipeh, Tallinn, Tammerfors, Tarawa, Tasjkent, Tbilisi, Tegucigalpa, Tel Aviv, Thimphu, Tirana, Toronto, Torshavn, Trieste, Trinidad (Kuba), Tripoli, Tromsö, Trondheim, Tucson, Tunis, Ulan Bator, Vaduz, Valencia, Valparaiso, Vatikanstaden, Vancouver, Verona, Victoria, Vientiane, Vilnius, Vladivostok, Wellington, Westhampton (New York), Williamsburg (Virginia), Windhoek, Xian, Yamoussokro, Yaoundé, Yaren, Zagreb, Åbo, Ålborg, (300), Ålesund och Århus. Det är totalt 302 städer inkl. alla huvudstäder.

Söndagsbetraktelse nr 243 (200119)

Nu har jag, som många andra, sett den tre och en halv timmar långa filmen ”The Irishman” på Netflix. Och liksom alla recensenter jag sett är jag helt tagen av storyn, de möjliga avslöjandena och framför allt regi- och skådespelarprestationerna. Martin Scorsese (regi), Robert de Niro, Al Pacino, Joe Pesci, Harvey Keitel och Anna Paquin tillhör de yppersta, men det visste vi sedan tidigare.

Filmen handlar om den italienska maffian på 1960- och 70-talen, framför allt i Pennsylvania (där familjen Bufalino härskade) och Detroit (där Jimmy Hoffa ledde fackförbundet Teamsters med tydliga maffiakopplingar). Hoffa försvann år 1975 i något som med stor sannolikhet var en ”maffiaåtgärd”. Enligt filmen var det dess berättare och huvudperson, Jimmy Hoffas vän och förtrogne Frank Sheeran, som mördade honom på uppdrag av Russell Bufalino och med många andra maffialedares goda minne.

Två reflektioner med anledning av filmen (som jag f.ö. ger en nia, jfr betraktelserna 85 och 192):

1. Den italienska maffians värde i USA på 1900-talet är det kanske bästa exemplet på hur det kan gå i ett annars demokratiskt och rättsligt välfungerande land när makt genom våld, hot och korruption växer sig stark om inte samhällsinstitutionerna reagerar tillräckligt snabbt, kraftfullt och långsiktigt. Det bör vara en lärdom för oss när vi ska komma till rätta med de bomber, skjutningar, bränder och annat som gängbrottsligheten inrymmer. (Jfr betraktelse nr 223.)

2. Jag har plöjt recensioner av *The Irishman*, och alla utgår från att det är Frank Sheeran som är filmens "irishman". Men jag undrar om inte Scorsese, de Niro och de andra i producentgruppen tänkte sig något annat när de gav filmen dess namn. Frank Sheeran var visserligen irländare, men såvitt jag kunde uppfatta förekommer ordet "irishman" bara en gång i filmen, och den som åsyftas har en mycket viktig bakgrundsroll. Det är efter en knapp timme som man leds in i misstankarna om att den italienska maffian låg bakom mordet på John F. Kennedy 1963. Berättaren Sheeran säger: "The Italians wanted Kennedy, the Irishman, for president. And that's what they got."

Söndagsbetraktelse nr 244 (200126)

I onsdags kom Högsta domstolens dom i det s.k. Girjas målet. Den har kommenterats på åtskilliga håll redan, och jag ska nu bara beröra tre ämnen i ytterkanten av målet: 1. Varför är inte alla samer nöjda med domen? 2. Varför löser inte lagstiftaren rättighetsproblemen i samemarkerna en gång för alla? 3. Har Svenska Dagbladet rätt när man skriver på ledarplats att "den liberala linjen måste vara att motsätta sig lagstiftning grundad i etnicitet, oavsett om den försvaras av samer eller av andra nationaliteter".

Som alla intresserade har noterat vann Girjas sameby målet mot staten. Högsta domstolen slog fast att samebyn har ensamrätt till jakt och fiske inom det område i Gällivare kommun som målet avsåg. Endast samebyn får upplåta rätt att jaga och fiska i området, inte staten.

1. Så varför är inte alla samer nöjda med domen? Det finns nog flera skäl, men det viktigaste är de intressekonflikter som finns mellan de samer som äger renar och tillhör samebyarna å den ena sidan och samer som av olika skäl inte är medlemmar i någon sameby å den andra. De senare är i klar majoritet (se DN:s huvudledare på lördagen). Och många av dem anser att samerna i samebyarna är privilegierade och att de själva är i olika hänseenden bortglömda och åsidosatta. De anser sig inte sällan felaktigt behandlade av samebyarna och är rädda för att rättsliga framgångar för byarna rentav kan vara negativa för dem själva.

2. Anledningen till att lagstiftaren inte har bestämt genom lag hur rättigheterna i samemarkerna ska vara fördelade är framför allt att saken är mycket kontroversiell och inte sällan ingriper i andras (alltså inte bara statens) rätt. Åttringarna till de icke-samer som lockades att bosätta sig i landets norra delar för mellan 100 och 200 år sedan, de s.k. nybyggarna, anser att samernas rättigheter redan går för långt i många hänseenden. Och det är inte någon hemlighet att förhållandet mellan samer och många "svenskar" är direkt dåligt. Lagstiftning till samernas förmån skulle därför vara mycket impopulär i stora grupper. En annan anledning till att saken inte har lösts politiskt (genom lagstiftning) är att det vore mycket komplicerat och att lagstiftaren – som bl.a.

Girjasdomen visar – ändå inte förfogar över det som anses gälla genom s.k. urminnes hävd.

3. I Svenska Dagbladets huvudledare på torsdagen skrev Jesper Sandström om bl.a. motsättningarna mellan olika samegrupper och svårigheterna att skipa rättvisa för alla grupper som har utsatts för oförrätter genom historien. Han avslutade ledaren med de ord som jag redan citerat: ”Men den liberala linjen måste vara att motsätta sig lagstiftning grundad i etnicitet, oavsett om den försvaras av samer eller av andra nationalisterna.” Jag vet inte om jag förstår honom rätt, men han tycks faktiskt mena att all lagstiftning grundad i etnicitet är av ondo. Men vad betyder det i så fall? Ska man tillåta s.k. hets mot folkgrupp, alltså att nazister sprider hat mot judar och romer, eftersom detta särskilda skydd för folkgrupper grundas i etnicitet? Var det fel att ge världens judar ett eget land efter de förföljelser de hade utsatts för i snart sagt hela världen, och som kulminerade i Förintelsen? Är det fel av Internationella domstolen i Haag att kräva att regeringen i Myanmar ser till att det ges ett särskilt skydd åt rohingierna? Jag vill tro att Jesper Sandströms ”liberala linje” inte är så anti-humanitär, men vad menar han annars med att man måste motsätta sig lagstiftning grundad i etnicitet? Sandström är bara vikarierande ledarskribent, men blev det inte riktigt fel där?

Högsta domstolens dom är juridiskt ovedersäglig och enligt min mening önskvärd, trots att långtifrån alla samer välkomnar den (se p. 1). Den enda juridiska svårigheten, som också delade domstolen i tre justitieråd mot två, är om grunden för samernas rättigheter är urminnes hävd (som majoriteten ansåg) eller rennäringslagen (tolkad så som minoriteten menade vara riktigt). För utgången spelade detta ingen roll.

Domen ger också en mycket intressant lektion i svensk historia för den som så önskar. Den finns att läsa på Högsta domstolens hemsida, <https://www.domstol.se/hogsta-domstolen/avgoranden/>.

Extrabetraktelse om Förintelsens minnesdag och antisemitismen

I dag den 27 januari är det Förintelsens minnesdag, 75 år sedan dödslägrät Auschwitz-Birkenau ”befriades” och fasorna där uppdagades för alla. I dag rapporteras det också om en växande antisemitism på många håll i världen. Vi har sett det länge i Sverige, och i USA är det värre än på många år. Det är fruktansvärt och obegripligt.

Obegripligt? Vari bottnar egentligen den antisemitism vi ser i dag? Det finns uppenbarligen inga sakliga skäl att hata eller hetsa mot judar. Anledningen måste rimligen vara – och det är jag förstås inte ensam om att säga – en förvriden syn som bottnar i ett slags samhörighet kring hatet. En trygghet för personer som inte styrs av kloka tankar, analys eller förnuft utan av ett behov av att få utlopp för känslor tillsammans med andra. Hat och skrik och buller kan nog kännas lite skönt för somliga, om det sker i en verklig eller upplevd gemenskap. Det gäller särskilt om man kan åberopa något slags ideologi - nazism eller rasism – som gör att man också kan uppleva sig som lite ”upphöjt renlärig”.

Hur ska man i så fall komma åt antisemitismen? Man gör det knappast genom hårdare ingripanden och strängare straff. Sådant stärker bara den upplevda gemenskapen. Och säkert hjälper det inte heller med upplysning om Förintelsen och all annan fruktansvärd skada som judehatet har orsakat. Så både hårdhet och utbildning är sannolikt bortkastade, även om båda samtidigt är ganska rimliga.

Det enda som hjälper mot en så galen farsot som den växande antisemitismen är troligen samhörighet och kärlek. Det är för sent för många, men på några års sikt kan det bli bättre. Om de personer som riskerar att fångas av hatets gemenskap i stället fångas av något bra. Om de får känna samhörighet av ett gott slag, ges en riktig mening i livet. Våldigt få personer som lever med kärlek, verklig trygghet och mening blir antisemiter.

Söndagsbetraktelse nr 245 (200202)

I veckan var jag i Köpenhamn och deltog i en konferens om ”Medborgarnas möte med det allmänna i civila rättssaker”. Det var intressant därför att konferensen påvisade en tydlig skillnad mellan framför allt Danmark och Sverige i *statens förhållningssätt i domstolstvister*. Och mycket talar för att det finns en sådan skillnad i statens förhållningssätt över huvud taget. Det var i alla fall vad flera danska advokater sa till mig i några pauser.

Diskussionen utgick från kritik i Danmark från bl.a. advokater, rättsvetenskapare och enskilda om att den danska staten inte tar rätt hänsyn till sin motpart i domstolsprocesser. Problemet beror enligt kritikerna på främst två saker:

1. Staten representeras nästan alltid av en privat advokatbyrå, benämnd ”Kammeradvokaten”, där advokaterna företräder staten precis på samma sätt som om de representerade ett företag. De bryr sig inte om att staten kanske borde iaktta vissa grundläggande förvaltningsprinciper, som saklighet, objektivitet, likabehandling och rätt till insyn.
2. I Danmark finns inte några förvaltningsdomstolar (i Sverige förvaltningsrätter, kammarrätter och Högsta förvaltningsdomstolen), utan bara allmänna domstolar (i Sverige tingsrätter, hovrätter och Högsta domstolen, i Danmark byretter, landsretter och Høyesteret). Förvaltningsdomstolar är bättre ägnade att se till att den enskilde inte går miste om sin rätt i förvaltningsmål (t.ex. skattemål, socialförsäkringsmål och migrationsmål).

I Norge motsvaras Kammeradvokaten av Regjeringsadvokaten, som är en myndighet och som har vissa förpliktelser gentemot den enskilde som motpart. I Sverige är det Justitiekanslern som för statens talan i allmänna domstolar, medan myndigheterna själva gör det i förvaltningsdomstolarna. Och hos oss står det helt klart att den som företräder staten är skyldig att följa grundläggande förvaltningsprinciper även i domstolsprocesser.

Hos oss gäller också att statens företrädare i princip inte ska försöka vinna ett mål mot en enskild part om inte staten verkligen har rätt. Det gäller inte i Danmark, och i Norge gäller det (enligt den tidigare regjeringsadvokaten) ”till ungefär hälften”.

Danmark är (tycker jag) lite trevligare än Sverige. Och Norge är (vet alla) mycket rikare. Men staten är på många sätt bättre än i våra grannländer.

PS1 I Danmark finns en fem år gammal rättstorganisation som heter ”Justitia” och som är mycket aktiv när det gäller att försvara mänskliga rättigheter, agera för rättvisa åt enskilda och ordna konferenser, seminarier, pressträffar m.m. Den har startats av

välbeställda privatpersoner och har mycket goda resurser. En sådan organisation skulle jag önska att vi hade i Sverige. (Vi har några små organisationer av liknande slag, men de märks knappast.)

PS2 Jag tycker mig förstå danska utan problem. Men när en av høyesteretsdomarna höll ett anförande begrep jag ingenting fastän jag inte kunde urskilja någon dialekt. Jag googlade honom och såg att han kommer från Skive på Jylland. Det var förklaringen. ”Jydsk” (jylländska) i dess många tappningar är mycket svår att förstå. Åtminstone för mig.

Söndagsbetraktelse nr 246 (200209)

Journalisten Staffan Dopping och statsvetardoktorn Stig-Björn Ljunggren har nyligen kommit ut med boken ”Inte lögn inte sant” (Fri Tanke förlag). Den innehåller en saklig, intressant och lärorik genomgång av mediasituationen i Sverige. Med huvudsaklig inriktning på tidningarna beskriver författarna hur medierna fungerar i dag med ett finansiellt besvärligt läge, bl.a. på grund av hård konkurrens från sociala medier, och ett allt större behov av att snabbt nå publiken med det som publiken vill ha.

Om vi håller oss till dagstidningarna är det som skrivs inte sällan vinklat eller halvt missvisande. Författarna vill att medborgarna ska förstå detta så att de kan läsa med kritiska ögon och förstå att det finns skillnad mellan verkligheten och medie verkligheten. Det är bättre, menar författarna, att hjälpa läsarna att bli kritiska än att skälla på journalisterna och försöka få dem att ändra sig. I den meningen är boken en handbok för mediekonsumenter mer än en kritisk granskning av medierna. Vid ett seminarium om boken nyligen var Stina Dabrowski mer kritisk mot journalisterna än författarna är. Hon saknade bl.a. kritik mot det som hon kallade ”pk-journalistiken”, som faktiskt ”ljuger för att det ska passa pk-tidningens budskap”.

Hur är det då? Bör vi vara kritiska mot journalistiska halvsanningar och sneda vinklingar, eller måste vi godta sådant som en del i journalistikens moderna villkor?

Den frågan är inte helt lätt att besvara. Vi vet att tidningar dör i dag (senast Östra Småland), och de måste kunna agera i eget intresse för att åtminstone överleva. Men hur långt är det rimligt att gå när det som skrivs visserligen inte är lögn men inte heller sant?

Jag tycker inte man kan godta att tidningarna vilseleder medvetet. Det är inte ett rimligt pris för deras överlevnad. Var snabba och publikvänliga, ta upp sådant som människor vill läsa och skippa annat, tillåt en del slarv i brådskan. Men gå inte längre än så när det gäller gränsen mellan lögn och sanning.

Jag anser att tidningarna måste följa dessa fem regler:

1. Inte ljuga.
2. Inte skriva medvetet felaktigt, vilseledande eller missvisande.
3. Anstränga sig att skriva rätt och rättvisande.
4. Rätta snarast vid upptäckt av att text är allvarligt felaktig, vilseledande eller missvisande.
5. Rätta snarast vid upptäckt av andra fel av betydelse.

Däremot tror jag det går för långt att kräva att tidningarna söker sanningen. Det kan de inte alltid hinna med.

Men om detta leder till tidningsdöd då? Ska man inte ens då kunna vika från de angivna kraven?

Nej, jag tycker inte det. Det är orimligt att vi inte ska kunna lita på våra tidningar ens när det gäller grundprinciperna för god journalistik. Och i dag kan vi inte det när det gäller flera av de största tidningarna – som Aftonbladet, Expressen och Dagens Nyheter.

Men det är ett samhällsintresse att tidningarna överlever. Det bör de göra med god och effektiv journalistik, och med hjälp av ett genomarbetat och generöst presstö.

Extrabetraktelse om angreppen på Sven Å. Christianson (11 februari)

I kväll tisdag kommer Leif GW Persson att på nytt angripa psykologiprofessorn Sven Å. Christianson, nu i Brottsjournalen på TV4.

I fredags skrev DN:s Josefin Sköld om Sven Å. Christiansons kurs i rättspsykologi på Stockholms universitet. Den är mycket populär bland studenterna. Men ett par av dessa klagade till ledningen för Psykologiska institutionen om att Christianson tycktes hålla fast vid det som han kommit fram till i Quickmålen, Kevinutredningen och Hovsjöärendet. Så institutionsledningen beslöt göra en utredning om att eventuellt stryka kursen.

En sådan utredning gjorde man även 2017 men kom då fram till att kursen höll god kvalitet och var förankrad i vetenskaplig forskning.

Ett par personer på Psykologiska institutionen har dock aktier i den strid som förs om Christianson insatser i de nämnda brottsutredningarna. Andra som har aktier i den striden är Josefin Sköld (som i fredags skrev bl.a. att Hannes Råstams granskning visade att Quick inte hade begått de mord som han dömdes för) och Leif GW Persson (huvudansvarig för villfarelsen att domarna mot Thomas Quick var en rättsskandal).

För den som tittar i kväll kan det vara bra att veta att Sven Å. Christiansons utlåtanden och insatser i övrigt i de nämnda brottsutredningarna var i allt väsentligt goda och riktiga. Det kan kanske vara svårt att tro med tanke på all smuts som kastats på honom, men så är det.

Och så småningom kommer detta att visa sig. Sanningen har en tendens att tränga sig fram till sist när den ligger där och väntar. Och den kan inte ändras.

Söndagsbetraktelse nr 247 (200216)

I morgon måndag fyller jag 70 år. Dagen firas i Rio de Janeiro med min familj, där Sally 1 år är given huvudperson. Susanne är med oss i tankarna. Hon och jag var här i Rio för tio år sedan och hade underbara dagar. Ytterligare ca tio år tidigare var jag här på tjänsteresa med dåvarande justitieministern Laila Freivalds och hennes familj + Dan Eliasson, då politiskt sakkunnig. Och hade underbara dagar. (Nåja, tjänsteresan gick till Brasilia och Sao Paulo, men vi gjorde en liten semesteravstickare hit.)

Rio de Janeiro är en av världens finaste städer – och den bästa att fira sin 70-årsdag i. För att vintern hemma blir till härlig sommar, om inte annat.

Det är en egendomlig känsla att fylla 70 år. För även om jag ska bli 104 och alltså har ganska många år kvar att leva, är det ju en märkvärdigt hög ålder. Jag minns det som i går när vi firade min pappas 40-årsdag med fest i trebarnsfamiljens 2-rumslägenhet i Kisa och jag som sjuåring noterade hur påfallande gamla gästerna var. De flesta var runt 40, men någon var nästan 50. 70-åringar var antingen döda eller nästan döda i min föreställningsvärld.

När jag var 38 (1988) konstaterade jag att det var den dittills bästa åldern och att det nog inte kunde bli mycket bättre. Tre fina barn, nytt hus och gott flyt i yrkeslivet för både Susanne och mig. En härlig lyckokänsla ganska ofta.

Ja, 38 var en bra ålder. Men 70 är faktiskt inte så tokigt det heller. En del sorger har det ju varit, men om man bara ser till åldern är det faktiskt rätt perfekt. Man hinner lära sig ganska mycket mellan 38 och 70, och framför allt hinner man förstå en hel del som var nästan okänt då. Att man bör leva mer för andra till exempel.

Det får blir mitt 70-årslöfte: att ta mer ansvar för andra, att inte tänka så mycket på mig själv, att visserligen kompromissa ibland men att leva så att samvetet kan vara gott för det mesta. Någon 70-årsinsamling för ett gott ändamål på Fejan blir det inte. Men kanske en förhoppning om att vi blir många som tänker på alla dessa goda ändamål framöver.

Söndagsbetraktelse nr 248 (200223)

Jaha, så hände det. Efter att ha lyckats minnas 247 betraktelser i rad glömde jag bort nr 248. Och kommer ihåg den nu, när klockan är kvart över midnatt och jag alltså missat söndagen med en kvart. Nå, jag väljer att räkna denna natt till den gångna söndagen och skriver nr 248 nu.

Och ämnet då? Ja, det känns givet. ”När man har kommit upp i 70 börjar man glömma.”

Men då gäller det också att ta tag i det där förgängliga minnet och bestämma sig för att faktiskt komma ihåg det som är viktigt. Söndagsbetraktelser hör ju egentligen inte till det som är riktigt viktigt, men det finns annat. Och från och med nu ska jag dels anteckna allt i kalendern som jag behöver komma ihåg, dels pränta in allt viktigt i minnet en extra gång. Det senare brukar faktiskt hjälpa. En tid i alla fall.

Söndagsbetraktelse nr 249 (200301)

På Oscarsgalan nyligen svepte den sydkoreanska filmen Parasit hem det mesta. Den blev Bästa film i konkurrens med bl.a. 1917, Joker, Once upon a time in Hollywood och The Irishman. Så när den fanns att se på flygplanet till Rio var det ett lätt val.

Och Parasit var en mycket bra film, där egentligen ingenting kunde ha gjorts bättre. En klar 9.

När jag ändå var igång bestämde jag mig för att se ytterligare en film där på planet i

natten. Joker hade jag hört mycket gott om, i DN gav Helena Lindblad den en 5 = högsta betyg. Och Joaquin Phoenix fick en Oscar för bästa manliga huvudroll. Så den fick det bli, även om jag har en viss aversion mot seriefigurer på film. (Joker är Batmans ärkefiende i Gotham city.)

Så golvad av en film har jag inte blivit sedan Black swan 2011 och Dancer in the dark 2000. En 10 utan tvekan. Vad är det med en del filmer som gör att man blir helt tagen? För mig händer det tydligen ungefär vart tionde år.

Utän tvivel handlar det om ovanligt starka känslor. Men dessutom fordras nog, för mig i alla fall, total trovärdighet och verklighetsförankring. Ibland blir man förskräckligt starkt engagerad och liksom sugts in i filmens skeende. Så var det med Joker. Att han är en låtsasfigur spelade inte någon roll, han kunde ha varit vilken undanskuffad och oälskad person som helst. Och man kunde faktiskt på riktigt förstå hur han blev den seriemördare han blev.

Det var skakande. Verkligt stort. Musik kan ibland ge mig sådant, och någon gång en bok. Men annars är det film som ger de allra starkaste upplevelserna.

Parasit är en näst intill perfekt film, men utan att den ger den där riktigt starka upplevelsen. Och därför är den, för mig, "bara" en 9.

Söndagsbetraktelse nr 250 (200308)

Loujain al-Hathloul, 30, är en saudisk litteraturvetare. Hon är fängslad i sitt hemland Saudiarabien utan rättegång sedan nästan två år. I maj 2018, bara några veckor innan förbudet för kvinnor att köra bil skulle hävas, greps hon tillsammans med sex andra framstående kvinnorättskämpar. Hon och de andra anklagas sedan dess för att ha "undergrävt statens säkerhet" och för att ha "konspirerat med främmande element och brutit mot de religiösa och nationella normerna". När Loujain al-Hathloul greps och fängslades var hon i färd med att starta ett center för misshandlade kvinnor. Hon har under fängelsetiden varit tidvis isolerad och utsatt för tortyr, bland annat i form av elchocker och skendränkningar.

Yasaman Aryani, 24, har suttit fängslad i Iran i snart ett år. Hon har nio år kvar av straffet. Tillsammans med sin mamma och en väninna genomförde hon en protest mot det iranska slöjtvånget; enligt lagen i Iran måste kvinnor täcka sitt hår. På internationella kvinnodagen, den 8 mars 2019, delade de tre kvinnorna ut vita pappersblommor i en tågagn för kvinnor. En kort tid senare greps de av polis. De tre kvinnorna dömdes till fängelse, Yasaman till nio år och nio månader. Under rättegången hade ingen av de tre tillgång till försvarsadvokat, och de berättade om tortyrliknande förhållanden och hot under rättsprocessen. De dömdes för att ha "uppmuntrat och möjliggjort moralkorruption och prostitution".

Detta sker i dag, på Internationella kvinnodagen 2020, i Mellanösterns två dominerande länder. Vad gör vi åt det? Ingenting, för inom sina gränser kan staterna göra i stort sett som de vill mot sina medborgare.

Men FN:s kvinnorättskonvention då? Den förbjuder ju diskriminering mot kvinnor och föreskriver att principen om jämställdhet ska införas i ländernas lagar. Staterna måste vidta alla lämpliga åtgärder för att säkerställa full utveckling och framsteg för kvinnor.

Diskriminering av kvinnor på grund av äktenskap, graviditet eller moderskap ska förbjudas, och kvinnor ska garanteras samma rättigheter som män i samhällslivet och det ekonomiska livet. Kvinnor och män ska ha lika rätt att ingå äktenskap av egen fri vilja och lika rättigheter och skyldigheter under äktenskapet, vid en eventuell skilsmässa och som föräldrar. Och staterna ska se till att kvinnor och män har lika rättigheter i fråga om ägande och förvaltande av egendom.

För länder som inte har anslutit sig till konventionen gäller den inte. Och det har förstas inte Saudiarabien eller Iran gjort. Där fängslas i stället kvinnor som slåss för konventionens principer. De fängslas för att de undergräver statens säkerhet och möjliggör moralkorruption.

Tänk dig in i de båda kvinnornas situation en stund. Tänk dig att du sitter där för det som du har gjort. Att du har en maktapparat omkring dig som kan utsätta dig för nästan vad som helst utan att någon gör något för att hjälpa dig.

De är unga och har offrat sin frihet. Borde vi inte göra mer till deras stöd än vi gör? Måste det vara tillåtet för en stat att kränka grundläggande friheter och mänskliga rättigheter hur grovt som helst bara för att det sker inom statens gränser?

Jag tycker vi borde göra mer. Frågan är vad.

Söndagsbetraktelse nr 251 (200315)

Ska man dömas för mord om man hugger ihjäl en person men inte riktigt förstod vad man gjorde? Man visste vem man högg och man förstod vad man gjorde, men man var psykiskt mer eller mindre borta.

En av 2019 års mest uppmärksammade romaner i Sverige var *W.* av Steve Sem-Sandberg. Den handlar om en verklig person, Johann Woyzeck, som dödade den kvinna han älskade, Johanna Woost, och avrättades 1824 för detta. Redan år 1836 skrev den tyske författaren Georg Büchner en teaterpjäs, ”Woyzeck”, som har blivit mycket berömd och spelats i hundratals uppsättningar världen över. Sem-Sandbergs bok innebär ett slags fullbordande av berättelsen. I ett fint samtal i Uppsala domkyrka den 4 mars berättade Steve Sem-Sandberg för samtalsledaren Kristin Windolf och publiken hur han såg på Woyzeck och frågan om dennes skuld.

För detta var den stora frågan i boken, liksom i rättegången mot Woyzeck. Kunde man döma honom för mord? Var han ”tillräknelig” eller inte när han högg ihjäl Johanna Woost med en sabel. Hon hade på senare tid avvisat honom bryskt och även syntts med en annan man. Men Woyzeck älskade henne djupt, hade en skev verklighetsbild och smög omkring i hennes närhet. Sista gången gick det så här enligt Woyzecks egen berättelse i romanen (s. 388 f.):

”Men hon är redan på väg in i porten, och värjer sig med tvära, kastande rörelser mot hans försök att gripa om henne igen. Ute på gatan vänder sig folk om. Några blir stående att stirra. Som om hon anat en plötsligt påkommen svaghet från hans sida ger hon sig plötsligt på honom. Inte bara med nävarna, som han nu hjälplöst försöker fånga i sina, utan med armbågarna och huvudet, sparkar med fötterna mot hans smalben och med knäna in mot hans skrev. Och om han grep sabelfästet då var det för att han hade henne för nära inpå för att kunna värja sig, hennes ansikte också, hennes mun som

utdunstade en förfärlig stank av sprit och fräna uppkastningar. Jag försäkrar er, herr Clarus [den utredare som W. berättar för, min anmärkning], det var bara för att hon inte skulle komma åt klingan, eller på sin höjd för att värja mig mot slagen, och jag kan försäkra er, det fanns också ett ögonblick när allt detta larm nästan upphörde, när hon vände sig in mot mig, lade båda händerna på mina skuldror och böjde huvudet mot mitt bröst, som om hon ville trycka mig intill sig, jag försäkrar er, herr Clarus, jag var övertygad om att hon ångrade sig då, och att när hon vände sig mot mig så var det av kärlek, det var innan allt det här hemska varma blodet kom upp ur hennes mun, kom upp över mitt bröst och mitt ansikte och över armen med vilken jag höll henne uppe; jag försäkrar herr Clarus att jag aldrig ville att det var det sista jag ville att döda den jag älskade över allt annat älskade”

Steve Sem-Sandberg är kritisk mot Clarus´ och domstolens slutsats att W. var tillräknelig och därmed kunde dömas för mord, och avrättas. Enligt Sem-Sandberg är det uppenbart av utredningshandlingarna att W. var svårt psykiskt sjuk och *inte tillräknelig*. Men ”att inte döma honom skulle vara som att erkänna ett misslyckande”, sa författaren vid samtalet i domkyrkan.

Borde W. ha dömts eller inte? Hur skulle det ha gått om han hade ställts inför domstol i Sverige i dag?

En förutsättning för att man ska kunna dömas för mord är att man har handlat med *uppsåt* och att det ingick i uppsåtet att offret skulle dö. Så man måste ha varit medveten om sitt handlande, men det behöver inte ligga några särskilda överväganden bakom det. Det finns tre sorters uppsåt, för det första ”avsiktsuppsåt” (meningen var just att döda), för det andra ”insiktsuppsåt” (man eftersträvade egentligen inte att döda men förstod att det skulle gå så) och för det tredje ”likgiltighetsuppsåt” (man var medveten om risken att offret skulle dö och var likgiltig för den effekten).

Det som blir aktuellt när det gäller Woyzeck är likgiltighetsuppsåt. Och enligt ett ganska färskt avgörande i Högsta domstolen ska man normalt dömas för uppsåtligt brott (mord eller dråp) *om man tror* att offret ska dö och ändå hugger. Men inte annars.

När man bedömer vad gärningsmannen kan ha trott beaktar man en eventuell psykisk störning. Om han t.ex. säger att han inte hade någon tanke på att offret skulle dö, då trodde han det nog inte heller.

Beträffande W. skulle en svensk domstol sannolikt komma fram till att det inte kunde slås fast att han i gärningsögonblicket trodde att Johanna skulle dö. Och han skulle därför inte dömas för mord utan – med modern svensk terminologi – för ”synnerligen grov misshandel och vållande till annans död”.

Däremot frågar vi oss inte i Sverige om gärningsmannen var ”tillräknelig” när han begick brottet, och det har vi inte gjort sedan 1965. Så man kan dömas för t.ex. mord även om man var svårt psykiskt sjuk eller störd vid gärningstillfället. Allt hänger på vilket uppsåt man faktiskt hade, psykiskt sjuk eller ej.

För två veckor sedan skrev jag om Joker. Woyzeck har mycket gemensamt med honom. Båda är utstötta oönskade vilsna enslingar. Båda begick svåra brott men är mycket lätta

att sympatisera med. Så kan det vara när brottens bakgrund beskrivs som i den fantastiska filmen om Joker och den nästan lika fantastiska boken om W.

Som när konsten blir verkligare än verkligheten.

PS Den som vill grota ner sig ordentligt i likgiltighetsuppsåtets mysterier kan läsa Högsta domstolens dom i målet Knivhugget mot mopedisten, se <https://www.domstol.se/globalassets/filer/domstol/hogstodomstolen/avgoranden/2016/b-379-16.pdf>.

Söndagsbetraktelse nr 252 (200322)

Plötsligt handlar allt om samma sak. Inget om flyktingproblem, idrottsevenemang (utom att de ställs in), primärval eller gängskjutningar. Bara coronasmittan och dess tentakler åt höger och vänster, upp och ner.

De flesta av oss pensionärer är hemma. Så är det med mig. Allt är inställt. Inget Rotaryföredrag om Quick förra veckan, ingen resa till Linköping och Eksjö i helgen, ingen Gotlandstur med föredrag och fest nästa vecka. Och så lär det bli ganska länge framöver. Tyst och stilla, allt inställt.

Jag har kommit på mig själv med att tycka att det är ganska skönt. Inget att förbereda, nästan inga plikter eller måsten. Mycket tid att läsa, tänka och skriva, sånt som jag alltid har gillat. Nyheter några gånger om dagen. Mat, kaffe, vila. Ett glas vin eller två. Men också tillfälle att sätta igång ett par nya projekt och återuppväcka något. Planera dagen ordentligt, disciplin, jäklaranamma.

Men när man nyligen har blivit ensam, som jag, blir coronatiderna en stark påminnelse om just det. Jag har alltid sagt mig att jag gillar att vara ensam. Jag sörjer och saknar Susanne så enormt mycket, och jag är så oerhört ledsen för hennes skull, att hon inte fick leva längre. Men jag har egentligen inte särskilt mycket emot själva ensamheten. Så har jag tänkt.

Men när jag är mer eller mindre isolerad hemma, som nu, kan jag upptäcka hur mycket jag kan sakna den där enkla tvåsamheten. Utbytet i det lilla. Småpratet om händelser, tv-program, resor, filmer, böcker, problem, mat, barn, minnen, saker, grannar, släkten, jobbet, vädret, politik, kläder, utveckling, musik, vänner, tv, radio – allt sånt som man småpratar om.

Så i coronatider blir det påtagligt. Att det nog vore tråkigt att vara alltför ensam alltför länge.

Extrabetraktelse om Palmemordet och Skandiamannen (24.3)

Thomas Petterssons bok Den osannolika mördaren kom 2018. Pettersson pekar ut den s.k. Skandiamannen, Stig Engström, som Palmes mördare.

Trots att jag ända från början har varit engagerad i vad som skett i utredningen om

mordet på Olof Palme, och läst ganska mycket, har jag inte läst den här boken förrän nu. Skandiamannen var väl ett spår bland alla andra, ingen brådska. Experten på Palmemordet framför andra, författaren Gunnar Wall, svarade t.ex. på mediernas frågor om Skandiamannen utan någon stor entusiasm. Visst kan det vara Engström, sa han, men det är absolut inte säkert. Vi vet t.ex. inte alls hur Engström i så fall kunde veta att makarna Palme skulle komma gående längs Sveavägen den där senkvällen den 28 februari 1986.

Gunnar Wall och Thomas Pettersson har diskuterat Skandiamannen både skriftligen och muntligen, i poddar och på bloggar. De har verkligen skärskådat argumenten. Diskussionerna har varit sakliga och mycket bra. Båda står fast vid sin linje.

Nu säger Palmeåklagaren Krister Petersson att mordet snart är löst. Antingen blir det åtal mot någon, eller också läggs utredningen ner med ett säkert besked om vad som hände. I Veckans Brott har det sagts att Skandiamannen nog är lösningen. Det kommer med all sannolikhet att slås fast att han – som är död sedan år 2000 – var den som avlossade det dödande skottet. Säger Veckans Brott alltså. Men alla håller inte med. En annan rutinerad Palmeforskare och författare, Lars Borgnäs, har enligt Expressen fått veta från en säker källa att det i stället är Sydafrikaspåret som är gåtans lösning. Och enligt Borgnäs hade inte Engström kapacitet att genomföra mordet på det sätt som skedde.

Nå, med vetskapen om att upplösningen närmar sig kunde jag inte längre avstå från att läsa Den osannolika mördaren. Mest för att försöka få ett grepp om hur stark bevisningen mot Stig Engström egentligen är.

Och svaret är: Bevisningen sådan den presenteras i boken skulle inte räcka för fällande dom. Men det finns väldigt mycket som talar för att det var Engström som gjorde det. Och det är framför allt dessa saker (särskilt nr 1–5):

1. **Han var på mordplatsen** Det är helt säkert att han var på mordplatsen i direkt anslutning till att mordet begicks. Han lämnade sin arbetsplats (Skandiahuset) ett hundratal meter bort ungefär två minuter före mordet (antingen kl. 23.19 eller 23.20). Han återvände dit ca 20 minuter senare och sa till väktarna att Palme hade blivit skjuten. Och han sa från första början att han hade varit på mordplatsen. Men han sa att han var vittne. – Det förekommer en vittnesuppgift om att Engström kom ut från porten i Skandiahuset ca tre minuter senare än som antagits och därför befann sig en bra bit från mordplatsen när skotten gick av. Utpasseringsstiden är tydlig (kl. 23.19 eller 23.20, mordet begicks kl. 23.21.30), men vittnesuppgiften kan stämma om han dröjde en liten stund med att lämna byggnaden efter utstämplingen. I så fall kom han till mordplatsen efter att mordet hade begåtts. Denna möjlighet får vägas in vid en samlad bedömning av bevisningen.

2. **Signalementen** Det vittne som mötte mördaren vid toppen av trappan mellan Tunnelgatan och Malmskillnadsgatan (Yvonne Nieminen) beskrev mördarens klädsel, attiraljer och rörelsemönster på ett sätt som stämde väl på Engström. Han hade bl.a. stålbågade glasögon och handledsväska. Vittnet som stod vid byggarackerna, Lars Jeppsson, sa att den springande mannen hade en keps med öronlappar. En sådan keps hade Engström. (Två vittnen från området kring biografen Grand beskrev en person som kunde vara mördaren på ungefär samma sätt; storbågade glasögon och mössa med uppfällda öronlappar resp. stålbågade glasögon och keps med knäppe till skärmen. Det är osäkert om detta har någon betydelse.) Inga vittnen beskrev mördarens klädsel så att

det avvek från Engströms på något avgörande sätt.

3. **De uppgifter han lämnade** När Engström berättade om sina förehavanden på mordplatsen ändrade han sig flera gånger på viktiga punkter. Och han lämnade vissa uppgifter som inte alls stämde med vad andra vittnen sa. Han påstod t.ex. att ett vittne just efter mordet lämnade ett signalement som stämde på honom själv (stålbågade glasögon, keps med öronlappar och handledsväska), varför han var angelägen (sa han) att se till att detta fel rättades. Men något sådant signalement lämnades enligt protokollen inte alls på mordplatsen. Vidare kunde Engström – bortsett från Jeppsson, se p. 8 – inte identifiera ett enda av de vittnen som fanns på platsen när han skulle ha befunnit sig där efter mordet. Och han såg inte den som sköt. – Sammantaget finns det mycket som talar för att Engström inte var kvar på mordplatsen minuterna efter mordet. Rannsakar man hans handlande och uppgifter är det lätt att tänka sig att han agerade och talade i egenskap av gärningsman.

4. **Vapnet** Engström var en ganska van skytt som tidigare hade tränat och tävlat. Och han kan av olika skäl mycket väl ha haft tillgång till ett vapen av det slag som användes vid mordet.

5. **Gärningsmannaprofilen** Stig Engström hade en personlighet som stämde väl med den gärningsmannaprofil som gjordes av Janne Olsson och Ulf Åsgård. Och den stämde ännu bättre med en gärningsmannaprofil som gjorts av en amerikansk expert.

6. **Uppträdandet 20 min efter mordet** När Engström kom tillbaka till sin arbetsplats ca 20 minuter efter mordet var han enligt väktarna i ett ”upplöst tillstånd” och bedömdes inte kunna ta sig hem till Täby med buss utan behöva en taxi. (Det är oklart om han verkligen åkte taxi, eller om det trots allt blev bussen.)

7. **Tyckte illa om Palme** Han tyckte illa om Olof Palme, liksom många i hans omgivning gjorde. (Han var moderat kommunalpolitiker.)

8. **En av få som såg Jeppsson** Engström lämnade en beskrivning av Lars Jeppsson till polisen, alltså det mordvittne som stod vid de tillfälliga byggbarackerna ca 75 meter in på Tunnelgatan, invid mördarens flyktväg. Av övriga vittnen var det bara Lisbeth Palme som sa att hon hade sett en man där.

9. **Uppträdandet tiden efter mordet** Efteråt samlade han på material om mordet och agerade även i övrigt i överensstämmelse med det som är FBI:s erfarenheter av hur mördare av en viss typ handlar. Han infiltrerade t.ex. utredningen, sökte uppmärksamhet på olika sätt och noterade när poliserna visade sig vara på fel spår. Och han talade om mordet på Olof Palme i alla möjliga sammanhang.

Som sagt, detta räcker inte för fällande dom i domstol. Men Engström var helt säkert på plats, så han var antingen vittne eller gärningsman. Om han var vittne var han ett väldigt dåligt och/eller konstigt sådant. Och han berättade på ett sätt som han hade ganska god anledning att göra om han i själva verket var gärningsman. Därtill stämmer vittnena Yvonne Nieminens och Lars Jeppssons uppgifter om den flyende mördaren väl på Engström. Liksom gärningsmannaprofilen. Och man kan utgå från att Palmeutredningen vet mer, och också kan lägga samman bevisningen på ett sätt som gör den ännu mer övertygande.

Jag tror därför att Skandiamannen är den lösning som chefsåklagare Krister Petersson

kommer att presentera. Jag tror dessutom att det är rätt. Men jag säger bara ”tror”. Säker är jag inte. Inte än i alla fall.

Men hur är det då med invändningen att Engström inte gärna kunde veta att makarna Palme skulle komma där de kom sent på fredagskvällen, och dessutom ha en pistol till hands? Thomas Pettersson tar upp den frågan i ett särskilt kapitel (s. 210 ff.) och visar att det fanns olika sätt på vilka detta kunde ha skett, mer eller mindre osannolika men möjliga. Det finns ytterligare någon möjlig förklaring, som att Engström förberedde sitt kommande vittnesmål genom sitt sätt att agera. Men framför allt måste man vara medveten om att invändningen om promenaden som ingen kunde känna till i förväg drabbar alla misstänkta. Och mordet begicks ju, trots osannolikheten.

Tillägg 20 timmar efter publiceringen: Det verkar nog som jag trodde fel i alla fall. Här finns ett mycket starkt vittnesmål emot (tack Anders Hasselbohm):
<https://www.youtube.com/watch?v=5NEmqBBF1D0>

Extrabetraktelse om vissa ord och seder i radion

I Ekots 11-sändning för en halvtimme sedan gick det lite över styr. Det sista inslaget handlade om att spridningen av högerextrema åsikter ökar med större risk för terrorbrott och andra våldsbrott. Detta enligt en rapport från Säpo, och Henrika Åkerman skulle avslutningsvis berätta från en presskonferens (tror jag det var).

När reportern hade pratat i ungefär en minut, och efter den senaste frågan från programledaren kanske 20 sekunder, hämtade hon andan och Angela Wiese Edeler började tacka henne med lite jäktad röst. Men då fortsatte Henrika Åkerman, för hon ville också berätta om relevansen i coronatider. Alla kunde förstå att hon pratade för länge i programledarens smak, och när hon påbörjade ytterligare en bisats blev hon bryskt avbruten med ett tack, och det var allt från Ekot klockan 11.

Det här händer ju ibland, men den här gången var det ovanligt uppenbart att den annars i regel förträffliga Henrika Åkerman pratade för länge. Men det var också uppenbart att Angela Wiese Edeler avbröt henne på ett oskickligt sätt. Jag tror att de två kommer att titta snett på varandra nästa gång de ses i radiohuset.

Nå, det var egentligen inte det jag skulle skriva om, utan – lite i Staffan Doppings efterföljd – om språket i nyhetsreportage i radion. Visst kan man behöva använda ”ju” ibland, liksom ”väl”. Men ibland blir det för mycket. I sina svar på frågor som programledaren ställde återkom reportern flera gånger med dessa små ord som små reservationer av olika slag. Jag säger, som så många andra i min gubbsura generation: Det är alltför slapt.

Men ännu värre är seden att börja hälften av alla svar med ”Nää men ...”. Det har fått en närmast våldsam spridning. Jag tro det började med mer eller mindre ovana intervjupersoner inom idrotten (Zlatan säger t.ex. alltid så), men jag kan förstås ha fel. Nu börjar reporterna själva sina svar till programledarna på det sättet. Gubbsur kommentar nr 2: Bort det tack!

Söndagsbetraktelse nr 253 (200329)

He was led to the slaughter like a sacrificial lamb, the timing was right, we´re gonna kill you with hatred without any respect, we´ve already got someone here to take your place.

Det finns inga tvivel om vad Bob Dylan anser om mordet på John F. Kennedy. Hans nya låt Murder most foul är en 17 minuter lång berättelse om mordet, och om det som har kommit efteråt. Det var den organiserade brottslighetens män som organiserade även mordet på Kennedy, Lee Harvey Oswald var bara hit man.

Och det som har kommit efteråt? Well, they took out his brain, but his soul was not there, for the last 50 years they´ve been searching for that. Bob Dylans syn på saken. En hyllning till Kennedy, en dyster betraktelse om samtiden.

Dylan har rätt i att mycket var bättre i USA då, 1963, än det är i dag. Inte rent materiellt, och naturligtvis inte när det gäller svartas rättigheter, eller kvinnors. Men i fråga om hederlighet, ambitioner och framtidstro.

Jag undrar dock om han har rätt i skuldfrågan. Susanne och jag besökte museet på Elm Street i Dallas under vår resa genom USA 2015 (se Söndagsbetraktelse nr 6). Slutsatsen av utställningen var att Oswald nog var ensam gärningsman. Och den s.k. Warrenkommissionen godkände i allt väsentligt brottsutredningen, som ju kom till den slutsatsen. Men vem vet.

Bob Dylan är i alla fall säker på saken: Help is on the way, your brothers are coming. What brothers? We´ll get them as well.

The good die young.

PS 1 Angående kvinnors rättigheter: Se Svt-dokumentären om Hillary Clinton om ni inte redan har gjort det. Det är lätt att missta sig om henne när man bara har sett henne på avstånd. Men snacka om kurage.

PS 2 Angående resor genom USA: Den som har 10-12 dagar och 15 000 kr över för en semesterresa, kör gärna New York – Hartford – Providence – Newport – Boston – Portland – Bretton Woods – Montpelier – Albany – New York, alltså en tur genom New England med stad nr 1 som bas. Det gjorde min dotter Karin och jag i höstas, och en vackrare och intressantare rundtur får man leta efter. (Grattis på födelsedagen igår Karin. Du får en fotobok från resan av mig.)

PS 3 Angående Warrenkommissionen (om utredningen av mordet på John F. Kennedy): Dess huvudresultat skiljer sig på ett fördelaktigt sätt från Palmekommissionens (om utredningen av mordet på Olof Palme). Medan utredningen om mordet på John F. Kennedy fick i huvudsak godkänt, fick Palmeutredningen i huvudsak underkänt. Det s.k. landsförräddarspåret hade inte hade tagits på tillräckligt allvar. Man hade bristfällig kunskap om den utredning som faktiskt fanns om detta spår, och attityden till det hade varit arrogant. Enligt Palmekommissionen borde Palmeutredningen utan dröjsmål göra en ordentlig genomgång av detta spår. Denna anvisning ignorerade Palmeutredningen i många år, i varje fall redovisade man inga resultat. Vi får se vad Palmeåklagaren Krister Petersson kan komma med (jfr min Extrabetraktelse om Skandiamannen veckan som gick).

Extrabetraktelse inifrån (200404)

Den här betraktelsen ska man hoppa över om man inte är särskilt intresserad av 1. Anna Kinberg Batra och den process som ledde fram till hennes avgång i augusti 2017, eller 2. mellanvalsåren 2014 – 2018 i allmänhet. Jag kan ändå inte låta bli att skriva några ord om Anna KBs bok ”Inifrån” (utkommen i december 2018) efter att just ha läst den.

För den som är intresserad av 1 eller 2 är boken superintressant. Den är dessutom välskriven och en riktig bladvändare. Det gäller den första halvan. Den andra halvan av boken är, med min syn på saken, ”felskriven”. Den innehåller alldeles för många resonemang som går ut på att visa hur orättvist det var att hon fick gå som partiledare för Moderaterna ett knappt år före valet 2018. Hon kan ha rätt i allt hon skriver, men det är tråkigt att läsa. Och det är det som leder fram till min första reflektion utav tre:

1. Man ska inte argumentera en massa när man skriver en bok, särskilt inte i egen sak. I stället ska man berätta hur det var (eller är) och låta läsaren dra sina egna slutsatser. Det blir oändligt mycket mer effektivt, och intressantare för läsaren. (Jag gjorde själv detta fel när jag skrev min bok Quickologi, då förstod jag det inte men nu gör jag det.)

När man läser Inifrån kan man konstatera att det – om man bortser från hennes egen person – framför allt var två saker som fick Anna Kinberg Batra på fall. Och det leder till min andra reflektion:

2. De två sakerna som framför allt fällde henne (bortsett från hennes person) var a) partiernas fokus på opinionssiffrorna och b) tidningarnas makt. Hon fick inte partiet att lyfta. I den sista opinionsmätningen innan hon anmälde sin avgång fick Moderaterna 18,1 %. Det var inte alls någon katastrofsiffra, men det var för lite för att stoppa den process som redan hade påbörjats med mycket missnöje i moderatleden. I den processen var några tidningar drivande. När bl.a. Aftonbladet och Dagens Nyheter hade bestämt sig för att hon skulle få gå blev all publicitet dålig för henne. Allt hon sa var fel, man valde ständigt ofördelaktiga bilder på henne och hon framställdes som jagad och lite konstig. Det är synd att opinionssiffror och tidningar spelar så stor roll i politiken.

I själva verket var Anna Kinberg Batra mycket kunnig och kompetent, dessutom politiskt skicklig. Men hon skriver själv att hon ansågs ”för allvarlig”. Det är framför allt det uttrycket hon använder, och det är det som leder till min tredje reflektion.

3. Var inte detta en missuppfattning? Det var väl inte det att hon ansågs ”för allvarlig” som var felet, utan snarare att hon var lite stel på ett sätt som gjorde att hon inte riktigt kändes naturlig och nära? Hon utstrålade ingen värme. Om jag har rätt i detta, och om hon inte hade klart för sig att det var det som var felet, var det då inte väldigt konstigt att hon inte fick höra det tydligt? För i så fall hade hon väl kunnat ändra på det, i varje fall till stor del? Det hade i alla fall funnits större möjligheter om hennes medhjälpare verkligen hade gjort klart för henne var felet låg.

Jag kan ha fel i det sista. Men det var det som fick mig riktigt fundersam när jag läste boken. Jag kan annars verkligen rekommendera den, särskilt den första halvan som sagt. Och särskilt kan jag rekommendera den för alla som är intresserade av Anna Kinberg Batra och den process som ledde fram till hennes avgång i augusti 2017, och/eller mellanvalsåren 2014 – 2018 i allmänhet.

Är det någon som tror att det var sovjetiska ubåtar som opererade i den svenska skärgården 1982? Glöm det i så fall, för det var ubåtar från väst. Det visar Ola Tunander i sin nya bok *Det svenska ubåtskriget* med mycket stor tydlighet.

Men då kommer motargumentet som ett brev på posten, det som har motat all diskussion i snart 40 år: Ubåten som gick på grund i Karlskrona skärgård 1981 då? Var inte den sovjetisk kanske? Varför ska vi då tro på ryssarna när det gäller övriga kränkningar?

Jo, det ska vi **därför att** den ansvarige amerikanske försvarsministern Caspar Weinberger erkände att västmakterna övade med sina ubåtar ofta och regelbundet i svenska vatten i början av 80-talet och gjorde det för att testa det svenska ubåtsförsvaret. **Därför att** den brittiske marinministern Keith Speed bekräftade det som Weinberger sa. **Därför att** en lång rad högt uppsatta militärer och säkerhetsansvariga i bl.a. USA, Storbritannien och Norge sa i praktiken samma sak.

Och det ska vi **därför att** ryssarna bad Sverige att sänka varje ubåt som gick in i svenska vatten. **Därför att** det helt saknas rapporter om sovjetisk aktivitet i Östersjön under den stora ubåtsjakten i oktober 1982, och **därför att** det inte finns något belägg alls för att ubåtarna i den svenska skärgården var ryska. **Därför att** verksamheten var kontraproduktiv från sovjetisk synpunkt, **därför att** ubåtarna agerade på ett sätt som var helt i strid med sovjetiska intressen och **därför att** Sovjetunionen inte tycks ha haft kapacitet att genomföra operationerna.

Och vi ska tro på ryssarna om ubåtarna **därför att** det gavs en lång rad märkliga order under ubåtsjakten som tydde på svenskt samarbete på hög nivå med dom som styrde ubåtsoperationerna och **därför att** det fanns flera indikationer på en övning i samarbete med "inkräktaren". **Därför att** amerikanska underrättelseorgan inte tog frågan om sovjetiska intrång i svenska vatten på allvar. **Därför att** ett antal fysiska bevis för vem som låg bakom intrången har försvunnit (föremål, fotografier och dokument) och **därför att** flera höga svenska marinofficerare gick mycket långt för att dölja dessa fysiska bevis.

Allt det här visar Tunander i sin bok. Och det finns anledning att fundera över vilka brott några svenska officerare begick.

Det har gjorts tre svenska utredningar om ubåtskränkningarna. 1983 års Ubåtskommission påstod att ubåtarna kom från öst. 1995 års Ubåtskommission sa att faktaunderlaget inte höll för det påstående som den förra kommissionen hade gjort. Och 2001 års Ubåtsutredning slog fast att det inte kunde uteslutas att det var väst som hade svarat för kränkningarna. Redan 1984 kunde Anders Hasselbohm i sin bok *Ubåtshotet* visa att den första kommissionen saknade belägg för sin slutsats.

I många västländer – som t.ex. Danmark, Norge, Frankrike och Tyskland – har man länge sagt öppet att ubåtarna kom från väst. Det uppfattas inte som konstigt över huvud taget. Operationerna var ett led i ett ganska naturligt militärt och säkerhetspolitiskt agerande under det kalla kriget.

Så varför har vi så svårt att erkänna detta i Sverige?

Kanske för att det strider mot vår självbild? Kanske för att Carl Bildt ju sa att det var ryssarna? Kanske för att vi inte vill erkänna att vi blev så lurade som vi blev?

Söndagsbetraktelse nr 255 (200412)

Ska vi lägga oss i vad andra gör eller inte?

Nej, andra människor bör få vara som de själva vill. Om de ber om råd bör vi försöka hjälpa, men annars inte lägga oss i. Det finns förstås undantag. Vissa handlingar ska vi inte acceptera. Och barnen måste vi lära saker. Men den som vill vara ensam, sur, ultrareligiös, nationaldemokrat, porrsurfare eller annat mer eller mindre konstigt bör i princip få hållas.

Ja, människors sätt att vara bör ständigt diskuteras. Vi behöver lyssna, läsa, tänka, reflektera, lära oss, utvecklas. Psykologer, filosofer och präster ser ofta klarare än vi själva. Och vi behöver alla vägledning ibland. Den som är ensam, sur, ultrareligiös, nationaldemokrat, porrsurfare eller annat mer eller mindre konstigt bör om möjligt få hjälp i sitt liv.

Nej, jag blir arg på mig själv när jag upptäcker att jag har gett någon ett råd som inte var efterfrågat, kanske inte heller välkommet. Och jag blir trött på människor (välmenande eller inte) som ger råd jag inte vill ha, särskilt när jag tycker att jag hade tänkt mycket längre själv.

Ja, jag blir glad när jag har gett ett råd som den andra personen hade nytta av, även om det inte var efterfrågat. Och jag är evigt tacksam för en del goda råd som jag har fått (påflugna eller inte), fastän jag trodde att jag visste själv vad som var bäst.

Så hur hittar vi den rätta balansen mellan "att låta vara" och "att lägga oss i"? Bortsett från vissa uppenbara regler tror jag på följande:

1. Ge inte råd, om du inte kan vara rimligt säker på att det är välkommet.
2. Men ge ändå råd, om du är säker på att personen behöver det.
3. Klandra inte någon, om det inte är ditt ansvar.
4. Men klandra ändå den som säkert behöver höra det som just du har att säga.

Extrabetraktelse om en svensk makt- och fegiskultur – om boken Till mitt försvar (200413)

Den som läser Peter Johanssons och Sargon de Bassos bok "Till mitt försvar" kan bli ursinnig. Inte för att boken skulle vara dålig, för den är mycket bra. Men för några saker som den beskriver. Och för min del handlar det om ett återseendets obehag.

Peter Johansson är journalist och redaktör inom rättsvärlden, han har skrivit boken. Sargon de Basso är brottmålsadvokat. Boken handlar om hans bakgrund och karriär, och om ett antal fall som han har arbetat med. Men den tar också upp några problem som han har stött på och engagerar sig i för att söka åstadkomma en förbättring.

Jag vill beröra två av problemen, dels för att de är särskilt viktiga, dels för att jag själv har erfarenhet av dem. Det första tar jag upp nu, det andra senare. Det första handlar om

Kriminalvården.

I boken sägs så här (s. 190): ”Ingen som sitter av ett långt straff undkommer i längden problem med Kriminalvården. Deras bedömningar är i regel godtyckliga och helt ologiska. Det här väcker irritation och orsakar problem hos de intagna. Myndigheten verkar sakna en tydlig idé bakom verksamheten, som om det bara handlar om att visa vem som bestämmer. Det kan vara ansökningar om besökstillstånd som ständigt avslås, hastiga besked om indragna permissioner eller ologiska anstaltsflyttar.”

Man kan lyssna på Kaj Linnas Sommarprogram från 2018 om man vill ha exempel på det som sägs i boken. Jag fick också som JK höra mycket av det slaget, och fick det bekräftat bl.a. vid en inspektion på Kumlaanstalten.

Under sin tid i anstalt hör de intagna till samhällets mest utsatta. Det är frihetsberövandet som ska vara straffet, fångarna ska inte dessutom utsättas för godtycklig maktutövning. Kriminalvården i Sverige är nog bra på många sätt, men det som sägs i boken är en allvarlig brist som inte verkar gå att göra något åt. Och är det någon som bryr sig? Att det inte finns några politiska vinster att göra med reformer för rättssäkerhet och humanitet inom Kriminalvården, det behöver inte ens sägas. Och då händer inget.

Godtyckligheten och det fulspel som tillåts mot fångarna gör mig rejält arg när jag nu påminns om det av den här boken. Och det här har inte bara Kriminalvårdens ledning och en del av personalen skuld i, utan också politiker som borde veta men inte bryr sig. För varför ska man bry sig om den som har dömts till fängelse?

Att inte göra något åt ett översitteriproblem för att alla andra blundar, och för att det kostar på, det är illa. Jag vill kalla det fegt.

Det andra problemet ska jag återkomma till. Även det är ett uttryck för en svensk makt- och fegiskultur.

Söndagsbetraktelse nr 256 – om en svensk makt- och fegiskultur del II (200419)

När en diskussion handlar om åsikter eller förhållningssätt som vi djupt ogillar, då blir det komplicerat ibland. Vi vill ju stå på det godas sida mot rasister, antisemiter, terrorister, misshandlare, tafsare, näthatare, Donald Trump, Jair Bolsonaro och Viktor Orbán. Om Trump gör något bra lägger vi det åt sidan och koncentrerar oss på hans många dumheter. Om näthataren åtalas tar det emot att försvara hans lagfästa frihet att säga det som faktiskt inte är brottsligt.

Jag skrev om Sargon de Basso häromdagen och om den nyutkomna boken Till mitt försvar, som Peter Johansson har skrivit om Sargon. Denne är en advokat med åsikter mycket långt från t.ex. Sverigedemokraternas, och ännu längre från näthatande rasisters. Men han är en skicklig försvarsadvokat och menar, som de flesta goda advokater, att även de mest ogillade brottslingarna har rätt till ett bra försvar inför domstol. Så han har ställt upp för några åtalade rasister och gjort ett så gott arbete att han har blivit beundrad i fel kretsar.

En man vid namn Jim Olsson, docent i fysikalisk kemi i Göteborg, vände sig till Sargon de Basso för att få hjälp att driva ett mål mot Expressen. Tidningen ville visa ett

näthataren minsann inte alltid är en arbetslös kille i någon bruksort. Jim Olsson skrev invandrarfientliga och antiislamistiska texter och fick illustrera tidningens tes. I en artikel om Olsson kallade man honom för en ”våldsbejakande näthatare” som ”manade till inbördeskrig”. Problemet var bara att man i efterhand inte kunde hitta något våldsbejakande i hans texter, eller något som manade till inbördeskrig. Expressen erkände att man hade tagit fel och att det inte var Olsson som hade skrivit de texter man hade använt. Det blev en högst halvhjärtad dementi i tidningen, där Olsson framför allt beskylldes för det som han faktiskt hade skrivit.

Jim Olsson bad Sargon de Basso att företräda honom i ett mål om förtal mot Expressen. Sargon tyckte det var alldeles klart att Olsson, som förvisso hade skrivit sådant som Sargon kände stark antipati mot, hade utsatts för anklagelser som i sak var helt felaktiga. Och han åtog sig uppdraget. Då visste han inte att läsarna till publikationer som Axpilat och Fria Tider hade crowdfundat för att stötta Jim Olssons talan. Och när han fick veta det tyckte han inte att det var en omständighet som borde få honom att avstå från att försöka hjälpa Jim Olsson att få rätt.

När Expressen stämades skrev Thomas Mattsson att Olsson företräddes av en advokatfirma som hade tagit parti för NMR, därmed antydande att Sargon de Basso sympatiserade med nazismen. Detta raderades dock ganska snart.

I tryckfrihetsmål är det en jury som avgör om det som har publicerats är brottsligt eller inte. Enligt lagen ska juryn inte motivera sitt avgörande, och om det är friande kan det inte överklagas. Det är ett led i den starka svenska tryckfriheten.

Expressen friades. Sargon de Basso beskriver det som en käftsmäll precis på hakspetsen. Och i boken säger han (s. 240): ”Sedan kommer stunden för avgörandet och det blir ett fullkomligt platt fall. Man får ingen förklaring. Man har inga domskäl och kan inte överklaga. --- Min tro på rättsväsendet fick sig en törn. --- I tryckfrihetsmålen fungerar det inte. Det är inte värdigt en rättsstat att en målsägande inte får domskäl och inte kan överklaga en dom.”

Jag håller med. I ena ringhörnan tidningen och den av alla med rätta hyllade tryckfriheten. I andra hörnan en person med starkt ogillade åsikter, kompis med Axpilat och Fria Tider. Kan det gå på mer än ett sätt när en jury ska ta ställning utan att behöva motivera sig?

Att en tidning går långt över gränsen i sina beskyllningar mot en person med starkt ogillade åsikter, att chefredaktören antyder att personens advokat är nazistsympatisör och att en jury kan frikänna i ett mål som detta utan motivering och utan överklagandemöjlighet, det är enligt min mening ett exempel på en svensk makt- och fegiskultur. För vem ger sig på en tidning som gör sig skyldig till övertramp mot djupt ogillade personer? Och vilken politiker talar för att ändra en bestämmelse – må vara att den har stor betydelse för rätts säkerheten – i ett sammanhang som detta?

Tryckfriheten ska vi inte inskränka. Nazister och näthatare ska vi bekämpa. Svårare är det väl inte?

Jo, jag vet. Nazister och näthatare är också fegisar, och värre än så. Men det har faktiskt inte med saken att göra.

Söndagsbetraktelse nr 257 (200426)

I dag den 26 april fyller Sture Bergwall (f.d. Thomas Quick) 70 år. Jag funderade över om jag skulle bjuda hem honom till mig – i efterhand – med anledning av födelsedagen. För samtal om några frågor av gemensamt intresse.

Men det blir nog inte av. De flesta som jag rådfrågade avrådde, ett par ganska bestämt. Annars hade jag tänkt att jag skulle fråga Bergwall om några av de där sakerna som inte berördes under resningsprocessen eller av Bergwallkommissionen. Som hur han bar sig åt för att peka ut de platser där hunden senare skulle komma att markera. Och hur han lyckades med det ca tio gånger dessutom. Som hur han kunde känna till den där inristningen i björken, det där äret på kroppen, sågarna i skogarna och det utsmetade blodet på insidan av undertröjan.

Men framför allt hade jag tänkt fråga honom om det inte ändå nu, när han passerat 70, skulle vara bäst att sluta ljuga. Kanske inte så mycket för hans egen skull som för de anhörigas. För att göra något lite gott för alla de mammor och pappor som efter många år lever med inte bara en oerhörd sorg utan en gnagande osäkerhet om vad som hände.

Genom oförstånd och okunskap orsakade svenska medier och åklagare en enorm skada åren 2009 – 2013. Sture Bergwall skulle kunna läka den skadan lite grand genom att nu välja sanningen. Det skulle nog också kännas bäst för honom själv.

Om han gjorde det, då skulle jag välja att gratulera honom på 70-årsdagen. I efterhand.

Söndagsbetraktelse nr 258 (200503)

Pontus Järborg var en av mina allra bästa vänner. Nu är han borta, fredagen den 1 maj blev hans sista dag i livet.

Pontus och jag blev vänner för 49 år sedan när vi gjorde lumpen tillsammans på Tolkskolan i Uppsala. Vi fann varann direkt och tillbringade oräkneliga timmar med prat i soffan i korridoren utanför logementet när vi egentligen borde ha sovit eller pluggat ryska. Det var prat om bl.a. politik, principer, ordning, vänskap och film – gemensamma favoritämnen. Ibland om känslan av att inte hålla måttet, den var lätt att få på Tolkskolan. Jag följde med honom i hans älskade Volvo Duett 1958 (kallad Guson) till hans högt skattade lite stränga farmor (kallad Gorran) i Göteborg. Vi bodde hos henne, och Pontus lärde mig tricks som man måste kunna när man körde taxi där. För det hade han gjort i fem år, och han kunde stan som sin egen ficka.

Varje kväll kl. 21 avbröts ryskastudierna på Tolkskolan av ”teklubb”. Det serverades te med falurutknäcke, smörgåsrån, sylt och dålig ost. Osten tog vi med från frukosten, resten köpte vi på Luthagens Livs. Dessa kvälls-sessioner varade i drygt en halvtimme, sen pluggades det vidare. Efter muck var det Pontus som tog ansvaret för att hålla ihop kamratgruppen. Han blev på något sätt automatiskt ordförande i (den förlängda) Teklubben och kallade (genom att driva på mig som sekreterare) till möte en gång om året. Senast sågs vi i Uppsala för knappt ett år sedan. De flesta deltog (18 tolkkamrater av 26), men Pontus måste i sista stund avstå, märkt som han var av sin sjukdom (cancer i levern).

Man kan känna sig lätt nostalgisk inför det nästan livslånga kamratskapet. Det blir ett

mycket speciellt tomrum när man förlorar en sådan vän. Allt man har gjort tillsammans får ett alldeles särskilt värde. Pontus jobbade på UD under nästan hela sitt yrkesliv, på Europeiska kommissionen i några år. Vår familj gjorde några av våra bästa resor när vi besökte familjen Järborg i New York, Warszawa, Bryssel och Washington. Pontus träffade Anna 1972 och de fick Rasmus (vår gudson) 1976, Martin 1979 och Charlotta 1984. Pontus var en organisatör ut i fingerspetsarna och hade ordning på allt. Och ett brinnande intresse för särskilt brittisk och amerikansk politik. Han visste alltid mer än jag.

Det sista året skrev han ner sina hågkomster från barndom, ungdom och yrkeskarriär. Han hade ett fantastiskt minne för tidstypiska detaljer. Kolla gärna in <https://pfjminnen.wordpress.com/index/>. Den som läser kan se att Pontus behöll sitt intresse för politik, principer, ordning, vänskap och film. Och det var saker som vi fortsatte prata om.

Känslan av att inte hålla måttet pratade vi allt mindre om. Så småningom insåg nog Pontus, även om han alltid var blygsam, att han faktiskt gjorde det. Höll måttet. Ja, han gjorde det bättre än kanske någon annan som jag har känt.

Extrabetraktelse om Olof Palmes sista steg – i sällskap med en mördare

Om Palmeåklagaren Krister Petersson håller vad han lovar ska vi få ett slutbesked om utredningen av mordet på Olof Palme före juni månads utgång. Det blir åtal eller nedläggning av utredningen har han sagt.

Alla vi som tycker att allt måste göras för att Palmemordet ska klaras upp väntar med spänning. Vad har Petersson i bakfickan? Vapnet? Dna-spår? Något alldeles särskilt måste det vara, för annars skulle han inte vara så säker. Han verkar inte vara den som skulle spela säker bara för att få ett formellt slut på utredningen därför att ett sånt slut nån gång måste komma.

I väntans tider har jag läst ytterligare en bok om Palmemordet (jfr <http://goranlambertz.se/extrabetraktelse-om-pallemordet/>). Den senaste i raden av sådana böcker är Lars Borgnäs ”Palmes sista steg – i sällskap med en mördare”. Lars Borgnäs är en av landets främsta experter på mordet och mordutredningen, och boken är utomordentligt intressant. Borgnäs driver där framför allt tre teser:

1. Av de två skott som sköts kvällen den 28 februari 1986 gick det första mot Lisbeth Palme och det andra mot Olof, inte tvärtom som vi hela tiden har utgått från.
2. Lisbeth Palme visste mycket mer om mordet än hon berättade, och hon undanhöll viktiga fakta för mordutredningen.
3. Mycket talar för att personer på Säpo var djupt involverade i mordet.

En annan av Sveriges främsta experter på Palmemordet är Gunnar Wall. Han recenserade boken på sin blogg och inbjöd Lars Borgnäs att svara. Det gjorde han. Och det gjorde även Lena Andersson, som har skrivit förordet till boken och håller med Borgnäs. Gunnar Wall replikerade. Diskussionen är nog det mest initierade och intressanta man kan läsa om Palmeutredningen i dag. Se <https://gunnarwall.wordpress.com/2020/04/06/har-lars-borgnas-ratt-nar-han-omtolkar-forloppet-pa-sveavagen/>, <https://gunnarwall.wordpress.com/2020/04/09/lars-borgnas-svarar-den-omvanda-skottfoljden-ar-bevisad-och-betydelsefull/>,

<https://gunnarwall.wordpress.com/2020/04/10/lena-andersson-svarar-lisbeth-trodde-knappast-sjalv-att-hon-sett-pettersson/>,
<https://gunnarwall.wordpress.com/2020/04/16/gunnar-wall-svarar-lars-borgnas-jag-vantar-pa-bevis-som-overtygar/>,
<https://gunnarwall.wordpress.com/2020/04/17/gunnar-wall-svarar-lena-andersson-nar-blir-sinnena-rakbladsvassa/>, och
<https://gunnarwall.wordpress.com/2020/04/22/lars-borgnas-andra-svar-till-gunnar-wall-det-finns-mer-att-upptacka-i-vittnesforhoren/>.

Förenklat kan man säga att Gunnar Wall håller med Lars Borgnäs (och Lena Andersson) om en hel del men i brist på bättre bevis tror att ordningen mellan skotten var den ”naturliga”, den som alla har utgått från. Han menar också att skottordningen inte spelar någon större roll för synen på mordet. Och han tycker – ännu mer förenklat – att Lars Borgnäs går lite för långt i anklagelserna eller misstankarna mot Lisbeth Palme och Säpo.

Gunnar Wall menar liksom Lars Borgnäs och Lena Andersson att man har all anledning att utgå från att mordet var välplanerat, att mördaren var professionell och att makarna Palme gick tillsammans med mördaren de sista metrarna före skotten utan att misstänka något.

Efter att ha övergett min tillfälliga tro på den s.k. Skandiamannen som mördare (se <http://goranlambertz.se/extrabetraktelse-om-palmemordet/>, särskilt slutet) har jag återgått till det som jag har ansett i många år, nämligen detsamma som Wall, Borgnäs och Andersson i föregående stycke: Mordet var med stor sannolikhet välplanerat och mördaren professionell. Det mesta talar för att makarna Palme gick tillsammans med mördaren på slutet. Möjligen talade de med honom.

Om man i övrigt ska ”tro” något menar jag att man bör utgå från det som framstår som klart mest sannolikt mot bakgrund av vad som är känt. Och då anser jag

- att allt talar för att **Lisbeth Palme inte** berättade allt som **kunde ha betydelse** för mordet (särskilt en del som hade med Olof Palmes privatliv att göra),
- men att allt också talar för att Lisbeth Palme **inte** undanhöll något som **rimligen hade omedelbar betydelse** för uppklaringen av mordet (t.ex. vad hon hade sett och hört och trodde),
- att **skottordningen** sannolikt var den som Lars Borgnäs nu hävdar, men att detta knappast spelar någon avgörande roll för synen på mordet,
- att makarna Palme sannolikt **inte** var på väg till ett **överenskommet möte**,
- att det ter sig **helt osannolikt** att – som Borgnäs för fram – t.ex. Ingvar Carlsson skulle medverka i en tyst **cover up** av vad som verkligen hände,
- och att **personer inom Säpo** mycket väl kan ha varit inblandade i mordet men att det ter sig helt otänkbart – vilket Borgnäs inte utesluter – att Säpo-ledningen skulle ha varit det.

I mars 2013 skrev Wilhelm Agrell, Inga-Britt Ahlenius, Roy Andersson, Lars Borgnäs, PC Jersild, Gun-Britt Mårtensson, S L Petersson, Birger Schlaug, KG Svensson, Jörn Svensson, Gunnar Wall och jag en debattartikel i Aftonbladet. Vi skrev bl.a.

- att det är ett stort misslyckande för vårt lands rättsväsende och demokrati att ingen gärningsman kunnat dömas efter så många år,
- att allvarliga fel har begåtts i mordutredningen, bland annat genom att möjliga spår och motivbilder inte följts upp,
- att teorin om en ensam gärningsman vilar på ett bräckligt underlag,

- att utredarna blundat för möjligheten att makarna Palme hade kontakt med mördaren före skotten trots att flera vittnen talat om det,
- att ett mordmotiv kopplat till Olof Palmes planerade resa till Moskva aldrig utretts på något grundligt sätt trots kritik från Granskningskommissionen,
- och att det vore synnerligen olyckligt för Sverige om mordet på landets statsminister läggs till handlingarna som olöst och olösligt utan att åklagare och polis dessförinnan har gjort allt för att försöka finna lösningen.

Detta gäller fortfarande. Låt oss hoppas att det är lösningen som Krister Petersson och hans Palmeutredning snart kommer att presentera.

Söndagsbetraktelse nr 259 (200510)

Jag läste nyligen Charlotta von Zweigbergks senaste bok ”Dippen och jag”. Dippen var Charlottas pappa, Jurgen von Zweigbergk, och boken handlar om deras relation och om pappans sista år. Efter att tidigare i livet ha känt sig lite förbisedd av sin far – föräldrarna skilde sig tidigt och Charlotta växte inte upp med pappan – kom hon riktigt nära honom på slutet. Av fem systrar blev det hon som tog hand om Dippen när han blev skröpligare av både Alzheimer och rent kroppslig sjukdom. Då blev det, kanske för första gången, ”Dippen och jag” på riktigt.

Pappan var speciell. Han var å ena sidan rolig, charmerande, sensibel och klarsynt, å andra sidan självcentrerad och överkänslig med en benägenhet att fly från ansvar och att såra. Hans dotter författaren hade enorma duster med honom i livet, samtidigt som hon älskade honom väldigt mycket. Boken är ömsint och fin, och den känns alldeles ärlig.

Jag gillar boken framför allt därför att den fick mig att tänka på mina egna föräldrar och hur de var, och på föräldraskap i allmänhet. Jag har de senaste 40 åren hävdats att föräldrar framför allt ska ge sina barn kärlek och trygghet, och att resten är ganska oviktigt. Och det tycker jag fortfarande, om man med ”resten” menar uppfostran. Den kan barnen vara utan. Men tänker man efter – så som den här boken får en att göra – finns det förstås mycket förutom kärlek och trygghet som föräldrarna kan ge för att hjälpa barnen till både mognad och lycka. Som humor, lekfullhet, goda exempel och intellektuell stimulans. Som förmågan att skilja på stort och smått, och att inte ta allt på blodigt allvar. Jag undrar hur mycket Dippen tänkte på sånt. Förmodligen mer än man ibland kan tro när man läser boken. Att hans dotter Charlotta gör det, den saken är klar.

Alzheimer är en sorglig sjukdom som gör att personen allteftersom försvinner bort från de sina och från det som är hans eller hennes verklighet. I boken frågar författaren inför sin pappas obönhörliga väg utför: Vad är värst, att förlora någon stegvis eller att göra det abrupt? Den frågan har jag också funderat över efter erfarenheter av båda slagen. Och mitt svar är, att det absolut är bättre att förlora någon stegvis. Men om jag ska välja min egen död, då väljer jag absolut det abrupta eller självvalda slutet framför sjukdom som gradvis förstör hjärnan. Det är svårare om det ”bara” handlar om fysisk sjukdom.

Det finns en sak i boken som har med det sistnämnda att göra och som gör mig oerhört upprörd. Dippen hade gjort klart för Charlotta att han ville jordbegravas och inte kremeras. Och hon hade lovat se till att det skulle bli så. Men när de anhöriga sedan skulle besluta om begravningen blev hon ändå överröstad med argument som handlade om att kremering är bättre. Som om man inte skulle vara skyldig att respektera den dödes uttryckliga vilja om en sådan sak.

Hoppas alla andra förstår bättre än så.

Söndagsbetraktelse nr 260 (200517)

Claes Borgström är borta. Han var en av mina bästa och käraste vänner. Covid-19 tog hans liv på fredagen.

Claes blev Sveriges första manliga Jämställdhetsombudsman år 2000. Han var en av de få riktigt genuina manliga förkämparna i vårt land för jämställdhet och kvinnors rättigheter. En fantastiskt skicklig försvarsadvokat som bl.a. hade viktig del i att Sverige fick en rimlig straffpraxis i narkotikamål. En advokat för barns rättigheter som på 1980-talet drev den s.k. Birkagårdsrättegången mot Stockholms kommun för trafikstörningar vid en barnstuga på Karlbergsvägen. Författare till flera böcker.

Han kommenterade rättegången mot Christer Pettersson om mordet på Olof Palme varje dag i Dagens Eko. Han startade RFFR (Riksförbundet För Familjers Rättigheter) tillsammans med andra socialt engagerade människor. Han gjorde en utredning om sexualbrott 2004. Och han seglade över Atlanten. Om detta dramatiska äventyr kan man höra i hans Sommar i P1 2000.

Om jag vill rekommendera Claes Sommarprogram vill jag verkligen inte göra det med mitt eget. Men jag nämner det ändå nu för att jag nämnde Claes då (2007), som en av mina förebilder. Jag talade om min egen benägenhet att vara feg, hans att inte vara det:

”Jag borde förresten ha försvarat Claes Borgström också när han protesterade mot prostitutionen i samband med VM i fotboll och föreslog att Sverige skulle dra sig ur för att markera vår syn på prostitution. Inte för att jag tyckte att vi skulle dra oss ur, men för att jag tycker att han gjorde en mycket bra sak som drog uppmärksamheten till ett viktigt problem på ett väldigt effektivt sätt. Och för att han utsatte sig för spott och spe för att få upp en viktig fråga till ordentlig debatt. Claes Borgström är förresten en av mina förebilder. Liksom KG Hammar. Och Laila Freivalds, som är den bästa chef som jag nånsin har haft.”

Då kände jag inte Claes även om jag hade träffat honom. Men ganska snart därefter blev vi vänner, och så småningom de allra bästa. Jag, Susanne, Claes och Märnit träffades flera gånger på fyrmanhand. Vi trivdes ihop.

Men mest träffade jag Claes i Öjegruppen. Vi är den grupp om nio personer – ledsamt nog nu bara åtta – som försöker berätta hur det ligger till med domarna mot Thomas Quick. Claes var Quicks (Sture Bergwalls) försvarare i fyra av sex mordrättegångar. När Bergwall tog tillbaka sina erkännanden 2008 fick Claes stå ut med påhopp från dom som trodde (eller i varje fall påstod) att han inte hade gjort sitt jobb som försvarare. Man sa att han borde ha förstått att Quick var oskyldig fast han erkände. I själva verket förstod Claes mycket väl vad erkännandet och den övriga bevisningen innebar. Att Quick var skyldig.

Så småningom har nästan alla jurister förstått att Claes även i Quickärendet gjorde precis det han skulle. Men han kände att många advokater svek när bara ett fåtal av kollegerna gav honom stöd offentligt. I Öjegruppens diskussioner kunde han ändå försvara sveket. ”Man får förstå att det tar emot att göra rätt när det kostar på.”

Själv hade Claes Borgström ett ovanligt civilkurage. Och en sällsynt stark känsla för vad som är rätt.

Extrabetraktelse om en klok bön (200518)

Lasse Åberg fyller 80 och har hedrats med en dokumentär i Svt i två delar. Jag har sett lite grand av båda delarna, inte allt ännu. Men jag hajade till när jag såg de sista fem minuterna av den andra delen. Där framför Lasse sin "bön inför åldrandet". Oj så fint och oj så klokt! Jag kan inte låta bli att återge bönen (på ett ungefär). Jag gillar särskilt nr 3, 4 och 9.

1. Herre, avhåll mig från den fatala tron att jag måste yttra mig i alla ämnen och vid alla tillfällen.
2. Befria mig från begäret att jag ska ordna upp alla människors angelägenheter.
3. Gör mig tankfull men inte dyster, hjälpsam men inte beskäftig.
4. Hjälp mig att inte repetera ändlösa detaljer. Ge mig vingar som för mig till saken.
5. Försegla mina läppar angående mina krämpor och besvär.
6. Ge mig ödmjukhet och mindre tvärsäkerhet när mitt minne inte stämmer med andras.
7. Lär mig den strålande läxan att jag tar fel ibland.
8. Låt mig få bli någorlunda angenäm. En sur åldring är något av kronan på djävulens verk.
9. Ge mig förmågan att se det goda i oförutsedda sammanhang.
10. Låt mig se oväntade talanger hos människor, och gör mig vänlig så att jag säger dom vad jag ser.

Amen

Extrabetraktelse om Inga Thorsson (200521)

Så här på Kristi Himmelfärdsdag kan det kanske passa med en upplyftande berättelse om en av vårt lands verkliga föregångare på 1900-talet, Inga Thorsson.

År 1975 hölls en av de första nedrustningskonferenserna i Förenta Nationerna. Platsen var FN-komplexet i Genève och Inga Thorsson var konferensens ordförande. Medan övriga delegationschefer och ambassadörer kom till de dagliga mötena i sina limousiner, kom Inga Thorsson på en cykel som hon parkerade utanför porten innan hon gick in i den pampiga konferenslokalen och intog ordförandeplatsen.

De tre s.k. depositionsmakterna – USA, Sovjetunionen och Storbritannien – kom till mötet med ett i förväg utarbetat förslag till slutdokument som visade stor förståelse för

det behov av kärnvapen som de ansåg finnas. Dokumentet mötte starkt motstånd från icke-kärnvapenmakterna, framför allt de alliansfria och neutrala. Det stod snart klart att det skulle bli mycket svårt att enas om ett slutdokument och pessimismen spred sig alltmer.

Konferensen skulle avslutas på fredagen, och arbetet med ett slutdokument hade gått i stå i det s.k. redaktionsutskottet på torsdagen. Ordföranden sammankallade då till möte i plenum på torsdageftermiddagen och förklarade:

– Det finns ingen möjlighet att producera ett utkast till slutdokument utan att ordföranden griper in. Och jag har inte för avsikt att förlänga konferensen. Här har jag ett papper. Det är konferensens slutdokument, utarbetat av mig. Jag vet att ingen av er kommer att betrakta det som idealiskt. Men ta det och studera det. Ert svar kan bara bli ett ja eller ett nej. Jag kommer inte att ändra ett enda ord. Jag har tagit hänsyn till vad som har sagts under konferensen och betraktar detta som en fair deal om ni vill rädda konferensen från sammanbrott. Den som säger nej kommer att bli ansvarig för konferensens misslyckande.

Efter detta plenarmöte förhandlades det i olika frågor och olika konstellationer under torsdagskvällen, natten till fredagen och fredagsförmiddagen. Avslutningssessionen sköts från kl. 15 till kl. 17 på fredagen för att ge tid. Men ingen förhandlingslösning nåddes. Till sist återstod bara frågan om ordförandens förslag kunde antas precis som det såg ut. Och det visade sig strax före kl. 17 att samtliga delegationer hade meddelat presidiet att de sa ja till detta.

Alla hade varit inställda på ett misslyckande. När ordförandens förslag till slutdokument antogs utan ändringar och mötet kunde avslutas som en framgång, fick Inga Thorsson stående ovationer.

PS Ovanstående är ett förkortat referat av Lars G. Linskogs redogörelse för nedrustningskonferensen 1975 i biografen ”Att förändra verkligheten: Porträtt av Inga Thorsson”. Berättelsen finns på s. 122-125, cykeldelen på s. 194.

Söndagsbetraktelse nr 261 (200524)

Den nyligen inledda kinesiska folkkongressen är på väg att fatta beslut som innebär allvarliga inskränkningar i Hongkongs frihet. I dag har Hongkongs lagstiftande församling rätt att förfoga över de regler som förbjuder medborgarna att på olika sätt agera mot Kinas intressen (artikel 23 i Hongkongs s.k. Basic law). Det föreslås nu för folkkongressen att denna viktiga rätt i praktiken ska upphöra. I stället blir det Kina som får besluta om begränsningar i Hongkongbornas yttrandefrihet, demonstrationsfrihet m.m.

Det här innebär en omläggning av den tidigare kinesiska kursen. Om förändringen blir verklighet blir konsekvenserna för Hongkongs relativa självständighet långtgående. Många frihetsivrare i Hongkong kommer att stämplas som terrorister och fängslas.

Som ofta när det gäller Hongkongs frihetsintressen är USA föregångare. Där protesterar nu både demokrater och republikaner kraftfullt mot Kinas planer, och tydligen förbereds ett uttalande av kongressen. Även i Storbritannien hörs kritik.

Såvitt jag har sett tiger andra länder. Det är enligt min mening ett svek mot Hongkongborna. Hela den fria världen borde i uttalanden av kraftfullast möjliga slag protestera mot Beijings planer.

Även om de kinesiska ledarna fortsätter att hävda att Hongkong är en internkinesisk fråga, och att andra länder inte ska lägga sig i, kommer man sannolikt inte att vara okänslig om det skulle bli en massiv internationell proteststorm. Och Hongkongs framtida öde är en angelägenhet för hela världen. Det handlar om något så betydelsefullt som frihet eller ofrihet. Om Hongkong kan räddas lär det kunna påverka Kina även i övrigt. Och det gäller inte bara i fråga om politiken mot Taiwan utan också graden av frihet i själva Kina.

Vilken grad av frihet som finns i världens numera mäktigaste land påverkar en och en halv miljard människor direkt. Och det kommer att påverka även oss andra under många år framöver.

Ett av de argument som kan åberopas mot Kinas hårda press på Hongkong är rättsligt. År 1984 träffades en överenskommelse mellan Kina och UK (som då styrde Hongkong) som ger Hongkongs befolkning viktiga egna befogenheter. En avgörande rättslig fråga är om denna överenskommelse gäller även efter Kinas maktövertagande 1997. Det anser inte Kina, men mycket talar för att folkrätten säger något annat. Och det finns anledning att tro att Kina kommer att acceptera om en stor majoritet av folkrättsexperter och stater gör en annan bedömning och för fram den med kraft.

Staterna bör därför analysera, ta ställning och agera. Det gäller inte minst Sverige. Vi har ett ansvar.

Men nu handlar det om den pågående folkkongressen. Låt höra var ni står, regeringar i den fria världen.

PS Artikel 23 i Hongkongs Basic law lyder i svensk översättning: Hongkongs Särskilda Administrativa Region ska på egen hand (engelska: "on its own") införa lagar **för att förbjuda** varje handling av förräderi, utbrytning, agitation mot statens auktoritet, omstörtande agerande mot Centralregeringen eller stöld av statshemligheter, **för att förbjuda** utländska politiska organisationer eller institutioner att anordna politiska aktiviteter i Regionen, **och för att förbjuda** politiska organisationer eller institutioner i Regionen att etablera förbindelser med utländska politiska organisationer eller institutioner.

Söndagsbetraktelse nr 262 (200531)

I Svenska Dagbladet i fredags fanns en postum artikel av Claes Borgström. Claes avled den 15 maj och har hyllats som den fantastiske advokat och människa han var.

I sin artikel tog Claes bladet från munnen och sa som det var med domarna mot Thomas Quick. Han gjorde det trots att han var Quicks försvarare när det begav sig och därmed hade en lojalitetsplikt som innebar att han egentligen inte fick skriva det han skrev. Han hade brottats med detta dilemma i tolv år, ända sedan Sture Bergwall (som Quick numera heter) hade tagit tillbaka sina erkännanden av de nitton mord som han erkände. Av dessa gick åtta till åtal och han dömdes.

Claes visste hur det låg till med de återtagna erkännandena: Bergwall bluffade, därtill mer eller mindre anmodad av Hannes Råstam och med starkt stöd av röststarka personer som Leif GW Persson och Jan Guillou. Dessa lyckades lura nästan hela den svenska journalistkåren och – vad viktigare var – ett stort antal åklagare med RÅ Anders Perklev i spetsen. Genom att tidningar, radio och tv torgförde rättsskandalen, som det ju skulle ha varit om Quick verkligen blivit oskyldigt dömd, blev människor övertygade. Några enstaka personer sa emot, men deras röster drunknade i floden eller ströps genom våldsamt kritik.

Det var enastående. Något sådant har knappast hänt i vårt land.

Svenska Dagbladet var den tidning som hade förhållit sig någorlunda återhållsam i sitt förhållningssätt till Quickärendet. Därför var det naturligt för Claes Borgström att sända sin artikel dit. Kulturredaktören Elsa Westerstad förstod vilken betydelse artikeln hade och lade ner mycket arbete innan det blev klartecken för publicering. När coronan kom lät tidningen artikeln ligga på grund av sannolikheten att den skulle drunkna bland allt annat viktigt. Men så gick Claes själv bort i covid-19, och tidningen bestämde sig för publicering. Artikeln fick åtföljas av kommentarer av Elsa Westerstad och av den juridiksakkunnige medarbetaren Mårten Schultz.

I artikeln klargör Claes hur det låg till. Och han avslutar med orden: ”Bergwalls psykiska status i kombination med hans sätt att berätta och de unika omständigheter han beskrivit gör att det saknas anledning att betvivla hans ursprungliga berättelser om de mord han har erkänt.” I klartext: Bergwall begick mordet.

Men Mårten Schultz skriver i sina kommentarer: ”Det råder numera bred konsensus – bland jurister såväl som ”allmänheten” – om att de fällande domarna mot Quick var felaktiga i sak. Quick dömdes, helt enkelt, för mord han inte hade begått, enligt denna uppfattning (som jag själv delar).”

Frågan är vem som har rätt, Claes Borgström eller Mårten Schultz.

PS Jag började skriva söndagsbetraktelser i dag för fem år sedan, den 31 maj 2015. För mig är det mycket givande. Jag får samla tankarna om någon sak som känns viktig, och skriver ner dem. Så jag fortsätter nog i fem år till.

Söndagsbetraktelse nr 263 (200607)

I veckan råkade det vara Zoom-möten två dagar i rad för överlämnande av s.k. Vänböcker till ny- eller nästanpensionerade jurister. Först var det lagmannen Mikael Mellqvist vid Gotlands tingsrätt den 1 juni och sedan universitetslektorn Sverker Scheutz vid Juridicum i Uppsala den 2 juni. Båda har varit och är utomordentligt uppskattade.

Eftersom jag hade skrivit uppsatser i vänböckerna om två ämnen som jag känner starkt för (Ett självalt slut på livet resp. Fattigdom och juridik), tar jag tillfället att låta denna veckas betraktelse innehålla avslutningarna av de båda uppsatserna. Där sammanfattas det viktigaste. Den första handlar alltså om dödshjälp, och för den som vill läsa hela uppsatsen finns den här: [Självalt slut på livet 200601](#)

10 *Avslutning*

I dag är all form av dödshjälp där någon annan än patienten vidtar den avgörande åtgärden brottslig i Sverige som dråp. Straffet är normalt ett års fängelse. Dödshjälp är tillåten om patienten själv vidtar den avgörande åtgärden. Men det är i strid med läkaretiken att ge patienten medicin med det syftet att patienten ska kunna ta den för att avsluta sitt liv. Om en läkare gör på det sättet antas det leda till att han eller hon förlorar sin läkarlicens. Det sagda gäller oavsett hur allvarligt sjuk patienten är, hur lång tid patienten har kvar att leva och vilka smärtor han eller hon har.

Enligt min mening strider det mot principen om självbestämmande att inte tillåta eutanasi. Att hänvisa till att "livet är heligt" o.d. är otidsenligt och nästan skymfande mot den som inget hellre vill än att dö. Det kan visserligen sägas att livet är i någon mening "heligt", men det bör inte hindra den som vill dö att göra det. Vi har kommit bort från att hävda att självmord är "en synd", och då bör det inte heller anses fel att be någon annan om hjälp när man inte själv kan ta sitt liv.

Men det finns vägande skäl emot en ordning där den anhörige eller läkaren får vidta den avgörande åtgärden för att patienten ska dö. Ett viktigt skäl är att den som ska ge hjälpen ställs inför en mycket svår och pressande situation som för många kan te sig mycket påfrestande. Ett annat skäl är att det för många framstår som helt oacceptabelt att en så radikal ordning skulle tillåtas. Det bör därför fordras att patienten själv vidtar den avgörande åtgärden för att ta sitt liv.

Men om man kräver att den avslutande åtgärden ska vidtas av patienten bör det å andra sidan vara tillåtet att hjälpa denne så att döendet kan bli så smärtfritt som möjligt. Läkare bör ha rätt att under vissa omständigheter ordinera medicin som ger en sådan hjälp.

Vad jag förespråkar är alltså den s.k. Oregonmodellen. Och liksom i USA bör det krävas att patienten har endast kort tid kvar att leva, men däremot inte att smärtorna är outhärdliga e.d. Det är svårt att mäta smärta, om inte annat så för att den psykiska smärtan kan vara mycket svår utan att detta kan konstateras på något säkert sätt.

Det är enligt min mening ett svek av den svenske lagstiftaren att inte åtminstone låta utreda ett system med dödshjälp. Mycket talar för att det finns en viss politisk beröringsskräck kring ämnet på grund av dess natur. Det antas nog knappast finnas några politiska vinster att göra på att öppna för en reform.

Men frågan är mycket viktig för många. Och en ordning där dödshjälp tillåts om det finns goda säkerhetsgarantier har sannolikt starkt stöd bland svenskarna. Då bör politikerna visa det mod som fordras.

Och den andra uppsatsen handlar alltså om Fattigdom och juridik, med ett förslag om att vi ska utreda ett system med s.k. basinkomst som skulle ersätta försörjningsstödet (socialhjälp). Jag skrev denna text efter att ha sett den omskakande pjäsen Fattigfällan på Uppsala stadsteater. Den bygger på en bok med samma namn av Charlotta von Zweigbergk. Hela uppsatsen finns här: [Fattigdom och juridik 200602](#)

8 *Avslutning*

Syftet med den här uppsatsen är att peka på några problem som finns med dagens

system för skydd åt personer som är fattiga. Systemet är förenat med så omfattande kontroller att det uppfattas som fientligt och orimligt. Det förstärker den skam och hopplöshetskänsla som fattiga människor ofta upplever. Frågan är om det måste vara så. Skulle man inte kunna lita betydligt mer på de personer som berörs och avstå från en del kontroller? Det medför risker för utnyttjande och fusk. Men de allra flesta fuskar inte, och i dag är situationen oerhört påfrestande för dem.

Skulle man kunna införa ett system med basinkomst, där den fattige får ett grundbelopp varje månad utan krav på motprestation och i princip utan kontroller? Då skulle personer med mycket dålig ekonomi få en säker inkomst och kanske kunna känna en frihet och värdighet som ofta är svår att uppleva för den som uppbär försörjningsstöd och är föremål för omfattande granskning. Ett system med basinkomst skulle kanske också kunna tillgodose de krav som många anser att teknikutvecklingen ställer på en framtid där många jobb kommer att försvinna och ersättas av tekniska lösningar.

I uppsatsen har jag skissat på ett möjligt sådant system. Det innehåller åtskilliga nackdelar jämfört med i dag, men också flera fördelar. Min bedömning är att det är fullt möjligt att fördelarna överväger nackdelarna. Jag anser därför att vi bör utreda frågan om en ordning med basinkomst bör införas. Många länder har gjort det tidigare, men ingenstans tycks det finnas ett permanent välfungerande system. Kan vi i Sverige kanske skapa ett sådant system, som gör det enklare för fattiga människor att leva och som minimerar nackdelarna?

Min slutsats är alltså att en ordning med basinkomst bör utredas. Liksom i bl.a. Finland bör ordningen prövas och utvärderas innan den eventuellt införs som en integrerad del av vårt välfärdssystem.

Extrabetraktelse om den avslutade Palmeutredningen

I förmiddags presenterade chefsåklagare Krister Petersson sin och Palmeutredningens lösning på Palmemordet: Misstankarna mot Stig Engström ("Skandiamannen") är så starka att det inte finns anledning att gå vidare med andra spår. Bevisläget beträffande Engström, som avled år 2000, kan inte förändras på något betydelsefullt sätt genom ytterligare utredning. Därför läggs förundersökningen ner.

Detta är säkerligen ett riktigt beslut. Man hade förstås önskat sig bättre bevisning, den som finns nu hade inte räckt för fällande dom mot Engström. Men det fanns inte någon mer bevisning, och det gick inte att komma längre. Då måste man besluta utifrån det som finns, något annat vore fel.

Det som framför allt talar för att Stig Engström mördade Olof Palme är detta:

1. Det är helt säkert att han var på mordplatsen i direkt anslutning till att mordet begicks.
2. Det vittne som mötte mördaren vid toppen av trappan (Yvonne Nieminen) beskrev hans klädsel, attiraljer och rörelsemönster på ett sätt som stämde väl på Engström. Vittnet som stod nedanför trappan och sedan följde efter (Lars Jeppsson) sa att den springande mannen hade en keps med öronlappar. En sådan keps hade Engström.
3. När Engström berättade om sina förhållanden på och kring mordplatsen ändrade han

sig på viktiga punkter. Och han lämnade flera väsentliga uppgifter som inte stämde med vad andra vittnen sa. Man kan konstatera att han ljög.

4. Engström var en ganska van skytt som tidigare hade tränat och tävlat. Och han kunde av olika skäl ha haft tillgång till ett vapen av det slag som användes vid mordet.

Detta hade som sagt inte räckt för fällande dom, och flera frågetecken finns. Men Krister Petersson gjorde rätt. Som han sa under presskonferensen är det allra mest uppseendeväckande att Palmeutredningen redan sent 1986 och tidigt 1987 hade ganska mycket att gå på mot Engström men tycks ha velat undanskaffa honom som misstänkt och också gjorde det genom en flagrant ”felbedömning” av Yvonne Nieminens vittnesmål.

Det jag än så länge saknar förklaring på är vittnet Leif Ljungqvists uppgifter från mordplatsen. Han säger att det inte kan ha varit Engström eftersom denne kom till mordplatsen en stund efter mordet. Jag utgår ifrån att Krister Petersson har tagit hänsyn till detta vittnesmål och att det finns någon god förklaring till att det har avfärdats.

Många kommer att fortsätta diskutera och spekulera. Men det allra mesta talar för att vi nu kan lägga Palmemordet och Palmeutredningen bakom oss. Ovanligt många allvarliga fel gjordes under åren fram till 2017, men därefter tycks utredningen ha skött sig bra. Och man har kommit till ett säkerligen riktigt beslut.

Söndagsbetraktelse nr 264 (200614)

Det är väl ett slags sjuka. Men jag har i nästan hela mitt liv irriterat mig på att människor inte håller isär frågor av olika slag och/eller använder irrelevanta argument. Reaktionerna på Palmeåklagarens beslut i veckan att lägga ner förundersökningen bjöd på en ovanligt rik provkarta av sammanblandningar och irrelevans. De flesta kommentatorer var besvikna, missnöjda eller arga av någon anledning. Skälen var många, men framför allt dessa fem:

1. Krister Petersson hade skruvat upp förväntningarna inför presskonferensen, men inget i det han sa var nytt. Ingen ny bevisning mot Stig Engström presenterades.
2. Bevisningen mot Stig Engström räcker inte tillnärmelsevis för en fällande dom. Det vore en enkel match för en försvarsadvokat att få honom frikänd.
3. Bevisningen mot Stig Engström är inte sådan att den motiverar ett beslut att lägga ner förundersökningen. Man borde ha fortsatt arbetet.
4. Man har arbetat i 34 år, och så avslutar man utredningen på ett så intetsägande sätt, med fler frågor än svar. Palmeutredningen har varit ett gigantiskt misslyckande.
5. Om man nu ansåg det rätt att lägga ner förundersökningen, borde man ha gjort det utan att namnge Stig Engström. Nu har han pekats ut som mördare utan möjlighet att försvara sig. Det kan vara fråga om förtal av avliden.

Radio, tv och tidningar spred dessa fem motiveringar om varandra. Jag kunde inte notera något försök att bringa ordning, fastän det ju är så att bara nr 3 är relevant för den avgörande frågan: ***Var det rätt eller fel att lägga ner utredningen?*** Nr 1 saknar

betydelse för något annat än formerna för arbetets avslutande. Nr 2 saknar betydelse utom som en allmänintressant upplysning, det är inget att bli missnöjd för. Nr 4 saknar betydelse utom som en (i och för sig motiverad) missnöjesyttring över Palmeutredningen och svårigheterna att överblicka den. Och nr 5 är en specialfråga som är viktig men som saknar betydelse för frågan om det var rätt eller fel att lägga ner.

Jag har redan sagt vad jag tycker i de frågor som nu är viktiga (nr 3 och 5), och jag har ingen anledning att upprepa det (se extrabeträktelsen i onsdags, länk). Det jag nu vill peka på är problemet med sammanblandning och irrelevans. Jag tycker *dels* att människor (särskilt jurister) borde tänka lite mer på det, *dels* att medierna (särskilt public service) borde ta ett större ansvar för problemet.

Men det kanske är för svårt? Eller kanske är en sjuka hos mig?

PS Att det inte alltid är lätt att förstå vad man säger visar den undersökning som Svenska Dagbladet gjorde för att få veta vad människor tror om Engströms skuld. Man ställde frågan så här: "Tror du att det var Stig Engström som mördade Olof Palme eller tror du inte det?" Och så presenterade man resultatet så här i lördagens tidning: "19 procent svarade att de tror att Stig Engström är skyldig och lika många tror att han inte är skyldig. Majoriteten, 62 procent, svarar att de är tveksamma eller inte vet." – Min fråga till eventuella språkintresserade läsare knyter an lite grand till betraktelsens tema. Och frågan är: Varför var det fel av SvD (fastän undersökningen var intressant) att ställa frågan på det sätt som man gjorde?

Svar (inte med i betraktelsen): Frågan "eller tror du inte det" är otydlig på grund av placeringen av "inte". Den kan betyda både "eller tror du att det inte var han" (= har du en tro att det var någon annan än han) och "eller tror du inte att det var han" (= har du inte den tron att det var han, t.ex. för att du inte vet tillräckligt för att kunna ha någon tro över huvud taget). Man borde i stället ha frågat "Tror du att det var Stig Engström som mördade Olof Palme eller tror du *det inte*, eller ännu tydligare ... *att det inte var han*?" – Nu var det nog klart för dom som svarade att man menade det första, eftersom man gav svarsalternativet tveksam / vet inte. Men det hindrar inte att formuleringen faktiskt är otydlig och också kan ha lurat någon. Placeringen av "inte" är ofta viktigt för tydligheten.

Söndagsbetraktelse nr 265 (200621)

Två begravningar på tre veckor. Oerhört fina begravningar i Klövedals kyrka på Tjörn och i Heliga korsets kapell på Skogskyrkogården i Stockholm. Två av mina allra bästa vänner, Pontus och Claes.

Man har inte så många riktigt nära vänner, högst tio för min del. Och nu är två borta.

Hur är det egentligen med vänskap? När är den som bäst?

För mig är närheten, ömsesidigheten, gemenskapen, glädjen och kravlösheten viktigast. En riktig vän kan man fördriva tiden med, känna sig alldeles avspänd, reflektera, säga tokiga saker, skratta, pröva sina tankar, få tillbaka, vara tyst.

Utbytet, förkovran, stimulansen och lärandet har också betydelse. Men mindre.

Lojaliteten och trofastheten då? Jo, de är viktiga. Men man får inte kräva för mycket. En vän får inte svika men måste få tycka och känna helt efter eget huvud.

Det finns en del man borde tänka på själv.

Söndagsbetraktelse nr 266 (200628) (om mer eller mindre taffliga försök att få till en fysisk relation)

Metoo har fått män att förstå saker som många inte hade insett tidigare. Det är inte bara önskad fysisk kontakt som pojkar och män ska avhålla sig från, utan också opassande beteende i allmänhet, klumpiga ordval m.m. Det är bra.

Men som bl.a. Lena Andersson har frågat: Var går då egentligen gränsen för vad pojkar och män får göra och säga? (Ursäkta att detta för enkelhetens skull blir en envägsbetraktelse.)

En ung kvinna berättade för mig att hon blev utbjuden häromdagen på en drink av en manlig vän. Han hade varit lite flörtig vid något tidigare tillfälle, men hon hade bestämt avfärdat allt sådant. För henne var de vänner och bara vänner.

Efter 3-4 drinkar med vänskapligt samtal och lite lite flörtande från hans sida skulle kvällen rundas av. Han föreslog att hon skulle följa med till en lokal där han behövde hämta något på vägen hem. Det gjorde hon. Och i lokalen försökte han krama henne milt och pussa henne på halsen. Hon sköt honom ifrån sig och sa att hon inte gillade hans beteende. Och ungefär så slutade kvällen. Senare skickade han ett sms, ”varför kan jag inte få krama dig?”. Hon svarade ”jag är inte intresserad av dig som annat än vän”.

Gjorde han fel?

Svaret kan förstås bero på en massa saker. Som detaljer i deras tidigare relation och hur det där försöket till puss såg ut. Men anta att vi inte får veta mer (som det för övrigt ofta är när vi ska döma i domstolarna). Vad svarar vi då? En del säger säkert att det var fel, killen får inte försöka pussas eller kyssas utan att tjejen är med på det. Andra säger att det var okej, ”för det måste finnas andra sätt än att prata”.

Men den intressantaste frågan för möjligen om detta är något att diskutera över huvud taget. De mer exakta gränserna för flörtar och närmanden är kanske något som vi kan lämna därefter och överlämna till den enskildes omdöme? Det är ju ändå så olika i skilda kulturer, samhällen och åldrar. Och det viktiga är kanske att gränserna mot det klart otillbörliga är någorlunda tydliga?

Samtidigt vet vi att inte minst kulturskillnaderna ställer till problem, t.ex. för många nyanlända unga män. I vår kultur är det självklart för de flesta att ett nej är ett nej även som svar på en blygsam invit. I vissa kulturer är det annorlunda.

Jag har två teser:

1. Många fler kvinnor än män säger att mannen i exemplet gjorde fel.
2. Kulturskillnaderna i vårt samhälle, liksom den vaksamhet mot felaktigt beteende som

följt med metoo, har ökat både behovet och beredskapen att prata om även närmanden som inte är klart otillbörliga.

Halvårsbetraktelse om Quickärendet 2020 (200701, nr 10)

Claes Borgström

Den 15 maj avled Claes Borgström, enormt saknad. Om det har vi i Öjegruppen skrivit i en minnesruna i Svenska Dagbladet och Dagens Nyheter. Så här skrev vi:

”Vår vän Claes Borgström har avlidit 75 år gammal. Han var bosatt i Stockholm med sin hustru Märnit och efterlämnar tre barn från tidigare äktenskap med familjer.

Claes var helt orädd och engagerade sig tidigt för utsatta människor – bl.a. i KRUM (för kriminalvårdens humanisering), RFHL (för rättigheter, frigörelse, hälsa och likabehandling) och RFFR (för familjers rättigheter). Han var också en advokat som särskilt värnade barns rättigheter. På 80-talet drev han den omtalade Birkagårdsrättegången för en barnstuga mot Stockholms kommun.

För allmänheten blev Claes känd när han varje rättegångsdag kommenterade målet mot Christer Pettersson 1989 i Dagens Eko. Han blev också Sveriges första manlige jämställdhetsombudsman 2000 och var en av de få riktigt genuina manliga förkämparna i vårt land för jämställdhet och kvinnors rättigheter.

För oss är det Claes i rollen som advokat och försvarare i brottmål sedan 1980 som står i fokus. Hans egenskaper gjorde honom snabbt till en av Sveriges mest anlitade försvarare, känd för exceptionell skicklighet i rätten. Claes retoriska teknik var analytisk och skenbart enkel. Och i slutändan mycket övertygande. Hans insatser för sina klienter präglades också av ett grundläggande humanistiskt perspektiv som gjorde honom mycket efterfrågad och omtyckt. Claes var en advokat med ovanlig resning och bredd.

På 90-talet var Claes försvarare för Thomas Quick (senare Sture Bergwall). När Bergwall tog tillbaka sina erkännanden 2008 och senare frikändes angreps Claes för att ha medverkat till en rättsskandal genom en svag insats under utredningen och i domstolarna. Claes valde att rakryggat hävda sin uppfattning om det som hänt men fick se hur kollegor vände honom ryggen. Claes visste dock att han hade gjort precis det han skulle och var ingalunda en bruten man.

Det var en stor förmån att i vår krets få ta del av Claes klokskap och erfarenhet. Hans charm och känsla för trevnad var en stor tillgång när allvarliga ting avhandlades. Vi saknar vår fantastiske vän.”

Claes artikel i SvD och debatten efter den

Innan Claes avled hade han skrivit en debattartikel om Quickärendet som Svenska Dagbladet hade beslutat att publicera. När coronapandemin tog greppet om landet sköt man på publiceringen för att inte artikeln skulle hamna i medieskugga. När Claes sedan avled, för övrigt i sviterna av covid-19, publicerade tidningen artikeln den 29 maj efter samråd med Claes hustru Märnit. Det här är Claes artikel:

<https://www.svd.se/borgstrom-quick-fallen-var-ingen-rattsskandal>

För den som inte kommer åt artikeln kan det viktigaste sammanfattas med det som Claes skrev allra sist i den: ”Bergwalls psykiska status i kombination med hans sätt att berätta och de unika omständigheter han beskrivit gör att det saknas anledning att

betvivla hans ursprungliga berättelser om de mord han har erkänt.” I klartext skrev Claes att Bergwall begick de mord han dömdes för.

Och så här förklarade Claes skälen till att han skrev artikeln och därmed bröt mot den lojalitet som han enligt advokatetiken var skyldig sin tidigare klient: ”Klientlojaliteten är ett grundläggande inslag i advokatens verksamhet, vilket innebär att klientintresset går före andra intressen förutsatt att advokaten håller sig inom lagens ramar. Advokaten har tystnadsplikt gällande vad som förekommit mellan hen och klienten. – Bergwall har dock löst mig från min tystnadsplikt. Det gjorde han år 2008 i ett telefonsamtal mellan oss två, omkring en timme före den intervju Hannes Råstam genomförde med mig för SVT. – Jag är ändå skyldig att överväga om jag skadar honom genom att uttala mig. Förutom kravet på lojalitet mot den enskilde klienten Bergwall är det också nödvändigt att ta hänsyn till hur ’det allmänna klientkollektivet’ kan komma att påverkas av att en advokat beskriver sin klients agerande i ett rättsligt ärende. – Bergwall har, efter att han återtagit sina erkännanden, beljugit och förtalat mig och lyckats dupera i stort sett alla i medierna och övriga mer eller mindre etablerade professionella kommentatorer om vad som faktiskt förekommit under de aktuella åren. Det har fått till följd att ’rättsskandalen’ tycks ha fått fäste hos allmänheten med allt vad det innebär för förtroendet för rättsväsendet. – Mot bakgrund av vad som redovisats ovan får lojaliteten vika för allmänintresset.”

Bergwalls nuvarande advokat Thomas Olsson skrev en replik med kritik mot Claes Borgström. Han menade att det skäl som denne hade för sin artikel var rent personligt och klandrade honom dessutom för att under utredningarna och rättegångarna inte ha ingripit för att få Bergwall friad. Advokater måste ibland slira lite grand på både sanning och logik för att få ihop ett försvar för klienten.

Vi i Öjegruppen sände en motreplik till tidningen, men SvD ville inte fortsätta den polemiska debatten. Man bad i stället att någon av oss skulle skriva en mer framåtsyftande artikel. Detta gjorde jag, och den publicerades i tidningen i söndags (nätet) och måndags (papperstidningen). Det här är en länk till artikeln: <https://www.svd.se/lambertz-vi-maste-avsta-fran-pajkastning/i/utvalt/om/fallet-sture-bergwall>

För den som inte kan läsa via länken kan det viktigaste sammanfattas genom de tre åtgärder som enligt mig, med hänvisning till Claes Borgström, måste vidtas för att samma sak som skedde i Quickärendet aldrig mer ska kunna upprepas:

”1. Vi måste genomföra en lagändring som gör det omöjligt för åklagare att riva upp lagakraftvunna morddomar efter resning. Ett sådant undanröjande måste fordra domstolsprövning. Här handlade det om sex domar för åtta mord efter långvarig utredning och eniga domstolar. Det handlade om föräldrar vars barn hade mördats. Det är alldeles orimligt att åklagare lättvindigt kan besluta att sådana domar inte ska gälla.

2. Åklagarna måste få en omsorgsplikt när en dömd person återtar ett tidigare erkännande. I resningsprocessen hölls ett enda förhör med Sture Bergwall, inga besvärliga frågor ställdes. Givetvis borde han ha tillfrågats hur han vid tio olika tillfällen i tre olika mordfall kunde peka ut den plats där en hund senare skulle komma att markera för molekyler av död människokropp. Och han borde ha tillfrågats hur han kunde veta att det skulle ligga en såg i skogen efter två mord som han sagt sig ha begått. Och så vidare.

3. Vi måste se till att det aldrig mer tillsätts en statlig utredning – såsom Bergwallkommissionen – med ett mandat som utgår från att en friande dom innebär att

den åtalade måste vara oskyldig. En sådan utgångspunkt kan man ha om oskulden är uppenbar, men inte annars. Och särskilt inte om den friande domen har tillkommit utan prövning av bevisningen.”

Debatten fortsätter. Det var en oerhörd sak som hände i Sverige åren 2008 – 2013. Det är en viktig uppgift för vårt rättsväsende – inkl. lagstiftaren – att se till att något sådant aldrig kan hända igen.

Människors syn på saken efter Claes Borgströms ord

Effekten av Claes Borgströms artikel har varit tydlig. En rad personer har uttryckt stöd för Claes och den linje som han hävdade. Den effekten har varit ungefär lika markant nu som när Justitiekanslern i juni 2018 avslog Bergwalls skadeståndsanspråk. Han fick ingenting alls. Och sedan avstod han från att väcka talan i domstol trots att det där hade räckt att visa ”skada” och ”fel eller försummelse vid myndighetsutövning”. Det hade varit mycket lätt för vilken advokat som helst, om sanningen hade varit att Bergwall blev oskyldigt dömd.

Såvitt jag kan bedöma har Claes Borgströms artikel betytt mer för människors syn på skuldfrågan än de försök som jag själv har gjort att visa den enorma styrkan i bevisningen mot Bergwall, bl.a. att den vid en rent matematisk beräkning motsvarar en sannolikhet för hans skuld på långt över 99 procent.

Att Claes Borgströms ställningstagande betyder mycket är inte förvånande. Han var allmänt känd som en ovanligt skicklig försvarare med hög integritet och stor omsorg om sina klienter. Och dessutom hade han förstahandskunskap när det gällde utredningen och det som hände i domstolarna. Han var nämligen där. Människor förstår att Claes hade hög trovärdighet i det som han skrev.

Trots effekten av Claes Borgströms artikel är det för tidigt att säga att det har vänt när det gäller allmänhetens syn på saken. Av de drygt 1200 namn som jag har noterat som stödjare respektive motståndare, när jag själv har argumenterat för att utredningarna och domarna mot Thomas Quick var riktiga, är visserligen ca 70 % stödjare. Men det ska man inte dra för stora växlar på, det är naturligt att fler stödjare än motståndare har gett sig till känna för mig.

Man kan förstås diskutera vilken betydelse det har hur många som tror si eller så. Sanningen är ju som den är, oavsett vad vi tror. Men eftersom det hos många tycks finnas en uppfattning att nästan alla tror på den s.k. rättsskandalen – det gav bl.a. Svenska Dagbladets rättskrönikör Mårten Schultz uttryck för i en kommentar till Claes Borgströms artikel – kan det ha sitt intresse.

Varför inte ett förtalsmål?

Vi i Öjegruppen har flera gånger diskuterat om vi, eller någon av oss, borde väcka en skadeståndstalan för förtal. I medierna har det ju i olika sammanhang skrivits och sagts i ofta kränkande ordalag att framför allt Christer van der Kwast, Seppo Penttinen, Sven Å. Christianson och Claes Borgström såg till att Sture Bergwall dömdes oskyldig för åtta mord.

Så varför har vi inte inlett någon sådan process om vi är så säkra på vår sak som vi säger?

Det finns i huvudsak tre anledningar.

Den första är att en process skulle vara mödosam, tidskrävande och inte särskilt rolig att ägna sig åt.

Den andra anledningen är att det finns en kostnadsrisk med förtalsmål. Sådana är mycket svåra att vinna, särskilt mot medierna. Och man kan mycket väl tänka sig att en domstol kommer fram till att det var försvarligt av tidningar, radio och tv att skriva och säga som de gjorde ÅVEN OM utredningarna och de fällande morddomarna mot Quick var riktiga. Varför? Jo, därför att myndigheterna – framför allt åklagarna och Bergwallkommissionen – ju har sagt att det begicks allvarliga misstag. De har visserligen fel, men så har de faktiskt sagt. Och då var det kanske rimligt av medierna att skriva ungefär samma sak?

Den tredje anledningen är att en eventuell vinst för oss i en förtalsprocess skulle vara svår att hantera för samhället. Då skulle det slås fast att medierapporteringen varit felaktig, vilket är nästan detsamma som att Bergwall är skyldig. Först blir Bergwall friad efter resning. Sedan blir han i praktiken förklarad skyldig i en förtalsrättegång. Sådant kan nog visserligen behöva inträffa ibland, men vi har hittills sagt oss att det bör undvikas i det längsta.

När har Quickärendet vänt?

Det går som sagt inte att hävda att det har ”vänt” än, om man med det menar att majoriteten av intresserade personer inser – eller åtminstone tror – att Thomas Quick dömdes korrekt. Man kan ju också fråga sig hur detta i så fall ska kunna konstateras, någon enkät e.d. om saken lär knappast bli genomförd. Om medierna skulle ändra sig och skriva att de hade fel, då skulle det säkert gå fort. Men något sådant lär inte hända. Det tar säkert emot för mycket att erkänna att allt man sa och skrev om Quickärendet mellan 2008 och 2015 var tokigt. Så viktig är inte sanningen, och inte heller att ge upprättelse åt de personer som man har förtalat.

Men med detta sagt måste man se Svenska Dagbladets agerande i fråga om Claes Borgströms artikel (se ovan) som en försiktig halv reträtt. Längre kunde man nog inte komma just nu, och det hedrar tidningen att den i alla fall ställde sig på neutral mark. Kulturdebattredaktören Elsa Westerstad tycks ha insett något viktigt. Även tidigare har SvD intagit en försiktigare hållning än flera andra. Särskilt Dagens Nyheter (som visserligen vacklade lite 2012), Aftonbladet och Sveriges television har starkt och högljutt hävdat ”rättsskandalen”.

Oavsett mediernas förhållningssätt framöver kan man nog tänka sig att olika händelser medför att verkligheten börjar sjunka in hos allmänheten. Att den redan gjort det bland juristerna i landet står klart. De allra flesta jurister som hör av sig säger (ungefär) att de förstår att Quick blev korrekt dömd. Bara sju jurister säger eller visar i dag öppet att de tror att Quick blev oskyldigt dömd (Sven-Erik Alhem, Alexander Barkman, Christian Dahlman, Sverker Jönsson, Ralf G. Larsson, Mårten Schultz och Nils Schultz). Ytterligare två har sagt det privat till mig.

Bland journalister är det betydligt fler som öppet förlitar sig på rättsskandalen. I den skaran har under det senaste halvåret tillkommit Lisa Magnusson på Dagens Nyheter och Johan Rudström på Upsala Nya Tidning.

Men när kan det vara korrekt att hävda att ”det har vänt”? Jo, i varje fall **om det står klart för de allra flesta intresserade** att det blev fel när Bergwall friades från de åtta morderna. Än så länge är det nog som sagt inte så. Och det gäller även om bl.a.

- JK-beslutet att avslå Bergwalls skadeståndstalan,
- ställningstagandet från Bergwalls advokat att inte väcka skadeståndstalan mot staten trots att 15 mkr är lätta att ro hem om man har rätt,
- Claes Borgströms besked,
- det som kan uppfattas som en halv reträtt av SvD, och
- de matematiska beräkningarna av bevisvärdet för Quicks skuld tycks ha fått många att svänga.

Ett par av oss skriver f.n. på en bok som är tänkt att komma ut ”när det har vänt”. Den ska alltså **inte argumentera för** att Thomas Quick blev korrekt dömd utan **utgå från att detta har blivit allmänt accepterat**. I det läget är det intressant att analysera vad som hände under ”de förskräckliga åren”. Att försöka förstå varför nästan hela Sverige plötsligt blev blint. Om det nu var så plötsligt?

Den analysen är en mycket intressant övning. Jag påbörjar den sist i den här betraktelsen.

Diskussion med Alexander Barkman om bevisvärdet i Johanmålet

Den som har följt min blogg och mitt Facebookflöde angående Quickärendet vet att jag och advokaten Alexander Barkman skriver en gemensam promemoria angående bevisningen för Quicks skuld till mordet i Sundsvall på Johan Asplund. Vi argumenterar alltså mot varandra, jag för att bevisningen var stark, han för motsatsen. Detta började vi med i januari i år, och nu återstår bara Alexanders ”slutplädering”. Sedan lägger jag ut promemorian på min blogg för att var och en som är intresserad ska kunna bilda sig en uppfattning om argumentationen och styrkan i bevisningen.

Mordet på Olle Högbom

Ett av de mord som Thomas Quick erkände, men som inte hann utredas tillräckligt för att tas till åtal, var det på Olle Högbom. Olle var en yngling som försvann i Sundsvall år 1983 och som har varit försvunnen sedan dess. Quick berättade att han hade mött Olle en kväll i närheten av pojkenes läroverk och dödat honom på skolgården.

I mars i år hade Dagens Nyheter en artikel om en journalist vid namn Martin Ezpeleta som börjat forska kring Olle Högboms försvinnande och bl.a. pratat mycket med Olles far Ruben, som aldrig gett upp sökandet efter sin son och som ända från början varit helt övertygad om att Quicks erkännande var felaktigt. Det stämde bara inte, tyckte han. Artikeln i DN utgår från detta, och det sägs bl.a. att ”en journalist med insyn i fallet menar att det var Ruben som knäckte gåtan Thomas Quick”.

Det kan vara intressant att jämföra med Thomas Quicks egna ord om saken. I sin bok **Kvarblivelse** skrev han år 1998 så här om mordet på Olle Högbom (s. 174 f.):

”Som jag nämnde igår har jag skrivit ett brev till O.H.:s föräldrar och idag lade jag det på postlådan. Föräldrarna har ju skrivit till mig tidigare, jag läste dessa brev innan jag skrev mitt brev och, osäker om det var rätt av mig eller inte att posta brevet, känner jag att det var riktigt. Jag skrev ordagrant så här:

’Bästa R och K.H

Säter den 19/6 1997

Detta brev är mycket svårt att skriva men jag känner att jag på något sätt vill höra av mig. Det smärta mig djupt att Ni ännu inte fått visshet om vad som hände Er son den ödesdigra kvällen i början av september 1983. Jag har de senaste dagarna funderat mycket över om jag skall be Er komma hit till sjukhuset för att träffa mig. Jag vet inte om detta skulle vara möjligt – skulle Ni orka ett möte med mig, skulle jag orka möta dem som jag gjort så illa? Och skulle polisen tillåta det? Jag vet inte. Jag kan i alla fall skriva detta brev och det är min förhoppning att Ni orkar ta del av det. Jag vill tala om att jag, när semestrarna är över, kommer att göra allt jag förmår för att Ni skall få besked och visshet. Sanningen kommer att smärta men jag har förstått att vissheten kanske kan stå över denna smärta. När verkligheten är känd kan den aldrig göras okänd. Jag var alltså i Sundsvall en onsdagskväll i början av september 1983 och jag mötte O.H. i närheten av läroverket. Jag dödade O.H. på skolgården. Jag skall här inte beskriva händelsen, men jag vill att Ni skall veta att denna händelse växer fram, under kamp och utsäglig sorg och att jag tror att HELA händelsen skall vara framplockad mycket snart.

Jag vet att Ni, R, har skrivit en bok om O.H.:s försvinnande. Jag vill tala om att jag inte har läst den. Jag vet att Ni var närvarande under rättegången i Falun i maj. Ni fick då en bild av mig, mer än den som syns i massmedia. Jag önskar att Ni då också fick en viss förståelse för hur oerhört svårt det är för mig att ta fram de ohyggligheter som jag har orsakat och att detta svåra är en av orsakerna till att det dröjt så lång tid innan ni får/fått besked. Jag är bedrövad över all sorg och lidande jag har orsakat Er. Jag hoppas att dessa korta rader kan kännas som ett viktigt steg till visshet för Er.

Med all högaktning
T.Q.’

Hur kommer O.H.:s föräldrar att reagera på mitt brev? Ja, om detta vet jag inte. Jag kan däremot hoppas att brevet ger dem en trygghet i så måtto att de vet att jag är beredd att ge dem den visshet de under så många år har sökt.

OM JAG ORKAR ... MÅTTE MIN ORK HÅLLA!

När jag pratade med Seppo häromdagen talade han om för mig att undersökningarna i Norge just nu ligger nere på grund av mass medias påträngande närvaro. Man väntar en tid och hoppas därigenom att intresset från media skall svalna så att de i lugn och ro får genomföra de undersökningar som måste göras. Resultatet av dessa måste jag kunna hantera, orka med. Inte minst med tanke på O.H.:s föräldrar.”

--

Så långt alltså Sture Bergwall, som hette Thomas Quick när han skrev dessa ord. Var och en är fri att fundera. Är det en lögnare eller en ångerfull mördare som skriver?

Det riktigt allvarliga med Quickärendet

Det är lätt att tycka att det riktigt allvarliga med Quickärendet är *att det gick som det gjorde*, att sex domar för åtta mord revs upp utan rimliga skäl med de svåra konsekvenser det fick för mordoffrens anhöriga och förtroendet för rättsväsendet, och att villfarelsen blev så omfattande.

Men för min del tror jag att något annat är betydligt allvarligare, nämligen att det inträffade är *ett exempel på en stor svaghet i vårt land*, något som jag nästan är benägen att kalla för en sjukdom. Det är svårt att ge en klar diagnos, att sätta fingret på problemets kärna. Men det handlar om bl.a. konformism, bristande öppenhet, svag motståndskraft, auktoritetstro, skoningslöshet, bristande kurage och dålig respekt för fakta och nyanser. Svagheten har visat sig på senare år inte bara i Quickärendet utan i flera andra affärer och ärenden som har blivit helt eller delvis missbedömda.

Hur kunde domarna mot Thomas Quick resas på det sätt som skedde, med mycket stark uppbackning av medierna och några tongivande personer, trots att fakta ända från början visade med stor tydlighet att processen var missriktad och innehöll grova felbedömningar? Jag tror det berodde på att det budskap som byggdes upp av framför allt Hannes Råstam, Sveriges television och Leif GW Persson fick så stor kraft att det blev ohejdbart med de förutsättningar som rådde. Och med förutsättningar menar jag då särskilt den svaghet i det svenska samhället som jag nyss berörde. Det handlade alltså om bl.a. konformism, bristande öppenhet, svag motståndskraft, auktoritetstro, skoningslöshet, bristande kurage och dålig respekt för fakta och nyanser.

Det svenska samhället kunde inte stå emot.

Men åtminstone ett par andra förhållanden spelade in, dels journalisternas utsatta arbetssituation, dels den tradition av försiktighet som finns bland oss jurister. Många skickliga journalister var sanningen på spåren, jag talade själv med tre sådana (förutom Kristina Hultman och Yrsa Stenius som tog konsekvenserna av sina ställningstaganden och anslöt sig till Öjegruppen). Det var för farligt att gå mot strömmen, man riskerade sitt goda rykte och sin försörjning. Våldigt många jurister förstod hur det låg till med skuldfrågan. Men hos oss finns en stark tradition att respektera rättsliga avgöranden. Och den s.k. oskuldspresumtionen står mycket stark. Man ifrågasätter inte ett frikännande. Den friade må vara uppenbart skyldig, det säger man bara inte när saken väl är rättsligt avgjord.

Det allvarligaste felet begicks hos Riksåklagaren. Om tjänstemännen där hade satt sig ner i lugn och ro och granskat Sture Bergwalls återtagna erkännanden, då hade de upptäckt några saker som de behövde kontrollera en extra gång, och med omsorg. Och hade de gjort det, så hade de snart förstått att de fällande domarna var riktiga med god marginal, och att det därför fanns all anledning att motarbeta eventuella resningsansökningar från Bergwalls sida. Nu gjorde de i stället tvärtom, de stödde resningsansökningarna och ansökte ibland själva om resning. När åklagarna hade bestämt sig hade bollen satts i rullning. Så som systemet ser ut var domstolarna prisgivna. Om åklagaren står på den resningssökandes sida, då blir domstolarna lama. Det såg vi både i hovrätternas resningsprövningar och i tingsrätternas frikännanden när åklagarna lagt ner åtalen. Här måste systemet ändras så att domstolarnas ansvar stärks.

Men det var medierna som befäste den villfarelse som drabbade nästan hela svenska folket. Det blev snabbt till en medial sanning att Sture Bergwall hade blivit oskyldigt dömd. Och den sanningen trummades in i människors medvetande på ett så kraftfullt sätt att det inte fanns något utrymme för motröster. Någon vilja att diskutera de motargument som framfördes fanns inte, i stället slogs de tillbaka med stor kraft. Åklagarna stärktes säkert i sin övertygelse av den kraftfulla medieströmmen; de gjorde verkligen något som var rätt och viktigt. Det blev snabbt svårt att stoppa processen. Inga nyanser fanns, fakta om bevisningen ignorerades eller förbisågs. Alla som trodde på budskapet om rättsskandalen var på rätt sida, alla andra på fel.

Efteråt har många börjat fundera. Sammanställningar av bevisningen har väckt tvivel, för ingen kan komma till någon annan slutsats än att den ser mycket stark ut vid ett lugnt och nyktert betraktande. Andra saker har hänt som skapat osäkerhet, som t.ex. Justitiekanslerns beslut att avslå Bergwalls ansökan om skadestånd. Varför går han då inte till domstol och håvar in sina lätta femton miljoner kronor? – Men så många hade tagit ställning med sådan fermitet och övertygelse att det även i detta läge var svårt för eventuella motröster att komma fram. Konformismen, rädslan, den bristande respekten för fakta fick genomslag även när tvivlen började växa. Det blev nästan som i diktaturländer; den eventuella hemska sanningen borde inte komma fram.

Jag tror att en villfarelse som den om Quick kunde uppstå i Sverige därför att vi har försummat viktiga saker i vårt land, bl.a. sådant som rör förutsättningarna för en öppen, tillåtande och intellektuellt hederlig debatt. Villfarelsen hade inte kunnat inträffa i t.ex. dagens Frankrike eller USA. Men jag tror också att villfarelsen hängde samman med den omständigheten att vi är ett ganska litet land. Några röster blir lätt starkt dominerande. Konsensus skapas snabbt. Den som går emot blir en irriterande faktor som slås bort.

När vi så småningom ska summera Quickärendet måste vi göra ett rejält omtag i vårt samhälle, ett omtag som stärker oss mot framtida allvarliga villfarelser och missuppfattningar. Det blir vår viktigaste läxa. Och vi behöver analysera problemen ordentligt i forskning och debatt.

Hur stärker man ett samhälles förmåga att stå emot tokigheter? Det räcker tyvärr inte med yttrandefrihet.

Söndagsbetraktelse nr 267 (200705)

Min tredje begravning på fem veckor. Den här gången Bo Wahlstrand, min käre kamrat från en gemensam fotbollsledartid 1981–87. En underbart god och hjälpsam människa som alltid såg möjligheter och aldrig sa nej. Som det var fantastiskt att slå en signal till, för att han alltid verkade glad att man ringde. Eriksbergskyrkan och Gamla kyrkogården i Uppsala, restaurang Plock i Dragarbrunn.

Förr kunde jag inte läsa med i Fader vår. För jag trodde verkligen inte på en Gud i himmelen, och då vore det väl hyckleri. Men nu läste jag med, som jag har gjort på senare år. Inte för att jag tror på en Gud i himmelen. Men för att bönen är vacker och ger gemenskap. Man skapar ett litet konstverk tillsammans där i kyrkan, kring något som är viktigt.

Men är det inte fel ändå att läsa orden så som de är skrivna? Det står ju så här, i den

översättning som alltså används för det mesta:

Fader vår som är i himmelen,
helgat varde ditt namn.
Tillkomme ditt rike.
Ske din vilja,
såsom i himmelen så ock på jorden.

Vårt dagliga bröd
giv oss i dag.
Och förlåt oss våra skulder,
såsom ock vi förlåta
dem oss skyldiga äro.

Och inled oss icke i frestelse,
utan fräls oss ifrån ondo.
Ty riket är ditt.
Och makten och härligheten,
i evighet. Amen.

Nej, jag tycker inte det är fel att läsa så. För vi som inte tror på en Gud i himmelen kan läsa orden symboliskt. Vi som tror på kärleken, nåden och förlåtelsen, som vi kan kalla Gud om vi vill, vi önskar oss något tillsammans. Något som vi behöver kraft för att göra.. Och vi kan tänka att det vi egentligen menar är det här:

Kärlek och nåd,
grip in i våra liv.
För undan det onda
och läk det som gått fel
hos människorna på jorden.

Låt alla få sin del
av det som vi kan skapa.
Förlåt oss våra skulder,
så som vi ska förlåta
dem som är i skuld till oss.

Och gör oss generösa,
och fräls oss ifrån ondo.
För jorden bär vårt liv.
Och makten och härligheten,
i evighet. Amen.

Söndagsbetraktelse nr 268 (200712)

Vad är det som gör att man trivs så bra att samtala med vissa personer, betydligt sämre med andra? Det handlar naturligtvis om många olika saker, som t.ex. hur intresserad, intressant, kunnig, engagerad och trevlig personen är. Det för mig allra mest avtändande är om personen är påtagligt självcentrerad med upprepat skryt eller påtagliga försök att på olika sätt göra sig intressant.

Jag har rört vid den här frågan tidigare (se Söndagsbetraktelser nr 100 och 124). Att jag nu återvänder till den beror på, dels att den intresserar mig ovanligt mycket, dels att jag fick en ny insikt häromdagen. Jag talade om en svaghet som jag själv har, först med en person en kväll och sedan med en annan person en annan kväll. Svagheten att jag alltför lätt blir otålig och dessutom då ofta otrevlig.

Personen den första kvällen lyssnade intresserat och ställde ett par ganska bra frågor. Personen den andra kvällen lyssnade också intresserat, ställde också ett par ganska bra frågor och fortsatte sedan med att berätta att han hade ungefär samma svaghet och gav ett par exempel. Vi kunde jämföra erfarenheter på ett intressant sätt.

Efteråt tänkte jag en del på hur mycket bättre det andra samtalet hade blivit, och att det i stor utsträckning berodde på att den personen hade varit villig att prata om sin egen svaghet när jag hade gjort det.

Jag undrar om inte detta är en generellt giltig sanning, att man ofta trivs bra i sällskap med dom som är öppna med sina egna svagheter.

Söndagsbetraktelse nr 269 (200719)

Ska den som är obotligt sjuk och har kort tid kvar att leva kunna få hjälp att begå självmord?

Frågan väcker starka känslor och nu har den blivit aktuell igen. Staffan Bergström hjälpte den svårt ALS-sjuka Per Maritz att dö i tisdags. På fredagen publicerade Dagens Nyheter en debattartikel i saken. Den är undertecknad av 88 personer, bl.a. Staffan Bergström och mig. Vi skriver att regeringen bör tillsätta en utredning om saken. Artikeln sändes till DN den 23 juni, innan Staffan hade hört talas om Per Maritz.

De argument som anförs emot en rätt för människor att få hjälp att avsluta sina liv är främst de här:

1. Där det finns god tillgång på palliativ vård finns inget behov av dödshjälp.
2. Dödshjälp kan leda till att förtroendet för vården minskar.
3. Det är omöjligt att helt säkert veta att patienten verkligen är dödssjuk.
4. Det är omöjligt att säkert veta att patienten verkligen vill dö.
5. Även om patienten verkligen vill dö är det inte säkert att denna vilja är bestående.
6. Det finns en risk att patienter ber om dödshjälp för att inte vara en börda.
7. Människosynen i samhället kan förändras om dödshjälp tillåts.
8. Om dödshjälp legaliseras kommer praxis att utvidgas till alltfler patientgrupper.
9. Dödshjälp innebär särskilda risker för sårbara grupper.
10. Dödshjälp kan misslyckas.
11. Dödshjälp är en börda för personalen.
12. Livet är okränkbart och därför är det alltid fel att avsluta ett människoliv.

Argumenten för en rätt till assisterat självmord är främst dessa:

1. Människor bör själva få bestämma när de ska dö.
2. Det finns situationer där palliativ vård inte räcker mot t.ex. smärta och ångest.
3. En sådan rätt kan höja livskvaliteten och känslan av värdighet i slutet av livet.
4. Det ger en trygghet att veta att man kan slippa ett svårt, kanske outhärdligt lidande.
5. Döden för den som får hjälp kan göras helt smärtfri.
6. En sådan rätt kan för många göra att de slipper överväga ett kanske otäckt självmord.

7. Det finns ett starkt stöd i landet för en utvidgad rätt till dödshjälp.
8. I flera länder ses det som en mänsklig rättighet att kunna få hjälp att dö.

Alla dessa argument har betydelse och avvägningen mellan dem är ovanligt komplicerad. Om vi ska införa en möjlighet till dödshjälp i Sverige måste vi se till att det finns trygga garantier för att patienten verkligen vill dö. Det är det viktigaste av allt. Vi kan t.ex. kräva att minst två av varandra oberoende läkare intygar patientens verkliga vilja. Patienten måste självfallet kunna ändra sig när som helst, och det bör vara patienten som bestämmer när livet ska avslutas och som själv företar den avgörande handlingen. För sjukvårdens personal får det inte finnas något tvång att medverka.

Genom en utredning kan vi få klarlagt om en ordning med dödshjälp kan göras helt trygg. Det kan vi få veta genom att studera erfarenheterna i t.ex. USA, Kanada, Australien och Schweiz.

Något ”sluttande plan” får det inte bli fråga om. Vi måste se till att garantierna för patientens bästa bevaras fullt ut. Det kan lagstiftaren se till.

Om vi kan känna oss helt trygga, då bör vi kunna införa en ordning som innebär att vi tillgodoser viljan hos de personer som är säkra på att de vill dö. Kanske för att de lider svårt. Kanske för att de fruktar ett slut som innehåller outhärdliga plågor, eller som känns djupt ovärdigt. Kanske för att de helt enkelt vill bestämma själva när livet ska vara över.

Söndagsbetraktelse nr 270 (200726)

Är ett samhälle eller en stad på dekus om hälften av det som tidigare var butikslokaler står tomma?

Jag är i Kisa när jag skriver det här, det samhälle där jag bodde mina första 18 år i livet (1950-68). Kisa är centralort i Kinda kommun i södra Östergötland och har ungefär 3 800 invånare.

När jag bodde här på 50- och 60-talen fanns det ungefär 60 butiker o.d. i centrala Kisa, nu är det ungefär 30. Flera av de hus som tidigare hade butiker i gatuplanet har i dag lägenheter eller kontor där. I många fall ser det lite tomt ut. Det är lätt att ställa sig frågan om det betyder att Kisa är på väg utför.

Men vad är det egentligen som har försvunnit? Jo, i dag finns det inte någon bokhandel, färgaffär, järnaffär, leksaksaffär eller fotoaffär i samhället. Antalet klädaffärer, mataffärer, kaféer, kiosker, blomsteraffärer, banker, sybehörsaffärer och möbelaffärer har minskat. Men det finns fler frisörer, restauranger och träningsföretag. Och till skillnad från 1960 finns det ett systembolag.

Minskningen av antalet butiker o.d. beror mest på den koncentration som har skett till större enheter och varuhus, på lönsamhetsproblem till följd av ökad konkurrens från städer och e-handel, och till ändrade konsumtionsvanor.

Kisa är inte på dekus, snarare tvärtom faktiskt.

Antalet invånare i samhället är lite högre än för ca 60 år sedan och har även ökat de

senaste tio åren. Bostäder finns och står sällan tomma. Villor och flerfamiljshus ser mestadels fina ut. Skolor, förskolor och lekplatser finns, liksom goda kommunikationer, ett bibliotek, en polisstation, en läkarstation, en bank, försäkringsbolag och tandläkare. Och kanske viktigast av allt: det finns några ganska stora arbetsgivare på orten. I utkanterna av samhället finns åtskilliga verkstäder och fabriker.

Så Kisa ligger betydligt bättre till än många andra orter. Det verkar som om t.ex. Hagfors, Skellefteå, Kristinehamn och Dorotea behöver kämpa mer.

Visst kan man få intrycket, när hälften av det som har varit butikslokaler används till annat, att samhället tillhör förlorarna. Men det behöver absolut inte vara så, och Kisa är ett tydligt exempel på motsatsen. Dessutom är det väldigt trevligt där, precis som det var för 60 år sedan.

Guschelöv, som vi öschöttar säger.

Söndagsbetraktelse nr 271 (200802)

Alldeles i slutet av februari fick jag något i högra ögat. Det var irriterat och gjorde lite ont ibland. Jag tänkte först att jag nog hade smittats av den ögoninfektion som lilla Sally (1 år) hade mot slutet av vår resa till Brasilien. Men det kändes inte som en infektion, utan som om något hade kommit in i ögat.

Ordination efter kontakt 1 med vårdcentralen (läkarbesök): Salva. Hjälpte inte.

Ordination efter kontakt 2 med vårdcentralen (tel. med läkare): Ögondroppar. Hjälpte inte.

Ordination efter kontakt 3 med vårdcentralen (läkarbesök): Ögondroppar. Hjälpte inte. (Denne läkare såg något i ögat och ville remittera mig till ögonkliniken på Akademiska sjukhuset, men där vill man att jag först skulle pröva droppar mot torra ögon.)

Efter kontakt 4 med vårdcentralen (tel. med sköterska som talade med läkare): Remiss till ögonkliniken.

Vid kontakt 5 med sjukvården = besök på ögonkliniken i fredags: Läkaren lyste i ögat och såg en liten vit plastbit på hornhinnan. Han plockade bort den efter bedövning och visst besvär. Tjoho!

Fem månader med en liten plastbit i ögat. Inte mycket att skriva en söndagsbetraktelse om. Men lite intressant kanske det blir om jag säger att jag (som är ovanligt känslig för smärta och irritation) lärde mig lite tålmod av det här, möjligen därtill hjälpt av coronakrisen som ju gör att man förstår att ett irriterat öga inte är mycket att bråka om.

Så själva betraktelsen får bli att man kan öva upp sin förmåga att stå ut med smärta och irritation. (Att stå ut med *frustration* har jag lärt mig sedan tidigare.)

Söndagsbetraktelse nr 272 (200809)

Att resa utomlands i coronatider är som alla vet inte någon självklarhet, snarare tvärtom. Jag fick ställa in en länge planerad resa till Hongkong i juli, dessutom en resa till Split i maj. Utläggen för boende har jag fått återbetalda, utläggerna för flygresor inte – i varje fall inte ännu.

Men när Grekland öppnade sina gränser för bl.a. oss svenskar i slutet av juli blev det en resa till Kreta. Och här är det precis som vanligt (säger jag som bara har varit här en gång tidigare ...) med skön sol, härliga havsbad, fantastiska vyer och vänliga människor. Att smittan lurar bakom knuten påverkar resan framför allt genom 1. att grekiska staten kräver att resenärerna fyller i en detaljerad s.k. PLF (passenger locator form) och 2. att man då och då måste bära munskydd. Det senare gällde under hela flygresan, och här på Kreta måste man dessutom ha munskydd i affärer.

Jag ska inte ge mig in i munskyddsdebatten, bara konstatera att de små trasorna är rätt så jobbiga att ha för munnen under mer än en kortare stund. Framför allt för att det blir varmt och svettigt. Men det är förstås sånt man får tåla.

Tio restauranger har vi hittills betygsatt på en skala från 1 till 10. Den bästa har fått 7,25, så vi har ännu inte haft någon riktig hit även om restaurangerna genomgående är rena och trivsamma, utsikten ibland fantastisk, servicen vänlig och maten god.

Betyg sätts även på bad i havet, fyra hittills. Där har konkurrensen varit hård med en eller två riktiga höjdare. Elafonisos på sydvästra spetsen av ön är fantastiskt men väldigt folkfullt (7,25). Allra bäst har hittills varit stranden i en liten vik i Stavros på halvön Akrotiri längst i norr. Inga vågor, härlig sand, inte så många människor, underbart vackert, lagom långgrund. Det blev 8,5. Akrotiri är för övrigt mycket väl värt en rundtur med bl.a. fantastisk utsikt mot Chania, Kretas näst största stad. Där är kvällarna i hamnen (med restauranger, små affärer, hästdroskor, en moské och en fyr) betagande.

Att resa i coronatider innebär förstås ett visst risktagande. Men annars är det lika härligt som vanligt.

Söndagsbetraktelse nr 273 (200816)

Nasrin Sotoudeh är en iransk jurist och frihetsaktivist, 57 år gammal. Hon har dömts till fängelse i sammanlagt 38 år och ett stort antal piskrapp för bl.a. ”brott mot den nationella säkerheten” i sitt land. Nu har hon inlett en hungerstrejk mot de politiska domarna i Iran.

Tidigare har jag skrivit om Loujain al-Hathloul, en 30-årig saudisk litteraturvetare som är fängslad i sitt hemland Saudiarabien för att ha ”undergrävt statens säkerhet”, ”konspirerat med främmande element” och ”brutit mot de religiösa och nationella normerna”. Och om Yasaman Aryani, 24, som protesterade mot det iranska slöjtvånget genom att dela ut pappersblommor i en tågagn för kvinnor och dömdes till fängelse i nio år och nio månader. Hon dömdes för att ha ”uppmuntrat och möjliggjort moralkorruption och prostitution”. (Se söndagsbetraktelse 250.)

I länder som Iran och Saudiarabien sker detta i dag. Gång på gång på gång. Modiga människor fängslas för att de arbetar för frihet. Staterna bryter effektivt och ohämmat mot den mest grundläggande friheten av alla, att yttra sig fritt. Och vi kan inget göra. Vi läser en notis i tidningen, bryr oss kanske lite grand, men går vidare.

Människorättsorganisationer försöker agera på olika sätt. Företrädare för några av världens regeringar protesterar. Ibland går det så långt som till internationella sanktioner mot den diktatoriska staten och dess företrädare. Men Nasrin Sotoudeh, Loujain al-Hathloul och Yasaman Aryani sitter kvar i sina fängelser. Det är i praktiken tillåtet för stater att kränka grundläggande friheter och mänskliga rättigheter hur grovt som helst så länge det sker inom statens gränser.

Det finns inget att göra.

Men man kan inte låta bli att fundera över vad som möjligen skulle kunna göras ändå. Det har många gjort tidigare, förstås, men det hindrar inte att var och en av oss försöker. För det är fullkomligt orimligt att frihetssträvande modiga människor sitter fängslade för att de vågat göra det som är rätt.

Många av skurkstaterna har ett omfattande ekonomiskt samarbete med företag i de delar av världen som står för frihet. Om många av dessa företag skulle göra NÅGOT för att visa att de bryr sig om yttrandefriheten i t.ex. Iran och Saudiarabien, då kanske det kunde betyda en del för dessa staters vilja att öka friheten, kanske rentav hålla på yttrandefriheten så länge den utövas fredligt?

Kanske. Låt oss välja Iran och Saudiarabien bland alla länder som grovt kränker yttrandefriheten. Jag utmanar därför alla företag som på olika sätt är verksamma i, eller har kommersiella avtal med, Iran eller Saudiarabien. Jag uppmanar företagen att göra NÅGOT för att visa att de bryr sig om yttrandefriheten i dessa länder.

Och eftersom jag liksom Nasrin Sotoudeh är jurist, och eftersom jag högaktar henne och hennes mod, väljer jag henne som exempel när jag frågar svenska jurister om de vill visa sin solidaritet med henne.

Man skulle kunna tänka sig detta: På söndag, den 23 augusti kl. 12.00, inleder vi svenska jurister en "hungerstrejk" till stöd för vår fängslade och piskade kollega Nasrin Sotoudeh. Det blir en "stafetthungerstrejk" där vi står två i taget, i ett dygn var, utanför Riksdagshuset i Stockholm. Strejken pågår i en månad, till den 23 september kl. 12.00.

Vi hungerstrejkar till stöd för Nasrin Sotoudeh som företrädare för alla modiga människor i bl.a. Iran och Saudiarabien som sitter fängslade för att ha yttrat sig för frihet. Som bl.a. Loujain al-Hathloul och Yasaman Aryani har gjort. Och vi uppmanar alla företag som på olika sätt är verksamma i, eller har kommersiella avtal med, Iran eller Saudiarabien att göra NÅGOT för att visa att de bryr sig om yttrandefriheten i dessa länder.

Finns det tillräckligt intresse av en sådan aktion?

De svenska jurister (inkl. juriststudenter) som vill delta i en sådan månadsång stafetthungerstrejk utanför Riksdagshuset i Stockholm kan anmäla sig till mig, antingen på Facebook i anslutning till denna söndagsbetraktelse, eller på min mejladress (glambertz@hotmail.com). Anmäl gärna vilket dygn ni i så fall vill strejka, så gör jag upp en lista. Ge mig era mejladresser.

Söndagsbetraktelse nr 274 (200823)

Förra söndagen inbjöd jag till hungerstrejk. Den skulle vara till stöd för den iranska juristen Nasrin Sotoudeh, fängslad på 38 år för sitt arbete för frihet i Iran. Och för andra modiga människor som sitter fängslade för sådant arbete. Strejken skulle också vara en uppmaning till företag som på olika sätt är verksamma i Iran eller Saudiarabien att göra något för att visa att de bryr sig om friheten i dessa länder.

Jag hoppades att minst 62 svenska jurister skulle ansluta sig. Men det blev bara knappt 20, så jag avblåste strejken.

Nasrin Sotoudeh, Loujain al-Hathloul, Yasaman Aryani och många andra sitter kvar i regimernas fängelser för att de är personer som vågar, som offrar sig i arbetet för frihet.

I veckan fick den ryske oppositionsledaren Alexander Navalnyj tas in på sjukhus efter misstänkt förgiftning. Han kämpar för sitt liv. Det är bara fem år sedan den tidigare oppositionsledaren Boris Nemtsov mördades i närheten av Kreml. Inte många lär tro något annat än att makthavarna i Kreml, med Vladimir Putin i spetsen, ”godtar” dessa attacker.

De regimer som inte tillåter opposition i sina länder kan i praktiken agera hur de vill mot sina motståndare. Långvariga fängelsestraff, mord eller dödshot, det är bara att välja. Protester från organisationer och vissa stater ignoreras.

Men ibland händer det. Som i Belarus, också nu i veckan. Lukasjenkos dagar är räknade. När tillräckligt många människor har tröttnat på förtrycket blir det svårt att hålla emot. Ceausescu i Rumänien är bara ett av många tidigare exempel.

Är det då bara det som hjälper? Att folket reser sig? Nej, det finns många andra sätt. Dyker det upp en ledare som Michail Gorbatjov finns det stora möjligheter till avgörande förändringar inifrån. Sovjetväldet föll, med Berlinmur och allt. Det är det viktigaste som har hänt i världen under vår livstid.

Ibland kan påtryckningar och opinionsyttringar utifrån bidra. Inte ofta, men ibland. Och vi som lever här utanför måste försöka hjälpa till, dra våra strån till stacken.

I Uppsala och Stockholm har vi bildat en Studiegrupp för Grundläggande Friheter. Vi hoppas kunna dra något litet strå till den mest angelägna stack som finns, möjligen näst klimathotet.

Söndagsbetraktelse nr 275 (200830)

När man deltar i en diskussion kan man ibland slås av den stora spännvidden mellan de bästa argumenten och de sämsta. Men också av den stora skillnaden mellan olika förhållningssätt. Den ene avfärdar alla argument som utmanar den egna uppfattningen. Den andre lyssnar och prövar, letar motargument och väger. Den tredje håller med de övriga så gott som möjligt, jämkar och försöker medla.

De senaste månaderna har jag deltagit i offentliga diskussioner om bl.a. läkarassisterat döende, förtal av påstådda våldtäktsmän, Quickärendet (förstås) och Palmemordet. Och med min läggning åt systematiserandet har jag förtecknat några slutsatser:

Fem regler om ett gott förhållningssätt i diskussioner

1. Ha inte en förutfattad mening. Var i stället öppen och nyfiken inför alla goda argument.
2. Låt dig inte styras av personers auktoritet. Lyssna och försök förstå, men bilda dig en egen uppfattning baserad på sakargument. Håll på din integritet.
3. Utnyttja inte din egen personliga auktoritet eller position.
4. Använd enbart relevanta argument. Ansträng dig att inte missförstå.
5. Var uppmärksam på andras brott mot 1–4, men bryt ändå inte själv mot dessa regler.

Det bryts mot framför allt p. 1 och p. 4.

Söndagsbetraktelse nr 276 (200906)

Hur länge sedan är det som radions och tv:s nyhetssändningar alltid började med de viktigaste nyheterna för att följas av fördjupningar? 20 år? 30? Det spelar kanske ingen roll, och om man vill går det ju att ta reda på. Men denna betraktelse är av karaktären ”det var bättre förr”. För det var det – såvitt gäller nyhetssändningar.

Visst måste det väl vara mycket bättre för lyssnarna och tittarna att först få veta det viktigaste som har hänt för att sedan själva kunna avgöra om de ska lyssna resp. titta vidare på de fördjupande inslagen? Och om det är bättre för tittarna, borde det då inte vara så? Jag kan förstå att det är trevligare för nyhetsproducenten att ha med publiken genom hela programmet, men det borde väl inte vara avgörande?

Själv lyssnar jag ofta på 9-nyheterna och 23-nyheterna på radion och tittar på sena Rapport på tv (ofta på Play). Oftast ser jag även på någon av de långa nyhetssändningarna och lyssnar på någon av de längre Eko-sändningarna, för visst är fördjupningarna i regel värdefulla. Men jag gillar inte att ”tvingas” se t.ex. en intervju med någon politiker som berättar om sitt partis uppfattning i en fråga innan jag får veta vad som har hänt av vikt i världen.

Jag stod frågande redan när ändringen infördes. Och inte någon gång har jag förstått vad den var bra för.

Ursäkta detta lite magsura inlägg. Jag lovar att nu inte skriva någon detvarbättre-för-betraktelse på länge.

Extrabetraktelse om 9/11

I dag är det 19 år sedan 9/11, det oerhörda terrorangreppet mot USA då de båda tvillingtornen på södra Manhattan rasade och tusentals människor dödades.

Vilken är den viktigaste lärdomen av 9/11? Tyvärr är det nog att vi bör försöka undanröja orsakerna till terrorismen.

Tyvänn? Ja, för det betyder ju att terroristerna på sätt och vis vann.

Man kan känna sig splittrad för mindre.

Det här är en av många mycket se- och tänkvärda filmer från den där förmiddagen i New York, den 11 september 2001:
<https://www.youtube.com/watch?v=SMDkvJRHaNM>

Söndagsbetraktelse nr 277 (200913)

En ovanligt viktig fråga i mänskligt umgänge är om man får berätta det som man har fått veta i förtroende av någon. Den enkla frågan är förstås nej. Någon säger ”jag älskar egentligen inte min fästmo, men det får du inte berätta för någon”. Eller ”jag körde rattfull i går, men du får inte berätta det”. Självklart berättar man inte. Det vore moraliskt fel, ett brott mot en grundregel för mänskligt umgänge.

Men så lätt är det inte alltid. Ibland är det oklart om man får berätta eller inte (1). Andra gånger kan man ha en moralisk skyldighet att berätta för åtminstone någon (2). Och för sin partner kanske man är van att berätta allt, och man utgår från att det går an (3).

De vanligaste och viktigaste fallen är när det är oklart om man får berätta. En vän X säger t.ex. att en gemensam vän Y har betett sig illa eller visat sig generande okunnig. Får man föra det vidare till Z? Får man ta upp det med Y – kanske skämtsamt, kanske kritiskt, kanske för att ge ett gott råd – och säga att X har berättat? Eller kanske att ”jag har hört att”?

En annan sorts situation är att en bekant kvinna A säger att hennes manlige chef B flörtar med henne på ett sätt som hon inte gillar, eller att B kan vara på väg att förlora sitt jobb på grund av osämja med sin chef. Får man föra sådant vidare till C? Får man nämna det för B, som vi kan anta att vi känner?

Det avgörande måste rimligen vara vad man kan anta om hur den som har berättat ställer sig. Har X resp. A något emot att man för informationen vidare till Z eller Y (om det dåliga beteendet resp. okunnigheten) resp. C eller B (om flörtandet resp. jobbförlustrisken)? Är svaret ja ska man inte säga något, är det nej kan man prata fritt. I tveksamma fall bör man utgå från att svaret är ja och att man alltså inte ska föra informationen vidare. (Självfallet kan det vara så att X resp. A inte har något emot att man berättar för Z eller C men däremot för den som informationen rör, Y resp. B.)

Regeln för dessa fall skulle då vara:

Det som någon säger i förtroende ska du inte föra vidare. Om du är osäker på om du får föra det vidare eller inte, och till vem, ska du ta det säkra före det osäkra och inte berätta.

Men hur är det när man själv är Y eller B, alltså den som X resp. A har ”skvallrat” om? Häromdagen sa en god vän till mig att en person X hade sagt att jag hade gjort något som X tyckte var fel. Jag försvarade mig i samtalet med min gode vän och sa att ”det stämmer inte, jag gjorde inte så”. Och jag blev lite irriterad på X. Men efteråt kom jag att tänka på att min vän enligt den nyssnämnda regeln kanske inte borde ha berättat för mig vad X hade sagt. För det kanske inte X hade velat. Och då blev jag lite irriterad på

min gode vän i stället.

Men hade jag verkligen anledning att bli irriterad på min gode vän? Han gav ju mig ett förtroende, kanske på bekostnad av X om han faktiskt inte borde ha berättat vad denne sa. Borde jag verkligen ”bevaka X intressen” i ett sådant fall?

Svaret är nog nej, jag hade inte anledning att bli irriterad. Men möjligen kunde min gode vän vara betjänt av ett gott råd angående förtroenden. Å andra sidan: Man ska i princip inte vara förnumstig och i onödan ge råd som människor inte har bett om (se betraktelserna nr 71 och 255).

Men kanske är jag lite försiktig med vad jag själv berättar för min gode vän framöver.

Söndagsbetraktelse nr 278 (200920)

I dag är betraktelsen en språkspalt. Den som är ointresserad av svenska språket kan sluta läsa.

1. Vi är vana vid att ord kan betyda olika saker. Som man, brott, fluga, bord, visa, rätt, samhälle, tro, ordning, tappa, slipad, slapp, lös, spricka, inlägg, hopp, moralisk, kränkning och så vidare och så vidare.

Oftast innebär det inte något problem. För man vet vad som avses. Och skulle det bli något missförstånd så gör det i regel inget.

Men det finns en del ord som kan ställa till det. Ett sådant är ”respektera”, det har jag nyligen sett ett par exempel på. Vad betyder det egentligen när man säger ”jag tycker du bör respektera hennes val”? Betyder det att man bör **visa respekt** (aktning) för henne som person och därmed för hennes val, eller betyder det att man bör **acceptera** det val hon gjort utan att kritisera henne för det?

Ordet respektera kan uppenbarligen ha båda dessa betydelser. Att detta kan skapa olyckliga missförstånd beror på att den första betydelsen har något negativt i sig – ska man behöva visa respekt nu också! – medan den andra är neutral. Fordrar respekt gör man ofta i ett hierarkiskt eller rentav diktatoriskt sammanhang, medan accepterandet / hänsynstagandet hör ett vänligt samhälle till.

Ett gott råd kanske kan vara, för den som vill använda ordet i den milda betydelsen, att i stället säga ”acceptera” eller ibland ”ta hänsyn till” och, för den som hör ordet, att tolka det snällt.

2. Ett annat lite jobbigt ord är ”misstänkt”. Det betyder ”som misstänks” eller ”som väcker misstankar”. Säger man att någon är misstänkt för ett brott avser man ”som misstänks”.

Men här blir det ibland problem. För när det gäller brottsmisstankar används ordet ”misstänkt” även i situationer där det står helt klart att det var personen i fråga som ”gjorde det” och där frågan bara är om det var brottsligt eller inte. Under coronavåren blev t.ex. den ansvarige för ett äldreboende ”misstänkt” för vållande till annans död genom att inte ha agerat tillräckligt aktsamt mot smittan. Det var helt klart vad hon hade

gjort, och frågan var bara om det var så oaktsamt att det var brottsligt. I ett annat exempel blev en bilförare "misstänkt" för vårdslöshet i trafik när det var helt klart hur han hade kört och frågan bara var om det var en oaktsamhet som var brottslig.

Det här stör kanske inte några andra än oss jurister. Men åtminstone de som är noga med orden undviker att säga "misstänkt" om den vars agerande är klarlagt.

Men hur ska man då säga? Vad ska man kalla den som DEFINITIVT har gjort något som KANSKE är brottsligt?

Om man inte vill ägna sig åt ganska krångliga omskrivningar med "ifrågasatt" e.d. finns det nog (tyvärr) inget bättre än "misstänkt".

Ibland räcker språket inte till. Jag misstänker att man får respektera det.

Söndagsbetraktelse nr 279 (200927)

"Hur svårt kan det vara?" Jag försöker låta bli att säga så. För frågan är ofta kritisk på ett lite otrevlig sätt, och sådant bör man ju avhålla sig från.

Men ibland är frågan kanske inte så otrevlig ändå. Så kan det vara om den inte drabbar någon enskild person utan snarare en myndighet, en tidning, ett företag eller en organisation. Då kan det dessutom vara så att frågan är särskilt befogad.

När man flyger ska personalen lämna diverse meddelanden. Om flygtider, säkerhetsföreskrifter, destinationsinformation och numera coronarestriktioner. Informationen lämnas i regel på engelska och något annat språk, varvid engelska oftast inte är personalens modersmål. Av någon anledning tycks man tro att det är bra att prata lika fort på engelska som på det egna språket. Med påföljd att det ofta är väldigt svårt att förstå det som sägs på engelska. Det går för fort helt enkelt, flygpersonalen kan inte tala tydlig engelska i den farten. Det kanske låter lite proffsigt, men det går inte att förstå.

Visserligen vet man ungefär vad som ska sägas, för det är nästan alltid samma saker. Men det hindrar ju inte att det är bra om man förstår. Någon gång kan det dessutom vara viktigt.

På flygplatserna är det aldrig problem. Högtalarrösterna där är alltid tydliga.

Så flygbolagen borde instruera sin personal att TALA TYDLIGT snarare än fort, och då särskilt på språk som inte är den talandes modersmål. Detta borde faktiskt vara en självklarhet.

Hur svårt kan det vara?

Söndagsbetraktelse nr 280 (201004)

Filmen "Quick" kom sommaren 2019. Jag har av olika anledningar inte sett den förrän nu. Den driver tesen att domarna mot Thomas Quick var en rättsskandal. Som många vet är jag helt säker på att det inte var så. Och då blir det lite konstigt att koncentrera sig

på filmens kvaliteter i övrigt.

Nu visade det sig att filmen är ganska bra om man försöker bortser från just det där – att dess grundtes är en bluff. Skådespelarprestationerna är nästan genomgående bra, och filmen är skickligt berättad. Det finns naturligtvis en del lögner i den, som exempelvis när det rån som Sture Bergwall begick 1991 beskrivs. Men annars är det mycket som i huvudsak är riktigt, om än dramatiserat med den konstnärliga friheten som grund.

Men vad är det då egentligen för fel? Om den driver en bluff så måste den väl också vara lögnaktig?

Ja, det är den. Men på ett ganska elegant sätt. Det är nästan så att man inte upptäcker vad den gör. Nämligen utelämnar all bevisning. Den låtsas som om det enda som fällde Quick var hans erkännanden och några benbitar som vid omprövningen visade sig vara plast. Och den framställer det så att alla som jobbade med utredningen bortsåg från det faktum att det egentligen var lätt att avslöja Quicks erkännanden som falska. Enligt filmen alltså. Ganska elegant som sagt.

Men tittar man på all den bevisning som fanns (och finns) och som inte berördes i filmen, då ser man att man ”glömde bort” $10 + 11 + 11 + 7 + 14 + 12 + 21 = 86$ bevis eller indicier och 16 omständigheter som påverkar bevisvärderingen avseende alla åtta mord. Drygt 100 omständigheter sammanlagt alltså. Som man inte tog upp. Inte ens de allra viktigaste. Och då kan man ju manövrera sig förbi sanningen.

För den som vill se vilka bevis och omständigheter i övrigt som filmen tappade bort har jag satt ihop en PM som så enkelt och översiktligt som möjligt redovisar de bevis som faktiskt fanns. Och finns.

Promemorian finns här: http://goranlambertz.se/book-extra/pm-med-oversiktlig-sammanstallning-av-bevisningen-i-alla-malen/?preview_id=5262&preview_nonce=1487ec7626&preview=true

Söndagsbetraktelse nr 281 (201011)

Jag har nyss läst Peter Englunds bok Söndagsvägen. Den handlar om mordet på en 18-årig ung kvinna, Kickan Granell, i ett radhus på Söndagsvägen 88 i Hökarängen i juli 1965. Och den handlar om polisutredningen och domen. Men också om hur det var i Sverige och världen på 1960-talet. Och om hur livet kunde vara.

Det är en utomordentligt fin och läsvärd bok. Om jag ska fatta mig kort har den (som jag ser det) framför allt dessa tre kvaliteter:

1. Den är en sann, levande och spännande beskrivning av brottet, utredningen, vissa intressanta händelser, domen och mördaren. (Även om Friedrich Wagner inte dömdes för mord, utan för grov misshandel och grovt vållande till annans död, tycker jag att ordet mördare kan användas.) True crime av bästa sort.

2. Den är en mycket levande och sann beskrivning av tiden och tidsandan. Man kan känna sig förflyttad till 60-talet, som var min ungdomstid och är väldigt levande i mitt minne.

3. Den innehåller mycket intressanta funderingar kring hur hatbrott och hatbrottslingar uppstår.

Det sistnämnda vill jag reflektera lite kring med hjälp av ett citat ur boken (s. 287 f.):

”Jag tänker att om Wagner levat idag hade han nog inte suttit där och skrivit sida på sida med halvt begripliga planer och infall, han hade troligen suttit i återskenet från sin dator och funnit tröst, inspiration och eggelse i något forum eller liknande ekokammare på nätet, och där filterbubblat sig fram till någonting, en idé, ett slagord, en sak, något stort, som skulle tillåtit honom att inte bara bortförklara sina misslyckanden utan även låta dessa fiaskon subsumeras i detta Stora och på så vis glorifiera dem. Och jag föreställer mig att om Wagner levat idag hade han nog inte suttit för sig själv och blandat ansiktsfärg, han hade möjligen suttit för sig själv och blandat konstgödsel och ammoniak och diesel och myrsyra och vad det nu är, eller riggat gasoltuber på något halvklantigt vis, eller kanske hade han bara stulit en lastbil och trampat på gasen. Wagners tankevärld 1965 rymmer alla de element som går att finna hos dagens Incelmän: bitterheten, kvinnohatet, självömkandet, självföraktet, rasismen. Det är bara tiden som förändrats, kontexten.”

Detta är så klokt skrivet. Och egentligen räcker det väl för mig att göra Peter Englund's betraktelse till min egen. Kanske kan jag tillägga att vi måste förstå att hatet och bitterheten kan mildras av att få utlopp. Och att vi inte minst därför måste göra allt vi kan för att det inte ska bli så många människor – framför allt unga män – som lämnas ensamma med sina sjuka tankar.

Hur gör vi det? Kanske genom att anamma det som två tidigare statsministrar sa, även om det då handlade om annat. Alla ska med. Öppna era hjärtan.

Söndagsbetraktelse nr 282 (201018)

I fredags kväll var jag på konsert med Louise Hoffsten på Katalin i Uppsala. Hon sjöng och spelade munspel, Rickard Krantz kompade på gitarr. Mycket blues, så mycket att hon tyckte han kunde ta det lite lugnt om gitarren inte stämde perfekt, ”it's close enough for the blues”.

Bara 50 personer i publiken, coronasäkrat. Men Louise Hoffsten peppade oss och sig själv så gott hon kunde. Just då räknades bara vi och vi var underbara. Publikkontakten, ja hela kvällen, gjorde henne lycklig sa hon.

Men riktigt detsamma blir det ju inte. Och visst finns det något med den här pandemin som sänker humörtemperaturen rent allmänt? Förresten, det behöver jag ju inte ens fråga, det har många sagt före mig.

Låt oss säga att humörtemperaturen är ett mått på lyckan, glädjen, välbefinnandet, trivseln, välbehaget, njutningen, lusten, upprymdheten, sorglösheten och tillfredsställelsen i landet. Hos människor i gemen. Och låt oss anta att den samlade humörtermometern normalt visar 75 av 100 i Sverige. Då visar den kanske 85 eller 90 vid härligt väder, stora ekonomiska och idrottsliga framgångar, lösta problem och andra goda nyheter.

Jag tror att humörtemperaturen efter sju månaders pandemi är nere på 60 eller kanske

till och med 50. Det är nog ingen större tvekan om att vi ler och skrattar mindre, att vi är grinigare och att vi bekymrar oss mer än tidigare. Och sämre lär det bli om ingen lösning syns. Alla är inte olyckligare, men genomsnittligt är vi det.

Så vad göra? De flesta av oss får nöja oss med att försöka höja vår egen humörtemperatur. Och det kan vi ju faktiskt göra genom t.ex. goda föresatser som vi håller oss till, god ordning, något trevligt att se fram emot under dagen, något trevligt att se fram emot på längre sikt, avkoppling med härlig musik, motion, en bok, tankar på något glädjefyllt, disciplin, lite extra omsorg kring måltiderna. Och så vidare.

Själv lyckas jag nästan alltid lura upp min humörtemperatur genom att skriva några korta ord till mig själv, t.ex. ”så här vill jag vara”, ”det här ska jag göra” eller ”det är fint att det är så här”.

Positiv dagbok är också bra. Om man vill kan man nästan varje kväll anteckna tre bra saker som hände under dagen. At least close enough for the blues.

Söndagsbetraktelse nr 283 (201025)

Jag är emot att förbjuda tiggeri. Av två skäl. Det första är att jag tycker det är orimligt att förbjuda riktigt fattiga människor att be om ekonomisk hjälp. Mot detta väger motargumenten lätt.

Det andra skälet är juridiskt. Det är inte klarlagt hur det är i Europa, men det mesta talar för att det är som i USA – att det betraktas som en mänsklig rättighet att be om hjälp så länge man gör det helt stilla (s.k. passivt tiggeri). Europadomstolen kommer antagligen att slå fast detta i ett pågående mål. Och i så fall är det förbjudet i Europa att förbjuda passivt tiggeri.

Men det som är lite pinsamt är att jag visserligen ”står på tiggarnas sida” men ändå undviker dem. Det gäller särskilt de trevliga kontaktsökande personer som finns här och där, t.ex. utanför den lokala ICA-affär där jag brukar handla. En kvinna har suttit där utanför i ett par år nu, hon är borta i perioder men kommer tillbaka. Hon hälsar alltid vänligt och glatt. Då och då förklarar hon artigt att hon skulle behöva en extra slant för barnen, boendet i Sverige eller nästa hemresa till Rumänien. Jag har någon gång gett henne den där extra slanten, och hon var mycket tacksam, men i regel ger jag henne bara 10 eller 20 kr.

Och jag undviker henne alltså. De gånger jag tar bilen för att handla leder mitt undvikande ibland till att jag åker förbi min vanliga butik och kör en kilometer extra, till Gottsunda centrum. Där finns det tre bra matbutiker, varav en dessutom är både billig och trevlig. Men skam till sägandes är det kvinnan med pappmuggen som är den främsta anledningen till att jag åker förbi min närbutik när jag har bilen. (Oftast cyklar jag eller går.) Av någon anledning drar jag mig för det där mötet med henne, för hennes igenkännande leende, glada hälsning och kanske vänliga önskan om lite extra pengar.

Jag skäms för mitt undvikande beteende. För nog borde jag kunna möta henne med några vänliga ord och en liten slant. Och om hon ber om lite extra borde jag kunna anstränga mig det lilla som behövs för att förklara att jag bara ger henne den vanliga slanten. Och någon gång kanske ge henne lite mer. Men nej, min instinkt när jag har bilen är att köra förbi.

När jag har rannsakat mig själv har jag kommit fram till att det förmodligen handlar om i princip samma sak som när jag har svårt att komma igång med en krävande uppgift och tar en kopp kaffe i stället. Eller ser en film på tv hellre än att läsa 50 sidor i en bok som ligger och väntar. Eller avstår från morgongymnastiken. Bekvämlighet alltså, eller lättja.

Jag skäms alltid lite inför mig själv när jag är för bekväm. Men jag skäms mer för att jag undviker den tiggande kvinnan än för annan bekvämlighet. Förmodligen för att jag skäms även inför henne. Och inför min lokala ICA-handlare.

Och så känns det en smula inkonsekvent. För jag står ju på tiggarnas sida. Eller? Är jag bara en ögontjänare?

Söndagsbetraktelse nr 284 (201101)

Och särskilt aktuella var: en ny lag om psykisk misshandel med anledning av Knutby?, är det vanligare att den som har fel blir kränkt än att den som har rätt blir det?, förhållningssättet till terrorism.

Två dagar kvar till det amerikanska presidentvalet, tre tills vi (förhoppningsvis) vet vem som vunnit. Valet brukar kännas ovanligt viktigt, men i år känns det ovanligt ovanligt viktigt. Det blir tungt om Trump vinner med det äventyrande av klimatet och världsfreden som det innebär. För att inte tala om hur tråkigt och ovärdigt det känns (tycker jag) att världens bästa land (tycker jag) har en skrytsam lögnare till president.

Men det finns tillräckligt många amerikaner som är beredda att rösta på en sådan person. Och ser man på vilka kategorier som håller på Trump kan man kanske förstå det. Det är huvudsakligen:

1. Personer som röstar republikanskt oavsett allt annat
2. Personer som låter den inhemska ekonomiska politiken avgöra oavsett allt annat
3. En klar majoritet av dem som är starkt traditionellt kristna och kulturkonservativa
4. Personer som är påtagligt nationalistiska, förenklande och förnekande

Och det blir ganska många i ett land som USA. Tyvärr. En nagelbitare väntar.

Söndagsbetraktelse nr 285 (201108)

[Bild på Donald Trump-masken, med mig i.]

En mycket besviken Donald Trump vid mitt frukostbord. Hoppas att den avgående presidenten kommer att behandlas med all den värdighet och vänlighet som han kanske egentligen inte förtjänar.

PS Halloween-masken kostade 499 kr. Jag räknar med att det var en bra investering och säljer den inte under 1 000 kr. Förlåt, 5 000 kr.

Söndagsbetraktelse nr 286 (201115)

Halvvägs in i den bok som jag just nu läser, "De vuxnas lögnaktiga liv" av Elena Ferrante, säger huvudpersonen Giovanna (13 år) så här när hon grubblar över allt falskt som har hänt bland de vuxna i hennes närhet: "Jag sökte en innebörd för att undgå tanken på att det fanns så lite intelligens hos människor som egentligen var så intelligenta."

Det var så mitt i prick för att beskriva det som jag just hade bestämt mig för att skriva om i nästa söndagsbetraktelse, något som jag själv har sett i konflikter och andra strider. Det här är ett lätt omgjort exempel:

Kerstin och hennes två år äldre syster var båda lärare, Kerstin på grundskolan och systemen på gymnasiet. De hade alltid varit goda vänner. Men när deras mamma dog blev de oense om ett par saker, och plötsligt var de rejält osams. Det handlade bl.a. om ett armband som mamman lämnat efter sig och som båda ville ha. De beskyllde varandra för själviskhet, girighet och bristande empati. Systemen sa att Kerstin alltid hade sett till att få mamman på sin sida och gjort det som mamman gillade även om hon själv egentligen ville annat. Bristande självständighet och falskhet! Kerstin tyckte att den beskrivningen egentligen stämde bättre på systemen och hade detta på tungan. Men efter att ha tänkt efter en kväll bestämde hon sig för att sluta gräla och i stället försöka försonas.

Nästa dag skrev Kerstin ett mejl till systemen. Hon skrev att hon tyckte de skulle vara vänner och att systemen gärna kunde ta armbandet om Kerstin i stället fick en ring som hon tyckte mycket om. Och hon föreslog att de skulle träffas på ett kafé i stan och prata. Försöka lägga det tråkiga bakom sig och vara positiva och tillåtande mot varann. Acceptera varandra som de var, vuxna människor emellan. Men systemen var kränkt och inte inställd på försoning. Nu beskyllde hon Kerstin för att vilja ta en ring som egentligen mamman skulle ha velat ge till systemen. Och varför ville Kerstin träffas på ett kafé, när det ju var Kerstins tur att bjuda hem systemen till sig? För övrigt borde inte Kerstin lägga fram sina förslag i en så nedlåtande ton, som om Kerstin vore bättre än hon. Så hade Kerstin förresten alltid varit, hemma och bland vänner, lite överlägsen och bestämmande. Systemen visste faktiskt inte om hon var intresserad av fortsatt kontakt med någon som behandlade henne så.

Kerstin var förundrad över systemens hårdhet men kunde väl förstå henne lite. Och hon ville inte gräla. Hon sa – mest för att vara snäll och vänlig – att hon nog kunde förstå systemen lite grand. Och hon sa att hon var ledsen för att hon kanske inte alltid hade varit som hon bort. Hon föreslog att de skulle ses nästa lördag hemma hos henne och att systemen skulle få även ringen mot att hon kanske kompenserade Kerstin på något annat sätt, som hon fick välja själv. Men systemen svarade: "Nu är du överlägsen igen! Du tycker du har fått mig på kroken nu va? Den goda systemen mot den elaka! Ta du både armbandet och ringen, jag vill aldrig se dig igen!"

Inte minst i arvtvister, och när föräldrar skils och tvistar om barnen, är det ganska ofta ungefär så där. Gamla oförrätter kommer fram, irritation som funnits under ytan kommer upp, tillfällig upprördhet gör att man vräker ur sig saker som gick för långt men som det sedan är svårt att be om ursäkt för. När den ene vill försonas är det ofta svårt för den andre att säga ja, det känns inte sällan som ett slags förlust. Ofta handlar det om uppenbart intelligenta människor som när de låser sig eller drivs av starka känslor uppträder som små barn.

Det här finns förstås inte bara i arvs- och vårdnadstvister utan på många håll, om än med variationer. Jag har själv sett det i blyxtbelysning i Quickärendet. Där har mer än 30 personer som annars är både intelligenta och kloka fastnat i en hållning som de antingen förstår djupt inom sig är tokig, eller skulle förstå om de gav sig själva chansen. Om de får en fråga om saken är de på ett eller annat sätt avvisande. Jag ska berätta mer om det så småningom. (Som de flesta vet återkommer jag gärna till Quickärendet, och ännu är mycket osagt.)

Men nu var det alltså Giovanna och hennes berättare, den mystiska Elena Ferrante. Båda har en märkvärdig förmåga att beskriva människor och deras svagheter. Som att vara mycket dummare än de egentligen är.

Söndagsbetraktelse nr 287 (201122)

Jag såg filmen "Greta" i fredags, dagen för den svenska premiären. Det är en märkvärdig film om en enastående person. Greta Thunberg är 15 år när filmen börjar och hon demonstrerar ensam för klimatet utanför riksdagshuset inför valet 2018. Hon är 16 år när den slutar och hon har blivit en världskändis med tal i FN:s generalförsamling, EU, nationella parlament och många andra sammanhang. Hon har hundratusentals entusiastiska följare över hela världen i "Fridays For Future" och utnämndes 2019 av Time till "Person of the year".

Om det bara vore för att hon var först och envisast. Men det är det ju inte. Det är minst lika mycket det att hon har svarat klokt och kunnigt på tusentals frågor, ofta tuffa sådana. Och kanske framför allt: Hon har inte lagt några fingrar emellan när hon har talat till världens ledare. Ni borde skämmas, säger hon. Ni pratar och pratar men får inget gjort. Om ni inte agerar NU, kommer vi som är barn i dag aldrig att förlåta er. Är min mikrofon på? (jaja svarar åhörarna ...) Jaha, jag trodde inte det, för det verkar inte som ni hör vad jag säger.

Greta verkar helt ointresserad av sin berömmelse, hon gör sig aldrig till och hon blir aldrig märkvärdig. Men hon längtar hem till mamma och hundarna, pappa är med henne på resorna. Hon vill egentligen inte göra det hon gör, hon vill gå i skolan och planera sitt liv. På båten över till New York sommaren 2019 gråter hon och vill egentligen slippa det tunga ansvaret. Hon behandlas nedlåtande av Trump, Putin, Bolsonaro och andra klimatförnekare. Hon häcklas och hotas.

Hur sjutton klarar hon det? Hur kan hon ha en sån enorm integritet och hur kan hon göra nästan allt själv? Handlar det om hennes Asperger manne? I filmen får man det intrycket. En reporter frågar om det är riktigt att hon lider av Aspergers syndrom. Nej, jag lider inte av det, svarar hon, men jag har det.

Många med Aspergers syndrom har dessa egenskaper, eller flera av dem:

- svårt att förstå vad andra menar och känner, svårt att uppfatta ironi
- svårt att förstå uttalade sociala regler,
- svårt att få andra att förstå vad man menar,
- stark koncentration på vissa intressen,
- behov av fasta rutiner,
- obehagskänslor kring plötsliga förändringar, ändrade planer och överraskningar,
- svårt att kontrollera tankar, känslor och beteenden i nya eller krävande situationer,
- stor talang för vissa saker, t.ex. språk, matte, teknik eller att lära sig utantill.

Jag letar efter belägg för att personer med Aspergers har ovanligt stark integritet (i betydelsen okränkbarhet, självständighet, oberoende och benägenhet att inte låta sig påverkas). Jag hittar inget sådant belägg, men jag bestämmer mig för att det i Gretas fall är så det är. Det känns helt enkelt väldigt sannolikt.

Greta Thunberg har just den sortens Asperger som är förenad med en enorm integritet. Det ska vi vara glada för.

PS Filmen är gjord av Nathan Grossman. Den är ett mästerverk, en nia på gränsen till en tia.

Söndagsbetraktelse nr 288 (201129)

Natten till i går sträcktittade jag på de sex avsnitten i den danska serien Utredningen. Som de flesta nog vet handlar den om utredningen av mordet på den svenska journalisten Kim Wall på en ubåt i vattnen mellan Köpenhamn och Malmö sommaren 2017. Den sändes i SVT nu i höst men jag såg den inte då.

Och jag hade nog inte sett den över huvud taget om det inte hade varit för att en person tyckte jag borde se den och kommentera den i en söndagsbetraktelse (hej Hanna, tack för tipset!).

Serien är dramatiserad och alltså inte någon dokumentär. I de viktigaste delarna tycks den dock ligga mycket nära verkligheten, även om den säkert inte gör det när det gäller beskrivningen av bevisläget. Den nämner inte mördaren (Peter Madsen) vid namn över huvud taget utan koncentrerar sig på polisutredningen och Kim Walls föräldrar.

Innan jag går in på det verkligt intressanta kanske jag ska förklara lite vad jag menar med det där om "beskrivningen av bevisläget". Den beskrivningen är inte realistisk när filmen låter förstå att utredarna absolut måste hitta ytterligare något bevis för att Madsen ska kunna dömas för mord, att det är tveksamt om den bevisning som finns ens räcker för åtal. Detta säger man trots att det var klarlagt att

- Madsen hade styckat Kim Walls kropp och sänkt kroppsdelarna till havsbotten med tyngder,
- han hade stuckit henne med ett vasst föremål 17 gånger utan att något stick var dödande,
- han ändrade sin berättelse flera gånger allteftersom utredningen avslöjade att han ljugit (först hade han satt henne i land levande, sedan hade hon dött av att ubåtens lucka föll hårt på hennes huvud och sist – när huvudet hittades och visade sig vara oskadat – av förgiftning eller kvävning),
- han hade tagit med sig en såg, järnrör och en kniv ut på ubåtsfärden,
- han sänkte ubåten när han gick i land med effekten att den vattenfylldes,
- ett par trosor och ett par strumpbyxor fanns undangömda på ubåten,
- en rättspsykiatrisk undersökning kom fram till att Madsen var livsfarlig,
- självmord kunde uteslutas vid obduktionen,
- hans dator innehöll nyligen gjorda sökningar på bl.a. orden beheaded, agony och girl,
- hans dator innehöll en sen sökning på en film där en kvinna halshuggs och
- hans dator innehöll sju texter om s.k. spetsning av kvinnor.

Det är knappast någon tvekan om att denna bevisning hade räckt inte bara för åtal utan också för fällande dom. Men det blev naturligtvis extra spännande av att den kvinnliga utredaren gick igenom materialet en sista natt och lyckades hitta ytterligare ett viktigt bevis som i serien framställs som helt avgörande. (Madsen hade ljugit om tidpunkten då Kim Wall hade åsamkats stickskadorna.)

Men det verkligt intressanta i serien är det som den faktiskt visar om polisutredningen. Det var ett envist, hängivet och väldigt skickligt polisarbete som ledde fram till att Kim Walls kroppsdelar och kläder hittades på havsbotten (utom torson som flöt i land). Och där hade man mycket god hjälp av svenska likhundar och en oceanograf som kunde berätta hur doftämnen från en död människokropp förs med havsströmmarna och hur strömmarna förändras med bl.a. salthalten i vattnet. Först letade man där hundarna markerade men hittade inget. Med oceanografens hjälp kunde man söka på botten flera hundra meter bort. Och där gjordes fynden av huvud, ben, armar och kläder.

I Danmark hade man inga liksökhundar, utan man fick låna från Sverige. Och man var förbluffad över resultatet. En hund har tydligen ungefär 200 miljoner s.k. luktreceptorer, medan en människa har ca 5 miljoner. Och hundarnas markeringar var mycket tydliga. Ingen tvekan där.

Peter Madsen dömdes den 25 april 2018 för mord till fängelse på livstid.

Söndagsbetraktelse nr 289 (201206)

Och särskilt aktuella var: är det vanligare att den som har fel blir kränkt än att den som har rätt blir det?, förhållningssättet till terrorism, Jackeléns artikel om vetenskap och Gud.

Psykisk misshandel? Intensiv och elak kontroll? Nu har jag två gånger på ganska kort tid ställts inför frågan om det inte borde vara straffbart att hålla en annan person under tvingande och intensiv kontroll. Att utsätta någon för ”psykisk misshandel”.

Första gången var när jag tittade på SVT-dokumentären om Knutby för ett par månader sedan. I pingstförsamlingen i Knutby rådde stenhård kontroll över församlingsmedlemmarna, i varje fall några av dem. Gjorde de inte som Kristi brud (Åsa Waldau) ville, kunde de drabbas av en fruktansvärd kyla. De ansågs ”fel”, blev utfrysta, fick bo i ensamhet, trakasserades, förlöjligades. När Åsa Waldau och två av hennes pastorer åtalades och dömdes i våras var det för den fysiska misshandel som de hade utsatt de förtappade för. Som örffilar, hårda knuffar, hårsplitning. Men alla utsatta sa att det var den psykiska misshandeln som var det verkligt hemska. Långt värre än örffilarna och knuffarna var elakheten och isoleringen. Men detta kunde pastorerna inte dömas för, psykisk misshandel är inte straffbar i Sverige.

Andra gången var nu i veckan. Jag följde en konferens på nätet med titeln ”Dödsorsak: kvinna”, om dödligt våld mot kvinnor. Vi fick höra ett antal berättelser om extremt våld som ofta följde efter kortare eller längre perioder av att mannen kontrollerat kvinnan totalt. Hon fick inte prata med någon annan om inte han var med, fick inte skicka meddelanden på sin mobiltelefon utan att han måste läsa, fick inte behålla några pengar, fick inte gå ut, måste klä sig som han ville, skulle ha maten klar på bestämda tider och fick annars en utskällning. Och så vidare. Det var fruktansvärt att höra, inte minst hur

kvinnorna blev till slavar under tvånget och ofta fick något slags uppfattning att det var rätt, att det var deras eget fel. Även om denna kontroll inte innehöll något fysiskt våld slutade processen med att mannen började tala om att kvinnor förtjänade att dö – och till sist också dödade henne eller misshandlade henne så att hon var på gränsen att dö.

I England är det straffbart att ”mentally abuse” någon. Och i den psykiska misshandeln ingår ofta ”coercive control” (tvingande kontroll). Borde vi också införa en sådan straffbestämmelse? Saken har varit på tal, men främst på grund av problemen att avgränsa ett sådant brott på ett rättssäkert sätt har det inte blivit något. För när går kontrollen, trakasserierna och förnedringen över gränsen till att bli jämförbar med misshandel?

En jurist invänder kanske att vi ju har brottet ”olaga tvång”, duger inte det? Nej, det gör det inte. För att kunna döma någon för det brottet måste man kunna bevisa att det har varit fråga om ett *tvång* i verklig mening. I ”våra” fall är det tvång som offret upplever så subtilt att det inte går att bevisa att gärningspersonen verkligen har *tvingat*. Och ibland handlar det snarare om utfrysning, trakasserier och förnedring.

Jag tror att vi borde göra ett försök att straffbelägga allvarlig psykisk misshandel. Även om det är svårt att precisera var gränserna går för sådan misshandel, borde vi försöka. *Eftersom beteendet faktiskt är straffvärt.* I England är de lagstiftande juristerna ofta väldigt skickliga och lagarna välgjorda. De har lyckats få till en lagregel, och då borde vi åtminstone försöka.

Den brittiska regeln beskrivs så här: ”Psychological abuse, often called emotional abuse, is a form of abuse, characterized by a person subjecting or exposing another person to behavior that may result in psychological trauma, including anxiety, chronic depression, or post-traumatic stress disorder.”

Med detta som förebild skulle en svensk lagregel kunna lyda ungefär så här:

Den som utsätter någon annan för tvingande kontroll eller annat handlande som kan resultera i stark oro, kronisk depression, psykisk rubbning på grund av posttraumatisk stress eller annat mentalt trauma döms för psykisk misshandel till fängelse i högst två år.

Söndagsbetraktelse nr 290 (201213)

I många år har jag letat efter uppgifter om en trumpetare som hette Jörgen Hagelquist. Vi tittade på en dokumentär i K Special om honom på tv för bortåt 20 år sedan, och han gjorde ett djupt intryck. För bortåt tio år sedan fick vi höra att han hade dött och blev ledsna fast vi inte hade haft mer med honom att göra än genom den där filmen.

Han gjorde djupt intryck för att han kändes så genuin, och för att människor talade så varmt om honom. Det som framför allt fastnade var att någon sa: ”När Jörgen kom in i ett rum var det som om det blev lite trevligare genast.”

Tänk att ha den speciella förmågan att lyfta stämningen lite grand. Inte så att alla börjar skratta, men så att det blir ”lite trevligare” bara för att man är där.

Jag har som sagt letat efter uppgifter om honom i många år, inte så intensivt men

googlat honom någon gång om året. Jag har undrat vad sjutton jag inte hittar honom för. Om man gjorde ett K Special om honom borde han ju gå att googla fram.

Så i veckan letade jag lite längre än vanligt. Och då! Där var han plötsligt! Men i alla år hade jag sökt på fel efternamn. För han hette inte Hagelquist utan Zetterquist. Och han spelade inte trumpet utan kornett. Framför allt var han konstnär, vid sjön Racken utanför Arvika. Men han var också jazzmusiker. Och jag minns från dokumentären att han spelade fantastiskt mjukt och fint.

Jaha, det var dagens betraktelse det:

1. Man kan få för sig något som visar sig vara alldeles fel.
 2. Den som söker noga kan plötsligt finna, och då är det kul.
 3. Det finns dom som har förmågan att göra allt lite trevligare bara genom att finnas.
- Det kan man kanske försöka lära sig något av.

Söndagsbetraktelse nr 291 (201220)

Blunda och föreställ dig att du är 95 år. En person som du inte känner ber att få ställa en fråga till dig: Vad skulle du vilja att människor minns dig för?

Någon kanske kommer ihåg att jag ställde den här frågan till ett antal personer för ett drygt år sedan (se Söndagsbetraktelse nr 220) och att jag skulle återkomma med resultatet av undersökningen i en ny betraktelse. Ursäkta att jag är försenad (och tack Anders för påminnelsen).

Jag frågade sammanlagt 33 personer. 22 i Sverige och 11 i USA. Jag bad dem att svara med **högst tre egenskaper**. Det blev en del överlappningar och tolkningsproblem. Ett par personer sa att de inte brydde sig om att bli ihågkomna, och någon sa att det inte är människors minnen som är det viktiga utan att man gör det som är rätt medan man lever. Hyggligt rättvisande, hoppas jag, kan svaren ändå redovisas som följer.

Detta svarade alltså de 33 personerna att de ville bli ihågkomna för:

- 9 personer svarade omtänksamhet
- 8 personer svarade civilkurage / mod
- 7 personer svarade snällhet
- 4 personer svarade ärlighet
- 4 personer svarade intelligens
- 4 personer svarade klokhets
- 4 personer svarade öppenhet
- 4 personer svarade generositet
- 3 personer svarade rättvisa / fairness
- 3 personer svarade kärlek
- 2 personer svarade ”kvick/fin humor”
- 2 personer svarade självständighet
- 2 personer svarade ödmjukhet
- 2 personer svarade ”ställde upp när det verkligen behövdes”
- 2 personer svarade ”generositet med min tid”
- 2 personer svarade empati
- 2 personer svarade ”inget särskilt”
- 1 person svarade hjälpsamhet

1 person svarade perspektivgivande
1 person svarade värme
1 person svarade positivitet
1 person svarade god vilja
1 person svarade god lyssnare
1 person svarade bra förälder
1 person svarade medmänsklighet
1 person svarade rebell
1 person svarade lösningsfokus
1 person svarade gott hjärta
1 person svarade livsnjutare
1 person svarade praktisk skicklighet
1 person svarade ”gjorde mitt bästa”
1 person svarade hygglighet
1 person svarade ”att jag var bra för just den personen”
1 person svarade konkretion
1 person svarade lyhördhet
1 person svarade vänlighet
1 person svarade fredlighet
1 person svarade glädje
1 person svarade kreativitet
1 person svarade omdöme
1 person svarade integritet
1 person svarade ”skicklig vetenskapsman ”
1 person svarade uppfinningsrikedom
1 person svarade lojalitet
1 personer svarade ”att jag var någon som brydde mig”
1 person svarade hängivenhet
1 person svarade okuvlighet
1 person svarade problemlösare

Jag hade tänkt undersöka om det var någon skillnad mellan Sverige och USA. Och i mitt lilla undersökningsmaterial kunde jag skönja en viss sådan skillnad – vetenskapligt insignifikant förstås – däri att man i USA lite starkare betonade sådana egenskaper som kan sägas handla om personlig framgång. Som intelligens, kreativitet, ”skicklig vetenskapsman”, uppfinningsrikedom och problemlösare.

En sak man kan säga är ju att det blir en riktigt bra människa av den som motsvarar alla 47 egenskaperna. Och en annan sak är att nog inte är så dumt att tänka på det här innan man blir 95.

Om jag ska välja tre egenskaper för egen del blir det nog desamma som när jag skrev i nr 220: klokhet, värme och civilkurage. Men jag är allt lite sugen på integritet också. Undrar vilka egenskaper Jörgen Zetterquist skulle ha valt ...

Söndagsbetraktelse nr 292 (201227)

Enligt traditionen ägnar jag den sista betraktelsen för 2020 åt mitt eget område, det rättsliga. Vad hände under ”Rättsåret 2020”?

Från omvärlden minns vi bl.a. norska Högsteretts dom i en viktig miljörättegång om

oljeutvinning i Arktis (norska staten hade inte brutit mot grundlagen genom att tillåta borrhning), de många domstolsavgörandena i USA efter Trumps överklaganden av valresultat i olika stater (ingen gav honom rätt), den nya kinesiska lagen om "säkerhet" i Hongkong (hårdare tag, centralregeringen tar över alltmer) och dödsdomen i Teheran mot den iranske journalisten och frihetsförespråkaren Ruhollah Zam (avrättningen verkställdes omedelbart genom hängning).

På årets lista över 20 intressanta saker på rättsområdet i Sverige är det inte lika trångt som vanligt. Det har hänt mindre av intresse än det brukar, kanske på grund av pandemin.

Så här ser min lista ut:

1. Covid-19 har satt spår på så gott som alla områden 2020, så även i det svenska rättsåret. Förslag har nyligen lagts om en särskild s.k. pandemilag som ska förbättra förutsättningarna för effektiva och träffsäkra beslut för att begränsa trängsel, utan att det onödigtvis hindrar sådan verksamhet som kan genomföras smittsäkert. Riksdagen ska behandla förslaget första veckan i januari 2021. – Bra.
2. Bör svenska myndigheter se till att IS-kvinnor och deras barn tas hem till Sverige från flyktingläger i bl.a. Syrien? Och vad ska i så fall ske med barnen när de kommer hit? Dessa har varit heta frågor hela året och nu är några kvinnor och barn tydligen på väg till Sverige. – Komplicerat och mångbottnat. Men det är i princip rätt att de tas hem.
3. Förra året var det Swedbank som avslöjades med dåliga rutiner mot penningtvätt i Balticum. I år var det SEB. – Uppdrag Granskning gör ofta stor nytta.
4. En person som hade skrivit "äckliga muslimjävel" i en Facebooktråd som handlade om en man som gjort sig skyldig till en grov våldtäkt dömdes i Högsta domstolen för hets mot folkgrupp. Uttalandet ansågs uttrycka missaktning mot muslimer som folkgrupp, och den som skrev dömdes. En ledamot i HD var skiljaktig och ville frikänna för att kommentaren kunde uppfattas som ett utfall bara mot förövaren och brottet. – Inte självklart.
5. Flera kvinnor åtalades under året för förtal när de offentligt beskyllt namngivna män för våldtäkt. Enligt åklagarnas och tingsrätternas praxis är sådana beskyllningar brottsliga även om en våldtäkt faktiskt begåtts men inte lagförts. (Cissi Wallin dömdes 2019 för förtal av Fredrik Virtanen. Det målet kom inte upp i hovrätten 2020 men kommer att avgöras 2021.) – Den praxis som är rådande bör enligt min mening ändras. En kvinna som faktiskt har våldtagits bör få berätta offentligt vem som gjorde det.
6. Misstankarna mot Sture Bergwall / Thomas Quick har på sina håll fått nytt liv genom en norsk tv-dokumentär om mordet på Therese Johannessen. Där håller man öppet för att det faktiskt var så som de norska poliser som arbetade mest med fallet säger: Det var Quick som begick mordet. – Ett efterlängtat ställningstagande som förhoppningsvis öppnar ögon även på den svenska sidan om kölen.
7. Eskil Erlandsson (C) frikändes i hovrätten för sexuellt ofredande av kvinnliga politikerkolleger. Peter Lundgren (SD) frikändes i tingsrätten i ett liknande mål, det målet är nu överklagat till hovrätten. – Jag tycker reglerna borde vara sådana att Peter Lundgren inte skulle ha åtalats.

8. Den år gamla Palmeutredningen lades ned 2020. Palmeåklagaren Krister Petersson förklarade vid en presskonferens i juni att det inte går att komma längre i utredningen mot Stig Engström (som varit död sedan 2000) men att det inte går att komma förbi misstankarna mot honom och att det i det läget inte är motiverat att fortsätta utredningen för att söka andra möjliga gärningsmän. – Ett enligt min mening riktigt beslut.
9. Svenskarna Dawit Isaak, Gui Minhai och Ahmadreza Djalali sitter sedan flera år i fängelse i Eritrea, Kina resp. Iran. Djalali hotas av avrättning. – Alla tre är utsatta för svåra rättsövergrepp, och det är upprörande och deprimerande att inget tycks kunna göras för att hjälpa dem.
10. En ny terrorlag gäller sedan den 1 mars 2020. Den innebär att det är straffbart att hjälpa terrorgrupper på olika sätt, exempelvis genom vapenanskaffande, uthyrning av mark eller transporter. – Bra att lagen nu är på plats även om den hade behövts när rekryteringsströmmarna gick till IS i Mellanöstern för drygt ett år sedan.
11. Två av våra mest kända advokater avled under året, Claes Borgström och Pelle Svensson. – Pelle var den bättre brottaren av de två.
12. Förorts- och gängkriminaliteten har pågått med i stort sett oförminskad styrka under året trots insatser som Operation Rimfrost. – Många har sagt det före mig: Vi står inför Sveriges största samhällsproblem på mycket lång tid.
13. Mediebevakningen av brott fortsätter att intensifieras och nya dokumentärer om brott produceras i en strid ström. – Så intresserade är vi alltså av brottslighet. Bara att tugga i sig, fast det är svårt att förstå.
14. Den f.d. Kinaambassadören Anna Lindstedt frikändes för sitt agerande i samband med ett möte i Stockholm om den fängslade förläggaren Gui Minhai. – Åtalet var dömt att misslyckas och borde inte ha väckts.
15. Johan Danelius blev ny domare i Högsta domstolen. Han är son till Hans Danelius, tidigare justitieråd, avliden 2019. – Första gången på mycket länge som en son eller dotter till en f.d. domare i HD utnämns till justitieråd.
16. Girjas sameby vann mot staten i Högsta domstolen i målet om rätt till renskotsel, jakt och fiske. – Tyvärr återstår många mark- och rättighetstvister i norr.
17. Problemen med matchfixning och dopning fortsätter att förgifta idrotten. – Rätten att anordna spel på matcher och evenemang bör begränsas väsentligt. Länder där omfattande dopning har förekommit bör stoppas i flera år från att delta i tävlingar.
18. Läkaren Staffan Bergström hjälpte en man att dö när ingen annan hjälp fanns att få. Debatten efteråt blev intensiv. – Rätten till frivillig dödshjälp (läkarassisterat döende) bör utredas.
19. Stockholmspolisen fick skarp kritik av JO för att flera gånger ha kört bort en rumänsk-romsk kvinna som tiggde på Kungsholmen. Poliserna hade skjutsat henne några kilometer utanför stan och lämnat henne där. JO sa att ingripandet saknade grund. – Välkommet JO-beslut om ett fullt och elakt beteende från polisens sida. Skäms!
20. Beläggningen på landets fängelser är mycket hög och situationen mer ansträngd än

kanske någonsin. – Det är bra att de som förtjänar fängelse får sitta inne, och det borde vara självklart att plats kan ordnas snabbt och utan att Kriminalvården behöver trola med knäna.

Gott Nytt Rättsår 2021!

2021

Nyårsbetraktelse om Quickärendet 2020-21 (210101, nr 11)

Tio tidigare betraktelser

Detta är den elfte halvårsbetraktelsen om Quickärendet. Den första skrev jag till nyåret 2015-16 och den senaste vid halvårsskiftet 2020. Jag har lagt ut ett dokument på min hemsida där de tidigare tio betraktelserna finns samlade. Och här kommer en innehållsförteckning till det dokumentet: [utesluten här]

Vad har hänt sedan sist?

Under det andra halvåret 2020 har det (såvitt jag vet) hänt främst två saker som rör Quickärendet:

1. Vi i Öjegruppen och ytterligare några personer skrev en ”jubileumsartikel” i Upsala Nya Tidning till tioårsdagen av den s.k. Quickfarelsen, alltså villfarelsen att de fällande domarna mot Thomas Quick var felaktiga och därmed en stor rättsskandal. En delvis intressant diskussion följde på artikeln.

2. I norsk tv har visats en serie på fem avsnitt om nioåriga Therese Johannessens försvinnande sommaren 1988. Serien har en för medierna ny hållning. Där utesluts nämligen inte att Quick faktiskt talade sanning när han erkände detta mord.

I den här betraktelsen ska jag beröra dessa båda händelser och diskutera ytterligare några saker kring Quickärendet. Så här:

- Tioårsartikeln
- Helena Nymans syn på saken
- Den norska serien om mordet på Therese Johannessen
- Filmen ”Quick” och vad den saknar
- En sammanställning av bevis för alla åtta morden
- Promemorian med advokaten Alexander Barkman
- Är det något särskilt med Sverige som gör oss mottagliga för villfarelser?

Tioårsartikeln

Den 3 september var denna artikel intagen i Upsala Nya Tidning under rubriken ”Villfarelsen om Thomas Quick tio år”:

”Den 3 september 2020 fyller villfarelsen om domarna mot Thomas Quick tio år. Den 3 september 2010 meddelades nämligen den första friande domen efter hovrättsbeslut om

resning. Under åren därefter restes sedan de övriga fem domarna mot Thomas Quick, eller Sture Bergwall som han numera heter. Bergwall bodde i Uppsala under en tid och gick på Fjellstedtska skolan. En av oss blev överfallen av honom med kniv i en lägenhet på Skolgatan 1974 och nästan dödad.

Enligt hovrättens resningsbeslut skulle frågan om skulden till de åtta mord som domarna gällde prövas på nytt i tingsrätten. Åklagarna valde trots detta att lägga ner åtal. När det sker måste domstolen frikänna den tidigare dömda utan egen prövning. Och så skedde.

De flesta antog att detta innebar att Thomas Quick hade dömts felaktigt och att han var oskyldig till de åtta mord som han hade dömts för. Detta antagande förstärktes av dramaturgin kring Quickärendet. Starka författare och debattörer hävdade att det inte fanns någon bevisning mot Quick utöver hans erkännanden. Det blev till en sanning i mångas ögon. Alla dominerande medier i landet stämde in. Enstaka motröster trycktes tillbaka med stor kraft.

Sedan dess har flera böcker skrivits om Quickärendet, bl.a. fyra som har författats av några av oss som skriver under denna artikel. Den allmänna inställningen till Quickdomarna har nog förändrats en del genom detta, och genom den debatt som förekommit. Senast publicerade Svenska dagbladet en debattartikel som Claes Borgström skrev strax innan han avled. Där sa Claes Borgström att det inte finns någon som helst anledning att tro annat än att Quicks erkännanden var riktiga; han hade begått mordet.

Många tycks ha övertygats av Claes Borgströms ställningstaganden. Han var med och visste hur det låg till. Men ändå lär de flesta i landet – jurister undantagna – fortfarande tro att Quick/Bergwall blev felaktigt dömd för åtta mord och att det därför inträffade en stor rättsskandal i Sverige under 1990-talet och början av 2000-talet.

Nästan alla som har satt sig in ordentligt i ärendet torde dock numera inse att Thomas Quick inte blev felaktigt dömd. Bevisningen mot honom räckte och blev över. Och det gäller samtliga åtta mord. Man kan dra fram hur många ”skumma” omständigheter som helst kring utredningarna, det hjälper inte: bevisningen var och är ramstark. Tre av de ovannämnda böckerna visar detta med stor tydlighet. Detaljerad information om bevisningen finns tillgänglig för den som så önskar.

Rättsskandalen finns alltså inte. Thomas Quick blev korrekt dömd på grundval av fullt tillräcklig bevisning. Och hur har man egentligen rimligen kunnat tro något annat under alla dessa år? Hur kunde man tro att flera domstolar i sex olika domar kunde komma fram till samma sak? Att bevisningen var så stark att det var ställt utom rimligt tvivel att Quick var skyldig till de åtta mordet? Men att han inte hade begått ett enda? Det är alldeles orimligt, och det bör alla som har kunskap om vårt rättsväsende förstå.

Och hur kunde man tro att ett 30-tal poliser, åklagare, advokater, sakkunniga och terapeuter skulle samordna sig i något slags nätverk (en ”sekt”) för att få en person fälld för mord utan att det faktiskt fanns avgörande bevisning?

Men så beskrevs det av centrala aktörer som Sveriges Radio och Sveriges television. Och Bergwallkommissionen fick klara direktiv och utgick från ett givet facit – att Quick var oskyldigt dömd. Därigenom cementerades uppfattningen om en rättsskandal.

Tio år för en villfarelse av denna magnitud. Det är genant för Sverige – framför allt för vårt åklagarväsende, våra medier och Bergwallkommissionen – att något sådant har kunnat inträffa i vårt land.”

Sven Å. Christianson, professor i psykologi
Håkon Gröttland, tidigare politioverbetjent
Lennart Höglund, f.d. byråsekr., offer för knivöverfall
Christer van der Kwast, f.d. överåklagare
Göran Lambertz, f.d. JK och justitieråd
Cajsa Lindholm, leg. psykolog och psykoterapeut
John B. Ottersen, tidigare politietterforsker
Seppo Penttinen, f.d. kriminalinspektör
Gubb Jan Stigson, f.d. kriminalreporter

Helena Nymans syn på saken

Med anledning av att Thomas Quicks verksamhet hade nära samband med Falun, där Sture Bergwall bodde i många år, hade vi erbjudit artikeln till Falu-kuriren. Där är Helena Nyman chefredaktör. Hon avböjde publicering men gjorde i stället ett specialnummer av tidningen med motsatt inriktning: Nu var det tio år sedan rättsskandalen avslöjades, tio år sedan det klarlades att Thomas Quick ljög om de mord som han hade dömts för. Tio år sedan det slogs fast att han var oskyldig. Och i en krönika skrev Helena Nyman själv: ”Här har en man dömts för ett antal mord han omöjligt kan ha begått.”

Efter detta utspann sig en diskussion mellan Helena Nyman och mig. Den är intressant bl.a. därför att den möjligen visar hur somliga journalister ser på frågan om skuld och oskuld och frågan om rätt och fel. Jag återger därför några förkortade delar av diskussionen här.

Jag: Vad har du för grund för påståendet att Bergwall är inte bara frikänd utan också oskyldig?

Helena Nyman: Den som är frikänd är också att betrakta som oskyldig.

Jag: Men i din krönika skriver du väl att han faktiskt ÄR oskyldig? Du skriver ju dessutom ”Här har en man dömts för ett antal mord han omöjligt kan ha begått.” – Sätter du personligen likhetstecken mellan ”betraktas som” och ”vara” oskyldig?

Helena Nyman: Om rättsväsendet slagit fast att en person är oskyldig är det också det jag utgår ifrån. Då är Sture Bergwall oskyldig – tills något annat bevisas. De tidigare fällande domarna – och underlaget till dem – har grundligt granskats och det finns mängder av uppgifter som visar att Bergwall blev felaktigt dömd.

Jag: Du säger "Om rättsväsendet slagit fast att en person är oskyldig", men något sådant slår rättsväsendet aldrig fast. Vad domstolen slår fast när den frikänner är att bevisningen inte räcker.

Helena Nyman: Att få resning och frias i åtta fall av mord är per definition en rättsskandal och Bergwall är nu en fri man – ett faktum som inte behöver ifrågasättas. Bergwall är frikänd och det finns ingen anledning för mig eller Falu Kuriren att ifrågasätta det.

Jag: Du skriver "Att få resning och frias i åtta fall av mord är per definition en rättsskandal". Men du har missuppfattat även detta i vårt rättssystem. Tänk tanken att de resta domarna var riktiga och att frikännandena berodde på dåligt arbete av åklagarna. Var menar du att rättsskandalen finns i så fall? – Och hur svarar du på frågan jag ställde tidigare, om du sätter likhetstecken mellan "betraktas som" och "vara" oskyldig?

Helena Nyman: Jag anser nog att jag svarat på den viktigaste frågan flera gånger; Bergwall har friats och är inte längre skyldig till mord.

Helena Nyman menar alltså att ett frikännande *faktiskt* innebär att den åtalade inte har gjort sig skyldig till brottet (1), att frikännandet *faktiskt* visar att en tidigare fällande dom var en skandal (2) och att Quick *faktiskt* dömdes för ett antal mord som han omöjligt kan ha begått (3).

Och kanske behöver man som journalist inte bekymra sig för om det står alldeles klart att det man säger är hundraprocentigt galet, så som det är med dessa tre påståenden av Helena Nyman.

Jag har sett mycket tokigt i Quickärendet. Helena Nymans påståenden går in på tangerad första plats.

Den norska serien om mordet på Therese Johannessen

Under hösten sände norsk tv, NRK, en serie i fem delar om nioåriga Therese Johannessens försvinnande 1988. Detta mord erkände Thomas Quick, som han då hette, år 1996 och dömdes för det 1998. Han frikändes 2011 efter resning 2010. Någon annan gärningsman har den norska polisen inte kunnat finna, så försvinnandet är uppklarat.

Serien fokuserar på Thereses mamma och hennes förhoppningar att flickan inte är död. Den redovisar några spår och misstankar i polisutredningen som inte ledde någonstans. De första två avsnitten redogör för försvinnandet och all förfäran omkring det. I avsnitt 3 redovisas Quicks erkännande och domen mot honom på ett bra sätt, och i avsnitt 4 kommer kritikerna (framför allt Dan Josefsson och Jenny Küttim) till tals i samband med att resningsprocessen redovisas. I avsnitt 5 visas dagsläget med den osäkerhet och förtvivlan som blivit kvar. Den norske polis som arbetat allra mest med fallet, Håkon Gröttland, säger sig övertygad om att Quick/Bergwall är gärningsman.

Till skillnad från andra dokumentärer och spelfilmer, som alla utgår som en självklarhet från att Quick ljög när han tog på sig skulden för mordet, håller denna serie öppet för möjligheten att han faktiskt är gärningsman och i stället ljög när han ändrade sig.

Det är uppmuntrande att någon i medierna äntligen har vågat öppna på locket och se efter vad som finns därunder. Förhoppningsvis är det en försiktig början till en nyktrare och öppnare syn på Quickärendet även i medierna. En sådan kunde för övrigt skönjas hos Svenska Dagbladet när man publicerade Claes Borgströms artikel, där Claes som Quicks försvarare när denne dömdes förklarade sig övertygad om att Quick begått mordet (se halvårsbetraktelsen 1 juli 2020).

Filmen "Quick" och vad den saknar

Den svenska spelfilmen Quick med bl.a. David Dencik, Jonas Karlsson och Alba August kom sommaren 2019. Jag såg den sent omsider nu i höst och skrev om den i min söndagsbetraktelse nr 280. Det är en ganska bra film (7 på en tiogradig skala), åtminstone om man själv bortser från vad filmen bortser från. Nämligen den bevisning som fanns och finns mot Quick. I filmen ”glömmer man bort” drygt 100 centrala bevis, indicier och andra omständigheter som talar för Quick som gärningsman. Intrycket som filmen förmedlar är att Quicks erkännande var det enda beviset förutom några små brända bitar som först antogs bestå av människoben men i resningsprocessen ansågs vara plast.

Får man inte veta något om alla de viktiga bevisen – som med långt över 99-procentig sannolikhet visar att Quick begick mordet – blir man förstås lätt övertygad om Quicks oskuld. Och den som väljer att inte visa bevisen kan utan problem manövrera sig förbi sanningen.

En sammanställning av bevis för alla åtta mordet

Efter att ha sett filmen gjorde jag en förteckning på 20 sidor över alla viktiga bevis i de åtta mordfallen. För den som vill skaffa sig en egen bild av bevisningen finns promemorian på min hemsida, goranlambertz.se, i det som kallas ”Extramaterial” till min bok Quickologi (p. 26). Jag sände för övrigt promemorian till de fem jurister som öppet säger att de tror att Bergwall är oskyldig (för namnen se Halvårsbetraktelsen om Quickärendet 2020) och undrade om de ville kommentera. Min förhoppning var att de skulle ta till sig av den massiva tyngden i bevisningen och kanske inse att rättsskandalen är en villfarelse. Men ingen av dem har hört av sig, så jag vet inte hur det gick.

Promemorians förteckning innehåller inte de invändningar som har rests och kan diskuteras beträffande de olika bevisen. Enligt min mening behövs egentligen inte det, för texten i promemorian är korrekt som den står och talar för sig själv oavsett invändningar. Jag har ändå påbörjat en komplettering av promemorian med invändningar och motinvändningar. Så småningom ska jag lägga ut även den kompletterade promemorian på min hemsida.

Promemorian med advokaten Alexander Barkman

Några av läsarna vet att jag och advokaten Alexander Barkman skriver en gemensam promemoria angående bevisningen för Quicks skuld till mordet i Sundsvall på 11-årige Johan Asplund. Vi argumenterar och motargumenterar, varvid jag pekar på det som gör bevisningen stark, Alexander på motsatsen. Detta började vi med i januari 2020, och sedan maj återstår bara Alexanders ”slutplädering”. Den har han emellertid haft svårt att få ur sig. Jag kan visserligen förstå honom, hans uppgift är svår. Men jag hoppas ändå att promemorian snart ska bli tillgänglig för alla, så att en omfattande och ingående diskussion om bevisen kan studeras och bedömas av alla som är intresserade.

Är det något särskilt med Sverige som gör oss mottagliga för villfarelser?

Att föreställningen om Quickärendet som en rättsskandal är en stor och allvarlig villfarelse är mycket lätt att konstatera för den som är kunnig och öppen. Man kan undra varför sanningen ändå har så förtvivlat svårt att slå igenom. Beror det på något som är

speciellt för Sverige och svenskarna månntro? Jag rörde vid den frågan i min förra betraktelse (2020-07-01) och ska återkomma lite mer koncentrerat till den nu.

Jag tror att villfarelsen och dess livskraft beror på framför allt dessa omständigheter:

1. Det budskap om en rättsskandal som fördes fram av i första hand Hannes Råstam, Sveriges television och Leif GW Persson hade en kraftfull dramaturgi och fick ett väldigt genomslag.
2. Medierna ställde sig snabbt och enigt bakom det kraftfulla budskapet. Det gick inte att hejda.
3. Journalisternas utsatta arbetssituation medförde att de aktade sig noga för att gå emot den allmänt vedertagna sanningen att Quickdomarna var en rättsskandal.
4. Den tradition av försiktighet som finns bland oss jurister gjorde att nästan ingen jurist sa ifrån fastän det för oss var ganska lätt att se att mediebudskapet var förenklat, vilseledande och – om man tittade efter ordentligt – falskt.
5. Hos Riksåklagaren och bland resningsåklagarna begicks utomordentligt allvarliga fel som präglades av undergivenhet inför mediebilderna och en betydande brist på civillikage.
6. När tvivlen på att det verkligen var fråga om en rättsskandal började komma fick konformismen och rädslan för att erkänna att man haft fel fullt genomslag. Det blev för svårt att byta fot, ingen ville riskera att tappa ansiktet.
7. Bevisvärdering är en ganska svår verksamhet, i varje fall för andra än de jurister som ägnar sig åt den i professionen. Det kan vara lätt att förblindas av att det finns invändningar mot enskilda bevis, svårt att göra en samlad värdering av den bevisning som faktiskt finns.

Jag tror att nr 1–6 av dessa omständigheter kan delvis hänföras till speciella förhållanden i vårt land. Detta kan jag inte leda i bevis utan får nöja mig med mina intryck vid en jämförelse med särskilt USA, England, Danmark och Norge. Så här:

I fråga om *nr 1, de effektiva budbärarna och den kraftfulla dramaturgin*, är mitt intryck att vi i Sverige har en ovanligt stark auktoritetstro och svag motståndskraft mot budskap som förmedlas av personer och institutioner som vi är vana att lita på.

Beträffande *nr 2, enigheten bland medierna*, gäller detsamma. Om så gott som alla förmedlar samma budskap slår vi svenskar oss gärna till ro där många i andra länder förhåller sig mer skeptiska. Något utrymme för motröster finns inte. Vi är ett konsensussamhälle. Konformismen är ovanligt utbredd i vårt land liksom skoningslösheten mot dom som säger emot.

Nr 3, journalisternas utsatta arbetssituation, har nog mindre betydelse i sammanhanget. Men det är ett faktum att det har blåst snålt på arbetsmarknaden för journalister i Sverige det senaste decenniet. Det kan vara mycket äventyrligt att gå mot strömmen, man riskerar sitt goda rykte och sin försörjning. De båda som gick sin egen väg i Quickärendet, Kristina Hultman och Yrsa Stenius, blev mycket omilt (för att inte säga skamligt) behandlade av kollegerna.

När det gäller **nr 4, försiktighetstraditionen bland svenska jurister**, har jag inte något egentligt underlag för att påstå att vi skiljer oss från jurister i andra länder. Men det står alldeles klart för mig att påtagligt många svenska jurister är betydligt räddare för att göra fel än angelägna att verkligen göra rätt. I traditionen ligger en stark ovilja mot att på något sätt ifrågasätta rättsliga avgöranden och särskilt att påpeka att den som är frikänd kan vara skyldig. Den s.k. oskuldspresumtionen står mycket stark. Den friade må vara uppenbart skyldig, men det säger man inte när saken väl är rättsligt avgjord. Det är naturligtvis i grunden bra, men försiktighetstraditionen går enligt min mening för långt, så långt att det ibland blir samhällsskadligt.

I fråga om **nr 5, de allvarliga åklagarfelen**, rörde det sig om en myndighetsföljsamhet med medierna som tyvärr har blivit vanligare här i landet de senaste 20 åren. Förmodligen handlar om det om en rädsla för hård mediakritik men också om en allmän önskan att vara till lags. Jag tror inte att den är så stark i t.ex. de övriga nordiska länderna. – Hade åklagarna bara granskat Sture Bergwalls återtagna erkännanden hade de upptäckt flera saker som inte stämde och som borde kontrolleras. Det gick på tok för fort, och noggrannheten var obefintlig.

Och när det slutligen gäller **nr 6, rädslan för att erkänna fel**, tror jag att även den är vanligare i Sverige än i jämförbara länder. Det är få svenskar som vågar säga offentligt att de inser att de hade fel. Quickärendet är ett exempel på fall där det rimligen numera finns många som **borde** säga så, och därmed visa ett civilkurage som vi har anledning att efterlysa här i landet.

Tänk om det kunde vara så lyckligt att lärdomarna av Quickärendet så småningom förde det goda med sig att vi svenskar

- blev mindre konsensusinriktade,
- fick en starkare motståndskraft mot trender och förhärskande uppfattningar,
- blev öppnare till sinnet och mindre skoningslösa inför avvikande uppfattningar och
- visade ett större mått av civilkurage.

Det vore något.

Söndagsbetraktelse nr 293 (210103)

2021 års första söndagsbetraktelse, det känns lite högtidligt som så mycket annat som har med det nya året att göra. För vi har ju just genomlevt ett år som inte har liknat någonting annat.

Och alla säger att 2020 var ett skitår. Utom dom som vill vara lite egna och håller fram något som gör att året var riktigt bra ändå. Och till den skaran ska jag nu sälla mig. För det hände något oerhört viktigt och bra år 2020, något som i min värld övertrumfades allt: en ärlig och värdig person vann USA:s presidentval över den oärlige och ovärdige person som har låtit ämbetet och landet sjunka djupare än någonsin tidigare. Många har sagt detta före mig, så det är verkligen inte någon särskilt unik betraktelse jag kommer dragandes med. Nu finns det mycket bättre hopp för klimatet, freden och världsekonomin Och det är minsann inte kattskit.

Men det är intressant att väga Donald Trumps valförlust mot all skada som covid-19 har gjort. Helt omöjligt är det ju inte att det var pandemin som gjorde att Trump förlorade.

Och i så fall har viruset onekligen gjort något mycket gott. Är det till och med så att det var värt alla försakelser, all död och all förfäran, att bli av med Trump? Nja, så kan man ändå inte säga. För det går inte att säga att det var ”värt det” att så många barn förlorade sina föräldrar, mor- och farföräldrar, att så många älskade människor fick sina liv avkortade på ett dessutom ofta väldigt plågsamt sätt.

Men om det nu faktiskt var så att covid-19 var tungan på vågen i presidentvalet, ja då kan man i alla fall använda det där ordspråket med ovanligt stor övertygelse:

Inget ont som inte har nåt gott med sig.

Söndagsbetraktelse nr 294 (210110)

(bild på boken)

Den här veckan är det mycket som kliar i fingrarna för den som skriver söndagsbetraktelser (Donald Trump och hans uppror och svek, Dan Eliasson och hans resor och kritiker, Gjerdrum och dess skred och bygglovsfrågetecken).

Och ändå finns det inget som kan konkurrera med det ämne som syns på bilden: den bok om våra föräldrar som jag och min syster Ewa-Lotta har skrivit till vår mamma Elsvigs 100-årsdag och nu äntligen får bläddra i. 36 500 kr kostade den att göra i 60 ex, men då ligger det mycket gratisarbete bakom av framför allt Lottas son Johan som tillsammans med sin kamrat Louise trollade fram något ganska fint av våra halvtöntiga texter, 100 familjefotografier och gamla brev, recept och papper.

Om jag räknar rätt är vi femton personer som har bidragit med kortare eller längre texter till boken, de flesta genom att vi har plockat delar av berättelser från en tidigare släktkrönika + lagt in några brev, det äldsta från 1907. Så numera döda mostrar, fastrar och andra har fått bidra utan att vara tillfrågade, vi hoppas på deras tysta godkännande.

Att jag skriver om vår bok beror väl mest på att jag är så glad för den, men också för att jag verkligen kan rekommendera alla i Lottas och min generation att skriva lite om den närmaste släkten. Det ger väldigt mycket på flera olika plan. Inte minst roligt är det att minnas hur det var i hembygden när man var barn. Till det kapitel som handlar om Kisa på 50-, 60- och 70-talen var det många gamla vänner som bidrog med stor entusiasm.

Jag lyckades förstås klanta mig så att två kapitel (nr 5 och 6) börjar med samma tre stycken. Det skedde när vi tyckte att de passade bättre i kap. 5 än i kap. 6 och jag kopierade i stället för att flytta. Men inte ens ett sådant fel grumlar glädjen särskilt mycket. Ingen kommer säkert ändå att upptäcka det.

Söndagsbetraktelse nr 295 (210117)

Vad tar man hänsyn till när man sätter betyg på en bok? Jag hör redan protester. För inte sätter man väl betyg på böcker! Möjligen på filmer, men inte böcker. För det första är det nästan omöjligt, för hur jämför man t.ex. Dostojevskijs Brott och straff med Bibeln eller en lärobok i kemi? Och dessutom är det väl alltför förmätet att betygsätta böcker, nästan lite ovärdigt?

Nåja, de som känner mig vet att jag är en list-person, en avprickar-person, en ordnings-person, en struktur-person – och därmed också en betygs-person. Jag sätter betyg på städer som jag besöker och filmer som jag har sett. Mest för min egen skull, för att jag tycker det är lite kul helt enkelt. Men också för att det är mitt sätt att få lite bättre ordning. Ibland sätter jag därför betyg även på böcker (Brott och straff är t.ex. en tia liksom bl.a. Aprilhäxan och Blonde).

Vid betygsättningen av böcker tar jag hänsyn till bl.a. följande.

- **Kategori.** Vad ger sig boken ut för? Vilken genre tillhör den?
- **Skildring, utförande.** Hur lätt flyter texten, hur vacker är boken, hur känns den?
- **Värde, intresse och sanning.** Hur värdefull/intressant/sann är boken?
- **Engagemang och kraft.** Hur fångslande/spännande/medryckande är boken?
- **Komposition.** Hur snyggt/intelligent/märkvärdigt sammansatt är boken?
- **Betydelse.** Hur viktig är boken från ett större perspektiv?
- **Insikts- och kunskapsförmedling.** Hur mycket lär man sig av boken?

Det säger sig själv att kriterierna fungerar olika för olika slags böcker. Och det är ju också så att man inte begriper alla böcker och kanske därför sätter alldeles tokiga betyg. Men oftast är det rimligt lätt att sätta ett betyg som blir rimligt rätt.

Det som nu fick mig att börja fundera i de här termerna var läsningen av boken Renegater av Klas Östergren, den första bok jag läst under 2021. Vi diskuterade den i en bokcirkel i veckan. Det är en 750 sidor tjock bok, tredje och sista delen i författarens Gentlemen-svit. Gentlemen kom 1980, Gangsters 2005 och Renegater 2020.

Det finns massor att säga om Renegater, bl.a. att den innehåller 167 tättskrivna sidor (ingen styckesbrytning över huvud taget på dessa sidor!) om krisen i Svenska Akademien 2017 och 2018 och därutöver några delvis hisnande och ofta vackra berättelser som går in i varandra på ett ganska komplicerat men väldigt snyggt sätt.

Men det som gjorde att jag började fundera i betygstermer var den känsla jag fick under de sista 100 sidorna. Jag kände att jag ville att boken skulle ta slut. Jag försökte komma underfund med varför det var så. Och jag tror det var för att boken, fast den var bra, **sög energi**. Jag blev lite nedslagen av den, lite trött och dyster. Absolut inte så att jag somnade under läsningen. För boken är spännande, i varje fall de sista 300 sidorna. Men som sagt: den sög energi snarare än att ge.

Det fick mig att undra vilken betydelse man ska tillmäta just detta, om boken ger eller suger energi. Och efter att ha funderat en stund kom jag fram till att det nog bör finnas med bland betygsriterierna. Det har ju definitivt betydelse för HUR MAN GILLAR boken medan man läser den. Och är inte det viktigast av allt?

Hur boken inverkar på ens energi, det passar inte riktigt in i något av de övriga kriterierna. Så från och med nu får det bli en egen bedömningsgrund vid min betygsättning.

Renegater får en 8. I delen om Svenska Akademien är den en 9. Och det hade nog blivit det samlade betyget också. Om den inte hade sugit energi.

Söndagsbetraktelse nr 296 (210124)

Efter att ha läst ut Cissi Wallins bok ”Allt som var mitt, Historien som inte får berättas” skrev jag BRAVO! på den sista sidan. Jag rekommenderar den varmt. Boken är en uppvisning i mod, integritet och skickligt författarskap. Och då var jag ändå skeptisk när jag började läsa. För Fredrik Virtanens bok är också bra, och efter att ha läst den undrade jag lite över Cissi Wallins bevekelsegrunder. Det gör jag inte längre.

Framför allt är boken omskakande. Så däckad har jag inte blivit av någon bok på flera år. Däckad av fegheten, elakheten och dumheten, men också av civilkuraget, hoppfullheten och skörheten. Inte sedan jag reste genom USA ett par månader 2019 har jag sett den så tydligt, faran för ett samhälle vid brist på integritet. Då var det Trumps partikamraters ängslighet, mest inför risken att drabbas för egen del. I boken är det mediernas, mäns och kvinnors ängslighet, också mest inför risken att drabbas för egen del. Det känns igen. I princip är det samma sak.

Det är sex omständigheter som är upprörande i boken:

1. Att regelsystemet och rättsväsendet är som det är, och fungerar så som det gör för våldtagna kvinnor som berättar öppet vem som har våldtagit dem. (Och det gäller oavsett om Cissi Wallin blev våldtagen av Fredrik Virtanen eller ej. Det kan nog vara svårt att förstå, men så är det.)
2. Att så många män är så hatiska, elaka och ofta även hotfulla.
3. Att de som har makten i medievärlden handlar så fegt som de gör – i Cissi Wallins fall bl.a. Sveriges television och hennes bokförlag – fast deras risker är ganska små. (Det skulle ta för lång tid att förklara bättre, beklagar.)
4. Att de misstankar som finns mot Fredrik Virtanen behandlas på ett så arrogant och okvalificerat sätt i den rättsliga processen.
5. Att så många kvinnor klandrade Cissi Wallin för det hon gjorde. Och inte bara före #metoo.
6. Och att det företag som Aftonbladet använt för att utreda misstankarna mot Fredrik Virtanen uppenbarligen ljög under förtalsrättegången mot Cissi Wallin.

Man kan bli uppgiven för mindre. Jag nöjer mig dock med att bli upprörd.

Återstår frågan hur man ska hantera våldtäktsmisstankar i en rättegång där den kvinna som sagt att hon blivit våldtagen är åtalad för förtal. Den frågan är inte lätt, men den MÅSTE hanteras på ett annat sätt än rättsväsendet gör i dag. Och i den delen handlar fordras det ju inte ens kurage och integritet, det är ren juridik. Jag ska återkomma till det här problemet.

Cissi Wallin fälldes i tingsrätten (se Extrabeträktelse den 10 december 2019). Målet ska upp i hovrätten senare i år.

PS Den som tycker att denna betraktelse var lite svår att följa i vissa delar – och kanske övertygas av – rekommenderas som sagt varmt att läsa boken.

Söndagsbetraktelse nr 297 (210131)

I veckan skedde något mycket ovanligt, ett slags kollision som vi nog inte har sett förut. I varje fall inte manifesterad inom bara några dagar.

På måndagen hölls rättegången mot de svenskar som var med och dök vid Estonias vrak inför den uppmärksammade dokumentären om den tidigare okända skadan. De kränkte därmed den gravfrid som gäller.

På torsdagen presenterade inrikesministern ett lagförslag om ändringar i gravfridslagen som ska möjliggöra vissa dykningar vid Estonia. Lagförslaget är en direkt följd av det som Henrik Evertsson och Linus Andersson är åtalade för. Hade de inte dykt och filmat hade man aldrig fått den kunskap som motiverar att man anser sig behöva ändra lagen.

Man kan kanske tycka att man borde tacka personer som har skaffat fram så viktig kunskap att lagen behöver ändras. I stället för att åtala dem.

De båda åtalade försvarade sig tydligen i första hand med att de befann sig på ett tyskt fartyg och att den svenska gravfridslagen därför inte gällde. Den frågan är inte särskilt intressant. Betydligt intressantare är frågan om de ska dömas **för det fall lagen faktiskt gällde**, om de alltså bröt mot lagen genom att dyka vid vraket.

Någon nödsituation var det ju inte fråga om. Kan dykningen då ändå ha varit tillåten trots att den var förbjuden? Utan stöd i någon lagregel?

Ja kanske. Det kan nämligen bli aktuellt att tillämpa den oskrivna undantagsregel som Högsta domstolen slog fast i en dom 1985 och som sällan aktualiseras. Så här skrev HD:

”Det torde emellertid förhålla sig så att domstolarna har befogenhet att även utan uttryckligen angivet stöd i lag förklara ett annars straffbart handlande straffritt, när den uppkomna situationen är atypisk och knappast förutsedd av lagstiftaren samt starka motskäl kan åberopas mot en kriminalisering.”

HD framhöll i rättsfallet (”Manifestet”, NJA 1985 s. 893) att domstolarna måste utnyttja denna befogenhet med största försiktighet. Men kanske är detta en sådan situation? I så fall mycket ovanlig.

Men det var också något mycket ovanligt som skedde den här veckan.

Söndagsbetraktelse nr 298 (210207)

Den här söndagen blir det tre korta reflektioner: om vapen, ursäkter och skuld.

1. *Vapen* Kan världen göra något åt det problem som består i att just den som har vapen kan göra i stort sett vad den vill mot andra? Nyligen tog militären makten i Myanmar, för ett halvår sedan i Mali. Varför just militären, fastän kanske sjuksköterskorna, ingenjörerna, byråkraterna eller lärarna har minst lika goda förutsättningar att förstå hur landet bör styras? Jo, för att militärerna och inte de andra har vapen. Det finns något djupt omoraliskt och lätt absurt i att just vapeninnehavet är avgörande. Finns det något sätt att komma åt denna orimlighet?

2. *Ursäkter* För några dagar sedan tvättade jag bilen på en Preem-mack i närheten av där jag bor. Jag betalade, fick kvittot och trodde att det var allt jag behövde för att ta mig in i tvätthallen. Men jag hade behövt ett papper med en kod också, det glömde mannen i kassan (ca 40 år gammal) att ge mig. När jag återvände efter att ha misslyckats att öppna dörren med hjälp av kvittot gav han mig papperet med koden. Han bad inte om ursäkt för att han hade glömt utan var i stället halvt ovänlig. Då kunde jag inte låta bli att säga att jag tyckte han borde bett om ursäkt och då svarade han lite argt att ”nu har du ju vad du behöver”. – Några dagar senare var jag på restaurang, och när jag fick in notan fanns det en rätt upptagen där som jag inte hade ätit. Jag påpekade det och kvinnan som serverade (ca 30 år gammal) skrev en ny nota. Men hon bad inte om ursäkt. Dock var hon vänlig, så jag sa inget om den uteblivna ursäkten. Men jag tänkte tanken: Är människor mindre benägna att be om ursäkt för misstag nuförtiden än de var förr? – Det där föll ur minnet tills jag i veckan handlade några saker i en affär som ska läggas ner och därför sålde grejerna med 50 procents rabatt. När jag betalat och granskade mitt kvitto i bilen såg jag hade fått betala fullt pris för en av de tre sakerna. Jag återvände och fick en hundring tillbaka. Och: Mannen i kassan (ca 60 år gammal) bad ”hundra gånger om ursäkt”. Jag kunde inte låta bli att säga att jag uppskattade ursäkten särskilt. För det gjorde jag. – Så nu är frågan om åldern spelar någon roll för benägenheten att be om ursäkt. Jag har haft den känslan tidigare och nu fått den något förstärkt. Men min population är naturligtvis alldeles för liten för att tillåta några slutsatser.

3. *Skuld* Hur ska man se på skuld? I veckan frikändes tre Telia-chefer av Svea hovrätt för anklagelser om mutor i Uzbekistan åren 2007 – 2010. Telia hade betalat ca tre miljarder kronor till ett bolag som kontrollerades av den dåvarande diktatorn Islam Karimovs dotter Gulnara Karimova. Telia har erkänt mutorna, och 2017 ingick bolaget en överenskommelse med myndigheter i USA och Nederländerna om att betala 7,7 miljarder kronor i böter. Men de tre cheferna frikändes på den grunden att Gulnara Karimova inte hade en sådan position i Uzbekistan att hon var ”mutbar”. Hovrätten slår fast i sin dom att åklagaren inte kunnat bevisa att hon hade en sådan maktposition i Uzbekistan att hon hade behörighet att ”de facto” utöva myndighet. – Juridiskt är detta säkert rätt. Det som cheferna gjorde var inte brottsligt, i varje fall inte bevisat brottsligt. Så hur ska man då se på frågan om skuld? De gjorde ju ändå det de gjorde.

Söndagsbetraktelse nr 299 (210214)

Jag ska öppna en juristbyrå i samarbete med en organisation i Berlin (Institute for Cultural Diplomacy). Syftet är att driva ärenden som handlar om de allra viktigaste mänskliga rättigheterna, som yttrandefriheten i länder med ofrihet, skydd mot utomrättsliga frihetsberövanden, skydd mot tortyr och folkmord osv. Avsikten är förstås inte att tjäna pengar, och det blir troligen i liten skala.

Det första ärendet blir med viss sannolikhet ett skadeståndsmål mot staten Eritrea för Dawit Isaaks familjs räkning. Han har suttit fängslad utan rättegång i snart 20 år. Andra har engagerat sig på ett beundransvärt sätt under åren, kanske särskilt Reportrar utan gränser. Men Dawit Isaak är kvar i fängelse i Eritrea och regimen avvisar kontaktförsök med stor arrogans.

Det är långt ifrån givet att man kan nå framgång med en talan om skadestånd. Om vi gör som det nu är tänkt kommer vi att stämma staten Eritrea i svensk domstol.

Förmodligen kommer då domstolen att säga att man inte kan ta upp ett sådant mål eftersom Eritrea har s.k. immunitet. Stater är i princip immuna mot att behöva svara i rättegångar i andra stater. Så vår talan blir säkert "avvisad" som man säger. Men då kan vi ta det målet till Europadomstolen i Strasbourg och hävda att svenska staten har brutit mot familjens rätt att få saken prövad. Det finns en bestämmelse i Europakonventionen för mänskliga rättigheter (artikel 6) som säger att var och en är berättigad till en rättvis rättegång. Det betyder att man har rätt till en prövning i domstol.

Rätten till prövning i domstol kolliderar alltså med statens immunitet. En sådan kollision innebär att man måste väga bestämmelserna mot varandra. Och då kan det vara avgörande vilken rättskränkning som ligger bakom skadeståndsanspråket. I en sådan vägning "vann" immuniteten i ett mål 2001, men med knapp majoritet: 9 domarröster mot 8. Då handlade det om tortyr. Nu har det gått 20 år och Dawit Isaaks fall är exceptionellt. Det kan finnas en möjlighet att domstolen nu gör en annan bedömning, så att intresset av immunitet för staten får vika för intresset att få ett mål om en central mänsklig rättighet prövat.

Detta är förstas en viktig principalsak som kan få betydelse för många andra. Så målet blir viktigt om vi får det så långt.

Men: om vi skulle vinna i den nu nämnda delen återstår halva resan. Då är frågan om en person som har fängslats av en stat utan rättegång och hållits fängslad i många år har rätt till skadestånd av den staten. Det är långt ifrån givet fast man kan tycka att det borde vara självklart.

Skulle vi faktiskt ändå komma dithän att Eritrea (efter flera år) döms att betala skadestånd till Dawit Isaaks familj (och kanske till honom också), då återstår förstas ändå en viktig sak: betalningen. Och där kommer vi att förlora. För Eritrea kommer aldrig att betala, och det finns inget sätt att tvinga dem att göra det.

Så är det då ändå inte meningslöst att driva en rättegång? Kanske, men möjligen inte. Det som är verkligt viktigt i Dawit Isaaks fall är självfallet inte pengar, utan att Dawit Isaak blir fri, och blir det så snart som möjligt. Kan en rättegång tjäna det syftet är väldigt mycket vunnet. Men kanske blir det bara värre?

För närvarande bedömer vi, jag och några till som har övervägt saken, att det är bättre att driva ett skadeståndsmål än att inte göra det.

Söndagsbetraktelse nr 300 (200221)

Det här är Söndagsbetraktelse nr 300, och då vill jag skriva något som jag tycker är särskilt viktigt. Lite om det kanske allra bästa råd som jag kan ge: Skriv dagbok!

Fem minuter på kvällen räcker, femton är ännu bättre.

Det finns åtminstone fem goda skäl för att skaffa sig vanan att skriva dagbok:

1. Man får bättre ordning på sina dagar när man knyter ihop dem innan man lägger sig. Det ger ett slags tillfredsställelse.
2. Man får hjälp att komma ihåg saker som har hänt. Det är skönt och inte sällan väldigt

bra att kunna återvända och kolla. Skriver man i datorn kan man dessutom hitta det mesta snabbt och lätt.

3. Man får bättre ordning inte bara på sina dagar utan på hela sin tillvaro. Dagboken ger stadga och en känsla av att tiden inte bara rinner iväg. Det är i alla fall min upplevelse, och för mig är det absolut en hjälp.

4. Att skriva dagbok är ett bra sätt att vänja sig vid att skriva. Och att skriva höjer livskvalitén, bl.a. genom att man sätter ord på sina tankar, skapar struktur, analyserar saker för sig själv och (tror jag) blir lite klokare och bättre som människa.

5. Och kanske framför allt: Man kan ta dagboken till hjälp för att bli lyckligare. Det kan man bli genom att ”tillrättalägga” dagarna lite grand och koncentrera sig på det som var bra. I flera år skrev jag ”positiv dagbok”, som bestod av inget annat än tre bra saker från dagen. Det hjälpte absolut livet på traven. Och så kan man använda även en vanlig dagbok. Lura till sig lite lycka.

Jag kanske inte vågar gå så långt som till att säga ”hitta meningen med livet, skriv dagbok”. Men nästan.

Söndagsbetraktelse nr 301 (200228)

Juridik och juridik. I dagarna slits jag mellan den mest avancerade juridik man kan tänka sig (lagrådsföredragningar med efterföljande yttranden) och den mest jordnära men kanske inte för den skull helt enkla. Från Allmänna arvsfonden, moms på skrot, skydd för geografiska beteckningar (som champagne), folkbokföring och vårdnadstvist till krånglande diskmaskiner hemma. Fortsättningsvis handlar betraktelsen bara om diskmaskinerna.

För ett par veckor sedan bröt vår gamla maskin ihop. Den släppte i varje fall inte ut vattnet, och eftersom vi haft den hur länge som helst övervägde jag inte ens alternativet reparation. Utan jag beställde en ny diskmaskin från Media Markt på nätet. 5990 kr kostade den, 7888 kr inkl. installation, bortforsling av den gamla och en försäkring.

Efter några dagar kom en vänlig man från ett leverantörsföretag i Uppsala och installerade den nya maskinen. Min första disk dagen därpå slutade med ... att vattnet inte tömdes. Jag skrev till Media Markt och ringde leverantörsföretaget.

Media Markt bad mig kontakta Cylinda för service, och ungefär samtidigt kom mannen som levererat tillbaka. Han sa att den här sortens problem inte var ovanliga och kollade utloppsslangarna. Där, i den utloppsslang som funnits mellan den gamla maskinen och mitt avlopp och som lämnats kvar som skarvslang, satt en massa matrester (blää!). Med gemensamma krafter rensade vi den gamla utloppsslangen i min lilla ”skog” på tomten. Men den nya diskmaskinen ville ändå inte. Den visade felkoden E01 och bara brummade. Min vän från leverantörsföretaget gav upp. För mig blev det att ringa till Cylinda enligt Media Markts tidigare anvisningar.

Servicemannen från Cylinda var här i torsdags (och var f.ö. klar just innan den dagens återställning i Lagrådet skulle börja kl. 09.30). Inget problem sa han, i sådana här fall är det rätt av maskinen att låta vattnet bli kvar i utrymmet undertill, före utloppsslangarna. Han skruvade bort några grejer vid golvet och tömde bort vattnet. Sedan funkade

maskinen som den skulle.

Och nu kommer vi till juridiken: Cylindamannen sa att jag skulle få betala för hans besök eftersom jag var Cylindas ”slutkund”. Jag invände att jag inte ville betala eftersom jag ju hade betalat för en diskmaskin som borde fungera efter att den installerats. I så fall får du kontakta Media Markt, sa han, så får du se om de betalar. Jag skrev till Media Markt och fick besked i fredags: ”Vi har ett servicesamarbete med Cylinda och garantifel ska därför täckas från deras håll. Om du får en faktura från Cylindas servicetekniker, vänligen återkom till oss så ser vi över detta.”

Garantifel? Hmmm ... Jag skrev till Media Markt igen och berättade hela historien.

Så vad tror ni juridiken säger i ett fall som detta när det gäller kostnaden för Cylindas servicebesök på kanske 1500 kr?

1. Leveransföretaget får betala eftersom den vänlige installatören missade att tömma utloppsskarvslangen?
2. Jag får betala eftersom jag inte tänkte på att utloppsskarvslangen kunde vara igensatt, särskilt som felet på den gamla maskinen var att den inte tömde ur vattnet?
3. Media Markt får betala i egenskap av säljare, som ska leverera en fungerande produkt?
4. Cylinda får betala i egenskap av tillverkare med serviceåtagande och för att ”garantifel ska täckas från deras håll”?

Fortsättning följer.

PS med del-sensmoral och extrabetraktelse: 1. Återanvänd inte utloppsslangar från gamla diskmaskiner. 2. Kolla om det är stopp i slangen om maskinen inte tömmer som den ska.

Söndagsbetraktelse nr 302 (210307)

I den Zoom-bokcirkel där jag deltar har vi läst ytterligare en 700-sidig bok. Förra gången var det Renegater av Klas Östergren och nu var det Lydia Sandgrens Samlade verk, den senaste Augustprisvinnaren i romanklassen. Jag brukar fuska när jag läser så stora böcker och skumma en del partier, för annars blir man ju aldrig klar. Så läste jag Renegater. Men i Samlade verk läste jag så gott som varje ord och ägnade boken hela förra söndagen.

De flesta i cirkeln var kritiska eller småkritiska, medan jag i vanlig ordning var okritisk. Jag vet inte varför jag ofta är den som ger högst betyg. Det gäller för övrigt både böcker och filmer.

Lydia Sandgren är född 1987 och hon började skriva boken 2012, det år då det mesta i den utspelar sig. När man är 71 vill man inte riktigt tro att en 25–33-åring ska ha hunnit bli genomklok, men det tror jag faktiskt att Lydia är. Boken är i alla fall full av mognad och vishet. Det räcker visserligen inte för att göra en bok bra, men det hjälper (jfr betraktelse nr 295).

Här är några citat ur Samlade verk:

Om kärlek: ”Sanningen är att kärlek är en mycket komplicerad sak. Man behöver all hjälp man kan få.” (s. 234)

Om ett skäl till att barn inte sällan tröttnar på sina föräldrar: ”Den där hjälpsamheten stod henne upp i halsen.” (s. 438)

Om hur man får behandla personer som pratar för mycket: ”Jag ska gå en sväng och titta på tavlorna, sa hon, kanske lite väl abrupt eftersom Aron precis tagit sats för ett fortsatt anförande.” (s. 526)

Om att livet är ändligt: ”Framtidsfantasin räddar en undan det faktum att det är detta, det som pågår nu, som utgör ens liv på jorden.” (s. 650)

Om sådant man vet men inte förstår: ”Gustavs far hade gått bort några år tidigare och dödsrunan hade upplyst Martin om sådant som han egentligen visste, men som formats av hans tonåriga föreställningsvärld och sedan aldrig bearbetats av ett vuxet sinne.” (s. 672)

Den viktigaste frågan i boken är om en mamma kan göra rätt i att lämna sina små barn och ge sig av, som Cecilia i boken gör. Men den frågan är för stor, den sparar jag till en annan gång. Lydia Sandgren besvarar den på det elegantaste sättet av alla.

Boken får en 9:a i betyg av mig.

Söndagsbetraktelse nr 303 (210314)

För en tid sedan skröt jag om mitt skrå, för att jurister är betydligt bättre på **relevans** än de flesta andra (söndagsbetraktelse nr 235). Nu ska jag göra det igen, av en besläktad men mer specifik anledning: för att jurister är bättre på att bedöma vad som har hänt. Det gäller inte minst när det handlar om **skuld eller oskuld** till brott.

Det är inte så konstigt förstås. Att bedöma skuldfrågan i brottmål är ju en del av många juristers yrkesroll och professionella färdigheter. Vi har lärt oss hur man gör när man värderar bevisning, och då borde vi ju vara bättre än dom som inte har lärt sig.

Det här får dock inte alltid genomslag i diskussioner om skuld. Det har visat sig tydligt i diskussionen om Stig Engströms skuld till mordet på Olof Palme, och det visar sig ännu tydligare i diskussioner om Thomas Quicks skuld till de mord som han dömdes för och sedan frikändes. Det är påtagligt vanligt med inlägg av typen ”nej, jag tror inte alls det var Engström, för de som kände honom sa att han inte alls var kapabel till något sånt, och var skulle han i så fall ha fått revolvern ifrån sent på kvällen?” eller ”nej, Quick gjorde det inte, han var ju full av bensodiazepin när han erkände, och dessutom vet vi att han fick en massa sidoinformation av poliser och läkare”.

Så kan en jurist inte säga med yrkeshedern i behåll. Det kommer i konflikt med det som är kärnan i vårt yrke: relevans och korrekt prövning.

Men man måste ju få tro, säger många då. Och ge uttryck för det. Ja, det måste man. För vad det är värt.

Söndagsbetraktelse 210321

Den här söndagen blev det ingen betraktelse, eftersom jag satt häktad misstänkt för våldtäkt på Elvira Axell! I stället blev det ett förord till den bok jag skrev om händelsen, ”När sanningen inte räcker”

Torsdagsbetraktelse (210325)

Klockan är ca 14 på torsdagen (25 mars), två dygn efter att jag fick veta att åklagaren lagt ned förundersökningen mot mig och att jag var fri att gå hem. Det var tisdagen den 23 mars kl. 14. Så skönt! Men ändå var jag mest arg och besviken. Och det bestämde jag mig för att säga om någon ville lyssna.

Jag fick duscha trots att jag var frigiven, det bestämde vakthavande befäl på häktet. Jag var ganska svettig efter 15 minuter på löpbandet på morgonen och hade inte duschat. För det blev plötsligt en träff med advokaten och sedan två timmars förhör utan att duschen hunnits med. Sedan handlade jag för min häktespenning från kioskvagnen (man får 100 kr i veckan och kiosken kommer just på tisdagar) innan jag klädde om och fick mina datorer, telefoner m.m. i fem papperskassar. Och gick hemåt. Jag tog sjuans buss.

Vid 15-tiden var jag hemma. Aftonbladet väntade där i en bil. Jag sa att jag visste att det skulle bli många som ville prata med mig och att jag ville ta allt samtidigt. För det fanns så mycket jag behövde hinna med på eftermiddagen, med mejl- och messlådorna överfyllda och ett ostädat hus att ta hand om.

Ganska många ringde eller messade, kanske 7-8 journalister. Jag sa att jag gärna ställde upp på en intervju men att jag ville prata med alla samtidigt. Någon frågade om en pressträff kunde bli i min trädgård. Nja, det kändes inte så bra, det var vi överens om. TV4 försökte hitta en bra plats, det måste ju vara utomhus för coronan. En gräsmatta i Rosendalsområdet kanske? Ja, men då kan vi lika gärna ta det hos mig sa jag. Klockan 17. Jag snyggade till lite och funderade på vad jag skulle säga medan jag plockade.

Ställde fram trädgårdsmöbeln på altanen, folk började komma. Någon ville vara med från Stockholm, så jag ordnade ett Zoom-möte samtidigt. Sammanlagt kanske 15 personer på gräsmattan, 8 på Zoom. Kan du inte börja med att berätta sa någon. Mikrofoner på bordet, kameror en bit bort. Strax efter kl. 17 började vi.

Jag berättade hur jag såg på saken. Kanske tio minuter. Och jag kallade Ellinor (som är hennes namn i min bok) för lögnerska och bedragerska, så hårt ville jag göra det. Vid ett tillfälle, jag minns inte riktigt när, slant min tunga och jag råkade kalla henne vid hennes riktiga förnamn. Det var dumt, fel av mig. Hon kunde nog identifieras av vissa på grund av det, men om jag har förstått det rätt visste nog de personerna redan vem hon var. Av andra kunde hon inte identifieras. Många på Facebook m.m. har det förnamnet. – Huruvida någon sände direkt eller inte tänkte jag inte på, jag hade annat i huvudet och medierna bestämde förstås över sitt.

Jag tycker att saker ska kallas vid deras rätta namn. En lögn är en lögn och ska kallas en lögn. Ett bedrägeriförsök är ett bedrägeriförsök och ska kallas just så. Jag ville säga som det var utan att lämna ut Ellinor i onödan. Jag tycker att man kan stå upp för verkliga våldtäktsoffers rätt och skydd (som jag vill göra) och samtidigt berätta på ett ganska

hårt sätt om det som tydligen händer ibland: att någon kvinna gör något riktigt fult och hittar på en lögnaktig berättelse. För att få pengar? Jag vet inte om det kan finnas något annat motiv. Men den kvinnan förstör en hel del för sina hederliga systrar tror jag.

Våldtäktslagstiftningen är bra i grunden. Och jag har alltid stöttat – om än försiktigt – lagens nuvarande upplägg där bristande samtycke är våldtäkt eller oaktsam våldtäkt. Men man ska vara medveten om att en sådan i princip god reglering fordrar ett ansvarsfullt och mycket gott handhavande av myndigheterna. Det får bara inte gå så slarvigt till som det gjorde i mitt fall. Rutinerna måste förbättras rejält, jag skriver om det i min bok.

För vi vill ju att den kvinna som har utsatts för våldtäkt ska kunna få sin förövare dömd om det finns rimliga möjligheter att utreda vad som har hänt. Det är oerhört viktigt för rättssystemets trovärdighet. Men lika viktigt är förstås att ingen oskyldig man döms. Och helst att ingen oskyldig man häktas heller.

Jag ville vara ett stöd för Ellinor och tänkte att jag skulle kunna hjälpa henne in på en bra livsbana. Hon fick fina betyg på tentor och verkade i grunden vara en riktigt bra tjej. Men hon är skyddslös och skör, och hon behöver hjälp av flera. Jag erkänner att jag avskyr henne nu, efter det hon gjorde mot mig, men jag vill henne inget illa. Det var fruktansvärt dumt av mig att falla för frestelsen på julaftonskvällen, och jag skäms verkligen för det. Men när jag tänker på det som Ellinor gjorde har ilskan tagit över från skammen nästan helt.

Men jag hoppas förstås att hon kan komma igen, och bl.a. förstå att brott inte är någon bra bana. Kanske behöver hon lära sig det genom att få svara för det som hon tycks ha gjort flera gånger. Samtidigt måste hon skyddas. Men andra får göra det nu.

Fredagsbetraktelse (210326)

Om lögner och försök till bedrägerier

1. Det här är ett allvarligt inlägg och jag har funderat mycket över om jag skulle skriva det eller inte. Inlägget motiveras främst av den väldiga ilska som kommit och den hårda kritik jag fått för att ha kallat den kvinna som anmält mig – EP – för ”lögnerska och bedragerska”. Men inlägget motiveras också av att anklagelserna mot mig upprepas i offentligheten; ”ingen kan veta vad som verkligen har hänt, varför ska man tro just honom”. I en artikel i Aftonbladet på torsdagen fortsatte hon själv att anklaga mig för våldtäkt.

2. Efter kritiken, ilskan, insinuationerna och anklagelserna har jag måst ställa mig frågan hur mycket jag ska offentliggöra av det som verkligen hände, framför allt av bevisningen för lögnerna och bedrägerierna. Då närmar jag mig förtalsgränsen på ett annat sätt än om jag bara använder epitet som lögnerska och bedragerska. Och jag måste ställa mig frågan på fullt allvar: Är det rentav förtal att berätta?

3. Enligt min uppfattning måste det vara försvarligt (dvs. inte förtal) för den som har tillvitats ett allvarligt brott (som jag i det här fallet), och dessutom utsatts för hård offentlig kritik för att ha använt elaka epitet och anklagats för att nog ha begått våldtäkten ändå, att berätta åtminstone en del om de omständigheter som motiverar de epitet som jag använt. Om man därtill inte namnger personen i fråga och inte berättar om de allra mest integritetskränkande detaljerna, då befinner man sig enligt min mening

klart på rätt sida om förtalsgränsen.

4. Därför har jag bestämt mig för att skriva här helt kort vad det var som hände och varför jag kallar EP för lögnerska och bedragerska. Jag förväntar mig inte att kritiken mot mig tystnar för det, så fungerar det inte och kanske blir den rentav ännu hårdare. Men min bedömning, som jag litar på, är att det är både tillåtet och motiverat i ett sådant här fall att berätta. Den hårda kritiken, de kränkande tillmälena och de fortsatta anklagelserna har gjort det näst intill nödvändigt för mig att offentligt säga som det är.

5. Själv vet jag att EP är en lögnerska och bedragerska på grund av vad jag har varit med om. Men jag har förstått att inte så många detaljer har kommit ut och att de flesta därför inte har fått klart för sig vad hon har gjort. Nu efteråt känner jag mig säker på att hennes avsikt var att få mig i säng och att sedan kanske använda det material hon samlat in och redigerat i syfte att anmäla mig för våldtäkt. Huruvida hon var helt bestämd på att göra det ända från början, eller om hon bara ville hålla möjligheten öppen, det vet jag inte.

6. EP spelade in stora delar av hennes och min samvaro på julafton och juldagen i sin telefon. Det gjorde hon utan att berätta det för mig. På samma sätt gjorde hon i ett mål där dom meddelades år 2018. Varför talar man inte om för de personer man umgås med att man spelar in samtalen på sin telefon?

7. Efter att ha gjort inspelningarna, och efter anmälan mot mig för våldtäkt, kom EP plötsligt på inför det tredje av fyra polisförhör att hon ju hade ljudfiler i telefonen. Så sa hon. Men hon gjorde likadant 2018. Och i båda fallen skickade hon in utvalda delar av ljudfilerna till Polisen. På frågan om det fanns fler ljudfiler svarade hon att hon inte visste.

8. Dagen efter att hon hade skickat ljudfilerna till Polisen lät hon fabriksåterställa mobilen ”på grund av mjukvarufel” så att alla eventuella ljudfiler försvann, och därtill i stort sett allt annat material än textmeddelanden. En sådan fabriksåterställning ”på grund av mjukvarufel” gjorde hon också, vid en passande tidpunkt, i 2018 års mål.

9. Efter fabriksåterställningen fanns det bl.a. meddelanden kvar i telefonen. När Polisen samlade in dessa och lät skriva ut dem visade det sig att det saknades vissa viktiga meddelanden.

10. Saknades gjorde bl.a. ett meddelande som visade att EP inte alls var redlöst berusad vid tidpunkten för ”våldtäkten”. Det hade hon annars själv hävdat. Och hon hade åberopat vittnesmål av en kamrat, LV, som sagt att EP vid ett videosamtal någon halvtimme tidigare var redlös och slocknade. Men nu visade det raderade meddelandet att hon talade med kamraten i telefon en halvtimme ungefär efter den påstådda redlösheten, och även skickade meddelanden till sin f.d. sambo (de raderade meddelandena hittades i hans telefon). I ett av meddelandena stod det "Göran är aspackad".

11. I telefonen saknades även meddelanden från den 26 och 27 december. I varje fall den 27 messade hon med både den f.d. sambon och kamraten LV. Så där måste meddelanden ha raderats, okänt för mig varför.

12. EP har gjort minst fyra anmälningar om våldtäkt eller liknande brott sedan 2015. Ingen gång har hon uppnått sitt syfte, främst (tror jag man kan säga) för att hon inte

bedömts tillräckligt trovärdig. Hennes berättelser från tre av tillfällena är likartade med bl.a. minnesluckor och plötsliga uppvaknanden då enligt henne något övergrepp sker.

13. Det är dokumenterat att hon i ovanligt stor utsträckning använder smålögn av olika slag. Sådant brukar tyda på låg allmän trovärdighet.

14. Det finns mer bevisning, men jag tror det räcker med det jag har berättat. Kanske kan jag tillägga att hennes beteende under "våldtäkten" var allt annat än det hon själv sagt. Hennes berättelse var helt och hållet lögnaktig. Det kan jag inte bevisa, men jag vet att det var så eftersom jag var med, och jag har mycket starka minnen av vissa detaljer.

15. Jag tror att denna sorts beteenden bör beivras. Jag anmälde EP för falsk tillvitelse under utredningen mot mig, men åklagaren lade ner anmälan strax efter att hon lagt ner utredningen mot mig. Kanske blir resultatet annorlunda om alla vi fyra som EP anmält för brott (varav tre gånger våldtäkt) gör en gemensam anmälan.

Lördagsbetraktelse (210327)

I efterdyningarna av att jag satt häktad har det uppstått diskussioner om många olika saker. En sådan är skillnaden mellan "tafsande" och "kladdande", och jag känner ett behov av att klargöra vad jag menar och alltid har menat. En annan fråga är vilka **icke sexuella** beröringar (ofta "kladdande" med mitt sätt att använda det ordet) som kan anses tillåtna, dvs. **moraliskt godtagbara**.

För min del ser tror jag att man bör se det ungefär så här:

1. **Sexuella beröringar** (bröst, lår, rumpa m.m.): Alltid otillåtet om det inte finns en tydlig acceptans i förväg för att det är välkommet eller i varje fall kan vara välkommet, exempelvis för att de båda har rört varandra innan på ett sådant sätt att en sexuell beröring kommer naturligt för båda. (Otillåtna sexuella beröringar kallar jag alltså för tafsande, och de är oftast olagliga som sexuellt ofredande.)

I fortsättningen talar vi bara om **icke sexuella** beröringar. Exempelen handlar om män som rör vid kvinnor. Men en utgångspunkt är att detsamma gäller om kvinnor rör vid män. I exemplen gäller att inga fysiska beröringar har förekommit tidigare mellan de båda. Vi bortser från svårigheten att bevisa vad som faktiskt hände och utgår från att det var just så som det beskrivs här. Vi bortser också från att det naturligtvis finns nyanser av olika slag och försöker tänka oss en **typisk** sådan situation som beskrivs. Det är självfallet mannen (i exemplen) som har att ansvara för att det han gör är godtagbart om det finns någon tvekan.

2. **Arm + kindpuss** Han är 70 och hon 30. Båda är lite berusade. Han lägger armen om hennes axlar och pussar henne på kinden utan att hon dessförinnan visat att hon vill eller accepterar sådana närmanden. – Otillåtet kladdande.

3. **Arm** Han är 70 och hon 30. Båda är lite berusade. Han lägger armen om hennes axlar utan att hon dessförinnan visat att hon vill eller accepterar sådan beröring. – Otillåtet kladdande förutom om handlandet uppenbarligen är kamratligt eller rent vänskapligt och båda ser det så.

4. **Extrakram** Han är 70 och hon 30. Båda är lite berusade. När de skils efter en fest eller en middag kramar han henne klart hårdare eller längre än som är en normal och naturlig avskedskram och utan att hon dessförinnan har visat att hon vill ha eller accepterar en sådan kram från honom. – Otillåtet kladdande förutom om kramen uppenbarligen är kamratlig eller rent vänskaplig och båda ser det så.
5. **Hand** Han är 70 och hon 30. Båda är lite berusade. Han lägger sin hand på hennes hand ett par sekunder utan att hon dessförinnan visat att hon vill eller accepterar sådan beröring. – Otillåtet kladdande förutom om handlandet uppenbarligen är kamratligt eller rent vänskapligt och båda ser det så.
6. **Arm** Han är 40 och hon 30. Båda är lite berusade. Han lägger armen om hennes axlar utan att hon dessförinnan visat att hon vill eller accepterar sådan beröring. – Otillåtet kladdande förutom om handlandet uppenbarligen är kamratligt eller rent vänskapligt och båda ser det så.
7. **Extrakram** Han är 40 och hon 30. Båda är lite berusade. När de skils efter en fest eller en middag kramar han henne klart hårdare eller längre än som är en normal och naturlig avskedskram och utan att hon dessförinnan har visat att hon vill ha eller accepterar en sådan kram från honom. – Otillåtet kladdande förutom om kramen uppenbarligen är kamratlig eller rent vänskaplig och båda ser det så.
8. **Hand** Han är 40 och hon 30. Båda är lite berusade. Han lägger sin hand på hennes hand i ett par sekunder utan att hon dessförinnan visat att hon vill eller accepterar sådan beröring. – Gränsfall men otillåtet förutom om det uppenbarligen sker kamratligt eller rent vänskapligt och båda ser det så.
9. **Arm + kindpuss** Båda är 20 och lite berusade. Han lägger armen om hennes axlar och kysser henne på kinden utan att hon dessförinnan visat att hon vill eller accepterar sådan beröring. – Otillåtet förutom om det uppenbarligen är kamratligt eller rent vänskapligt.
10. **Arm** Båda är 20 och lite berusade. Han lägger armen försiktigt om hennes axlar utan att hon dessförinnan visat att hon vill eller accepterar sådan beröring. – Tillåtet, men han måste ta bort armen direkt om hon drar sig undan det minsta.

Söndagsbetraktelse nr 304 (210328)

Nu har det gått fem dagar sedan jag släpptes ur häktet och åklagaren lade ner förundersökningen mot mig. Det var skönt förstås men väntat efter det polisförhör som hade hållits tidigare på dagen (tisdagen den 23 mars). Då märkte jag rätt tydligt att de båda förhørsledarna var helt klara över hur det hela hade gått till. Det var inte någon våldtäkt utan ett påhitt.

Vid förhöret fick jag nämligen se ytterligare ett bevis (av väldigt många) för att kvinnan som anmält mig hade ljugit. Genom det här beviset (ett textmeddelande till nuvarande sambon Mats) kom det fram att hon hade messat med Mats vid en avgörande tidpunkt. Nämligen en tidpunkt då hon var så gott som medvetslös. Det hade hon själv och vittnet Lotta (som strax innan hade videopratat med henne) intygat för polisen. Men nu dök det alltså upp ett bevis för att hon just då inte bara hade messat med Mats utan också hade pratat med Lotta (mig ovetande förstås). Det hade hon ju inte kunnat göra om hon varit

helt borta. Och beviset (textmeddelandet) hade hon raderat från sin egen telefon.

Själv hade jag ju vetat hela tiden att hon ljög, men nu förstod tydligen alla. Att hon hade spelat in våra samtal utan att ha berättat för mig, att hon hade valt ut lämpliga ljudfiler, att hon hade raderat lämpliga delar av textmeddelanden och att hon hade fabriksåterställt telefonen när hon var klar med sitt urval hjälpte förstås. Och att hon hade gjort precis samma saker i ett tidigare mål 2018. Saken var glasklar.

Nå, det var inte det som betraktelsen skulle handla om. Utan om mångas syn på min resp. EP:s (hon som ljög) skuld. Jag håller med alla som klandrar mig för att jag 1) var otrogen mot min kvinna, 2) kladdade på EP (armen om axlarna och kladdigt prat men inga sexuella beröringar eller antydningar), 3) var alldeles för lättlurad och 4) skapade en fruktansvärd massa obehag för mina barn, min särbo och flera andra. Jag skäms som sjutton för det och får bära den skammen i hela mitt liv.

Men frågan om "våldtäkten" trodde jag skulle vara klar vid det här laget. Det syntes ju så tydligt i utredningen att EP ljugit ihop sin berättelse och manipulerat bevis. Och man hade all anledning att tro att hon gjorde precis samma sak i målet 2018. Att hon på flera sätt hade manipulerat bevisning även då, det kunde man vara helt säker på vid det här laget.

Så nog kände jag mig helt rentvådd. Men åklagaren, Annika Bokefors, valde att säga att "bevisen inte räckte för fällande dom" fast hon rimligen borde ha sagt att "det framkommit att det inte var fråga om någon våldtäkt" e.d. Det måste väl ha berott på prestige eller ovilja att erkänna egna fel. Att meddela att jag var oskyldig kändes väl inget vidare för åklagaren när jag hade varit inlåst i 15 dagar mest på grund av henne och EP.

Sedan dess har sociala medier översvämmats av hatfulla meddelanden mot mig. Till kanske hälften har det handlat om p. 2 ovan, mitt hela tiden erkända kladdande. Men till mycket stor del har hatet också handlat om den fråga som vid det laget var klarlagd: den juridiska skulden.

Några exempel ur floden: "Enda fördelen med att han får utrymme i media är att fler människor får se vilket äckel han är. Uppmärksammas han inte så kanske folk tror att kvinnan gjort fel vilket hon inte har. Men kvinnan ska uppmärksammas mer och hennes berättelse ska stå i fokus." (Erik Eson) – "Hur du hängde ut en kvinna som DU våldtagit." (Marthina Bergström) "Jag och oerhört många fler tror på dej 'Sara'! Naturligtvis har du inte gått med på denna våldtäkt. Vi är otroligt många som stöttar dej!" (Annelie Bengtsson) – "Låt honom inte komma undan. Då godkänner ni alla att det är OK att förödmjuka och ljuga och söndra för kvinnor i hela världen. Han ska in i fängelse, helst sitta i stupstocken på torget och skämmas." (Agneta Cronholm) – "Hon borde hyllas som en hjälte." (Anna Andersson) – "Nej han är inte oskyldig ... Fattar inte hur han kunde frias. Blir så jävla arg." (Alexandra Erdélyi)

Är det verkligen så att det finns så många människor som inte är riktigt kloka?

Och är det faktiskt så att en del av kvinnorörelsen stöttar våldtäktsanmälningar av det här slaget? Jag tycker mig inte kunna dra någon annan slutsats. Är det inte i så fall ganska allvarligt?

--

PS Se denna länk angående EP:s förslagna agerande i 2018 års mål:
<https://www.youtube.com/watch?v=Fe7Gev0OCHA>

Wolodarskibetraktelse (210328)

År 2012 ändrade sig Dagens Nyheter två gånger när det gällde Thomas Quick. Först var de sex fällande morddomarna mot Quick en rättsskandal. Sedan var det Göteborgsjournalistikens fel att DN hade blivit lurad att tro att det var en rättsskandal. Och sedan var det nog en rättsskandal i alla fall. Det blev DN:s slutliga ståndpunkt. Och det var Peter Wolodarski som bestämde.

Sedan dess gillar han inte att bli påmind om att DN hamnade fel till sist och därför för prestigens skull har hållit borta all debatt i saken från sina sidor. Numera förstår alla som är någorlunda insatta och öppna att Quick dömdes korrekt. Det fanns utomordentligt stark bevisning mot honom, långt över 98 % bevisvärde för alla åtta mordnen, 99,99 % för två av dem.

Jag var en av dem som hela tiden sa som det var. Och det gillade inte Wolodarski alls. Han tror att man måste acceptera åklagarbeslut om nedläggning av åtal (någon ny domstolsprövning av bevisningen skedde inte) även om besluten är grovt felaktiga och undanröjer riktiga och viktiga domar. Och även om effekten är att några personer som gjort ett mycket gott arbete med och kring brottsutredningarna och rättegångarna får utstå skarp och orättvis kritik. Wolodarski och DN drev linjen att Christer van der Kwast (åklagare), Seppo Penttinen (förhørsledare), Claes Borgström (försvarare), Sven Å. Christianson (sakkunnig psykolog) och Birgitta Ståhle (psykoterapeut) var utomordentligt klandervärda, och att åtminstone åklagaren och förhørsledaren skulle ha åtalats för tjänstefel om deras brott inte hade hunnit preskriberas.

Så lät det. Men DN m.fl. hade inte förstått. Dessa personer hade inte gjort sig skyldiga till några försummelse av betydelse. Det var bara som Wolodarski och andra trodde. I stället var det rätt i det tidigare skedet, när Quick åtalades och dömdes. Och Wolodarski har fel när han tror att man ska tacka och bocka inför tokiga beslut som undanröjer de riktiga.

Nu har jag suttit häktad misstänkt för våldtäkt och kallat kvinnan som anmälde mig för lögnerska och bedragerska. Att det var just detta hon var spelar inte någon roll, tror Wolodarski. Varför? För att hon är kvinna och jag man?

Hon riggade sin telefon och spelade in vad vi sa utan att tala om det för mig. När hon hade tagit fram de ljudfiler som passade hennes syfte fabriksåterställde hon sin telefon. Detsamma gjorde hon i ett mål för 2 ½ år sedan, där den oskyldigt anklagade satt frihetsberövad i nio månader. Ett år tidigare anklagade hon och en kamrat (samma kamrat som vittnade i förundersökningen mot mig) en man som med hjälp av fotografier kunde visa att anklagelsen var falsk.

Den här gången fanns det kvar ett antal meddelanden i telefonen efter återställningen. Även bland dessa hade hon ”redigerat”. Men manipulationerna misslyckades. Hon hade inte tänkt på att meddelandena fanns även i motpartens telefon. Och så småningom visade det sig att hon hade raderat ett helt centralt meddelande. När det hittades i den f.d. sambons telefon, då föll hennes korthus definitivt och jag släpptes.

När jag berättade som det var inför de samlade medierna gjorde jag mig enligt Wolodarski skyldig till ”en otäck anklagelseakt mot den kvinnliga målsäganden”. Jag ”bidrog till att förstärka lidandet som målsäganden känt ända sedan julafton”.

Men är det så svårt för Peter Wolodarski att förstå att den som har blivit oskyldigt anklagad för våldtäkt gör vad han kan för att visa att han är oskyldig? Att det inte är fråga om något gränsfall utan om en helt och hållet påhittad anklagelse? Hur vet han att jag bidrog till att förstärka ett lidande som hon känt ända sedan julafton? Innehåller inte det ett påstående om att det var jag som orsakade henne lidande? För att hon var kvinna och jag man?

Får jag fråga dig Peter: Hur hade du själv gjort? Enligt vilken regel borde du ha avstått från att säga som det var även om du var mycket angelägen att inte anklagelsen mot dig skulle klibba fast mer än den redan gjort genom häktningen?

Wolodarski slåss, nu liksom i Quickärendet, för en sjuk och orättfärdig sak. Han saknar kunskap och känsla för juridiken. Att han har många okunniga och okänsliga vid sin sida gör inte saken bättre.

Manipulations- och försummelsebetraktelse (210330)

Jag sitter och skriver in min bok i datorn. Den bok jag skrev i häktet och nu kompletterar lite i efterhand. Medan jag skriver in ser jag saker tydligare än jag gjorde då. Som det här till exempel, det sista i förhöret med Emma den 18 februari när hon dagen innan hade lämnat in ett antal ljudfiler som hon hade råkat komma på att hon hade i sin mobil, filer med in-spelningar av samtal mellan henne och mig de dagar som är aktuella i vår utredning = julaf-ton och juldagen 2020.

När ljudfilerna kom in till polisen den 17 februari (för övrigt min födelsedag) måste väl polis och åklagare ha ställt sig några frågor: Varför spelade hon in våra samtal utan min vetskap? Varför kom hon på först långt efteråt att hon hade gjort det? Varför spelade hon in just det som hon spelade in? Eller spelade hon i själva verket in mer? Var är i så fall resten? Varför fabriksåterställde hon telefonen just efter att ha plockat ut ljudfilerna och innan polisen kunde tänkas vilja granska den? Är de meddelanden som finns kvar i telefonen efter återställningen fullständiga, eller har det skett någon ”redigering” där? Och vissa frågor ställde sig polisen. Så här återges förhöret med Emma i protokollet:

”Emma tillfrågas hur hon spelade in de ljudinspelningarna hon skickat in.

Emma svarar att hon spelade in dem med mobilen. Hon får ibland ångest att hon inte minns saker från dagen innan. Det har hänt att hon fått minnesluckor tidigare, speciellt i samband med medicinen och det kan ge mycket ångest efteråt för att hon inte vet vad som hänt. Hon spelar in för att hon vill ha en uppfattning om vad som hände, det var lika på julafton.

Emma tillfrågas kring att hon sagt att hon först inte kom ihåg att hon hade inspelningarna.

Emma säger att tidigare har hon gjort så, spelat in och lyssnat igenom och sedan raderat. Emma säger att det är svårt att säga hur ofta hon spelar in, hon spelar alltid in föreläsning-arna på universitetet till exempel. Emma berättar att när hon vaknade den 25 december hade hon ångest över minnesluckorna så hon ville veta om vad som hände.

Hon antar att det är därför hon spelar in. Den 24 december minns hon inte att hon spelat in inspelningarna.

Emma tillfrågas om det finns fler ljudinspelningar.

Emma svarar nej inte vad hon vet. Allt sparas i telefonen. Emma säger att det inte finns fler från den 24 och 25 december.

Emma tillfrågas om det går att se tidsangivelser på inspelningarna.

Emma svarar att de inte går att se. Emma säger att hon återställde telefonen igår på grund av ett mjukvarufel. Ljudinspelningarna finns därför inte kvar i mobilen. Emma berättar att även meddelandehistorik är borta men meddelanden på Messenger finns kvar.

Emma tillfrågas vad som hände med telefonen som gjorde att hon återställde den.

Emma säger att hon har haft problem med den sen den kom, det var en utbytesenhet. Det har varit problem med ljudet och igår gick inget att göra med telefon. Halva skärmen blev grå och hade fläckvis dålig touch. Emma lämnade därför in telefonen på en Apple-butik i Täby igår.

Förhöret avslutat på grund av tidsbrist, av samma anledning lästes förhöret inte upp vid förhörstillfället.

--

Okej ... där fanns ju onekligen en del att följa upp, tänker väl de flesta intresserade. Några frågor kvar att ställa. Och kunde man möjligen hitta de eventuellt raderade filerna i det s.k. molnet? (Så gjorde man i 2018 års mål när Emmas manipulation avslöjades där.) Det fanns väl i alla fall anledning att undersöka detta.

Men nej, det gjorde inte polisen. Inte då i alla fall. Ingen uppföljning över huvud taget av de frågor som man rimligen måst ställa sig.

Men vad man till sist ändå gjorde, sedan jag hade suttit häktad en tid, det var att kolla meddelandena i Emmas telefon. Och då såg man det: Det viktigaste hade hon raderat, det som visade att hon minsann inte alls var särskilt medvetlös vid den kritiska tidpunkten, natten till juldagen 2020.

Söndagsbetraktelse nr 305 (210404)

På långfredagen demonstrerade ett antal kvinnor utanför mitt hus i Uppsala, två i taget från morgonen till ca kl. 16 på eftermiddagen. De hade två skyltar där det stod "Sluta kladda". Och till UNT sa taleskvinnan Ylva Larsdotter (V), ledamot i kommunens kulturnämnd, att hon stod här för att ta ställning mot mitt uttalande att jag **"tycker att det är okej att kladda på kvinnors kroppar"**.

Men nu var det ju så att jag hade sagt flera gånger, även offentligt, ända sedan jag blev fri den 23 mars att jag tycker att det **INTE** är okej att kladda. Jag berättade att jag någon gång kan bli kladdig mot kvinnor när jag blir berusad och att jag skäms förskräckligt över det beteendet. Och jag sa att jag nu ska sluta med det en gång för alla; jag ska aldrig nånsin mer försätta mig i en sån situation att det kan hända.

Detta berättade jag för de två kvinnor som demonstrerade vid 15.30-tiden, när jag åkte och handlade. Och när jag kom tillbaka kring kl. 16 stod de inte kvar längre.

Att man inte ska tafsa (sexuell beröring) är självklart. Men en man ska inte heller kladda (t.ex. lägga armen om axlarna, kramas för hårt eller för länge, lägga handen på handen, pussas på kinden eller i håret eller prata "slirigt" utan att kvinnan säkert är med på det). Jag har brutit mot den regeln kanske 30 gånger i mitt liv, 3 gånger de senaste 2 ½ åren. Jag lovar att aldrig mera göra det, och jag uppmanar alla mina bröder – av vilka jag tror att kanske 10 % kan vara benägna att kladda ibland – att också lägga av.

Vi män måste sluta med sådana beteenden som är kränkande och obehagliga för kvinnor. Jag hoppas att vi kan göra det i en anda av **samförstånd** mellan män och kvinnor. I dag är klyftan onödigt stor, tror jag, mellan många män och många kvinnor. Vi män behöver respektera kvinnorna fullt ut, då tror jag att vi snart får nästan alla kvinnors respekt tillbaka.

Söndagsbetraktelse nr 306 (210411)

Jag har kallat den kvinna som anmälde mig för våldtäkt för **lögnerska och bedragerska**. För detta har jag kritiserats med bl.a. argumentet att **kvinnor inte vågar anmäla** våldtäkter om de utsätts för den sortens hårda anklagelser. Ligger det något i det argumentet?

Det har också påpekats att de flesta anmälningar för våldtäkt läggs ner och att de kvinnor som vågar anmäla bör få stöd. Det håller jag med om. Och samtidigt kan väl knappast någon mena att omgivningen ska stödja även en kvinna som faktiskt anklagar falskt i betydelsen lögnaktigt? För det är ju brottsligt.

Så **hur bör då omgivningen förhålla sig vid anklagelser om våldtäkt**? Vem ska man ge stöd, och under vilka förutsättningar? Vad förändras om en brottsutredning läggs ner? Om det klarläggs att anklagelserna är falska? Om det tvärtom klarläggs att de är riktiga?

Detta är rejält komplicerat, och inom parentes kan man notera att det gäller inte bara vid anklagelser om våldtäkt utan i princip vid alla anklagelser om brott. Låt oss nu ändå hålla oss till anmälningar om våldtäkt.

Så här bör omgivningen och den misstänkte enligt min mening förhålla sig:

1. Som **utgångspunkt** bör man stötta kvinnor som anmäler en våldtäkt. Det bör man göra utifrån den förutsättningen att de flesta anmälningar är befogade.
2. Men man bör inte stötta anmälningar som bygger på **falska anklagelser**. För om man gör det ger man stöd åt något som är både brottsligt och omoraliskt.
3. Hur ska man då veta om man ska stötta **en viss anmälare** eller inte? Man vet ju inte om anmälan är befogad eller falsk.
4. a) Det är rimligt att stötta en viss anmälare så länge misstankarna mot den anmälde kvarstår genom att **brottsutredningen pågår**. b) Men hur gör man om **brottsutredningen läggs ner** på grund av att bevisningen mot den misstänkte inte

anses räcka?

5. a) Om brottsutredningen läggs ner på grund av att bevisningen mot den misstänkte inte anses räcka, kan man ändå fortsätta att stötta anmälaren. b) Men man bör inte hävda att det **står klart** att den misstänkte ändå är skyldig. c) Däremot kan man påpeka att skuldfrågan **inte är avgjord** genom nedläggningen och att den misstänkte **mycket väl kan** vara skyldig. d) Och man kan diskutera bevisningen och **anföra argument** som talar för att den misstänkte är skyldig.

6. Påpekar man att den misstänkte kan vara skyldig enligt 5 c) och anför man argument enligt 5 d), bör man också vara beredd att **lyssna öppet på argument** som talar för att den misstänkte är oskyldig.

7. **En diskussion om skuldfrågan kan alltså föras** utan hinder av att frågan inte blir slutligt prövad och utan hinder av den s.k. oskuldspresumtionen.

8. a) Om det finns objektivt sett **starkt övervägande bevis** för att anklagelsen är falsk, bör man sluta hävda att den misstänkte kan vara skyldig. b) Detsamma gäller om **anmälaren döms** för falsk angivelse.

9. Den misstänkte har alltid rätt att hävda sin oskuld. Är **anklagelsen falsk** (alltså lögnaktig) har han rätt att säga detta, även offentligt, för att freda sig och för att berätta om att kvinnan gjort sig skyldig till falsk angivelse. **Är anklagelsen inte falsk** är det förstås ett allvarligt fel av honom att ändå påstå att den är det.

Om omgivningen och den misstänkte förhåller sig på det sättet finns det inte anledning att tro att någon kvinna som inte anmäler falskt (i betydelsen lögnaktigt) ska vara rädd för att anmäla.

PS I just mitt fall får det anses till sist ha blivit bevisat att anmälan mot mig var lögnaktig (hennes kommunikation med två vänner när hon sa sig ha varit "däckad" och att hon raderade meddelandet om det i sin telefon). Så ingen lär kunna hävda att "vi vet inte vad som hände".

Torsdagsbetraktelse om naivt stöd för brottslighet

Vid en pressträff den 23 mars kallade jag den kvinna som anmält mig för våldtäkt för "lögnerska och bedragerska". Därför att jag visste att det var så det var. Och därför att jag ville freda mig från alla misstankar om att det kunde röra sig om ett gränsfall.

Men detta ansåg många att jag inte fick säga, och jag fick massiv kritik av bl.a. Dagens Nyheter och Upsala Nya Tidnings ledarskribenter. För att inte tala om det hat och den avsky som sköljde mot mig från radikala feminister och många andra.

Jag har hittills varit ganska beskedlig i min kritik mot kritikerna. Men låt mig nu ta bladet från munnen.

Den som ignorerar sådan grov brottslighet som inte syns, eller som vägrar att försöka förstå den, gör sig skyldig till något allvarligt. Det kan handla om maffiaverksamhet, förtäckta hot, utpressning med s.k. honungsfällor, anmälningar om våldtäkt eller egentligen vilken "osynlig" brottslighet som helst. Låtsas man att den inte finns, ger

man den indirekt sitt stöd. Låtsas man inte om "Familjen" i Angered kan den fortsätta verka utan motstånd. Låtsas man inte om "honungsfällorna" vid vissa konferenser kan utpressningsverksamheten fortgå.

I mitt fall sa den samlade publiken till den kvinna som hade anmält mig falskt: "Det spelar ingen roll om du hittar på eller inte, vi stöttar dig lika mycket ändå. Den som påstår att du hittar på förtjänar att hatas, medan du förtjänar vårt stöd."

Tänk efter ett ögonblick. Ger medierna och starka samhällsgrupper sådant stöd även åt inbrott, mord, våldtäkter och andra brott? "Det spelar ingen roll om du har gjort det eller inte, vi stöttar dig lika mycket ändå. Den som påstår att du har gjort dig skyldig till brott förtjänar att hatas, medan du förtjänar vårt stöd."

Naturligtvis inte. Tvärtom döms många misstänkta i förtid i medierna och hos allmänheten, ibland utan att de är skyldiga. Men vad är det då som gör att många medier (som DN och UNT) ger stöd åt just denna sorts brottslighet – falska angivelser – när någon berättar om den?

Det beror främst på tre saker tror jag:

1. Det går inte att veta om det som påstås är sant.
2. Våldtäktsanmälningar leder mycket sällan till fällande domar.
3. Radikalfeminismen är i dag så stark i samhällsdebatten att a) dess ledare inte tar ansvar för avarter, b) konsensusdriften griper tag i journalistiken och allmänheten.

1. Nej, det går inte att veta vad som är sant. Men varför då utgå från att det som påstås av den som var med är grundat?

2. Bara ungefär 8 % av våldtäktsanmälningarna leder till fällande domar, det är sant att den andelen är för liten. Men ungefär 30 % av de anmälningar som inte leder till åtal läggs ner därför att händelsen bedöms inte ha inträffat, t.ex. därför att den tycks vara ett påhitt av anmälaren.

3. Konsensusområdets vilja att samlas kring det som för tillfället har medvind är välkänd. Jag har sett detta fulla tryne flera gånger tidigare, och tre gånger har jag råkat ut för det själv.

Metoo var i grunden bra, men avarterna måste bekämpas. Radikalfeminismen är i grunden bra, men dess ledare måste ta sitt ansvar.

Söndagsbetraktelse nr 307 (210418)

Jag hade tänkt skriva att detta blir min tionde och sista betraktelse om häktningen och allt däromkring. Men jag beklagar, det blir inte så. Det är för många tankar som fortsätter poppa upp och som fordrar betraktelser.

Visserligen behöver jag ju inte skriva om allt som dyker upp i huvudet (och det gör jag förstås inte heller), men det är så befriande att ordna tankarna genom att strukturera och skriva. Och att få de mestadels kloka kommentarer som alltid kommer.

Så det blir nog några vändor till om

- häktningen,
- den bristande rättssäkerheten,
- målet mot staten (där JK ska svara senast på torsdag om det inte begärs anstånd),
- försöken att skapa medvetenhet kring falska angivelser och
- mediernas och radikalfeminismens ansvar för att hålla rågången mot rena tokigheter.

Min bok (oklart ännu om något förlag vill ge ut den ...) har arbetsnamnet ”Sanningen räcker inte”. Och för mig är det i alla fall just nu detta som bekymrar mig mest. **Hur ska man skapa ett rättssystem där det räcker för den anklagade att tala sanning?** Där alltså rättssäkerheten är så stark att den som är oskyldigt anklagad inte blir fälld. Utan där beviskravet för fällande dom – ställt utom rimligt tvivel – skyddar alla som talar sanning.

Det borde väl egentligen vara självklart att det **inte kan** vara ställt utom rimligt tvivel att en person är skyldig om han eller hon faktiskt är oskyldig och därtill berättar hela sanningen. Så varför funkar det ändå inte så? För det gör det inte.

Mitt eget fall är en mycket god illustration. Kvinnan som anklagade mig (”Emma” i min bok) hade sannolikt fått mig fälld om hon inte hade gjort ett antal misstag som visade att hon ljög (undanhöll ljudfiler, raderade inspelningar från sin mobiltelefon, raderade meddelanden, missade att få bort det allra viktigaste meddelandet, ändrade sin berättelse på avgörande punkter, påstod ett par orimligheter osv.). Hade hon bara nöjt sig med

1. sin berättelse om hur samlaget gick till och
2. kompisen Louise vittnesmål om att Emma var ”redlös” och ”slocknade” några minuter före samlaget,

då hade jag sannolikt blivit fälld. Trots att jag talade sanning och de båda kvinnorna blåljög.

Jag har lärt mig nu efteråt av många advokater att det faktiskt fungerar så i en del sexualbrottmål. En målsägandeberättelse som ter sig trovärdig + antingen ett vittne som också ter sig trovärdigt eller dokumenterade skador = fällande dom. Därmed kan två personer komma överens om en lögnaktig berättelse för att på så sätt få någon fälld och fängslad i ett par år. Alternativt kan en anmälare som agerar på egen hand tillfoga sig passande skador.

Jag hör protesterna: ”Sådant förekommer inte! Det är i varje fall mycket ovanligt! Det är ett mycket större problem att det är så få anmälda våldtäkter som leder till fällande dom!” Men jag VET att det förekommer. Hur ovanligt det är, och vilket problem som är störst, det saknar all betydelse för det rättssäkerhetsproblem som vi faktiskt har. (Se rättelse av detta stycke sist i texten.)

Så **hur sjutton ska vi bära oss åt** för att se till att inte den som talar 100 % sanning ändå blir fälld och fängslad? Är det kanske omöjligt?

Svaret är nog tyvärr ja. Det är omöjligt. I varje fall om inte såväl polis och åklagare som domstolar börjar göra ett väldigt bra jobb i granskandet av målsägandens trovärdighet. Kusligt? Javisst. Tur för mig personligen att Emma gjorde alla sina dumma misstag. Sådana gjorde hon även 2017 och 2018 när hon anklagade andra män. Men nästa gång har hon kanske lärt sig.

PS Beträktelsen nästa söndag ska i alla fall handla om hur det gick med min diskmaskin (jfr söndagsbetraktelse nr 301).

Rättelse av tredje stycket från slutet (PS oräknat). Eftersom rättssäkerhetsproblemet är större ju oftare fel förekommer, ska stycket i stället lyda (tack till min värderade sannolikhetslärare Arvid Sjölander!!): Men jag VET att det förekommer och redan detta är ett stort rättssäkerhetsproblem. HUR OFTA det händer vet jag inte, men av det som många advokater säger mig drar jag slutsatsen att det inte är ovanligt. Om sedan detta problem är större än att det är så få anmälningar som leder till fällande dom, det saknar betydelse för rättssäkerhetsproblemet som sådant.

Söndagsbetraktelse nr 308 (210425)

Dags för lite diskmaskinsjuridik, fast egentligen bara enkel tillämpning av konsumentköplagen. En kort repetition först av vad som hänt (se Söndagsbetraktelse nr 301).

Fredagen den 5 februari gav vår gamla diskmaskin upp. Dagen efter beställde jag en ny Cylinda från Media Markt på nätet. 5 990 kr kostade den, 7 888 kr inkl. installation, bortforsling av den gamla och en försäkring. Ett transportföretag levererade och installerade maskinen den 12 februari.

Men när jag använde maskinen för första gången dagen därpå tömde den inte ur vattnet. Mannen från transportföretaget kom tillbaka efter ett par dagar och konstaterade att en gammal utloppsslang som han kopplat till den nya maskinen var tilltäppt. Vi hjälptes åt att tömma den. Men maskinen ville inte starta. Jag ringde Cylinda den 16 februari, och en dryg vecka senare (den 25) kom en reparatör och fick igång maskinen. Den hade gjort som den skulle och kopplat ifrån när det hade samlats vatten på botten av maskinen. 1 414 kr kostade Cylindas besök.

Cylinda ville ha betalt av mig eftersom jag var deras ”slutkund”. Ville jag inte betala fick jag kontakta Media Markt. Det gjorde jag. Och där var vi när jag skrev Söndagsbetraktelse nr 302 den 28 februari. Jag frågade vad läsarna trodde att juridiken skulle säga om kostnaden för Cylindas servicebesök:

1. Leveransföretaget får betala eftersom installatören missade att tömma skarvslangen?
2. Jag får betala eftersom jag borde sett till att den gamla slangen inte användes?
3. Media Markt får betala eftersom de ska leverera en fungerande produkt?
4. Cylinda får betala eftersom de har serviceåtagande mot Media Markt för garantifel?

Olika gissningar följde, den ena bättre än den andra. Och hur blev det då?

Jo, eftersom det hela drog ut på tiden betalade jag Cylindas räkning för att inte bli sen. Och så krävde jag Media Markt, som numera har konstaterat att det inte är jag som ska stå för kostnaden. ”Pengarna kommer”, sa de den 6 april. Men några pengar har inte kommit, och när jag frågade häromdagen blev svaret att det var Cylinda som skulle betala. Jag sa att det nog inte stämde, för detta var inte något ”garantifel”, men att jag inte brydde mig så länge jag fick mina pengar. Och eftersom Media Markt är min motpart / säljare är det dom som är skyldiga att betala. Efter ytterligare någon påstötning har jag nu gett Media Markt till den 30 april att betala.

Juridiken är enkel. Media Markt är skyldiga att betala de 1 414 kronorna till mig. Och de har i sin tur rätt till ersättning av transportföretaget (som gjorde fel), inte av Cylinda. Så kommer det nog att bli till sist. Frågan är bara hur lång tid det tar.

Söndagsbetraktelse nr 309 (210502)

I fredags skrev jag på Facebook att jag hade något att fira som ingenting annat går upp emot. Och vad kunde det vara då?

Jo, det var ett nytt litet barnbarn!! Natten till fredagen födde Hanna hennes och Petters andra lilla flicka, Sallys lillasyster! Än så länge heter hon Idde eftersom det var så Sally menade att lillasyster hette medan hon låg i mammas mage. Och hon är en helt fantastiskt gullig liten unge (ganska lik sin morfar). Välkommen till världen lilla Idde! Den är inte så kul just nu, när det är pandemi, men det är i alla fall bättre än det var för ett halvår sedan innan Trump förlorade presidentvalet i USA.

När man har skrivit så där – att man firar något som ingenting annat går upp emot – då kan man inte låta bli (i varje fall inte jag) att fundera kring vilka företeelser som är allra mest värda att fira. Och om man då ska vara alldeles alldeles ärlig, då leder ju faktiskt ens barn och barnbarn rejält framför allt annat. Och sedan kommer ingenting och sedan ingenting, och så småningom kommer diverse framgångar för familjen och en själv, undanslippta sjukdomar och olyckor (om nu sådant ska räknas), viktiga starkt positiva världspolitiska händelser och kanske lyckosamma förbindelser. Eller? Det är inte så lätt att rangordna visar det sig. Men min tiobästa lista ser nog ut så här om jag gör den till en principiell snarare än en privat lista och bara räknar händelser och uteblivna händelser, alltså inte t.ex. tillstånd (som lycka o.d.):

1. Barnens födelse.

1. Barnbarnens födelse. (delad förstaplats)

3. God eller återvunnen hälsa för familjemedlemmarna när sjukdom, olycka, sjukdomsrisk eller olycksrisk har varit överhängande (annars räknas det inte).

4. God eller återvunnen hälsa för andra personer som man bryr sig mycket om.

5. Barnen eller någon annan man bryr sig mycket om visar sig vid en prövning vara av det rätta virket (ha integritet och civilkurage, vara osjälvisk och genomgenerös).

6. Stor framgång för någon man bryr sig mycket om, eller för en själv.

7. Någon man bryr sig mycket om – t.ex. man själv – klarar en svår prövning.

8. Viktiga starkt positiva världshändelser.

9. Underbara konserter, filmer, fester och annat som skänker stor och djup lycka.

10. Stor motgång för någon man tycker mycket illa om (3 personer för mig).

Hmm, det finns en del fallgropar i denna övning. Man måste se upp så att man inte t.ex. mäter ”när man blev allra gladast”, för då får i grunden rätt obetydliga händelser alltför

stor porté. Som t.ex. när Assar Rönnlund dök upp före Mäntyranta i stafetten i OS i Innsbruck 1964. Eller när Thomas Ravelli räddade den sista straffen mot Rumänien i fotbolls-VM 1994.

Sedan är ju frågan om det inte är orimligt – kanske rentav otillåtet – att ha med något så fult som skadeglädje på tiobäсталistan. Jo, det är det väl, men om man nu ska vara alldeles alldeles ärlig ...

Söndagsbetraktelse nr 310 (210509)

Ibland är det svårt att få ordning på livet, fatta beslut, komma till rätta.

Då är det ofta klokt att

S e

L äsa

U rskilja

T änka

S öka

A nalysera

T ala

S kriva

för att komma till sin bästa ...

Söndagsbetraktelse nr 311 (210516)

I tisdags var det huvudförhandling i Stockholms tingsrätt i ett mål om förtal. Åtalad är ”Emma”, den kvinna som anmälde mig för våldtäkt. Hon är åtalad för att hon skrev, så att flera tusen personer fick veta det, att hon 2017 blev våldtagen av PA. Efter att ha sluppit ut från sex veckor i häkte polisanmälde han henne för förtal. Det blev alltså så småningom åtal, och nu har det varit förhandling i tingsrätten. Det blir dom den 25 maj.

Som några kanske minns har jag vid flera tillfällen sagt och skrivit att jag tycker att kvinnor som faktiskt har blivit offer för våldtäkt bör ha rätt att berätta offentligt vem som gjorde det. Att berätta bör anses *försvartligt* när det är våldtäktsoffret själv som gör det, och därmed inte brottsligt som förtal. Anser jag. Och jag har varit kritisk mot ett par tidigare domar (se bl.a. min Extrabetraktelse om domen 191209 mot Cissi Wallin).

Det som är något pikant i sammanhanget är att jag – som några kanske också minns – hade skrivit ett rättsutlåtande i förtalsmålet mot Emma, ett rättsutlåtande med just det nyssnämnda innehållet: om Emma verkligen blivit våldtagen av PA borde hon som offer ha rätt att offentliggöra hans namn. Och följaktligen borde hon inte dömas för förtal.

Hur blev det då med det där rättsutlåtandet efter det som hände – som några kanske också minns – mellan mig och Emma på julafton 2020 och sedan genom att jag anhölls och häktades i mars? Efter det hade jag ju förstått på det smärtsammaste av sätt att jag haft att göra med en kvinna *som ljög* om våldtäkter. Som hittade på. Och om hon ljög mot mig, vilket jag visste att hon gjorde, då fanns det förstås en del som talade för att hon ljugit även mot PA.

Det visade sig att Emmas advokat återkallade mitt rättsutlåtande sedan jag släppts. Och

det var klokt. För i det uppkomna läget skulle mitt namn under ett utlåtande inte göra nytta för Emma. Tvärtom borde det i möjligaste mån förtigas att hon just hade beskyllt ytterligare en man för våldtäkt utan att bli trodd.

Medan mitt rättsutlåtande fanns kvar i förtalsmålet var det i högsta grad aktuellt för Emma **att försöka leda i bevis** att hon faktiskt hade blivit våldtagen av PA. För om hon inte försökte med det, skulle hon vara chanslös. Men nu gav Emma och hennes advokat upp inte bara rättsutlåtandet, utan även de försöken.

Alla som tänker efter förstår vad det betyder,

1. när det gäller hennes anklagelser mot PA (varför för hon inte in den bevisning som finns om hon faktiskt blev våldtagen?),
2. när det gäller utgången i förtalsmålet.

Jag borde egentligen skriva något också om extremfeministernas syn på falska våldtäktsanklagelser (att de är beträttigade). Men jag ska vänta med det och i stället diskutera de i min bok, som kommer om inte alltför länge.

PS om diskmaskinen (se söndagsbetraktelserna nr 301 och 308). Nu har jag fått mina pengar, så saken blev löst på det sätt som juridiken oftast (om än inte alltid) ser till att saker blir lösta: rättvist.

Söndagsbetraktelse nr 312 (210523)

Hur är det egentligen med bensindunkar? Använder människor sådana nuförtiden eller inte? Reservdunkar alltså, med fem liter extra bensin som man har i bagageutrymmet om det skulle bli tomt i tanken.

Vi/jag har alltid haft en reservdunk i vår/min bil. Och mina föräldrar hade det. Och farfar. (Farmor hade inget med bilen att göra. Morfar och mormor hade ingen bil, utan häst och vagn.)

Men hur är det nu? När jag påstod för en person som står mig nära att ”de flesta har en reservdunk i bilen” möttes jag av ett ganska rått skratt. ”Det är bara i din generation som det möjligen är så, inte i min!” Hon är 38 år gammal och saknar reservdunk i sin bil. Om nu saknar är rätt ord.

Så hur är det nuförtiden? Berätta gärna hur det är hos er, antingen i en kommentar på Fejan eller i mejl (glambertz@hotmail.com) eller mess/sms (070 3128831). ”Ja” betyder ”jag/vi har reservdunk i bilen”, ”Nej” står för ”jag/vi har inte någon reservdunk”. Svaren kommer att betraktas som representativa. Om det blir flest ”ja” kommer det att tolkas så att de flesta har reservdunk även nuförtiden, och omvänt om det blir flest ”nej”.

Tack för bidrag till denna viktiga enkät. Resultatet kommer att meddelas vid söndagens slut.

Extrabetraktelse om en dom i dag för grovt förtal

I dag dömdes ”Emma” för grovt förtal av en man i Stockholm som jag här kallar för PA. Emma är kvinnan som påstod att hon våldtagits av mig julnatten 2020. Och hon hade även påstått offentligt att hon 2017 våldtagits av PA, det var det som målet nu gällde. (Hon har dessutom påstått att hon 2018 våldtagits av en man som jag här kallar DU.) Straffet för Emma i dag blev villkorlig dom och 80 dagsböter à 50 kr. Hon ska dessutom betala 70 000 kr i skadestånd till PA.

Som jag har skrivit tidigare (se Söndagsbetraktelse 311) gjorde Emma inga försök att leda i bevis att hon blev utsatt för våldtäkt av PA. Hon bara påstod det helt enkelt. För att ha någon chans att frias skulle hon ha behövt anföra bevis som medförde att hon kunde bedömas ha åtminstone **skälig grund** för sitt påstående om våldtäkt. Men det gjorde hon som sagt inte, fastän hon hade kunnat åberopa de två kvinnor som var med vid händelsen (och som inför polisen berättade detsamma som Emma) som vittnen. Ett tydligare erkännande av en lögn är nog svårt att finna.

Det intressanta blir nu om extremfeministernas s.k. **förtalskassa** kommer att betala Emmas böter och skadestånd, sammanlagt 74 000 kr. I så fall visar man att man stöttar även falska våldtäktsanmälningar. Och det har man sagt, mer eller mindre tydligt, att man gör, eftersom ”ingen kvinna ljuger om en våldtäkt som hon säger att hon har utsatts för”.

Så hur långt är man beredd att gå i sitt stöd för allvarlig brottslighet i form av falska våldtäktsanmälningar? Upp till bevis!

Söndagsbetraktelse nr 313 (210530)

På lördagskvällen tittade jag på två fotbollsmatcher. Det tillåter jag mig normalt inte, en eller två matcher i veckan brukar få räcka. Men finalen i Champions League missar man ju inte, och inte gärna heller en landskamp med Sverige på ena planhalvan. Så det blev först Sverige – Finland (2–0) och sedan Manchester City – Chelsea (2–3).

Fotbollen har blivit oerhört mycket bättre sedan jag var som allra mest intresserad för ca 60 år sedan. (Då handlade nästan allt om sport för mig.) Fotbollen är snabbare, hårdare, exaktare, mer teknisk – allt. Tittar man på en film från säg VM 1958 konstaterar man snabbt att svenska landslaget då (som kom tvåa i VM) skulle ha förlorat mot dagens landslag med säkert 10–0 om de hade kunnat mötas.

Vad beror det på egentligen? Redan då kunde ju alla förstå att resultatet hade blivit mycket bättre om spelarna hade varit snabbare, hårdare, precisare, mer tekniska osv. Men man föreställde sig inte att det gick att vara så mycket bättre än Pelé, Nacka, Fontaine, Rahn och alla dom andra stjärnorna var. Perspektivet och kraven förändras hela tiden.

En intressant fråga är förstås om utvecklingen har varit lika enorm inom andra områden. Säkert har den varit det inom många idrotter, det är bara att kolla resultatlistorna från t.ex. OS. Men hur är det med t.ex. naturvetenskapen, tekniken, litteraturen, musiken och människors förmåga att minnas, analysera och producera? Är böcker och filmer mycket bättre än förr? Journalister? Jurister? Företagsledare? Skulle vår samlade läkarkår i dag vinna över dåtidens med 10–0?

Jag har ställt mig den här frågan många gånger och alltid kapitulerat inför svårigheterna

att jämföra. För hur jämför man den fantastiska utvecklingen inom tekniken, (med bl.a. datorer och internet) med framsteg inom t.ex. medicinsk forskning och musikproduktion? Och hur jämför man sådant som handlar om människors fysiska prestationer med det som rör de intellektuella? Jag tror att man åtminstone vågar säga att *konkurrenssituationen* och *allt som finns att vinna genom förbättringar* har mycket stor betydelse för kraften i utvecklingen.

När det gäller sådan utveckling som är av emotionellt, mentalt eller andligt slag – som när det gäller snällhet, förmåga till kärlek, ömsinnet, empati, altruism, samvete och personlig mognad – är min känsla att utvecklingen inte har varit så positiv. Det är nog svårt att ge något bestämt svar och jag vet inte om det finns forskning som har ägnat sig åt frågan. Men jag skulle inte bli förvånad om utvecklingen på detta område sammantaget har gått åt fel håll.

Om detta stämmer kan man undra vad det beror på. Jag ska återkomma till det.

Söndagsbetraktelse nr 314 (210606)

Jag känner mig för ovanlighetens skull lite deprimerad. Det beror på att TV4:s Kalla Fakta ska sända ett program på tisdag om ”mitt fall”, alltså det där jag har anklagats av ”Emma” för att ha våldtagit henne.

Jag är visserligen inte alls orolig för vad kloka människor ska tro om ”Emmas” påstående att jag våldtog henne. Det går nog att framställa saken så att jag ser rätt misstänkt ut, och det kanske Kalla Fakta försöker göra. Det kan de försöka göra framför allt genom att Emma får berätta fritt, hon har förmågan att låta mycket trovärdig även när hon ljuger. Och det kan de försöka göra genom att hennes lojala kamrat får berätta att hon såg vid ett videosamtal sent på julaftonskvällen att Emma hade ”däckt” innan hon hade sex med mig. Och det kan de försöka göra genom att hänvisa till det jag sa till Emma efteråt om att jag ”förbannade mig själv” för att jag hade sex med henne. (Det gjorde jag verkligen, men det handlade om en moralisk skuld för att jag inte hade kunnat låta bli att ha sex med henne. Det borde jag inte ha haft, trots att det stod klart att hon ville.)

Ungefär så misstänkt måste jag väl ha framstått för åklagaren när hon anhöll mig. Men sedan förändrades bevisläget ganska drastiskt, allteftersom sanningen uppenbarades. Och det är därför jag säger att jag inte är orolig för vad kloka människor ska tro. De kommer säkert att se att allt talar för att Emma ljuger, något som jag själv VET eftersom jag var med. Det är t.ex. dessa saker:

- a. Emma spelade in samtalen med mig på sin telefon utan min vetskap. (Varför gör man så?)
- b. Efter ca 1 ½ månads utredning sände hon valda ljudfiler från telefonen till polisen och sa då att hon ”plötsligt kommit på” att hon hade dessa filer.
- c. Trots önsknings från polisen om att hon skulle lämna in sin telefon för spegling fabriksåterställde hon den just efter att hon sänt in ljudfilerna. Hon sa att hon gjorde det ”på grund av ett mjukvarufel”.
- d. Hon hade gjort i stort sett likadant (a – c) i en tidigare utredning där den som hon anklagade till sist friades (dom 2018).
- e. Hon anklagade ytterligare en man för våldtäkt 2017. Den ledde inte till åtal bl.a. eftersom den misstänkte hade fotograferat skeendet i sådan omfattning att man kunde

- konstatera att det rörde sig om en glad samvaro utan minsta tecken på våld e.d.
- f. I 2017 års fall avstod hon dessutom från att försöka leda i bevis att hon blivit våldtagen när hon åtalades och så småningom fälldes för grovt förtal, fastän det hade varit en förutsättning för frikännande. Hon erkände därmed i praktiken sin lögn.
- g. I mitt fall raderade hon meddelanden i sin telefon från just den tidpunkt som är mest avgörande i målet (julenatten).
- h. Hon raderade meddelanden även från andra viktiga tider (26 och 27 december).
- i. Hon ljög om att hon var ”däckad” vid det mest kritiska tillfället. Det framgår av ett meddelande hon skrev då och som återfanns efter ganska lång tid i ex-sambons telefon. (I Kalla Faktas program påstår hon att det var jag som sände meddelandet medan hon sov, men det är naturligtvis nys.)
- j. Hon påstod en samlagsställning som rimligen var fysiskt omöjlig.
- m. Hon ändrade sig på en avgörande punkt om vad som föregick sexet. Hon sa först att vi gick ner till nedervåningen och tog en drink efter samtalet med kamraten, men när hon upptäckte att detta inte gick så bra ihop med påståendet att hon var ”däckad” under samtalet på övervåningen och sedan inte mindes något förrän jag plötsligt hade sex med henne, ja då ändrade hon sig och sa att hon inte mindes något om drinken på nedervåningen.
- n. Jag, som inte har varit känd för vare sig lögner eller våld, säger att jag VET att hon både samtyckte, var fullt medveten och var mycket aktiv under hela förloppet.
- o. Det förekommer knappast över huvud taget att 70-åringar våldtar, och den s.k. ursprungssannolikheten är därför nästan 0 %. (Jag har undersökt statistik från Brå för fem år. Antalet dömda våldtäktsmän i olika åldrar framgår av det bifogade diagrammet.)

- p. Enligt en närstående till Emma har hon en lång historia av lögner och anklagelser mot män för sexuella övergrepp. Hon har kort sagt ingen trovärdighet i dessa sammanhang.
- q. Hon ljuger vanemässigt även i övrigt, om smått som stort. Jag gjorde utan problem en lista på 20 verifierbara lögner eller motsvarande som jag lämnade till polisen under utredningen. Hon är uppenbarligen betydligt mindre trovärdig allmänt sett än jag är.

Jag är alltså inte orolig för vad kloka människor ska tro om min skuld. Men ändå är jag, som jag sa, lite deprimerad. Det beror på att man i programmet kommer att spela upp en del jobbiga saker från de ljudfiler som Emma spelade in under julafton. Det är sådant som har med min ”kladdighet” att göra, den som jag har berättat om bl.a. vid den ”presskonferens” som hölls i min trädgård den dag då jag blev frigiven. På inspelningarna framgår det hur denna kladdighet såg ut konkret. Den var inte olaglig eftersom det inte handlade om något sexuellt ofredande. Men det känns väldigt jobbigt att människor ska få höra. Väldigt väldigt jobbigt.

Så här var det. Fyra eller fem gånger under kvällen ”kladdade” jag på Emma i ord eller handling. Jag la min arm om hennes axlar, sa att jag höll på att bli betuttad i henne, kysste henne på kinden, sa att jag skulle vilja ge henne ett sugmärke och sa att jag kunde tappa upp ett bad åt henne. Det blev inte vare sig sugmärke (förstås) eller bad. Men det jag sa och gjorde var slirigt och dåligt och absolut fel när hon inte hade bjudit in till det. Hon protesterade visserligen inte och verkade inte alls ta illa upp. Och hade hon sagt ifrån eller visat sig missnöjd eller upprörd, då hade jag slutat direkt. (Det gjorde jag vid de båda övriga tillfällen då jag ”kladdat” de senaste åren.) Men Emma gav inte heller något medgivande, så det var absolut fel av mig. Jag skäms rejält för att jag någon gång kan bli på detta sätt, och för att jag blev det denna kväll. Jag tänker aldrig mer göra så. Och jag tänker aldrig mer dricka så mycket att jag riskerar att bli på det sättet.

Nog känns det ledsamt och svårt att bli avklädd på det sätt som kommer att ske på tisdag. Det är förfärligt att mina barn och min partner ska behöva stå ut med det. Men jag har mig själv att skylla. Visserligen tänker man sig inte att det man säger till någon på tv man hand ska hamna i tv på bästa sändningstid. Och det gagnar knappast oss eller vårt samhälle att hemliga inspelningar av privat samvaro blir offentliga. Det är kränkande redan att bli inspelad utan att man vet om det, speciellt när man är berusad e.d., precis som det kan vara kränkande att bli fotograferad i vissa situationer. Att sedan få dessa bilder/inspelningar uppspelade för en stor allmänhet kan bli en svår påfrestning. Överväger verkligen nyttan skadan? – Dessa invändningar är dock inte något försvar för det jag gjorde.

Från mitt eget perspektiv ter det sig dock närmast surrealistiskt att en person som jag VET är en lögnerska och bedragerska, och som dessutom har mycket tung bevisning och nästan all sannolikhet emot sig, ges tillfälle att upprepa sina påhittade anklagelser för tv-publiken. TV4 kan visserligen inte VETA vem av oss som ljuger, men man har ett ansvar för att göra en ordentlig och seriös bedömning av hur trovärdiga anklagelserna är.

Extrabetraktelse med anledning av Kalla Fakta den 8 juni

Som jag skrev i min senaste Söndagsbetraktelse (nr 314) sänder TV4:s Kalla Fakta i kväll tisdag 8.6 ett program om det fall där jag har anklagats av ”Emma” för att ha våldtagit henne. Jag fick nu på morgonen (tisdag alltså) frågor från en reporter om hur jag besvarar Emmas anklagelser. Det fick mig att inse att jag kan få fler sådana frågor och att det bästa nog är att jag skriver ner hur det var för alla intresserades kännedom. Jag berättar mer utförligt i min bok, men så här var det i största korthet:

Emma kom till Uppsala på julafton med tåg från södra Stockholm, där hon bor. Hon kom kl. 16 i stället för kl. 14 som vi annars hade bestämt. Hon hänvisade till personliga problem som förklaring till den sena ankomsten. Jag hämtade henne vid tåget i Uppsala och vi var hemma hos mig vid ca kl. halv 5. Vi åt och drack sedan under eftermiddagen och kvällen, såg på tv, delade ut julklappar, tog en promenad och pratade. Sammanlagt drack vi två snapsar var till julmiddagen och ett glas Fireball var till kaffet, därutöver 2-3 glas vin var och på senkvällen två drinkar var. Vi blev ganska berusade men inte så att någon blev oregerlig eller tuppade av. Jag ”kladdade” på henne några gånger under kvällen (se Söndagsbetraktelse nr 314 för detaljer). Hon verkade inte ha något emot det men hade inte heller inbjudit till det, så det var fel av mig. Någon halvtimme före midnatt, då vi tittade på ett avsnitt av Queen’s Gambit, videopratade Emma med kompisen ”Louise”, jag var också med lite i samtalet. I polisförhören har Louise sagt att Emma ”däckade” under samtalet och var helt borta. Så var det inte, hon var helt vaken och medveten. Vi gick ner i köket (tv:n är liksom sovrummet på övervåningen) kring midnatt. Vi tog en sista drink som Emma blandade till. Vi satt i kökssoffan, drack och pratade. Då tog hon för första gången lite initiativ och kröp intill mig. Och så blev det så att hon inte använde den gästsäng på nedervåningen som jag hade bäddat utan kom med mig upp till sovrummet. Jag upplevde att hon var lite mer intresserad än jag då, men det var ingen större skillnad. Och vi hade alltså tyvärr sex. Jag minns en massa detaljer som jag berättade om för polisen och som jag skriver om i min bok. Emma var fullt medveten hela tiden, sextet var alldeles frivilligt och hon var lite mer aktiv än jag. – Så här har jag berättat från det första polisförhöret med mig till det femte och sista. Och så var det.

Emma ändrade däremot sin berättelse på flera viktiga punkter under de fyra förhör som hölls med henne innan jag blev anhållen. Så blir det gärna när man ljuger.

Hennes berättelse var förstås en annan. Hon sa att hon var helt borta under sexet och har en massa minnesluckor, men hon minns hur jag hade sex med henne och också utsatte henne för en del våld. Våldet blev mer och mer omfattande ju fler förhör som hölls med henne. Hon hade otroligt ont i underlivet, och på något sätt fick hennes huvud en ny form. Som stödbevisning hade åklagaren Louises berättelse om att Emma hade varit helt borta när de pratade med varandra. Och därtill fanns två ursäakter som jag messade till Emma när hon först skrev ”hur kunde du?” och sedan frågade om jag kunde lova att aldrig mer ha sex med henne. Jag skrev att jag förbannade mig själv. Och det gjorde jag verkligen, men det handlade om den moraliska skuld jag kände för att jag inte hade kunnat låta bli att ha sex med henne. För det borde jag inte ha haft fastän hon ville, jag skulle ju vara ett stöd för henne. Och då hade jag inte en tanke på att det säkert var just DET som hon ville. Hon hade en plan.

Helt medvetet och frivilligt var det från hennes sida som sagt. Och den som vill förstå varför även åklagaren till sist nog insåg att Emma ljög kan läsa den uppräknig av punkter som finns i min Söndagsbetraktelse nr 314. Även redovisningen av bevis och omständigheter som påverkar den s.k. ursprungssannolikheten utvecklas rejält i min bok.

Det är inte min sak att bedöma TV4:s sändning eller agerande. Men jag vill gärna säga att jag tre gånger har begärt att få svara direkt i programmet. Man har hänvisat till att det kommer att finnas en skylt där det står att det enligt Emma var jag och inte hon som skickade ett meddelande från Emmas telefon till hennes ex-sambo ”Mats” vid den tidpunkt då hon skulle ha varit däckad, och att jag säger att det är fel.

Vidare har jag tre gånger frågat vad den representant för Kalla Fakta som ringde mig och berättade om programmet, Sara, menade när hon efteråt som svar på min fråga om genmäle skrev ”Som jag berättade för dig så redovisar vi i programmet att du säger att du inte skickat det”. Det berättade hon nämligen inte alls. Och ingen av de tre gånger jag frågat om den saken har hon svarat.

Vad jag kan konstatera är att TV4 ger Emma stöd för den brottslighet som man rimligen måste förstå att hon har gjort sig skyldig till. Hon har angett mig falskt för våldtäkt. Jag är numera säker på (även om jag inte kan VETA, som när det gäller mig själv) att hon har angett två andra män falskt för våldtäkt, 2017 och 2018, liksom hon har gjort det åtskilliga gånger tidigare i sitt liv. Min gissning är att hon kommer att dömas till ungefär ett års fängelse så småningom för de falska angivelserna och den förvanskning av bevis som hon har gjort sig skyldig till.

För att försöka freda sitt samvete säger sig väl TV4 att ”man ville ge Emma chansen att freda sig mot mina anklagelser om att hon är en lögnerska och bedragerska”. Det kan ju vara snällt. Men TV4 har ett ansvar att ta reda på hur det ligger till och försöka förstå vad man faktiskt gör.

Och i verkligheten ger TV4 stöd åt hennes brottslighet, liksom många andra har gjort. Det är skadligt på flera sätt. Men goda tittarsiffror kan naturligtvis rättfärdiga att TV4 inte gör någon nytta med det man sänder, bara skada.

Extrabetraktelse om tolkningen av en skylt (7.6)

En kanske något miljöskadad f.d. lagstiftare skickade i dag följande fråga till Trafikkontoret i Malmö. Vad tror ni att de svarade?

Hej!

Jag och min partner diskuterade vad en trafikskylt i Malmö betyder. Kan vi få ett svar från Trafikkontoret?

Det rör sig om en skylt av typen "Fordonstrafik förbjuden". Under det runda förbudsmärket finns en "förklaring" och frågan är om förklaringen är en precisering av förbudet eller ett undantag från det.

På den undre (förklarande) skylten står: "Gäller ej behörig trafik kl. 7–16". Betyder detta att trafiken i princip är förbjuden alltid men att behörig trafik är tillåten mellan kl. 7 och 16, dvs. att texten formulerar ett undantag? Eller betyder den att ej behörig trafik är förbjuden kl. 7 – 16 och att all annan trafik är tillåten, dvs. att skylten formulerar en precisering? Skulle alltså ett tänkt kolon stå efter "Gäller ej" eller efter "Gäller"? Den av oss som för tillfället bestämde tolkade skylten på det senare sättet, och vi körde därför (efter kl. 16) in på gatan. Bröt vi mot skyltens regel eller inte?

Man skulle kunna tänka sig att skylten lät sig tolkas med förnuftsargument. Men man kan ju tänka sig två varianter där också. Antingen har man inget emot trafik öht på kvällar och nätter men vill slippa den kl. 7 – 16 t.ex. för att det då pågår skola eller annan verksamhet i fastigheterna som störs mycket av biltrafik; dock måste den behöriga trafiken få tillträde även då (preciseringstolkningen, dvs. kolon efter "Gäller"). Eller också vill man slippa ALL trafik på gatan, t.ex. därför att man har haft problem med buskörning, men vill (kanske måste) tillåta behörig trafik mellan kl. 7 och kl. 16 t.ex. därför att det då pågår verksamhet i fastigheterna som fordrar viss trafik (undantagstolkningen, dvs. kolon efter "Gäller ej").

Tacksam för svar!

Bästa hälsningar
Göran Lambertz
glambertz@hotmail.com
070 3128831

PS Vill man slippa tolkningsproblemet kan man antingen sätta in ett kolon på "rätt" plats eller skriva om meningen. Man kan då skriva "Gäller ej för behörig trafik 7 – 16" (undantagstolkningen) eller "Gäller bara för obehörig trafik 7 – 16" (preciseringstolkningen).

Extrabetraktelse om ett yrkande på tio kronor (11.6)

Det är bäst att jag klarar ut en sak som gäller mitt skadeståndsmål mot staten (förberedande förhandling den 17 juni, troligen huvudförhandling i höst).

Jag trodde nog att jurister skulle lista ut varför jag har yrkat några småbelopp, t.ex. 10 kr

i ersättning för rengöringsmedel och 100 kr i ersättning för bensin när jag fick hämta beslagtagna saker hos polisen. Åtminstone trodde jag nog att Dagens Juridiks reporter skulle förstå det, alldeles särskilt som jag skrev direkt i anslutning till dessa yrkanden: ”Jag yrkar ersättning för ekonomisk skada främst av det skälet att jag vill få prövat om jag har rätt till ett eller flera av delbeloppen till följd av att det har förekommit fel eller försummelse vid myndighetsutövning.”

Men i varje fall Dagens juridiks reporter förstod inte ändå. Och flera jurister har sagt att jag gör mig löjlig som yrkar sådana småbelopp.

Dock: Det ligger till så att man kan få ersättning för ekonomiska förluster om det har förekommit ”fel eller försummelse vid myndighetsutövning”. Ideell skada (kränkning, lidande) kan man däremot få ersättning för bara om det har förekommit ett brott (alltså straffbart handlande) som har inneburit en allvarlig kränkning av ”person, frihet, frid eller ära”. Om jag inte skulle yrka någon ersättning för ekonomisk skada, skulle det därför finnas en risk att jag inte skulle kunna få någon prövning av om det var fel av åklagaren att t.ex. inte vidta ett antal utredningsåtgärder innan jag anhölls.

Småpengarna är jag inte intresserad av. Men det känns mycket viktigt att få en domstol att uttala ***hur starka rättssäkerhetsgarantier som ska finnas för den misstänkte i brottsutredningar***. Det är därför jag driver målet.

Söndagsbetraktelse nr 315 (210613)

Häromdagen bytte jag tåg i Stockholm och passade på att äta frukost på Centralen. Jag handlade kaffe, vatten och en macka på Pressbyrån och ställde mina två väskor vid ett bord ca femton meter från ingången dit medan jag handlade.

Jag tyckte jag hade god uppsikt över bagaget, men när jag tittade mot min plats medan jag fyllde min kaffemugg fanns väskorna inte där! De måste ha blivit stulna medan jag höll ögonen på annat i kanske en minut eller två! Hjälp! Där fanns ju det dyrbaraste av allt jag äger, min dator!

Jag sprang ut från Pressbyrån och såg mig omkring. Inga väskor i sikte. Jag blev otroligt rädd, hade ju allt mitt aktuella arbete i datorn. Och mitt tåg skulle snart gå. Jag frågade ett par personer som satt i närheten om de hade sett någon stjäla mina saker, men det hade de inte. Jag sprang in till Pressbyrån och bad om ursäkt för att jag inte hade betalat för kaffet, vattnet och mackan. De lovade ringa polisen.

När jag kom ut till min plats igen, rejält orolig, sa en kille i Vetekattens kiosk intill att han hade sett två vakter bära iväg mina grejer. Så de fanns nog på hittegodset. Så fantastiskt skönt! Efter en stunds springande och letande hittade jag två vakter. Hade de mina grejer? Det hade de.

– Vad tänkte du på egentligen när du lämnade väskorna obevakade?

– Jag hade dom under skaplig uppsikt, det kan bara ha gått någon minut eller två. Kunde ni inte ha väntat lite där innan ni bar iväg dom, jag var ju i Pressbyrån bara några meter bort?

– Vi väntade ett par minuter, men ingen kom. Så då bar vi undan grejerna, de kunde ju ha stulits annars.

Vi gick till hittegodset. Den ene av vakterna ville gärna ha beröm för att de ”hade gjort

min dag”. Jag sa att jag var tacksam men att jag tyckte de hade gått iväg för snabbt med grejerna och att de måste förstå att folk blir förskräckligt oroliga om bagaget är borta, särskilt om tåget snart ska gå. Den andre vakten såg lite generad ut.

Väl på tåget skrev jag till vaktbolaget (Avarn) och till Jernhusen (som äger Centralstationen). Jag skrev att de har rätt att ta hand om ”ensamma” saker bara om de kan antas vara kvarglömda eller utgör en risk. Någon rätt att ta hand om sakerna för att skydda resenären mot tjuvar finns inte. Den risk som bagagets ägare vill ta har han rätt till, det har inte vakterna med att göra. Jag föreslog att man skulle tala om för vakterna vad som gäller och att man skulle ändra sin praxis lite när det gäller omhändertagande av bagage: vänta åtminstone fem minuter på att ägaren ska komma.

Efter någon dag fick jag svar: Praxis behöver inte ändras för vi vet vad som gäller. Men vakterna har underrättats.

Jag tackade killen i Vetekattens kiosk så väldigt mycket för att han hade räddat mig när jag stressade runt. ”Tacka vakterna”, sa han.

Just det ja. Tack vakterna! Också. Trots allt.

Söndagsbetraktelse nr 316 (210620)

I torsdags var det förberedande förhandling i Stockholms tingsrätt i det mål där jag har stämt staten på skadestånd. Grunden för min talan är de fel som begicks under den brottsutredning där jag blev anhållen och häktad sedan ”Emma Prytz” (som jag kallar henne i min bok) hade angett mig falskt för våldtäkt.

Den som har sett (eller ser) den mycket intressanta serien Utpekad på SVT kan känna igen några frågor som handlar om vad åklagaren får och inte får undanhålla för domstolen. I mitt mål mot staten blir några sådana frågor dessa fem:

1. Emma säger att hon ”däckade” av berusning i tv-soffan på övervåningen under ett videosamtal med kompisen Louise och att hon sedan inte vet vad som hände förrän jag hade samlag med henne. Men i det första polisförhøret sa hon (som det var) att vi efter samtalet med Louise var i köket på nedervåningen och tog en drink (som hon för övrigt blandade) innan vi på nytt gick upp på övervåningen, och att hon då tuppade av innan hon vaknade av samlaget. Stunden i köket försvann från och med det andra förhøret, troligen för att Emma upptäckte att den inte gick så väl ihop med hennes och Louises gemensamma påstående att hon däckade under videosamtalet. **Var det korrekt av åklagaren att inte berätta vid häktningförhandlingen den 10 mars vad Emma sa vid det första förhøret och att hon sedan ändrade sig?**

2. Emma säger alltså att hon somnade efter videosamtalet med Louise och att hon sedan inte vet vad som hände förrän jag hade samlag med henne. Men det har framkommit att det sändes sex meddelanden till och från hennes telefon under den stund då hon enligt egen uppgift var däckad. Dessa meddelanden hade raderats när polisen fick tillfälle att undersöka telefonen. Att det måste ha sänts meddelanden från och till telefonen under den angivna tiden kunde man lätt förstå redan den 2 mars (6 dagar innan jag anhølls) om man granskade hennes telefontrafik. **Var det korrekt av åklagaren att inte berätta vid häktningförhandlingen att det med stor sannolikhet saknades meddelanden i Emmas telefon från den kritiska tidpunkten, alltså då hon sa sig ha**

varit däckad?

3. Emma anmodades flera gånger av polisen att lämna in sin telefon för undersökning men gjorde inte det. När hon väl lämnade in telefonen den 18 februari hade hon låtit fabriksåterställa den dagen före, så att bl.a. alla ljudinspelningar var borta. **Var det korrekt om åklagaren inte berättade vid häktningsförhandlingen att Emma hade gjort på detta sätt?** (Jag tror inte att åklagaren berättade, JK håller just på att utreda hur det var.)

4. Emma spelade in samvaron med mig på julafton och juldagen utan min vetskap. Hon sa till polisen att hon gjorde det för att hon brukar få minnesluckor och vill veta vad som hänt. Att hon hade gjort inspelningar påminde hon sig efter en och en halv månad, och hon skickade då in sju filer (i viss kronologisk ordning) till polisen. Hon sa att hon inte visste om det fanns fler inspelningar. **Var det korrekt av åklagaren att inte berätta vid häktningsförhandlingen att Emma hade gjort på detta sätt?** (Jag tror inte att åklagaren berättade, JK håller just på att utreda hur det var.)

5. I det första polisförhören med Emma sa hon att hon vaknade av att jag hade samlag med henne. Och hon sa att det skedde i en ställning som rimligen är fysiskt nästan omöjlig för åtminstone en 70-åring med mellangärdet ca 94 cm över golvet. Hon låg tvärsöver den ca 54 cm höga sängen med fötterna i golvet, jag stod på golvet och var inne i henne. Denna ställning nämnde hon bara i det första förhören, i det andra var den borta. **Var det korrekt av åklagaren att inte berätta vid häktningsförhandlingen att Emma nämnde en nästan omöjlig samlagsställning i det första förhören men sedan inte pratade om den mer?**

En viktig fråga i det här sammanhanget är hur objektiv åklagaren är skyldig att vara. Kan Annika Bokefors, som ”min” åklagare heter, freda sig med att hon inte behöver berätta om bevis till den misstänktes favör därför att det får ankomma på försvararen och den misstänkte själv att hitta sådana bevis?

För mig är svaret självklart. Jag och försvararen fick materialet dagen före förhandlingen, medan åklagaren var väl bekant med det sedan länge. Jag hade inför häktningsförhandlingen inte förstått betydelsen av t.ex. ovanstående fem punkter, säkert inte min advokat heller. Men i varje fall punkterna 1–4 kunde åklagaren mycket lätt observera under utredningen, om hon var rimligt noggrann. Sådana bevis som klart talar till den misstänktes favör kan inte åklagaren få undanhålla för tingsrätten. Det gäller i varje fall om försvaret inte har uppmärksammat dessa bevis. Domaren ska ju få ett korrekt underlag för sin bedömning av om den misstänkte ska häktas. Om viktiga bevis göms undan är underlaget felaktigt.

I serien Utpekad får man veta att åklagaren i fallet (Jana Duty) fick fängelse för att hon i andra fall hade undanhållit bevis. I USA finns det ett brott som heter ”prosecutorial misconduct”, alltså ”åklagares misskötsel”. Här är motsvarigheten tjänstefel. Enligt min uppfattning är det tydligt att det är tjänstefel av en åklagare att inte berätta vid en häktningsförhandling om bevis som med viss styrka talar för att målsäganden ljuger. Till de nämnda bevispunkterna kommer åtskilliga andra (se min Söndagsbetraktelse nr 314).

Justitiekanslern menar att det inte kan riktas några invändningar mot åklagarens sätt att sköta sitt arbete eller mot förundersökningen i övrigt. Det blir huvudförhandling i målet den 1 och 2 november, så domen lär komma kring

månadsskiftet november/december. Tre månader dessförinnan, den 30 augusti, släpps min bok "När sanningen inte räcker".

Tänk så mycket av ens tillvaro som plötsligt kan domineras av något som en hänsynslös lögnerska och bedragerska har gjort. Och det visar sig att hon genom sina lögner och sin hänsynslöshet har orsakat en klart försämrad livskvalitet för flera personer före mig. För detta har hon mångas stöd.

Söndagsbetraktelse nr 317 (210627)

Den senaste månaden har jag råkat komma till så många som sex av Sveriges tio vackraste platser. Jaja, jag vet att det är med mina ögon, men nu är det dom som räknas.

Om man inte räknar byggnader, broar, andra byggnadsverk eller konstverk men däremot berg, öar, sjöar, städer, stadsdelar, vägar, älvar, utsikter, parker, kyrkogårdar m.m., ja då bestämmer jag att Sveriges tio vackraste platser är dessa, utan inbördes ordning:

1. Stockholms skärgård
2. Kungsleden
3. Visby innerstad
4. Kebnekaisemassivet
5. Gotlands södra udde med Hoburgen
6. Riddarfjärden med Mälärstränderna
7. Västra hamnen i Malmö
8. Smögen
9. E4 mellan Jönköping och Gränna
10. Ryssnäs med Engelska kyrkogården

Jag tycker alltså att dessa tio kommer före t.ex.

11. Skogskyrkogården
12. Stora Karlsö
13. Helgumannen
14. Dalälven
15. Höga kusten
16. Kinnekulle
17. Ölands södra udde
18. Åreskutan
19. Sarek
20. Kinnekulle
21. Riksgränsen
22. Frösön
23. Arild
24. Blekinge skärgård
25. Öckerö
26. Marstrand
27. Tällberg
28. Sylarna
29. St Anna
30. Norrköpings industrilandskap

Bland de platser som brukar nämnas bland de allra vackraste i vårt land är det många

som jag inte har sett. Det är t.ex. Mjällådalen, Tandövala, Dundret, Ramsvikslandet, många öar i skärgårdarna och stora delar av fjällmarkerna.

Och allra vackrast? Ja, just nu känns det som det är nr 5, alltså den underbara stenkusten på sydligaste Gotland. (Se mitt inlägg på Facebook från i måndags med bild.)

Extrabetraktelse om att JO:s Palmebeslut missförstås

Den 22 juni kom JO Per Lennerbrants beslut med anledning av chefsåklagare Krister Peterssons beslut att lägga ned Palmeutredningen och, i samband med det, utpekandet av Stig Engström som sannolik gärningsman. JO var mycket kritisk till hur chefsåklagaren presenterade sitt beslut att lägga ned förundersökningen.

Den viktigaste kritiken gällde att Stig Engström vid presskonferensen framställdes som skyldig till mordet, att det innebar en kränkning av Engströms grundläggande rätt att bli betraktad som oskyldig enligt den s.k. oskuldspresumtionen, att åklagaren kunde ha presenterat sitt beslut på ett annat sätt (bl.a. genom att tydligare klargöra att Engströms skuld inte var bevisad och att mordet därför inte var löst) och att mer borde ha gjorts för att tillvarata Stig Engströms intressen därvidlag.

Att jag skriver om detta beror på att JO:s beslut har missförstås av många. Man har trott att JO var kritisk mot att Palmeutredningen lades ner **på grund av misstankarna mot Engström**. Upsala Nya Tidning skriver t.ex. i sin ledare i dag: ”Stig Engström kan ha mördat Olof Palme. Men det kan många andra också ha gjort, vilket är JO:s poäng. Att presentera en lösning som ett försök att få en ’slutpunkt’ kan kanske tillfredsställa ett fåtal, till priset av ett möjligt förtal av avliden person som saknade anhöriga. För många andra kommer efterforskningarna och konspirationerna om mordet på Olof Palme att fortsätta med oförminskad styrka.”

Detta är en fullständig missuppfattning av JO:s beslut. Det var inte på något sätt ”JO:s poäng” att många andra kan ha begått mordet. Tvärtom säger JO att hans beslut inte tar sikte på åklagarens bedömning att Stig Engström är misstänkt eller att förundersökningen lades ner. Observera det som sägs i sista meningen i första stycket ovan, vilket är ett citat ur beslutet och själva kvintessensen i det: JO var kritisk till **hur chefsåklagaren presenterade** sitt beslut.

En gång till: JO kritiserade **inte** att Palmeutredningen lades ner på grund av misstankarna mot Stig Engström.

Halvårsbetraktelse om Quickärendet 2021 (210701, nr 12)

Sedan den förra halvårsbetraktelsen, till nyåret 2020–21, har jag råkat ut för en sak som i vissa avseenden är mycket lik Quickärendet. En våldtäktsanklagelse. Likheten gäller främst mediernas och många människors förhållningssätt och reaktioner, men också den lätthet med vilken brottslingen förmår grundlura sin omgivning, och några tydliga brister i åklagararbetet.

Jag återkommer något till parallellerna mellan Quickärendet och våldtäktsanklagelsen i min bok ”När sanningen inte räcker”, som kommer den 30 augusti.

Vändningen

Man ska inte ropa hej. Men nu tror jag ändå att det snart är dags. De allra flesta som har satt sig in rimligt i saken tycks ha förstått, några samtal under det här halvåret har övertygat mig om det: De fällande domarna åren 1994 – 2001 mot Thomas Quick för åtta mord var inte någon rättsskandal. De var helt korrekta morddomar. Det som sedan hände åren 2009 – 2013, då Sture Bergwall frikändes från ansvar för alla åtta mordena, var ett stort misslyckande för det svenska rättsväsendet. Och för svenska medier.

Att jag tror att det snart är dags beror på framför allt sex saker:

1. Sture Bergwall *nekades skadestånd* trots att staten har ett s.k. strikt ansvar när någon frikänns efter att ha varit frihetsberövad. Ett ganska stort antal miljoner kronor borde han ha fått, men JK nekade honom ersättning på den grunden att han ”skulle ha varit intagen för psykiatrisk vård ändå”. Det klingar ihåligt som alla hör, och Bergwall hade lätt kunnat få sitt skadestånd om han hade väckt talan i domstol och fått klarlagt att han dömdes för de åtta mordena på grund av ”fel eller försummelse”. Han hade lätt kunnat få sitt skadestånd – om det hade varit så. Men Bergwall *avstod från att stämna staten*, säkert därtill rådd av sin advokat Thomas Olsson. För vad hade kunnat komma fram under en rättegång? Jo, att det inte var så förstås, inga fel eller försummelser att tala om. Att detta skulle kunna komma fram, det kunde man inte riskera genom att öppna för en rättegång. Att Bergwall avstod från att stämna staten är en utomordentligt stark indikation på att han i själva verket är skyldig till mordena.

2. Sedan jag fått hjälp av tre matematiker och fått ordning på sannolikhetsberäkningarna har jag kunnat visa att *sannolikheten för att Thomas Quick begick de åtta mordena* var, troligen lågt räknat:

för mordet på Charles Zelmanovits ca	99,7 %
för mordena på makarna Stegehuis (Appojaure) ca	99,8 %
för mordet på Yenon Levi ca	98,2 %
för mordet på Therese Johannessen ca	99,9 %
för mordet på Trine Jensen ca	99,9 %
för mordet på Gry Storvik ca	99,2 %
för mordet på Johan Asplund ca	99,9 %

De angivna bevisvärdena har mest mötts av tystnad, av vaga protester från något håll men inte av några allvarliga invändningar i sak. Det gäller såväl bedömningen av de olika bevisen som beräkningarna. Det finns ingen anledning att utgå från något annat än att siffrorna i allt väsentligt motsvarar det faktiska bevisvärdet. Alla förstår vad det betyder.

3. Strax innan Sture Bergwalls försvarare *Claes Borgström* avled den 15 maj 2020 skrev han en artikel i Svenska Dagbladet där han efter många års tystnad tog bladet från munnen. Artikeln avslutas så här: ”Bergwalls psykiska status i kombination med hans sätt att berätta och de unika omständigheter han beskrivit gör att det saknas anledning att betvivla hans ursprungliga berättelser om de mord han har erkänt.” I klartext skrev Claes att Bergwall begick de mord han dömdes för. En advokat skriver inte så om sin f.d. klient utan mycket starka skäl. Bergwalls resningsadvokat Thomas Olsson kritiserade pliktskyldigast Claes Borgström, men väldigt få lär ha tagit intryck av det.

4. I flera av mina halvårliga betraktelser har jag namngett de få *jurister* som fortfarande säger att de tror att domarna mot Quick var en rättsskandal (Sven-Erik Alhem, Alexander Barkman, Ralf G. Larsson, Mårten Schultz och Nils-Eric Schultz). Och jag har bett andra jurister som tror så att träda fram. Det har ingen gjort, och min slutsats är – även om man ska vara försiktig att dra slutsatser av tystnad – att inte minst sannolikhetsberäkningarna och de sammanställningar som gjorts av bevisningen har gjort ett sådant intryck på jurister att mycket få numera tror på rättsskandalen. (Hur någon enda kan göra det är en gåta för mig. Är det en faktisk tro eller bara envishet och svårighet att erkänna fel?)

5. Det senaste halvåret har jag också kunnat konstatera en djupare spricka än tidigare bland *journalister*. Av olika skäl har de tre högklassiga reportrarna Bo-Göran Bodin, Jörgen Huitfeldt och Petter Ljunggren ringt upp mig. Utan att avslöja för mycket har jag märkt en tvekan som jag inte tidigare såg hos Bo-Göran Bodin, en kanske något mer uttalad tvekan än tidigare hos Jörgen Huitfeldt och en i stort sett likadan tvekan som tidigare hos Petter Ljunggren. Jag har också kunnat konstatera att Peter Wolodarski i ett angrepp på mig i DN efter den ovannämnda våldtäktsanklagelsen inte gjorde något försök att försvara påståendet om en rättsskandal. Vidare att en tidigare stark anhängare av skandalteorin, UNT:s Johan Rudström, förklarade sig inte kunna ta ställning sedan jag sänt honom en PM med den samlade bevisningen mot Quick. Och slutligen: I den norska dokumentär om mordet på Therese Johannessen som sändes i Norge hösten 2020 höll man för ovanlighetens skull öppet för möjligheten att Quick faktiskt var gärningsman.

6. *Det starkaste beviset* för Quicks skuld är likhundarnas markeringar. Och jag har nu ställt de här frågorna så många gånger att det har blivit tjatigt men – tror jag – också övertygat dom som tänkt efter: ”Hur bar Quick sig åt för att peka på ett ställe som hunden någon tid senare skulle komma att markera på? Och hur bar han sig åt för att göra det tio gånger?” – Det enda svar jag har fått från rättsskandalanhängarna, förutom rena dumheter, är att ”så kan det inte ha gått till”. Men just så gick det faktiskt till. Och försök gärna svara på frågan: Hur bar han sig åt? – Så småningom trillar polletten ner även hos de allra mest troende.

Och nu då?

Det har gått knappt åtta år sedan den sista frikännande domen. Det var den 4 november 2013 och avsåg mordet på Charles Zelmanovits. Låt oss ge den här vändningsprocessen två år till. Jag påstår att det redan i dag är en överväldigande majoritet av de rimligt insatta som förstår att det inte var någon rättsskandal när Thomas Quick dömdes. Och jag ber att de som tror något annat hör av sig, antingen offentligt eller direkt till mig. Jag lovar att noggrant förteckna vilka som hör av sig och vilka argument som eventuellt framförs till stöd för teorin om en rättsskandal.

Sedan får vi se. Jag tror att jag får anledning att förklara efter tio år, den 4 november 2023, att det definitivt har vänt, att rättsskandalen är historia. Men man ska inte ropa hej.

En analys av vad som hände

Om vi så småningom kan konstatera utan större protester att sanningen till sist har segrat, då blir det anledning att analysera hur sjutton det kunde gå som det gjorde. Hur kunde så många så länge tro på en berättelse som var påtagligt lätt att avslöja redan från början?

Jag är ganska säker på att några av oss i Öjegruppen kommer att skriva en bok om detta. Men nog vore det bra om även andra gjorde det, personer som inte har varit så djupt involverade som vi och som kanske förstår psykologin och samhällsmekanismerna bättre. Några frågor som jag mycket gärna skulle vilja ha svar på är dessa:

1. Varför tror vi så oändligt gärna på proffstyckare som vi tar till våra hjärtan? (Läs Leif GW Persson och Jan Guillou.)
2. Varför tror vi även på dom som luras gång på gång? (Läs Hannes Råstam, Jenny Küttim och Dan Josefsson.)
3. Varför vill vi så gärna ha skandaler och drev?
4. Varför undviker vi lugn saktidiskussion för att söka sanningen?
5. Varför är vi så rädda för att erkänna fel?
6. Är det något särskilt med Sverige och oss svenskar, eller är det likadant på andra håll i världen?

Söndagsbetraktelse nr 318 (210704)

I torsdags erkände Ebba Busch grovt förtal mot det tidigare ombudet i hennes hustru och godtog ett strafföreläggande där hon fick böter, 60 x 1 000 kr, för brottet. Samtidigt skrev hon att hon tog detta steg ”trots att det innebär att jag erkänner ett brott som jag i själ och hjärta anser mig vara oskyldig till”.

Kan det vara så att hon faktiskt var oskyldig och att hon alltså inte skulle ha dömts om målet hade gått till rättegång?

Om hon bara hade sagt att mannen i fråga ”är en dömd brottsling” eller ”har dömts för brott” hade hon nog klarat sig. Det är inte förtal att använda negativa epitet om en person, som ”skurk”, ”galning” eller ”fascist”. Eller ”brottsling”. Och att hon tillagt att han också var ”dömd” hade troligen inte gjort uttalandet brottsligt. Men Ebba Busch berättade också vilket slags brott som mannen hade dömts för, och då passerade hon säkert gränsen. Hon hade sannolikt blivit fälld.

Att jag tar upp saken beror mest på den koppling som den har till den förtalsfråga som jag tidigare har skrivit om och som aktualiserades på nytt genom att JK bestämde sig för att väcka åtal mot Cissi Wallin för förtal mot Fredrik Virtanen i hennes bok Allt som var mitt: historien som inte får berättas. Det var förresten oundvikligt att JK väckte åtal, eftersom Cissi Wallin dömts tidigare för samma sak fast i ett annat forum. Om det var brottsligt (prövningen i hovrätten återstår), måste hon rimligen lagföras för den upprepade brottsligheten även om den sker i en bok. (Domar för förtal i böcker är mycket ovanliga.)

Jag menar ju att Cissi Wallin bör frikännas om hon kan visa att hon faktiskt utsattes för våldtäkt, eller att hon har ”skälig grund” för anklagelsen. Då bör det anses ”försvarligt” att hon berättar, även offentligt. Frågan om brott eller inte hänger i princip på tolkningen av detta begrepp: försvarligt. Och det är nog möjligt att målet tas upp av Högsta domstolen av den anledningen, om det överklagas dit.

Så om Ebba Busch hade berättat om ett brott som hon själv hade utsatts för, då borde hon ha sluppit straff. Men nu var det inte så.

--

För den som är intresserad av juridiken lyder *förtalsbestämmelsen* i brottsbalken så här: ”Den som utpekar någon såsom brottslig eller klandervärd i sitt levnadssätt eller eljest lämnar uppgift som är ägnad att utsätta denne för andras missaktning, dömes för förtal till böter. – Var han skyldig att uttala sig eller var det eljest med hänsyn till omständigheterna försvarligt att lämna uppgift i saken, och visar han att uppgiften var sann eller att han hade skälig grund för den, skall ej dömas till ansvar.”

--

Även *att förolämpa* är brottsligt, det är kanske inte så många som vet. Den bestämmelsen lyder så här: ”Den som [...] riktar beskyllning, nedsättande uttalande eller förödmjukande beteende mot någon annan döms, om gärningen är ägnad att kränka den andres självkänsla eller värdighet, för förolämpning till böter.” – Som alla kan konstatera begås det nuförtiden mängder av sådana brott i sociala medier. Men denna brottsbestämmelse har blivit mer eller mindre obsolet.

Extrabetraktelse 210707 med Lennart Höglunds berättelse från 1974

Jag har själv tidigare flera gånger berättat om Sture Bergwall, men tycker ändå att det är viktigt att ta upp det igen då Bergwall kommer på tal. Han var en oerhört kallhamrad och farlig person, som jag kan intyga, då jag råkade ut för hans sjuka och aggressiva överfall, utan någon som helst anledning.

Jag är en av de få som överlevde, efter hans svåra knivattack mot mig i Uppsala i april – 74. Jag kommer aldrig att glömma den sjuka, stela och stirrande blicken han hade när han rusade mot mig, med kniven i högsta hugg. Det blev i den stunden en överklig händelse, precis som i en film. I det ögonblicket fick jag en överklighetskänsla, att detta händer inte på riktigt.

Jag fick en chock och försökte värja mig, men han hann hugga mig med totalt 12 knivhugg innan jag lyckades komma loss. Efter knivdådet yttrade han något i stil med "vad har jag gjort, vad har jag gjort"!

Med tanke på de många knivhuggen skulle jag ha avlidit om jag inte snabbt hade kommit under vård. Han tog med sig min förskärare under jackan och lämnade min bostad. Han kastade sen kniven i Fyrisån. Dessutom torkade han av fingeravtryck m.m. innan han försvann. Han brydde sig inte om ifall jag skulle överleva eller inte. Han var totalt iskall efter knivskärningen.

Efter att jag lämnades ensam försökte jag ringa 90000 då jag kände att jag höll på att förblöda och livet var nära slutet. Jag kände också att rösten försvagades, så jag försökte tala tydligt till telefonisten med svag röst, att jag blivit svårt knivskuren.

Jag fick ta till alla mina sista krafter innan jag skulle förblöda. Blodet rann ymnigt från såren han tillfogade mig och jag fick krypa genom korridoren fram till hissen. Väl framme vid den såg jag ambulanspersonalen genom glasrutan vid trapphuset. Sen minns jag inte mer förrän jag vaknade på Akademiska sjukhuset, och jag hade förlorat ca fyra liter blod. Dessutom fick jag hugg i levern, hugg i vänster lunga, hugg i ryggen, i tarmarna m.m. Jag hade turen att överleva då två av huggen var normalt dödande enligt docent Johansson vid Akademiska sjukhuset. Vid den tiden var jag relativt ung och tränad, det var nog därför jag klarade påfrestningarna.

Jag tror att många människor tänker att Sture Bergvall är en oskyldig och missuppfattad person. Ofta i de flesta TV-intervjuer grät han och visade en lugn och ibland sansad attityd utåt. Tyvärr stämde inte detta med hans våldsamma framfart i det verkliga livet.

Han greps ganska snabbt och jag kunde peka ut honom från sjukhussängen med hjälp av bilder som polisen visade mig. Efter att han frihetsberövats nekade han först till att han ö.h.t. hade träffat mig.

Det tog en hel vecka innan han erkände knivskärningen. Han återfördes till Sätters sjukhus då han var försöksutskrivnen. Därför blev det ingen rättegång, vilket jag hade hoppats på. Han kom med andra ord lindrigt undan med vad han gjorde mot mig. Dessutom fick han frigång ganska tidigt efter knivdådet.

Personligen är jag fullt övertygad om att Bergwall begått alla de åtta mord han dömdes för. Det var absolut ingen rättsskandal. Jag har råkat ut för denne man och jag är jag fullt övertygad om att han var kapabel till de mord han dömdes för. Jag hade turen att överleva, annars hade det blivit nio.

Söndagsbetraktelse nr 319 (210711)

Det är tre år sedan jag skrev om Sommar i P1, det var i Söndagsbetraktelse nr 166. I år har jag bestämt mig för att lyssna på, och betygsätta, alla 52 programmen. Och samtidigt har jag läst fler kritiska kommentarer än nånsin om "programidén som har överlevt sig själv". Framför allt är man kritisk, som jag har förstått det, till att sommarvärdarna är alltför självcentrerade eller privata, kanske båda. Någon skrev att detta är den sämsta uppsättningen sommarpratarnas hittills.

Jag håller inte med. Jag tycker programidén är suverän, och jag har gillat nästan alla fjorton program som jag har hört fram till nu. Ibland passar det att den som pratar är privat, just därför att det är den privata berättelsen som är intressant. Alltför självcentrerat är förstås inte bra, men jag tycker inte att det har varit något problem hittills i år. Alla, utom kanske en, har haft berättelser och idéer som har berört och känts väldigt genuina.

Men framför allt har några varit fantastiskt intressanta och lärorika. Som Mikael Dolstens program om framforskningen av Pfizers vaccin mot covid-19 och Peter Sjölungs om dna till hjälp vid släktforskning och vid lösningen av dubbelmordet i Linköping. Båda fascinerande och imponerande.

Liksom tidigare betygsätter jag programmen från 1 till 5, där 5 är högst och där betygskriterierna är:

1. Fängslande, medryckande, spännande, gripande
2. Väl berättat, väl framfört i övrigt
3. Intressant
4. Viktigt
5. Inte för självcentrerat
6. Sympatiskt i övrigt
7. Välkomponerat
8. Vackert, skönt
9. Lärorikt
10. Imponerande

Än så länge är det Niklas Strömstedt, Tareq Taylor och Michael Lindgren som leder på min lista, men flera andra är hack i häl.

Söndagsbetraktelse nr 320 (210718)

Sexövergrepp mot barn och utbredd sexism och tystnadskultur kring övergrepp inom polisen å den ena sidan. Lögnaktiga våldtäktsanklagelser, tokigheter inom extremfeminismen och överkänslighet å den andra. Hur hänger dessa företeelser ihop och hur ska man egentligen förhålla sig?

I tisdags lyssnade jag på Mathilda Hoflings välgjorda och skakande Sommarprogram om de fruktansvärda övergrepp som hon utsattes för som 13-åring och framåt. Och på fredagen läste jag Lisa Bjurwalds och Kerstin Dejemys bok "Gärningsmannen är polis" om sexövergrepp och trakasserier inom den svenska polisen och chefernas ovilja att se och göra något.

Så otroligt upprörande! Jag kokar av ilska och engagemang.

Men så smyger den sig in. Den där vreden som numera dyker upp när jag hör extremfeministerna förfasa sig. Den kände jag inte alls förr, även om jag tyckte att de kunde vara lite dumma ibland. Men de slogs ju för en god sak. Nu har jag lärt mig att de även slåss för det dåliga, t.ex. genom att försvara de kvinnor som är beredda att rasera en mans tillvaro genom att anmäla honom falskt för våldtäkt.

Häromdagen skämtade jag med en kvinna som jag känner och som nyss hade fyllt 30 och sa att "det är första gången du ser ut som 30". Inte särskilt roligt men jag sa det på ett snällt sätt och det var rimligen ganska oförargligt. Hon tillrättavisade mig dock med stort allvar och sa att den feministiska synen är att en man aldrig får kommentera en kvinnas utseende.

Jamen snälla Göran, nu är det väl i alla fall du som är dum! Ljugandet och dumheterna har väl inget att göra med de hemska sexövergrepp som faktiskt sker!

Nej, så är det förstås. I varje fall i princip. Men jag har drabbats av den tråkiga cynism som kan följa av en dålig erfarenhet. Och nu har jag lärt mig vad statistiken visar. Att ungefär tio procent av de kvinnor som anmäler ett sexuellt övergrepp ljuger.

Så lite hänger företeelserna ihop ändå. Genom att de som ljuger och de som försvarar lögnerna förstör för dom som drabbas av övergreppen.

Extrabetraktelse om Tommy Engstrand (och Quick) (måndag 19 juli 2021)

Tommy Engstrand är död och jag saknar honom mycket fast jag inte kände honom. Det finns inte så många sådana, alltså personer som man inte kände men som man ändå verkligen saknar när de dör. I varje fall inte för mig. Tage Danielsson är nog den som står allra högst på min lista, jag minns en enorm saknad och sorg när han dog 1985.

Tommy Engstrand var en fantastisk sportjournalist, en av de verkligt stora. Han hade den där alldeles speciella förmågan att skapa spänning och liv i matcher och tävlingar. Tennis, fotboll, friidrott, hela olympiska spel – han var en sann mästare.

Men jag erkänner att jag inte skulle ha skrivit de här raderna om det inte hade varit för ett av mina två korta möten med Tommy. Det var på Sturegatan i Stockholm 2014. Vi råkade mötas på ett övergångsställe vid korsningen med Humlegårdsgatan och han stannade upp och tittade på mig. Han sa: Kämpa på. Ge dig inte! För då kan det bli så att det sätter sig för gott, att folk tror att Quick faktiskt är oskyldig. Det är ju uppenbart att det är som du säger, och du har mitt helhjärtade stöd. – Vi utbytte några artigheter och skildes, två minuter högst tog mötet.

Jag saknar Tommy Engstrand. Han var bra på flera sätt.

Söndagsbetraktelse nr 321 (210725)

Låt mig förmedla (ytterligare) en viktig lärdom som jag fick från Steven Pinkers bok *The better angels of our nature* (jfr mitt inlägg på FB den 17 juli):

En vetenskaplig studie 2004 om betydelsen av god självkontroll undersökte bl.a. en grupp universitetsstudenters förmåga att motstå frestelser, koncentrationsförmåga, benägenhet att tappa humöret, benägenhet att låta känslorna ta överhand, förmåga att bevara förtroenden, förmåga att tänka först och handla sedan, arbetsdisciplin, förmåga att passa tider och några liknande kriterier.

Det visade sig att de försökspersoner som uppvisade god självkontroll bl.a. fick bättre betyg, åt mer regelbundet och bättre, hade bättre kontroll på sin alkoholkonsumtion, hade mindre psykosomatisk eller svårdefinierad smärta, mer sällan kände sig deppiga, var mindre oroliga, hade högre självuppskattning, hade bättre relationer och kände mindre skam – än personer med dålig självkontroll.

Ganska lärorikt – och kanske lite oväntat. Jag ska bli bättre. Från och med i morgon.

Lördagsbetraktelse om Muhammedkarikatyrerna i dagens DN (210731)

I dagens DN frågar sig kolumnisten Karin Svanborg-Sjövall vad vi egentligen har lärt oss 15 år efter Muhammedkarikatyrerna. Och hon visar snart vad hon för egen del tydligen inte har lärt sig, nämligen att det ibland måste tas andra hänsyn än yttrandefrihetens.

Hon menar att det svenska förhållningssättet 2006 var ”en bisarr historia”. Vad hon då avser är UD:s, Säpos, utrikesminister Laila Freivalds, Konstitutionsutskottets och JK:s syn på betydelsen av de hot som hade riktats och kunde förväntas mot svenska liv som en följd av Sverigedemokraternas tilltänkta publicering av teckningar av profeten Muhammed. UD och Säpo hade med utrikesministerns goda minne informerat det företag som drev det webbhotell som huserade SD:s hemsida om allvarliga hot mot svenska liv och andra intressen i Mellanöstern. Påtryckningar eller inte, Levonline stängde ner hemsidan och stoppade därmed fortsatt publicering.

Konstitutionsutskottet hade att bedöma utrikesministerns inklusive UD:s agerande. KU ansåg att förfarandet var olämpligt och kritiserade Laila Freivalds. Men något brott mot det s.k. censurförbudet var det inte.

Justitiekanslern hade att bedöma Säpos agerande och skrev så här:

”Med hänsyn till de ändamål som uppbär censurförbudet måste myndigheter i allt väsentligt avhålla sig från att försöka påverka grundlagsskyddade mediers publiceringsbeslut. Endast när det finns mycket starka skäl kan sådana försök få förekomma, och endast med stor försiktighet. En sådan situation kan vara att människoliv eller utomordentligt stora ekonomiska värden står på spel. Det får självfallet aldrig röra sig om sådana påtryckningar som i realiteten får anses innebära att publicering hindras eller näst intill. Myndigheter måste också hålla sig till det som är myndighetens ansvar. – Säkerhetspolisens agerande ligger i linje med myndighetens verksamhet och ansvar. Enligt min bedömning var den beskrivna hotbilden sådan att det var motiverat att ta kontakt med representanter för såväl Sverigedemokraterna som Levonline. Vad som har framkommit om innehållet i kontakterna är inte av den arten att det finns skäl till någon kritik mot Säkerhetspolisen.” – Ingen kritik alltså, på grund av de ”mycket starka skälen”.

Bland annat den kanske mest välrenommerade yttrandefrihetsadvokaten i Sverige, Peter Danowsky, uttalade sitt stöd för denna bedömning.

Karin Svanberg-Sjövall frågar: ”Hade dagens politiska system uppvisat samma totala brist på både omdöme och principer?”

Hur långt regeringen och myndigheterna bör gå i information på gränsen till påtryckningar mot medier om sådant som kan påverka ett publiceringsbeslut kan alltid diskuteras. För min del både tror och hoppas jag att besluten skulle bli desamma i dag som då.

Karin Svanberg-Sjövall skriver att jag (som var justitiekansler) menade ”att det absolut inte fanns några ’sakliga skäl’ att peta ’den rakryggade’ Freivalds”. JK har dock inte behörighet att uttala sig om ministrars agerande, och det gjorde jag förstås inte heller.

En annan sak är att Laila Freivalds faktiskt är ovanligt rakryggad. Och att det enligt min mening inte fanns skäl för henne att avgå som vare sig justitieminister eller utrikesminister.

Söndagsbetraktelse nr 322 (210801)

I veckan bröt min sju år gamla MacBook Air ihop efter en del sjukdomstecken på senare tid. Nu följde jag ett par varningar som datorn gett mig och raderade några appar. När jag skulle tömma papperskorgen fick jag beskedet att det inte gick, för att skivan var full. Då stängde jag av datorn för att starta om den. Och sedan dess har jag inte kunnat öppna den. Det betyder att det finns ett antal dokument, och ändringar i dokument, som jag nu inte kommer åt. Ett serviceföretag har haft datorn inne för undersökning men inte kunnat lösa problemet.

Jag är extremt beroende av min dator och bestämde mig för att köpa en ny trots att det svider en del ekonomiskt. Inte heller den som installerade min nya dator kunde hjälpa mig att komma åt dokumenten i den gamla. Vi får se om det serviceföretag som jag lämnar den till på tisdag lyckas bättre.

Jag hade inte haft någon automatisk backup på datorn sedan serviceavtalet löpte ut för 3-4 år sedan. Men gudskelov gjorde jag en manuell backup av nästan hela datorn till en extern hårddisk så sent som den 12 juli; den tidigare hade jag gjort för över ett år sedan. Så det var inte så mycket som försvann trots allt. Och kanske kommer allt tillbaka på tisdag.

Sensmoral (tror jag):

1. Behåll inte din dator så länge som sju år om du använder den jämt.
2. Gör antingen automatisk backup, eller manuell backup OFTA.

Nu är jag glad för min nya dator, en MacBook Pro. Jag har visserligen inte lärt mig den riktigt än, men den lovar gott.

Och så tänker jag på att det är 42 år sedan jag började jobba på dator. Då, 1979 på Justitiedepartementets utredningsavdelning på våning 8 i Rosenbad, var det än så länge bara två kommittésekreterare som använde dator. Återstående ca 20 hade skrivmaskiner. Men väldigt moderna sådana, visserligen med papperet i valsen men med inbyggd suddningsfunktion vid backsteg m.m.

Söndagsbetraktelse nr 323 (210808)

I dag den 8 augusti är den sista dagen av OS. Mycket speciella spel har det varit i coronans spår. Och lite svårt att engagera sig som man brukar. Men mycket har varit härligt, och nog kommer åtminstone jag att längta till nästa Sommar-OS, i Paris 2024.

I medaljligan är Kina och USA överlägset i topp. Men då tar man inte hänsyn till ländernas storlek, vilket ju egentligen är lite egendomligt. Och nog är det intressant att Kina hamnar i botten om man beaktar folkmängd.

Så här såg medaljligan ut på fredagskvällen om man tar hänsyn till folkmängd och bara tar med de 25 länder som låg överst i den officiella ligan. Inom parentes anger jag antal miljoner invånare på ett ungefär. Siffran därefter visar antalet medaljpoäng (med 3 för guld, 2 för silver och 1 för brons) per miljon invånare.

--

Nya Zeeland (5) 7,80

Slovenien (2) 6,00

Jamaica (3) 5,67

Kroatien (4) 4,25

Nederländerna (17) 3,47
Ungern (10) 3,40
Australien (25) 3,36
Schweiz (8) 2,88
Kuba (11) 2,54
Tjeckien (11) 1,82
Sverige (10) 1,80
Storbritannien (67) 1,70
Italien (60) 1,13
Belgien (11) 1,09
Kanada (37) 1,08
Japan (125) 0,88
Ryssland (146) 0,82
Frankrike (67) 0,78
Tyskland (83) 0,78
Sydkorea (52) 0,67
Polen (38) 0,63
USA (331) 0,59
Spanien (47) 0,51
Brasilien (212) 0,13
Kina (1412) 0,13

Nya Zeeland är alltså bäst i världen, Slovenien och Jamaica strax efter. Kina är i botten. Sverige är nr 11 här mot 25 i den officiella ligan.

Söndagsbetraktelse nr 324 (210815)

Det var ett tag sedan jag skrev om listor och städer (se Söndagsbetraktelse 242), men nu är det dags igen. Det beror på att jag i veckan har klarat av den 49:e av Europas 50 huvudstäder, Bratislava. De centrala delarna av staden är mycket vackra, och Bratislava får en 4 på min betyglista. Av de övriga fyra huvudstäder som Cecilia och jag besöker på vår road trip genom Centraleuropa har tre sedan tidigare fått betyg 5 (Budapest, Wien och Prag), den fjärde en 4 (Warszawa). Mycket höga betyg alltså, eftersom 5 är max. Och det är också en ovanlig samling fina huvudstäder.

Prag är allra vackrast, tycker jag. Fantastiskt välhållen och charmig med historia och kultur i övermått och ett underbart läge vid Moldau (Vltava på tjeckiska). Om det fanns ett betyg 5+ skulle Prag få det.

För mig återstår nu en europeisk huvudstad. Men ... är det så? Den stad som är kvar är Ankara, som visserligen är huvudstad i ett land som räknas till Europa (Turkiet är bl.a. medlem i Europarådet) men som ligger i Asien. Hur räknar man då? 50 länder men 49 huvudstäder? Nja, jag bestämmer mig för att landet får vara avgörande. Så Turkiets huvudstad Ankara får räknas.

Ankara är en stad som man inte kommer till i första taget, så huvudstad den är. Åker man till Turkiet gör man det väl helst till Istanbul eller till semesterorterna i söder. Men jag måste åka till Ankara, för 50-listans och fullständighetens skull. Kanske en weekendresa 2022?

PS 1 Av de fem länder som vi har besökt på den här resan är man striktast mot covid i

Österrike (där man måste visa sitt covidbevis på bl.a. alla restauranger). I de övriga fyra – Ungern, Slovakien, Tjeckien och Polen – är det ungefär lika. Man ombeds bära munskydd bland människor inomhus, en önskan som efterlevs och kontrolleras mer eller mindre strikt. Jag tror att det är mest släpphänt i Slovakien och Polen.

PS 2 För den som vill repetera Europas huvudstäder, alltså huvudstäderna i de länder som ligger helt eller delvis i Europa, ser listan ut så här: Andorra la Vella, Ankara, Atén, Baku, Belgrad, Berlin, Bern, Bratislava, Bryssel, Budapest, Bukarest, Chishinau, Dublin, Haag/Amsterdam, Helsingfors, Jerevan, Kiev, Köpenhamn, Lissabon, Ljubljana, London, Luxemburg, Madrid, Monte Carlo, Minsk, Moskva, Nicosia, Nur-Sultan (tidigare Astana), Oslo, Paris, Podgorica, Prag, Pristina, Reykjavik, Riga, Rom, Sarajevo, Skopje, Sofia, Stockholm, Tallinn, Tbilisi, Tirana, Vaduz, Valletta, Vatican City, Vilnius, Warszawa, Wien, Zagreb

Söndagsbetraktelse nr 325 (210822)

57 av 58 Sommarprogram sända. "Bara" Zara Larsson kvar.

Hittills två femmor med mina ögon, Jens Stoltenberg och Ullakarin Nyberg. Det första för att det var så klokt, sympatiskt och inspirerande på ett politiskt och samhällligt plan. Det andra för att det var lika klokt, sympatiskt och inspirerande på psykologisk och mänsklig nivå.

Jag lånar ett par citat ur dessa båda sommarprat till denna veckas betraktelse.

Jens Stoltenberg om de många länder där korruption och maktmissbruk sätter stopp för en god utveckling: ”I dag är det han [Daniel Ortega, president i Nicaragua] som fängslar oppositionella och ger sig själv privilegier. Dessvärre är det bara ett av många exempel på hur det som startar som en rörelse mot maktmissbruk själv blir instrument för förtryck. Maktmissbruk alstrar maktmissbruk. Vi har sett det i Latinamerika, men också i södra Afrika där det som från början var frihetsrörelser mot kolonialstyre har blivit till auktoritära förtryckande regimer. Att skapa varaktig fred handlar om att bryta sådana onda cirklar.”

Ullakarin Nyberg om hur vi kan förhålla oss till människor som har det svårt: ”Det går lika fort att säga ´jag kan inte hjälpa dig, vi har stängt´ som att säga ´jag hjälper dig gärna, vi öppnar om femton minuter´.”

Söndagsbetraktelse nr 326 (210829)

I förrgår hade vi 50-årsträff i gymnasieklassen, klass 3C i Katedralskolan Linköping. Först 2 ½ timme på skolan med rundvandring, fotovisning från förr och en ”skrivning” där Lars Edlund inte oväntat visade sig ha bäst minne av gamla kunskaper.

Sedan middag på närbelägna Restaurang Parisien. Mycket gott och fint. Jag läste valda delar av min dagbok från sista veckan i tvåan, alltså 1970. Flera intressanta hågkomster. 50 år känns ganska kort ändå. Och långt.

Kvällen avslutades med en drink eller två på Stora hotellet, hemåt gick vi strax efter midnatt.

Vi har hållit ihop bra i klassen och träffats på flera jubileer tidigare. Den här träffen blev nog den allra trevligaste, kanske för att man nog blir lite bättre med åren på det som är kanske allra viktigast:

Att lyssna och vara generös snarare än att framhålla sig själv.

Söndagsbetraktelse nr 327 (210905)

(Bild på boken)

I måndags släpptes min bok "När sanningen inte räcker". Det har jag redan skrivit lite om, men jag vill säga några ord till.

Boken handlar om bakgrunden till att jag anhölls och häktades misstänkt för våldtäkt, om den rättsliga processen fram till det att jag släpptes den 23 mars och om några händelser efteråt. Jag skrev det mesta medan jag satt häktad och jag lämnade slutmanus till förlaget – Ekström & Garay – den 16 juni.

Det var svårt att skriva om en händelse som jag skäms rejält för. Jag kommer alltid att skämmas över att jag hade sex med "Emma" (som jag kallar henne), trots att hon ville.

Men det kändes ändå nödvändigt att skriva boken. För att det blev ett slags reningsbad att berätta som det var. För att ha något att göra medan jag var häktad. Men framför allt för att dokumentera det som hände och berätta hur fel polisen och åklagaren gjorde. Allt de slarvade med, allt de missade. Ibland kan jag nästan få för mig att de blundade medvetet för att slippa förstå att Emma ljög.

Så trots att boken var delvis plågsam att skriva är jag väldigt glad att jag gjorde det. Och jag är mycket tacksam mot Ekström & Garay – ett ungt och modigt förlag i Lund – som valde att ge ut den.

Jag fick 50 friex av boken. Två av dessa ex lottade jag ut bland de ca 350 personer som gav mig stöd på olika sätt (tack!!). Jag hade alla namn på en sida på skärmen, blundade och satte ner pekfingret två gånger. Det blev Catharina Necking och Eva Glimstedt Torslow som vann. Tack igen, och grattis!

En sak jag har lärt mig är att människor är väldigt olika i sitt dömande och sin nåd. De flesta, tror jag, är snälla och medkännande, dömer inte så hårt, förlåter. Andra är stenhårt fördömande. Jag tror att jag förstår något om skillnaden mellan dessa kategorier människor även i övrigt. Och jag vet hur jag själv vill vara.

Söndagsbetraktelse nr 328 (210912)

För lite mer än ett år sedan skrev jag om vänskap (söndagsbetraktelse nr 265). Då hade jag på mycket kort tid varit på begravingar av två av mina allra bästa vänner, Pontus Järborg och Claes Borgström.

Då skrev jag att närhet, ömsesidighet, gemenskap, glädje och kravlöshet är viktigast när det gäller vänskap. En riktig vän kan man fördriva tiden med, känna sig alldeles

avspänd, reflektera, säga tokiga saker, skratta, pröva sina tankar, få tillbaka, vara tyst. Även förkovran, stimulans och lärande har betydelse, men mindre. Lojalitet och trofasthet är också viktigt förstås, men man får inte kräva för mycket. En vän får inte svika men måste få tycka och känna helt efter eget huvud.

Nu har jag själv gjort något riktigt dumt. Jag hade sex med en 40 år yngre kvinna som jag skulle vara ett stöd åt, lät mig luras av henne och var otrogen mot min partner. Jag skäms rejält för det, och jag fick skämmas i offentligheten. Att vänskap provas av sådant är inget att säga om.

Det är också ett antal vänner som på olika sätt har tagit avstånd från mig. Jag blev utsparkad från en bokcirkel och fick klart för mig att jag nog borde lämna en förening. Några har slutat hälsa eller svarat ovänligt när jag har skrivit. Några har inte hört av sig fast det hade varit naturligt.

Men det som är den riktigt starka och faktiskt alldeles underbara erfarenheten är att det är så många som är rara och stödjande. Gamla vänner och nya, nära och avlägsna. I veckan fick jag påpekat för mig att jag inte hade reagerat på ett väldigt fint meddelande på Facebook. Jag hade inte sett det. Och när jag nu gick tillbaka och letade fram det så upptäckte jag ytterligare en massa stödjande meddelanden som jag inte hade sett. Det var vid sidan om de många som jag faktiskt hade sett och tackat för. Jag har räknat till ungefär 400 personer som har hört av sig med stöd på olika sätt. Vänner som skriver fantastiskt fint. Det gör mig rörd och tacksam, lite arg på mig själv för att jag inte har tackat bättre än jag har gjort.

Samtidigt kan jag inte låta bli att fundera lite kring dom som är stenhårt fördömande (jfr slutet av min förra betraktelse, 327). Varför är domen så hård? Och varför är det så oerhört stor skillnad mellan vänner och vänner? Men man får som sagt inte kräva för mycket. En vän måste få tycka och känna helt efter eget huvud.

Då, för ett år sedan, avslutade jag min betraktelse om vänskap med att konstatera att det finns en del som man borde tänka på själv. Och det är nog faktiskt det allra viktigaste: att man lär sig att SJÄLV tänka och göra rätt mot sina vänner.

Och en sak tror jag att jag har lärt mig av detta: Det finns vänner som jag tycker dömer alltför hårt, men jag ska inte döma dom alltför hårt för det.

Sedan behöver man ju inte umgås med alla.

Söndagsbetraktelse nr 329 (210919)

När jag skulle sätta in fakturan för den nyligen genomförda målningen av husets ytterväggar i "huspärmen" bläddrade jag utan någon särskild anledning igenom tidigare räkningar för arbeten på huset. (Det byggdes 1984 och kostade oss då 715 000 kr inkl. allt.) Under genombläddringen noterade jag något som jag kanske inte riktigt tänkt på förut: det var nästan alltid Susanne, inte jag, som var fakturamottagare = förväntad betalare.

Vad berodde det på egentligen, vi hade ju nästan alltid betalat från mitt bankkonto? Jo, det berodde utan tvivel på våra skilda personligheter. Susanne var alltid den som först såg behovet av renoveringar och förbättringar, medan jag normalt nöjde mig med att

laga det som måste lagas. Så det var Susanne som tog kontakt med hantverkarna.

Är det här en personlighetsfråga mánntro? En i familjen vill fixa och förbättra, den andre gör bara det nödvändiga och tycker att det i övrigt är bra som det är? Så var det definitivt i vårt äktenskap. Och om jag ska vara ärlig är jag nog nästan alltid lite grand så där: Varför göra någonting åt det som duger? Därför var det Susanne som såg till att vi fick en ny altan, en friggebod, nyrenoverade badrum, rummen ommålade, den stora skräpande granen på framsidan nedtagen osv. Det var f.ö. hon som såg till att vi ö.h.t. köpte hus 1984. Hade det varit för mig hade vi nog bott kvar i vår studentlägenhet på Blodstensvägen tills vi blivit tvingade att flytta.

Undrar hur vanligt det är att mannen är det-är-väl-bra-som-det-är-personen i familjen? Jag sätter en slant på att det betydligt oftare är mannen än kvinnan. Av någon anledning som vi kanske får återkomma till.

Nu fick jag i alla fall huset målat. Och det var verkligen på tiden, ca 15 år sen sist. 32 000 kr kostade det. Och fint blev det. (Tack Jan Skobodzinski!)

Nästa gång 2036. Undrar om jag bor kvar då?

Söndagsbetraktelse nr 330 (210926)

Jag tittade på satirprogrammet Svenska Nyheter på Svt 1 i fredags kväll. Kristoffer Appelquist gick hårt åt regeringens besked att Lagrådet körs över när det gäller Cementa, dels för att lagförslaget strider mot grundlagen och dels för att kalkbrytningen innebär en mycket stor miljöpåfrestning.

Det är förstås lite udda att ta ett satirprogram och en komikers åsikter till utgångspunkt för en betraktelse i en lagstiftningsfråga. Men Appelquist menade utan tvivel allvar med sin kritik på bästa sändningstid, och hans invändningar känns dessutom väl igen från den allmänna debatten. Därför finns det anledning att peka på ett par saker som man måste förstå om man ska kunna bedöma regeringens (och snart riksdagens) ställningstagande rättvist.

Den första är att Lagrådets kritik faktiskt inte är särskilt allvarlig ”på en skala”. Kritiken handlar om två saker, dels att remisstiden var för kort (mindre än en vecka), dels att lagförslaget i praktiken avser ett enskilt fall och därför bryter mot kravet att lagstiftning ska vara generell, dvs. inte rikta sig mot en enda enskild fysisk eller juridisk person. Enligt Lagrådet strider förslaget mot grundlagen på dessa båda punkter.

Kanske var det rätt av Lagrådet att avstyrka förslaget. Men mycket korta remisstider har vi sett många gånger förut, och invändningen är inte av det tyngre slaget. Inte som när en lag står i strid med en grundlagsbestämmelse eller en internationell konvention. Inte som när lagförslaget brister i konsekvens, bryter mot rättssäkerhetens krav, misslyckas med att tillgodose lagstiftningens syften eller orsakar hopplösa tillämpningsproblem.

Och hur är det då med invändningen att lagstiftningen i praktiken siktar in sig på ett plötsligt uppdykande problem i en specifik situation? Ja det har vi också sett många gånger förut, och inte heller den invändningen hör till de viktigare. I det här fallet innebär dessutom inriktningen på det specifika fallet att lagstiftningen får mycket begränsad och dessutom kortvarig verkan. Den nya bestämmelsen föreslås bli begränsad

till brytning av den kalksten som vid tidpunkten för ansökan omfattas av ett gällande tillstånd, men vars brytning hindras på grund av en tidsbegränsning i det tillståndet. Och lagen ska upphöra att gälla vid årsskiftet.

På en tiogradig skala kommer dessa båda invändningar kanske sammantaget upp till en sexa.

De verkligt tunga invändningarna mot lagförslaget handlar i stället om miljöaspekterna på cementtillverkningen och förtroendet för rättsväsendet när lagstiftaren ingriper i en rättsprocess på det sätt som sker. Men då kommer vi till *den andra* saken som man bör förstå. Nämligen att regeringen ju redan hade tagit ställning till dessa båda invändningar i det förslag som lades fram för Lagrådet. Om man nu i efterhand skulle ändra sig på grund av dessa ”redan avverkade” invändningar, efter en Lagrådsgranskning som handlade om helt andra saker, hade det varit ytterst oväntat. Ja, faktiskt lite korkat.

Att regeringen i detta fall ”kör över” Lagrådet är därför ingenting annat än väntat. Och enligt min mening gör man rätt – vid den samlade bedömning som lagstiftaren ska göra.

Allt detta är naturligtvis inte så lätt för Kristoffer Appelquist att förstå. Men satir blir inte bra om grunden inte håller. Och Svenska Nyheter har hamnat rejält fel flera gånger tidigare, inte minst under Jesper Rönndahls tid. Svt borde ta bättre ansvar för programmet.

--

PS Jag bifogar lagrådsyttrandet och lagrådsremissens huvudsakliga innehåll för den som är intresserad.

Söndagsbetraktelse nr 331 (211003)

(Kanske en bild på Tanzanias flagga först)

I höst blir det drömresa till Tanzania med Zanzibar. Safari i Serengeti med ”The big five” (lejon, leopard, elefant, noshörning och afrikansk buffel), kanske Kilimanjaro och Victoriasjön. På Zanzibar vita stränder, kultur och mat.

Härligt! Men inte okomplicerat. För det är mycket att tänka på nuförtiden när man ska resa. Hur är det med pandemin till exempel? Andra sjukdomar och risker? Det politiska läget? Och kanske framför allt: Är det försvarligt att flyga så långt med den katastrofala klimatsituation som vi har på jorden?

Jag har bestämt mig för att jag får resa som en kompromiss mellan å ena sidan det onda i form av klimateffekterna och å andra sidan det goda, som turismens globala betydelse och de egna upplevelserna. Men man bör inte resa – i varje fall inte oreflekterat – till de länder där människors frihet är allra sämst. Och man bör betala sitt pris för klimatskadorna på ett eller annat sätt. Läser man på Naturskyddsföreningens hemsida är det svårt att bli klok på vad som är bäst, klimatkompensation eller annat stöd till klimatarbetet. Men på ett eller annat sätt bör man betala.

Hur står det då egentligen till i Julius Nyereres land, Tanzania, som blev fritt från den brittiska kolonialmakten 1963 och som vi ungradikaler ägnade så många studiecirkelar

under andra hälften av 60-talet? Tanzania har länge varit det land som har tagit emot mest ekonomiskt bistånd från Sverige, och förra året var det bara Afghanistan som fick mer. Men hur har det gått?

Landet har tyvärr blivit allt mindre fritt. Nyerere avled 1999 och den hårdföre presidenten John Magufuli – som nog var bra för kampen mot korruption och för landets infrastruktur – tog Tanzania i en alltmer auktoritär riktning. I mars i år avled han dock hastigt och landet fick en kvinnlig president. Samia Suluhu Hassan kallas ”Mama Samia” och var tidigare vice president.

När Samia Suluhu Hassan tog över började hon med att återinföra pressfrihet och släppa politiska fångar. Hon sa också att hon skulle sätta sig ner och samtala med oppositionen, men så sent som för en månad sedan hade detta inte skett. Så oppositionen är ännu skeptisk till landets nya ledare. Och de flesta tanzanier sätter likhetstecken mellan staten och maktpartiet CCM.

Men man kan absolut åka till Tanzania. I varje fall om man betalar för sin del av klimatskadan och ställer sig på frihetens sida vid behov och läge.

Och nog ska det bli enormt intressant. Och härligt!

Söndagsbetraktelse nr 332 (211010)

Det är snart dags för huvudförhandling i mitt mål mot staten om skadestånd på grund av tjänstefel och andra fel när jag häktades misstänkt för våldtäkt. Det blir den 1, 2 och 11 november. Jag har tidigare berättat lite om målet på min blogg och tänker göra det ibland även framöver.

Nu sitter jag och förbereder min s.k. sakframställning, alltså där man gör en inledande presentation av sina yrkanden och det rättsliga stödet för yrkandena, och där man utvecklar något varför man anser sig ha rätt. En del av min sakframställning handlar om sådana fel av åklagaren som enligt min uppfattning var brottsliga som tjänstefel eller grova tjänstefel. Jag återger den delen av (den preliminära) sakframställningen här:

”I Sverige brukar vi inte ställa åklagare till svars för tjänstefel utom för att ha missat en tidsfrist för åtal och liknande småsaker. Åklagarna har ganska fria tyglar när de gör sitt jobb. Och ’sitt jobb’, ja det anser nog de flesta åklagare vara främst att få skyldiga personer fällda. Vi är inte vana vid att anklaga åklagarna för tjänstefel ens om de fuskar med bevisningen. Till exempel om de undanhåller någonting för den misstänkte, advokaten eller domstolen som tydligt talar för att den misstänkte är oskyldig.

Annorlunda är det i USA. Det har vi kunnat lära oss bl.a. från tv-serien ’Utpekad’ på Svt och vad som har skrivits med anledning av den. Den åklagare som åtalade seriens huvudperson Greg Kelley för sexuella övergrepp mot ett litet barn, som Kelley dömdes för 2014 och friades från 2019, hette Jana Duty. Hon hade missat avgörande saker som talade för att Greg Kelley var oskyldig. Under åren 2015 och 2016 fick hon disciplinstraff för tre olika förseelser i andra fall, bl.a. en gång för att ha undanhållit bevis för en advokat. Två gånger fick hon korta fängelsestraff, tio resp. fyra dagar. Och hon fick dessutom böter och blev avstängd från sin tjänst.

I mitt fall gjorde åklagaren en lång rad fel, enligt min uppfattning klart allvarligare än Jana Duty's. Bland annat undanhöll hon vid häktningförhandlingen flera saker för tingsrätten som talade för att den kvinna som anmälde mig ("Emma") hade ljugit. Fyra av dessa saker var särskilt tydliga och allvarliga. (Anmärkning här: Jag skriver vilka fyra saker detta var i ett PS nedan.)

Jag frågar mig hur åklagaren ska kunna undgå straffansvar för detta. Brottet tjänstefel är att 'åsidosätta vad som gäller för uppgiften'. Som t.ex. när åklagaren missar en tidsfrist eller råkar berätta en sekretessbelagd sak för medierna. Och grovt tjänstefel är det om åsidosättandet är uppsåtligt och dessutom 'är att anse som grovt'. Straffet för grovt tjänstefel är fängelse i minst sex månader och högst sex år.

Hur skulle åklagarens undanhållanden i mitt fall ha kunnat vara annat än uppsåtliga?

Och kan det bli mycket grövre än att vilseleda domstolen i avsikt att den misstänkte ska bli häktad?

Jag vill inte försöka få åklagaren i mitt fall dömd till fängelse. Men jag vill att åklagarna i gemen i Sverige ska bli medvetna om *vad de faktiskt inte får göra*. Det handlar om det allra mest grundläggande i en rättsstat: att den som är oskyldig inte ska bli berövad sin frihet."

PS Det här är de fyra tydligaste och viktigaste sakerna som åklagaren enligt min mening undanhöll för tingsrätten vid häktningförhandlingen:

1. Att "Emma" sannolikt hade raderat meddelanden i sin telefon från den tidpunkt då hon sa sig ha varit "däckad" och att meddelandena i varje fall var försvunna från hennes telefon.
2. Att Emma hade påmint flera gånger under utredningen om att lämna in sin telefon till polisen för undersökning, men gjorde detta först efter att hon sett till att nästan allt hade raderats från den genom att låta fabriksåterställa den.
3. Att Emma utan min vetskap hade spelat in våra samtal under julafton och juldagen för att komma ihåg vad som hände men sedan kom ihåg, sa hon, först efter en och en halv månad att hon hade spelat in, och då skickade in sju inspelningar på fem ljudfiler.
4. Att Emmas berättelse gick ut på att hon "däckade" av berusning under vårt samtal med hennes kamrat på julaftonskvällen och sedan inte visste något förrän hon upptäckte att jag hade sex med henne. Men att detta påstående kom först i det andra förhöret, efter att hon i det första hade sagt något som omöjliggjorde det hon sedan påstod. Nämligen att vi var på nedervåningen och tog en drink mellan samtalet med kamraten och samlaget. (Det är lätt att inse varför hon kan ha funnit det nödvändigt att överge den versionen.)

Söndagsbetraktelse nr 333 (211017)

Bröllopet, Anna Ardins bok Supernova, kaffe, fåglarna, Kisatexten

Nu har jag äntligen läst Anna Ardins bok "I skuggan av Assange" som jag köpte direkt när den kom i slutet av 2020. Anna Ardin är en av de två kvinnor som anklagade Julian

Assange för sexuella övergrepp i augusti 2010.

Många hävdar att hon ljuger, men jag vågar säga att hon absolut inte gör det. Visserligen har jag blivit lurad förut, men Anna Ardin framstår som hundraprocentigt trovärdig. Hennes berättelse är full av detaljer, sammanhållen, konsistent och fri från motsägelser och konstigheter. Helt enkelt sådan att man måste tro henne. Och det finns ingenting som talar emot att berättelsen är sann. Det brott hon anklagade Assange för preskriberades 2015.

Från den utgångspunkten kan man fundera en stund på det som hon fick vara med om i efterdyningarna av hennes och en annan kvinnas polisanmälningar mot Julian Assange. Flera år av orimligt hat. Hur stod hon ut?

Det tjänar ingenting till att fråga sig varifrån de kommer, de som vet hur det var utan att behöva tänka. Och hatarna. Varifrån de kommer vet vi numera ganska väl, det är ungefär som med antisemiterna. Och det tjänar inte heller något till att förfasa sig eller försöka övertyga de i förväg säkra om sanningen. Det som verkligen hände och händer spelar inte någon roll för dom.

Däremot är det viktigt att fråga sig hur man kan se till att hatarna och verklighetsförnekarna inte får så många följare, att fler människor säger ifrån. För det är nog det som är det stora problemet, precis som det var i nazismens Tyskland. Att så många tiger och inordnar sig.

Anna Ardin framstår som en mycket sympatisk och klok person. Hon fick betala ett orimligt högt pris för att hon sa som det var.

Finns det något sätt att förstärka respekten för sanningen i vårt ibland ganska vilsna samhälle?

Söndagsbetraktelse nr 334 (211024)

Förra lördagen var jag på ett libanesiskt bröllop i Malmö. En sunnimuslim gifte sig med en shiamuslim, en man med rötterna i Libanon med en kvinna som har sitt ursprung i Irak. Ingen alkohol serverades, men fantastiskt god mat.

Vi var bjudna till kl. 17.00, och ungefär då kom vi. Men ganska ensamma var vi, för den angivna tidpunkten visade sig vara den tid ”då man kunde komma om man ville”. De flesta övriga gäster kom vid 18-tiden, brudparet indansande vid 18.30 ungefär.

En bröllopsfest är kanske inte i och för sig något att skriva en betraktelse om. Men här var det så rasande glatt och energifyllt att åtminstone jag var förbluffad. Positivt förbluffad. Sådant ser och hör man sällan. Och utan alkohol! Det vore nog alldeles omöjligt att åstadkomma på en ”svensk” fest. Och inga generade blickar för att det ”gick till överdrift”, rakt inte.

Vad kan vi lära oss av detta, vi ursvenskar? Inte att vi bör festa utan alkohol, det kommer aldrig att fungera.

Att vi bör vara glada och energifyllda då? Ja, det är ju härligt! Men sådana är ju faktiskt även vi ibland, i varje fall om vi får hjälp av lite alkohol.

Men kanske kan vi lära oss att släppa loss rejält lite oftare. Släppa fram glädjen och lyckan. Le oftare, sprida mer värme. Och utan för mycket alkohol ...

Söndagsbetraktelse nr 335 (211031)

Den här veckan har det varit kortfilmsfestival i Uppsala. Ungefär 300 filmer har man visat. Självt har jag sett ca 30 filmer på biograferna Slotts och Regina, ytterligare ca tio på festivalens hemsida. Genomsnittstiden för en film är ungefär 15 minuter, så det blir tio timmars filmtittande. För 250 kronor, som festivalkortet kostade.

Var det värt all tid? Utan minsta tvekan! Även de filmer som man inte begriper (nästan hälften för mig) ger ofta en skön känsla som man inte kan få någon annanstans än i biosalongen. Och de filmer man förstår är nästan alltid omskakande, upprörande, vältänkta, vackra eller roliga. Man blir uppfylld. Lite lyckligare, lite klokare.

De två filmer som jag gillade allra bäst såg jag på fredagskvällen. Båda var norska. Filmen "Kroppen min" av Margreth Olin är fantastisk inte minst för att texten är oerhört rörande och vacker. Och "Skallamann" av Maria Bock är ett riktigt energipiller med härlig dans, sång och tanke. Och ett underbart slut.

Skallamann finns på Youtube. 12 minuter. Se den!

Söndagsbetraktelse nr 336 (211107)

I veckan meddelades det att salar m.m. på Karolinska institutet ska döpas om så att namnen på rasbiologer som Anders och Gustaf Retzius försvinner. Är det rätt eller fel att göra så?

Är det rätt att riva 100-åriga statyer i USA för att få bort hyllningar till företrädare för rasismen, som Robert E. Lee och Stonewall Jackson? Borde vi ta bort n-ordet och z-ordet från Astrid Lindgrens böcker fast hon själv var så långt ifrån rasist som man kan komma?

Finns det någon allmängiltig regel för vad man ska göra åt konst, litteratur och annat som i dag står för något som vi har lagt bakom oss? Som är utdaterat och klandervärt, i vissa fall avskyvärt? Hur och var och när drar vi gränsen?

Vilka är de vanligaste och viktigaste argumenten för och emot bortplockande av statyer, ändring av gatunamn o.d. och justeringar i gamla böcker? Jo, det är nog att man **å ena sidan** inte bör bevara hyllningar till personer som stod för något förfärligt eller uttrycka oss på ett förnedrande sätt om folkgrupper och människor, och att man **å andra sidan** inte bör manipulera historien, inte gärna kan markera på det sättet mot allt som man ogillar och inte bör ändra i författares eller konstnärers verk.

Men det finns förstås gradskillnader. För att ta ett par ytterligheter är det uppenbart att Hitler inte ska ha någon staty eller sitt namn på någon gatuskylt, lika uppenbart att vi inte ändrar eller bränner en gammal historiebok som innehåller n-ordet.

Om man ska försöka formulera en allmän regel blir den kanske ungefär så här:

Bevara inte hyllningar till personer som stod för något förfärligt, inte heller starkt förnedrande uttryck om folkgrupper och människor. Men ta bort sådana hyllningar och uttryck bara om det är starkt påkallat, och ändra aldrig i författares eller konstnärers verk.

Söndagsbetraktelse nr 337 (211114)

I dag hoppas jag bli ursäktad för att jag skriver en LÅÅÅNG betraktelse om mitt mål mot staten. Jag skriver dock en kort Del 1 för den som vill nöja sig med en översikt. För närvarande tar det här målet upp så mycket av mina tankar att det är naturligt från mitt perspektiv att försöka ge en rejäl sammanfattning av det.

Två av tre förhandlingsdagar i tingsrätten är avverkade och den sista huvudförhandlingsdagen är på onsdag, den 17 november. Domen lär komma i början av december. Vi har kommit så långt att det står nästan helt klart vilka som är parternas GRUNDER i målet och vilka RÄTTSLIGA FRÅGOR som därmed uppkommer. Jag hoppas det kan vara av intresse för några - dessutom lite lärorikt tror jag, det här är ett ovanligt komplicerat tvistemål - att kunna sätta sig in i målet genom att läsa dessa grunder och rättsliga frågor, eller de viktigaste av dem. Så i Del 2 anger jag i princip samtliga grunder och rättsliga frågor. (Den delen är ca 8 sidor.)

DEL 1

För den som bara vill veta det ALLRA viktigaste kan jag sammanfatta det med att målet i grunden och något förenklat handlar om vad som krävs av polis och åklagare för att utreda i vad mån det förekommer sådana omständigheter som kan tyda på att den som har anmält en våldtäkt ljuger.

Får man exempelvis anhålla den misstänkte utan ytterligare utredningsåtgärder trots att man vet att målsäganden med stor sannolikhet har raderat meddelanden i sin telefon som visar att hon ljuger om att hon hade "däckt"? Får man anhålla trots att man vet att hon hade spelat in vår konversation i hemlighet, skickat in dessa inspelningar efter att 1 1/2 månad senare plötsligt ha kommit på att hon hade dem och skickat in dem i en sådan ordning att mycket talade för att hon hade gjort ett selektivt urval? Får man besluta om anhållande trots att man vet att målsäganden hade fått flera påminnelser om att lämna in sin telefon för undersökning men inte gjorde detta förrän efter ganska lång tid och då hade sett till att fabriksåterställa den först med följd att allt som fanns på telefonen raderades? Och får man besluta att anhålla utan ytterligare utredningsåtgärder trots att man vet att målsäganden ändrade sin berättelse från förhör 1 till förhör 2 på en helt avgörande punkt och där den första berättelsen gjorde det omöjligt att hon hade "däckt" som hon påstod.

Och får man anhålla om man dessutom inte har undersökt tidigare utredningar som målsäganden har förekommit i och där hon bl.a. i ett fall har agerat likadant med telefonen (bl.a. fabriksåterställt den efter påminnelser), och inte heller undersökt hennes bakgrund i övrigt (där det annars fanns mycket intressant att finna)? Får man fatta beslut om att anhålla den misstänkte om man dessutom inte har beaktat att det enligt statistik för åren 2015–19 inte förekommer att 70-åringar döms för våldtäkt.

DEL 2

Och så den långa varianten för den som vill kunna så gott som hela målet, alltså min sammanställning av i princip alla grunder och rättsliga frågor. Man måste nog säga att målet är intressant och att det kan spela stor roll för rättssäkerheten i brottsutredningar i framtiden. Det är det som är min förhoppning. Vi får se om det stannar i tingsrätten eller får provas även av högre domstolar.

Mina grunder, JK:s invändningar och de rättsliga frågorna

Här antecknas i 29 punkter mina rättsliga grunder, JK:s invändningar mot dessa (enligt ett dokument som JK har lämnat in och som jag i övrigt har uppfattat grunderna vid huvud-förhandlingen) och de (av mig) preciserade rättsliga frågor som uppkommer på de olika punkterna. Jag reserverar mig för att något kan vara missförstått eller felaktigt noterat.

Jag hävdar att staten har gjort sig skyldig till fel eller försummelser vid myndighetsutövning i förundersökningen mot mig i varje fall enligt följande.

1. GL: Försummelse att före anhållningsbeslutet undersöka EA:s förekomst i liknande ärenden. (Hade man gjort det hade man fått kännedom om åtminstone tre fall från de sen-aste sex åren, bl.a. de som nämns i punkterna 19 och 20.)

JK: Det behövde man inte undersöka. Sekretess innebar att man inte utan anledning fick söka i polisens register efter tidigare förekomst, och någon anledning till sådan sökning uppkom inte.

Rättsliga frågor: Bör polis och åklagare vid anmälan om våldtäkt regelmässigt undersöka målsägandens förekomst i liknande ärenden innan den misstänkte anhålls? Om inte regel-mässigt, när bör i så fall sådan förekomst undersökas? Vilken betydelse har sekretessen, kan man säga att en sökning som denna vore ”utan anledning”?

2. GL: Försummelse att före anhållningsbeslutet ta reda på mer om EA:s bakgrund. (Hon hade en stark benägenhet att anklaga och anmäla män för övergrepp.)

JK: Det behövde man inte undersöka. Sekretess innebar dessutom betydande hinder för en sådan undersökning.

Rättsliga frågor: Bör polis och åklagare vid anmälan om våldtäkt regelmässigt ta reda på en del om målsägandens bakgrund innan den misstänkte anhålls? Om inte regelmässigt, när bör i så fall bakgrunden undersökas? Hur djupt bör undersökningen gå? I vilken mån kan sekretess kring uppgifter om målsäganden ursäktas utebliven undersökning?

3. GL: Försummelse att tillräckligt beakta riskerna för falska anmälningar enligt bl.a. Brå:s statistik. (Statistiken får anses visa att åtminstone 10 % av alla anmälningar sannolikt är lögnaktiga.)

JK: Det beaktades i tillräcklig mån att det kan förekomma falska anmälningar. Vid en sam-lad värdering av bevisningen var det trots denna risk befogat att anhålla GL.

Rättslig fråga: Hur bör riskerna för falska anmälningar inverka på skyldigheten att vidta utredningsåtgärder? Hur inverkar riskerna t.ex. vid bedömningen enligt punkterna 1, 2, 4 och 5?

4. GL: Försummelse att i behövlig utsträckning ställa följdfrågor vid förhör med EA och att granska om hennes berättelse var konsistent. (Det ställdes nästan ingen ifrågasättande fråga.)

JK: Detta gjordes i tillräcklig utsträckning. Hänsyn måste tas till målsägandens psykiska mående så att det inte ställs alltför pressande frågor, och i detta fall mådde målsäganden mycket dåligt.

Rättsliga frågor: I vad mån bör det i syfte att undersöka konsistensen ställas följdfrågor vid förhör med en målsägande som har anmält en person för våldtäkt? Bör sådana frågor ställas enbart när målsäganden ger oförenliga svar, eller även annars? I vad mån, och hur, bör hänsyn tas till målsägandens psykiska mående?

5. GL: Försummelse att undersöka EA:s allmänna trovärdighet genom frågor m.m. (Det ställdes nästan ingen ifrågasättande fråga och belagda smålögnen följdes inte upp.)

JK: Detta gjordes i tillräcklig utsträckning. Hänsyn måste tas till målsägandens psykiska mående så att det inte ställs alltför pressande frågor, och i detta fall mådde målsäganden mycket dåligt.

Rättsliga frågor: I vad mån bör det i syfte att undersöka målsägandens allmänna trovärdighet ställas följdfrågor vid förhör med en målsägande som har anmält en person för våldtäkt? Bör sådana frågor ställas enbart när målsäganden ger svar som ger anledning att ifrågasätta den allmänna trovärdigheten, eller även annars? I vad mån, och hur, bör hänsyn tas till målsägandens psykiska mående?

6. GL: Försummelse att observera den avgörande förändring i EA:s berättelse som skedde sedan vittnet Lina hörts och där berättelse 1 omöjliggjorde påståendet att EA hade slocknat, som hennes berättelse sedan gick ut på.

JK: Det var försvarligt att man inte såg detta, skillnader mellan olika förhör förekommer utan att man behöver dra några stora växlar på det.

Rättslig fråga: Hur noggranna måste polis och åklagare vara när det gäller att upptäcka avgörande konsistensbrister i målsägandens berättelse och dra slutsatser av dem?

7. GL: Försummelse att förhålla sig kritisk till den av EA påstådda omöjliga samlagsställningen.

JK: Det var försvarligt att man inte fäste vikt vid detta. Konstigheter i berättelser förekommer utan att man behöver dra stora växlar på det. Och samlagsställningen var inte omöjlig.

Rättslig fråga: Hur noggranna måste polis och åklagare vara när det gäller att upptäcka sådana svagheter i målsägandens berättelse som kan tyda på att hon hittar på, och dra slutsatser av dem?

8. GL: Försummelse att dra adekvata slutsatser av att EA inte lämnade in sin telefon trots att hon flera gånger anmodades att göra det.

JK: Det händer ganska ofta att telefoner inte lämnas in för undersökning fastän polisen ber om det. Detta kan man därför knappast dra några slutsatser av.

Rättslig fråga: I vad mån bör sådant agerande av målsäganden som kan skapa misstankar om bristande trovärdighet föranleda åtgärder av polis och åklagare och/eller antaganden eller slutsatser till den misstänktes favör?

9. GL: Försummade frågor, utredningsåtgärder och slutsatser beträffande ljudinspelningarna. (a. Inspelningarna gjordes i hemlighet. b. EA sa att hon hade glömt inspelningarna och kom ihåg dem efter 1 ½ månad. c. Inspelningarna låg i viss kronologisk ordning på de insända filerna. d. Det kunde även i övrigt misstänkas att EA hade sänt in ett selektivt urval av inspelningar.)

JK: Ingen av de nämnda omständigheterna var sådan att det var fel att inte ställa följdfrågor. En och en halv månads glömska, kronologisk ordning och inspelningar i

hemlighet var inget som innebar att det var fel att inte ställa ytterligare frågor, vidta utredningsåtgärder eller dra några särskilda slutsatser.

Rättslig fråga: I vad mån bör sådant agerande av målsäganden som kan skapa misstankar om bristande trovärdighet föranleda åtgärder av polis och åklagare och/eller antaganden eller slutsatser till den misstänktes favör?

10. GL: Försummade frågor, utredningsåtgärder och slutsatser beträffande återställningen av telefonen där stora delar av innehållet raderades, inga försök att få fram raderat material. (EA lät fabriksåterställa sin telefon innan hon lämnade den till polisen för undersökning, och detta trots att hon flera gånger hade anmodats att lämna in den. Polis och åklagare frågade inte ens EA om hon kunde be det återställande företaget om att få tillgång till det material som hade raderats.)

JK: Återställningen innebar inte att det var fel att inte ställa ytterligare frågor, vidta några särskilda utredningsåtgärder eller dra några särskilda slutsatser. Polisen hade inte rätt att försöka få fram eventuellt raderat material ens med målsägandens tillstånd. Att be målsäganden att själv försöka få fram raderat material, eventuellt med hjälp av sin advokat, aktualiserades inte.

Rättsliga frågor: I vad mån bör sådant agerande av målsäganden som kan ge misstankar om bristande trovärdighet föranleda åtgärder av polis och åklagare och/eller antaganden eller slutsatser till den misstänktes favör? Får åklagaren anhålla den misstänkte utan ytterligare utredningsåtgärder när det finns omständigheter som ger starka indikationer på att målsäganden är öärlig?

11. GL: Försummelse att observera och ta hänsyn till att viktiga meddelanden sannolikt hade raderats i EA:s telefon. (Det var klart från den 2 mars att det hade försvunnit meddelanden från den tidpunkt då EA sa att hon hade varit avslocknad, sex dagar innan jag anhölls.)

JK: Det är riktigt att meddelandena var borta från telefonen och att detta var känt för polis och åklagare före anhållningsbeslutet. Men meddelandena kunde ha försvunnit utan att de hade raderats, och det var därför inte försumligt att inte ta hänsyn till att de var borta. (Något osäkert om detta är JK:s hållning.)

Rättsliga frågor: I vad mån bör sådana omständigheter som ger tydlig anledning till misstankar om bristande trovärdighet hos målsäganden föranleda åtgärder av polis och åklagare och/eller antaganden eller slutsatser till den misstänktes favör? Får åklagaren anhålla den misstänkte utan ytterligare utredningsåtgärder när det finns omständigheter som ger tydliga indikationer på att målsäganden är öärlig?

12. GL: Försummelse att före anhållningsbeslutet kontrollera ex-sambon Martins telefon och dra slutsatser av hans senfärdighet att lämna in den för undersökning. (Han fick anmodas fyra gånger innan materialet kom.)

JK: Varken senfärdigheten eller vad som kunde finnas i telefonen gav tillräcklig anledning att avvakta undersökningen innan beslut fattades att anhålla GL.

Rättsliga frågor: I vad mån bör sådana omständigheter som ger anledning till misstanke om att målsäganden skyddas av en närstående föranleda åtgärder av polis och åklagare och/eller antaganden eller slutsatser till den misstänktes favör? Får åklagaren anhålla den misstänkte utan utredningsåtgärder som ter sig viktiga och som kan vidtas relativt lätt?

13. GL: Försummelse att rätt värdera kravet på sannolika skäl före anhållandet resp. häkttningsframställningen. (Enligt mina beräkningar var bevisvärdet för misstanken 15 % vid anhållandet även om man bara tog hänsyn till den bevisning som polis och åklagare hade tagit fram, inte den som fanns lätt tillgänglig utan att tas fram. Vid

häkttningsframställningen var bevisvärdet ännu lägre. ”Sannolik” kan skulden rent språkligt inte vara, om inte mer talar för misstanken än emot. Beviskravet sannolika skäl torde enligt praxis ligga på åtminstone ca 60 %.)

JK: Det går inte att ange någon viss procentsats för vad som krävs för att det ska föreligga sannolika skäl för brottsmisstanken. Sammantaget fanns det sannolika skäl för misstanken både vid anhållandet och vid häkttningsframställningen.

Rättsliga frågor: Hur stark ska bevisningen vara för att det ska föreligga sannolika skäl för misstanken? Räcker det att det är mer sannolikt utifrån tillgänglig bevisning att den misstänkte är skyldig än att han är oskyldig? Ska man vid en efterhandsbedömning av frågan om det förelåg sannolika skäl ta hänsyn även till sådan bevisning som åklagaren inte beaktade men som hade bort tas fram och beaktas?

14. GL: Försummelse att rätt värdera min berättelse, särskilt i relation till EA:s. (Min berättelse var betydligt mer konsistent och mindre motsägelsefull än EA:s, det framgår tydligt av förhørsprotokollen.)

JK: Någon sådan försummelse förekom inte. GL:s berättelse innehöll visserligen inte några inkonsekvenser eller något som i sig gav anledning till misstankar. Men EA:s berättelse var detaljrik och gav ett trovärdigt intryck, särskilt som den stärktes av vännen Linas berättelse och tre meddelanden mellan EA och GL.

Rättsliga frågor: Hur ska den misstänktes berättelse värderas om den är konsistent och inget i den i och för sig ger anledning till misstankar? Vilka faktorer ska beaktas när den misstänktes och målsägandens berättelser värderas mot varandra, och hur ska värderingen göras?

15. GL: Försummelse att beakta ursprungssannolikheten för min skuld på ett rimligt sätt. (Statistiken visar att 70-åringar ytterst sällan, om ens någon gång, döms för våldtäkt. Jag var dessutom inte känd för brott, våld eller lögn. EA hade en betydligt mer problematisk bakgrund.)

JK: Det skedde inte någon sådan försummelse. (JK har inte gått in på saken närmare.)

Rättsliga frågor: Hur ska ursprungssannolikheten inverka vid bedömningen av om sannolika skäl föreligger? Hur ska den misstänktes resp. målsägandens ålder och bakgrund inverka på bedömningen av ursprungssannolikheten?

16. GL: Fel vid relaterandet av vad jag hade sagt om klänningen och vid hänsynstagandet till och användandet av mitt svar. (Förhørsledaren lurade mig att tro att jag hade sagt på juldagen att det var jag som tog av EA klänningen.)

JK: Det var inte något fel vid relaterandet, på sin höjd en feltolkning av vad GL hade sagt på juldagen. Skillnaden mellan vad som sades och vad som relaterades kan inte anses ha utnyttjats vid häkttningsförhandlingen.

Rättsliga frågor: I 23 kap. 12 § rättegångsbalken sägs bl.a. att medvetet oriktiga uppgifter inte får användas i syfte att framkalla uttalanden i en viss riktning. Hur ska bestämmelsen tolkas när det gäller frågor som kan vara medvetet eller omedvetet vilseledande ställda? Hur får uttalanden som den misstänkte gör på grund av en vilseledande fråga användas vid en häkttningsförhandling?

17. GL: Försummelse att undersöka 2017 års fall sedan man fått kännedom om det. (Fallet innehåller omfattande bevisning som tyder alldeles klart på att målsägandena ljög. Utredningen lades ner sedan ca 100 fotografier från natten tagits fram som visade ett helt annat slags umgänge än ett övergrepp.)

JK: Det var inte fel att låta bli att undersöka 2017 års fall före häkttningsförhandlingen.

Rättslig fråga: I vad mån bör polis och åklagare inför en häktningsförhandling undersöka tidigare fall som kan ge upplysningar om målsägandens agerande och/eller allmänna trovärdighet?

18. GL: Åklagaren undanhöll avgörande bevisning vid häktningsförhandlingen; åklagaren är skyldig att redovisa alla de omständigheter och bevis som tydligt talar mot att den misstänkte är skyldig. (Åklagaren undanhöll a. att EA först berättade på ett sätt som omöjliggjorde hennes senare berättelse om hur och när hon ”däckade” och att EA och jag på juldagen pratade på ett sätt som innebar att det var EA:s första version som var den rätta, b. att EA kunde ha raderat meddelandena från den centrala tidpunkten, c. att EA trots flera påminnelser om att lämna sin telefon till polisen lät fabriksåterställa den så att nästan allt raderades, d. att EA hade spelat in oss i hemlighet och att mycket tydde på att hon hade skickat in ett selektivt urval av inspelningar, e. att hon hade påstått en samlagsställning som rimligen är fysiskt omöjlig, f. att hon hade gjort uttalanden under juldagen som talade för att hon hade samtyckt, g. att förhørsledaren hade lagt till ett påstående om EA:s klänning som fick mig att tro att jag hade sagt att det var jag som tog av den, h. att hennes vän och f.d. sambo redovisade innehållet i sin telefon först efter tre påminnelser och att detta innehåll avslöjade de enligt punkt b raderade meddelandena, i. att alla meddelandena från den 26 och 27 december också var borta från EA:s telefon.)

JK: Det är riktigt att åklagaren är skyldig att redovisa alla de omständigheter och bevis som tydligt talar emot brottsmisstanken. Åklagaren brast dock inte i denna förpliktelse. (JK har inte gått in på de preciserade undanhållanden som jag påstått.)

Rättslig fråga: I vilken utsträckning är åklagaren skyldig att redovisa sådana omständigheter och bevis som tydligt talar till den misstänktes förmån?

19. GL: Slarvig undersökning av 2017 års fall efter häktningen. (Förhørsledaren kom fram till att fallet inte var relevant och åklagaren höll med.)

JK: Åklagarens bedömning var att 2017 års fall inte hade nämnvärd betydelse för den aktuella utredningen. Den bedömningen kan knappast kritiseras, man kan inte kräva någon ingående genomgång av tidigare utredningar där målsäganden har figurerat.

Rättslig fråga: Hur noggranna ska polis och åklagare vara i genomgång av tidigare fall som innehåller material som dels tydligt visar att mycket talar för att målsäganden ljög då, dels visar att stödvittnet i det aktuella fallet var anmälare vid sidan av målsäganden i det förra.

20. GL: Försummad undersökning av 2018 års fall när detta väl blev känt. (När det blev känt att EA även 2018 trots flera påminnelser att lämna in telefonen hade låtit fabriksåterställa den innan hon lämnade den, och att hon dessutom hade sänt in ett selektivt urval av inspelningar gjorda i hemlighet, då borde man genast ha förstått att hon var oärlig och släppt mig. Det tog ytterligare en vecka innan jag blev fri.)

JK: Polis och åklagare lät undersöka 2018 års fall så snart det blev känt för dem att det fanns. De kan inte klandras för att det tog några dagar att dra slutsatser av det. (Något osäkert om det sista är det som JK menar.)

Rättslig fråga: Hur snabb ska åklagaren vara att lägga ner utredningen sedan det visat sig att målsäganden har förfarit på samma klart misstänkta sätt i en tidigare utredning (jfr p. 10)?

21. GL: Försummelse att undersöka andra tidigare fall efter häktningsförhandlingen. (Det fanns i varje fall ytterligare två polisutredningar, varav en från 2015. Åtminstone av den från 2015 hade man kunnat dra ganska klara slutsatser om lögnar.)

JK: Det utgjorde inte någon försummelse att inte undersöka andra tidigare fall.

Rättslig fråga: Hur omsorgsfulla ska polis och åklagare vara i undersökningen av målsägandens förekomst i tidigare liknande polisutredningar?

22. GL: Försummelse att rätt värdera kravet på sannolika skäl en vecka efter anhållandet. (Se p. 13. Vid denna tidpunkt var bevisvärdet enligt mina beräkningar långt under 15 %, ca 5. Det dröjde trots detta ytterligare en vecka innan jag blev fri och utredningen blev nedlagd.)

JK: Detta utgjorde inte någon försummelse.

Rättslig fråga: Är åklagaren skyldig att kontinuerligt överväga bevisvärdet och lägga ner utredningen när det ligger mycket långt under sannolika skäl för misstanken och inte kan förväntas bli högre?

23. GL: Försummelse att skriva av ärendet med en adekvat motivering. (Motiveringen var att bevisningen inte räckte och inte kunde förväntas komma att räcka. Utredningen hade kunnat läggas ner med motiveringen att jag inte längre var misstänkt för brott. Saken hade mycket stor betydelse för efterdyningarna.)

JK: Detta utgjorde inte någon försummelse.

Rättslig fråga: I vilka fall ska åklagaren – mot bakgrund av bl.a. regeln i 23 kap. 4 § rättegångsbalken att ”förundersökningen ska bedrivas så att inte någon onödigt utsätts för misstanke” – lägga ner brottsutredningar med motiveringen att den tidigare misstänkte inte längre är misstänkt?

24. GL: Försummelse vid avskrivning av brottsmisstankarna mot EA. (Ärendet om falsk tillvitelse lades ner med motiveringen att bevisningen inte räckte och att ytterligare utredning inte kunde förväntas förändra bevisläget på ett avgörande sätt. Saken hade mycket stor betydelse för efterdyningarna.)

JK: Detta utgjorde inte någon försummelse.

Rättslig fråga: I vilka fall ska åklagaren – mot bakgrund av bl.a. regeln i 23 kap. 4 § rättegångsbalken att ”förundersökningen ska bedrivas så att inte någon onödigt utsätts för misstanke” – fortsätta utredningen av den misstänktes motanmälningar?

GL: Åklagaren har på alla dessa 24 punkter ”åsidosatt vad som gäller för uppgiften” (20 kap. 1 § brottsbalken) och därmed gjort sig skyldig till tjänstefel. Flera av tjänstefelen är grova.

25. GL: Åklagaren har också gjort sig skyldig till grovt tjänstefel genom det sammantagna agerandet i brottsutredningen mot mig.

JK: Inte heller sammantaget har åklagaren gjort sig skyldig till något tjänstefel.

Rättslig fråga: Vad krävs för att en åklagare ska anses ha ”åsidosatt vad som gäller för uppgiften”, dvs. ha begått tjänstefel (20 kap. 1 § brottsbalken)? När är ett tjänstefel grovt?

26. GL: Överåklagaren gjorde sig skyldig till tjänstefel på punkterna 3, 6–10 och 12–15, därmed även punkt 25.

JK: Några sådana fel har överåklagaren inte gjort sig skyldig till.

Rättslig fråga: Vad krävs av den som överprövar ett anhållningsbeslut i fråga om noggrannhet med detaljerna i utredningen?

Till målet hör också följande grunder angående skadan (delvis något svåra att förstå för den som inte är expert på de berörda båda lagarna):

27. GL: Felen och försummelserna, ibland tjänstefelen, ledde till att jag anhölls och häktades samt utsattes för husrannsakan och beslag med följd att jag drabbades av ideell och ekonomisk skada samt sakskada enligt yrkandet. När det gäller den ideella skadan ska ersättning utgå, dels enligt lagen om ersättning vid frihetsberövanden och andra tvångsåtgärder, dels – i den mån den lagen inte ger ersättning men även därutöver – enligt skadeståndslagen. Enligt 1 § lagen om ersättning vid frihetsberövanden och andra tvångsåtgärder ska ersättning enligt den lagen utgå för ”skador som orsakas av frihetsberövanden”. I den mån det föreligger adekvat kausalitet mellan frihetsberövandet och de skador som jag har lidit är staten alltså skadeståndsskyldig även till den del det handlar om skador efter frihetsberövandet.

JK: Ett skäligt belopp för lidande kan bestämmas till 18 000 kr enligt Justitiekanslerns och domstolarnas praxis för frihetsberövanden av jämförbar längd. Varken med hänsyn till publicitet eller av annat skäl finns det anledning att medge något förhöjt belopp för lidande. Ersättning enligt lagen om ersättning vid frihetsberövanden och andra tvångsåtgärder utgår inte för lidande under tiden efter frihetsberövandet.

Rättsliga frågor: Hur stor ska ersättningen för ideell skada vara i ett fall med omfattande publicitet? Kan ersättning enligt lagen om frihetsberövanden och andra tvångsåtgärder utgå för lidande under tiden efter frihetsberövandet?

28. GL: Vad gäller ersättningen för ideell skada enligt skadeståndslagen grundas yrkandet på tjänstefel av sådant slag som fordras enligt 2 kap. 3 § och 3 kap. 2 § skadeståndslagen för att ersättning ska utgå för ideell skada. Tjänstefelen är brott som innefattar angrepp mot min frihet, och skadan även i den mån jag lidit den efter frihetsberövandet och fram till domen beror på frihetsberövandet, och misstänkliggörandet i samband med det, på ett sådant sätt att den är ersättningsgill. Skadan har förstärkts av de tjänstefel som har förekommit, och i den delen bör ersättning utgå enligt skadeståndslagen.

JK: Varken polis eller åklagare har gjort sig skyldig till några skadeståndsgrundande fel, försummelser eller brott. GL har därför inte rätt till någon ersättning enligt skadeståndslagen. Dessutom var det tingsrätten som självständigt beslutade att GL skulle häktas och hovrätten som fastställde det beslutet. Det föreligger därför inte nödvändigt orsakssamband mellan å ena sidan polisens och/eller åklagarnas agerande och å andra sidan eventuella skador till följd av häktningen.

Rättsliga frågor: Vilken noggrannhet fordras av åklagaren när det gäller utredning rörande målsägandens trovärdighet innan hennes uppgifter leder till beslut om anhållande resp. husrannsakan och beslag? Kan det i fall då domstolarna har beslutat om häktning föreligga nödvändigt orsakssamband mellan åklagarens eventuella fel och skador till följd av häktningen? När föreligger ett sådant nödvändigt orsakssamband? Hur är det exempelvis om domstolarna inte har fått kännedom om alla omständigheter och bevis som tydligt talar emot brottsmisstanken?

29. När det gäller den ekonomiska skadan och sakskadan ska ersättning utgå enligt 3 kap. 2 § skadeståndslagen på grund av fel eller försummelse vid myndighetsutövning. Kostnaderna och sakskadan uppkom som en följd av de felaktiga besluten om husrannsakan och beslag resp. det felaktiga anhållningsbeslutet. (De sistnämnda skadorna är ointressanta i sammanhanget, utom såtillvida att det ofta fordras ekonomisk skada eller sakskada för att fel och försummelser ska ge rätt till skadestånd.)

JK: Varken polis eller åklagare har gjort sig skyldig till några skadeståndsgrundande fel, försummelser eller brott. GL har därför inte rätt till någon ersättning enligt skadeståndslagen.

Rättsliga frågor: Vilken noggrannhet fordras av åklagaren när det gäller utredning rörande målsägandens trovärdighet innan hennes uppgifter leder till beslut om anhållande resp. husrannsakan och beslag?

Söndagsbetraktelse nr 338 (211121)

Jag och Cecilia är i Tanzania på semester i två veckor. Första veckan på fastlandet med nationalparker, marknader och människor, andra veckan på Zanzibar med stränder, småstäder och kultur. 25–30 grader varmt, gamla fordon, skakiga vägar, kor, getter, åsnor, skjul, halvbyggda hus, småbutiker, hantverk, torrt, platt, vänligt = Afrika.

Som nästan alltid i länder i tredje världen finns bekymret med de extremt ivriga försäljare som ibland nästan övergår till att tigga. I en stor affär för konst och inhemskt hantverk var den kvinnliga försäljaren lite för påträngande när hon kom fram till oss tre gånger. Först ville hon beskriva träprodukterna ingående, sedan ville hon ge oss en korg att lägga alla saker i som vi skulle handla, och sist bad hon oss sitta ner så att hon fick berätta om några av de fantastiska sakerna. Vi lyssnade lite på produktbeskrivningen men sade sedan nej till korgen och sittstunden. Även sista gången vänligt men kanske lite bestämt.

Tyvärr är det ju så att man tappar lusten för sakerna och affären när man inte får vara i fred. Man vill absolut inte vara otrevlig, och det är lätt att förstå behovet av att sälja. Men man vill inte heller delta i det spel som handlar om att man ska få dåligt samvete för att man är förhållandevis välbeställd och inte delar med sig som man borde. Och det spelet spelas ibland. Men man vill köpa det man vill ha, inget annat. Blickarna när man går utan att ha handlat är vänliga, men ger en lätt känsla av att man har gjort fel.

Samtidigt som man inte vill handla sådant som man inte vill ha vill man vara generös. Ge skapligt med dricks till exempel. Beställa något extra på restaurangen. Skänka något till barnhemmet eller skolan. Men det är blandade känslor. Tillkommer flygskammen (se betraktelse nr 331). Hålla sig borta från Afrika bör man dock inte, tycker jag. Turismen spelar en oerhört stor roll för många länder där, och nu har det varit katastrof under nästan två års pandemi.

Tanzania har 54 miljoner invånare. Ungefär 50 % är muslimer, 40 % kristna och 10 % något annat. Här ligger Afrikas högsta berg, Kilimanjaro, hälften av Afrikas största sjö, Victoriasjön, och den kanske finaste av alla nationalparker, Serengeti. Människorna är oerhört vänliga. Och faunan fantastisk – har vi läst, hört och snart sett.

Söndagsbetraktelse nr 339 (211128)

(Två bilder på en lejonhane)

Efter en vecka på nästan konstant safari i Tanzania är det svårt att inte vara uppfylld av djuren. Och det finns nästan ingenting så fantastiskt som ett träd som kryllar av babianer, en lejonhona som lugnt vilar på en trädgren tills den frustande buffelhjorden under trädet har försvunnit eller ett fält fyllt med hundratals lugnt betande zebbor. Eller för den skull en lejonhane som kommer så nära att man kan klappa den på manen.

Det man ”ska se” är de s.k. Big 5, dvs. de fem stora djur som sägs vara allra farligast att jaga. Det är lejon, elefant, buffel, leopard och noshörning. Vi såg mängder av elefanter och bufflar och ca 20 lejon, så med dessa tre var det inget problem. Men leopard hittade vi bara en. Vår guide Madil lyckades obegripligt nog se den på en trädgren 100 meter bort, och i kikaren var den mäktig. Allra svårast var dock noshörningarna. Madil hittade tre som låg i gräset kanske 300 meter bort, svåra att få något riktigt grepp om ens i hans fina kikare. Men vi såg dom i alla fall och betraktar därmed Big 5 som fullbordad.

Vi passade på att göra tre egna listor också på favoritdjur som vi såg.

Ugly 5: hyena, schakal, gam, gnu och vårtsvin
Beauty 5: giraff, zebra, flamingo, stridsörn och impala
Wondrous 5: flodhäst, gepard, krokodil, struts och babian

Nu är det Zanzibar i en vecka. På ett fantastiskt vackert hotell alldeles invid Indiska Oceanen i öster. Vi ville hyra bil för att åka runt på ön, som är ca 80 x 30 kilometer stor. Men något hyrbilsföretag finns det inte på Zanzibar, märkligt nog kan man tycka. Så vi har fått hyra en bil på halvprivat väg och hoppas klara den ganska kaotiska vänstertrafiken utan olyckor när vi ger oss ut på vägarna i morgon.

Söndagsbetraktelse nr 340 (211205)

Att läsa böcker och läsa böcker. Oj vilken skillnad det kan vara! Och nu tänker jag inte så mycket på att böckerna är olika, utan på själva läsandet.

Under resan nyligen till Tanzania inkl. Zanzibar läste jag en av nobelpristagaren Abdulrazak Gurnahs böcker, ”Afterlives”. Gurnah kommer just från Zanzibar och boken utspelar sig i Tanzania under 1900-talets första hälft, särskilt fram till 1925.

Tanzania var en tysk koloni fram till slutet av första världskriget och lydde sedan under britterna de dryga 40 åren före frigörelsen 1961. Boken ger en stark känsla av hur livet kunde vara under kolonialstyret, men framför allt hur det tedde sig för människor med knappa levnadsvillkor och utsatthet. Man får följa några kloka och fina personer som försöker skaffa sig ett drägligt liv och som tar sig fram i en ofta trångsynt omgivning med krav och regler som inte sällan är svåra att förstå och leva efter. Men där det samtidigt finns mycket värme och kärlek. Det är en väldigt bra bok, en nia på min betygsskala.

Inte minst var det trevligt att läsa en roman om Tanzania medan man var där. Boken fördjupade vistelsen, och omvänt.

Men så var det då ”själva läsandet”. För mig var detta en speciell läsupplevelse på så sätt att jag för ovanlighetens skull gav mig tid att läsa riktigt långsamt och ordentligt. Jag läser annars ganska snabbt och inte sällan lite jäktat, men nu sjönk jag in i boken på ett sätt som jag inte har gjort på länge. Det tog mig nog 20 timmar att läsa de 275 sidorna.

Dessa 20 timmar var verkligen behagliga, så detta blev en av mina bästa läsupplevelser på länge. Det berodde en del på boken men mest, tror jag, på det långsamma läsandet. De flesta läser kanske alltid på det sättet, men jag hade nästan glömt bort hur det kunde vara.

Och det är väl med läsande av romaner som det är med lyssnande på musik, tittande på film och betraktande av konst. Man njuter mycket mer och förstår på ett djupare plan om man verkligen ger sig tid med det man gör och låter musiken / filmen / texten / konstverket sjunka in. Verkligen sjunka in.

Söndagsbetraktelse nr 341 (211212)

En brittisk domstol beslöt i fredags att Julian Assange kan utlämnas till USA för prövning av anklagelserna mot honom där för bl.a. dataintrång och spioneri. Hur ska man egentligen se på fallet? Vad är rätt?

Så här är det ganska säkert enligt min uppfattning:

1. Assange och Wikileaks har gjort oerhört viktiga avslöjanden genom bl.a. videon ”Collateral murder” (om mordet på civila från en amerikansk helikopter i Irak), ”Iraq war logs” (400 000 dokument från Irakkriget med bl.a. fruktansvärda amerikanska krigsförbrytelser) och ”African war diary” med fältberättelser från Afrika 2004–10 och många hemska f.d. hemligheter. Assange har utan tvivel gjort världen oskattbara tjänster.
2. Assange och Wikileaks har gjort mycket intressanta avslöjanden om USA:s utrikespolitik och om hur resonemangen gått i amerikanska UD, det s.k. Cablegate. Det som avslöjas är dock ibland sådant att varje utrikesdepartement har ett fundamentalt och befogat intresse av att sådant inte kommer ut. Här var publiceringen delvis klart olämplig och hade betraktats som brottslig i vilket land som helst.
3. Anna Ardin utsattes för brott av Assange genom att han tömde sin sperma i henne trots att hon hade sagt att han måste ha kondom. Det var ofredande eller sexuellt ofredande och skulle ha gett honom ett straff i Sverige, dock ganska lindrigt. Någon våldtäkt var det inte, och det har Anna Ardin inte heller påstått även om hon med rätta tyckte väldigt illa om Assanges agerande mot henne i samband med att de hade sex. – Huruvida den kvinna som anmälde Assange för våldtäkt hade utsatts för detta brott kan jag inte bedöma. (Se Söndagsbetraktelse nr 333 och Extrabetraktelse den 19 oktober 2021.)
4. Svenska åklagare borde ha förhört Assange innan han lämnade Sverige, eller senare i England eller per telefon eller video när han flera gånger erbjöd sig att delta i sådana förhör. Det var orimligt att brottsutredningen mot honom blev liggande i bortåt tio år utan att han förhördes. Med hänsyn till risken för frihetsberövande och efterföljande utlämning till USA var det förståeligt att han inte kom tillbaka till Sverige för att låta sig förhöras.

Men i övrigt då? Vad ska man egentligen tycka? Ska man hålla på Assange eller inte?

För mig har fallet Julian Assange blivit mer komplicerat ju mer jag har trängt in i det. Och så har många sagt före mig. Men nu, när jag har läst eller skummat tre böcker om eller av Assange på ganska kort tid, har det visserligen blivit svårare att ta ställning – men ändå möjligt. Så här säger jag nu:

1. Det är knappast någon tvekan om att Assange kommer att dömas till ett långt fängelsestraff om han utlämnas från England till USA. Och han kommer att utlämnas så småningom, om han inte tar sitt liv. Hans sexualbrott saknar betydelse nu, men Sverige får skämmas för sin hantering av ärendet samtidigt som Anna Ardin förtjänar full upprättelse för sin del av det.

2. Den som har gjort världen så stora tjänster som Assange bör inte få ruttna bort i fängelse. Han bör i stället – liksom Edward Snowden och Chelsea Manning – ses som en hjälte, om än med skavanker. En någorlunda rättvis behandling kan man åstadkomma antingen genom politisk asyl i ett land som inte lämnar ut till USA (jfr Edward Snowden) eller genom benådning av den amerikanske presidenten efter en tid i amerikanskt fängelse (jfr Chelsea Manning). Endast det andra alternativet finns i praktiken för Julian Assange sedan Ecuador tagit sin hand ifrån honom.

3. Mitt tips är att Assange döms till fängelse i USA år 2022 och sedan benådas av Joe Biden 2025 sedan Biden blivit omvald 2024. (Blir han inte omvald benådar han Assange innan den nye presidenten tillträder.)

--

PS. De böcker jag har läst är Anna Ardin: ”I skuggan av Assange – mitt vittnesmål”, Julian Assange: ”The unauthorised autobiography” och Nils Melzer: ”Fallet Julian Assange – en historia om förföljelse”.

Söndagsbetraktelse nr 342 (211219)

Ett par av dagarna på Zanzibar hyrde vi bil och körde runt ön. Jag hade fått ett tanzanianskt körkort för 15 dollar. Med vänstertrafiken och de spännande vägarna tyckte vi det var kul om även Cecilia fick köra. Det var nog inte tillåtet, tänkte vi, men gjorde det ändå. För hon har ju svenskt körkort. Men just då stoppades vi förstas av polis.

Den unge polismannen sa att det var strängt förbjudet att köra utan tanzanianskt eller internationellt körkort. Brottet skulle kosta oss 200 dollar eller tre månader i fängelse. Vi protesterade lite och undrade om inte Cecilias svenska körkort och mitt tanzanianska borde räcka. Men han bet ifrån med ”I am a police officer, I know everything”.

Vi förklarade oss beredda att ta vårt straff och betala 200 dollar. Det gick dock inte så lätt, sa polismannen, för i så fall måste det bli domstolssak. Men ibland kan man lösa sådana problem ”in a friendly way” sa han. Vi förstod vartåt det barkade och stramade upp oss.

När han frågade vad vi föreslog för ”friendly solution” sa jag ”no bribe”. Detta borde förstås ha varnat honom, men han frågade igen vad vi föreslog. Då blev jag rejält ilsken (spelade kanske över lite ...) och frågade vad han hette. ”Adji” sa han, nu lite defensiv. Jag hoppade ur bilen, sa att han försökte få oss att föreslå en muta och att ”this is outrageous”. Han såg förskräckt ut, sa ”you can go” och gick snabbt iväg till kollegan i

polisbilen strax bakom. Jag demonstrerade tydligt att jag skrev upp bilnumret, varefter vi åkte iväg. (Med mig vid ratten.)

I en tidning som vi köpte dagen efter, Zanzibar Mail av den 29 november, fanns en stort uppslagen artikel med rubriken ”Fighting corruption to end poverty”. En hårdsatsning mot all korruption beskrevs.

Så efter hemkomsten skrev jag till Tanzanias ambassadör i Stockholm och berättade. Hon tackade mycket vänligt, bad så hemskt mycket om ursäkt och lovade föra saken vidare till behöriga myndigheter + höra av sig så småningom till mig med en rapport.

Stackars Adji, han såg egentligen rätt snäll ut.

(På bilden har polisen ännu inte stoppat oss, men några minuter senare ...)

Söndagsbetraktelse nr 343 (211226)

Enligt traditionen ägnar jag den sista betraktelsen för 2021 åt mitt eget område, det rättsliga. Vad hände under ”Rättsåret 2021”?

Från omvärlden minns vi bl.a. kravallerna i Washington efter Trumps valförlust med intressant oavslutat rättsligt efterspel, den pågående rättsprocessen i England mot Julian Assange med anledning av USA:s begäran om utlämning, Europadomstolens dom om att tiggeri – något förenklat – är att se som en mänsklig rättighet för personer som saknar andra ekonomiska möjligheter och den fällande domen mot Derek Chauvin, polisen som dödade George Floyd genom att under 8 minuter trycka sitt knä mot hans nacke.

Så här ser min lista över 20 intressanta saker på rättsområdet i Sverige ut. Som vanligt gör jag en enkel egen kommentar i slutet av varje punkt.

1. Liksom förra året har **Covid-19** satt spår på många samhällsområden, så även det rättsliga. En pandemilag har trätt i kraft och olika sorters restriktioner har införts, ändrats, upphävts och återkommit i en strid ström. Coronakommissionen riktade skarp kritik mot regeringen och flera myndigheter. Krav på vaccinationspass har väckt starka känslor men accepterats av de allra flesta. Vid årsskiftet ser vi nya åtstramningar som en följd av ökad smittspridning. – Regeringen och myndigheterna har lärt sig av misstagen, deras arbete nu inger förtroende.

2. Tre advokater **uteslöts ut Advokatsamfundet** av Högsta domstolen. En av dem hade vid två tillfällen brutit mot god advokatsed genom att handla i strid med restriktioner som hade meddelats hans klienter i samband med häktning. En annan hade vid flera tillfällen förmedlat meddelanden till och från en klient som suttit häktad med restriktioner. En tredje uteslöts på grund av att han åsidosatt sin s.k. omsorgsplikt mot klientens motpart i samband med överlåtelse av klientens verksamhet. – Det största problemet med advokater i dag tycks vara att några av dem låter sig bli alltför nära knutna till kriminella nätverk.

3. **Daniel Kinberg**, Östersunds fotbollsklubbs f.d. ordförande, frikändes i hovrätten efter att ha dömts till fängelse i tingsrätten. – Osäkra och blandade känslor. Men själv minns jag gärna att Östersund spelade väldigt schysst och fin fotboll under Graham Potter.

4. Efter över två år har målet mot *Cissi Wallin* angående förtal av *Fredrik Virtanen* för våldtäkt ännu inte avgjorts i hovrätten. Och under tiden har JK inlett förundersökning för ”samma” förtal med anledning av Cissi Wallins bok *Allt som var mitt*. – Cissi Wallins och andra extremfeministers syn på falska angivelser är upprörande (se Anders Holmbergs intervju i ”30 minuter”), men om hon kan visa skälig grund för anklagelsen om våldtäkt bör hon frias.

5. En man som led av obotlig lungcancer med prognosen fem procents chans att överleva i fem år fick sitt *fängelsestraff reducerat på grund av sjukdomen* av Högsta domstolen. Han dömdes för narkotikabrott till fängelse i ett år i stället för ett år och åtta månader. – Bra att straffet reducerades, men kanske kunde det ha satts ännu mer humant.

6. Visning på en webbplats av *en film från ett terrordåd* i Nya Zeeland bedömdes av Högsta domstolen ha skett inom ramen för nyhetsförmedling. Intresset av nyhetsförmedlingen gjorde det vid en sammantagen bedömning försvarligt att visa filmen, som annars utgjorde s.k. olaga våldsskildring. Den ansvarige friades alltså. – Rätt dömt i yttrandefrihetens intresse.

7. *Peter Lundgren* (SD) fälldes i hovrätten för sexuellt ofredande efter att ha frikänts i tingsrätten. Det skedde trots att kvinnan inte ville medverka till åtalet. – När det gäller relativt lindriga brott som detta bör enligt min mening kvinnan få bestämma om det ska lagföras.

8. Sedan *Palmeutredningen* lagts ned 2020 kom under 2021 flera propåer om att den borde återupptas, bl.a. efter ett avslöjande i SvD om ett brev med två möjligen passande revolverpatroner där polisen inte hittade brevskrivaren men där denne spårades upp av tidningen. Palmeåklagaren Krister Petersson har hittills varit kallsinnig till kraven på återupptagande av utredningen. – Jag stödjer Krister Petersson än så länge, men om det kommer fram nya viktiga spår som inte kan avfärdas bör utredningen öppnas.

9. Svenskarna *Dawit Isaak, Gui Minhai och Ahmadsreza Djalali* sitter fortfarande i fängelse i Eritrea, Kina respektive Iran. – Djupt upprörande, liksom förstås många fall som rör andra än svenskar. Kraven från de demokratiska staterna på frihet för journalister och andra sanningssägare får inte tystna.

10. *Förorts- och gängkriminaliteten* fortsätter att plåga oss och regeringen arbetar med ett 34-punktsprogram. (Se p. 11 för en av åtgärderna.) – Insatser behövs från alla håll: skola, socialtjänst, polis, frivilligorganisationer och enskilda.

11. Riksdagen har beslutat att ta bort den s.k. *ungdomsrabatten* för personer i åldern 18–20 år vid allvarlig brottslighet. Unga myndiga som begår grova brott kommer därmed att dömas till längre fängelsestraff. – Enligt min uppfattning fäster lagstiftaren alltför stort hopp till strängare straff. Man borde satsa mycket mer på andra åtgärder. Samtidigt har jag förståelse för att längre straff *också* används.

12. Genom en tillfällig lag fick Cementa möjlighet att i avvaktan på ny tillståndsprövning fortsätta *kalkbrytningen på Gotland*. Det skedde trots att Lagrådet avstyrkte lagförslaget. Den tillfälliga lagen upphör att gälla vid årsskiftet. – Jag tycker att regeringen gjorde rätt trots att Lagrådet ansåg förslaget strida mot grundlagen (se min söndagsbetraktelse nr 330).

13. I det s.k. **Allra-målet** dömde hovrätten de personer som lett premiepensionsbolaget till långa fängelsestraff (fyra till sex år) sedan de först friats i tingsrätten. Åtalet byggde i huvudsak på att bolaget hade köpt värdepapper för pensionsmedel till ett alldeles för högt pris och att överpriset delvis användes så att de åtalade kunde tillgodogöra sig över 100 miljoner kronor. – Eftersom HD ännu inte har avgjort om målet ska tas upp till prövning där, avstår jag från att säga vad jag tycker om underrätternas domar.

14. Röster höjs åter för att **få bort nämndemännen** efter en ny uppmärksammas s.k. nämndemannadom i Solna tingsrätt med uttalanden som inte hör hemma i en dom. – Jag anser att nämndemännen bör vara kvar, de fungerar nästan alltid bra och utgör en garanti för ett i huvudsak sunt rättssystem där inte alla juristdomares omdöme är att lita på. Möjligen bör nämndemännen tas bort i hovrätten, där målen bedöms av fler jurister än en.

15. Nya regler har införts angående **processer om vårdnad och umgänge med barn**. I fortsättningen krävs det som huvudregel att föräldrar har deltagit i s.k. informationssamtal hos socialnämnden innan de framställer ett tvistigt yrkande i domstol om vårdnad eller umgänge. Socialnämnden ska också i ett sådant förfarande få prata med barnen utan vårdnadshavarnas medgivande och utan att de är närvarande. – Det är bra att man strävar efter att föräldrarna ska komma överens i stället för att tvista i domstol. Men det är viktigt att socialnämnderna inte är partiska, vilket de inte sällan har en tendens att vara.

16. **En fastighet där det bor barn får inte utmätas** för ägarens skulder om det inte är ”försvarligt”. Enligt Högsta domstolen ska man väga barnens eget intresse av skydd för sin hemmiljö mot intresset av att fastighetens ekonomiska värde kan utnyttjas för att fordringsägarna ska få betalt. I det aktuella fallet – sex barn bodde i huset och överskottet vid en utmätning skulle bli bara ca 85 000 kr – vägde skyddet för barnen tyngst. – Ett klart rimligt avgörande.

17. Jag förlorade **mitt mål i Stockholms tingsrätt** om skadestånd av staten för fel av åklagaren när jag anhölls och häktades efter en påhittad våldtäkt för ett år sedan. – Jag är överraskad över den låga kvalitén i det svenska rättsväsendet i mitt fall.

18. Debatten om **frivillig dödshjälp** (läkarassisterat döende) har äntligen börjat engagera våra politiker. – Hoppas att det under år 2022 tillsätts en utredning om rätten att få hjälp att dö.

19. Ett särskilt **barnfridsbrott** infördes under året. Det är numera straffbart att låta barn bli vittne till våld i en nära relation. Straffbestämmelsen har blivit en succé i den meningen att den redan har tillämpats åtskilliga gånger. – Detta är en bra lagändring även om den delvis är ett uttryck för lagstiftarens numera överdrivna vilja att göra det som är populärt.

20. Det har införts nya häktningsregler. Den viktigaste är att det nu gäller **en längsta tid för häktning**. Den misstänkte får som utgångspunkt vara häktad i längst nio månader innan åtal väcks. För misstänkta under 18 år är tiden tre månader. Om åklagaren kan visa synnerliga skäl får domstolen besluta att tidsgränsen får överskridas. – Det var på tiden att Sverige satte upp en tidsgräns. Vi har kritiserats i många år av flera internationella organ för våra långa häktningstider.

2022

Nyårsbetraktelse om Quickärendet 2021–22 (220101, nr 13)

1. Inledning

Detta är den trettonde halvårliga betraktelsen om Quickärendet. Jag har lagt ut ett dokument på min hemsida där de tidigare tolv betraktelserna finns samlade. Och där finns också en innehållsförteckning till det dokumentet, dvs. till alla betraktelserna.

I den här nyårsbetraktelsen noterar jag en dokumentärfilm och en serie med koppling till Quickärendet. Jag skriver också en del om bevisningen och hänvisar till en ganska omfattande diskussionspromemoria där Quicks skuld framgår klart. Jag avslutar med några reflektioner om ansvaret för den villfarelse som Quicksaken blev.

2. En fransk dokumentärfilm om Quick

Det är många filmproducenter som har intresserat sig för Quickärendet, och då främst för ”rättsskandalaspekten” på det. Om det inte var en rättsskandal, då är det inte så intressant. För min del tycker jag visserligen att det är lika intressant om det är som det är, nämligen en villfarelse. Att nästan ett helt land kunde fås att tro att sex morddomar om åtta mord var helt fel, det är rimligen en sak av mycket stort intresse.

Nu är det en fransk producent som har gjort en dokumentärfilm om Quick. Som vanligt sa produktionsbolaget att man har ”ett öppet sinne” till det som hände. Men det är Råstams och Josefssons böcker som ligger till grund för berättelsen. Och då kan man förstå hur det blir. Den franske reportern lovade skicka mig en länk när filmen hade sänts i Frankrike – vilket skedde i november – men jag har ännu inte sett till den. Och ärligt talat har jag inte varit så het på gröten. Jag deltar visserligen i dokumentären, som vanligt som motröst, men jag har inga förhoppningar om att saken kommer att ges en objektiv eller ens saklig spegling.

3. Den norska serien om mordet på Marianne Rugaas Knutsen

Tidigare sände norsk tv, NRK, en serie i fem delar om Therese Johannessens försvinnande 1988. Jag skrev om serien i min förra nyårsbetraktelse.

Därefter har NRK sänt en serie även om mordet på den sexåriga flickan Marianne Rugaas Knutsen, som försvann 1981 utan att ha hittats. Thomas Quick erkände även detta mord, men han blev aldrig åtalad för det. Han berättade för polisen var han hade styckat kroppen, i närheten av Klunds kyrka, och man sökte med likhund på platsen. Hunden markerade på en plats som Quick angett på den skiss han ritat. Inga kroppsdelar hittades, men detta stämde med Quicks berättelse om hur han hade förfarit med kroppen.

I serien avfärdas Quick snabbt som misstänkt med konstaterandet att man i Sverige kommit fram till att han ljög om sina mord. Och i stället följer man andra spår i dokumentären. Där skiljer sig denna serie från den om Therese-mordet. Där höll man öppet för möjligheten att Quick faktiskt var gärningsman och i stället ljög när han ändrade sig. Så borde man nog ha förhållit sig även i Marianne-dokumentären. Mordet på Marianne blev visserligen aldrig utrett, men Quicks ursprungliga berättelse och resultatet av likhundsökningen utifrån den skiss han ritade talar med viss styrka för att han är skyldig.

4. En sammanställning av all bevisning med invändningar

För något år sedan gjorde jag en tjugo sidor lång sammanställning av all bevisning i utredningarna mot Thomas Quick. Nu har jag utvecklat denna sammanställning betydligt, framför allt genom att jag har lagt in de invändningar som har riktats mot de olika bevisen och de motinvändningar som har gjorts eller kan göras. Och nu är promemorian så lång som ca 50 sidor.

Jag lägger ut promemorian på min hemsida nu, den 1 januari 2022, bland Extramaterialet till min bok Quickologi. Och jag bjuder in alla som är intresserade att komma med invändningar eller kommentarer. Min tanke är att promemorian ska kunna utvecklas och bli en allt bättre och alltmer accepterad sammanställning över bevisningen i de sju mordutredningarna.

Som väntat är bevisningen överväldigande. Jag avslutar med att skriva, och det gör jag nu för första gången, att det i själva verket är **uppenbart** att Sture Bergwall är skyldig till de mord som han dömdes för. Innebär detta uttalande förtal? Ja, det är s.k. tekniskt förtal, men med hänsyn till bakgrunden inkl. allt klander mot Penttinen, van der Kwast, Borgström, Christianson m.fl. är uttalandet försvarligt och därmed tillåtet.

5. Hur man värderar vissa bevis – lite om matematikens betydelse

Med anledning av den nyssnämnda bevispromemorian bör det sägas: Det är ofta svårt att värdera bevis. Någon exakt värdering går nästan aldrig att göra, och i rättsväsendet sägs inte sällan att bevisvärderingen är ”en fråga om vars och ens bedömning”, ”upp till var och en” eller ”något som aldrig är rätt eller fel”. Detta kan ge intryck av att det inte finns några bestämda hållpunkter för bevisvärdering, men så är det förstås inte. Ett dna-spår kan vara ett näst intill 100-procentigt bevis, medan ett osäkert vittne kan ha noll värde. Detta och mycket annat gäller oavsett vad man vill, och oavsett vars och ens bedömningar. Bevisvärdering får aldrig handla om ”tro” eller ”känsla” utan måste vara förankrad i fakta och faktiska samband.

Ett sätt att kvalitetssäkra bevisvärderingen är att bedöma varje bevis för sig och att, så gott som möjligt, försöka åsätta beviset ett matematiskt värde. En sådan metod gör att man undviker vissa fallgropar, som att vissa bevis felaktigt räknas som oberoende av varandra, och därmed ges för stor betydelse, eller övervärderas på grund av t.ex. individuella faktorer hos den enskilde bedömaren. Det finns en formel för en sådan matematisk beräkning, den s.k. Bayes sats, som är allmänt accepterad och som alltså ger ett korrekt matematiskt resultat. Inte heller när man använder denna matematiska formel kan man visserligen helt undgå en individuell bedömning av bevisen. Men säkerheten i den samlade värderingen ökar ändå betydligt jämfört med en bedömning som i

huvudsak bygger på känsla och som dessutom riskerar att inte ta hänsyn till vissa fallgropar.

En PM med Beräkningar av bevisvärdet i samtliga mål ligger sedan tidigare på min hemsida.

6. Promemorian med advokaten Alexander Barkman

Jag och advokaten Alexander Barkman skriver en gemensam promemoria angående bevisningen för Quicks skuld till mordet i Sundsvall på 11-åriga Johan Asplund. Vi argumenterar och motargumenterar, varvid jag pekar på det som gör bevisningen stark, Alexander på motsatsen. Detta började vi med i januari 2020, och sedan maj 2020 återstår bara Alexanders ”slutplädering” innan vi ska – enligt vår överenskommelse – publicera promemorian på min hemsida. Av någon anledning har det nu emellertid gått så mycket som ett och ett halvt år sedan han skulle ha avslutat sin del av promemorian. Vi får se vad som händer. Jag hoppas förstås att promemorian snart ska bli tillgänglig för alla, så att en omfattande och ingående diskussion om bevisen kan studeras och bedömas av alla som är intresserade.

7. Är Quick-villfarelsen ett tecken i tiden?

Jag är inte ensam om uppfattningen att fakta och sanning spelar mindre roll i samhällsdebatten nu än tidigare. För mig var Quickdebatten det första riktigt tydliga exemplet på detta. Fastän var och en ganska lätt kunde ta reda på hur det låg till, kunde vissa personer med stark röst och andra med en klar agenda driva sin uppfattning om en rättsskandal med framgång. Medierna var inte sena att haka på, och rättsväsendet visade sig inte ha någon motståndskraft. Vi kan se även andra exempel på att det som för tillfället ”gäller” styr samhällsutvecklingen, och tyvärr ibland även rättsväsendet.

Förhoppningsvis får vi en återgång till ett läge där fakta får den betydelse som de bör ha och där de flesta söker sanningen, inte det som för tillfället önskas. Då bör vi också kunna få en saklig diskussion om hur det faktiskt förhåller sig med domarna mot Thomas Quick och det som hände under resningsprocessen.

Men det fordrar en öppenhet som för närvarande inte finns i samhällsdebatten.

8. Ansvaret för haveriet

Det är mycket allvarligt att det som faktiskt hände i Quickärendet kunde hända. Ett antal röststarka debattörer, okritiska bevakare, anpassliga åklagare och följsamma utredare lyckades åstadkomma ett haveri. Skickligt genomförda mordutredningar i ett ovanligt viktigt rättsärende förskingrades. En seriemördare hade blivit rättmätigt dömd, hårt drabbade anhöriga hade i sin stora sorg i alla fall fått ett svar på vad som hade hänt med deras kära barn och syskon.

Det är faktiskt inte godtagbart att något sådant kan ske. Ansvaret faller tungt på åklagarna, framför allt på den dåvarande riksåklagaren Anders Perklev, hans biträdande riksåklagare Kerstin Skarp och överåklagaren Björn Ericson. De var för okritiska och

för följsamma. För fega måste man tyvärr säga. Bergwallkommissionen med Daniel Tarschys i spetsen var inte bättre.

Det är mycket viktigt i en rättsstat att åklagarna och andra ansvariga står pall. Det gjorde de inte i Sverige när Quickärendet havererade.

9. En vändning?

I 2021 års halvårsbetraktelse (den 1 juli) påstod jag att det redan i dag är en överväldigande majoritet av de rimligt insatta som förstår att det inte var någon rättsskandal när Thomas Quick dömdes. Då hade det gått knappt åtta år sedan den sista frikännande domen, som avsåg mordet på Charles Zelmanovits. Jag skrev att det kan vara anledning att ge vändningsprocessen två år till – sammanlagt tio år alltså – men att särskilt de sex punkter jag angav (1. JK vägrade skadestånd och Bergwall avstod från att väcka skadeståndstalan mot staten efter det, 2. sannolikhetsberäkningar visar att bevisvärdet i sju av de åtta fallen låg över 99 %, 3. Quicks försvarare Claes Borgström skrev strax före sin död att inget talar mot Quicks skuld, 4. endast fem jurister har på min fråga sagt sig tro på rättsskandalen, 5. en ny osäkerhet hos flera av de kunnigaste journalisterna kan skönjas, och 6. ingen har ens försökt svara på frågan ”Hur bar Quick sig åt för att peka på ett ställe som hunden någon tid senare skulle komma att markera på, och hur bar han sig åt för att göra detta tio gånger?”) talar för det sagda: En överväldigande majoritet av de rimligt insatta förstår att det inte var någon rättsskandal när Thomas Quick dömdes.

Jag bad de personer som tror något annat att höra av sig, antingen offentligt eller direkt till mig. Och jag lovade att noggrant förteckna vilka som hörde av sig och vilka argument som eventuellt framfördes till stöd för teorin om en rättsskandal.

Hittills har två personer hört av sig och ifrågasatt min slutsats. Jag namnger dem inte nu, men om de går med på det gör jag det sedan de tio åren gått i november 2023.

Och jag upprepar min fråga nu: Finns det någon mer som menar eller tror att det var en rättsskandal när Thomas Quick dömdes?

10. Att ha och att få rätt

Det är en märklig känsla att vara helt säker på att man har rätt men att ändå ha fel i folks ögon. Så var det länge för oss som har hävdat och hävdar att Thomas Quick dömdes korrekt. I början bestod känslan för min del mest i frustration och ibland ilska. Den känslan borde kanske inte ha varit så märklig, utan snarare adekvat, men det var så egendomligt att inte fler förstod det som var ganska uppenbart för oss som var insatta. Folk verkade antingen medvetet blunda för fakta eller tappa intresset.

Känslan nu, några år senare, är också lite märklig. Nu förstår de flesta, men nästan ingen säger det. I stället är det tyst om Quick. JK:s avslag på skadeståndsanspråket bemöttes med nästan kompakt tystnad från medierna, och såvitt jag märkte var det ingen som öppet reflekterade över att Bergwall inte stämde staten. För om det verkligen begicks en massa fel när han dömdes, och om han verkligen var oskyldig, då var han naturligtvis berättigad till ett mycket stort skadestånd. Det kan ingen motsäga. Och ändå: tystnad.

Tystnaden fastän nästan alla förstår hur det ligger till, är inte den frustrerande för den som har rätt och kanske skulle vilja höra andra erkänna det?

Faktiskt inte. Jag och mina vänner i Öjegruppen har nog en viss förståelse för att en så pass radikal omsvängning som i fallet Quick måste få ta sin tid. Det finns ingenting som plötsligt ger oss facit, ingen som kan ge ett bombsäkert svar som gör att alla har anledning att nicka unisont. Inte ens om Bergwall ändrade sig igen skulle man kunna vara alldeles säker. Utan saken får ta sin tid. Sanningen får mogna, det är inte konstigare än så.

Och jag måste säga att bland de märkliga känslorna så är det nuförtiden de positiva som överväger. Trots all tragik och sorg som finns i Quickmordens spår, och trots det enorma och fruktansvärt genanta haveriet för det svenska rättsväsendet, så finns det något att vara lite glad för. För det är onekligen tillfredsställande att ha haft rätt. Och den tillfredsställelsen blir inte mindre av att nästan alla trodde – eller i varje fall hävdade – motsatsen. Och medan utvecklingen fortsätter mot en definitiv vändning är Quickärendet faktiskt, måste jag erkänna, ett av livets (många) glädjeämnen.

Söndagsbetraktelse nr 344 (220102)

På grund av pandemin är 2022 ett ovanligt svårförutsebart år. Vi trodde väl att vaccinationerna skulle få det mesta att återgå till det normala. Men som alla vet blev det inte så. Den nya mutationen (omikron) har fått oss att förstå att vi nog får dras med det här viruset rätt länge. Inte minst resandet lär bli besvärligare under ganska lång tid.

Så det blir mindre resor 2022 än det annars skulle ha blivit, i varje fall för mig. Men jag ska i alla fall åka till Alaska. I övrigt får vi se, viruset får nog bestämma.

Om man lägger allt oförutsett åt sidan är det tre händelser under det nya året som sticker ut från mitt perspektiv:

- OS i Peking den 4 – 20 februari
- Riksdagsvalet den 11 september
- VM i fotboll i Qatar den 21 november – 18 december

Vis av vad som hände med JVM i ishockey ska man kanske inte vara alltför säker när det gäller idrottsevenemangen. Men riksdagsvalet lär inget kunna rubba. Och jag kan inte se annat än att det är ganska givet hur det kommer att gå där. Liberalerna åker tyvärr ur riksdagen, och det gör dessvärre Miljöpartiet också. Språkrören Per Bolund och Märta Stenevi är inte tillräckligt färgstarka för att lyfta sitt parti. Och för Nyamko Sabuni har uppförsbacken blivit alltför brant med partiets ideologiska klyvning och allt småbråk.

Sex partier kvar. S kommer att få ca 30 %, M ca 20, SD ca 18, V ca 10, C ca 8 och KD ca 6. Det ger ca 48 % för S + V + C, ca 44 % för M + KD + SD. En liten men tydlig mandatövertikt för de förstnämnda och därmed S i fortsatt minoritetsregering.

På tal om bristande färgstyrka hos miljöpartiets språkrör undrar jag hur mycket partierna tänker på just detta, ledarens lyskraft och livfullhet, hur intressant personen verkar. Jag tror sådant betyder mycket för partiets framgång. Utifrån den teorin skulle man kanske kunna tycka att Magdalena Andersson borde bli misslyckad. Men det

kommer hon inte att bli, för hos henne tar det landsmoderliga över och kompenserar med råge för den lite tråkiga framtoningen.

Hoppas annars att 2022 blir det år då Ryssland slutar hota Ukrainas självständighet, där Kina släpper sitt järngrepp om Hongkong och Taiwan och där Joe Biden får det förtroende hos det amerikanska folket som han förtjänar. Det första och det tredje tror jag kommer att ske, men naturligtvis inte det andra. Kan någon ta ett allvarligt samtal med Xi Jinping tack.

Söndagsbetraktelse nr 345 (220109)

Birgitte Bonnesen var VD för Swedbank. Banken hade stora problem med sina insatser mot penningtvätt i Estland. Vad som hade gjorts motsvarade inte alls de krav som bl.a. Finansinspektionen ställde. Detta upptäckte Uppdrag Granskning genom skickligt grävarbete. Och reportrarna ville förstås intervjua bankens VD om detta. Det var 2018. Hon sa först nej till intervju.

Birgitte Bonnesen visste att banken hade problem. Åtgärder hade visserligen vidtagits för att komma till rätta med bristerna, vissa förbättringar hade skett och andra var på väg. Men det fanns mycket som helst inte borde komma ut.

Tänk dig in i hennes situation. Reportrarna ligger på. Du resonerar med kollegerna. Det viktigaste nu är att skydda banken mot stora ekonomiska skador, det är illa nog som det är. Ni får förstås inte ljuga och inte säga något olagligt. Men i övrigt måste ni försöka skydda banken, om det går. Ni kommer fram till att du ska låta dig intervjuas, att det är bättre för banken än att du tiger. Och ni lägger upp en strategi för intervjun. Bankens jurister och mediekonsulter anlitas.

Ni gör bedömningen att det inte är något problem att säga t.ex. dessa saker: 1. Banken har haft vissa problem med penningtvätt, som nog alla banker, men vi jobbar stenhårt med det. 2. Vi anser att vi har situationen under kontroll. 3. Vi har inte alls haft de problem som Danske Bank har haft. 4. Vi har gjort en ordentlig undersökning och det är inga av de personer eller företag som har kommit fram som misstänkta som är kunder i Swedbank. 5. Visst kan det finnas problematiska kunder även hos oss, men jag vill inte ge några namn eller precisera problemen. 6. De kunder hos bankens filial i Estland som kanske kan vara problematiska har alla verksamhet där i landet.

Du får däremot inte säga t.ex. 7. att det inte finns några problemkunder hos Swedbank, 8. att banken inte har försummat några åtgärder mot penningtvätt, 9. att det inte har förekommit penningtvätt i banken, 10. att ni kan avslöja alla försök till penningtvätt, 11. att ni har följt alla regler till punkt och pricka, eller 12. att det inte finns några risker för sanktioner mot banken.

Och så låter du dig intervjuas. Du vet att du inte får gå utanför ditt manus. Och det gör du inte. Men en kort tid senare får du sparken som bankens VD, och du får gå utan avgångsvederlag. Banken får böta 4 miljarder kronor efter beslut av Finansinspektionen.

Drygt tre år efter intervjun åtalas du för grovt svindleri för det du sa i intervjuerna hösten 2018. Och nu är frågan om det var brottsligt det du sa. Grovt svindleri?

Jag har sett de korta avsnitt av intervjuerna med Birgitte Bonnesen som har visats i nyhetsprogrammen i veckan. Där säger hon inget som är brottsligt. Jag minns inte vad hon sa i Uppdrag Granskning när det sändes 2018, det programmet är inte tillgängligt på SVT Play.

Det Birgitte Bonnesen har sagt är förstås på sitt sätt vilseledande genom att det har gett ett felaktigt intryck av läget i banken när det gäller penningtvätt. Men frågan är om hon har lämnat någon vilseledande ”uppgift”, och det är faktiskt en annan sak. Jag kanske får ändra mig, men just nu gissar jag att hon faktiskt inte har gjort det.

Och om det stämmer ska hon frikännas. Jag sätter 100 kr på den utgången. Någon som håller emot?

Extrabetraktelse lördagen den 15 januari

För den som av egen erfarenhet vet att det finns kvinnor som ljuger om sexuella övergrepp är Virginia Giuffres anklagelser mot prins Andrew intressanta. Hon säger att han hade sex med henne tre gånger mot hennes vilja för drygt 20 år sedan. Att de träffades finns det bildbevis för, och jag håller det för troligt att de hade sex. Men var det mot hennes vilja i den meningen att prins Andrew begick ett brott? Omöjligt att veta för en utomstående.

Jag kan dock inte låta bli att påverkas av att jag har läst Alan Dershowitz bok ”Guilt by accusation” (Skuld genom anklagelse). Den handlar om Virginia Giuffres anklagelser mot Dershowitz för sexuella övergrepp vid (om jag minns rätt) åtta tillfällen. Dershowitz var Jeffrey Epsteins advokat, och enligt Giuffre skedde övergreppen – precis som prins Andrews’ – som ett led i de övergrepp som Epstein ägnade sig åt.

Men enligt Dershowitz har han aldrig träffat Giuffre, och han har starka bevis för att han inte över huvud taget hade kunnat vara på samma plats som hon vid flera av de påstådda tillfällena.

Jag kan inte låta bli att få starka vibbar av ”Emma” när jag läser om Virginia Giuffre.

Söndagsbetraktelse nr 346 (220116)

Föreningen Vetenskap och Folkbildning har utnämnt Estoniafilmaren Henrik Evertsson till Årets förvillare 2021. Jag utnämner utnämningen till Årets billigaste. Inte för att jag tror på konspirationsteorierna kring Estonia, det gör jag inte. Utan för att utnämningen är just billig. Den är lättfången, politiskt korrekt och ganska feg. Och den beaktar inte det som Evertsson faktiskt åstadkom.

Vetenskap och Folkbildning (VoF) gav priset till Evertsson och Juryn för Stora Journalistpriset (som gav sitt pris för Årets avslöjande 2020 till Evertsson för hans film om Estonia) för att de ”till en bred allmänhet lyft fram och legitimerat konspirationsteorier kring Estoniakatastrofen”. Och motiveringen fortsätter: ”Dokumentären är ett utstuderat montage av ensidigt utvalda vittnen, vilseledande animerade sekvenser, suggestiv klippning samt felrepresentation och förvanskning av dokument.”

Vad Henrik Evertssons film visade var ett hål i Estonias skrov som skulle kunna tyda på att det fanns andra förklaringar till fartygets förlisning än den officiellt godtagna, dvs. att bogvisiret bröts loss i stormen. Filmen och hålet ledde till förnyade dykningar och undersökningar där det viktigaste resultatet blev att hålet mycket väl kunde ha uppkommit när fartyget stötte i botten. Det var skönt att höra för oss som har förlitat oss på de undersökningar som gjordes tidigt och som förkastade konspirationsteorierna. Förlisningen var med all sannolikhet en fruktansvärd olycka, ingenting annat.

Men att för den skull utnämna Evertsson till Årets förvillare är både fegt och billigt. Hans film var ju faktiskt så intressant att den satte igång ny aktivitet kring Estonias förlisning i form av undersökningar som tre länder stod bakom. Denna aktivitet var rimligen väl motiverad. För hålet i skrovet KUNDE ju faktiskt innebära att det saknades något viktigt i de ursprungliga analyserna. – Att det ska göras ytterligare undersökningar har vi just fått veta, av fartygets bildäck.

Men då kommer vi till *hederlighetsfrågan*. Om dokumentären faktiskt var ”ett utstuderat montage av ensidigt utvalda vittnen, vilseledande animerade sekvenser, suggestiv klippning samt felrepresentation och förvanskning av dokument”, då kan den ändå inte försvaras.

Vad vi vet i den delen (såvitt jag vet) är att dokumentären inte berättade att det fanns ytterligare ett hål i skrovet, att det i serien inte visas att det finns en stor sten bredvid hålet i vraket, att hålet i skrovet låg över vattenlinjen och att vittnen som talade emot konspirationsteorierna inte visades i filmen. Detta räcker dock enligt min mening *inte* för att beskylla Evertsson för ohederlighet. Han borde visserligen ha berättat om även sådant som talade emot att fartyget förläste på grund av hålet i skrovet, men jag tycker att det måste vara en filmare förlåtet att han inte tar fram allt som kan tala för andra förklaringar än den som han lanserar.

Och genom de undersökningar som gjordes till följd av Evertssons film fick vi ju faktiskt veta något som är väldigt viktigt att veta när historien om Estonias förlisning ska skrivas: Botten var så beskaffad att fartyget kunde få allvarliga skador i skrovet när det sjönk.

Bland det viktigaste för en förening som VoF är att avstå från populism. Genom sin vilja att vara populär skapar man lätt grogrund för kritik mot (och ibland hinder för) impopulär forskning och illa sedda undersökningar. Det borde ge anledning till eftertanke.

Söndagsbetraktelse nr 347 (220123)

Just nu verkar alla vara ense om att Regeringskansliet (RK) bör klandras för att man inte lämnar ut alla handlingar till Coronakommissionen som den vill ha för sin granskning. Och RK får kritik från alla möjliga håll för att man ”inte vill låta sig granskas”. Den slutsats som många drar är att regeringen tydligen har något att dölja.

Men ofta är det bra att utgå från lagen. Lagarna innehåller noga genomtänkta gränsdragningar för att förhindra negativa effekter. Och det står klart, såvitt jag vet, att RK har följt lagen. Frågan är därför vad man bör lämna ut av sådant *som man inte är skyldig* att lämna ut. Och då blir det genast ganska svårt. För om man inte har lagen att hålla sig till, då måste man veta *vad man ska tillämpa i stället*. Ska principen vara att

man lämnar ut allt inkl. tjänstemännens egna anteckningar? Eller ska man lämna ut allt som kommissionen begär? Allt som inte skadar någon? Eller allt som har sparats i ärendet?

Att RK inte ska lämna ut alla handlingar som finns där förstår man ganska lätt om man tar ett par exempel. Tänk dig t.ex. en anteckning som en tjänsteman gör på ett sammanträde om att ”statsråden X, Y och Z är emot att kärnkraft ses som en hållbar energikälla, övriga statsråd är för”. Eller en anteckning om att ”statssekreteraren A anser att äldreomsorgen är mycket mer eftersatt än människor förstår men att detta inte bör komma ut”. Den sortens anteckningar görs ofta i den s.k. beredningsprocess som sker i RK, och den processen bör vara rimligt skyddad mot insyn. Det bör inte bli allmänt känt t.ex. vilka politiska motsättningar som finns inom regeringen. Inte heller bör politiskt känsliga uppgifter som nämns i en beredningsprocess bli offentliga. Och det finns inte skäl att göra det allmänt känt vilka missförstånd som förekommer i RK, eller vilka pinsamma kunskapsluckor som kan finnas där.

Om allt som sägs i diskussioner i RK skulle bli känt i efterhand, skulle det skada beredningsprocessen på ett mycket allvarligt sätt.

Därmed har jag inte tagit ställning till vad Coronakommissionen borde få se av ”protokoll och därmed jämförliga anteckningar” som inte har ”justerats av myndigheten eller på annat sätt färdigställts”. Det är annars vad som krävs för att handlingar ska anses allmänna. Och hos RK finns omfattande anteckningar från GSS, den statssekreterargrupp som har mötts åtskilliga gånger under pandemin, som tydligen inte utgör allmänna handlingar. De har väl inte ”justerats ... eller på annat sätt färdigställts”. RK har på senare tid ändå lämnat ut en mängd sådana handlingar, och på fredagen hölls det också ett sammanträde där RK fick veta vad kommissionen vill se i övrigt.

Vad som ska lämnas ut av sådana handlingar som inte är allmänna kan vara väldigt komplicerat att ta ställning till. För då ska man hålla sig till någon annan princip än den som lagen anger. Och vilken princip ska det vara? Enligt min mening är det klart rimligt att RK får lite tid att överväga en framställning som den kommissionen gjort om att få tillgång till vissa handlingar som inte är allmänna.

Coronakommissionen ska lägga fram sitt slutbetänkande den 25 februari. Det förefaller som om man borde ha begärt att få de aktuella handlingarna för flera månader sedan. Min bestämda känsla är att det snarare är kommissionens fel än RK:s att kommissionen får tillgång till handlingarna så sent som nu blir fallet. Jag får dock reservera mig för att jag nu är ute på ovanligt djupt vatten. Det är säkerligen mycket av betydelse som jag inte vet.

Men en sak är säker, och det vet vi sedan tidigare: Det är mycket lättare att kritisera den granskade än granskaren. Den senare slipper ofta undan.

Extrabetraktelse 220124 om Världens 10 bästa låtar – och att inte förstå musik

Ju äldre man blir desto sämre blir man på musik. Det gäller i varje fall för mig. Så jag tänkte att jag skulle bilda mig lite grand genom att lyssna igenom en försvarlig del av Rolling Stone magazine´s reviderade lista över de 500 bästa låtarna genom alla tider. Eller åtminstone lära mig vilka de bästa är.

Det slutade med att jag lyssnade igenom de tio allra översta – och gav upp. För hur kan det hamna ganska dåliga låtar i en sådan elitförteckning? Vad är det jag inte begriper?

Så här ser den allra översta delen av 500-listan ut:

1. “Respect”, Aretha Franklin
2. “Fight the Power”, Public Enemy
3. “A Change is Gonna Come”, Sam Cooke
4. “Like a Rolling Stone”, Bob Dylan
5. “Smells Like Teen Spirit”, Nirvana
6. “What’s Going On”, Marvin Gaye
7. “Strawberry Fields Forever”, The Beatles
8. “Get Ur Freak On”, Missy Elliott
9. “Dreams”, Fleetwood Mac
10. “Hey Ya”, Outkast

Jag inser att det handlar delvis om smak. Men när man ska bedöma vilka låtar som är bäst bör man väl ändå titta på sådant som:

- om låten är melodiskt skön, välljudande eller klangvänlig,
- om den är rytmiskt, melodiskt eller suggestivt medryckande,
- om den får en att vilja sjunga med eller dansa,
- om texten är vacker, eller snygg på något annat sätt,
- om texten förmedlar ett viktigt budskap på ett fint sätt,
- om texten förmedlar något ovanligt klokt,
- om text och musik vävs ihop smart eller snyggt,
- om låten sjungs eller spelas ovanligt väl,
- om den annars är särskilt engagerande eller fascinerande,
- om den är nyskapande, unik eller annars mycket intressant.

Jag har inga problem med nr 1, 4 eller 7 på tiolistan, inte heller med nr 5, 6 eller 10 även om jag tycker att de ligger lite väl högt. Nr 8 har förmodligen något som jag inte förstår. Men Public Enemy’s, Sam Cooke’s, och Fleetwood Mac’s låtar är väl ärligt talat ganska medelmåttiga? Den första har visserligen ett medryckande budskap, den andra är skön att lyssna på och texten till den tredje är bra. Men bland de tio bästa låtarna *genom alla tider*? Aldrig!

Listan sammanställdes genom att 250 artister, journalister, kritiker och branschföreträdare fick göra varsina listor över de 50 bästa låtarna. Det låter väl bra.

Så vad är det jag inte begriper?

Söndagsbetraktelse nr 348 (220130)

Släktforskning lockar mig inte. Men kunskap om den närmaste släkten tycker jag om att ha. Det intresset fick jag när min mamma dog 1978, och sedan har det hängt med. Och växt med åren.

Det finns ett värde i att bejaka sitt ursprung och berätta lite om det. Tänk om mormor och morfar, farmor och farfar hade skrivit några sidor med skildringar om sina liv. Med små berättelser om några händelser som de var med om. Jag hade gärna gett en ganska rejäl slant för att i dag ha tillgång till sådana skrifter. Nu skrev ändå pappa, mostrarna,

fastrarna, en av morbröderna, mina systrar och Susanne. Och tack och lov för det! För nu finns det kvar för barnbarnens generation och för dom som kommer efter att läsa. När de väl blir intresserade kommer berättelserna att bidra till glädjen och djupet i deras liv. För det som någon har skrivit, det fortsätter att leva.

Abdulrazak Gurnahs bok ”The Last Gift” från 2011 handlar om en familj i England i slutet av pappan Abbas liv. Där finns mamman Maryam och de två vuxna barnen Anna och Jamal. Det viktigaste och intressantaste i boken händer just före Abbas död i slutet av boken. Då öppnar han sig för första gången för sina barn genom att sitta på sin kammare spela in en berättelse om sitt ursprung och sin ungdom. Den lyssnar barnen på när deras pappa har dött.

Det är långt ifrån allt som Abbas har anledning att vara stolt över. Men berättelsen blir till något väldigt positivt för Anna och Jamal. För där får de plötsligt lära känna en helt annan person än den far som de har upplevt. Han har varit lite butter, sträng, muttrande och instängd. Men när han talar på inspelningen är han klar, logisk, sympatisk och intressant. Dessutom helt öppen och ärlig. Anna, som mest har irriterat sig på sin pappa de senaste tio åren, lyssnar flera gånger på inspelningen och är alldeles fascinerad över den far som hon nu lär känna.

Varför berättade han inte så här tidigare? ”Det blev liksom aldrig av” säger han på inspelningen.

Berättelsen om sin bakgrund blir Abbas ”Last Gift” till barnen. En ”sista gåva” framför allt för det som han berättar om sin och därmed barnens ursprung på Zanzibar. Barnen har blivit så pass gamla att de förstår att detta är värt att bevara och vårda. De har aldrig varit på Zanzibar tidigare. Men nu bestämmer de sig för att åka dit.

Släktforskning lockar mig inte. Men kunskap om anhörigas ursprung och ungdom är ofta intressant, ibland fascinerande.

Söndagsbetraktelse nr 349 (220206)

Jag tror jag blir tokig! Jag hade tänkt skriva dagens betraktelse om Göteborgs filmfestival och några av de makalöst fina filmerna där (”Quo Vadis, Aida?” av Jasmila Zbanic är en 10:a). Men det går ju inte när nyheten kommer på lördagen om Tjetjeniens president Ramzan Kadyrovs senaste bedrifter.

Kadyrov låter tortera och mörda oppositionella. Han förföljer homosexuella och hotar journalister. Och nu har han kallat tiotusentals människor till en demonstration i huvudstaden Groznyj för att uttrycka sitt hat mot en människorättskampande familj. Sajdi Jangulbajev har tidigare arbetat som domare i Högsta domstolen i Tjetjenien men tvingades lämna sitt jobb på grund av att hans söner arbetar med människorättsfrågor. Härondagen trängde sig Kadyrovs säkerhetspolis in hemma hos makarna Jangulbajev och grep hustrun. Hon anklagas för motstånd mot polis. Och nu kallar alltså presidenten till hatdemonstration mot familjen.

Men varför så upprörd? Detta är ju vardagsmat. I OS-världlandet Kina händer sådant varje dag i Tibet, Xinjiang eller Hongkong.

Javisst, men när man hör om enskilda människors öden blir man extra förtvivlad. Och man ställer sig samma fråga som man har ställt sig så många gånger: Hur sjutton kan detta få pågå? Hur är det möjligt att det kan få ske år 2022 utan att människor mer än förfasar sig? Skurkarna kan fortsätta hur de vill, för de har skaffat sig ensam makt att ta till våld i sina länder. Och så som världen är uppbyggd, med suveräna nationalstater, är de oåtkomliga innanför sina gränser.

Jag tror att världssamfundet på sikt måste skaffa sig makt att avsätta skurkar som torterar, hotar och mördar för sin egen vinnings skull. Men intill dess måste vi försöka göra något med de medel vi har eller ganska lätt kan skaffa. Detta till exempel:

- Skurkledare som besöker frihetliga länder ska ställas inför domstol.
- Skurkstater ska inte få organisera internationella evenemang.

Söndagsbetraktelse nr 350 (220213)

Kafferep, vem kommer ihåg den företeelsen? Förmodligen de flesta i min generation, men i åldrarna efter?

Jag hade själv inte haft ordet kafferep i huvudet på mycket länge. Men så läste jag boken ”Min mormors historia”, där tolv kvinnliga författare skriver om sina mormödrar. En av dessa kvinnor (Inger Frimanssons mormor) flyttade från Norrköping till Slite när hon gifte sig. Hon tyckte det blev lite instängt när hon bytte landets fjärde största stad mot det lilla cementsamhället på Östra Gotland. Men Inger Frimansson skriver: ”Nåja, helt dött var det väl ändå inte. Breven vittnar om ett aktivt sällskapsliv där ’repen’ (kafferepen) avlöser varandra.”

Kafferep var träffar över kaffe, bullar och kakor. För att träffen skulle kunna benämnas kafferep fordrades nog att det var minst fyra deltagare, kanske minst fem, gärna många. Kvinnor var vanligast på ”repen” men även män och barn förekom. Jag var själv med om åtskilliga kafferep i min barndom. Sju sorters kakor skulle det gärna vara. Mycket prat, ibland lite skvaller.

Finns det någon motsvarighet till dessa enkla trivselsammankomster i dag? De befrämjade sammanhållningen bland framför allt grannar och vänner, men också i släkten. Har vi möjligen tappat något viktigt när kafferepen är borta? Middagar är ju besvärligare att ordna, oftast pretentiösare. ”Pubkvällar” i grannskapet är ibland ett alternativ. Fikaträffar också, bland vänner och grannar. De sistnämnda är väl så nära kafferepen man kommer i dag, men ändå något annat.

Min känsla är att något gick förlorat när kafferepen försvann. För de är väl försvunna, även på landet, eller är det jag som har storstadsfördomar? Jag inser att jag inte vet hur människor umgås, särskilt inte dagens unga förstås, men inte heller så mycket om barnfamiljer eller andra i medelåldern. Undrar t.ex. hur stora skillnaderna är mellan land och stad?

Och förresten, hur var det med kafferepen förr i tiden? Jag har alltid föreställt mig att de förekom överallt i Sverige. Men jag tvingas inse att jag inte heller vet så mycket om hur människor umgicks när jag var barn. Hölls det kafferep i storstäderna?

Söndagsbetraktelse nr 351 (220220)

(Ev. att skriva om: 1. Omhändertagandena, se DN 15.2 s. 15. 2. Födelsedagen och hur den blev. 3. Den nya domen mot Navalnyj. 4. Ukraina. 5. Estoniafilmen och Prince Andrew. 6. Ingvar Carlssons och Fredrik Reinfeldts böcker. 7. Mitt bokprojekt. – Inte 2, 3, 4, 5 eller 7, men möjligen omhändertagandena eller böckerna.)

Samtidigt som jag är mycket intresserad av svensk nutidshistoria är jag dålig på det. Jag glömmer för lätt och för mycket. Fråga mig när Öresundsbron byggdes eller när kärnkraftsomröstningen hölls och jag kan inte svara.

Jag tänkte att jag skulle råda bot på mina okunskaper och bestämde mig för att läsa några böcker med det syftet. Så nyligen har jag klämt Ingvar Carlssons *Så tänkte jag* (2003) och Fredrik Reinfeldts *Halvvägs* (2015). Nu vet jag att Öresundsbron invigdes 2000 och att kärnkraftsomröstningen var 1980.

Men det var annat än kunskap om nutidshistorien som blev den stora behållningen av dessa böcker. Framför allt blev jag oerhört imponerad av båda dessa svenska statsministrar för deras djupa kunskaper och enorma kapacitet att hantera ständigt uppdykande komplicerade samhällsfrågor. Men också för deras tydliga inriktning på att göra det bästa för landet och för människorna, snarare än det som kunde ge politisk poäng. Måhända är jag för okritisk i min läsning, men jag fylls av beundran för båda.

Några nedslag:

1. ***Tidiga partisympatier?*** Medan Ingvar Carlsson var socialdemokrat från barnsben var det inte givet var Fredrik Reinfeldt skulle hamna. Han hade inga särskilda partisympatier med sig från hemmet, men han tror att mamman lutade åt folkpartiet.

2. ***Tid i rikspolitiken*** Båda kom in i rikspolitiken redan innan de hade fyllt 25 år. Medan Ingvar Carlsson (född 1934) gav den drygt 40 år fick det räcka med knappt 30 för Fredrik Reinfeldt (född 1965). Det avspeglar säkert en trend, toppolitikerna slutar yngre i dag än de gjorde förr.

3. ***Arbetsbelastning*** Jag har arbetat nära justitieministrar och vet hur mycket som krävs av dom. Av statsministern krävs ännu mer. Både Ingvar Carlsson och Fredrik Reinfeldt arbetade under långa perioder otroligt intensivt och mycket, och de fick ibland göra insatser som i efterhand ter sig omänskliga.

4. ***Politisk prioritering*** Om Ingvar Carlsson tycks ha varit besjälad av framför allt ordningen i svensk ekonomi (han är mycket kunnig), så verkar Fredrik Reinfeldt ha engagerat sig främst i att flytta sitt parti åt vänster på några områden. De s.k. Nya moderaterna sa sig ju vilja vara ”Sveriges nya arbetarparti”, och det låg en del i det.

5. ***Personomdömen*** Ingvar Carlsson säger vad han tycker om andra personer i politiken och är ganska hård ibland. Fredrik Reinfeldt är snällare, och man ser hur han ibland anstränger sig att vara det.

6. ***Medierna*** Båda är starkt kritiska mot medierna och menar att granskningarna inte sällan är osakliga eller saknar proportioner, att medierna dessutom ofta anstränger sig för dåligt att förstå. Ingvar Carlsson menar t.ex. att Expressen var direkt ohederlig i sin

spegling av Ebbe Carlsson-affären. (Han verkar ha rätt.) Och Fredrik Reinfeldt skriver att han underskattade mediernas vilja att vinkla kritik: ”jag insåg att det inte spelade någon roll vad jag sa”.

7. *Det egna perspektivet* Dessa båda böcker var nyttiga att läsa inte minst därför att de gav ett nyttigt perspektiv på de egna problemen. Att man har en viss tendens att överdriva dessa, det kan man känna rätt tydligt när man får följa med i en statsministers vardag.

Så nu säger jag det igen till mig själv, det som jag säger med jämna mellanrum: Jag ska bli bättre på att ta problem med en nypa salt. Amen.

Söndagsbetraktelse nr 352 (220227)

Nu har jag varit pensionär i precis fem år, sedan den 1 mars 2017. Min femårsdag infaller på samma dag som min systers pensionsdag, den 1 mars 2022. Grattis Lotta! Det är en märkvärdig frihet att kunna göra vad man vill med sin tid.

Om det inte hade varit för att min älskade hustru Susanne blev sjuk strax efter sin egen pensionering och dog ett år senare (den 14 september 2018) skulle jag ha kallat de här fem åren för en ovanligt lycklig och bra tid. Men Susannes död är det tråkigaste som har hänt i mitt liv, vid sidan om min mammas död vid 58 års ålder, och den kastar sin mörka skugga över mina pensionsår.

Som de flesta vet har jag varit med om ytterligare en tråkighet under de här åren. Men det skriver jag om nästa söndag, för då är det ett år sedan det hände.

Friheten att kunna göra vad man vill med sin tid. Den friheten är det allra bästa med att bli pensionär. Tvångslösheten, obundenheten, självständigheten. Kunna göra det som är intressant, det som lockar, läsa, umgås, tänka, prata, skriva. Det är en fantastisk känsla att kunna bestämma helt själv.

Tyvärr är jag för lat, och tyvärr plågas jag av dåligt samvete om jag inte får något vettigt gjort, och tyvärr har jag alldeles för dålig disciplin. Jag tenderar att läsa tidningen och lyssna på nyheter, kulturnyheter och sport alldeles för länge. Och somna om. Jag sover alldeles för länge på morgnarna.

Så när jag nu har prövat i fem år och förstått att min disciplin inte räcker ska jag sätta tumskruvar på mig själv. Därför ska jag nu övergå till veckoplaner där vardagarna fylls med arbete kl. 9 – 17. Bara sådant arbete som jag vill ägna mig åt, men ändå sådant som jag kallar för arbete. I övrigt är jag ledig. Undantag från arbetsschemat blir tillåtna, men då ska timmarna tas igen.

Så den där underbara friheten att kunna göra precis vad man vill, den ska jag nu begränsa. Min dåliga disciplin fordrar det.

Working nine to five alltså. Men bara på prov.

Söndagsbetraktelse nr 353 (220306)

Om det inte vore för allt det fruktansvärda som händer i spåren av Putins kallblodiga omänskliga dödande av ukrainska civila skulle jag tacka honom. För att han har gett mig ett hälsosamt perspektiv på det som hände mig för ett år sedan.

Den 8 mars 2021 anhölls jag misstänkt för att ha våldtagit ”Emma”. Det var en lögn förstås, precis som hon hade ljugit om tre andra män som jag sedan har lärt känna under det här året.

Jag har tjatat så många gånger att jag nästan kräks på alla de där sakerna hon gjorde som borde ha fått polis och åklagare att förstå att hon hittade på. I hovrätten måste jag gå igenom det igen i mitt mål mot staten, men nu får det vara.

Det var mycket av efterspelet till mina två veckor bakom galler som gjorde mig rejält förvånad. Jag ska bara nämna en sak nu. Det är den ganska halsbrytande insikten att det för många faktiskt saknar betydelse om ”Emmas” anklagelse var sann eller inte. När min bok ”Sanningen räcker inte” hade kommit ut skrev t.ex. Ida Eklöf i UNT att jag svartmålad ”mitt offer”. Att den kvinna som anklagar falskt är ”offer” för den som hon anklagar, det tycks vara den allmänna uppfattningen i Ida Eklöfs grupp. Dom som tycker att ”sanningsfrågan saknar betydelse”.

Nå, även detta har jag tjatat om. Det är bara så svårt att släppa. Att det faktiskt finns personer som har lyckats intala sig detta.

Det får mig förresten att tänka på Putin. För att logiken påminner om hans. Jag säger om Vladimir Putin som Olof Palme sa om Francisco Franco: Satans mördare!

Extrabetraktelse om Nato (220311)

Debatten om ett svenskt Natomedlemskap rasar. Vad är bäst för svensk säkerhet? Vilket skydd mot militära angrepp har vi om vi är med resp. står utanför? Vilket är bäst för vårt förhållande till omvärlden? Hur bör vi påverkas av den pågående ryska invasionen i Ukraina? Vilken betydelse har Natos syn på kärnvapen? Bör vi i alla lägen göra som Finland? Hur skulle en svensk Nato-ansökan påverka stabiliteten i Europa? Vad gagnar oss bäst?

Jag tycker att det argument som borde vara det viktigaste har en tendens att komma bort, nämligen: Vilket är RÄTT? Är det RÄTT att vara alliansfri i fred, syftande till neutralitet i krig? Eller är det RÄTT att tydligt ställa sig på den sida som man starkt sympatiserar med, om man nu gör det, och dra sitt strå till stacken?

Tydliggör inte Rysslands invasion i Ukraina vilket som är rätt? Och var det inte i själva verket alldeles tydligt under andra världskriget vilket som var rätt, oavsett om det gagnade oss eller inte? Jo, det är klart!

Nu är det ju inte självklart att man alltid ska göra det som är rätt. Men vad som är rätt borde, tycker jag, ha stor tyngd i debatten. Borde det inte vara det viktigaste kriteriet?

Söndagsbetraktelse nr 354 (220313)

I veckan beslöt regeringen att ge ersättning med en miljon kronor till var och en av de

båda bröder, Christian och Robin, som pekades ut som ansvariga för 4-årige Kevin Hjalmarssons död utanför Arvika 1998. Gjorde regeringen rätt eller fel?

I medierna sägs inte allt om Kevinärendet. Det finns saker som pekar mot att pojkarna faktiskt orsakade Kevins död, och dessa nämns inte. För mig uppkommer då frågan om jag ska nämna dessa saker eller inte. Å ena sidan bör människor få veta hela sanningen, å andra sidan bör inte pojkarna pekas ut i onödan.

Samma fråga har jag haft att brottas med i Quickärendet. Där kom jag ganska snabbt fram till att det inte fanns någon tvekan, sanningen borde sägas. Och det var av framför allt tre skäl: 1. Det är ingen som helst tvekan om att Thomas Quick begick de mord som han dömdes för. Bevisningen är solklar. 2. Flera personer som arbetade med Quickutredningarna utsattes för oerhört kränkande och felaktiga påhopp, de borde försvaras. 3. Allmänheten borde inte föras bakom ljuset i ett av Sveriges största rättsärenden någonsin.

I Kevinärendet är det annorlunda. När det gäller p. 1 är skuldfrågan långt ifrån lika klar. Beträffande p. 2 har två personer utsatts för kränkande och delvis felaktiga påhopp, men inte alls i paritet med Quickärendet. Och i fråga om p. 3 har allmänheten visserligen förts bakom ljuset, men inte alls lika allvarligt som när det gäller Quick.

Vilken bör då principen vara? När bör man säga som det är?

Jag har kommit fram till att man nästan alltid bör säga som det är beträffande sådant som man är säker på, men att man inte bör driva saken därutöver om det inte har blivit mycket allvarligt fel, som det har blivit i Quickärendet. Där driver jag i praktiken en kampanj för att människor ska förstå, och det tänker jag fortsätta med. Så är det inte med Kevinärendet, och en ”kampanj” i det fallet skulle inte bara vara moraliskt fel utan dessutom sannolikt utgöra brottsligt förtal. Men det som är säkert sant bör enligt min mening sägas, om människor annars blir vilseledda.

Och hur var det då? Jo, i de alltför hårda polisförhören – man skulle ha gått mycket lugnare fram och pojkarna skulle ha fått mycket bättre stöd, hårdheten kan ha medfört att de överdrev sin medverkan – sa de båda bröderna så här:

Christian (något förkortat): Robin höll foten mot halsen. Då orkade inte Kevin andas. [...] Jo, för han orkade inte andas riktigt, för han orkade inte andas och så började han, så började han inte andas, så då dog han och så bar vi honom dit. [...] Han sa med en konstig röst att han inte orkade, jag orkar inte andas sa han.

Robin (något förkortat, de frågor han fick anges inom parentes): (Försökte Kevin komma loss?) Nej. (Varför?) Han var redan död. (Hur kunde Christian nå ner till halsen?) Han satt på knä. (Varför tryckte han så mot Kevins hals tror du?) Vet inte jag. (Vem är det som gör så att Kevin hamnar på rygg?) Det var Christian det. (Det var något mer ni gjorde mot hans hals också?) Ja, men det var Christian, han satt på halsen. (Det var någon som höll sin fot mot hans hals, kan det ha varit du?) Nej, det var Christian. (Vad sa Kevin när du klämde på hans hals?) Inget. (Varför gjorde han inte det tror du?) Han var redan död då.

Pojkarnas pappa sa i två sena polisförhör, efter att först ha förnekat det, att han var nästan säker på att Christian hade sagt redan första kvällen att pojkarna hade sett Kevin ligga och flyta i vattnet. På fråga från polisen om varför han inte hade berättat detta

tidigare svarade han att han måste ha förträngt det.

Pojkarnas styvmamma sa att pojkarna kom inrusande och sa ”Kevin ha stöpe i sjön”. Och att Christian sa: ”Kevin ligger i vattnet och flyter.” Hon sa också att det utan tvekan var så att det framgick av vad pojkarna berättade att Kevin låg i vattnet.

Det här hade inte varit tillräckligt för att döma pojkarna (om de hade varit straffmyndiga) för att ha orsakat Kevins död. Det fanns dock goda skäl för utredarna och åklagaren att tro att det var så det var. Och enligt min mening var det inte fel av åklagaren 1998 att utgå från det och skriva av brottsutredningen med hänvisning till det som pojkarna hade sagt.

När utredningen återupptogs 2018 kom den då ansvarige åklagaren fram till motsatt uppfattning: det som hade kommit fram var inte tillräckligt för att peka ut bröderna som ansvariga. Kevin kunde ha dött till följd av en olycka, sa åklagaren. Var det fel? Det är svårt att säga när man inte är helt insatt.

Var det då rätt eller fel av regeringen att ge bröderna ersättning ex gratia? Det är också svårt att säga. Det finns inga regler för när sådan ersättning ska ges. Men det är rimligt att regeringen utgår från det som rättsväsendet har kommit fram till. Det gäller i varje fall om det är en domstol som har fällt avgörandet. Det kan vara något mer tveksamt om det är en åklagare.

SVT gjorde allvarligt fel i den dokumentär som sändes om Kevinärendet. Där doldes sanningen på ett enligt min uppfattning oförsvarligt sätt.

Men jag lutar åt att regeringen gjorde rätt.

Söndagsbetraktelse nr 355 (220320)

Lina Nordquists hyllade bok ”Dit du går, följer jag” är en gripande berättelse om enkla människor i 1900-talets Sverige som kämpar för sin överlevnad och ett om möjligt bättre liv. Det är en ovanligt vacker bok med några berättargrepp som gör att man inte bara njuter av det skakande och sköna, utan också har svårt att lägga boken ifrån sig.

Men den innehåller också några svåra moraliska dilemman, och det är ett av dessa som inte vill ge mig någon ro: Kan det vara rätt att döda en vidrig person som under flera år har mer eller mindre förstört livet för andra?

I boken förgriper sig ”storbonden” på huvudpersonen Unni massor av gånger under flera år som ett slags ersättning för de dagsverken som hennes man tidigare har gjort men inte längre kan göra sedan han omkommit i en olycka. Att Unni finner sig i övergreppen är en förutsättning – så uppfattar hon det – för att hon ska få bo kvar i bondens torp (som skulle övergå till familjen efter tio års dagsverken) med sina tre barn. Barnen är livrädda för den våldsamme och elake mannen.

När Unni med stöd av sin 11-årige son Roar har bestämt sig för att äntligen säga nej till storbonden blir mannen galen och misshandlar Roar svårt. Men Roar lyckas få tag i en mortel som han dänger i huvudet på bonden. I natten släpar sedan han och mamman liket till ett vägkors en bit bort. Där finns en stor sten som kunde ha gett bonden just ett sådant sår i huvudet som han har, om han hade snubblat och fallit i mörkret. Det är så

människorna antar att det har gått till när han hittas med huvudet invid stenen.

Efter att storbonden är borta blir allt så mycket bättre. Den sorg och rädsla som hade präglat livet förbyts i lugn och glädje för den lilla familjen. Nu kan de äntligen börja leva på riktigt och njuta av sina dagar. Som läsare kan man inte låta bli att känna att det var väldigt skönt – och kanske rätt? – det som hände.

Juridiskt är saken i princip glasklar. Om man dödar någon annan i ”nödvärn” så går man fri, men annars ska man dömas för dråp eller vållande till annans död. Man har rätt till nödvärn mot ”ett påbörjat eller överhängande brottsligt angrepp på person”, och man går fri om inte gärningen, allt sammantaget, ”är uppenbart oförsvarlig”.

Det är lite oklart hur illa ute Roar var när han slog morteln i huvudet på bonden, men låt oss anta att läget *inte* var så akut att han måste döda plågoanden för att klara sig själv. Låt oss anta att frågan i stället är om det var rätt att döda bonden för de plågor som han hade utsatt familjen för under flera år. Och för att han nog var inställd på att fortsätta med det.

Detta räcker inte för en *juridisk* rätt att döda. Roar skulle visserligen inte kunna dömas eftersom han var under 15, men han hade ändå gjort sig skyldig till ett mycket allvarligt brott. Men gjorde han *moraliskt* rätt? Varför blir vi annars så lättade och ”nöjda” när bonden stupar?

Det finns hur många halva svar som helst på denna fråga. Det är t.ex. väldigt lätt att säga att ”gubben fick vad han förtjänade”, ”vem kan klandra pojken för det” eller ”starkt av grabben att skydda sin mamma”. Men detta besvarar inte den grundläggande moraliska frågan: Var det ”rätt”?

Det här är ett evigt spörsmål och vi har fått det illustrerat de senaste veckorna. Vore det rätt att döda Vladimir Putin för den som kommer åt? Någon juridisk rätt finns knappast, trots det mördande som han ligger bakom och tänker fortsätta med. Men moraliskt?

Jag tvekar inte. Det är lite svårare med Roar och storbonden.

Söndagsbetraktelse nr 356 (220327)

Från den belägrade staden Mariupol meddelades på fredagen att 300 personer befaras ha dött i bombningen av Dramatiska teatern den 17 mars. Så här skrev stadens fullmäktige i sin Telegramkanal:

”Fascisterna stoppades inte av den enorma texten ’Barn’ och inte av människornas egna uttalanden om att det bara fanns fredliga medborgare där, kvinnor, barn och gamla. Ockupanterna visste var de slog. De visste vilka följderna kunde bli och ändå föll bomberna över just den plats som blivit skyddsboende för hundratals Mariupolbor. Det kan inte finnas och kommer aldrig att finnas något försvar för denna omänskliga grymhet. Vi kommer aldrig att förlåta dem som kom med förstörelse, smärta och lidande till vår stad.”

Terrorbombningarna i Ukraina återkallar minnet av ett berömt tal för 50 år sedan, 1972. Några ord kan ändras och läggas till, så passar talet bra i dag:

”Man bör kalla saker vid deras rätta namn. Det som i dag pågår i Ukraina är en form av tortyr. Det kan inte finnas militära motiv för bombningarna. ... Det man gör är att plåga människor, plåga en nation för att förödmjuka den, tvinga den till underkastelse inför maktspråk. ... Det finns många i modern historia. De förbinds ofta med namn – Guernica, Oradour, Babij Jar, Katyn, Lidice, Sharpeville, Treblinka, Hanoi. Våldet har triumferat. Men eftervärldens dom har fallit hård över dem som burit ansvaret. Nu finns ännu ett par namn att foga till raden – Charkiv och Mariupol våren 2022.”

För tortyr är just vad det är. Putin och hans anhang försöker få det motspänstiga grannlandet att kapitulera genom att tortera dess invånare. Så ädelt. Så feigt. Eftervärldens dom faller hårt, och den är evig.

Söndagsbetraktelse nr 357 (220403)

Frågor kring förhållandet mellan politik och juridik dyker upp hela tiden. Från senare tid t.ex. i regeringens beslut att ge ersättning till bröderna i Arvika och att lägga fram lagförslaget om kronvittnen trots Lagrådets avstyrkande. I båda fallen ”vann politiken över juridiken”, och oftast blir det så när politikerna vill. Det behöver inte vara fel. I dessa båda fall lutar jag åt att det var bäst som skedde, även om båda fallen var svåra.

Ännu svårare var fallet Jane Horney. Mycket svårare! Men också oerhört intressant. Om ni har 20 timmar över så läs Lena Ebervalls och Per Samuelssons bok Stormfågel från 2020.

Jane Horney var en ung svensk kvinna som skyldes för att vara spion för Tyskland under andra världskriget. Hon mördades 26 år gammal i januari 1945 av danskar som lurade ut henne i en båt och sänkte hennes kropp i havet. Hon har aldrig återfunnits.

Det var bara det att hon inte var någon spion. Hon umgicks mycket med tyskar, men den utredning som så småningom gjordes visade att hon inte gick deras ärenden annat än i privata ting. Hon mutade t.ex. till sig ett eller annat visum, och hon gick i säng med en tysk officer eller två för att få besöka sin älskade i det fängelse där han satt.

På svensk sida granskade man misstankarna mot Jane Horney flera gånger innan hon mördades och kom fram till att misstankarna inte hade någon substans. De danskar som var efter henne hade egna intressen och spekulerade vilt och slarvigt. Efter att hon mördats undersökte svensk polis saken igen, med samma resultat.

Drygt tio år efter krigets slut gjordes till sist en ordentlig svensk utredning om mordet på Jane Horney, efter att tidningarna översvämmats av kritik mot att fallet gömts undan. Och åklagaren kom fram till att några danskar hade gjort sig skyldiga till mord och borde – om juridiken fick avgöra – dömas i Sverige för detta brott. Åklagaren överlämnade saken till regeringen, som på nytt beslöt att lägga locket på. Jane Horneys förtvivlade föräldrar inbjöds till statsministern (Tage Erlander) och fick två besked. 1. Deras dotter var oskyldig. 2. Intresset av goda förbindelser med Danmark måste gå före intresset av att gå till botten med saken rättsligt. Polisutredningen hemligstämplades.

Inte förrän på 1980-talet kom sanningen fram genom de efterforskningar som gjordes inför ett par böcker och en tv-serie som sändes 1985. Ett par personer som arbetade med tv-serien blev mordhotade. Men sedan dess kan vi säga att vi vet att Jane Horney blev oskyldigt mördad.

Man kan förstå regeringens vilja att inte skada förbindelserna med grannlandet, där saken uppenbarligen var känsligare än här. Och beslutet var svårt.

Men jag anser att man gjorde fel. Jane Horney blev faktiskt mördad, falskt anklagad för spioneri. I flera decennier, så länge hennes föräldrar levde, antog så gott som alla att hon hade varit tysk spion.

I en rättsstat kan utrikespolitiska intressen inte få ta över intresset av att sådana allvarliga fel ställs till rätta. Då måste juridiken få gå före politiken.

Söndagsbetraktelse nr 358 (220410)

Den här veckan svämmar det över med ämnen för möjliga (ibland angelägna) betraktelser. Så det får bli tio minidito:

1. Min favoritpolitiker Nyamko Sabuni har avgått. Möjligen passade hon inte riktigt bra som partiledare. Men liksom sin statssekreterare Juno Blom har hon ett äkta och starkt engagemang.

2. Med Johan Pehrson som partiledare har L ökat sina chanser att klara sig kvar i riksdagen. Inte för att han är bättre än Nyamko Sabuni, utan för att han kan ge sitt parti den skjuts som det innebär att det händer något som kan få människor att fundera på nytt.

3. När man som Putin ljuger ohämmat förstår man rimligen att alla förstår att man ljuger, utom möjligen dom som inte ges tillgång till fria medier. Då är det nödvändigt att

- a. hålla så många som möjligt borta från fria medier,
- b. övertyga sig själv och sin omgivning om att sanningen saknar betydelse.

4. Den som har lyckats övertyga sig själv om att sanningen saknar betydelse är

- a. livsfarlig,
- b. i avgörande mening psykiskt sjuk.

5. Alexander Navalnij har dömts till ett nytt långt fängelsestraff utan att ha begått något annat ”brott” än att på olika sätt opponera sig mot den ryska statsledningen. De ryska domare som dömt honom har en blytung skuld. Ska man vara domare måste man ha integritet och mod.

6. Volodimir Zelenskij's väg till presidentposten i Ukraina är en sannsaga som inte kan finnas, men som finns. Den som inte har sett filmen Folkets tjänare rekommenderas varmt att göra det.

7. I sin startelva mot Sundsvall i den allsvenska premiären i fotboll i söndags hade Sirius tre spelare med svenskklingande namn, tio med utländskt klingande. Ungefär hälften av startspelarna byts ut varje år. Frågan vilken roll detta spelar för sympatierna med laget är inte alldeles enkel men bör – efter viss eftertanke – besvaras med ”nästan ingen”.

8. Sirius vände ett underläge med 0–1 i halvtid till seger med 2–1. Det var en god

illustration till något som är fundamentalt i dagens fotboll: Man kommer långt med teknik, bollbehandling, kvickhet och taktik, men inget lag klarar sig utan mycket god

- löpstyrka,
- löpvillighet och
- kondition.

9. Förra helgen begravdes Jerker Carlsson, min klasskamrat i realskolan (1963 – 67). Jerker är den som i decennier har kunnat mest om Kisa och om naturen, kulturen och människorna där. När vissa dör försvinner extremt mycket värdefull kunskap.

10. Inte bara personer som Jerker bör skriva ner sina minnen. I barnbarnsbarnens släktfunderingar 100 år senare kommer de till liv. Är inte det ganska trösterikt, så säg?

Söndagsbetraktelse nr 359 (220417)

Medan vi är upptagna av Rysslands invasion av Ukraina och mördandet där, går ryssarna vidare i andra delar av det forna sovjetväldet. Imperiet ska återupprättas.

I det fantastiskt vackra Georgien – som liksom Ukraina ligger i Europa – ockuperar ryska styrkor sedan 14 år två regioner, Abchazien och Sydossetien. När aggressionen påbörjades var ca 80 % av befolkningen där av georgiskt ursprung, men sedan 300 000 människor flytt till andra delar av landet är det bara en liten minoritet kvar.

Så nu är det dags för ”folkomröstning”. I Sydossetien ska den ske om en månad. Där kommer man förstås att få bekräftat att en majoritet av invånarna inte alls vill tillhöra Georgien. De vill i stället vara självständiga med starka band till Ryssland. Så småningom vill de nog återvända till ”den goda ryska modern”.

Se där ett effektivt sätt att ta över en del av ett land. Gå in med trupper och se till att livet blir odrägligt för befolkningen. När tillräckligt många har lämnat, ordna en folkomröstning bland dem som är kvar. Simalabim.

Med kriget i Ukraina har vi fått lära oss vad vi har att vänta. Så låt oss ge Georgien det stöd som Ukraina fått, och gärna ännu effektivare. Låt ryssarna förstå att resultatet av ”folkomröstningen” i Sydossetien på intet sätt kommer att betraktas som legitimt. Och låt oss i fortsättningen avstå från den sorts utfästelser som höga Natoföreträdare gav angående Ukraina när de snabbt klargjorde att Nato INTE tänkte skydda Ukraina med vapenmakt. Då visste Putin att det var fritt fram att fortsätta aggressionen. Man hade kunnat tänka så som Jens Stoltenberg m.fl. gjorde, men varför säga det?

Harry Truman sa för 75 år sedan att det bara finns ett språk som ryska ledare förstår: maktens. Det mesta talar för att det gäller även idag.

Söndagsbetraktelse nr 360 (220424)

I Uppsala domkyrka finns ett videoverk som heter **Visitation** av den amerikanske konstnären Bill Viola. Så här beskriver han själv den ungefär 12 minuter långa videon: ”Genom ett mörkt och grått dimlandskap rör sig två suddiga kvinnliga gestalter långsamt mot en osynlig gräns. När de passerar genom en mur av vatten, en tröskel mellan liv och död, förvandlas de till levande människor. Efter en stund inser de att det

är dags att återvända och försvinner långsamt in i ett skimrande grått töcken i en värld bortom.”

Inspirationen till den serie av videoverk, **Transfiguration**, som Visitation ingår i, kommer från känslan av dödens närvaro i våra liv. I verken utforskar Bill Viola tröskeln mellan liv och död. Det här beskriver Kristin Windolf i en fin liten bok, *Öppning mot det transcendent*, där hon berättar historien om videoverket. Kristin Windolf är präst i Uppsala domkyrka och ledde arbetet med detta konstprojekt.

Det intressantaste med Visitation är att verket enligt konstnären ”reflekterar över tidens gång och den process där människans innersta förvandlas”. Läs gärna det sista en gång till, långsamt: **”den process där människans innersta förvandlas”**. Det är uppenbart att det finns en sådan process, men själv hade jag inte riktigt reflekterat över den.

Hur förvandlas människans innersta under den här processen, under ”livets gång”? Det är lätt att se skillnaden mellan barndomen och vuxenåldern. Vi vuxna tänker annorlunda än barn, bryr oss om annat, reflekterar på ett djupare sätt. Små barn är mindre bekymrade utom för det som är konkret påträngande. Och de funderar sällan över meningen med livet.

Men sker det också en förvandling av människans innersta under ungdomen och den tidiga resp. sena vuxentiden? Att vi hela tiden förändras är ganska självklart. Det sker på grund av våra erfarenheter och lärdomar, vår utveckling och vår omvärld. Sjukdomar spelar in, liksom händelser och relationer. Det är inget konstigt med det. Men det blir rätt så spännande om vi ställer oss frågan, med Bill Violas ord, hur **”vårt innersta”** har **”förvandlats”**.

Jag hade svårt att riktigt ”få tag på” den frågan. Men mig hjälpte det att blunda, luta mig tillbaka en stund och reflektera kring dessa tre frågor:

- Vad är egentligen ”mitt innersta”?
- Hur har mitt innersta förvandlats genom livets gång?
- Är jag nöjd?

PS Jag kan avslöja mitt svar på den tredje frågan. "Hyggligt. Men jag vill bli lite mer som Jörgen Zetterquist."

Söndagsbetraktelse nr 361 (220501)

Bör vi acceptera att de styrande i Ryssland mördar sina meningsmotståndare? Vad bör vi annars göra?

I en artikel i Time den 25 april berättar Bill Browder om sin affärsverksamhet i Ryssland åren 1996 – 2005 och hur den slutade. Hans affärsidé var att köpa grovt undervärderade aktier i ryska företag, avslöja och visa upp korrruptionen i företagen och därefter se aktierna stiga i värde när företagen tvingades städa upp. Han tjänade massor av pengar på det sättet men fick också mäktiga fiender bland dem som levde gott på korrruptionen. I november 2005 sparkades han ut ur Ryssland och förklarades vara ett hot mot rysk nationell säkerhet.

Browders revisor i Ryssland, Sergej Magnitskij, påvisade omfattande korrruption i samband med Browders verksamhet. Han vittnade mot de ansvariga, arresterades,

tortrades och dödades slutligen den 16 november 2009. Magnitskij var 37 år gammal och efterlämnade hustru och en 7-årig son. Sedan dess har Bill Browder arbetat för att ge Magnitskij rättvisa.

På liknande sätt har åtminstone 12 demokratiförespråkare, korruptionsavslöjare och oppositionella mördats eller utsatts för mordförsök i Ryssland sedan 2006 (jfr söndagsbetraktelse nr 149): Anna Politkovskaja (2006, död), Alexander Litvinenko (2006, död), Leonid Rozjetskin (2008, död), Natalja Estemirova (2009, död), Sergej Magnitskij (2009, död), Boris Berezovskij (2013, död), Alexej Devotjenko (2014, död), Boris Nemtsov (2015, död), Denis Voronenkov (2017, död), Sergej Skripal (2018, död liksom dottern), Nikolaj Glusjkov (2018, död) och Alexej Navalnyj (2020, förgiftad men överlevde).

Det finns inget tvivel om att den högsta ryska makten med Putin i spetsen har initierat eller gett stöd åt mordet. Den som tvivlar behöver bara se på den statsstyrda ryska dopningsverksamheten och på mordandet i Ukraina för att förstå att inget är främmande för Putin och hans kompanjoner. Varför skulle de inte mörda besvärliga motståndare?

Den s.k. Magnitskijlagen antogs av USA 2012, därefter av Kanada och UK och senast av EU 2021. Lagen innebär att berörda stater får beslagta vissa ryssars finansiella tillgångar, neka dem inresa, begränsa deras rätt att använda banksystemet och inskränka deras internationella rörlighet. Det rör sig delvis om samma slags sanktioner som nu används mot ryska företrädare på grund av kriget i Ukraina.

Den riktigt allvarliga frågan för oss andra är hur vi ska förhålla oss till stater som liksom Putins Ryssland är både ohederliga och ohämmade. Magnitskijlagen är bra, men räcker den? Måste vi inte på allvar fråga oss hur det kan vara så att makt, vapen och pengar i praktiken tillåter vissa människor att göra precis som de vill, även när det innefattar mord på motståndare? Frågan måste vara den jag ställde inledningsvis: ***Bör vi acceptera att sådant pågår, och vad bör vi annars göra?***

Jag inser att frågan är svår, på gränsen till omöjlig att besvara. Men vi KAN ju bara inte acceptera att skurkarna tillåts fortsätta. Eller?

I nästa söndagsbetraktelse ska jag försöka svara på frågan vad som bör göras.

Söndagsbetraktelse nr 362 (220508)

I min förra söndagsbetraktelse ställde jag frågan om vi bör acceptera att de styrande i Ryssland mördar sina meningsmotståndare, och vad vi annars bör göra. Jag skrev att jag i nästa betraktelse (= denna) skulle försöka svara på frågan vad som bör göras.

Samma frågor kan förstås ställas beträffande andra länder än Ryssland, och de kan ställas om annat än mord på meningsmotståndare. Det gäller t.ex. de mycket vanliga utomrättsliga frihetsberövandena. Det räcker att exemplifiera med fängslade svenska medborgare, vi har tre kända aktuella fall: Dawit Isaak är fängslad i Eritrea, Gui Minhai i Kina och Ahmadreza Djalali i Iran. Alla har misshagat regimerna men inte dömts för brott i en godtagbar rättsprocess. De har helt enkelt fängslats för att makthavarna ansåg sig behöva och få göra det.

Så vad bör göras? Att på något sätt ingripa med vapenmakt mot de ansvariga staterna är

uteslutet, hårda sanktioner och envisa kraftfulla uttalanden på nationell och internationell nivå däremot bra. Men kan vi göra något mer?

Ja, vi måste stärka de **rättsliga** möjligheterna att ingripa mot skurkstaterna. Det är en lång väg att vandra, men förr eller senare måste vi börja.

Det internationella juridiska ramverket behöver stärkas på tre nivåer, dels i fråga om *vad som gäller* internationellt, dels beträffande möjligheterna att *ställa de skyldiga inför rätta*, och dels slutligen angående *verkställighet av domarna*, alltså att sätta de skyldiga bakom galler. (Därutöver behöver reglerna om *veto i FN:s säkerhetsråd* ändras, men den frågan kan vi ta en annan gång.)

För att åstadkomma detta bör FN anta en internationell konvention som starkt förenklat kan se ut så här:

1 § Den som är ansvarig för att en person dödas eller fängslas för att han eller hon avslöjar korruption och annat allvarligt maktmissbruk ska dömas till fängelse.

2 § Den som är ansvarig ska ställas inför den internationella brottmålsdomstolen. Han eller hon kan gripas var som helst i världen, utom i den stat där han eller hon är medborgare eller har hemvist, för att ställas inför rätta och få avtjäna sitt straff.

Det finns en föregångare till en sådan reglering i den s.k. Romstadgan för internationella brottmålsdomstolen. Men Romstadgan ”begränsas till de mest allvarliga brotten som angår hela det internationella samfundet” (artikel 5). Det gäller folkmord, brott mot mänskligheten, krigsförbrytelser och s.k. aggressionsbrott.

Någon internationell reglering som tar sikte på mord på korruptionsbekämpare och diktaturers meningsmotståndare finns inte, och i praktiken är den mycket långt borta. Det finns en mängd politiska svårigheter och andra komplikationer innan den kan införas.

Men nog vore det **rätt och bra** om den fanns. Och det är ju en ganska bra utgångspunkt. Det vore dessutom bra om den inte dröjde alltför länge. Kanske något för Sverige att ta initiativ till i FN?

Söndagsbetraktelse nr 363 (220515)

På lördagen var det demonstration på Sergels torg till stöd för den svensk-iranske forskaren Ahmadreza Djalali. Han sitter sedan april 2016 inspärrad i Iran. I oktober 2017 dömdes han till döden för påstått spioneri och nu har Iran meddelat att han ska avrättas senast den 21 maj.

Ahadreza var inbjuden av Iran för att föreläsa om sin forskning i immunologi. När han var där fick han frågan om han kunde spionera för Irans räkning. Han avböjde med motiveringen att han var forskare, inte spion. Då fängslades han. Han dömdes efter tortyr och framtvungade erkännanden. Ingen har anledning att tro något annat än att han är helt oskyldig.

Ahadreza Djalali har hustru och två barn i Sverige, en son och en dotter. I tioårige sonen Ariyos skolklass hade man haft lektioner om mänskliga rättigheter inför

demonstrationen i går, målat plakat m.m.

Duger det att regeringen ägnar sig åt tyst diplomati för att försöka få dödsstraffet upphävt? Jag tycker inte det. Om inga giltiga bevis presenteras för Ahmadrezas skuld bör regeringen, liksom andra regeringar i motsvarande situation, ta i mycket hårdare.

Skurkstater som Iran ska inte komma undan så lätt som de gör i dag. Vi måste agera moraliskt rätt även om det kanske kostar på olika sätt. Vi måste använda de ekonomiska vapen som finns och agera högljutt på den internationella arenan. På sikt bör vi ta initiativ så att världssamfundet kan samla sig till effektiva åtgärder mot de stater som inte respekterar ens de mest grundläggande friheterna.

Se till att Ariyos pappa släpps!

Extrabetraktelse om att göra det lätta svårt

I går hörde jag på nytt en diskussion om koranbränningarna, motdemonstrationerna och våldet. Och det sades på nytt att motsättningarna och våldet, inte minst det mot polisen, är ett besvärligt samhällsproblem.

Men det är inte konstigt att motsättningarna finns och att reaktionerna är starka. Och frågan om hur samhället ska hantera saken är i grunden lätt att besvara. Så här är det, och så bör det också vara:

1. Tillåt alla demonstrationer och yttranden som inte är olagliga, inkl. koranbränningar, bibelbränningar o.d.
2. Tillåt motdemonstrationer och andra protester som inte går över gränsen för det lagliga, dvs. tillgriper våld.
3. Ingrip effektivt och proportionerligt mot misshandel, skadegörelse och andra brott.
4. Se till att samhället har resurser för ett ingripande enligt punkt 3.

Punkterna 1 och 2 är i grunden helt okomplicerade. Problemen finns som oftast i den praktiska hanteringen och resurstilldelningen, dvs. i punkterna 3 och 4.

Låt oss inte blanda ihop det lätta med det svåra. Då blir det gärna så att vi gör det lätta svårt.

Söndagsbetraktelse nr 364 (220522)

Vad är det som gör en fest riktigt lyckad? Det har jag frågat mig många gånger, och nu igen efter ett evenemang i fredags. Det började ganska tamt och lite stelt med halvt tillkämpade samtalsämnen – som det ofta är. Men sedan tog det fart ordentligt och blev till en sällsynt härlig tillställning.

Vi firade 55-årsjubileum av vår realexamen i Kisa 1967. Ingen hade slips, alla tyckte nog om varann och många drack lagom mycket rött vin till varmrätten och eftersnacket. Vi började kl. 17 och bröt vid halv 12, normala tider för oss som är 71 eller 72. Vi hade

massor av gemensamma trevliga minnen att skratta åt. Om lärarna, skolmaten, ordningsreglerna, skoldanserna och lärarstrejken 1966 (då vi undervisade varandra). Vi hedrade våra avlidna vänner (åtta av 59). Och vi kramades mycket mer nu än vi gjorde då (1967 kramades man ju nästan inte alls). Dagen efter undrade jag ändå varför det blev så ovanligt trevligt den här gången.

Vad är det som gör en fest riktigt lyckad? Kanske bland annat det här:

1. Roliga saker att prata om.
2. En grupp människor utan motsättningar eller låsningar.
3. En grupp människor utan positioner att bevaka.
4. God mat och dryck, lagom mycket alkohol i glaset.
5. Festinslag som får alla att slappna av och skratta.

Simsalabim.

Söndagsbetraktelse nr 365 (220529)

Den här veckan borde man skriva om skolskjutningar eller om Turkiet, två mycket angelägna ämnen. Men andra kan säga det viktigaste bättre än vad jag kan. Så i stället blir det ytterligare en betraktelse om en fest (jfr förra söndagen), ytterligare en om ett jubileum. Jubileumsfesterna står nästan som spön i backen den här försommaren.

I tisdags firade vi ”50 år sen muck” vi som gick tolkskolan året 1971/72. Jag har skrivit lite om tolkskolan tidigare, i betraktelserna 62 och 258. Men nu vill jag skriva några ord från kamrat-när-man-blir-äldre-perspektivet.

Det är inget att sticka under stol med: Tolkskolan var och är en elitskola med enorma krav, stenhårt arbete och ett eller annat geni. Vårt geni hette Håkan och kallades Smulle. Innan jag började tolkskolan hade jag trott att jag var en av de allra smartaste, för skolan hade alltid gått väldigt lätt och bra. Men vid sidan av Smulle – och flera av de andra för övrigt – kände jag mig ibland direkt korkad. Och det var inte något som jag bara fick för mig, det var faktiskt så det var.

Smulle lever inte längre, ledsamt nog. Men vår grupp är full av professorer, läkare, domare, företagschefer och andra högpresteraende personer. Till jubileet kom alla 24 som är i livet och (i en eller annan mening) tillgängliga. Bara det är ju ganska fantastiskt, att ALLA kom. Även de som bor i andra länder.

Men det jag skulle skriva om var ju kamratskapen när man blir äldre. Jag vet inte om det är så i alla grupper, eller i de flesta. Men vi var nog alla överens om att vi känner oss mer avslappnade och gladare med varandra nu, femtio år senare, än vi någonsin har gjort. Det handlar en del om att flera av oss har blivit fysiskt skraltiga och därmed omfattas av stor värme från de andra. Men det handlar säkert ännu mer om att rivaliteten är borta, liksom känslan av att andra är bättre och av att just jag minns alldeles för lite av ryskan. Vi har inget att dölja för varandra längre, ingen anledning att låtsas eller att tävla. Det är väldigt befriande.

I stället samlades vi kring de intressantaste observationerna och jublade åt de festligaste minnena. Och vi sjöng både svenska snapsvisor och favoriter ur det ryska sånghäftet, som Katjusja, Stenka Razin och Otji tjornie (Svarta ögon). För att inte tala om den gamla sovjetiska nationalsången, som är märkvärdigt skön att sjunga i manskör på

ryska.

Vi kom överens om att det gick an att sjunga den även i dag, om vi bara såg till att sluta på en genomfalsk ton.

--

PS Att det nu är söndagsbetraktelse nr 365 betyder att jag har skrivit en för varje dag under ett normalår. Det borde betyda att skrivandet har pågått i precis 7 år. Jag ska ge det sju år till. Nr 730 blir den sista.

Söndagsbetraktelse nr 366 (220605)

Hur kan man övervinna osämja bland vänner kring ett ämne som är rejält kontroversiellt i gruppen?

Den frågan uppkommer nog inte så ofta, men för mig har den gjort det ett par gånger kring det ämne som jag tror väcker starkare känslor än de flesta: Palmemordet. Frågan om vem som mördade Olof Palme är faktiskt i min omgivning den som är allra mest ägnad att vålla strid. Allra mest känslomässigt omtvistad är nog frågan om det var **Christer Pettersson**. Men sedan Palmeutredningen lades ner av Krister Petersson för nu precis två år sedan (den 10 juni 2020) är frågan om det var **Stig Engström** ungefär lika omstridd.

Själv tror jag inte på Christer Pettersson (se söndagsbetraktelse nr 119) men på Stig Engström (se Extrabetraktelse om den avslutade Palmeutredningen onsdagen den 10 juni 2020 och söndagsbetraktelse nr 264). Saken är långtifrån klar, och jag tror alla kan vara med på att bevisningen inte räcker för en tänkt fällande dom mot vare sig Christer Pettersson eller Stig Engström. Men jag tycker Krister Petersson gjorde rätt som avslutade utredningen med hänvisning till misstankarna mot Engström. Och det är ingen som helst tvekan om att Svea hovrätt gjorde rätt som den 2 november 1989 friade Christer Pettersson, även om jag **på den tiden** trodde att det var han som var mördaren.

I en av mina kamratgrupper är vi rejält oense om detta, nästan så att vi har blivit ovänner. Och stämningen blir ofta dålig när saken kommer upp, för vi kan inte låta bli att provocera varandra.

Nå, nu har vi bestämt oss för att ta den senaste boken om Palmemordet (HG Axberger: Statsministermordet) till utgångspunkt för en rejäl diskussion om saken. Vi har lovat att lyssna ordentligt på varandra, anstränga oss att bara föra fram argument som har saklig betydelse, vara ödmjuka inför fakta, vara beredda att ta till oss av goda skäl och försöka att gemensamt och så objektivt som möjligt värdera de viktiga bevisen i syfte att söka det verkliga bevisvärdet.

Först i oktober ska diskussionen gå av stapeln. Det blir intressant att se om vi kan hålla rimligt sams. Och om vi kan närma oss sanningen.

Söndagsbetraktelse nr 367 (220612)

I slutet av juni ska jag åka till Irak på en vecka, till Erbil som ligger i den kurdiska delen

av landet. Jag tyckte det vore bra om jag kunde förstå åtminstone ett minimum av språket. Så jag köpte en kurs i arabiska och satte igång, kalkylerades med att studier i 17 minuter om dagen skulle ge mig ett skapligt ordförråd före resan.

Men det gick mycket trögt. Efter en vecka kunde jag bara 20 ord. Inget ville fastna.

Men vad värre var, efter att ha talat med en person på plats insåg jag det som den uppmärksamme läsaren redan har förstått: I Erbil med omgivningarna talas det kurdiska, så att lära mig arabiska skulle vara meningslöst. Åtminstone för denna resa.

Somligt är pinsammare än annat.

Söndagsbetraktelse nr 368 (220619)

Gängkrigen i Sverige har nu pågått i tio år. Ämnet kan kännas uttjatat, men det är alltför viktigt för att sucka åt. För gängkriminaliteten och hämndvåldet är det största samhällsproblem som vi har haft i Sverige i modern tid (jfr Söndagsbetraktelse nr 190).

Så varför gör vi inte vad vi kan för att lösa det?

Det är uppenbart att ”hårdare tag” inte löser problemet. Det betyder inte att det är fel att skärpa straffen eller att utöka kameraövervakningen. Brottslighet ska följas av adekvata straff, och vi måste göra vad vi kan för att upptäcka och lagföra brotten. Men sådana åtgärder är inte någon lösning på det grundläggande problemet, och det är det nog egentligen inte heller någon som tror.

I några av de mest drabbade förorterna finns föreningar som kämpar hårt med det som är nyckeln till problemet: inkludering, trivsel och omhändertagande. I Göteborg finns ”Neutrala ungdomsföreningen” och i Malmö ”Hela Malmö”. Båda föreningarna har arbetat framgångsrikt med relationsskapande, fester, trivselträffar, idrott, avhopparverksamhet m.m. Men båda känner sig också motarbetade. Framför allt har de brist på resurser, men de är också frustrerade över att politiker och tjänstemän i kommunerna vill detaljstyra deras verksamhet.

Jag tror vi behöver polisstationer i förorterna och gott om fotpatrullerande poliser som förstår sitt uppdrag och uppträder respektfullt och vänligt. Och det behövs fler poliser med utländsk bakgrund. Det är uppenbart att vi också måste satsa på skolor, förskolor och fritidsgårdar.

Men framför allt behöver vi förstå att lösningen troligen till stor del ligger i en ambitiös och kvalificerad verksamhet i föreningar på plats, i organisationer som har människors grundmurade förtroende. Och som får helhjärtat stöd av samhället.

Extrabetraktelse om USA:s vapenlagar (220623)

Den amerikanska högsta domstolens har slagit fast att staten New Yorks lag om begränsningar i rätten att bära vapen strider mot konstitutionen och inte får tillämpas. Det framstår som vansinnigt, men domstolen (som kom fram till detta med 6 röster mot 3) kan knappast kritiseras. I USA skyddas nämligen rätten att bära vapen av en ganska enkel och tydlig regel i konstitutionen (dess andra tillägg): ”Folkets rätt att bära vapen

ska inte inskränkas.”

Jag har visserligen förenklat regeln lite grand (den har en inledning). Men Högsta domstolens tolkning framstår som helt rimlig så som bestämmelsen är skriven. Att regeln är tokig är inte domstolens fel.

Nej, felet är den amerikanska lagstiftarens. Bestämmelsen tillkom 1791, för över 200 år sedan. Den borde ha upphävts för länge sedan, och när det nu inte har skett så är det dags. För hur kan en kongress med i huvudsak kloka människor låta en sådan regel bestå? Med de problem som landet har med dödliga skjutningar kan inte särskilt många på allvar tro att det som vapenlobbyn hävdar är rätt i en helt annan tid än när bestämmelsen tillkom.

Bestämmelsen kan upphävas om det läggs fram ett förslag av två tredjedelar av både senatens och representanhusets ledamöter. Sedan förslaget lagts fram ska det godkännas av tre fjärdedelar av både senatens och representanhusets ledamöter. Det krävs alltså många, men det går att få bort en regel som är uppenbart både föråldrad och skadlig.

Amerikanska lagstiftare, nu har ni fått ytterligare en spark i baken. Gör äntligen det enda rätta.

Söndagsbetraktelse nr 369 (220626)

I dag fyller en av mina bästa vänner 70 år. Han heter Lasse Spolin och är en av de personer som har gjort allra störst intryck på mig. Han hade toppbetyg i sin juristexamen men hoppade av karriären efter bara ett par år. Han ville göra något mer meningsfullt, som han såg det, och omskolade sig till lärare. I väldigt hög grad har han sedan jobbat med elever som har haft stort behov av kloka vuxnas ledning. Och Lasse är verkligen en ovanligt klok vuxen.

En av Lasses käpphästar är att ”egot” spelar alldeles för stor roll i människors liv. När vi blir arga, kränkta och frustrerade är det ofta vårt ego som spökar. Om vi bara kan bortse från våra egna behov av uppmärksamhet och uppskattning, kan vi för det mesta rycka på axlarna åt sånt som vi ogillar, och i stället koncentrera oss på att göra och vara rätt själva. Då kan vi bland annat satsa mer på att vara till glädje och nytta för andra, snarare än bara för oss själva.

Detta är djupt sympatiskt, tycker jag, och något som vi alla gärna kunde försöka lära oss lite av.

Grattis på 70-årsdagen Lasse!!

Halvårsbetraktelse om Quickärendet 2022 (220701, nr 14)

1. Inledning

Detta är den fjortonde halvårliga betraktelsen om Quickärendet. Jag har lagt ut ett dokument på min hemsida där alla de fjorton betraktelserna finns samlade. Och där finns också en innehållsförteckning till det dokumentet, dvs. till alla betraktelser hittills.

I den här halvårsbetraktelsen noterar jag två böcker som har kommit ut sedan sist. Jag konstaterar att ingen har kommit med vägande invändningar mot de beräkningar jag gjort av sannolikheten för Quicks skuld, och jag frågar mig hur stor sannolikheten är att Bergwall inte begick något av morderna om sannolikheten för att han begick dem är ca 99 % för vart och ett. Jag citerar Lennart Höglund, som knivhöggs av Bergwall 1975, och jag förklarar varför Quickärendet är ett av mitt livs glädjeämnen. Jag konstaterar att tre av de mord som Quick erkände inte är preskriberade. Och jag upprepar min fråga: Finns det någon mer än de två personer som har hört av sig till mig, eller dom som har sagt det offentligt på senare tid, som menar eller tror att det var en rättsskandal när Thomas Quick dömdes?

2. Jan Guillous bok ”Den som dödade helvetets änglar”

Det är egentligen inte någon nyhet när de personer som ansvarar för Quick-villfarelsen gör nya inlägg av samma slag som tidigare. Men det är i alla fall värt att notera att de står fast vid sin tro. Att tron inte kan kallas en ”uppfattning”, eftersom man inte kan ha en uppfattning i frågan om en person är skyldig eller inte, har jag påpekat tidigare.

Det intressanta är om personerna, som Jan Guillou, verkligen står fast vid sin tro, eller om de hävdar den av andra skäl. Även detta har jag varit inne på tidigare, och jag ska inte tjata i onödan. Men man kan ju fråga sig om det är möjligt att ”tro” något som är motbevisat. Som ju påståendet att Quick dömdes oskyldig är.

Det är i sin nya bok om agenten Hamilton, ”Den som dödade helvetets änglar” (2022), som Guillou för fram sin tro på nytt (om det nu är någon tro). Han gör det i form av ett angrepp på Gubb Jan Stigson, min kollega i Öjegruppen, som skrev åtskilliga artiklar om Quick och rättegångarna när det begav sig, och som står fast vid övertygelsen (= kunskapen om) att Quick var och är skyldig. Guillou hävdar, som flera gånger tidigare, att Stigson skrev tokerier om Quick.

Detta upprepande i form av rena påståenden får mig faktiskt att undra om inte Guillou ändå i själva verket har förstått att han har fel. Varför upprepar han annars gång på gång att Quick var oskyldig och att Gubb Jan Stigson har fel **utan att någon gång argumentera för sin sak?** Allt han för fram är påståenden: ”Polis och åklagare trodde på Quick för att de ville att han skulle vara skyldig.” ”Han lyckades svara rätt på en massa frågor om morderna för att frågorna var ledande.” ”Domstolarna dömde honom utan någon bevisning utöver erkännandena.” ”Hans erkännanden berodde på att han ville göra sig intressant och att han ville få tillgång till benzodiazepiner.” Rena påståenden. Ägnar man bara en liten stund åt den bevisning som faktiskt fanns ser man att påståendena inte håller. Och det måste väl Guillou ha gjort vid det här laget?

Men att erkänna detta gigantiska fel, som kommer att få en mycket speciell plats i den svenska rätts- och mediehistorien, är nog alltför pinsamt. Då är det bättre att ta det med sig i graven.

3. HG Axbergers bok ”Statsministermordet”

Hans Gunnar Axberger var inte lika tidig som Jan Guillou och Leif GW Persson att hävda att Thomas Quick dömdes oskyldig. Och under den tid då vi sågs relativt mycket,

åren 2005 – 2007, kan jag inte minnas att han framförde den uppfattningen. Men sedan Sture Bergwall frikänts uttryckte Axberger flera gånger som en självklarhet att Bergwall var oskyldig. Han skrev det bl.a. i en debattartikel i Dagens Nyheter där han menade att jag inte hade omdöme nog att vara domare eftersom jag framhärdade i att Quick är skyldig.

I sin bok om mordet på Olof Palme, ”Statsministermordet” (2022), drar Axberger en parallell mellan misstankarna mot Stig Engström och misstankarna mot Thomas Quick. Han skriver så här angående ”berättelserna som konstruerats” kring Engström: ”Metoden är densamma som användes när Thomas Quick utreddes och dömdes för åtta mord han inte begått – vad han än sa så förklarades det med att han var skyldig.”

Axberger är inte så noga med sanningen. För det var ju faktiskt så att de sex domstolar som dömde Quick gick igenom bevisningen mot honom på ett omsorgsfullt sätt och fällde honom för att de fann det ställt utom rimligt tvivel att han var skyldig. Det var inte alls så att ”vad han än sa så förklarades det med att han var skyldig”, utan det var en kvalificerad bevisprövning på det sätt som domstolar ska göra.

Jag vill nog gå så långt som till att säga att när Axberger skriver att ”Thomas Quick utreddes och dömdes för åtta mord han inte begått” så saknar han respekt för sanningen. Han skulle kunna hävda med någon heder i behåll att bevisningen inte var tillräcklig. Men hur kan han säga ”mord han inte begått”? Om han menar sig kunna säga detta, var har han då gjort av sin moral?

4. Sammanställningar av all bevisning med invändningar och beräkningar

För ett halvår sedan avslutade jag arbetet med en femtio sidor lång sammanställning av all bevisning i utredningarna mot Thomas Quick inkl. de invändningar som har riktats mot de olika bevisen och de motinvändningar som har gjorts eller kan göras. Min slutsats var att det är uppenbart att Sture Bergwall är skyldig till de mord som han dömdes för, se <http://goranlambertz.se/book-extra/sammanstallning-av-bevisningen/>.

Jag bjöd in alla intresserade att komma med invändningar eller kommentarer. Några sådana har dock inte kommit. Vågar jag dra slutsatsen att det inte finns några vägande invändningar mot min slutsats?

Sedan tidigare har jag lagt ut en PM med Beräkningar av bevisvärdet i samtliga mål på min hemsida. Denna visar med om möjligt än större tydlighet att det är ställt utom allt rimligt tvivel att Quick/Bergwall är skyldig till mordet. Se <http://goranlambertz.se/book-extra/berakningar-av-bevisvardet-i-samtliga-mal/>.

5. Sannolikheten för att Quick inte begick något av mordet

I den PM med Beräkningar av bevisvärdet i samtliga mål som nämns sist under föregående rubrik kom jag fram till följande bevisvärden för de åtta aktuella mordet:

Therese Johannessen: 99,99 %

Johan Asplund: 99,99 %

Charles Zelmanovits: 99,71 %

Yenon Levi: 98,27 %

Gry Storvik: 99,21 %
Trine Jensen: 99,93 %
Janny och Marinus Stegehuis: 99,87 %

En särskild fråga, som jag tror mig inte ha berört närmare tidigare, är då vilken sannolikheten är för att Quick / Bergwall *inte begick något av mordet*. Om jag räknar rätt är sannolikheten knappt 0,000000004, dvs. knappt 4 på en miljard. I alla händelser är den så liten att den i praktiken inte finns. Och om han har begått ett av mordet, ja redan då faller förstås teorin om en rättsskandal. Den var en villfarelse.

6. Lennart Höglund har fyllt 80

År 1975 överfölls Lennart Höglund av Sture Bergwall i sin lägenhet i Uppsala. Han överlevde trots 12 knivhugg i kroppen. Ingen bestrider i dag att detta hände, inte ens Bergwall.

Den 6 juni, 47 år efter händelsen, skrev Lennart Höglund, som nu har fyllt 80 år, så här:

”Jag skriver återigen om Thomas Quick. Jag var minuter från att avlida pga hans våldsamma knivattack mot mig i Uppsala 1975. Han tilldelade mig 12 knivhugg, varav två av huggen var normalt dödande, allt enl. docent Johansson vid Akademiska sjukhuset i Uppsala. Jag förlorade vid det tillfället 3,5 – 4 liter blod! Jag hade turen att snabbt komma under vård, då jag själv lyckades ringa 90000, innan jag skulle ha förlorat mera blod och avlidit. [...]

Felet som gjordes efter många polisförhör och erkännandet från Bergwall anser jag var att Åklagaren vid den tidpunkten gick på åtalsunderlåtelse. Bergwall återfördes direkt till Sätters sjukhus på inrådan av överläkaren på sjukhuset. Således behövde TQ/SB inte genomgå en jobbig rättegång, utan målet tystades ner och även i pressen. Bergwall har under alla år varit skicklig på att manipulera sin omgivning, delvis också med hjälp av sin verbala förmåga. Han har i de flesta filmade intervjuer alltid gråtit hejdlöst och på ytan visat en lugn attityd. Vidare har han ändrat sina versioner flera gånger om vad som verkligen hände i Uppsala den ödesdigra natten då han knivhögg mig. Uppenbarligen lyckades han delvis med det?

Ingen vill tro att en människa kan vara så ond. Han återfördes således till sjukhuset utan att behöva stå till svars för det han gjorde mot mig i Uppsala. Efter en kort tid på Sätters sjukhus var han återigen en fri man. Jag är en av de få som överlevde Quicks/Bergwalls våldsamma framfart. Jag undrar hur man hade resonerat idag om han hade lyckats med sitt uppsåt, nämligen att mörda mig?”

Det sista är onekligen en intressant fråga. Och det troliga svaret är avslöjande.

7. Vilka tror i dag på rättsskandalen?

I 2021 års halvårsbetraktelse skrev jag att det är en överväldigande majoritet av de rimligt insatta som förstår att det inte var någon rättsskandal när Thomas Quick dömdes. Då hade det gått knappt åtta år sedan den sista frikännande domen. Jag skrev att det kan vara anledning att ge vändningsprocessen två år till – sammanlagt tio år alltså – men att

särskilt de sex punkter jag angav talar för det sagda, att en överväldigande majoritet av de rimligt insatta förstår att det inte var någon rättsskandal när Thomas Quick dömdes:

1. JK vägrade skadestånd och Bergwall avstod från att väcka skadeståndstalan mot staten efter det. 2. Sannolikhetsberäkningar visar att bevisvärdet i sju av de åtta fallen låg över 99 %. 3. Quicks försvarare Claes Borgström skrev strax före sin död att inget talar mot Quicks skuld. 4. Endast fem jurister har på min fråga sagt sig tro på rättsskandalen. 5. En ny osäkerhet hos flera av de kunnigaste journalisterna kan skönjas. 6. Ingen har ens försökt svara på frågan ”Hur bar Quick sig åt för att peka på ett ställe som hunden någon tid senare skulle komma att markera på, och hur bar han sig åt för att göra detta tio gånger?”.

Jag bad de personer som tror något annat att höra av sig, antingen offentligt eller direkt till mig. Och jag lovade att noggrant förteckna vilka som hörde av sig och vilka argument som eventuellt framfördes till stöd för teorin om en rättsskandal.

För ett halvår sedan hade två personer hört av sig och ifrågasatt min slutsats. Sedan dess har ingen ytterligare gjort det. Jag vet förstås att det finns några till (HG Axberger och Jan Guillou har nämnts ovan), men jag tror mig också veta att det inte finns någon som är beredd att debattera saken med mig offentligt. Advokaten Alexander Barkman gjorde det dock, och var och en kan se resultatet av den diskussionen i en promemoria på min hemsida: <http://goranlambertz.se/diskussionspromemoria-om-johan-mordet/>

Jag upprepar min fråga nu: Finns det någon mer som menar eller tror att det var en rättsskandal när Thomas Quick dömdes?

8. Ett av livets glädjeämnen

Ibland kan man få anledning att peppa sig själv. Som när problemen har hopat sig eller livet av någon annan anledning känns lite tungt. När jag känner så brukar jag göra en snabbgenomgång av livets främsta glädjeämnen. Hela tiden har jag tio sådana noterade, saker som alltid får mig på gott humör.

Sedan några år är Quickärendet ett av glädjeämnena. För bland de märkliga känslor som saken väcker är det för mig nuförtiden definitivt så att de positiva överväger. Trots all tragik och sorg som finns i Quickmordens spår, och trots det enorma och fruktansvärt genanta haveriet för det svenska rättsväsendet, så har vi som förstått sanningen och stått fast vid den något att vara glada och nöjda över. För det är onekligen tillfredsställande att ha haft rätt i en så uppmärksammasak, därtill så ensidigt och tokigt bedömd av den stora majoriteten. Och medan utvecklingen fortsätter mot en definitiv vändning är Quickärendet därför ett av livets glädjeämnen för mig.

9. Kalla fall

Av de åtta mord som Thomas Quick dömdes för är gärningsmannens ansvar preskriberat när det gäller sex. Men efter en lagändring preskriberas inte mord som har begåtts 1986 eller senare. Och mordet på Therese Johannessen och Yvon Levi begicks 1988, så lyckas man lösa dem kan gärningsmannen dömas. I praktiken är det dock knappast tänkbart att man försöker lösa dessa mord. Bergwall är friad, och det ska

säkert till något alldeles särskilt och nytt för att man ska försöka få honom fälld en gång till.

Men skulle det kanske kunna finnas dna från gärningsmannen i de utsmetade blodfläckarna på insidan av Yenon Levis tröja? Saken borde kollas om det inte redan har skett.

Ett mord som Thomas Quick erkände men inte dömdes för finns kvar. Det är mordet på 19-åriga Örjan Sellin, som försvann efter en festkväll i Sigtuna i oktober 1993. Detta mord erkände Quick för både journalisten Gubb Jan Stigson och författaren Janne Mattsson. När Mattsson intervjuade honom sa han: ”Det som händer är en följd av terapin och polisutredningarna. Jag ger mig iväg fysiskt när jag kommer för nära en händelse rent psykiskt. På det viset möter jag upp det psykiska. I det här fallet kostade det en ung människa livet.” (Se s. 197 i Mattssons bok ”Gåtan Thomas Quick”.)

Det är tyvärr svårt att se hur mordet på Örjan Sellin skulle kunna lösas om det var Sture Bergwall som begick det. Om han inte ändrar sig på nytt förstås, och kan berätta vad som hände med kroppen.

Söndagsbetraktelse nr 370 (220703)

``

Jag är i Irak, Kurdistan, i en vecka. I staden Erbil, som domineras av ett ca 6000 år gammalt citadell, alltså från ca 4000 år f. Kr. Det är blandat arbete och semester, men arbetsdelen är nu avklarad. Jag höll en workshop / kurs för kurdiska domare och åklagare om internationell brottslighet och sättet att hantera den hemma och här. Plus en del om hur man bör vara som domare. Tre dagar med pampig avslutning med diplomutdelning och fotografering. Organisationen ETTC (European Technology and Training Center) arrangerade.

Det började dåligt för mig med motstånd från deltagarna under den första halvan av den första dagen av tre. Några protesterade bl.a. mot att jag inte kunde någon irakisk rätt. Men sedan gick det fint, och vi hade många och långa diskussioner om diverse fall. 20 personer varav fem kvinnor var det i gruppen. Några män pratade mest (och för mycket) – som det ofta är.

Deltagarna var samfällt mycket upprörda över domen för några dagar sedan mot fyra män som deltog i de s.k. påskupplöppen i Örebro och som dömdes till fängelse i mellan 4 och 5 1/2 år + utvisning från Sverige (tre av dom). Alla var med på att männen måste dömas, men de tyckte att domstolen inte tog tillräcklig hänsyn till den oerhörda provokation som marschen innebar. OK med ett kort fängelsestraff, men detta tyckte alla var på tok för hårt. Även om jag inte känner till hela bilden så är jag faktiskt böjd att hålla med.

Alla var också upprörda över en dom i Högsta domstolen för ett drygt år sedan där en man från de kurdiska peshmergastyrkorna dömdes till ett års fängelse för att han hade poserat med döda och sårade IS-soldater på ett förödmjukande sätt och därmed – och genom att han publicerade bilderna i sociala medier – gjort sig skyldig till krigsförbrytelser. Även där tyckte mina kursdeltagare att de svenska domstolarna hade

för liten förståelse för den åtalades situation. De framhöll den oerhört laddade situation som soldaterna befann sig i när de efter svåra och långa strider hade lyckats besegra IS-styrkorna.

Allra intressantast var det kanske att höra de kurdiska domarnas syn på vad som är viktigast för en domare. Jag hade listat tio egenskaper och bad dom ta ställning: 1. Analytisk skicklighet, 2. Flit och snabbhet, 3. Skrivförmåga, 4. Klokhet / allmänomdöme, 5. Juridiska kunskaper, 6. Integritet / självständighet, 7. Världighet, 8. Auktoritet, 9. Juridiskt omdöme och 10. Förmåga att fokusera på det relevanta.

När Aftonbladet för ca femton år sedan frågade svenska domare i Högsta domstolen vilken som enligt deras mening var den viktigaste egenskapen, då var det bara Torgny Håstad som svarade det som alla de kurdiska domarna nu var överens om:

Integritet.

Söndagsbetraktelse nr 371 (220710)

Jag har tidigare varit bara sparsamt i Mellanöstern och inte alls i de kurdiska regionerna. Så nu är jag lite uppfylld av den resa jag just gjort till de kurdiska delarna av Irak. Uppfylld av själva resan, turistandet, lärandet av en massa nytt, upptäckandet. Låt mig förmedla några mer eller mindre intressanta intryck/fakta från huvudstaden Erbil i Irakiska Kurdistan.

1. De moderna byggnaderna ser rejäla ut – men inte vackra. Och mängder av stora byggnader står ofärdiga på grund av kriser, fallissemang, fusk och annat.
2. De gamla byggnaderna är fåtaliga men vackra.
3. Bilparken är ungefär som här. Trafiken är lite mer oorganiserad, men lugn. Dock är det mycket längre väntan vid rött ljus än hemma.
4. Det finns inga hemlösa och inga tiggare. Några barn ber främlingar om pengar på marknaden, men jag räknar inte dom. Människor är välklädda, och de flesta ser välmående ut.
5. Det är ofta skräpigt men sällan smutsigt.
6. Det finns mängder av småaffärer i centrum, ytterst få större. Priserna är knappt hälften mot här.
7. I många affärer säljs modernt och omodernt sida vid sida. Second hand finns inte sällan mitt i marknadshandeln (ex. symaskiner, se nedan).
8. Medeltemperaturen dagtid låg på 45 grader. Varmt! Men det gick förvånansvärt bra att klara, kanske för att man visste att luftkonditioneringen inte var långt borta.
9. Man såg enstaka personer med ansiktsmask och enstaka flaskor för handsanering, ingen koll gjordes av vaccinationsintyg vid inresa. Så covid gjorde sig påmind ungefär lika lite som här. (Men jag blev sjuk första kvällen hemma, och snabbtestet för covid var positivt.)

10. I den berömda tesalongen Machko (se ovan), nedanför Erbils 6 000 år gamla citadell (se nedan), sågs bara män bland kunderna. På frågan vad det berodde på fick jag svaret att män nog tycker mer om att gå ut och dricka te än vad kvinnor gör.

Söndagsbetraktelse nr 372 (220717)

Denna söndag består min betraktelse av min dagbok för 50 år sedan. Den 17 juli 1972 var jag och tre kamrater i Israel, och jag skrev dagbok i ett kollegieblock. Nu har jag skrivit över den till datorn, för vi fyra ska snart träffas och återuppliva minnen från vår två månader långa resa den sommaren.

Det är verkligen inget storstilat med dagboksnoteringarna. Men själv tycker jag det är roligt med min 50 år gamla dagbok. Och den visar, om inte annat, att livet på många sätt var annorlunda då än nu. Bland annat, förstås, för att man var 50 år yngre. Allra sist kommer dessutom ett historiens vingslag.

”Upp och iväg från vår park i Tel Aviv strax före 8. Vi delade en liter mjölk och gick till busstationen. Åkte till Jerusalem – igen. Käkade frukost när vi kom fram. Sven stack sedan direkt upp till Kiryat Moriah medan jag stannade vid busstationen och skrev vykort hem och till Susanne. Åkte sen upp till Kiryat Moriah och stötte på Sven strax utanför.

Vid det laget hade jag redan bestämt mig för att åka till Gal-On idag. Vi träffade Xava och några andra. Medan Sven stannade kvar, åkte jag ner till busstationen igen. Hämtade ut mitt bagage och tog bussen 14.00 mot Beer Sheva. Hoppade av vid ½ 4-tiden vid avtagsvägen till Gal-On och fick lift in till kibbutzen. Den första jag träffade på Gal-On var Bob. Gick ner till poolen. Lirade fotboll med Immanuel, Erik, Zev m.fl. Tog ett dopp. Träffade massor av människor från förra gången. Satt bl.a. och pratade med Marc ett bra tag. Han bjöd på vattenmelon. Började ett brev till Susanne. Middag i matsalen.

Jag, Bob, Mats, Ellen och en kille från USA diskade. Efteråt gick vi till ett party som hölls i Yoruns rum – födelsedagsparty för Samantha och en engelsk flicka till. Partyt var fint. Jag dansade, drack bål och snackade mycket med många. Partyt slutade med en kopp kaffe vid 2-tiden, då var vi 9 st. kvar. Satt och pratade ett tag med Uli (schweizaren) och Samantha innan jag lade mig 02.15. Hade fått ett tält helt för mig själv.

Julie har lämnat Gal-On. Det regnade några droppar på kvällen!!! Tvättade en del kläder. – Fischer vann parti nr 3 i VM-matchen i Reykjavik! 2 – 1 till Spasskij.”

Söndagsbetraktelse nr 373 (220724)

För tio år sedan hade jag mitt största professionella misslyckande. Utan någon jämförelse. Jag var ordförande i Yttrandefrihetskommittén, en parlamentarisk utredning som skulle skapa en teknikoberoende grundlag på yttrandefrihetens område. Regeringen hade förstått att Tryckfrihetsförordningen (TF) och Yttrandefrihetsgrundlagen (YGL) inte i längden skulle kunna hålla för teknikutvecklingen. Det var t.ex. orimligt att särbehandla skrifter som är "tryckta".

Så kommittén fick direktiv att, om det var möjligt, föreslå en yttrandefrihetsgrundlag som var oberoende av vilken teknik som användes för yttranden. Kommittén arbetade i ett par år med den inriktningen och var i stort sett klar med ett förslag till en ny teknikoberoende yttrandefrihetsgrundlag.

Men då hände det. Tryckfrihetsförordningen är från 1766 och har en oerhört stark ställning i Sverige. Den sägs ha garanterat vår tryck- och yttrandefrihet i flera hundra år och omfattas av stor politisk och juridisk stolthet. Och i sista stund bestämde sig de politiska partierna för att teknikutvecklingen trots allt inte var ett tillräckligt starkt argument för att upphäva TF och YGL. I stället beslöt man sig för att lappa på den existerande regleringen och behålla kopplingen till bl.a. "tryckta" skrifter och "radioprogram". De nya teknikerna skulle omfattas av grundlagarna genom specifika tillägg och ett system med myndighetsbeslutade utgivningsbevis.

Jag var övertygad om att detta var fel väg att gå och skrev som ordförande ett eget förslag som var i stort sett detsamma som det som hela kommittén hade arbetat fram men sedan alltså lagt på hyllan. Regleringen kunde göras helt teknikoberoende utan att man tappade något av det grundlagsskydd som TF och YGL ger, t.ex. censurförbudet, meddelarfriheten, anonymitetsskyddet, ensamansvaret och efterforskningsförbudet.

Sedan dess har TF och YGL ändrats ett par gånger, men teknikberoendet består. Regleringen tar fortfarande sin utgångspunkt i skrifter som är "tryckta" och i "radioprogram".

Då och då ser man problem med teknikberoendet. Det senaste exemplet ges på DN Debatt i dag. Nio representanter för företag som producerar poddar skriver och efterlyser en reglering som ger poddarna, och dom som medverkar där, samma grundlagsskydd som vanlig radio och tv. Att en podcast inte skyddas av YGL i dag beror på att den sprids (som det sägs i debattartikeln) "med en enkel, öppen, decentraliserad distributionsteknik - mp3-filer i så kallade RSS-flöden". Den tekniken skyddas inte av YGL.

Debattörerna skriver: "Det särskilda grundlagsskyddet för yttrandefriheten i medier är väldigt teknikberoende – det som skyddas är inte en viss typ av yttranden (till exempel journalistik) utan yttranden som gjorts på vissa specifika tekniska plattformar, exempelvis tryckta på papper i minst fyra utgåvor om året eller i databaser som registrerats i särskild ordning hos Myndigheten för press, radio och tv. – Poddar passar mycket illa in i detta regelverk."

Är det kanske dags för en teknikoberoende yttrandefrihetsgrundlag nu, tio år "för sent"? Förr eller senare kommer den.

Söndagsbetraktelse nr 374 (220731)

I förrgår läste jag ut Hans-Gunnar Axbergers bok *Statsministermordet*. Jag och några vänner har kommit överens om att läsa den för att se om den kunde hjälpa oss att komma över våra djupa meningsskiljaktigheter om mordet på Olof Palme. Och för att kanske komma närmare gåtans lösning genom en lugn och saklig diskussion utifrån boken. Jag skrev om detta i Söndagsbetraktelse nr 366.

Jag har tidigare förklarat att jag inte tror att Christer Pettersson mördade Olof Palme. Enligt den uppfattning jag gett uttryck för måste bedömningen bli att det finns ganska lite som talar för att det var han som begick mordet (se Söndagsbetraktelse nr 119).

Jag har också sagt att jag tycker Krister Petersson (åklagaren) gjorde rätt som lade ner Palmeutredningen med motiveringen (förenklat här) att misstankarna mot Stig Engström är starka. Jag har sagt att jag tycker sannolikheten är mycket hög för att det var Stig Engström som begick mordet (se denna länk till min och Per-Johan Eliasson Teesalus artikel i SvD den 22 augusti 2020: [Svd artikel om Palmemordet 200822](#)).

Hans-Gunnar Axberger var en av fem ledamöter i den s.k. Granskningskommissionen, som lade fram ett mycket gediget betänkande 1999 ("Brottsutredningen efter mordet på statsminister Olof Palme", SOU 1999:88). Han är oerhört väl insatt i utredningen, kanske bättre än någon annan. Och hans bok är mycket bra. Axberger resonerar klokt och insiktsfullt, och man känner nästan genomgående stort förtroende för hans analyser och bedömningar.

Utan att han säger det uttryckligen står det klart att Axberger ser Christer Pettersson som den sannolike mördaren. Misstankarna mot Stig Engström ger han inte mycket för, och han är starkt kritisk mot Krister Peterssons beslut och motiveringen till det.

Och då kan man ju undra vad som händer med den egna övertygelsen. Man tror inte på Christer Pettersson men på Stig Engström. Och så läser man en mycket bra bok som argumenterar för motsatsen. Det är intressant att rannsaka sig själv; hur öppen är man för att man kanske trots allt hade fel? Öppen ska man ju vara. Och man ska lyssna särskilt noga på argument som talar emot den egna övertygelsen.

En ingående diskussion skulle ta för mycket tid och utrymme. Så låt mig säga mycket översiktligt hur min tro har utvecklats av boken:

Jag tycker numera att mitt resonemang i betraktelse 119 om Christer Pettersson har några tydliga brister. Om min bedömning då var att sannolikheten för Christer Petterssons skuld var kanske 30 procent, så har den nu gått upp till kanske 40. Det resonemang jag fört om Stig Engström tycker jag däremot väsentligen håller med vissa mindre undantag. Om min bedömning för två år sedan vara att sannolikheten för Stig Engströms skuld var kanske 75 %, så har den nu gått ner lite, till kanske 70.

Vi får se om dessa bedömningar håller för den fördjupade genomgång som jag tänker göra inför den diskussion som jag och vännerna ska ha i oktober. Och om de håller för den diskussionen.

Kanske är ändå den allra intressantaste frågan om man verkligen förmår motsvara öppenhetskravet. Klarar man av den svåra konsten att lyssna särskilt noga på argument som talar emot den uppfattning som man för närvarande har?

Söndagsbetraktelse nr 375 (220807)

Just nu är jag på jubileumsresa med tre kamrater från 1972. Det är en 50 år gammal upplevelse vi firar, en två månader lång resa som vi gjorde i Europa och Israel 1972 (se Söndagsbetraktelse nr 372). På bilden tar vi dryckespaus i Tallinn. Från vänster är det jag (72 år gammal), Sven (70), Bob (70) och Mats (71). Vi bär t-tröjor med bl.a. en bild på den bil som forslade oss runt Europa, en gul Folkvagnsbuss av 1966 års modell.

Den här gången går resan huvudsakligen i Sverige med viss inriktning på våra världsarv. Birka, Skogskyrkogården och Falu koppargruva har vi besökt, dvs. tre av Sveriges sammanlagt 15. Dessutom har vi alltså varit i Tallinn, där hela Gamla Stan är ett världsarv.

De vackraste platserna under de första sju av resans 14 dagar har varit dessa:

1. Utsikten över Tallinn från Domberget
2. Utsikten över Dalälven från kaffestugan på Laxön (Älvkarleby)
3. De gamla delarna av Dala Floda med kraftfulla röda hus i tät rad
4. Greta Garbos grav på Skogskyrkogården

Eftersom vi alla är drygt 70 år noterar vi demenspoäng löpande. Ställningen är just nu helt jämn. Alla fyra har samlat ihop sex poäng genom främst överdriven glömska, ovanligt klantiga förbiseenden och återupprepade berättelser.

Men framför allt är detta väldigt kul och berikande. Vi minns tillbaka genom att läsa våra gamla dagböcker (alla fyra skrev på den tiden) och titta på våra gamla bilder. Och vi återupplever en del av vad vi gjorde då (öl, musik, bridge och sovvanor) + gör en massa nytt och trevligt (whiskyprovning, opera, museer och bastubad).

Jubileumsresor kan rekommenderas.

Söndagsbetraktelse nr 376 (220814)

I går skulle jag ha flugit till New York för vidare befordran i morgon till Alaska. Men jag är hemma i Uppsala, Alaskaresan gick i stöpet.

Anledningen är att jag var i Irak för en tid sedan och att det är ett land som finns på USA:s ”svarta lista” tillsammans med bl.a. Nordkorea, Iran och Pakistan. Har man varit i Irak under de senaste åren måste man ha visum till USA och genomgå den prövning som en visumansökan innebär. Man klarar sig alltså inte med det visumbefriande s.k. ESTA (Electronic System för Travel Authorization).

Detta hade jag ingen aning om när jag accepterade att åka till Irak. Jag borde förstås ha tänkt på det, men det gjorde jag inte. En tröst är att jag säkert hade åkt till Irak även om jag hade känt till konsekvenserna i relation till USA.

För att få visum måste man infinna sig för en intervju på den amerikanska ambassaden i Stockholm, och kön för att få genomgå en sådan intervju är drygt ett år lång. Avbokningar kan leda till att det dyker upp tider ibland med kort varsel, men jag har inte haft någon sådan tur. Man kan också få snabbhandling under vissa förutsättningar, men inte heller för detta duger omständigheterna i mitt fall.

Så det blev att stanna hemma. Alaska Airlines var dock hyggliga nog att låta mig och min reskamrat spara de redan köpta biljetterna under förutsättning att de används senast

den 6 april 2023. Så nu fortsätter jakten på en intervju. Min nuvarande tid är den 31 augusti 2023 kl. 08.15.

Jag MÅSTE åka till Alaska eftersom jag (som många vet) är en person med listor som ska prickas av, och eftersom jag har varit i 48 av USA:s 50 stater och bara har Hawaii och Alaska kvar. Så på något sätt måste det ordna sig.

Den fråga jag nu brottas med är om jag ska försöka ta mig förbi kön genom att skriva ett brev till ambassaden och förklara att jag i hög grad är att lita på som USA-besökare. Jag har varit där 20 gånger, bl.a. ett år som AFS-stipendiat, 3 veckor som Rotary-stipendiat och ca tio gånger som Sveriges representant i förhandlingar i FN. Och jag har kört bil genom USA tre gånger.

Man kan tycka att det skulle kunna räcka för den specialbehandling som ett ganska klart visumfall ibland kanske kan ge. Det talar för att skriva ett brev. Men samtidigt bär det mig emot att försöka ta mig förbi en kö som i grunden lär bygga på att alla ska behandlas lika. Så jag har inte bestämt mig.

Att försöka skaffa sig en favör, kan det vara rätt? Det är en moralisk fråga lika god som någon.

Söndagsbetraktelse nr 377 (220821)

57 av 58 Sommarprogram sända i radions P1. Linnea Henriksson är kvar. Förra året lyssnade jag på alla, i år har det bara blivit 20. Att döma av recensionerna borde jag lyssna på åtminstone två till (Vigdis Hjorth och Kateryna Martyniuk).

Bara en av Sommar-pratarna har sågats av DN:s recensent. Henrik Brandao Jönssons program föll inte Johan Croneman alls i smaken. Men sågningen var orättvis, Croneman verkar ibland vilja vara elak för effektens skull. Henrik Brandao Jönssons program var en stark trea.

Jag har hört en femma (Åke Sellström) och två som har nosat på högsta betyget (Katrine Marcal och Lusine Djanyan). Det handlar förstås en hel del om smak, men för en femma på min lista krävs det fem saker:

1. En stark och intressant berättelse
2. Genomkloka synpunkter
3. Snyggt framförande
4. Sympatisk framtoning
5. Avsaknad av plattityder och annat skräp

Civilkurage är bonus. Den egenskapen förde så när upp Jacques Mwepu till en femma.

Även Diamant Salihu, Stefan Krakowski och Robert Aschberg var mycket bra, klara fyror.

Åke Sellströms program var fantastiskt intressant, klokt och lågmält sympatiskt. En riktig höjare. Lusine Djanyan har en otrolig berättelse att delge oss, präglad av kompromisslöst mod och framförd på klingande vacker svenska av en person med armeniska eller ryska som modersmål.

Katrine Marcal måste vara en av våra främsta journalister och tänkare. Hon säger genomkloka saker på ett ovanligt lättbegripligt sätt. Halvvägs in i programmet säger hon: ”Jag har kommit på vad det är som männen förstår om livet som vi kvinnor missar.” Har hon rätt? Lyssna gärna, ni blir inte besvikna.

Söndagsbetraktelse nr 378 (220828)

Den 11 september ska vi rösta. Inför valet 2018 tyckte jag att **osakligheten** i den politiska debatten var ett stort problem. Det var väldigt mycket klander, påhopp, självberöm, fulpolitik och käbbel i stället för diskussion i sak (söndagsbetraktelse nr 145).

Så jag ställde till med en ”saklighetstävling” och granskade i vad mån partierna och deras företrädare använde sakargument i den politiska debatten. Och jag utfäste mig att rösta på det parti som vann saklighetstävlingen. Det gjorde M, så för första gången i mitt liv röstade jag på dom.

Den här gången tycker jag inte att sakligheten har varit något större problem. Det finns visserligen några politiker som har svårt att föra en diskussion utan att kritiken av motståndarna blir huvudsaken, men de flesta avstår faktiskt från det. Jag vet inte vad förändringen beror på, men det är skönt. Och jag hoppas det fortsätter så.

I den här valrörelsen är det snarare **bristen på ideologi** som är problemet. Det är i och för sig inte konstigt, för vi har ovanligt många och svåra samhällsproblem att försöka lösa. Som energikrisen, kaoset i sjukvården, gängbrottsligheten, klimatkrisen och inflationen.

Att de akuta problemen är stora får lätt till följd att de ideologiskt präglade frågorna hamnar i bakgrunden. Som biståndet, jämställdheten, arbetsrätten, skattepolitiken och klyftorna i samhället. Och så har det blivit i den här valrörelsen. Migrationspolitiken är ett undantag, den diskuteras ganska flitigt även på en ideologisk nivå.

Jag har en känsla av att partierna och deras företrädare är lite rädda för att ge ideologin plats. Kanske för att det ska upplevas som verklighetsfrånvänt, rentav lite fånigt?

Jag kan förstås ha fel, jag kan inte påstå att jag hittills har följt debatterna och partiledarutfrågningarna särskilt intensivt.

Men de två sista veckorna ska jag lyssna och läsa mer. Och jag hoppas debatten blir mer ideologisk, i varje fall att de ideologiskt inriktade argumenten får större plats.

Då blir valrörelsen intressantare, och mer engagerande. Tycker jag.

Söndagsbetraktelse nr 379 (220904)

I går lördag var det släktträff i Dackebo (se söndagsbetraktelse nr 182). Det ligger utanför Västervik. Sex kusiner, sju sysslingar och nio bryllingar under kusinernas mödrar (som alltså var systrar) samt 14 partner (eller partners för den som föredrar den pluralformen) = 36 personer.

Drygt tio timmar med fantastisk bjudning (tack Jan och Gunilla!), en oerhört vacker solnedgång på andra sidan Gamlebyviken och ett omfattande vältrande i släkten då och nu. Då = Sjögestad och Hogstad på Östgötaslätten, nu = diverse platser från Malmö i söder till Bälinge i norr. För den som verkligen gillar sådant vältrande i släkten (se söndagsbetraktelse nr 348) var det högtidstimmar. Inte minst trevligt var konstaterandet att den första pysslingen (barn till brylling) är på väg.

En av många frågor man kan ställa sig är denna: Är det vanligare att kvinnornas släkt håller ihop än männens? Tills vidare framställer jag den teorin.

PS Någon kan undra vad bilden har där att göra. Jo, den föreställer vägen in mot centrum i ett litet samhälle på den väg som jag åkte på lördagsförmiddagen mellan Malmö och Västervik. Jag tog den för att jag (märkligt nog) inte har varit i detta lilla samhälle tidigare.

Söndagsbetraktelse nr 380 (220911)

Valdagen är här. Eftersom jag gillar den högtidliga proceduren vid valdagens röstande, liksom möjligheten att ändra mig in i det sista, har jag inte förtidsröstat.

Men bestämt mig har jag gjort. Jag röstar efter ideologi den här gången, inte efter vare sig vallöften, regeringsduglighet, stödröstningsbehov, föreslagna lösningar på problem eller personsympatier.

Det fanns en tid då jag verkligen engagerade mig i valutgången och sörjde omåttligt om ”fel” sida vann. Så engagerad i själva utgången är jag inte alls längre. För den betyder klart mindre nu än förr, liksom ideologin. Politiken lär bli ungefär densamma oavsett utgång.

En gång har jag gjort bort mig rejält inför ett val. Det var 2006 och jag var justitiekansler. Tidningen Fokus gjorde ett reportage om mig, och jag sa till tidningens reporter Torbjörn Nilsson (nu på Svenska Dagbladet, bördig från Kisa liksom jag) att ”jag är trött på Göran Persson”. Det skrev han i tidningen, och sedan citerade Dagens Nyheter på sin ledarsida vad jag hade sagt. Då först insåg jag att det var fel. Sådant bör en justitiekansler inte säga.

Göran Persson var dessutom en mycket skicklig statsminister, även om man kunde ha önskat sig en generösare personlighet.

Fredagens valvaka var bra, tycker jag, och partiledarna imponerade. Men Magdalena Andersson överskred sina 45 sekunder på slutet och snubblade på orden. En så liten sak kan nog avgöra valet när det är så jämnt som nu.

Usch ja, det blir verkligen spännande i kväll. För även om man kan stå ut med både det ena och det andra, och även om nog politiken blir ungefär densamma, har ju valutgången stor betydelse för hur de närmaste åren kommer att bli.

Och bestämt mig har jag gjort. Om jag inte ändrar mig.

Söndagsbetraktelse nr 381 (220918)

Jag växte upp i Kisa i södra Östergötland, ett samhälle med ungefär 3 000 invånare. Där hade man det väldigt bra som barn. Det var vänlig och fin stämning med trygga snälla vuxna. Skolan var jättebra med engagerade och skickliga lärare. Allt var inte underbart, förstås, men för de allra flesta och för det allra mesta var det mycket bra.

De första sju åren bodde jag i ett nybyggt hyreshus mitt i samhället som hette Hemgården. Vår familj hade en tvåa med balkong på tredje (översta) våningen. Grannhuset hette Åkerdala, och på gården runt husen lekte vi barn dagarna i ända.

I går, ungefär 70 år senare, träffades vi lekkamrater på vår gård igen. Hemgården och Åkerdala står kvar som då. Vi tittade in lite här och där hos vänliga människor och mindes hur det var när vi var små. Massor av minnen förstås, de flesta fina men också ett och annat riktigt sorgligt. Vår lekkamrat Magnus drunknade fem år gammal i Kisaån alldeles nedanför våra hus. Det var en enorm händelse som satte spår i oss alla.

På andra sidan Storgatan från Hemgården och Åkerdala ligger det gamla tingshuset, gästgiveriet och Kisa Wårdshus. Allt som för 70 år sedan. Nu satt vi och mindes på Wårdshuset, tittade på bilder och sjöng. Och pratade om hur det är i Kisa i dag. Fortfarande i allt väsentligt trivsamt och bra, men många affärslokaler står tomma. Kisa ligger i Sveriges glesbygd och får kämpa med sådant som hör glesbygden till.

Av oss tio som träffades bor tre kvar i Kisa. Vi andra kommer dit med jämna mellanrum. Det finns något som drar hos den plats där man bodde som barn.

Söndagsbetraktelse nr 382 (220925)

När blir man så arg att man säger saker som man sedan ångrar? Och hur ska man kunna låta bli? Det senaste halvåret har jag blivit så arg fyra gånger. Och då har jag ändå bestämt mig för att försöka att ALDRIG bli det. I stället ska jag använda de tekniker som finns för att styra undan ilskan och ta det lugnt.

Det handlar aldrig om sådant som man VERKLIGEN har anledning att bli arg på. Som att ryssarna medvetet dödar barn med sina bomber och missiler. Som att Dawit Isaak, Gui Minhai och Ahmadreza Djalali sitter fängslade för att de har agerat för demokrati och frihet. Eller som att Trump ljög sig igenom sitt presidentskap och fortsätter ljuga.

För min del handlar det i stället om småsaker där JAG SJÄLV berörs. Jag kan plötsligt bli enormt irriterad på något som någon gör eller säger. Av de fyra tillfällena de här månaderna berodde min irritation **första gången** på att en person nonchalerade och skojade bort att en gemensam kostnad hamnade på mig. Den **andra gången** berodde det på att en person fortsatte att älta en sak som jag tyckte kunde vara avklarad. Den **tredje gången** berodde det på att en person som jag var på restaurang med lade sig i en fråga som jag ställde till personalen, och sedan gjorde samma sak på nytt tio minuter senare (han tyckte inte att frågorna behövde ställas). Och den **fjärde gången** berodde det på att en person hade alldeles för svårt (enligt min mening) att komma fram till ett beslut i en ganska enkel sak.

Även sett i backspegeln tycker jag att det var befogat alla fyra gångerna att jag reagerade och sa ifrån. MEN JAG SKULLE HA GJORT DET UTAN ILSKA, lugnt,

snällt och omtänksamt, kanske lite skämtsamt. Det finns ingen anledning att bli arg bara för att man plötsligt känner sig irriterad. Och det bara förstör. Därtill bör man förstå att irritationen ofta handlar lika mycket om en själv som om den andre. Alla fyra gångerna bad jag om ursäkt, och det hade jag skäl att göra.

Jag har lärt mig att jag kan bli sådär arg ibland när jag plötsligt blir väldigt irriterad på något som berör MIN EGEN SINNESFRID. Det går över snabbt, och jag ångrar att jag blev arg. Men ilskan hinner ibland komma ut.

Jag har också förstått att jag inte kan komma åt själv irritationen, den kommer bara plötsligt och går knappast att hejda. Så vad det handlar om är att se till att HÅLLA IRRITATIONEN INNE. Tills den har gått över, eller tills jag har insett att det inte finns någon anledning att bli arg.

Efter den fjärde attacken av ilska bestämde jag mig för att ta till det gamla beprövade knepet att räkna långsamt till tio. Men jag vet inte än om det fungerar, för det är ett par månader sedan jag blev sådär irriterad att jag hade anledning att lägga band på mig.

Undrar om det beror på omgivningen, mig själv eller tillfälligheter?

Söndagsbetraktelse nr 383 (221002)

Min granne Aina Hallin är död. Hon bodde på andra sidan Hörnstensvägen i Uppsala, i huset på bilderna (1988 resp. 2022). Dit flyttade hon 1969 med sin man Sievert. Då var hon 41 år gammal och de var nygifta. Sievert avled 1999. Han hade en son sedan tidigare, Aina fick inga barn.

Aina föddes den 9 juni 1928 i Västerfärnebo i Norduppland. Hennes föräldrar hette Anton och Greta Lehnberg och var båda från Västerfärnebo. Pappa Anton var född 1883. Han var lantbrukare och körde även lastbil. Familjen hade gården Tappebo tillsammans med Antons far och mor. Mamma Greta var född 1900 och hette Jansson som flicka. Hon arbetade i hemmet. Aina fick en lillasyster Amy 1930.

Redan när flickorna var små drabbades familjen av den stora sorgen att mamma Greta fick lungsjuka och avled efter en tid på sanatorium. Så Anton blev ensamstående. Han skötte gården med hjälp av sin mamma och pappa, ibland grannar och släktingar. Enligt Aina var pappan enastående som klarade att ta hand om allt på gården samtidigt som han var väldigt bra med flickorna. När Aina var liten var hon oftast i köket med farmor, men när hon blev lite större var hon mycket ute på gården och hjälpte sin pappa, bland annat med att rensa. Hon gick bakom honom och tog hand om rensat.

Aina gick sex år i skola i Västerfärnebo. Hon konfirmerades 1943, gick och läste i Västerlid dit det var en mil med cykel. Efter skolåren bodde Aina kvar hemma och hjälpte sin pappa med hushållet och sysslor på gården i övrigt. Hon körde mycket häst, ibland med alla gårdens tre hästar förspända. Däremot red hon inte, ”det hade vi inte till”.

När Sievert och hon hade flyttat till Uppsala arbetade Aina några år med att städa på Ofvandahls konditori. Annars tog hon hand om hemmet, trädgården och hunden. Den sista hunden som hon och Sievert hade var en brun labrador som hette Sessan. Sieverts främsta intresse var att fiska. Aina var med honom ibland och de fick massor av fisk. De

hade bil och Sievert körde till Mälaren där det bästa fisket fanns.

Aina och Amy fick sju kusiner på sin mammas sida, ingen på sin pappas. Amy fick två barn med sin man Rolf. Innan Amy dog 2010 pratade systrarna med varandra på telefon så gott som varje kväll.

Aina blev 94 år. De sista två åren hade hon hemtjänst. Det var bra, för hon kunde bo kvar hemma in i det sista. Hon klagade aldrig, tackade ofta. Den sista månaden blev hon svagare och tunnare. Den sista veckan var hon sängliggande. Hon avled på morgonen den 27 september.

Så småningom kommer det röda trähuset från 1932 att rivas. Marken är värd många gånger mer än huset.

Ainas liv är slut. För oss andra går det vidare.

Söndagsbetraktelse nr 384 (221009)

En av städerna på min lista över ”50 städer man bör se innan man dör” är Samarkand, drömmarnas stad. Och nu är jag där. Vi flög till Istanbul i torsdags och kom till Uzbekistans huvudstad Tasjkent i fredags. I går lördag åkte vi tåg till Samarkand, och på eftermiddagen utforskade vi denna förtrollande stad. NÅGOT MER HÄR.

Jag har velat se Samarkand ända sedan min historielärare i realskolan berättade om Sidenvägen och denna vidunderliga handelsplats. Samarkand var Persiens huvudstad i början av 1200-talet innan den förstördes av Djingis Khan, bara för att återuppstå som huvudstad i Timur Lenks rike.

Historiens dragningskraft förstärktes av den fina visa som Thorstein Bergman skrev om det drömda landet: ”Jag försökte inte ropa på dig kära, för jag visste du var långt långt härifrån. Och jag kanske grät för nätterna de klara, men jag hoppas att du når ditt drömda land. Att nån blir för dig vad aldrig jag kan vara, om du nånsin kommer fram till Samarkand.”

Thorstein Bergman sa själv att hans text för honom ger ”en vemodig aning om det djupt krävande i föresatsen att verkligen gripa dagen”. Det kan man låta sjunka in en stund.

För mig återstår nu tre städer av de 50: Hongkong, Shanghai och Marrakech. Kanske reser jag dit de närmaste tre åren.

Jag inser att jag nog tillåter mig alltför mycket för egen del genom dessa härliga resor i en tid av klimatkamp, energibrist och svåra umbäranden för många. Men jag gör det med orden som tillgift:

Allt det vackraste så långt din längtan för dig, om du nånsin kommer fram till Samarkand.

Söndagsbetraktelse nr 385 (221016)

Ev. ämnen: Uzbekistan, Erik Helmerssons fråga, Hannas födelsedag, det neddragna biståndet

Erik Helmersson skrev en ledare i DN för en vecka sedan om Soran Ismail (misstänkt och friad för sexuella övergrepp), om #metoo och om ”de svenska skampålarerna”. Han avslutade med två frågor:

”Hur avvecklar vi det svenska ’skamhället’, den hederskultur som gör att någon som frias av rättsapparaten ändå måste stå kvar vid samma offentliga skampåle år efter år? Och hur ger vi samtidigt upprättelse och röst åt dem som inte fått någon fälld i domstol men som står kvar med sina erfarenheter och sin känsla av maktlöshet?”

Jag är själv ett offer för ”skamhället” efter att ha frihetsberövats 15 dagar i mars 2020, falskt anklagad för våldtäkt. Och jag vet svaren.

Båda Helmerssons frågor kompliceras av två problem. Det första är att medier och allmänhet aldrig kan veta vad som är sant. Och det andra är att domstolarna inte har till uppgift att avgöra vad som är sant, utan vad som är bevisat. Det innebär att den som frias för t.ex. våldtäkt mycket väl kan vara skyldig. (Motsatsen kan också inträffa, alltså att den som fälls är oskyldig. Men det är så pass ovanligt att vi tills vidare kan bortse från det. Helmerssons frågor handlar inte heller om det.)

Båda dessa sanningsproblem är omöjliga att göra något åt. En utomstående kan aldrig säkert veta vad som är sant, och domen kommer aldrig att avgöra det. Därmed är det också nästan omöjligt att suddas ut den skam som följer av misstankarna, lika omöjligt som det är att ge upprättelse åt den som vet sanningen men inte kan få den fastställd.

Så svaren på Helmerssons frågor kan formuleras ungefär så här:

1. Vi kan aldrig avveckla ”skamhället”, men rättsväsendet och medierna har ett tungt ansvar för saklighet och riktighet.
2. Vi kan ge upprättelse åt den vars förövare frias bara genom att förstå att domstolarna inte slår fast vad som är sant.

Det betyder att den som drabbas av en falsk anklagelse resp. en dom som friar en skyldig måste förhålla sig till sin olycka. Det bästa sättet att göra detta på är att försöka förstå – verkligen förstå, på djupet – **att det som är riktigt viktigt** är att man själv har talat sanning. Om andra tror något annat så är det deras sak.

Den drabbade gör också klokt i att försöka förstå att rättsväsendet ibland gör fel och att man själv kan råka drabbas av detta på samma sätt som människor kan drabbas av andra olyckor.

Och att det bästa faktiskt är att, så långt man förmår, ta olyckan med en klackspark.

Söndagsbetraktelse nr 386 (221023)

https://www.dagensjuridik.se/nyheter/upplevd-forvantan-pa-kollegial-lojalitet-fick-polisman-att-ljuga/?utm_campaign=221004&utm_medium=email&utm_source=apsis

Jag är i London med tre kamrater för att se Tottenhams match i Premier League mot Newcastle på söndagen. Vi kom hit på fredagskvällen och gör London under ett och ett halvt dygn innan det är dags för match i dag kl. 16.30.

Fredagskvällen (eller egentligen natten till lördagen) bjöd på en upplevelse utöver det vanliga. På grund av kontakter som en av oss har fick vi VIP-biljetter till Ministry of Sound, en klubb / scen som jag nog var så gott som ensam om att aldrig ha hört talas om. Där spelade den svenske disco-artisten Otto Jettman ("Otto Knows") mellan halv 2 och halv 3 på natten (en mycket attraktiv tid framhölls det), och hela anläggningen gungade som jag nog aldrig har sett eller hört något gunga förut.

Ibland får man förstå att man lever i en helt annan värld än generationen efter. Men också förstå att utvecklingen har kommit enormt långt utan att man riktigt har förstått det. Det är sällan man känner generationsklyftan så påtagligt som när man plötsligt kastas in i en verklighet som man tidigare aldrig har varit i närheten av. Så var det för mig med den här musikupplevelsen.

Och som ofta får man ställa sig den här frågan: Hur mycket betyder kunskap inom ett område för upplevelsen / njutningen? För att ta några exempel som ha aktualiserats för mig under den här resan till London: Uppskattar man en musikupplevelse (som Ottos spelning), ett konstverk (som Henry Moores tavlor på Tate Britain), en fotbollsmatch (som den match vi snart ska se), ett gott glas vin eller öl (som det har blivit några av under den här resan) och en politisk manifestation (som de moderna Brexitmotståndarnas jättedemonstration på lördagen under devisen "Rejoin") avgjort mer om man är kunnig inom området?

Jag tror att svaret tveklöst är ja.

Men då är det intressant att samtidigt notera att upplevelsen kan vara mycket stark även utan kunskap. Min starka upplevelse av Ottos spelning är ett gott exempel.

Extrabetraktelse den 25 oktober om hovrättsdomen mot Cissi Wallin

För knappt tre år sedan (191209) dömdes Cissi Wallin av Stockholms tingsrätt för grovt förtal av Fredrik Virtanen. Hon fick villkorlig dom och böter och skulle dessutom betala skadestånd till Fredrik Virtanen med 90 000 kr.

De båda var hemma hos honom en natt 2006. År 2011 anmälde Cissi Wallin för polisen

att hon blev våldtagen den natten. Förundersökning inleddes men lades ned. Det ansågs att brott inte kunde styrkas. Från oktober 2017 publicerade sedan Cissi Wallin flera inlägg på Instagram och Facebook som fick stor spridning. Där pekade hon ut Fredrik Virtanen som våldtäktsman. För detta åtalades hon för grovt förtal, och hon dömdes alltså i tingsrätten. Jag skrev en betraktelse om domen som jag nu delvis upprepar och delvis kompletterar efter hovrättens dom i dag.

Den stora frågan i målet var om det var *försvarligt* av Cissi Wallin att peka ut Fredrik Virtanen som våldtäktsman. Tingsrätten kom fram till att det *inte* var försvarligt, och därför dömdes hon. Tingsrätten prövade inte över huvud taget om Cissi Wallins uppgifter om vad som hände var sanna, eller om hon hade s.k. ”skälig grund” för dem (jfr min Extrabetraktelse den 26 november 2019). Det motiverade man med att det inte spelade någon roll; utpekandet var inte försvarligt även om uppgifterna var sanna.

Hovrätten gör nu samma bedömning och Cissi Wallin döms för grovt förtal till villkorlig dom och böter. Skadeståndet höjs till 100 000 kr. Om Cissi Wallin utsattes för en våldtäkt eller inte spelar enligt hovrätten (liksom alltså tingsrätten) inte någon roll. Det är brottsligt att berätta offentligt även om hon faktiskt blev våldtagen.

Domen stämmer med praxis i tingsrätter och hovrätter. Men Högsta domstolen har inte prövat något fall av detta slag, så någon vägledande rättspraxis finns inte. Och inte heller finns det något stöd i lagens förarbeten, dvs. lagstiftarens närmare motiveringar kring bestämmelsen, för en bedömning som är så sträng mot den som har blivit våldtagen. Tvärtom, får man nog säga. I förarbetena är uttrycket ”då någon godtagbar anledning att framställa en beskyllning ej förelåg” det närmaste vi kommer en uttolkning av vad som inte är ”försvarligt”, dvs. de fall då uppgiftslämnaren ska dömas. Hovrätten menade alltså, liksom tingsrätten, att det inte spelar någon roll om Cissi Wallin blev våldtagen av Fredrik Virtanen. Hon hade ändå inte någon godtagbar anledning att peka ut honom.

Jag skrev min betraktelse 2019 för att jag ansåg att det är fel att döma en kvinna som **FAKTISKT** har blivit våldtagen för förtal om hon offentliggör vem som våldtog henne. Jag tycker inte att det är rimligt att kvinnan i det läget döms för brott. Enligt min uppfattning är det ”försvarligt” att hon namnger en person som har gjort henne så illa. Jag skrev att jag tror att Högsta domstolen kommer att ändra domen om målet hamnar där. Det tror jag fortfarande.

Visserligen är det kanske inte *önskvärt* att ett våldtäktsoffer på eget bevåg berättar offentligt om sin våldtäktsman. Men det betyder inte att det bör vara *brottsligt*. För mig är det en orimlig kränkning av ett våldtäktsoffer att straffa henne för att hon berättar offentligt vem gärningsmannen var. Jag upprepar det jag skrev förra gången:

Som om det inte skulle spela någon roll att hon faktiskt blev våldtagen. (Det utgår vi alltså från. Frågan om hon verkligen blev det är irrelevant för frågan om hon har begått ett brott eller ej.)

Som om det inte skulle spela någon roll att vi i princip har yttrandefrihet, och att den friheten rimligen bör sträcka sig långt för den som har blivit utsatt för ett allvarligt brott.

Som om det inte skulle spela någon roll att det är brottsoffret själv som berättar, inte någon annan som sprider uppgifterna vidare.

Som om det inte skulle spela någon roll att den som blir våldtagen utsätts för en mycket värre kränkning än den våldtäktsman som får sitt namn offentliggjort.

Som om det inte skulle spela någon roll att man i tveksamma fall hellre ska fria en åtalad än fälla.

Jag har förstås ingen aning om vad som är sant angående den påstådda våldtäkten. Men vad som är sant spelar alltså ingen roll.

PS Det är värt att notera att yttrandefrihetsjuryn i Stockholms tingsrätt frikände Cissi Wallin när JK åtalade henne för att ha förtalat Fredrik Virtanen i sin bok Allt som var mitt; historien som inte får berättas. Det var alltså samma förtal som dagens dom avser, men i ett yttrandefrihetsskyddat medium. En intressant fråga är då om yttrandefriheten i det aktuella avseendet är mer vidsträckt i en bok än på t.ex. Twitter, Instagram och Facebook. Eller var det ”bara” så att juryn som tyckte annorlunda än juristdomarna i tingsrätten och hovrätten?

Söndagsbetraktelse nr 387 (221030)

I veckan har det varit kortfilmsfestival i Uppsala och jag kan inte låta bli att återkomma till det som jag skrev för precis ett år sedan (betraktelse 335). Då hade det också varit festival och jag var ganska uppfylld av de ca 40 filmer som jag hade sett. Det blev ungefär lika många i år. Det är härligt att på kort tid få sig så mycket fin filmkonst till livs.

Liksom förra året har det varit en blandning av filmer som jag tycker mig ha förstått och sådana som jag inte alls har begripit. Och man kan ju undra varför man ska se även sådana filmer som man inte förstår. Är inte det bortkastad tid?

Nej, det är det förstås inte. Och andra kan förklara det mycket bättre än jag. Att det är intrycken man sitter där för, skönheten, förundran, överraskningarna, äcklet. Det kan vara en alldeles fantastisk upplevelse att bara låta sig sköljas med. Ge sig hän, släppa motståndet, sugas in.

Det är naturligtvis inte ett dugg märkligt. Det är bara det att jag som en nog ovanligt rationell och icke-kreativ människa alltid har haft lite svårt att förklara det som inte behöver förklaras.

Men vi fick en ovanligt god förklaring i form av en uppmaning före en visning i torsdags kväll av några filmer av Gudrun Krebitz. Hon hade skickat med det här budskapet till oss i publiken: ”Jag vill att ni ska se mina filmer som om de vore en konsert.”

Jag begrep ingenting. Men det blev en väldigt fin timme.

Söndagsbetraktelse nr 388 (221106)

https://www.dagensjuridik.se/nyheter/upplevd-forvantant-pa-kollegial-lojalitet-fick-polisman-att-ljuga/?utm_campaign=221004&utm_medium=email&utm_source=apsis

Det sista avsnittet av SVT:s dokumentär om mordet i Appojaure sändes i veckan, och hela dokumentären finns nu på SVT Play. Thomas Quick fälldes 1995 för mordet på de båda holländska turisterna men friades många år senare, liksom för övriga mord som han hade dömts för.

Som vanligt när SVT berättar om Thomas Quick framställer man det som självklart att han är oskyldig. Men den här gången tvingas man undanhålla ovanligt mycket. Kriminalteknikern Jan Olsson deltog vid den rekonstruktion 1995 som föregick den fällande domen. Han uttalar det nu som närmast uppenbart att det inte var Quick som begick mordet.

Men inget nämndes om den film i samma ämne som år 1995 sändes i TV4. (För den intresserade finns den här: <https://www.youtube.com/watch?v=RTBJDT9T8zs>.) Där uttalade sig Jan Olsson på rakt motsatt sätt och sa sig säker på att Quick var mördaren. Det var framför allt två detaljer vid rekonstruktionen som inte kunde förklaras på något annat sätt. Sa han då. Och på samma sätt sa alla andra inblandade poliser, bl.a. de Gällivarepoliserna som deltog i utredningen.

Vad var det då som fick Olsson att ändra sig? Någon förklaring till det ger han inte, men han antyder att Quick inför den rekonstruktion då han ”gjorde allt rätt” fick instruktioner av förhørsledaren, Seppo Penttinen, om hur mordet hade gått till och hur han därför borde göra för att framstå som trovärdig.

Det var bara det (1) att Quick i polisförhör långt före rekonstruktionen hade berättat ungefär hur hans angrepp mot tältet hade gått till. Det var innan Seppo Penttinen kände till något alls om detta. Och dessutom (2) var Quicks beskrivning av hur mordet gick till så detaljerad och precis att det hade varit omöjligt för någon att ge tillräckliga instruktioner i förväg. Och (3) vilken polis skulle göra sig skyldig till ett så allvarligt tjänstefel? Möjligen någon genomkorrumpad sådan. Den som känner Seppo Penttinen vet att han inte hör till den kretsen.

Dessutom (4) visste Jan Olsson precis lika mycket om eventuella instruktioner till Quick när han berättade i 1995 års dokumentär och när han vittnade mot Quick i tingsrätten.

I SVT-dokumentären lät man också bli att berätta (1) att det fanns mycket stark bevisning för att Quick hade varit i Jokkmokk vid tiden för mordet och (2) att han i polisförhör hade ritat en skiss över mordplatsen som övertygade Gällivarepolisen om att han måste ha varit på plats. Dessutom sa man i dokumentären (3) att den person som Quick sa hade varit med vid mordet hade alibi. Det hade han i verkligheten inte alls och det är lätt att konstatera. För den som vill säga sanningen.

Men det ville inte SVT.

Extrabetraktelse om ett dilemma för den som ljuger (221107)

På fredag skulle det ha varit huvudförhandling i Svea hovrätt i ett mål mot "Emma", den kvinna som anklagade mig för våldtäkt. Hon dömdes förra året för grovt förtal av en man (PA) som hon anklagade för våldtäkt 2017. Hon överklagade och nu skulle målet alltså komma upp i hovrätten.

Men på måndagsmorgonen fick jag veta att "Emma" återkallade sitt överklagande i går. Det betyder att domen mot henne står fast. Villkorlig dom och dagsböter samt 70 000 kr + ränta i skadestånd till PA.

Den som åtalas för förtal är chanslös om han eller hon inte ens försöker visa att de uppgifter det handlar om (här alltså en påstådd våldtäkt) är sanna. Och det försökte inte "Emma" i tingsrätten. Så hon var chanslös (se min söndagsbetraktelse nr 311). Det förstod nog så småningom hennes advokat, så i hovrätten åberopades ett antal vittnen. Men mot våldtäktpåståendet hade PA en stor mängd bilder som visade en helt annan sorts samvaro än ett övergrepp. Och annan bevisning. "Emma" hade inte en chans.

Det var nog det hon förstod. Och det var nog därför hon återkallade sitt överklagande. Det är ett dilemma för lögnare om de ska fortsätta ljuga när de hamnar i domstol. Och för vittnen är det extra besvärande, eftersom de då ska dömas för mened. Kompisen "Louise" (som f.ö. figurerade även i mitt ärende) var nog inte så trakterad av det. Vänners eller f.d. vänners lojalitet sträcker sig inte hur långt som helst.

Nu blir det intressant att se om extremfeministerna betalar Emmas böter och skadestånd genom sin s.k. Förtalskassa. Det bör de göra, eftersom kassan bygger på dessa personers ideologi (bl.a. Maria Sveland, Cecilia Wallin Blomberg, Irena Pozar och Ida Eklöf) att ingen kvinna som säger sig ha blivit våldtagen ljuger. Och i alla händelser är det så ovanligt att även den som faktiskt ljuger ska ges stöd.

Extrabetraktelse om Berlinmurens fall – och Ukraina (221109)

How can Europe deal with war crimes on a criminal and civil law basis?

– speech for the planned conference “Berlin Wall 33 – In the Wake of the Russian-Ukraine Conflict”

1 Introduction

The 2022 Russian military attack on Ukraine has prompted a lot of questions, some of them of a legal character. This speech is about the issue of war crimes and how to deal with them.

What laws govern the questions that arise and who is responsible for the legal procedure? Will war crimes in Ukraine be handled in any different ways than war crimes in other parts of the world? To what extent will the International Criminal Court be involved, and to what extent national courts? Will there be a special tribunal for Ukraine as there have been for, e.g., former Yugoslavia and Rwanda? Could Russia be sentenced to pay compensation for damage in Ukraine?

2 International law on war crimes

International criminal law is the law that applies in states regarding crimes with an international character of some kind, including laws on jurisdiction (competence for the courts of a state) and the right to prosecute, and also on cooperation between states in criminal matters, such as investigations, extradition and execution.

International criminal law is designed to prohibit certain categories of conduct

commonly viewed as serious atrocities, and to make perpetrators of such conduct criminally account-able for what they did. The core crimes under international law are genocide, war crimes, crimes against humanity and crime of aggression.

International criminal law demands of states that some crimes can be penalized on a national level.

There is a principle for jurisdiction and extradition saying that states must prevent immunity for war criminals by either trying them for the crime or extraditing them to a country which will.

3 The International Criminal Court (ICC)

The establishment of ad hoc tribunals, for example in ex-Yugoslavia and Rwanda in the beginning of the 1990's, eventually led to the setting up of a permanent court for international crimes, the International Criminal Court (ICC). The ICC was established by the Rome Statute in 1998, which came into force in 2002. A little over 120 States are party to the statute and thereby bound by it and by the jurisdiction of the court.

The ICC is competent to rule on four core international crimes, no other. The ones that are covered by the Rome Statute and the jurisdiction of the court are genocide, crimes against humanity, war crimes and the crime of aggression.

The court has jurisdiction over crimes only if they are committed in the territory of a state party, or if they are committed by a national of a state party. An exception to this rule is that the ICC may also have jurisdiction over crimes if its jurisdiction is authorized by the United Nations Security Council.

The ICC has so called complementary jurisdiction, meaning that it can only investigate and prosecute the four core international crimes in situations where states are "unable" or "unwilling" to do so themselves. So, the jurisdiction of the ICC is secondary to jurisdictions of domestic courts.

China, Israel and the United States were against the Rome Statute and the establishment of the ICC. Also, Russia, India and Saudi Arabia were negative, and so were Iraq, Libya, Qatar and Yemen. Among states which are not party to the Rome Statute, and therefore not bound by the jurisdiction of the court, are both Russia and Ukraine.

The ICC can prosecute individuals but not states or organizations. The ICC may begin an investigation before issuing a warrant if the crimes were referred by the UN Security Council or if a state party requests an investigation.

The limitations of the jurisdiction of the ICC have the effect that many serious crimes cannot be prosecuted internationally. This means that a state is for example free to murder its citizens or to put them in jail forever on any grounds, e.g. because they do not support the dictatorship of the country or because they expressed criticism on parts of the politics of the state.

As Russia is not bound by the Rome Statute, Russian leaders or militaries cannot be tried before the ICC for what they have done in Ukraine even if it was a war crime or a crime against humanity. The possibility that the Security Council of the UN will grant

competence to the ICC will not apply to Russia, as it is a permanent member of the Security Council and can therefore veto all possible attempts by the council to prosecute Russians.

In theory it is of course possible, though, that Russia will eventually have a new Government which will not protect its former leaders. So, in theory Vladimir Putin and others could later be tried by the ICC.

4 To what extent do national courts have jurisdiction over war crimes?

As I said the jurisdiction of domestic courts has priority over the jurisdiction of the Inter-national Criminal Court. So, if a domestic court takes up a case, the International Court cannot.

But as I also said, when concerns Russia and Ukraine the ICC is not competent at all. Neither of the two countries is party to the Rome Statute.

To what extent national courts have jurisdiction over crimes differs a lot between countries. For most crimes most states have jurisdiction only if the crime is committed within that state or by a citizen of it. But for certain very serious crimes there is normally so-called universal jurisdiction, which means national courts can deal with them no matter where they happened or who committed them. This is true for example for crimes covered by the Rome Statute. And when genocide concerns it is even an obligation for national courts to take up a case where it has jurisdiction.

It is presumed that the states parties will also make the crimes of the Rome Statute crimes nationally, but it is not formally required.

For somebody to be prosecuted in another state than his own for war crimes he must have a connection to that state. Each country decides for itself what connection is needed. The person would at least need to be present in that state at the time of the prosecution, but sometimes that is all that is needed.

In practice international crimes have so far been prosecuted most frequently in German national courts and to some extent in Swedish.

Police and prosecutors of a country can investigate war crimes in other countries even if there is no suspect and even if it will not be possible to prosecute anyone. This has been done for Syria, Iran and Myanmar, for example. And such action can be very valuable where there are victims or witnesses in the country. The investigation can be needed and perhaps used in a country where a perpetrator is present, or before a special tribunal. It was a learning experience from the tribunals for ex-Yugoslavia and Rwanda that it would have been of great value if one had been able to secure information from victims and witnesses fresh, and not many years later when it is time for trial.

In Europe there is a well-developed cooperation in investigations into international crimes, including war crimes. This works well with some countries outside of Europe also, but in some parts of the world there is no such cooperation at all.

5 What is a war crime?

War crimes are acts which are prohibited in war according to international law. These are some examples mentioned in the Rome Statute for the International Criminal Court (ICC):

- Intentionally directing attacks against the civilian population.
- Intentionally directing attacks against civilian objects, that is, non-military objectives.
- Attacking or bombarding, by whatever means, towns, villages, dwellings or buildings which are undefended and which are not military objectives.
- Killing or wounding a combatant who has surrendered.
- Destroying or seizing the enemy's property, unless such destruction or seizure be imperatively demanded by the necessities of war.
- Intentionally using starvation of civilians as a method of warfare by depriving them of objects indispensable to their survival.

Beside war crimes, also the so called “crime of aggression” is prohibited in international law. This is “the planning, preparation, initiation or execution, by a person in a position effectively to exercise control over or to direct the political or military action of a State, of an act of aggression which, by its character, gravity and scale, constitutes a manifest violation of the Charter of the United Nations”.

So, the crime of aggression is a crime for which only the political and military leaders of a state can be held responsible. In that respect it is different than other crimes of the Rome Statute.

Without saying too much, it is quite possible that there have been vast and serious war crimes committed by Russia and Russians in Ukraine. It is also quite possible that Russia has committed a crime of aggression against its neighbor.

6 How can civil law be used against war crimes?

The most important way for civil law to play a role when war crimes is concerned would be through compensation for damages. However, a state can in principle not be put to trial for compensation. The reason is the international law principle of immunity for states and its leaders.

One could maybe have expected that a conviction for war crimes in a criminal procedure would be accompanied by a possibility to declare the perpetrator responsible for the damage caused, and therefore guilty to pay compensation. But the Rome Statute does not include anything about compensation for damages, nor does any other international law.

Also, one could maybe have expected that there would be no immunity for states or its leaders when concerns the most serious crimes. But the immunity system does not concern itself with the seriousness of the crime, it simply protects states and its leaders from being tried by the courts of other states. It is a matter of state independence.

When it comes to human rights, it is possible that some very important such rights – for example the protection against torture – will be found superior to immunity, so that a state can be found guilty of trespassing a person’s human rights. So far, such a principle has not, however, been established by an international court. But the European Court of

Human Rights has come close. And there could be said to be a movement in practice towards, eventually, such a change in superiority.

But immunity is only for states and its leaders. So, if a military officer, for example, commits a war crime in Ukraine and causes damage for which he is liable according to the law of Ukraine, then it is in principle possible to sentence the person to pay compensation for the damage caused. This, however, is probably not a very important possibility in practice.

7 So what will happen now?

The ICC can aid Ukrainian courts and prosecutors in investigating possible war crimes by Russia in Ukraine. Such aid can be given if Ukraine asks for it, and it has done so. Therefore, the ICC has already been involved in such investigations.

We can count on some European countries investigating and if possible prosecuting war crimes by Russia in Ukraine. In Sweden, as in some other countries, there are specialized police and prosecutor departments for war crimes.

Will there be a special international tribunal established for war crimes in Ukraine? There have been some efforts in that direction, but I have not heard that such a tribunal is actually on the way. It could be set up by the Security Council of the UN, but this will in practice not be done because of the Russian veto. But it could also be set up by the UN General Assembly through a majority decision. That means Russia could not prevent it through its veto power. For a special tribunal to be able to try and sentence Russians, however, they would have to be handed over by Russia to the tribunal.

8 Summary and conclusions

1. The International Criminal Court will not be dealing with possible war crimes by Russia in Ukraine.
2. It would be possible to establish a special international tribunal for war crimes in Ukraine, as was the case for Rwanda and former Yugoslavia. But it does not seem likely that such a tribunal will be set up. The question is however not yet settled.
3. Domestic courts in Europe and other states will in principle be competent to deal with war crimes in Ukraine. And at least a few of them have made preparations for such action, and are cooperating. However, for somebody from Russia to be prosecuted in another state he must have some connection to that state. Each country decides for itself what connection is needed. Sometimes it is enough that the person visits the country.
4. It is quite possible that there will be evidence to prove vast and serious war crimes and crimes of aggression by Russia in Ukraine.
5. Russia cannot be sentenced to pay compensation for damage because of war crimes or crimes of aggression in Ukraine.

Söndagsbetraktelse nr 389 (221113)

Boken Tills alla dör av Diamant Salihu är skakande läsning. Den kom 2021 och jag har äntligen läst den. Boken behandlar det svåraste samhällsproblem som vi har haft i Sverige i modern tid: gängbrottsligheten och de blodiga uppgörelserna. Mer specifikt handlar den om det krig mellan två rivaliserande grupper i Rinkeby som började 2015.

Jag har alltid föreställt mig att lösningen på förortskriminaliteten är effektiv inlåsning på kort sikt, ambitiöst och skickligt integrationsarbete på längre. Tyvärr skänker boken insikten att det inte räcker.

För när kriget har börjat finns det bara två vägar framåt: hämnd eller försoning. För att ett gäng killar i åldrarna 15 – 25 ska välja försoning fordras i praktiken det omöjliga. Så det blir hämnd. Och så fortsätter det. Kanske inte tills alla dör, men inte långt därifrån.

Boken skänker också insikten att det är närmast självklart att man inte talar med polisen om det man vet. Och inte vittnar i domstol. Det stoppas av riskerna och lojaliteterna.

En tredje sak som man tyvärr måste notera är att det minsann inte alltid räcker att se till att ett barn är tryggt och har det bra på alla sätt före 15-årsåldern. Nästan vilken ung kille som helst verkar kunna dras in i en farlig gängkonflikt.

Och en fjärde: Lojalitetsbanden inom gängen är för de flesta långt mycket starkare än banden till familjen.

Så vad ska vi göra? Det blir mycket svårt, men vi måste få till detta:

1. Envist och skickligt polisarbete, effektiv inlåsning.
2. Ambitiöst och sakkunnigt integrationsarbete.
3. Breda, djupa och energiska försoningsförsök.

Innan alla dör.

Söndagsbetraktelse nr 390 (221120)

I dag börjar VM i fotboll. För mig har det varit toppen av alla idrottsevenemang ända sedan VM i Sverige 1958. Då följde jag matcherna intensivt, de flesta på radio men några på tv. Vi hade ingen tv hemma, men Kisa El-byrå hade en i skyltfönstret och hotellet en i stora salen där folk stod packade. Svårt att nå upp och se för en 8-åring bland alla breda ryggar, men härligt ändå.

När VM spelas i Qatar omges turneringen helt naturligt av diskussioner om migrantarbetarnas villkor, bristande mänskliga rättigheter och korrupcion när världsländet utsågs för tolv år sedan. Den dåvarande franske presidenten Sarkozy spelade uppenbarligen en roll. Han höll på Paris Saint Germain, som strax efter avgörandet 2010 fick kapitalstarka ägare från Qatar. Bland de mest inflytelserika i FIFA på den tiden var Michel Platini, och med honom talade Sarkozy en del innan valet skedde.

Men om vi nu ändå ska hålla oss till själva fotbollen så håller jag lite extra på sex av de 32 lagen. Det är Danmark, Costa Rica och Ghana – för att det är tre av mina favoritländer. Och det är England (för att Premier League är intressantast och bäst), Brasilien (för att Brasilien är Brasilien och långsiktigt bäst) och Argentina (för att det

vore väldigt kul om Lionel Messi blev världsmästare innan han slutar).

Att Sverige inte är med är på sätt och vis skönt. Då slipper man bita på naglarna och kan koncentrera sig på fotbollen. Och länder som Italien, Nigeria och Kina är inte heller med.

För att göra turneringen extra kul tar jag reda på en del om lagen och spelarna som automatiskt ökar intresset. Om bakgrunder, personligheter, konflikter, engagemang, åsikter och komplikationer. Där har SVT hjälpt till med fina reportage från bl.a. Argentina, Kanada, Frankrike och Senegal.

Men om man inte är intresserad av fotboll då, kan man då ändå ha hyggligt utbyte av VM?

Tyvärr, jag tror inte det. Det är för oss nördar.

Extrabetraktelse om den senaste utvecklingen i mitt mål mot staten (221123)

I mitt mål mot staten om de fel som jag menar att åklagaren begick när jag anhölls och häktades i mars 2021 har det hänt en sak som är tillfredsställande. Målet har nu legat i nästan ett år i Svea hovrätt, och en av frågorna har varit om vi måste ha huvudförhandling (= infinna oss och argumentera muntligt) eller om målet kan avgöras på handlingarna (= ledamöterna får målet föredraget för sig och läser parternas inlagor).

Jag har hela tiden hävdats att målet kan avgöras på handlingarna, eftersom det i huvudsak handlar om principfrågor och eftersom bevisningen redan har presenterats (i tingsrätten). Justitiekanslern har haft motsatt uppfattning och menat att det måste bli huvudförhandling även i hovrätten. Men i måndags fick jag veta att JK har ändrat sig och anser att målet kan avgöras på handlingarna.

Bra tycker jag förstås. Framför allt därför att målet nu tydligare kan koncentreras på det som är det viktiga: Hur ska/får polis och åklagare agera i en brottsutredning där man vill frihetsberöva den misstänkte?

Detta är de fyra principfrågor som målet handlar om:

1. **Anmälares trovärdighet** Vilken utredning med inriktning på anmälares trovärdighet måste åklagaren göra före ett beslut att anhålla den som har anmälts? (Åklagarmyndigheten uppställer enligt sin hemsida kravet att "trovärdigheten i anmälares berättelse måste kontrolleras". Kan då polis och åklagare avstå från att kolla t.ex. om anmälares tidigare har gjort liknande anmälningar, och hur anmälares agerat i de fallen?)
2. **Vilseledande** Får förhållningsledaren medvetet eller omedvetet vilseleda den misstänkte angående innehållet i utredningen, och får åklagaren använda sig till den misstänktes nackdel av svar som han lämnat på grund av ett sådant vilseledande?
3. **Undanhållande** Är åklagaren skyldig att ge domstolen en i huvudsak objektiv bild av utredningen vid sin presentation under häktningförhandlingen och bl.a. inte undanhålla omständigheter som avgjort talar till den misstänktes förmån? Vad gäller om åklagaren

säger att hon inte undanhöll något, medan den misstänkte hävdar motsatsen och domaren inte minns?

4. *Vad innebär "på sannolika skäl misstänkt", räcker 50/50?* Vad fordras i fråga om bevisning och ursprungssannolikhet för att kravet på sannolika skäl för anhållande och häktning ska vara uppfyllt? Räcker det med bevisövertikt (dvs. mer än 50 % sannolikt), eller fordras det mer än så? Hur fastställer man bevisvärdet i tveksamma fall?

Alla frågorna har stor betydelse i brottsutredningar, så det är nog inte otroligt att målet till sist hamnar i Högsta domstolen.

Söndagsbetraktelse nr 391 (221127)

Så här ser det ut i köket hos mig sedan ett halvår. Det nya kylskåpet till höger, den gamla frysen till vänster.

Häromdagen hade jag besök av en person i generationen efter mig som sa: "Men varför bytte du inte ut frysen också?" Jag sa att den alltid har fungerat bra och gör så även nu. Svaret blev ett snett leende.

Två frågor uppkommer: 1. Får det se ut så här i köket hos den som i och för sig har råd att byta även det andra skåpet, så att helheten blir snyggare? 2. Om vi ser olika på den saken, är det i så fall på grund av en generationsklyfta, en könsklyfta eller en

personlighetsklyfta?

På den första frågan svarar jag ja, fast kanske med viss tvekan. Frysen pajar förmodligen också inom 3–4 år och då hade det på sätt och vis varit rationellt att byta redan nu. Då hade jag ju också sluppit att det ser småtöntigt ut i köket. Men för mig överväger det att jag sparar pengar, resurser och miljö. Om jag tycker att jag i och för sig har råd att lägga kanske 3 000 kr för extrakostnaden att byta nu, då bör jag använda dom pengarna till annat. T.ex. ge till organisationer som hjälper människor i Ukraina eller Somalia.

På den andra frågan svarar jag ”i hög grad en generationsklyfta”. Visserligen kanske lika mycket en könsklyfta eller en personlighetsklyfta, men den är i så fall inte så intressant. Det som är intressant är generationsklyftan. Jag tror att personer i generationen 25–45 år är mer benägna att byta även frysen än vi i generationen 60–80 år. Och det trots att vi har i genomsnitt betydligt bättre ekonomi än dom.

Varför? I första hand konsumtionssamhället förstås. Men i någon mån också konsensusamhället, känslighet, ängslighet, förståelse och moral.

Och observera: Då har jag inte sagt att det nödvändigtvis är vår generation som har "rätt".

Söndagsbetraktelse nr 392 (221204)

I söndags deltog jag i en diskussion på Katedralakademien i Stockholm över ämnet ”Hur känns det att bli och vara gammal?”. Då blev jag tvungen att tänka efter. Hur känns det egentligen, om man ska vara helt ärlig?

Jag vet med mig att jag har en tendens att rationalisera, och att alltid komma fram till att ”allt egentligen är bra, inga problem”. Men jag lovade mig själv att inte göra så den här gången.

Jag är 72 och har varit pensionär i 5 år. Och jag bestämde mig direkt när jag pensionerades för att inte fortsätta jobba. Däremot skulle jag använda tiden så bra som möjligt.

Det viktigaste som händer när man blir gammal är nog att man förr eller senare förlorar mycket av det som är självklart i tillvaron: det fulla dagsschemat och allt som hör till. Det är skönt. Men det är också vilset. Jag måste erkänna att det för mig ibland har varit lite svårt. Man måste styra sin tillvaro så mycket mer själv. Den friheten är på sitt sätt underbar, men den är också förpliktande på ett sätt som faktiskt kan bli lite tungt. Jag studsar inte alltid upp lika lätt ur sängen om morgonen som jag gjorde förr.

Ibland har jag till och med vaknat med ett slags meningslöshetskänsla. Ett motstånd som jag aldrig har känt förut, ett slags vilshenhet.

I våras kom jag fram till att jag måste få bättre disciplin. Så jag bestämde mig för att ”jobba” åtta timmar om dagen, och att verkligen räkna min ”arbetstid” (se söndagsbetraktelse nr 352). Jag skulle läsa, tänka, skriva, och hjälpa, inte ägna mig för mycket åt nyheter, inte slöa, inte sova mer än nödvändigt.

Men att räkna tid blev för tråkigt och för stressande. Så det lade jag av med efter några månader.

Jag behövde göra något annat för att bli av med det där motståndet som kan komma på morgnarna. Jag kände att jag behövde peppa mig.

Efter några försök kom jag fram till att det bästa sättet var att göra två listor, en med mina främsta *glädjeämnen*, och en med mina *drivkrafter*. De där listorna tar jag fram vid behov. Och hittills har det faktiskt alltid hjälpt.

Vi är alla olika. Men om jag ska utgå från mig själv och vara förmäten nog att ge ett råd om hur man kan ge sig själv en kick framåt-uppåt i måendet, så är det just detta:

Tänk efter vilka som är dina sanna glädjeämnen i livet. Och dina verkliga drivkrafter. Kanske bör du ändra på någon av drivkrafterna? Var helt ärlig mot dig själv.

Jag inbillar mig att det här ibland kan hjälpa även den som inte är gammal.

Söndagsbetraktelse nr 393 (221211)

(Om inget särskilt uppstår planerar jag så här: 11.12 Kisatexten eller moralproblemet, jfr nr 381 o 270, 18.12 VM i fotboll eller slutskriften, 25.12 Palmeboken eller julen, 1.1 Rättsåret; 1.1 ska jag dessutom lägga ut en Quickbetraktelse)

När jag skriver det här har jag för andra kvällen i rad kommit hem från en fantastisk jazzkonsert i Uppsala. I går var det Claire Martin med Martin Sjöstedts trio på Katalins jazzbar, i kväll Amanda Ginsburg och Andy Fite med Magnus Peterson på Reginateaterns jazzklubb. Båda fyllde mig med den där underbara känslan som man ibland kan berusas av på konserter. Att bli hög av musik, det är sällsynt för min del men härligt när det sker.

Kontrasten blev skarp när jag väl hemkommen satte mig och läste en artikel av filosofen Anders Hansson i tidningen Sans. Han illustrerade sin fråga ”om tankeexperiment och ryggmärksbedömningar kan förbättra oss” med ett tänkt exempel som jag har sett minst tio gånger tidigare men bara ryst åt för att det är så omöjligt:

”En spårvagn är på väg att döda fem människor. Du står vid en växel och kan styra in spårvagnen på ett annat spår. Men där finns en annan person som då kommer att dö i stället. Är det moraliskt rätt av dig att kasta om växeln och rädda fem liv – men låta den ensamma personen dö?”

Det finns inget rimligt svar, för vilket man än väljer känns det moraliskt fel på ett sätt som är hopplöst att försvara. Man värjer sig på olika sätt: ”tur att jag aldrig kommer att ställas inför det”, ”så där kan det aldrig bli i verkligheten”, ”jag gör inget och hoppas att det löser sig på något annat sätt”, ”hellre tar jag mitt eget liv” eller ”båda är fel”.

Men i filmen *Sophie's choice* från 1982 ställdes Sophie (spelad av Meryl Streep) under andra världskriget inför ett liknande omöjligt val, ett val som mycket väl kunde vara verklighet under Förintelsen. Hon måste bestämma vilket av sina två barn, en pojke eller en flicka, som hon skulle rädda från att dö. Hon fick välja mellan pojken och flickan, det andra barnet skulle dö i gaskammaren. Om hon vägrade välja skulle båda

barnen dödas.

Man vill inte välja för att det är så hemskt. Men antag att man faktiskt måste, t.ex. därför att vägran att välja också innebär ett val.

Med mycket vända väljer jag då – om jag är Sophie – att låta slumpen avgöra vilket av barnen som ska räddas. Och jag väljer – trots att det är juridiskt fel – att rädda de fem på bekostnad av den ensamme. Men jag ryser när jag skriver det. Och tills vidare värjer jag mig för exempel som kan göras ännu svårare.

Att tvinga sig att göra ett sådant val kan vara god träning inför val av moraliskt slag som man faktiskt gör varje dag, fast oftast utan att tänka på det.

Jag beklagar denna abrupta färd från det mest underbara till det hemskaste av allt. Gudskelov kan man välja jazzkonserten.

Men man kan också välja att göra det som utan tvekan är moraliskt rätt. Som att ge en slant till något gott ändamål om man har råd. Och att engagera sig för att omvärlden ska sätta regimerna i Iran och Afghanistan under mycket hårdare tryck än som sker i dag.

Söndagsbetraktelse nr 394 (221218)

Det här är Taxelina. Jag fick just hem henne i fredags. 6 000 kr kostade hon, så jag har lite dåligt samvete för att jag unnade mig den lyxen när andra kunde ha behövt pengarna så mycket bättre (jfr förra veckans betraktelse om moraliska problem).

Jag minns inte om jag har skrivit om det förut, om hur mycket man kan unna sig själv när så många har det så svårt. Det måste jag väl ha gjort (skrivit), för jag tänker på dilemmat ganska ofta. Och mina funderingar brukar alltid sluta i att jag får kompromissa, unna mig en del som jag verkligen vill ha/göra men inte för mycket.

Så den frågan är jag ganska klar med. Då är det svårare med konsten och problemet (förlåt: utmaningen) att man inte förstår vad man ser. Jag har visserligen hört tusen gånger att man INTE SKA förstå, utan bara ta in, låta sig fångas, svepas in. Och det lyckas jag med ibland. Men ganska ofta kan jag känna mig helt säker på att det faktiskt finns någon mening med ett konstverk och att jag skulle må bra av att förstå. Filmen Grand Budapest Hotel är ett exempel. Jag tycker mig VETA att det finns en gömd mening där för mig att upptäcka. Men jag har sett den tre gånger och inte begripit ett dyft, förutom att den är jätkligt snygg och ganska rolig.

Taxelina då? Ska man förstå henne? Hur i så fall? Ja, för min del har jag bestämt mig (eftersom det nu är jag som bestämmer över henne) för att hon är tre barn som går upp för en trappa, tre barn som snart har kommit upp på toppen och är på gott humör. Den nedersta är möjligen på väg att hoppa förbi dom andra i sista stund. Där finns en viss spänning, och åtminstone jag undrar hur ska det gå.

Det gör jag när det gäller söndagens match också. Undrar hur det ska gå alltså. Jag håller på Argentina, och inte bara för att det rimmar på Taxelina.

PS Jag frågade konstnären, Kerstin Ljunghall, vad Taxelina föreställer. Hon svarade på sitt sätt, ett bra sätt. Mer vill jag inte säga.

Extrabetraktelse (221221)

5 Slutskrift 221221

Jag skrev häromdagen (Söndagsbetraktelse nr 392) att jag ibland använder mig av två listor när jag behöver göra något för att bli av med det motstånd inför dagen som ibland kan komma på morgnarna. Och faktum är att mitt mål mot staten nu har smugit sin in på båda dessa listor.

Det är lite märkligt hur något som var jobbigt som sjutton (att jag blev häktad i mars 2021 misstänkt för våldtäkt) kan utveckla sig till inte bara en drivkraft utan faktiskt också ett glädjeämne. Det känns numera otroligt inspirerande att använda min egen erfarenhet av ett haltande rättsväsende för att försöka få till en rejäl förbättring.

Här bifogar jag den s.k. slutskrift till Svea hovrätt som jag har skickat in i dag onsdag (se länken högst upp). Någon kanske kan vara intresserad.

Hovrättens prövning dröjer nog ytterligare någon tid. Jag hoppas det slås fast där att åklagaren brast rejält i sina skyldigheter när det gäller objektivitet och noggrannhet. Och att det klarläggs att polis och åklagare måste skärpa sig ordentligt för att inte objektiviteten och rättssäkerheten ofta ska vara en chimär.

I hemlighet kan jag tycka att det vore bäst om jag förlorade målet i hovrätten. För detta mål innehåller så pass intressanta principfrågor att det bör vara Högsta domstolen som slår fast vad som ska gälla.

Söndagsbetraktelse nr 395 (221225)

[Bild på min tomte.]

Det här är Tomten. Jag fick honom till julen 1953, och sedan dess blickar han ut från fönstret där hemma när det är jul. Så länge mamma skötte om honom fick han nytt fräscht skägg varje år, och nystruken rock. Men sedan jag fick vårdnaden om honom får han stå ut med det gamla. Den bomull som är hans skägg är nog 40 år gammal vid det här laget.

Även om jag har misskött Tomten genom åren har jag alltid gillat honom på ett speciellt sätt. Han ser på mig så där lite uppfordrande, snällt men ändå ganska bestämt. Som om han ville säga att ”du gör väl som du ska nu”. Den som säger att tomten inte finns vet inte att vissa tomtrar finns i allra högsta grad. Min gör det.

Julafton blev härlig i år. Barn och barnbarn här hemma, hyggligt julbord även om potatisen hade behövt koka i 5 minuter till och Jansson hann bli ljummen. Fina julklappar fick jag, bl.a. tre bra böcker, en tröja och en otroligt fin inramad bild på småflickorna. Det skulle vara julafton lite oftare.

Nästa år får jag sannolikt mindre sällskap på själva julafton. I så fall funderar jag på att bjuda hit ett antal trevliga personer i ungefär min ålder som annars kanske skulle vara ensamma den dagen. Det är ju ganska roligt att ha sällskap på julafton, och det är

påtagligt trevligt att få nya vänner.

Julafton 2023. Då fyller Tomten 70 år. Han ska få nytt skägg då.

2023

Söndagsbetraktelse nr 396 (230101)

Enligt traditionen ägnar jag den sista betraktelsen för 2022 (publicerad nyårsdagen 2023) åt mitt eget område, det rättsliga. Vad hände under ”Rättsåret 2022”?

Från omvärlden minns vi bl.a. det pågående rättsliga efterspelet till kravallerna i Washington den 6 januari 2021 efter Trumps valförlust, den fortfarande pågående rättsprocessen i England mot Julian Assange med anledning av USA:s begäran om utlämning, de rättsvidriga domarna mot unga människor som vågat protestera mot förtrycket i Iran och de tusentals grova folkrättsbrott som Ryssland har gjort sig skyldigt till i sitt angreppskrig mot Ukraina. De tre senare fallen aktualiserar mycket viktiga frågor om det internationella rättssystemet.

Så här ser min lista (något vinklad kanske ...) över 20 intressanta saker på rättsområdet i Sverige ut. Som vanligt gör jag en enkel egen kommentar i slutet av varje punkt.

1. I år tog **pandemin** med Covid-19 äntligen slut (om man nu vågar uttrycka sig så). Förra året fick vi en pandemilag och olika sorters restriktioner samt Coronakommissionens rapport med skarp kritik mot regeringen och flera myndigheter. I år handlade det rättsliga efterspelet i Sverige mestadels om återkrav från företag av utbetalda pandemibidrag. – Vi kan konstatera att det inom det rättsliga området blev ganska begränsade effekter av pandemin. Det känns skönt.
2. Regeringen beslöt att ge ersättning med en miljon kronor var åt de båda **bröderna i Arvika**. De hade pekats ut som skyldiga till fyraårige Kevins död 1998 och Arvika kommun vägrade dem ersättning. – Jag anser att regeringen gjorde rätt i det uppkomna läget, även om mycket talar för att en av bröderna faktiskt orsakade Kevins död. SVT-dokumentären frikändes visserligen av Granskningsnämnden för radio och tv men är allvarligt osaklig.
3. **Förorts- och gängkriminaliteten** fortsätter att plåga oss, och i år slås ett förfärande rekord i antalet skjutna och dödade i gängkriegen. – Sedan jag läst Diamant Salihus bok Tills alla dör är jag mer pessimistisk än tidigare. Det fordras nog någon form av försoningsprocess om hämndaktionerna ska kunna fås att upphöra.
4. Sedan den 1 juli gäller en ny lag om s.k. **kronvittnen**. Det innebär att brottsmisstänkta kan få mildare straff om de ger information som har väsentlig betydelse i en annan brottsutredning. Syftet är främst att få fler att våga vittna, särskilt i gängmiljöer. Lagen drevs igenom trots allvarlig kritik från Lagrådet. – Jag tror inte att förslaget kommer att få några effekter att tala om, men har viss förståelse för att lagstiftaren vill pröva även denna väg för att komma åt ett mycket svårt samhällsproblem.
5. Tre år efter publiceringen dömde även hovrätten **Cissi Wallin Blomberg** för förtal

av **Fredrik Virtanen** med anledning av att hon skrev och sa att han hade våldtagit henne 2006. Men tingsrätten friade henne i ett annat mål för att hon skrev detsamma i sin bok Allt som var mitt. – Enligt min mening är det tingsrätten (= juryn där) som har dömt rätt, under förutsättning att Cissi Wallin ansågs ha visat skälig grund för att det var fråga om en våldtäkt. En kvinna som sanningsenligt berättar att hon har blivit våldtagen bör inte dömas för förtal. Hoppas Högsta domstolen tar upp det mål där Cissi Wallin fälldes.

6. Högsta domstolen beslutade att den turkiske journalisten **Bülent Kenes** inte får utlämnas till Turkiet. – Ett mycket välkommet avgörande, inte minst för den politiska signal det sänder till Turkiet och Nato.

7. Ny justitieminister efter valet blev **Gunnar Strömmer**. – Han startade Centrum för rättvisa och visade sig redan då vara en skicklig jurist och en mycket klok och bra person. Även om jag inte röstade på hans parti – eller ens något av regeringspartierna – önskar jag honom all lycka i det nya jobbet.

8. Min dotter **Karin Lambertz** börjar den 9 januari som rådman vid Uppsala tingsrätt. – Hennes pappa är allt lite stolt.

9. **Palmeutredningen** lades ner den 10 juni 2020, men debatten om mordet och mordutredningen tystnar inte. Under året kom bl.a. Hans-Gunnar Axbergers bok Statsministermordet med mycket skarp kritik mot nedläggningsbeslutet. – Själv tror jag att Krister Petersson gjorde rätt. Men jag är inte säker, och det saknas en kvalificerad och seriös genomgång av all bevisning av betydelse mot de olika misstänkta, utan några gissningar eller spekulationer. Kanske borde det skrivas en bok med en sådan genomgång.

10. Svenskarna **Dawit Isaak, Gui Minhai och Ahmadreza Djalali** sitter fortfarande i fängelse i Eritrea, Kina respektive Iran. – Detta är enormt upprörande, liksom förstås många fall som rör andra än svenskar. Kraven från de demokratiska staterna på frihet för journalister och andra sanningssägare måste höras starkare.

11. **Pensionsreglerna** ändrades under året så att alla från och med den 1 januari 2023 har rätt att kvarstå i sin anställning till dess att de fyller 69 år. – De äldre blir yngre och fler blir dyrare. En sådan ändring är därför utan tvivel motiverad.

12. Förra året fick **Cementa** rätt genom en tillfällig lag att fortsätta kalkbrytningen på Gotland i avvaktan på ny tillståndsprövning. Det skedde trots att Lagrådet avstyrkte lagförslaget och menade att det stred mot grundlagen. I den nya prövningen har nu mark- och miljödomstolen gett Cementa förnyat tillstånd i fyra år. – Detta visar att det ibland kan vara rätt av regeringen – trots att det för en jurist kolliderar med förnuftet – att driva igenom en lag som sannolikt strider mot grundlagen. Det borde kanske i sin tur föranleda någon åtgärd av lagstiftaren.

13. Målet mot **Birgitte Bonnesen** har avslutats och vi väntar på tingsrättens dom. – Jag tror att hon kommer att frikännas från ansvar för grovt svindleri och att domen blir betydligt mildare än fängelse i två år som åklagaren har yrkat. Men min tro är å andra sidan inte mycket mer än en mediekonsuments gissning. (Jfr min söndagsbetraktelse 345 och min extrabetraktelse den 4 oktober.)

14. I år har det utnämnts **fyra nya justitieråd** i Högsta domstolen: Jonas Malmberg

(ordf. i Arbetsdomstolen), Christine Lager (hovrättslagman), Anders Perklev (hovrättspresident) och Margareta Brattström (professor). – Jag vågar säga att dessa fyra är en garanti för kvaliteten i dömandet i landets högsta instans. Och förvånande vore det väl annars.

15. Det har varit mycket publicitet under året kring de påståenden som framförts om att **socialtjänsten kidnappar barn**. Och det tilläggs alltid att påståendena är ”falska”. – Man bör ha klart för sig att ”kidnappningarna” nog nästan alltid handlar om barn i familjer från andra länder som omhändertas enligt t.ex. LVU och att det säkert ofta för de föräldrar som drabbas upplevs som näst intill en kidnappning. Det är naturligtvis inte rätt ord, men ordet ”falska” är knappast heller rätt.

16. Alldeles i slutet av året fick justitieutskottets ordförande, sverigedemokraten **Richard Jomshof**, hård kritik när han kritiserade friande domar kopplade till de s.k. påskupploppen. – För min del tycker jag visserligen att domarna efter upploppen för det mesta har varit för stränga. Men jag tycker också att även en högt uppsatt politiker bör ha rätt att uttrycka upprördhet över en dom så länge han inte lägger sig i själva dömandet. Frågan var gränsen bör gå är inte helt lätt att dra.

17. **Mitt mål mot staten** om fel av åklagaren när jag anhölls och häktades efter en påhittad våldtäkt för två år sedan har legat i Svea hovrätt hela 2022. – Målet innehåller fyra viktiga principfrågor som nu kan bli avgjorda av hovrätten och kanske så småningom Högsta domstolen. (Se min ”Extrabetraktelse med slutskrift” den 21 december.)

18. Läkaren **Staffan Bergström** framtogs sin läkarlegitimation av HSAN för att han hjälpte den ALS-sjuka Per Maritz att dö. – Enligt min mening är det ovärdigt att vi i Sverige inte ger obotligt sjuka människor med svåra smärtor en rätt till en värdig död när de själva väljer det utan att tveka.

19. **Theodor Engström** dömdes till rättspsykiatrisk vård för bl.a. mordet på Ing-Mari Wieselgren och **Fabian Cederholm** till livstids fängelse för de två morderna på Latinskolan i Malmö. – Amatören i mig (som ibland har rätt) försöker övertyga mig om att påföljderna borde ha varit tvärtom.

20. Liksom förra året **uteslöts fyra advokater** ur Sveriges Advokatsamfund. – Enligt samfundets hemsida utesluts i genomsnitt en advokat per år, varför det rör sig om en alarmerande ökning under de två senaste åren. Vad beror den på?

Gott Nytt Rättsår 2023!

Nyårsbetraktelse om Quickärendet 2022–23 (230101, nr 15)

1. Inledning

Jag skriver betraktelser om Quickärendet en gång i halvåret sedan nyåret 2015–16, så detta är den femtonde. De tidigare 14 finns samlade i ett dokument som jag länkar till på hemsidan. En innehållsförteckning till det dokumentet finns sist i denna betraktelse.

I den här nyårstexten noterar jag bl.a. en bok och en tv-serie som har kommit ut sedan sist. Jag ställer några frågor bl.a. om journalistiken och om Bergwalls tystnad. Och jag noterar att det fortfarande inte är någon som har kommit med vägande invändningar mot

de beräkningar som jag har gjort av sannolikheten för Quicks skuld. Till sist försöker jag förklara varför det mitt i all bedrövelse som omger Quickärendet finns anledning att känna viss tillfredsställelse.

2. Dokumentären om Appojauremorden

I oktober och november sände SVT en dokumentär om mordet i Appojaure. Som väntat var den vinklad på det vanliga sättet, och jag blev egentligen inte vare sig upprörd eller förvånad. Men så bestämde jag mig ändå för att anmäla den till Granskningsnämnden för radio och tv på en ”säker punkt”, nämligen för det tvärsäkra påstående som gjordes att ”medhjälparen” (Jonny Farebrink) hade alibi. Detta påstående är klart osakligt och borde rimligen strida mot det krav på saklighet som SVT är skyldig att tillgodose.

På denna punkt sa kriminalteknikern Jan Olsson att ”medhjälparen hade alibi för den här tiden”. Speakerrösten sa härefter: ”I september 1995 kontaktas polisen av den så kallade medhjälparens före detta fru. En journal från Södersjukhuset i Stockholm visar att han kan placeras där vid tidpunkten för mordet. Av journalanteckningarna framgår att hans före detta fru kvällen den 13 juli 1984 hade kommit till akutmottagningen i sällskap med sin pojkvän. Medhjälparen har alibi och Thomas Quicks historia spricker.”

I verkligheten förhåller det sig så här:

Mordet begicks den 12 juli 1984 och enligt vad Thomas Quick berättade för domstolen hade Jonny Farebrink befunnit sig på campingplatsen i Appojaure när mordet begicks. Han hade enligt Quick deltagit i planeringen av mordet, men Quick begick detta själv.

Farebrinks f.d. hustru hade förhörts flera gånger av polisen om vad hon visste om sin exmans göranden och låtanden. I flera förhör sa hon att de båda hade skilts den 30 juni, efter att han hade kommit ut från ett fängelsestraff, och att de sedan inte hade träffats igen förrän den 27 juli. Farebrinks övervakare sa i polisförhör att Farebrink hade bett honom ljuga för skyddskonsulenten för att Farebrink ”skulle kunna åka till Norrland”.

Efter flera förhör då hon inte nämnt något om besöket på Södersjukhuset tog Farebrinks f.d. hustru kontakt med polisen igen. Då ville hon berätta att Farebrink i själva verket hade varit med henne på Södersjukhuset den 13 juli.

Farebrinks f.d. hustru togs in på sjukhuset den 13 juli för ”snedtändning” (psykos) och sa sig i polisförhör sakna egna minnen av tillfället. Hennes journal visar att hon inkom till sjukhuset den 13 juli kl. 22.30 ”med pojkvän och två kamrater”. Av kamraterna är en död, den andre minns inget av händelsen. Numera är även Farebrink död, och huruvida det var han, den f.d. maken, som var ”pojkvännen” kan vi inte veta. När han tillfrågades av polisen efter den f.d. hustruns uppgift om besöket på sjukhuset sa han dock att han nu kunde minnas detta.

Det ska också noteras att det hade varit fullt möjligt att ta sig från Appojaure till Stockholm på det dygn som förlöpte mellan mordet och händelsen på sjukhuset.

Som alla kan se är detta långt ifrån Jan Olssons och speakerröstens konstaterande att ”medhjälparen har alibi”. Något alibi hade inte Farebrink. Anledningen till att förundersökningen mot honom lades ner var att det inte fanns tillräckliga bevis för att

han hade deltagit i mordet eller i förberedelserna för det. Enbart Quicks uppgifter räckte naturligtvis inte.

Vad som slutligen gjorde att jag bestämde mig för att anmäla dokumentären var ett samtal vid en middag en kväll då en pensionerad domare tog det påstådda alibit för ”medhjälparen” till intäkt för ett konstaterande att det inte finns någon anledning att ifrågasätta de frikännande domarna för Thomas Quick / Sture Bergwall. Bland annat detta visar att SVT:s dokumentärer har stort genomslag, och det är inte minst därför viktigt att de inte innehåller lögnaktiga påståenden.

Jag passade också på att upplysa nämnden om att det som framför allt var avgörande för tingsrätten när Thomas Quick 1996 fälldes för mordet vid Appojaure var 1. att han erkände gärningarna, 2. att hans uppgift om att han hade vistats i Jokkmokk strax före brottet fick anses tillförlitligen bekräftad genom vittnesuppgifter, 3. att ingenting hade framkommit som kunde ge stöd för ett antagande att hans uppgifter under förundersökningen skulle grunda sig på information utifrån, 4. att han långt före rekonstruktionen upprättade en detaljerad skiss över tältplatsen och vägen till denna samt då också lämnade uppgifter om tältets utseende, dess förankring i marken, hur förankringen hade lossats m.m., 5. att han under brottsutredningen spontant lämnade uppgifter om tillvägagångssättet vid gärningarna och makarna Stegehuis´ skador, varvid hans uppgifter stämde mycket väl med resultatet av obduktionen, 6. att han vid rekonstruktionen och huvudförhandlingen i allt väsentligt vidhöll sina tidigare uppgifter, 7. att han vid förhör och rekonstruktion kunde lämna uppgifter som i alla väsentliga delar stämde överens med de fynd och iakttagelser som gjordes vid brottsplatsundersökningen och som till stora delar var okända för allmänheten och 8. att ingenting hade framkommit som gav stöd för att erkännandet skulle vara falskt.

Jag ser fram emot nämndens avgörande med viss tillförsikt. Men sedan nämnden avslagit min anmälan mot dokumentären om det s.k. Kevinärendet – där vilseledandena och undanhållandena var betydligt värre – har jag förstått att kravet på saktlighet är mycket lågt ställt hos Granskningsnämnden.

3. Boken om Supersnuten

I det föregående avsnittet nämnde jag kriminalteknikern Jan Olsson. Han har i år kommit ut med en bok, *De kallar honom supersnuten; Jan Olsson, ett polisliv*, berättad för journalisten Peter H. Johansson, som har skrivit texten.

Jan Olsson deltog vid den rekonstruktion 1995 som föregick den fällande domen. I boken, liksom i dokumentären, säger han utan minsta tvekan att det inte var Quick som begick mordet.

Men varken i dokumentären eller i boken nämns den film i samma ämne som år 1996 sändes i TV4. (För den intresserade finns den här: <https://www.youtube.com/watch?v=RTBJDT9T8zs>.) Där uttalade sig Jan Olsson på rakt motsatt sätt och sa sig säker på att Quick var mördaren. Det var framför allt två detaljer vid rekonstruktionen som inte kunde förklaras på något annat sätt. Så sa han då. Och på samma sätt sa alla andra inblandade poliser, bl.a. de Gällivarepoliserna som deltog i utredningen. Och på samma sätt sa Olsson när han hördes som sakkunnigt vittne inför tingsrätten. Då var han ett av åklagarens starkaste vittnen och bidrog klart till att Quick fälldes.

Vad var det då som fick Olsson att ändra sig? Någon förklaring till det ger han inte, men han antyder att Quick inför den rekonstruktion då han ”gjorde allt rätt” fick instruktioner av förhørsledaren, Seppo Penttinen, om hur mordet hade gått till och hur han därför borde göra för att framstå som trovärdig.

Det var bara det (1) att Quick i polisförhör långt före rekonstruktionen hade berättat ungefär hur hans angrepp mot tältet hade gått till. Det var innan Seppo Penttinen kände till något alls om detta. Och dessutom (2) var Quicks beskrivning av hur mordet gick till så detaljerad och precis att det hade varit omöjligt för någon att ge tillräckliga instruktioner i förväg. Och (3) vilken polis skulle göra sig skyldig till ett så allvarligt tjänstefel? Möjligen någon genomkorrumpad sådan. Den som känner Seppo Penttinen vet att han inte hör till den kretsen.

Dessutom (4) visste Jan Olsson precis lika mycket om eventuella instruktioner till Quick när han berättade i 1996 års dokumentär och när han vittnade mot Quick i tingsrätten.

Jag tyckte det kunde vara intressant att gå igenom de delar av boken ”Supersnuten” som handlar om Appojauremorden och se vad Olsson för fram som enligt honom talar för att Quick var oskyldig. Jag noterade alla sådana saker och numrerade dem. Det blev dessa 10 punkter:

1. Förhørsledaren Seppo Penttinen och åklagaren Christer van der Kwast var lite väl entusiastiska.
2. Rekonstruktionen vid sjön Appojaure följde inte normala regler för en rekonstruktion, man lämnade alldeles för lite till Quicks egen berättelse om vad som skett.
3. I det första skedet av rekonstruktionen agerade Quick på ett sätt som inte kunde stämma med gärningsmannens.
4. Olssons kollega Thure Nässén höll med Olsson om att Quick inte alls verkade hitta där vid sjön. Och de tyckte båda att ”det var något som inte stämde”.
5. Den psykologsakkunnige Sven Å. Christianson hade för stor makt och körde bl.a. undan poliser som stod där för att titta, bl.a. Olsson.
6. Det verkade skumt att Quicks berättelse under den andra delen av rekonstruktionen precis följde den analys av förloppet som bl.a. Olsson stått för. (Han antyder alltså här att någon berättat för Quick hur mordet förmodligen gått till.)
7. När man hade fotograferat in i tältet under utredningens inledning var det en soppåse och ett nubbeglas som stod upp, fastän de rimligen måste ha välts under händelseförloppet. (Jag förstår visserligen inte vad detta kunde ha spelat för roll för skuldfrågan, men Olsson fäster vikt vid det.)
8. Christer van der Kwast avfärdade invändningen under 7 och började i stället prata om mordet på Johan Asplund. (Olsson antyder härmed att van der Kwast bara ville få något bekräftat som han redan hade bestämt sig för.)

9. Claes Borgström brydde sig inte om bilderna som hade påsen och glaset stående upp (se p. 7). (Olsson antyder härmed att även Borgström ville få Quick fälld och inte brydde sig om sådant som talade mot att han var skyldig.)

10. Alla runt Quick lade mest vikt vid sådant som kom fram genom psykiatriska metoder. (Olsson refererar här till ett möte som polis och åklagare hade med Sven Å. Christianson.)

Det är ganska intressant att notera dessa tio punkter. Det är bara fyra av dem (2, 3, 4 och 6) som har någon betydelse vid en bevisvärdering. Men de andra påpekandena är just av ett sådant slag som i alla sammanhang har anförts till stöd för Quicks oskuld. "Det är så mycket som verkar halvskumt och konstigt att han måste vara oskyldig." Vid en bevisvärdering spelar "skumma omständigheter" som de nämnda inte någon roll. De innebär visserligen att man måste skärpa uppmärksamheten kring bevisvärderingen, men *som sådana* saknar de betydelse.

Men tyvärr är det mycket vanligt att den som är okunnig i bevisvärdering fäster alldeles för stor vikt vid "skumma omständigheter".

4. Handlar villfarelsen om den seriösa journalistikens förfall?

Enligt min uppfattning, som jag har gett uttryck för åtskilliga gånger vid det här laget, är det uppenbart att Thomas Quick begick de åtta mord som han dömdes för. Och det är i själva verket ganska lätt att konstatera detta om man undersöker saken någorlunda omsorgsfullt och är kunnig i bevisvärdering.

Hur kunde det då gå som det gjorde? Hur kunde alla dras med ut i rättsvillfarelsens träsk? Jag tror att det beror till en del på det fallisse-mang för den seriösa journalistiken som vi ser exempel på även i andra sammanhang. Det som hände kunde inte ha hänt om den seriösa grävande journalistiken hade varit ohotad och inte utsatt för den ekonomiska press och de konsensuskrav som i stor utsträckning regerar i medierna i dag. Tidigare var viljan att gräva efter sanningen det absolut viktigaste. Så är det inte längre. Quick-ärendet får ses som ett slags monument för den seriösa journalistikens fall.

Men det finns ju skickliga och hederliga journalister, varför tar de inte tag i saken, gräver fram den lättillgängliga sanningen och presenterar den på det övertygande sätt som bara journalister med dramatisk talang kan göra? Yrsa Stenius och Kristina Hultman försökte men maldes ner i konsensusträsket. Var finns t.ex. Bo-Göran Bodin, Axel Gordh Humlesjö, Petter Ljunggren, Ulla Öhman och Linda Larsson Kakuli? Måste vi vänta på nästa generation sanningssökare?

5. Vad har villfarelsen gett professionellt?

Villfarelsen om Quick-ärendet har gett mig mycket. Framför allt kunskaper om hur människor tänker och om de hinder som finns för sanningen att tränga fram. Professionellt har den gett mig framför allt två saker:

1. En förståelse för hur kraften i bevisningen i brottmål kan slås fast med betydligt större säkerhet och mycket bättre struktur än jag tidigare hade trott. Det kan ske med hjälp av sannolikhetslära, bl.a. Bayes sats och de säkerhetsmoment som ligger inbyggda i den. Varje

domare bör läsa Christian Dahlmans bok *Beviskraft*. På så sätt kan man med nästan hundra procentig säkerhet se till att ingen döms oskyldig.

2. En förståelse för betydelsen av den s.k. oskuldspresumtionen (den som inte är dömd för ett brott ska betraktas som oskyldig till det) och hur den måste nyanseras i debatten. Oskuldspresumtionen får inte ligga i vägen för viktigt sanningsökande. Det har den gjort för många jurister i Quickärendet. Man anser att det är fel att rota i frågan om en misstänkt person kan vara skyldig fastän han har frikänts. Och så är det för det mesta. Men att någon ska betraktas som oskyldig får inte lägga hinder i vägen för mycket angeläget sanningsökande. Och i Quickärendet är det enligt min mening mycket viktigare att söka sanningen och säga den än att låta Sture Bergwall och de många lögnerna och vilseledandena vara i fred.

6. Varför visar sig inte Bergwall i Sverige?

Många frågar var Sture Bergwall håller hus. Tydligt befinner han sig nuförtiden på en grekisk ö där en släkting har ett boende.

Men varför visar han sig inte i Sverige, där han ju har triumferat som oskyldigt dömd? Varför visar han inte upp sin påse med rent mjöl om han har någon sådan?

Och varför görs det inte en dokumentär om Sture Bergwall och hans liv efter de friande domarna och frisläppandet?

Jag är ganska säker på varför.

7. Har det vänt?

I betraktelse nr 12 påstod jag att det redan i dag är en överväldigande majoritet av de rimligt insatta som förstår att det inte var någon rättsskandal när Thomas Quick dömdes. Då hade det gått knappt åtta år sedan den sista frikännande domen och jag skrev att det kan vara anledning att ge vändningsprocessen två år till innan man konstaterar att ”det har vänt”. En tanke var då att det måste skrivas en bok om den enorma villfarelse som uppstod, och framför allt **förklaringarna** till den. Jag är övertygad om att en sådan bok har mycket viktigt att säga om samhällsklimatet.

Numera tror jag dock att en sådan bok bör vänta. Den bör nog föregås av att det konstateras brett att ”det nog inte var någon rättsskandal i alla fall, utan en villfarelse”.

Visserligen anser jag att det är uppenbart att Thomas Quick / Sture Bergwall begick alla de åtta mord som han dömdes för. Och visserligen finns det ett antal saker att peka på som talar för att det finns en bred acceptans kring detta. Det är t.ex.

- att JK vägrade Bergwall den ersättning till oskyldigt frihetsberövade som staten så gott som alltid betalar, och att Bergwall avstod från att väcka skadeståndstalan mot staten efter det,
- att matematiska beräkningar visar att bevisvärdet i sju av de åtta fallen låg över 99 %,
- att Quicks försvarare Claes Borgström skrev strax före sin död att inget talar emot att Quick är skyldig till mordet,
- att endast fem jurister på min fråga har sagt sig tro på rättsskandalen,
- att ingen ens har försökt svara på frågan ”Hur bar Quick sig åt för att så många gånger peka på just det ställe som hunden senare skulle komma att markera på?”, och

– att Bergwall håller sig undan och att det är tyst om honom.

Men ”det breda konstaterandet” har inte kommit. Och förmodligen kommer det inte förrän en av dessa två saker inträffar:

1. Någon sanningssökande journalist i den nya generationen tar sig an uppgiften att visa med ärlig och effektiv journalistisk metod att det fanns ramstark bevisning mot Quick och att resningsåklagarna och Bergwallkommissionen fuskade rejält när de kom fram till att Bergwall hade dömts oskyldig.
2. Bergwall ändrar sig igen och erkänner på ett övertygande sätt att han talade sanning fram till 2008 och ljög när han bytte fot.

8. Bayes, AI m.m.

Jag skäms lite för att säga att jag njuter av Quickärendet. För det ligger ju så oerhört mycket tragik bakom, så många dödade barn (framför allt) och så många anhöriga som har fått sina liv till stor del förstörda. Thomas Quick begick sina mord och andra brott med stor grymhet, styrd av sjuka drifter. Det är fruktansvärt att några oskickliga åklagare förskingrade de korrekta fällande domarna, påhejade av ett antal okunniga journalister. Och Daniel Tarschys och hans Bergwallkommission, vilken uppvisning i dåligt utredningsarbete!

Och ändå njuter jag alltså av Quickärendet, och jag har skrivit det förut. För det finns bara en sanning, och så småningom kommer alla att inse vilken den är. Bayes sats kommer om några år att göra sitt insteg i rättstillämpningen och bevisvärderingen på allvar. Och om ytterligare ett antal år kommer man sannolikt inte att anse sig kunna undvara Artificial Intelligence i dömandet. Det sker när man förstår att rättssäkerheten fordrar att man tar tillvara möjligheterna till den strukturerade och kvalificerade analys som finns tillgänglig genom AI.

Om inte förr (jfr avsnitt 7 ovan), så då. Då kommer alla att förstå. Det ger en viss tillfredsställelse att tänka på det. Trots all tragik, och trots att så mycket oskicklighet och dumhet har fått dominera saken i så många år.

Söndagsbetraktelse nr 397 (230108)

I går den 7 januari var det Yrsa Stenius födelsedag. Och snart är det fem år sedan hon avled. Journalisten, författaren, chefredaktören, pressombudsmannen, debattören och vännen Yrsa Stenius. Länga uppburen, beundrad och hyllad av nästan alla. På slutet ensam, trött och besviken.

Hur blir det så? Lite grand handlade det i Yrsas fall om det klander som hon utsattes för när hon som PO kritiserade Expressen för tidningens ”avslöjande” att Jan Guillou hade varit KGB-agent. Det hade han inte, och Yrsa hade rätt i sin kritik. Men hon tog illa vid sig av det uteblivna stödet från andra medier när Expressen reagerade genom att bojkotta det pressetiska systemet så länge Yrsa var PO.

Betydligt mer handlade dock Yrsas deppiga sista år om att hennes bästa vänner vände henne ryggen när hon engagerade sig ”på fel sida” i ett välbekant rättsärende. Hon

jämförde med sitt andra hemland Finland. ”Där uppskattar vänner att man säger vad man tycker.”

Jag som var med om att dra in henne i Quickärendet kände dåligt samvete för att jag nog därigenom bidrog till denna fantastiska människas olycka. Men det var ”vännerna” som svek.

Det gör inte riktiga vänner.

Söndagsbetraktelse nr 398 (230115)

I Utrikesdepartementets senaste rapport om Mänskliga rättigheter, demokrati och rättsstatens principer i Turkiet (maj 2021) står det bland annat så här:

”Respekten för de mänskliga rättigheterna, demokrati och rättsstatens principer urholkas fortlöpande. Inte minst rättsväsendets oberoende och rättssäkerheten har undergrävts. Korruption fortsätter att vara ett utbrett problem.

Lagar mot terrorism och brott mot staten, liksom anklagelser om förtal av presidenten, används för att tysta oliktankande och regimkritiker. Detta gäller även oppositionspolitiker, särskilt från det prokurdiska Folkets demokratiska parti (HDP).

Den negativa utvecklingen fortsätter avseende yttrande-, press- och informationsfriheten, med trakasserier av rättslig karaktär, frihetsberövanden, hot och våld mot journalister, övervakning, regleringar och självcensur.

Det civila samhället i Turkiet är aktivt, men dess utrymme att verka krymper, bland annat som ett resultat av nya lagar. Rättsliga åtgärder och andra efterräkningar mot människorättsförsvarare och advokater som försvarar oppositionella har ökat. Hbtqi-personer utsätts regelbundet för diskriminering.

2021 frånträdde Turkiet Europarådets konvention om förebyggande och bekämpning av våld mot kvinnor och av våld i hemmet (Istanbulkonventionen).”

Detta är det land som vi nu gör allt för att blidka i syfte att komma med i Nato. Sverige, ett land med full respekt för mänskliga rättigheter, demokrati och rättsstatliga principer, med en ramstark yttrandefrihet, utan hot eller våld mot journalister, utan efterräkningar mot människorättsförsvarare och advokater som försvarar oppositionella, med gott skydd för hbtqi-personer och ett aktivt arbete mot våld mot kvinnor. Vi gör nu allt för att blidka ett land som får underbetyg i alla dessa grenar. Ett land med mycket stora brister i fråga om yttrandefrihet och andra grundläggande mänskliga rättigheter.

Jag förstår att regeringspartiernas företrädare vill betona det olämpliga och smaklösa i vissa yttranden, som den hängda Erdogan-dockan. Men borde man inte också betona det oerhört värdefulla i friheten att yttra sig? En verklig frihet där ingen kan fängslas för sina åsikter. En frihet att säga vad man vill, även när det är olämpligt och smaklöst.

Det turkiska parlamentets talman kallade aktionen för en ”avskyvärd terrorhandling”. Om vi inte förstod det tidigare så förstår vi nu att det som vi kallar ett smaklöst utnyttjande av yttrandefriheten faktiskt är terrorism i Turkiet, och det som man kräver av oss att vi ska stoppa.

Våra företrädare i förhandlingarna med Turkiet betonar kanske detta? Att yttrandefriheten är en frihet som måste finnas i ett friskt land. Att den kommer vi inte att tumma på. Jag tvivlar, för i så fall borde vi få veta det.

Jag tror det är dags att sluta förhandla med Turkiet. Dags att överlämna medlemsfrågan till Nato.

Söndagsbetraktelse nr 399 (230122)

Av de personer som hade "vetat saker" eller varit öppet kritiska mot Vladimir Putin innan han blev president år 2000 var alla utom en döda inom några år efter hans tillträde.

Bland annat detta berättade Masha Gessen, som skrev boken *Mannen utan ansikte* för tio år sedan och nu kommer ut med en "vad-var-det-jag-sa-upplaga", i Lundströms bokradio igår lördag. Den kritiker som ännu levde – Marina Salié, en lokalpolitiker som hade utrett korrupsion i St Petersburg – berättade för Masha Gessen att hon hade fått rådet "av någon" att lämna St Petersburg och gömma sig. Hennes liv var i fara på grund av att korrupsionsutredningen hade pekat ut Putin.

Masha Gessen är en av världens viktigaste journalister och författare.

Lundströms bokradio är ett utomordentligt program. Lugnt, klokt och opretentiöst.

Vladimir Putin har vållat så mycket skada att det är orättfärdigt att han får leva.

Söndagsbetraktelse nr 400 (230129)

Låt oss bena upp den något komplicerade frågan om koranbränningen, Natoansökan och förhållandet till Turkiet. Plockar man isär den är saken i grunden ganska enkel.

1. Vad man än tror och tycker ska man **visa människor respekt** så länge de inte har gjort något så allvarligt att de inte förtjänar det.
2. Därför är det **utan minsta tvekan fel att bränna Koranen**, liksom Bibeln. Det är oerhört kränkande, provocerande och respektlöst. Det sår hat och skapar fiendskap i världen.
3. **Yttrandefriheten är enormt viktig i ett fritt samhälle**. Den bör inte begränsas mer än när de motstående intressena är mycket starka, som vid hets mot folkgrupp, förtal och andra mycket allvarliga integritetsintrång.
4. **Koranbränning är på gränsen** till vad som bör vara tillåtet. Det ligger mycket nära hets mot folkgrupp (se bestämmelsen nedan) och det är så allvarligt kränkande att man mycket väl skulle kunna tänka sig att förbjuda det.
5. Men i dag är det **tillåtet i Sverige** och många andra länder att bränna t.ex. Bibeln och Koranen. En sådan lag **kan mycket väl försvaras** med hänsyn till yttrandefrihetens betydelse i ett fritt samhälle.

6. Och eftersom lagen gäller och mycket väl kan försvaras **bör den också försvaras**. **Samtidigt kan man mycket väl säga både 1)** att det är oerhört upprörande att människor begår sådana provocerande och respektlösa handlingar **och 2)** att koranbränning är en handling som är på gränsen för vad som bör vara tillåtet.

7. Så kan och bör våra företrädare säga till **Turkiet** och andra som upprörs. Någon förhandling om saken med anledning av vår **Nato-ansökan** kan inte vara aktuell.

Svårare är det faktiskt inte.

Jo, kanske lite ändå. För man skulle faktiskt mycket väl kunna tänka sig att utvidga bestämmelsen om hets mot folkgrupp till koranbränningar och liknande hets mot religioner.

En sådan utvidgning skulle kunna göras genom en ganska liten lagändring som ger lagstiftaren möjlighet att skriva nya motiv till bestämmelsen om hets mot folkgrupp, t.ex. så här (det nya i fetstil):

”Den som i ett uttalande eller i ett annat meddelande som sprids hotar eller uttrycker missaktning för en folkgrupp eller en annan sådan grupp av personer med anspelning på ras, hudfärg, nationellt eller etniskt ursprung, **religion eller annan** trosbekännelse, sexuell läggning eller könsöverskridande identitet eller uttryck, döms för hets mot folkgrupp till fängelse i högst två år eller, om brottet är ringa, till böter.”

Söndagsbetraktelse nr 401 (230205)

I helgen är jag i London tillsammans med min adept Sunita Memetovic, vi firar bl.a. att vi är inne på trettonde året av vår mentorskapsrelation. Sunita var den första romska kvinnan som tog juristexamen i Sverige, och sedan några år arbetar hon som advokat i Uppsala. Just när vi reste iväg i fredags fick hon sitt första förordnande som begärd försvarare i ett mordmål. Det är förstås lite extra för advokaten när klienten begär att få en som försvarare, i stället för att man får uppdraget enligt den turordning som gäller när tingsrätten tillämpar sin s.k. lista.

Men det var inte det jag skulle skriva om. Inte heller att det på Piccadilly Circus var en demonstration för de kurdiska organisationerna PKK och YPG med bl.a. flaggor och plakat med texten ”Free Öcalan”, syftande på en av PKK:s grundare och ledare Abdullah Öcalan som sitter fängslad i Turkiet sedan 1999. Undrar vad Erdogan tycker om sådana terroristaktioner i Natoländer som den sortens demonstrationer innebär i hans ögon.

Det jag skulle skriva om var i stället en reflektion som Sunita och jag gjorde när vi såg musikalen *Pretty Woman* på Savoy Theatre på fredagskvällen. Vi kom ganska tidigt och satt och såg publiken strömma till. Det var tydligt att det inte var en välklädd övre medelklass som anlände, utan en ganska vardagsklädd mitre eller undre medelklass. Jag vågar nog säga att detta också visade sig i publikreaktionerna. Publiken levde sig livligt in i pjäsen och tackade ensemblen med stormande applåder och högljutt jubel efter föreställningen, långt ifrån de mer avmätta lite granskande reaktioner som man ibland kan uppleva i ”mer förnäma” publikhav.

Musikalen *Pretty Woman* bygger på succéfilmen från 1990 med Julia Roberts och Richard Gere. Den prostituerade Vivian Ward möter den stenrike Edward Lewis, och tycke uppstår med intressanta följder. En av de intressantaste är att det blir väldigt tydligt hur människorna i den övre medelklassen (Edwards krets) ofta är påtagligt elaka, snikna och återhållsamma, medan Vivians enkla vänner är snälla, generösa och entusiastiska. Lite grand som kvällens publik.

Är det så vi är vi människor? Bättre om vi är enkla, sämre om vi är fina?

Söndagsbetraktelse nr 402 (230212)

Jag måste återkomma till koranbränningarna och yttrandefriheten. För två söndagar sedan skrev jag att lagen enligt min mening borde ändras så att det blir förbjudet att bränna Koranen på det sätt som skett.

Sedan dess har flera personer ställt frågan om det verkligen inte redan är förbjudet i Sverige att bränna Koranen. Jag har sagt nej utifrån det som utan tvivel har varit den allmänna uppfattningen.

Men det har skavt lite grand, och någon riktig rättsutredning (som vi jurister jämt gör) har jag inte gjort. Bara känt mig säker. Men så fick jag ytterligare en fråga – och bestämde mig för att gå till botten med saken: Vad gäller egentligen i dag?

Jag gick igenom de s.k. motivuttalanden som finns i regeringens propositioner sedan bestämmelsen om hets mot folkgrupp kom år 1948. Och jag gick igenom de rättsfall om hets mot folkgrupp som finns från Högsta domstolen.

Och döm om min förvåning! Jag kom fram till att den klart mest näraliggande bedömningen utifrån de nämnda rättskällorna är att koranbränningarna ***sannolikt redan i dag är förbjudna enligt svensk lag.***

En förenklad motivering som utgår från de viktigaste uttalanden som gjorts i lagmotiv och rättsfall kan formuleras ungefär så här:

”Frågan är om det innebär ett brottsligt uttryck av missaktning för folkgruppen muslimer att offentligt bränna deras heliga skrift, Koranen, på det sätt som skett.

För straffbarhet krävs att det är fullt klart att uttalandet eller handlandet överskrider gränsen för en saklig och vederhäftig diskussion om folkgruppen i fråga. Att straffbestämmelsen utgör ett undantag från en grundlagsskyddad rättighet ger särskild anledning till restriktivitet vid den bedömningen. Meddelandet måste för att vara straffbart, vid en objektiv bedömning och med hänsyn tagen till sammanhanget, framstå som innefattande ett uttryck för missaktning för gruppen muslimer, som är en sådan folkgrupp som avses i bestämmelsen.

Den gällande bestämmelsen om hets mot folkgrupp har i praxis fått en vidsträckt tillämpning och kommit att omfatta i princip alla, även indirekta, uttryck för rasism eller främlingsfientlighet.

Att offentligt bränna muslimernas heliga skrift, Koranen, i det sammanhang som skett måste vid en objektiv bedömning ses som inte bara en svår kränkning av Islam – i sig

inte straffbar – utan också som ett uttryck för allvarlig fientlighet mot och missaktning för muslimer. Detta framstår också som det huvudsakliga motivet för gärningen.

Att handlingen må ha skett som ett led i ett ifrågasättande av och kritik mot Islam och/eller muslimska länder och ledare ändrar inte det nu sagda.

Handlingen utgör därmed hets mot folkgrupp.”

Man riskerar alltid att missa något när man gör en rättsutredning. Och det kan jag ha gjort även denna gång. Protester lär komma.

Men åtminstone för närvarande tror jag faktiskt att det är så här. Och det betyder, i så fall, att Riksåklagaren borde initiera ett åtal mot Rasmus Paludan, kanske mot ytterligare någon.

Söndagsbetraktelse nr 403 (230219)

Jag är i Berlin, bl.a. för att delta i en konferens om de växande hoten mot demokratin i olika länder i världen. Den anordnas av en organisation som heter Institute for Cultural Diplomacy (ICD), vars arbete främst går ut på att skapa bättre relationer mellan folken i världen genom kunskap, förståelse och möten.

Här talar många personer som begriper saker mycket bättre än jag. Men jag råkar vara en av de få juristerna och har också pratat om demokratihoten och möjligheterna att skydda demokratin från ett juridiskt perspektiv.

Om vi delar in hoten mot demokratin i sex huvudsakliga sådana kan en fungerande rättsstat skydda demokratin mot vissa, men inte särskilt bra mot andra. Ungefär så här:

”Kriminalitetshotet” (bl.a. Haiti och Mexiko) – rättsstaten kan ge viktigt skydd
”Kupphotet” (bl.a. Myanmar och Egypten) – svårt för rättsstaten erbjuda skydd
”Upplösningshotet” (bl.a. Libyen och Somalia) – rättsstaten kan ge viktigt skydd
”Externa hot” (bl.a. Ukraina och Taiwan) – rättsstaten ger nästan inget skydd
”Hot genom förtryck” (bl.a. Ryssland och Iran) – rättsstaten spelar en viktig roll
”Fuskhotet” (bl.a. USA och Brasilien) – rättsstaten mycket viktig för skydd

Mina slutsatser är att världssamfundet bör känna ett större ansvar för sårbara stater än som sker i dag, bl.a. genom att erbjuda staterna effektiv hjälp för att stärka de nationella rättssystemen, och att vi bör stärka det internationella rättssystemet.

Jag bifogar mitt manus om någon skulle ha intresse av att läsa.

Söndagsbetraktelse nr 404 (230226)

Möjligen påminner sig någon att jag missade en Alaskaresa sommaren 2022 för att jag hade varit i Irak och därför behövde visum till USA, ett visum som fordrar en intervju på amerikanska ambassaden, en intervju som det var drygt ett års kötid till (söndagsbetraktelse nr 376).

I så fall kanske någon också påminner sig att jag brottades med frågan om jag skulle

skriva ett brev till ambassadören för att försöka komma före i kön. Min intervju var då (i augusti 2022) inbokad till den 31 augusti 2023, och jag behövde komma in i USA före den 6 april för att få utnyttja de flygbiljetter som jag och reskamraten hade köpt med Alaska Airlines.

Att jag nog var ett ganska klart visumfall talade för att skriva brevet. Att det är moraliskt tvivelaktigt att försöka skaffa sig en favör när alla bör behandlas lika, det talade emot. Men efter ett par månaders tvekan skrev jag ändå brevet (förlåt Gud!) – och min intervju flyttades hitåt i tiden med ett halvår, till den 6 februari. Sedan var det ingen match, två lätta frågor under intervjun och ett visum för tio år var i hamn.

Så snart bär det av, härligt ska det bli. Lite dyrt, men vad gör man inte för att kunna bocka av den 49:e staten av 50. Alaska ska visst dessutom vara ganska vackert.

Söndagsbetraktelse nr 405 (230305)

Man kanske kan tycka att ”snippadomen” kunde vara färdigdiskuterad vid det här laget. Men domen och dess efterdyningar inrymmer några så viktiga principfrågor att jag inte kan låta bli att ta upp den igen.

En första utgångspunkt för diskussionen är att man inte får blanda ihop frågor av olika slag. Det har visat sig att man lätt gör det.

En andra utgångspunkt är att det var fel och upprörande att mannen inte dömdes, fastän det stod klart att han hade gjort sig skyldig till i varje fall sexuellt ofredande av flickan.

Domen och efterdyningarna väcker åtminstone sex olika frågor:

1. Var det fel av hovrätten att ta upp en diskussion om innebörden av ”snippa” och att i sin bedömning hänvisa som man gjorde till Svensk ordbok?
2. Gjorde hovrätten en felaktig bevisvärdering när man friade mannen?
3. Var det fel av åklagaren att inte ha med ett andrahandsyrkande om sexuellt ofredande som säkert gjort att mannen hade fällts?
3 A. (Den här frågan stoppar jag in vid 15-tiden på söndagseftermiddagen efter en diskussion i den juridiska frågan om vad bestämmelsen i 30 kap. 3 § rättegångsbalken egentligen innebär.) Hade hovrätten bort fälla mannen för sexuellt ofredande fastän det inte fanns något andrahandsyrkande?
4. Var det fel av hovrätten om man påverkade åklagaren att inte ta med ett andrahandsyrkande?
5. Var det fel av kommenterande jurister att kritisera hovrätten?
6. Var det fel av Socialdemokraterna i Göteborg att påverka de två nämndemännen att avgå?

Fråga 1

1. Åklagarens gärningsbeskrivning löd så här i den viktiga delen: ”JS har genom att föra sin hand innanför målsägandens shorts och trosor, hålla handen på målsägandens snippa och ha ett finger inne i snippan, utfört en sexuell handling, som med hänsyn till kränkningens allvar varit jämförlig med samlag, med NN som var 10 år.”

2. Med den gärningsbeskrivningen var hovrätten tvungen att ta ställning till om fingret ”inne i snippan” utgjorde en sådan sexuell handling som var jämförlig med samlag. Det kunde man ha gjort utan att diskutera innebörden av ordet ”snippa”, t.ex. genom att säga att ”det avgörande för bedömningen är om JS finger var så långt inne i flickans underliv att handlingen var jämförlig med samlag”. Om man hade skrivit så hade man sannolikt sluppit all uppmärksamhet kring domen, fastän slutresultatet (att mannen inte dömdes för något) hade varit lika felaktigt som det nu blev.

3. Men för den skull kan man inte säga att hovrätten gjorde fel som tog upp diskussionen om innebörden av ordet snippa. Det var ganska naturligt att göra det, eftersom ordet hade central betydelse i åklagarens gärningsbeskrivning. För vad betyder egentligen ”ha ett finger inne i snippan”? Kunde man kanske slå fast att det var våldtäkt redan genom att flickan uttryckte sig så? Den frågan måste hovrätten ha ställt sig, och då var det naturligt att försöka besvara den på ungefär det sätt som man gjorde. Man frågade sig först ”vad betyder det när en liten flicka säger att ett finger är inne i snippan”? Och man kom fram till att ”det kan vi inte säga säkert, så saken avgörs av vad som är bevisat om hur långt fingret var inne”. Detta var ett helt riktigt resonemang av hovrätten, även om man som sagt (p. 2 ovan) kunde ha gått en genväg.

4. Men var det då ändå fel att slå fast att man fick ”falla tillbaka på den betydelse ordet får anses ha i allmänt språkbruk” och då hänvisa till Svensk ordbok? Ja, det var fel eftersom man inte kunde dra slutsatsen att betydelsen enligt Svensk ordbok var densamma som i allmänt språkbruk. Men det var framför allt ONÖDIGT eftersom man inte behövde slå fast något ”allmänt språkbruk”, eller ens någon betydelse att ”falla tillbaka på”. Man kunde ha resonerat enligt p. 3, eller enligt p. 2.

5. Så det var inte fel av hovrätten att ta upp ett resonemang om innebörden av ”snippa”. Men det var onödigt. Det var fel att hänvisa till Svensk ordbok på det sätt man gjorde. Men det saknade betydelse. Man skrev fel eller onödigt, men man dömde rätt.

Fråga 2

Jag menar att det normalt är omöjligt för en utomstående att göra en bättre bevisvärdering än domstolen. Det gäller i varje fall om domstolens redovisning av värderingen är någorlunda vettig. Det var den i det här fallet, och jag menar därför att det inte går att säga att hovrättens bevisvärdering var fel.

Fråga 3

Det var ett allvarligt fel av åklagaren att inte ha med ett andrahandsyrkande som kunde säkerställa att mannen inte blev friad. Det hade räckt för åklagaren att påstå ”han har i varje fall sexuellt berört målsäganden”, så hade mannen dömts.

Åklagaren sa själv att hon blev påverkad av hovrätten att avstå från andrahandsyrkandet. I så fall var hennes fel inte fullt så allvarligt som det hade varit annars. Det kan ofta vara begripligt att åklagaren gör som domstolen verkar vilja. Och samtidigt måste åklagaren naturligtvis ta ansvar för sitt eget beslut.

Det som sägs här nedan angående Fråga 3 A ändrar måhända på det nu sagda. Jag lämnar det öppet tills vidare.

Fråga 3 A

I lagen står det så här: "Dom må ej avse annan gärning än den, för vilken talan om ansvar i behörig ordning förts eller fråga om ansvar eljest enligt lag må av rätten upptagas. Ej vare rätten bunden av yrkande beträffande brottets rättsliga beteckning eller tillämpligt lagrum." (30 kap. 3 § rättegångsbalken)

Gärningsbeskrivningen såg ut så här: "JS har genom att föra sin hand innanför målsägandens shorts och trosor, hålla handen på målsägandens snippa och ha ett finger inne i snippan, utfört en sexuell handling, som med hänsyn till kränkningens allvar varit jämförlig med samlag, med NN som var 10 år."

Jag har utgått från att domstolen är bunden av åklagarens preciseringar och att man därför inte kan döma för sexuellt ofredande när åklagaren har lagt in preciseringen "med hänsyn till kränkningens allvar varit jämförlig med samlag". Och så har jag också skrivit i den diskussionstråd som har uppkommit med anledning av denna betraktelse. Men nu har en processrättskunnig jurist skrivit att hon inte håller med mig, utan att enligt hennes uppfattning hovrätten hade kunnat döma för sexuellt ofredande och också var skyldig att göra det. Så kanske hade jag fel, och i så fall gjorde alltså hovrätten fel på denna avgörande punkt.

Fråga 4

Jag kan inte se att saken har klarlagts. Men om hovrätten faktiskt påverkade åklagaren att inte framställa något andrahandsyrkande, då var det ett mycket allvarligt fel. Även om ordföranden inte kallade detta yrkande för "magstarkt" (som åklagaren sa) utan "långsökt" e.d. (som ordföranden sa), var det ett klart fel. Och det var också detta, tillsammans med att åklagaren gjorde som hovrätten ville, som fick målet att sluta så illa som det gjorde.

Det som sägs här ovan angående Fråga 3 A ändrar måhända på det nu sagda. Jag lämnar det öppet tills vidare.

Fråga 5

Det var allvarligt fel av några juristkommentatorer som sa, eller åtminstone klart antydde, att hovrätten hade dömt fel genom användningen av ordet snippa. Det finns några jurister som ofta blir tillfrågade vid frikännande sexualbrottsdomar och som också alltid säger det som den upprörda mediekåren och allmänheten "vill höra". Det gör de ofta utan att försöka förklara vissa grundläggande saker som gäller för domstolens bedömningar och slutsatser. Det betyder att de inte tar det ansvar som de bör. De borde ha satt sig in i målet så pass noga att de kunde ha sagt det viktiga, nämligen:

- att målet i praktiken bara handlade om bevisvärdering,
- att det som hovrätten skrev om "snippa" därför saknade betydelse, och
- att det enda tydliga felet i målet var att det inte framställdes något andrahandsyrkande, vilket medförde att mannen måste frias.

Fråga 6

Det allvarligaste felet av alla gjorde Socialdemokraterna i Göteborg som påverkade de båda nämndemännen att lämna sina uppdrag. Det innebär ett helt oacceptabelt politiskt inlägg i domandet. Jag hoppas att det får konsekvenser.

Söndagsbetraktelse nr 406 (230312)

Inte för att det är något livsviktigt problem, men det är irriterande att somna när man inte borde. Liksom det är att somna om, fast man borde vakna. Jag har nuförtiden problem med båda.

När jag somnar okontrollerat är det oftast framför tv:n, men det händer också ofta när jag läser, ibland rentav när jag skriver. Problemet har blivit större med åren. Förr märkte jag nästan alltid när sömnen var på väg, och så kunde jag ta en tupplur. Tio till femton minuters sömn och tröttheten är som bortblåst. (Som de flesta vet måste man vakna efter de där 10–15 minuterna. Sover man 20 minuter eller mer kommer man ner i djupsömn. Då sover man inte bara för länge, utan man är groggy när man vaknar.)

Men det där funkar inte som förr. Dels somnar jag ibland fast jag absolut inte vill, dels somnar jag om ibland efter tuppluren. Men dessutom somnar jag om ibland på morgonen när jag vet att jag inte **måste** komma upp.

Tre problem alltså: 1. Jag somnar utan kontroll. 2. Jag somnar om efter tupplurarna. 3. Jag somnar om på morgnarna och sover onödigt länge.

Så vid nyår avlade jag detta nyårslofte: 1. Jag ska aldrig somna okontrollerat. 2. Jag ska aldrig somna om efter att klockan har ringt.

Lite bättre har det blivit, men inte som jag vill. Eftersom jag bryter de flesta nyårsloften som jag avger kunde jag väl ge upp även det här? Nej, jag ville envisas med detta. Mest för att jag retar mig på att jag har dålig disciplin och för att jag ibland sover en massa i onödan.

Del 2 klarar jag faktiskt nästan alltid nu igen. Jag lägger telefonen så långt bort från sängen / soffan att jag måste gå upp för att stänga av den. Och då hinner jag vakna så pass att jag kan stå emot frestelsen att gå och lägga mig igen. Alltid går det inte, men för det mesta.

Del 1 är svårare. Dels somnar jag ibland utan att upptäcka att det är på väg. Dels kan jag ibland inte hålla mig vaken fast jag kämpar emot. Och dels kan jag ibland inte motstå frestelsen att somna till lite, fast jag vet att jag inte borde. Jag lägger mig ner på soffan och somnar, för att det är så jäkla skönt helt enkelt.

Men även del 1 har blivit lite bättre efter nyårsloftet. Jag använder tupplurarna bättre. Och ännu bättre ska det bli. Förhoppningsvis så att jag till sist uppfyller loftet helt. Nu har jag ju dessutom lagt till den press som det innebär att jag har berättat om mitt något pinsamma nyårslofte för alla som läst.

Jag hör av mig och berättar hur det gick.

Söndagsbetraktelse nr 407 (230319)

I Myanmar skjuts civila ihjäl när de försöker fly undan militären. De protesterar inte ens, försöker bara rädda sig. I Haiti har de kriminella gängen tagit över landet och gör som de vill. Det finns ingen demokrati, ingen rättsstat. I Afghanistan stängs kvinnor ute från många arbeten, flickor får inte gå i skolan. I Ukraina faller Putin bomber över skolor och bostäder, låter döda civila utan urskiljning.

Ska det verkligen behöva vara så illa i världen? Så illa att det i somliga länder är dom som har vapen och saknar moral som bestämmer allt, och som dödar och plågar oskyldiga precis som de vill? Vilket ansvar har vi andra?

Ska inte världssamfundet kunna göra något?

Många tycker det. Många tycker att det borde finnas en internationell fredsstyrka som kunde sättas in mot bl.a. kriminella gäng som tar över. Många tycker att länder som behandlar kvinnor som djur borde förlora alla rättigheter i omvärlden. Många tycker att fattiga länder borde få hjälp att stifta effektiva lagar och få ett fungerande rättsväsende. Och många tycker att dom som mördar borde kunna ställas inför en internationell domstol även om deras stater inte godtar det. (Internationella brottmålsdomstolens order i förrgår om att Putin ska ställas inför rätta är en ljusglimt!)

Det pågår ett arbete för att reformera FN så att sådana åtgärder kommer att bli möjliga i betydligt större utsträckning än i dag. FN fyllde 75 år 2020 och då inleddes ett sådant arbete. I september 2024 kommer man att hålla en "Summit of the Future" för att om möjligt få vissa nödvändiga reformer genomförda. Och nästa vecka, den 20 och 21 mars, hålls i New York ett förmöte inför denna Summit, ett "Global Futures Forum" (GFF). En viktig fråga är om de internationella organisationerna ("civil society") ska få en större roll i FN, eller om makten och samarbetet ska ligga hos staterna enbart.

Jag ska vara med på denna konferens, och eftersom jag råkar vara på väg till Alaska med mellanlandning i New York ska jag delta på plats båda dagarna. Inte för att göra någon nytta (det är jag alltför okunnig för), men för att lära och kanske senare bidra på något litet hörn.

För den som är intresserad finns programmet för GFF här: <https://c4unwn.org/wp-content/uploads/2023/03/Global-Futures-Forum-Program-2027.pdf>

Extrabetraktelse med rapport från ett möte om reformeringen av FN

Den 20 och 22 mars var jag på ett möte i New York om FN:s framtid, ett "Global Futures Forum" inför en avgörande konferens i september 2024, "Summit of the future". Det här var ett möte för "civil society", alltså främst de internationella organisationerna, men med aktivt deltagande av flera länders FN-representationer och institutioner i FN.

För mig var detta ett oerhört intressant och lärorikt möte. Jag har bara snuddat vid reformarbetet i FN tidigare, men nu fick jag ett ganska gott grepp om hur det går till och även en viss känsla för vilka förändringar som kan vara möjliga att genomföra. Även om civilsamhället får mycket uppskattning för sitt arbete av staterna och av FN som

organisation, handlar det till syvende och sidst om vilka reformer staterna vill genomföra. Ändringar i FN-stadgan (som styr och sätter gränserna för FN:s arbete) kan inte genomföras utan att de fem permanenta medlemmarna i säkerhetsrådet är med på det. Det betyder att inga avgörande förändringar när det gäller t.ex. ingripanden vid aggressioner kan göras utan att t.ex. Ryssland och Kina är med på det.

Detta beroende av stater som inte bryr sig nämnvärt om demokrati och frihet kan göra vem som helst pessimistisk. Men dels finns det mycket gott som kan göras utan avgörande förändringar i FN-stadgan (1), dels finns en viss optimism kring möjligheterna att få bort de fem staternas vetorätt (2), dels finns vissa möjligheter att begränsa vetot genom att tolka folkrätten så att t.ex. insatser för att skydda människors liv inte kan stoppas (3), och dels slutligen är det möjligt att ersätta eller komplettera FN med en organisation som börjar från ett blankt papper med vissa friheter och åtaganden som grundförutsättningar (4).

I praktiken är det än så länge nästan bara reformer utan avgörande förändringar i FN-stadgan som diskuteras (1 ovan), men det finns även förslag om mer grundläggande reformer än så, inkl. ett avskaffande av vetorätten (2).

Det här är exempel på några av de förslag som civilsamhället och flera stater sannolikt kommer att lägga fram vid "Summit for the future" 2024.

1. Sätt upp en internationell fredsstyrka (United Nations Emergency Peace Service, UNEPS) med betydligt större befogenheter än FN:s fredsbevarande styrkor har i dag. (UNEPS skulle t.ex. kunna användas för att förhindra sådana sammanbrott av staternas styressätt och rättssystem som har skett i t.ex. Somalia och Haiti.)
2. Förstärk radikalt de internationella mekanismerna för att lösa konflikter på ett fredligt sätt.
3. Sammankalla en generalkonferens (artikel 109 i FN-stadgan) för genomförande av vissa grundläggande förändringar i stadgan, som t.ex. ett avskaffande av vetot. (Ett sådant möte ska hållas om 2/3 av staterna röstar för det.)
4. Skapa sådana planer för upprättande av ett system för reglering av staternas beväpning som FN-stadgan förutsätter (artikel 26) och som säkerhetsrådet har en skyldighet att upprätta. Gör frihet från kärnvapen till en mänsklig rättighet och förbjud därmed sådana vapen helt.
5. Gör det obligatoriskt för staterna att underordna sig Internationella domstolens (ICJ) behörighet att lösa tvister.
6. Förstärk finansieringen av FN genom ett system som innebär bl.a. bidrag inte bara från staterna utan också från stora företag.
7. Inrätta ett FN-parlament vid sidan av Generalförsamlingen. FN-parlamentet skulle bestå av representanter för medlemsstaternas parlament, få en bred initiativrätt och även ha beslutsrätt i vissa frågor.

En sak blev jag helt klar över vid mötet: Det finns många och starka krafter som arbetar engagerat och skickligt för att åstadkomma avgörande förbättringar i världsordningen.

Och alla är överens om åtminstone en sak: FN fungerar inte som det borde.

Söndagsbetraktelse nr 408 (230326)

Hittills tre dagar i Alaska, från Anchorage och norrut. Och på dessa dagar har Alaska hunnit visa upp både sina sämsta och sina bästa sidor. En rejäl snöstorm mötte oss under bilresan norrut och sikten var stundtals obefintlig. Flera bilar satt fast i snödrivorna med närmaste bärgningsbil många mil bort. Vi klarade oss lyckligtvis men ångrade snålheten att avstå från att teckna helförsäkring för hyrbilen.

När vädret klarnade omgavs vi av vidunderligt vackra berg på alla sidor. Nordamerikas högsta berg Denali (som fram till 2015 officiellt hette Mount McKinley, 6194 meter högt) passerade vi visserligen under snöstormen, så det var osynligt. Men Denalis nationalpark är full av solstänkta snöklädda toppar, så när snöyan hade lagt sig fick vi de underbaraste vyerna.

Och nästa dag körde vi tillbaka några mil. Nu var Denali fullt synligt, det är berget på den vänstra bilden. Sol, massor av snö och 15 grader kallt, bättre blir det inte. I natt hoppas vi på norrsken i Fairbanks, "the Aurora capital of the world".

Alaska blev USA:s 49:e stat i januari 1959 och blev även min 49:e stat av 50. Nästa år ska jag resa till min 50:e, Hawaii, som även blev USA:s 50:e stat, i augusti 1959.

Söndagsbetraktelse nr 409 (230402)

Vad är det egentligen som är speciellt med USA? Det viktigaste för en betraktare är nog att människorna här (jag skriver här eftersom jag gör det på flygplatsen inför hemresan) är mer välkomnande än hemma, att skillnaderna i levnadsstandard är större, att de politiska klyftorna är mycket större och att sjukvårdssystemet här fungerar riktigt dåligt med hot om ekonomisk katastrof för många familjer om någon blir sjuk. Det här är ytterligare tio fakta:

1. Det är numera klart dyrare här än hemma. Så var det inte för 50, 20, 10 eller 5 år sedan.
2. Numera kan man inte säga lika säkert som förr att trafiken är långsammare och lugnare här än hemma. I varje fall runt New York är det full fart och ganska aggressiv körning.
3. Det har blivit svårt att hitta kring städerna utan GPS. Jag vet inte om det beror på mig, men det känns som om skyltningen är mindre effektiv än förr.
4. Man återlämnar nuförtiden sin hyrbil utan att någon kollar skador, bensinstatus eller annat. Man bara lämnar nyckeln i bilen och går. Det gäller i varje fall Hertz.
5. Covid är klart mer levande här än hemma. Folk pratar mer om det och ansiktsmasker är ganska vanliga.
6. Jag tror att människor är lika överviktiga här i dag som för 50 år sedan. Märkligt.

7. Det är ett enormt intresse kring åtalet mot Trump, och det förväntas bråk här i New York på tisdag när han ska uppträda inför domstolen.

8. Man förväntas ge 20 % i dricks på restauranger.

9. Nyhetskanalerna är klart partiska i sin nyhetsförmedling. Det är illa, men så var det även för fem år sedan. Jag tror förfallet började på riktigt när Trump blev president.

10. Alaskas flagga ser ut som på bilden. Stjärnorna står för Alaskas rikedom på guld. Sju av dem bildar stjärnbilden Karlavagnen och den åttonde är Polstjärnan.

Söndagsbetraktelse nr 410 (230409)

I sin ledare på lördagen har Dagens Nyheter fel beträffande inte bara en lagbestämmelse, utan om två. Dessutom är jag säkert på att man har fel när det gäller människornas syn på saken. Vi tar en sak i taget.

1. Det första felet är att DN tror att koranbränningarna skyddas av yttrandefriheten och därför är lagliga. Så har de flesta trott, men det är fel. Jag har skrivit om det i Söndagsbetraktelse nr 402 och senare i Upsala Nya Tidning (PDF-filen in här). Nu har jag också skrivit om det i en längre artikel i Svensk Juristtidning under rubriken **Bränna Koranen är hets mot folkgrupp**. Artikeln publicerades i förrgår, se <https://svjt.se/content/branna-koranen-ar-hets-mot-folkgrupp>.

Att bränna Koranen skyddas alltså inte av yttrandefriheten, vad än DN och många andra tror. Att bränna Koranen är med stor sannolikhet straffbart.

2. Det andra felet är att DN, liksom många andra, inte förstår vad förvaltningsdomstolarna tar ställning till när de ändrar polisens beslut och ger tillstånd till demonstrationer med koranbränningar. DN tror att förvaltningsdomstolarnas avgöranden innebär att de säger att koranbränningarna är tillåtna. Men det gör de inte, det är inte den saken de bedömer.

Den bestämmelse som polisen och förvaltningsdomstolarna tvistar om (2 kap. 10 § ordningslagen) lyder så här: ”Tillstånd till en allmän sammankomst får vägras endast om det är nödvändigt med hänsyn till ordningen eller säkerheten vid sammankomsten [...]” Att det eventuellt kommer att begås brott vid demonstrationen spelar i sig ingen roll. Endast om det är **nödvändigt med hänsyn till ordningen eller säkerheten** kan tillstånd vägras.

Här kan juridiken kännas obegriplig, men den är samtidigt glasklar. Demonstrationsfriheten har ett så starkt skydd att man enligt lagen ska få tillstånd att demonstrera även om brott kommer att inträffa. I så fall ska brotten beivras, men demonstrationen som sådan tillåts.

Konstigt? Ja, kanske, men det är den ståndpunkt som riksdagen har intagit.

3. Det tredje felet gör DN när man skriver så här: ”en ny Ipsos-mätning [...] visar att [...] bränna religiösa skrifter tycker de flesta ska förbjudas. Just det som använts mot oss i Natoprocessen. Det går att ana ett slags pragmatism: minskad yttrandefrihet i dag i

utbyte mot bättre skydd av landets säkerhet i morgon, när vi kan följa efter Finland in i Nato.”

DN ”anar” alltså att anledningen till att människor anser att det ska vara förbjudet att bränna religiösa skrifter är att man vill begränsa vår yttrandefrihet för att vi ska kunna komma med i Nato.

Jag tror att människor är mycket klokare än så. Jag vill nog hävda att DN:s ”aning” är direkt dum.

Söndagsbetraktelse nr 411 (230416)

Varje 15 april firade Susanne och jag att det var den dagen vi träffades, 1972. Jag har fortsatt att fira för mig själv, och nu när årsdagen inföll på lördagen bestämde jag mig för att skriva söndagsbetraktelsen om det som för mig blev träffarnas träff. Sagt och gjort.

Medveten om att mitt en gång som goda minne numera är otillförlitligt kollade jag för säkerhets skull att jag inte hade skrivit om detta tidigare. Och tur var det, för det hade jag. För sex år sedan, i söndagsbetraktelse 99. Puuh, det kunde ha blivit pinsamt. Jag väntar bara på att jag kommer att upprepa mig utan att upptäcka det.

Så i stället skriver jag om det, om huvudets och kroppens tilltagande skröplighet. Det är ju egentligen inte något märkvärdigt med det, och själv har jag nog faktiskt bara minnet att klaga på. Det är bara det att minnesluckorna är så egendomliga. Alltid namn eller begrepp. Och så fort jag får den där numera välbekanta tanken att ”jag undrar om jag kommer ihåg namnet” så är det som förgjort. Det kan vara en granne, en släkting eller någon jag pratade med för en kort stund sedan. Namnet är och förblir borta, jag kan aldrig tvinga fram det.

Denna åkomma delar jag, har jag förstått, med en väldans massa människor i min ålder eller äldre.

Men när jag nu har klagat på detta ska jag i stället redovisa den lättnad som griper tag i mig allt oftare, lättnaden att inte ha någon av de åkommor som så många av mina vänner och bekanta har drabbats av: stroke, Parkinson, Alzheimer, levercancer, magcancer, prostatacancer, MS, ALS, artros, reumatism, spinal stenos, vaskulär demens, sömnapné, hjärtflimmer, hjärtarytmi osv. i nästan all oändlighet. Det är verkligen med stort allvar man kan skatta sig lycklig som hittills har sluppit alla dessa sjukdomar eller åkommor.

Och nu har jag förstås jinxat på det värsta av alla sätt. Jag berättar hur det går. Det skrev jag ju övrigt också häromdagen när jag berättade om mina sömnproblem (söndagsbetraktelse nr 406). Där har jag faktiskt uppnått klara förbättringar. Jag återkommer när jag har bemästrat problemen helt.

Söndagsbetraktelse nr 412 (230423)

Medierna översvämmas av nyheter om AI, artificiell intelligens. Världens första AI-genererade modevecka ägde rum i veckan, med både kläder och modeller skapade av

AI. I schack är datorerna överlägsna även de bästa spelarna, men det har blivit så självklart att vi numera spelar vidare utan att bry oss. I skolan kan man inte ge uppsatsskrivande som hemuppgift, eftersom fuskhjälp av AI blivit nästan omöjligt att avslöja.

Några experter säger att vi måste pausa utvecklingen innan den har gått oss ur händerna, andra att det vore fel att pausa utvecklingen av något som vi ännu inte riktigt har förstått.

Även inom juridiken tar AI över delar av verksamheten. AI-program klarar utan vidare universitetstentor med goda resultat och domstolarnas bevisvärdering kan underlättas betydligt.

Jag fick själv erfara AI:s överlägsenhet när jag höll en lunchföreläsning för några veckor sedan på ämnet ”Så här gör man snabba rättsutredningar”. Som exempel använde jag brott mot avtal; när får den förfördelade skadestånd vid avtalsbrott och vad får man ersättning för?

Jag berättade hur man ofta kan komma ganska långt på en halvtimme genom att identifiera problemet ordentligt och skriva ner frågan, tänka efter vad som skulle kännas rimligt om man stod på ena resp. andra sidan själv, hitta den närmaste lagbestämmelsen och koppla den till problemet, skriva ner sin bedömning i ett par meningar och till sist granska vad man skrivit med kritiska ögon och kanske justera lite grand. Behöver man en säker analys får man oftast lägga ner några timmar till.

När jag hade pratat klart visade en av åhörarna vad programmet ChatGPT svarade på frågan ”När får man skadestånd vid avtalsbrott och vad får man ersättning för?”. På fem sekunder gav datorn ett svar som var i stort sett detsamma som mitt.

Någon vecka senare skulle jag föreläsa på ämnet ”Magkänslans betydelse i juridiken”. Den här gången ställde kamraten frågan till datorn redan innan jag började prata: ”Vilken är magkänslans betydelse i juridiken?”. Och programmet svarade på fem sekunder, i stort sett enligt med mitt manus.

Jag pratade ändå. Men den här gången lade jag in ett kort avsnitt om de möjligheter som AI ger för att analysera en juridisk fråga. Och om några veckor är det AI-experten som föreläser.

Söndagsbetraktelse nr 413 (230430)

Hur bör man förhålla sig till den som har behandlat en vän/kamrat/kollega/familjemedlem felaktigt? Det är en fråga som jag ställdes inför när jag blev halvt anklagad för att ha betett mig ungefär ”som vanligt” mot en person som hade uppträtt klart klandervärt mot en person som står mig nära.

Å ena sidan:

A1. Man kan inte gå runt och markera mot alla som man tycker gör lite fel, då skulle tillvaron påverkas alltför mycket av små misshälligheter och till slut bli **olidlig**.

A2. Det finns nästan alltid två sidor av saken, och väljer man sida riskerar man att inte ha tagit hänsyn till allt som är **relevant**.

A3. Om det ses som näst intill ett moraliskt krav att ibland ta ställning i tvister riskerar

det att skapa fientliga **läger** med allt vad det innebär (släkt med punkt 1).
A4. Risken är att lojaliteten med den som står en närmast får för stor betydelse och att man inte är **objektiv** (släkt med punkt A2).
A5. Vängrupper, släktgrupper och andra värdefulla grupper riskerar att **splittras** med obehag och besvär av alla möjliga slag som följd (släkt med punkterna A1 och A3).
A6. Negativa markeringar och ställningstaganden i tvister motverkar **förlåtelse**, som är en fundamentalt viktig sak om samhället ska fungera väl socialt.
A7. Det är väldigt svårt att dra **gränsen** mellan småfel som man kan rycka på axlarna åt och allvarliga fel som inte bör passera obemärkta.

Å andra sidan:

B1. Om den som ofta betar sig rejält illa alltid kommer undan med det, blir toleransen för hög för **skitstövlar**.
B2. Somliga personer är starkt **beroende** av lojalitet och stöd och bör få det av rent mänskliga skäl.
B3. När man **själv** blir rejält illa behandlad av någon kan man känna starkt att man vill markera mot personen; det talar för att även t.ex. föräldrar och nära vänner markerar.
B4. Rent **moraliskt** är det rätt att säga ifrån när någon gör allvarligt fel, och det kan rentav vara hållningslöst att inte göra det.
B5. Det är lätt att man av **bekvämlighet** väljer att inte ta ställning i en konflikt även om det moraliskt vore rätt (släkt med B4).
B6. I en rimlig och god **förlåtelse** ligger ofta att man säger vad man anser vara fel men sedan ändå förlåter det (argument mot A6).
B7. Svårigheten att dra **gränsen** mellan småfel och allvarliga fel är inte något starkt argument; tillvaron är full av gränsdragningsproblem som måste lösas (argument mot A7).

Så vad är svaret? Vilka argument väger tyngst?

Jag tror att sanningen och lösningen som ofta ligger någonstans mitt emellan. Och att det viktigaste kriteriet för hur man bör agera är **hur klandervärt** agerandet är.

Alltså:

C1. Ibland är ett felaktigt handlande värt så **allvarligt klander** att det är fel att inte markera mot det. En person har t.ex. spritt en mycket känslig hemlighet som han eller hon har fått veta av din vän under sekretesslöfte. Eller personen har baktalat din vän och spritt fula lögnar. Då måste man ta avstånd, och även visa det.
C2. Men oftast är det felaktiga agerandet sådant att det är bättre att **låta det vara**. En person har t.ex. varit berusad och skrikit elakheter åt din vän. Eller personen har talat illa om din vän men inte värre än "vanligt skitsnack". Då är det visserligen rätt att reagera mot personen, men ett allvarligt och långvarigt avståndstagande är fel.

Så ibland är det rätt att markera, ibland inte. Och att markera lite grand, och inte bara låtsas som om allt är frid och fröjd, är sällan fel. Man får självfallet inte agera så att det kan uppfattas att man tar den klandervärdes parti mot vännen. Ibland är det dessutom rätt att markera hårt, men oftast inte.

Det viktigaste är nog att tänka efter ordentligt innan man markerar avståndstagande o.d., och också tänka igenom ordentligt på vilket sätt det eventuellt bör ske.

Söndagsbetraktelse nr 414 (230507)

För en månad sedan ställde jag frågan vad som egentligen är så speciellt med USA (söndagsbetraktelse nr 409). Efter en vecka i Indien ställer man förstås gärna samma fråga om detta så annorlunda land. Vad är det egentligen som är så speciellt med Indien?

Här kommer tio observationer bland många möjliga.

1. Indierna är otroligt gästfria och vänliga. De ordnar allt för en, och de gör det med ett varmt leende. När Susanne och jag var här för 19 år sedan fick vi ständigt uppleva detta, och det blev ännu tydligare den här gången. Jag och mina båda medresenärer (bröderna Alban och Ylli Dautaj på DER Juridik) togs om hand av "vår" indiska institution med en fantastisk gästfrihet.
2. Till gästfriheten och vänligheten hör en viss undergiven artighet. Artigheten är fin medan undergivenheten förstås kan kännas onödig. Nästan ingen kunde t.ex. tänka sig att kalla mig vid förnamn. Men det hör nog till kulturen på ett sådant sätt att det är nästan ofrånkomligt.
3. Trafiken är kaotisk men på något sätt ordnad. Det tutas och trängs, och marginalerna är så små att de nästan inte finns. Men alla vet "reglerna", och sällan blir någon irriterad.
4. Kor, apor, hundar och katter finns som ett naturligt inslag i gatubilden. Men jag tror att djuren har blivit färre under de här 19 åren, i varje fall korna.
5. Skillnaderna i levnadsnivå är enormt stora. De fattigaste bor vid gator och vägar, med eller utan små skjul. Och ändå är mitt intryck att det finns färre som lever i armod i dag än för 19 år sedan. (Statistiken bekräftar intrycket, och av många i Indien får den nuvarande premiärministern Narendra Modi en stor del av äran för det.)
6. Homosexuella relationer avkriminaliserades för bara något år sedan. Och det mest uppmärksammade målet i Högsta domstolen i dag handlar om samkönade äktenskap; skyddas de av konstitutionen även utan särskild lagreglering? Och innebär det i så fall att även muslimska homosexuella har en laglig rätt att gifta sig med varann? (När målet är avgjort om kanske något halvår ska jag berätta hur det gick.)
7. Det är rent och snyggt för det allra mesta, i varje fall så långt som man kan se som besökare. Även på den punkten tror jag att det har skett en positiv utveckling sedan jag var här senast.
8. Man tar sig lätt fram med engelska överallt, samtidigt som majoriteten bara talar sitt eget modersmål (hindi, tamilska, gujarati etc., drygt 30 olika språk med mängder av dialekter). I domstolarna talas och skrivs det enbart på engelska.
9. Maten är enormt varierad och rik med många för oss ovanliga smaker och blandningar. Och den är GOD.
10. I Indien är man ofta väldigt specialiserad. Ett exempel: Här finns ett universitet för enbart forensisk vetenskap (kriminalteknik o.d.), National Forensic Sciences University. Universitetet bidrar till uppkläring av brott inte bara genom forskning, utbildning och praktisk handledning, utan också genom utveckling av produkter. Man har t.ex.

utvecklat skåpbilar för snabba forensiska undersökningar på plats, bilar som säljs till polismyndigheterna över hela Indien.

Indien är makalöst.

Söndagsbetraktelse nr 415 (230514)

Hur kan man skydda demokratin i ett land som är granne med en stat som är stor, mäktig och djupt odemokratisk? Ukraina? Taiwan?

I Centralasien finns fem länder där frågan är både komplicerad och högst aktuell: Kazakstan, Uzbekistan, Tadzjikistan, Kirgizistan och Turkmenistan. Kazakstan och Uzbekistan är rika på naturtillgångar, medan Tadzjikistan och Kirgizistan är betydligt fattigare och dessutom fientliga inbördes. Turkmenistan håller sig mestadels neutralt och utanför konflikter. Alla fem ingick i Sovjetunionen före upplösningen 1991 och hade aldrig haft någon tradition av självständighet och demokrati dessförinnan. Sedan 1991 är alla självständiga och formellt demokratiska, men med ett större eller mindre mått av autokrati och ett större eller mindre inflytande från Ryssland. Lätt förenklat ...

Nästa vecka hålls det en stor juristkonferens i Uzbekistans huvudstad Tasjkent, "Tashkent Law Spring 2023". Jag har råkat slinka med som talare kring temat konstitutionell rätt och ska prata just om det rättsliga skyddet för demokratin. Uzbekistan är på väg att få en ny grundlag, och den kommer att vara central i samtalet. Jag lägger med den sist i detta inlägg för den som är intresserad.

Konstitutionen är tydlig: Demokratin och rättsväsendet har ett starkt grundlagsskydd. Folket avgör vem som ska styra landet. Domstolarna, som är den yttersta garanten för demokratin, står fria från den lagstiftande och den verkställande makten.

Men formell självständighet är en sak, reell en annan. Det räcker inte med lagar. Det måste finnas resurser, lojalitet, ledarskap, oberoende och en god organisation. Världen är full av domare som inte är mer självständiga än att de tar stor hänsyn till den politiska maktens eller populismens önskemål. Det kan innebära att rättsstaten ("rule of law") är en chimär.

I sådana länder har demokratin i praktiken ett mycket svagare skydd än man kunde tro.

Hur är det i Uzbekistan? Det ska jag försöka ta reda på.

Söndagsbetraktelse nr 416 (230521)

I Uzbekistan dukar man pampigt till galamiddag (som på den vänstra bilden), och man har mycket fint porslin med ett antal klassiska mönster (som på den andra). Just hemkommen (den andra bilden tagen på lördagen med ett konstaterande att de klassiska mönstren inte alltid är så vackra bredvid varandra) vill jag fortsätta min "tradition" att göra några observationer om det land jag besökt:

1. I Uzbekistan blir människorna aldrig arga. Det är i alla fall vad de själva säger. Och det ligger nog något i det. De är vänliga och godmodiga, om än inte lika "uppvaktande" som i Indien.

2. Att duka vackert till fest är en nationell stolthet. Och oj vilka festmiddagar, med musik och dans och med middagsgästerna så småningom mitt i dansen! Men vin fick man be om särskilt.
3. Vid middagarna börjar man med framdukade smårätter inkl. frukt och så småningom te eller kaffe om man vill. Först därefter kommer (nästan alltid som det verkar) nationalrätten plov, en matig och god risrätt med kött, kryddor och grönsaker som ofta två eller flera äter med sked från samma stora tallrik.
4. Trafiken är ungefär som hemma. Märkligt nog är 2/3 av alla bilar vita, och det finns väldigt många små vita Chevrolet.
5. Skillnaderna i levnadsnivå är större än hemma men inte tillnärmelsevis så stora som i Indien, eller ens USA. En och annan tigger tyst och obemärkt, bl.a. utanför moskéer och restauranger.
6. De flesta talar hemmaspråket uzbekiska, men ryska är andraspråket och för många det första. Bara de välutbildade och de unga talar engelska.
7. Det är påtagligt rent och välstädat, i varje fall i de delar av landet som vi besökare ser.
8. Huvudstaden Tasjkent ger i varje fall på ytan ett något sovjetiskt intryck med breda boulevarder och stora moderna pampiga byggnader. Men där finns också många parker, promenadstråk, museer, 1800-talshus och småbutiker, en snygg tunnelbana och en (1) lång och fin gågata med en massa pingisbord.
9. Sedan Islam Karimov (1938 – 2016) styrte landet med järnhand efter självständighetsförklaringen 1991 blev Shavkat Mirziyoyev president 2016. Sedan dess har friheten ökat och maktmissbruket minskat. Enligt de flesta källor är det emellertid ännu inte fråga om något politiskt töväder med verklig demokrati.
10. Mycket bra har dock hänt i landet. Från 2016 till 2022 har Uzbekistan avancerat från plats 91 till plats 78 på världens "Rule of law index", som ger en bild av framför allt rättsväsendets självständighet och korruptionens omfång. Man har en ny ambitiös konstitution och ett brett arbete mot mutor och annat maktmissbruk. Det finns mycket kvar att göra, men i varje fall som utomstående drar man slutsatsen att landet definitivt är på rätt väg.

PS angående punkt 10: Jag fick frågan på den konferens som jag deltog i vad jag tycker om landets rättsväsende. Mitt svar var att konstitutionen ser mycket bra ut och att uppräckningen när det gäller Rule of law är klart positiv. Men att det allra viktigaste är domarnas självständighet och integritet, och att jag inte kan veta något alls om hur det ligger till med det. På det sista fick jag en del bifall, nickningar och tack. Så man vågar nog dra slutsatsen att inte alla domare ses som helt goda domare. I varje fall inte av alla.

PS angående gåvor: Jag har funderat över om det ligger ett frö till korruption i den gåvokultur som finns i vissa länder även om gåvorna känns och nog oftast också är helt vänligt, generöst och rätt tänkta. Men det är en sak att fundera närmare över, och kanske återkomma till.

Nyligen har det inträffat händelser i tre av de juridiska frågor som jag har diskuterat i några av mina betraktelser. Det gäller **”snippamålet”, koranbränningarna och Staffan Bergströms läkarlegitimation.**

Snippamålet

Högsta domstolen beslöt den 15 maj att ta upp ”snippamålet” till prövning i den del som är svår, nämligen frågan om hovrätten gjorde fel som inte prövade om den åtalade kunde dömas för ett lindrigare brott än våldtäkt – grovt sexuellt övergrepp mot barn – när gärningsbeskrivningen innehöll en precisering – ”och ha ett finger inne i snippan” – och det inte påstods något annat brott än våldtäkt mot barn (jfr söndagsbetraktelse nr 405).

Så här skriver HD i sitt beslut om prövningstillstånd: ”Tingsrätten dömde en person för våldtäkt mot barn. Hovrätten ansåg dock att bevisningen inte var tillräcklig för att döma för det brottet. Hovrätten angav att åklagaren inte hade yrkat ansvar för något annat brott och att den tilltalade därför skulle frikännas. Högsta domstolen har meddelat prövningstillstånd i frågan om rättegångsfel förekommit såvitt avser hovrättens hantering och prövning av alternativa brottsrubriceringar och lagrum inom ramen för gärningsbeskrivningen (partiellt prövningstillstånd).”

Målet i övrigt är vilande. Om HD kommer fram till att hovrätten gjorde sig skyldig till ett rättegångsfel, kommer den åtalade så småningom att dömas för grovt sexuellt övergrepp mot barn. Kommer HD fram till motsatsen, står sig hovrättens dom.

Oavsett vilket HD:s svar blir på ”frågan om rättegångsfel förekommit såvitt avser hovrättens hantering och prövning av alternativa brottsrubriceringar och lagrum inom ramen för gärningsbeskrivningen” är det bra att frågan får ett svar. Och det är förstås bra om den åtalade kan dömas för det brott som det inte tycks vara någon tvekan om att han har begått.

Koranbränningarna

I en debatt i Svenska Dagbladet den 13, 17 och 23 maj har det diskuterats om en dom för hets mot folkgrupp mot den som organiserar koranbränningar innebär att man faktiskt dömer personen för **hädelse** (kränkning av något som anses heligt). Jacob Rudenstrand och Christer Sturmark menar att man gör det, medan jag och Kashif Virk menar att man kan döma för hets mot folkgrupp utan att det innebär en dom för hädelse. I sin andra artikel (som vi inte fick svara på eftersom den utgjorde slutrepliken) skrev våra motdebattörer så här:

”Förutom att det givetvis står Lambertz och Virk fritt att själva göra en JK-anmälan, skulle en fällande dom sätta ett prejudikat, vilket i praktiken innebär en hädelselag, om än med ett annat namn.”

Meningen innehåller två fel. Det första felet (det är inte JK som väcker åtal för koranbränningar utan allmän åklagare) saknar betydelse i sammanhanget. Men det andra felet är viktigt. Brottet hets mot folkgrupp är inte alls ”en hädelselag ... med ett annat namn”, utan något annat och mer kvalificerat. Medan hädelse är att ”kränka” är

hets mot folkgrupp att ”hota eller uttrycka missaktning”. Och medan hädelse avser ”något heligt” (t.ex. en Gud eller en profet) riktar sig hetsbrottet mot en ”folkgrupp” (t.ex. muslimer).

Självfallet kan man inte döma någon för brott om det enda som har skett är att personen har hädat. Det fordras hot eller missaktning för att det ska vara fråga om ett brott, och det fordras en avsikt att angripa en folkgrupp.

Rudenstrand och Sturmark skriver också: ”Att Polismyndigheten har fällts tio gånger, i fem olika domstolar, för att ha rundat lagen när den nekat Paludan demonstrations-tillstånd illustrerar samma gränsdragningsproblematik.” Men även detta är fel, för frågan om demonstrationstillstånd avgörs av en helt annan lag (ordningslagen), som bara bryr sig om ”ordningen och säkerheten vid sammankomsten”. En helt annan gränsdragningsproblematik alltså.

Ändå är diskussionen bra. För nu talar vi om det som vi faktiskt bör tala om, nämligen *i vilka fall det är brottsligt* att bränna en koran. Tidigare har diskussionen av någon konstig anledning utgått från att koranbränningar *aldrig* är brottsliga, något som de naturligtvis är om brottsförutsättningarna är uppfyllda.

Rudenstrand och Sturmark nämner själva några exempel där frågan om brott eller ej måste ställas. Och de skriver ”Detta öppnar förstås för godtycke”. Men det är just precis det som det inte gör. För alla de hundratals brottsbeskrivningar som finns i svensk lag kan man ange gränsdragningsproblem. Själva idén med domstolar som tillämpar lagar är att gränsdragningsproblem ska avgöras på det sätt som rättsordningen föreskriver, dvs. *utan* godtycke.

(Jag har tidigare diskuterat koranbränningarna i bl.a. söndagsbetraktelserna 402 och 410. De tre artiklarna i SvD finns här, tyvärr bakom betalvägg:
<https://www.svd.se/a/3EzKvL/yttrandefriheten-inget-vard-utan-ratten-att-hada-skriver-rudenstrand-och-sturmark>, <https://www.svd.se/a/Llq2kJ/ratten-att-hada-har-inte-ifragasatts-skriver-lambertz-och-virk>, <https://www.svd.se/a/nQX1zQ/rudenstrand-och-sturmark-ingen-absolut-ratt-att-slipa-bli-forolampad?fbclid=IwAR0Pgir9Esr9O24xuX0XkxFkZh8rtOaK5Ztq2QOytyQDSNwhv a3PXA Wpsr0>)

Staffan Bergströms läkarlegitimation

Läkaren Staffan Bergström blev fräntagen sin läkarlegitimation sedan han hjälpt en svårt ALS-sjuk man, Per Maritz, att dö. Denne hade försökt komma till en klinik i Schweiz för att avsluta sitt liv och tog själv det dödande läkemedel som Staffan Bergström gav honom. Det var Hälso- och sjukvårdens ansvarsnämnd (HSAN) som drog in läkarlegitimationen (se Söndagsbetraktelse nr 396). Beslutet överklagades till Förvaltningsrätten i Stockholm, som meddelade sin dom i veckan (den 25 maj).

Förvaltningsrätten ändrade inte HSAN:s beslut utan slog fast återkallelsen. Den avgörande frågan var, liksom hos HSAN, om Staffan Bergström genom att ha överlämnat det dödande läkemedlet hade ”visat sig uppenbart olämplig att utöva yrket”. Domstolen redovisade sin bedömning av denna fråga så här:

”Förvaltningsrätten anser i likhet med HSAN att Staffan Bergströms agerande i högsta grad har varit förtroendskadligt för en legitimerad läkare och detta även med beaktande av patientens sjukdomstillstånd och Staffan Bergströms motiv för sitt agerande. [...] Mot denna bakgrund bedömer förvaltningsrätten att Staffan Bergström visat sig uppenbart olämplig att utöva läkaryrket.”

Smaka på orden: ”uppenbart olämplig”. De betyder att det inte ska råda någon tvekan om att en i övrigt mycket skicklig och uppskattad läkare **blir olämplig att vara läkare genom att hjälpa en person som vill dö att göra det**. Går det verkligen att på fullt allvar hävda detta? Att det inte ens råder någon tvekan?

Jag tror att detta handlar om ett upprätthållande av den svenska synen på dödshjälp, alltså att det är förbjudet punkt slut. HSAN och förvaltningsrätten tror att effekten av detta förbud måste vara att den som hjälper en dödssjuk person att dö blir ”uppenbart olämplig” att vara läkare.

Med min syn är detta uppenbart orimligt. Och det gäller, enligt min mening, oavsett vilken syn man har på dödshjälp. Förhoppningsvis kan domen – om den står sig även i kammarrätten – få tillräckligt många riksdagsledamöter att förstå att effekterna av förbudet mot dödshjälp har blivit så absurda att frågan om att tillåta läkarassisterat döende måste utredas.

Söndagsbetraktelse nr 418 (230604)

I fredags var det studentuppvaktning hos grannarna, tillika goda vänner, tillika barn och barnbarn till gamla goda vänner. Festföremålet heter Niklas, en mycket fin kille. Det var ett väldigt trevligt kalas som för min del varade i fyra och en halv timmar, för värdfamiljen och några andra betydligt längre.

Undrar om dessa fakta (bortsett från punkterna 5–8) är ungefär genomsnittliga på studentuppvaktningar av i dag?

1. Vi var 39 personer och två hundar.
2. Det var 11 personer i studenten Niklas generation (barngenerationen), 15 i föräldragenerationen och 13 i mormorsgenerationen. Medelåldern var ca 41 år.
3. 18 av 38 var släkt med Niklas om vi inte räknar ingifta o.d., 20 alltså inte släkt (men en gudmor).
4. De enda namn som fler än en person hette (som tilltalsnamn) var Johan och Kajsa. Båda namnen bars av en person i mormorsgenerationen och en i föräldragenerationen. Namnvariationen var alltså (inte oväntat) störst i barngenerationen.
5. 15 av festdeltagarna bor i Uppland, 16 i Västmanland, 7 i Västergötland och 1 i Stockholm.
6. De församlade var mycket hjälpsamma vid hopsamlandet av fakta till denna lista.
7. I samma trädgård vigde jag Niklas föräldrar för ungefär 13 år sedan.

8. Att det blev en betraktelse av detta beror mest på att morfar Rolf tjtade. Han har för övrigt varit oväntat framgångsrik även i övrigt. :)

Extrabetraktelse om 500-årsdagen (230606)

Jag är lite förundrad över att vi inte firar vår 500-årsdag mer än vi gör. Visst firas det rejält både här och där, som på Skansen och i tv. Men ändå – 500 år är ju 500 år! Borde vi inte ha slagit på STORT, tutat i våra trumpeter, paraderat på gator och torg, hurrat och jublat hela dagen?

Vad då då? säger någon. Det är väl inte så märkvärdigt att Gustav Vasa valdes till kung för 500 år sedan. Sverige fanns ju ändå, så någon riktig födelsedag är det inte. Och vi blev både större och mindre senare. Vad är det för särskilt med att han valdes till kung? Och förresten var han inte särskilt trevlig, tvärtom.

För min del tycker jag invändningarna väger ganska lätt. Vi har ju valt att fira den 6 juni 1523 som ett slags Sveriges födelsedag, det närmaste vi kommer, den dag då vi enades under en kung och var definitivt kvitt det danska herraväldet. Om vi har valt så har vi valt, någon annan dag att fira får vi inte.

Men är det inte för nationalistiskt att vifta på flaggor och vara stolta? Det finns ju så mycket som borde vara bättre i vårt land, särskilt nuförtiden med våldsamheter och motsättningar.

Nej, det är inte alls för nationalistiskt. Vi har många problem i vårt land, det är sant. Men det är VÅRT EGET LAND, där vi har välkomnat många som har sökt sig en bättre framtid, och där vi i grunden är generösa och välvilliga, toleranta och tåliga, ordningsamma och kloka.

Så låt oss FIRA att det är så bra som det faktiskt är. Och att det här är allas vår gemensamma 500-årsdag. Låt oss fira den gemenskap vi har i vårt fina Sverige.

Söndagsbetraktelse nr 419 (230611)

[Nyfödda rådjur](#) (Tryck med ett finger på länken för att se filmen. – Tryck med två fingrar på det svarta och klicka på "tillbaka" för att komma ur filmen.)

För två veckor sedan föddes dessa små rådjurskid i trädgården på andra sidan gatan. Grannen Kajsa tog filmen. Rådjuren har bosatt sig i ett stort buskage på granntomten i avvaktan på att nya ägare ska flytta in. Alldeles nyss såg jag djuren spatsera runt i det höga gräset.

Kiden är söta som bara den förstås, och de vuxna rådjuren är mycket vackra. Men alla är inte så förtjusta, för geten (så kallas en rådjurshona för den som inte visste det ...) tar för sig av växtligheten även på tomterna omkring. I går åt hon upp de sista (nåja ...) penséerna i min järngryta på garageuppfarten. Så här ser den ut nu.

Det som smakar det kostar. Är det värt det? Absolut!

Söndagsbetraktelse nr 420 (230618)

Om Palmemordet och mordutredningen har jag skrivit ganska många gånger. Nu har det på nytt blivit anledning genom den brittiska serie som just har sänts i fyra avsnitt på TV5: "Palmemordet – den stora mörkläggningen".

Titeln har dålig täckning i det material som presenteras, och möjligen är det därför som serien mest har väckt trött kritik. Det är synd, för i sak är den utomordentligt intressant. För min del är jag benägen att tro på den teori som presenteras i serien, nämligen att mordet begicks i samarbete mellan den sydafrikanska apartheidregimen och svenska Palmehatare.

Det ges inte några bevis i egentlig mening för den nämnda teorin, och det presenteras inte någonting som kopplar Sydafrika till mordplatsen. Men i serien framförs bl.a. dessa argument för seriens och Jan Stocklassas teori:

1. *Walkie-talkies* Flera vittnen såg personer med walkie-talkies inte långt från mordplatsen under den aktuella kvällen. Det talar för att flera personer var inblandade och alltså mot teorin om "en ensam galning".
2. *Stay behind* Flera vittnen såg kända medlemmar i "Stay behind" i området på mordkvällen. Också detta talar för att flera personer var inblandade och mot teorin om en ensam galning.
3. *Palmehatet i Sverige* Det fanns ett starkt hat i Sverige mot Olof Palme, som av stora grupper sågs som en förrädare. Det fanns också personer som i olika sammanhang talade om att den svenske statsministern borde röjas ur vägen. Det talar för svensk medverkan i mordet. Bland svenskar med högerextrema åsikter som talade om Palme som förrädare fanns Alf Enerström, Viktor Gunnarsson, Bertil Wedin och David Fredin (se vidare nedan angående dessa personer).
4. *Alf Enerström* I en intervju med Jan Stocklassa den 6 oktober 2014 sa Alf Enerström att det var en svensk polis som sköt och att han själv såg poliser som han kände igen i

närheten av Sveavägen den aktuella kvällen. Han sa alltså också att han själv rörde sig där i närheten. Att han inte hade alibi bekräftades för Stocklassa av Enerströms dåvarande sambo Gio Petré. – Detta kan tala för att Enerström deltog i en konspiration. Om man kan lita på honom talar det i varje fall för att han visste en hel del om mordet.

5. *Viktor Gunnarsson.* En kvinnlig polis i USA säger att Viktor Gunnarssons död framstod som en avrättning. Detta behöver inte betyda något, men det kan ha betydelse genom att flera har uttryckt misstankar om att Gunnarsson ansågs farlig därför att han visste vem mördaren var.

6. *Bertil Wedin* Bertil Wedin hade arbetat för den sydafrikanska säkerhetstjänsten sedan 70-talet. Han reste mellan Sverige och Sydafrika men tillbringade mesta delen av tiden i London. I en intervju som Stocklassa gjorde med Wedin under täckmantel sa Wedin att han hade jobbat en del med CIA, som kunde erbjuda honom möjligheter att gömma sig. Han sa också att han träffade Craig Williamson, en av de mest aktiva och inflytelserika företrädarna för den sydafrikanska säkerhetstjänsten (se vidare nedan).

7. *David Fredin* David Fredin, som fungerade som ett slags assistent åt Alf Enerström, uttalar sig om Palme som förrädare. Han säger bl.a. att han skålade ”för förrädarens död”. I en mejlväxling mellan Fredin och Wedin – 5 000 mejl – nämns Stocklassas efterforskningar i starkt negativa ordalag. Fredin säger att Enerström och Wedin kände varandra. Och han säger att ”någon kom till Enerström och talade om att döda Palme”.

8. *Budskap från den sydafrikanska regeringen?* Den sydafrikanska regeringen var mycket uppmärksam på riskerna för en stark internationell rörelse mot apartheid. Birgitta Karlström Dorph, som arbetade för Sverige i Sydafrika, fick bl.a. en kula skjuten in i sitt hem i Johannesburg. Det uppfattades av många som ”ett budskap från regeringen”.

9. *Sydafrikas regering använde våld* Den sydafrikanska regimen använde ofta våld mot ANC. Bl.a. mördades en kvinna som arbetade för ANC i Paris. Och ANC-kontoret i Stockholm utsattes för en bomb.

10. *Palmes engagemang viktigt internationellt* Det står klart att Palmes engagemang mot apartheid och för ANC var viktigt internationellt. Han talade bl.a. 1977 i FN:s generalförsamling mot apartheid. Samtidigt uttalade sig bl.a. Margaret Thatcher och Ronald Reagan om ANC som en terroristorganisation som måste bekämpas.

11. *Palme en farlig fiende för regimen* Allan Boesak, Dali Tambo, Birgitta Karlström Dorph, Madi Gray och andra som arbetade för ANC vittnar om Palmes stora betydelse för kampen mot apartheidsystemet och ”white supremacy”, och om att den sydafrikanska regimen såg Palme som en farlig fiende.

12. *Svenska pengar* Mycket i kampen mot apartheid handlade om pengar. Och det fanns mycket svenska pengar som skulle användas i arbetet mot den sydafrikanska regimen. Allan Boesak berättar bl.a. att han fick en massa sådana pengar i Sverige. Enligt Boesak måste Palme också ha förstått att en del pengar gick till att köpa vapen för att användas mot apartheidregimen.

13. *En vecka före mordet* En vit sydafrikansk representant för ANC, Madi Gray, säger att hon såg Craig Williamson i Stockholm en vecka före mordet i samband med ett möte

där Palme talade mot apartheid. Hon säger att hon ”fick en väldigt kall känsla”. Williamson har förnekat att han var i Stockholm då.

14. *Sydafrikanska säkerhetstjänstens kunskaper om Palme* En sydafrikansk agent säger att den som sköt Palme var väl bekant med hans vanor. Och det finns flera liknande uttalanden om den sydafrikanska säkerhetstjänstens kunskaper om Palme.

15. *Ord om en möjlig överenskommelse* En sydafrikansk agent, ”generalen”, sa i ett samtal med Göran Björkdahl (Palmespanare, kollega med Stocklassa) att Sydafrika var villigt att hjälpa Sverige på vissa villkor, att ”detta är farligt” men att ”länderna borde träffas och ingå något avtal”.

--

Men Stig Engström då? Jag har ju tidigare skrivit att jag tycker det finns väldigt mycket som talar för att Engström sköt Palme (se söndagsbetraktelse nr 264).

Ja, det finns det. Men antingen är någon av mina slutsatser felaktig (jfr söndagsbetraktelse nr 374). Eller också var det trots allt Engström – som ju också tyckte illa om Palme och som till skillnad från t.ex. Christer Pettersson kunde ha deltagit i en konspiration – som höll i den revolver med vilken Olof Palme mördades. Inte minst den sistnämnda möjligheten kan ge anledning att nu återuppta Palmeutredningen. Det kan motiveras av de starka misstankar som finns genom det som förs fram i dokumentären. Det är ju nämligen så, att den omständigheten att personen som enligt åklagaren troligen höll i vapnet är död, den omständigheten hindrar inte att man försöker hitta de personer som kan ha funnits bakom honom.

Dessa personer bör ju i så fall dömas för anstiftan eller medhjälp till mordet.

Jag menar dessutom att det som kommit fram i dokumentären ger anledning att återuppta Palmeutredningen ÄVEN OM man inte tror på Engström som hit-man, utan ”bara” som ”ensam galning”. Misstankarna mot några personer som lever är så starka att det bör ske.

Söndagsbetraktelse nr 421 (230625)

Jag funderar ganska ofta på vad det är som gör en social tillställning lyckad resp. mindre lyckad. En middag t.ex. Låt oss anta att det är 8 personer närvarande med jämn eller ganska jämn könsfördelning. Jag har kommit fram till att tillställningen blir särskilt lyckad om bl.a. dessa kriterier är uppfyllda:

1. Ingen dominerar för mycket och inget samtalsämne tar alltför mycket tid.
2. Ingen visar upp en ointresserad eller trött min, alla deltar med gott humör.
3. Alla är beredda att prata om sig själva, även lite småprivat.
4. Man intresserar sig för varandra, ställer frågor och lyssnar på svaren.
5. Alla är omtänksamma, ingen säger något småelakt.
6. Alla äter och dricker med god lust.
7. Man hittar intressanta samtalsämnen, gärna lite förberedda.
8. Man bryter av ibland med annat än samtal.

I går på midsommarafton blev det precis så. Och det blev en härlig kväll!

Halvårsbetraktelse om Quickärendet 2023 (230702, nr 16)

1. Inledning

Detta är min sextonde betraktelse om Quickärendet. Den första skrev jag på nyåret 2015–16, och sedan har det blivit två betraktelser om året. En vid nyår och en vid halvårsskiftet. Varför håller jag på så?

Jo, jag gör det (1) för att regelbundet påminna om villfarelsen att det skulle ha skett en rättsskandal när Thomas Quick dömdes sex gånger för åtta mord. Det var något mycket märkligt att så många lät sig luras, och vi måste lära oss av det. Jag skriver också (2) för att notera sådant som har hänt angående Quickärendet sedan sist. Det är visserligen inte särskilt mycket nuförtiden, men det som händer är inte sällan rätt intressant. Vidare fortsätter jag skriva (3) för att alla ska veta vad som var känt, vilka som sa vad och vilka som teg. Ingenting ska kunna gömmas undan för framtidens journalister och forskare. Och jag skriver (4) för att fortsätta reflektera kring det inträffade. Det gäller inte bara debatten och villfarelsen, utan även morderna, utredningarna och bevisningen.

Alla de 16 hittillsvarande betraktelserna finns samlade i ett dokument som återfinns här: <http://goranlambertz.se/book-extra/de-sextion-forsta-halvarsvisa-betraktelserna-2016-2023/>. En innehållsförteckning till det dokumentet finns allra sist i den här betraktelsen.

Den här gången noterar jag bl.a. att Granskningsnämnden för Radio och TV avslog min anmälan mot SVT:s dokumentär om Appojauremorden (avsnitt 2), att åklagarna Anders Perklev, Kerstin Skarp och Björn Ericson nog begick tjänstefel genom sin hantering av Quickärendet (avsnitt 3), att det finns anledning att påminna om att såväl matematiska beräkningar som traditionell bevisvärdering visar att Thomas Quicks / Sture Bergwalls skuld till de åtta mord som han dömdes för är ställd utom rimligt tvivel (avsnitt 4) och att det finns flera skäl till att den allvarliga villfarelsen om en rättsskandal inträffade (avsnitt 5). Jag noterar också att det just nu är några poddar som uppmärksammar Quick (avsnitt 6).

2. Granskningsnämndens avgörande beträffande Appojauredokumentären

I oktober och november 2022 sände SVT en dokumentär om morderna i Appojaure. Som väntat var den vinklad på det vanliga sättet, och jag blev egentligen inte vare sig upprörd eller förvånad. Men så bestämde jag mig ändå för att anmäla den till Granskningsnämnden för radio och tv på en ”säker punkt”, nämligen för det tvärsäkra påstående som gjordes att Thomas Quicks eventuella ”medhjälpare” (Jonny Farebrink) hade alibi för mordet. Att detta påstående är osakligt vet alla som är bekanta med materialet. Farebrink hade absolut inte alibi. Så påståendet borde rimligen strida mot det krav på saklighet som SVT är skyldigt att tillgodose.

Men Granskningsnämnden avslog anmälan. Så här löd motiveringen:

”Den medverkande kriminalteknikern gav sin bild av utredningsarbetet om det så kallade tältmordet. Hans uttalande om att NN haft alibi medför inte att SVT har åsidosatt kravet på saklighet. Nämnden uppfattar det vidare så att SVT i den direkt efterföljande speakern utvecklade beskrivningen av de uppgifter om ett alibi som

kriminalteknikern refererade till. SVT har därtill i sitt yttrande redogjort för att uppgiften om att NN hade alibi är förankrad, bland annat i utsagor av poliser och av en utredare i den aktuella mordutredningen. Nämnden anser därmed att SVT har visat grund för att det under utredningen fanns uppgifter om ett alibi. Mot bakgrund av detta anser nämnden inte att programmet stred mot kravet på saklighet.”

Det avgörande var alltså enligt nämnden att SVT hade visat grund för ”att det under utredningen fanns uppgifter om ett alibi”. Detta stämmer i sig, det fanns sådana uppgifter. Men vem som helst kan titta på dokumentären och se om det bara är detta som påstås, alltså att det ”under utredningen fanns uppgifter”. Det är det inte. I stället påstår dokumentären utan att darra det minsta på manschetten att Farebrink **faktiskt hade** alibi. Spekerrösten säger så här: ”Medhjälparen har alibi och Thomas Quicks historia spricker.” Och det var **för detta** som jag anmälde dokumentären. För i verkligheten var det högst oklart var Farebrink hade befunnit sig (se närmare avsnitt 2 i nyårs betraktelsen 2022/23).

Men det var också av betydelse att nämnden ”uppfattade det så” att speakern i dokumentären bara ”utvecklade beskrivningen av de uppgifter om ett alibi som kriminalteknikern refererade till”. Och det fick man alltså göra. Men vad speakern sa var ju ”Medhjälparen har alibi och Thomas Quicks historia spricker”. Simalabim, så förvandlar man en lögn till en sanning utan att det strider mot kravet på saklighet.

3. Begick resningsåklagarna tjänstefel?

Det här har hänt:

- a. Thomas Quick fälldes för åtta mord i sex domar där domstolarna förklarade att erkännandet inte räckte, utan att man måste undersöka om övrig bevisning medförde att Quicks skuld var ställd utom rimligt tvivel. Och domstolarna kom fram till just detta: övrig bevisning medförde att Quick var bortom rimligt tvivel skyldig.
- b. Sju år efter den senaste domen sa Quick / Bergwall i en tv-dokumentär att han ljög. En åklagargrupp tillsattes, ledd av överåklagaren Björn Ericson. Den kom med stöd av riksåklagaren Anders Perklev och vice riksåklagaren Kerstin Skarp fram till att skulden måste prövas på nytt. Bergwall fick en ny advokat som tillsammans med åklagarna ansökte om resning av domarna. Eftersom även åklagarna ville ha resning beslutade hovrätterna helt naturligt så. Ingen egentlig prövning skedde av bevisningen, det gjordes bara vissa noteringar om vad som kunde förklara en del av denna.
- c. I mål där det har beslutats om resning ska skulden normalt prövas på nytt i en rättegång i tingsrätten. Men i det här fallet kom åklagarna fram till att det inte längre fanns anledning att hävda Quicks skuld. I varje fall en åklagare tvivlade på det riktiga i detta och byttes ut. Åklagarna anmälde för tingsrätterna att de lade ner åtalet i samtliga fall. Tingsrätterna skrev av målen och frikände automatiskt Quick. Ingen prövning skedde av bevisningen.
- d. Quick hade alltså dömts för åtta mord och han hade erkänt i varje fall elva ytterligare. Inget av dessa 19 mord var uppklarat, och ingen utredning hade ens tillnärmelsevis närmat sig någon annan lösning än att det var Quick som var skyldig. Ett enda förhör hölls under resningsprocessen med Quick. Där ställdes inga svåra frågor om hur han t.ex. kunde peka ut de platser där en hund senare skulle komma att markera för likdelar

eller gissa att det hade lämnats sågar i närheten av platser där mördade personer hade hittats.

Frågan är om åklagare får agera så här utan några konsekvenser. I praktiken bestämde de av oaktsamhet – framför allt Perklev, Skarp och Ericson – att en seriemördare skulle gå fri. Det bestämde de utan att ordentligt granska bevisningen, fastän Quick hade dömts i domstol. Och de lät lägga ner åtalen trots det som sägs i 20 kap. 9 § rättegångsbalken att ”Sedan dom fallit, må ej allmänt åtal nedläggas”.

I 20 kap. 1 § brottsbalken står att den som vid myndighetsutövning ”åsidosätter vad som gäller för uppgiften” ska dömas för tjänstefel. Jag tycker nog ganska bestämt att dessa tre personer ”åsidosatte vad som gällde för uppgiften”. I dag kan de inte dömas, men enligt min mening gjorde de sig skyldiga till tjänstefel.

4. Sannolikhetsberäkningar och traditionella bevisvärderingar

Jag tjarar med jämna mellanrum om att de beräkningar jag gjort enligt Bayes sats resulterat i att sannolikheten för Thomas Quicks skuld till de mord som han dömdes för ligger klart över 99 % i sju av de åtta fallen, i två fall på 99,99 % (se <http://goranlambertz.se/book-extra/berakningar-av-bevisvardet-i-samtliga-mal/>).

Inte lika ofta tjarar jag om att en professionell bedömning av bevisningen utan matematiska beräkningar leder till väsentligen samma slutsats (se <http://goranlambertz.se/book-extra/pm-med-oversiktig-sammanstallning-av-bevisningen-i-alla-malen/>) och att det gäller även om man tar hänsyn till kända och möjliga invändningar mot bevisen (<http://goranlambertz.se/book-extra/sammanstallning-av-bevisningen/>).

Nu har jag påmint igen. Thomas Quicks / Sture Bergwalls skuld till de åtta mord som han dömdes för är ställd utom rimligt tvivel. Enligt min uppfattning talar därmed allt för att han begick även de övriga elva mord som han erkände.

5. Skälen till att villfarelsen inträffade och består – början till en fördjupad analys

Så småningom kommer jag och kanske andra att försöka förstå genom en mer omsorgsfull analys vad det var som hände när så gott som hela Sverige lät sig luras att tro att Thomas Quick var oskyldig och alltså dömdes felaktigt för åtta mord. Som en liten inledning till den analysen ska jag här lista de tio omständigheter som jag tror betydde mest (jfr bl.a. nyårsbetraktelsen 2020-21, avsnittet med rubriken ”Är det något särskilt med Sverige som gör oss mottagliga för villfarelser?”):

1. **Kraftfulla röster** Det påstående om en rättsskandal som fördes fram av bl.a. Jan Guillou, Leif GW Persson, Hannes Råstam och Sveriges television var kraftfullt och fick stort genomslag.

2. **Medierna snabbt eniga** Medierna ställde sig snabbt och nästan enhälligt bakom påståendet om en rättsskandal.

3. **Svag motståndskraft i Sverige** Det finns en del som talar för att vi i Sverige har en ovanligt svag motståndskraft mot budskap som förmedlas av medierna.

4. **Inget motstånd från journalister, tvärtom** Även vanligen kritiska journalister avstod från en rejäl granskning av påståendet om en rättsskandal. Det kan ha berott på en utsatt arbetsituation i ett svårt läge för medierna eller på att budskapet var så kraftfullt och enigt att väldigt få såg anledning att ifrågasätta det. De journalister som öppet intog en självständig hållning – som Gubb-Jan Stigson, Kristina Hultman och Yrsa Stenius – utsattes för utfrysning e.d. Andra annars goda journalister – som Bo-Göran Bodin och Martin Wicklin – har medvetet dragit sig undan efter att ha förstått att de gjort pinsamma insatser i sina granskningar av Quickärendet.

5. **Försiktighetstraditionen hos jurister** Vi jurister är av tradition försiktiga. Många av oss är mer rädda för att göra fel än angelägna att verkligen göra rätt. I den traditionen ligger en ovilja mot att på något sätt ifrågasätta rättsliga avgöranden. Många såg att mediebudskapet om ”rättsskandalen” var förenklat och ofta vilseledande, men försiktigheten avhöll de flesta från att protestera. Ibland går den svenska försiktighetstraditionen bland jurister så långt att den kan bli samhällsskadlig. Jag anser att det skedde i Quickärendet. Åklagarna borde inte ha fått hållas utan motstånd.

6. **Mycket allvarliga fel bland ansvariga åklagare** Riksåklagaren och resningsåklagarna begick mycket allvarliga fel när de lät villfarelsen få fäste även i rättsväsendet och inte granskade vilken bevisning som fanns mot Thomas Quick innan de bestämde sig för att ställa sig bakom ett upphävande av de fällande domarna. (Se avsnitt 3 ovan.) Hade åklagarna granskat Sture Bergwalls återtagna erkännanden någorlunda ordentligt hade de upptäckt flera saker som inte stämde eller som borde ha kontrollerats.

7. **Svårt för många att värdera bevisningen** Bevisvärdering är svårt. Det kan vara lätt att tro att invändningar mot enskilda bevis är mycket viktigare för helheten än de i själva verket är. Det är svårt att göra en samlad värdering av bevisningen. När det gäller den svåra konsten att räkna matematiskt på sannolikheten för den misstänktes skuld är det mycket få jurister som behärskar den.

8. **Svårt erkänna att man har haft fel om allvarliga ting** De flesta hade tagit ställning så snabbt och så bestämt för rättsskandalpåståendet att det blev väldigt svårt att öppna sig för något nytt när det kom motröster. Det är inte lätt att erkänna att man har haft fel i en viktig och allvarlig sak, risken att tappa ansiktet är ofta för stor. Till detta kommer att något som liknar Quickärendet inte torde ha inträffat någonstans någon gång. Många lär se det som enormt pinsamt för Sverige om det verkligen skulle vara fråga om en stor villfarelse. Det ökar motståndet mot att erkänna den.

9. **Bergwallkommissionen** Att Bergwallkommissionen mer eller mindre slog fast att Bergwall ska anses oskyldig har naturligtvis medverkat till att de flesta har slagit sig till ro med den slutsatsen. Men kommissionen hade fått ett mandat som innebar att man skulle utgå från att de friande domarna innebar att Bergwall var oskyldig. Det var en orimlig utgångspunkt, inte minst eftersom de friande domarna hade tillkommit utan prövning av bevisningen. Kommissionen gjorde allt den kunde för att vara lojal med utgångspunkten och avstod helt från att öppna för möjligheten att det kunde vara på något annat sätt. Kontentan av de antaganden som Bergwallkommissionen gjorde och av de slutsatser den kom fram till var att, av de många som var inblandade när utredningarna och rättegångarna pågick, det var i varje fall nio personer som talade osanning. Det var åklagare, poliser, psykologer, advokater och läkare. Den ende som talade sanning om vad som hände var Sture Bergwall.

10. **Konsensussamhälle, konformism** Sverige är sannolikt i ovanligt stor utsträckning ett konsensussamhälle med utbredd konformism och en viss skoningslöshet mot dem som säger emot. Få svenskar vågar säga offentligt att de inser att de haft fel. Civilkurage är inte utbrett bland svenskar.

6. *Poddar*

Under det senaste halvåret har jag kontaktats av tre personer som är inblandade i poddar med avsikt att ta upp Quickärendet. Jag har fått två intervjuförfrågningar men tackat nej, huvudsakligen för att undvika att störa annat arbete kring Quick som pågår.

Vid en av förfrågningarna fick jag samma intryck som jag brukar få när någon frågar om en intervju om Quick: man hade bestämt sig i förväg. Jag ställde frågan om personen kunde garantera att man skulle göra en rakt igenom hederlig granskning och söka sanningen. Det besked jag fick var att man inte kunde göra några sådana utfästelser på förhand.

Söndagsbetraktelse nr 422 (230702)

Jag har haft besök i sex dagar av min vän Johan van Gilst från Nederländerna och hans dotter Liesbeth. Sex trevliga dagar då vi såg ganska mycket av Uppsala och Stockholm, däribland tre av Unescos 15 svenska världsarv. Sex dagar då vi pratade om politik, religion, vänskap, släkt, skrivande, resor och ansvar. Men mest nog om minnen ändå.

Det mest speciella med den här träffen var nämligen att Johan och jag inte hade träffats på 54 år, skrivit ibland men inte träffats. Inte sedan sommaren 1969 då vi lärde känna varandra under en månadslång bussresa i östra USA. Så avslutade vi vårt år som AFS-stipendiater 1968–69. 30 studenter från 23 länder var vi, plus två ledare och en busschaufför.

Nu tog Johan och jag oss för att skriva ihop en kort historia om vår resa med "Bus 56". Vi ville se om vi, kanske tillsammans med de andra i gruppen, kunde få till en hyggligt innehållsrik berättelse. Så vi mindes så gott vi kunde, bl.a. att vi såg den allra första månlandningen tillsammans på tv. Det var den 20 juli, en varm och skön kväll. För att minnas en del annat tog vi bl.a. mina gamla bilder till hjälp.

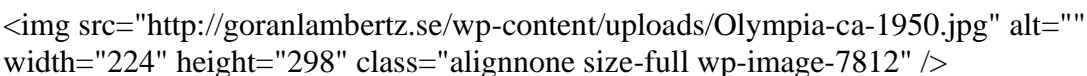
När berättelsen var tre sidor lång skickade vi den till de andra i gruppen (dvs. de som vi har mejladresser till). Och ganska snart fick vi bidrag från några, bl.a. en bild där alla i gruppen var med. Den hade varken Johan eller jag sett förut, så det var extra kul. En massa minnen kom tillbaka. Och nu är berättelsen sex sidor lång om vi räknar fyra bilder.

Det visade sig att vi tyckte lika om det mesta Johan och jag. Men i synen på religion skilde vi oss markant. Jag har min syn: Det finns inte någon Gud med personlighet och makt, men däremot en kraft av godhet, kärlek, nåd och förlåtelse som jag gärna kallar Gud. Johan tror på en Gud Fader i himmelen, går i kyrkan två gånger varje söndag och

ber bordsbön före måltider. Seden med bordsböner höll vi på under veckan, även jag tycker den har ett värde.

Fastän vi ser så olika på kristendomen visade det sig att vi tycker ungefär detsamma om vilket ansvar det för med sig mot andra att man kallar sig kristen.

Söndagsbetraktelse nr 423 (230709)

 alt="" width="224" height="298" class="alignnone size-full wp-image-7812" />

 alt="" width="370" height="278" class="alignnone size-medium wp-image-7815" />

Vad säger en förändring som den på bilderna? De är tagna på samma plats med ca 70 års avstånd, Idrottsplatsen Olympia i Kisa i Östergötland. Där fanns Folkets Park med tusentals människor i publiken när Lasse Lönndahl, Lill-Babs och Hepstars kom på besök.

I veckan blev vi färdiga med den första upplagan av en skrift om Kisa, där jag föddes 1950. 367 sidor som i princip bara handlar om 1950-, 60- och 70-talen, dvs. de år då jag och mina systrar bodde där. Syster Ewa-Lotta och många andra från Kisa har hjälpt till med texten, som vi har skrivit i en Facebookgrupp med numera 600 medlemmar.

Berättelsen innehåller bl.a. kapitel som "Natur och kultur", "Idrott och fest", "Kisa samhälle", "Näringsliv", "Bostadsområden", "Några minnen", "Kommunikationer", "Olyckor" och "Några av människorna". I texten finns 290 bilder och korta (eller jätte korta) ord om drygt 1100 personer som bodde i samhället på den tiden. Vi har varit beroende av att människor har skrivit om sina släktingar eller bekanta, så väldigt många är inte ens nämnda. Kisa samhälle hade under dessa år drygt 3000 invånare. Och har det för övrigt även i dag.

Jag har skrivit om Kisa tidigare (se söndagsbetraktelserna 270 och 381), och jag ska inte upprepa mig i onödan. Bara säga att jag tycker det är oändligt fascinerande att återhämta gamla minnen tillsammans med andra och leva sig tillbaka till det som var i barndomen. Den som inte har något bättre för sig kan jag verkligen rekommendera detta, och att skriva.

En förändring som den på bilderna säger nog inte mycket mer än att verksamheter förändras och flyttas. Det är inte konstigt alls, även om det kan kännas sorgligt när det som var en fantastiskt levande och intensiv verksamhet förbyts i öde tystnad.

Den som är intresserad kan ta sig en titt i texterna här (tre delar):

[Kisa 1950 – 1975 \(ungefär\) 230704 Del 1](http://goranlambertz.se/wp-content/uploads/Kisa-1950—1975-ungefär-230704-Del-1.pdf)

[Kisa 1950 – 1975 \(ungefär\) 230704 Del 2](http://goranlambertz.se/wp-content/uploads/Kisa-1950—1975-ungefär-230704-Del-2.pdf)

[Kisa 1950 – 1975 \(ungefär\) 230704 Del 3](http://goranlambertz.se/wp-content/uploads/Kisa-1950—1975-ungefär-230704-Del-3.pdf)

Söndagsbetraktelse nr 424 (230716)

Alla som känner mig vet att jag gör upp listor över saker, främst över platser att besöka. Och när jag nu kom till Bornholm i veckan beslöt jag mig för att få bättre ordning på mina geografiska listor. Ursäkta att ni som läser denna betraktelse får dras med något som i grund och botten bara intresserar mig själv.

Jag har tio listor och kvar att besöka platserna enligt följande.

1. Europas länder (50), inget kvar
2. Europas huvudstäder (50), en kvar (Ankara)
3. 50 städer som jag måste se innan jag dör, fyra kvar (Marrakech, Hongkong, Shanghai, Kairo)
4. Sveriges städer (134), ingen kvar
5. USA:s stater (50), en kvar (Hawaii)
6. Nordens länder och mer eller mindre självstyrande delar (9), ingen kvar (se betraktelse nr 50)
7. Medelhavets 8 stora öar, tre kvar (Sardinien, Corsica och Rhodos)
8. Östersjöns 7 stora öar, Rügen kvar
9. Sveriges 10 vackraste platser, ingen kvar (se betraktelse nr 317)
10. 100 av världens länder, varit i 76, dvs. 24 kvar

Kanske blir det Ankara eller Marrakech i år. Nästa år blir det definitivt Hawaii, kanske Sardinien och Corsica. Sedan får vi se. Nr 10 vet i sjutton om jag klarar.

Söndagsbetraktelse nr 425 (230723)

Inställningen till juridiken kring koranbränningarna har mognat. Numera förstår nästan alla som har satt sig in i saken

1. att det är straffbart att bränna koranen om avsikten är att hetsa mot muslimer,
2. att vi så snabbt som möjligt måste få ett domstolsavgörande som klargör gränserna mellan det brottsliga och det som skyddas av yttrandefriheten, och
3. att det inte med gällande lag går att förbjuda demonstrationer även om koranbränningar ska förekomma; polisen måste i stället ingripa när brottet begås.

De flesta håller också med justitieministern om att vi bör överväga om demonstrationsfriheten bör inskränkas något, så att man inte får tillstånd t.ex. när allvarliga brott ska förekomma vid demonstrationen eller när svenska säkerhetsintressen hotas.

Det intressantaste nu är det som följer, och det som egentligen är mycket viktigare: Hur ska vi få fred och förståelse mellan religionerna, deras företrädare och folk? Hur ska religionerna kunna bli en avgörande positiv kraft för den sammanhållning som världen verkligen behöver?

Om det finns Gudar med makt och personlighet så vill de säkert det. Och om Gud i stället är ”Allt det goda” – som kärlek, nåd och förlåtelse – då borde sammanhållningen vara en del av Gud.

I fredagens Aktuellt fanns ett inslag med en manifestation som hade anordnats av Islams Ahmadiyya församling i Stockholm med imamen Kashif Virk. Det är ett samfund som i många år har uttalat sig för samarbete mellan religionerna, för en klok tolkning av Islam och för den positiva kraft i världen som sammanhållning kan ge. Se gärna inslaget om ni inte redan har gjort det.

Men det finns extrema avarter av religion, inte minst inom de fundamentalistiska delarna av Islam. I Afghanistan begränsas kvinnors och flickors möjligheter att arbeta och utbilda sig – i namn av Islam. I Iran döms regimens motståndare till döden – i namn av Islam.

Så nog är det svårt att vara optimistisk när det gäller möjligheterna för religionerna att samla sig och bli en avgörande positiv kraft i världen. Från en Uppsalahorisont kan man kanske hoppas på en ny Nathan Söderblom, den svenske ärkebiskopen som fick Nobels fredspris 1930 för sitt arbete för att öka samhörigheten mellan kyrkorna.

I varje fall behöver nog arbetet börja inifrån religionerna, och uppifrån. Tänk om koranbränningarna kunde vara den gnista som sätter igång ett sådant arbete! Varför inte?

Söndagsbetraktelse nr 426 (230730)

Man kommer alltmer till insikt om att man bör välja sina vänner. Det finns så många omtänksamma, snälla, kloka och rättskaffens personer att man inte har anledning att lägga sin tid på dom som är själviska, elaka, ovettiga eller oärliga. Man bör förstås inte bli ovän i onödan med gamla vänner, men man har inte heller skäl att anstränga sig för mycket. Tillvaron är alltför dyrbar.

En ganska svår fråga är ändå hur man ska förhålla sig till vänner som uppfyller alla rimliga krav förutom det på klokhet. Jag har just ställts inför den frågan när en vän har hävdat vissa konspirationsteorier, som t.ex. den välbekanta ”teorin” att månlandningen 1969 aldrig inträffade eller att Putins anfall på Ukraina var berättigat eftersom Nato annars så småningom skulle ha anfallit Ryssland.

Jag har försökt hålla mig till den regeln att jag accepterar i princip alla ÅSIKTER men däremot inte framhårdande i orimliga PÅSTÅENDEN. Visserligen tycker jag förstås inte att alla åsikter är lika mycket värda, men åsiktsfriheten bör ändå vara väldigt generös även på det privata planet. Orimliga påståenden (som de båda ovannämnda) är svårare att stå ut med, i varje fall om personen envisas med att prata om saken.

Men det är svårt att upprätthålla den där gränsen mellan åsikter och påståenden. Hur ska man t.ex. se på den ÅSIKTEN att det var Natos fel att Ryssland anföll Ukraina om den grundas på PÅSTÅENDET att Nato annars skulle ha anfallit Ryssland?

I fortsättningen gör jag nog så att jag sakta och omärkligt glider bort från umgänge med personer som envisas med att säga saker som jag bara inte står ut med att höra för att de är alltför dumma.

Egentligen är det fel, för man bör hävda och stå upp ordentligt för det som är rätt. Men man kan inte alltid göra det rätta, tillvaron är alltför dyrbar.

Extrabetraktelse om en högst levande konspirationsteori (230731)

Jag ler lite grand vid tanken på min söndagsbetraktelse i går och det som jag kom att tänka på när jag senare på söndagen lyssnade på en radiointervju om Quickärendet.

Jag ler för att jag ju skrev i söndagsbetraktelsen om personer som hävdar galna konspirationsteorier, att de är svåra att umgås med. Och jag ler för att teorin om att Quickdomarna var en rättsskandal ju faktiskt inte är något annat än en sådan galen konspirationsteori. Men till skillnad från teorin att månlandningen 1969 inte skedde, var rättsskandalteorin en hypotes som nästan alla trodde på, och som de flesta fortfarande tror på. Inte de insatta, de förstår hur det ligger till, men de flesta andra.

Så kan det gå när nästan hela Medie-Sverige förblindas och slår på trumman (inte Dagens Industri), och när rättsväsendet inte förmår stå emot. Inte konstigt att alla blev lurade. Men det är onekligen lite komiskt. Våldigt synd förstås, med tanke på alla de förfärliga morderna och allt mänskligt lidande. Men ändå komiskt, att så många blev så lurade när Bergwall med Hannes Råstams hjälp 2008 plötsligt ”erkände att han hade ljugit”. Då blev han trodd, eftersom ”alla” ville att det skulle vara så.

Och komiskt är det att så många normalt kloka personer bidrog till luringen. Jag vet att jag är elak som river i såren, men sanningen går inte att undkomma. Den bör sägas, och så småningom erkännas.

Quickärendet är Sveriges värsta luring i mannaminne. Kanske världens. Inte så konstigt att man drar sig in i det längsta för att tala om den.

--

PS. Den som menar att det är jag som far med konspirationsteorier hänvisas till att granska bevisen. Det räcker med en timme, sedan kan man dra sin slutsats.

Söndagsbetraktelse nr 427 (230806)

Huruvida Katarina Frostenson hade läckt uppgifter om nobelpristagare till sin man Jean-Claude Arnault vet jag inte. Själv förnekar hon det bestämt. Och hon skriver så här om den press inifrån Svenska akademien som ledde till att hon lämnade församlingen år 2018:

”Jag skulle ut ur församlingen. Jag förmodar att det var för att du, min man, oskyldigt anklagats och dömts för ’våldtäkt’, för att den skamfläck det innebar för dem, för den stora stiftelsen och hovet kunde fläcka prisets rykte och det nobla prisets varumärke. Självklart. Allt annat var svepskäl. Och att du skulle dömas igen låg i luften: en människa har knappast någon chans när hon har en hel mediavärld emot sig [...]. Att du skulle straffas hade sannolikt uppfattats tidigt. Direktivet att med alla tänkbara medel driva ut mig kom, förmodar jag, högt uppifrån.”

Jag har just läst den bok, ”F”, där detta står (s. 152). Den kom ut 2021, ungefär två år efter hennes första bok (”K”) om händelserna i Svenska akademien och det svenska samhället efter metoo-uppropet.

Katarina Frostenson hävdar att Jean-Claude Arnault blev felaktigt dömd för våldtäkt. Inte heller med detta (jfr ovan om "läckan") vet jag hur det ligger till. Och det spelar faktiskt inte någon roll för hur man bedömer boken F.

Jag tror att det bästa sättet att ge en bild av boken är att citera ytterligare några stycken ur den ("du" är maken, Arnault):

"Det händer inte att jag förhör dig nu: den situationen är omöjlig efter alla övergrepp och grymheter du har utsatts för, att anklaga och skuldbelägga dig för några 'historier' under åren, 'tillflyktsorterna' där du kände dig alldeles avskuren. När du inte stod ut med mig, författaren, eremiten. Släppte taget. Irrandet i staden i perioder, sena nätter. För mycket vin då. Du må ha varit svag, ibland svekfull och jag stundom sorgsen och sårad, men inget står i någon som helst proportion till domen och straffet som du har fått dig tilldelat. Den orätten." (s. 76)

"... det fanns onekligen en domstol därnere, där de som dömer andras liv sitter och, ja: dömer de andra. – De anser sig veta hur andra människor är, hur de lever och hur de ska leva. Deras moral är av det stora formatet. – De när sig på människors liv och historia, gnager på deras knotor och fluktar upp i könet på dem, frossar i såren, i lust över andras lidande, fantiserar om deras fall, plågor och nederlag. – De levande döda, som lever av hatet, som besejrats av vreden." (s. 127)

"Det liknade tiden nu, där affekten så ofta styr massan och gör frågor och skiftande synvinklar snart sagt omöjliga att formulera." (s. 147)

(ett citat från Rousseau) "Det onda människorna ha gjort mig berör mig inte på något sätt; endast fruktan för det som de ännu kunna göra mig förmår oroa mig; men som jag är viss om att de inte mera ha möjlighet till något nytt hugg, varigenom de skulle kunna hos mig åstadkomma något varaktigt känslösvall, skrattar jag åt alla deras intriger, och jag rår om mig själv dem till trots." (s. 163)

"Jag har aldrig anklagat dig, säger du. Det är sant. Jag vill fråga varför. Även när jag har sårat dig svårt, svikit dig, har du inte gjort det. Du har sörjt, gått iväg, men inte anklagat." (s. 183)

"De som anklagar andra är de bittra och sorgliga." (s. 201)

(om när hon vittnade i domstolen) "Jag var långt ifrån domarraden men jag la märke till ett slags halvleende uttryck i flera ansikten: det där som infinner sig när man uttrycker att man vet, men ändå bestämmer sig för att se ut som om man lyssnar." (s. 211)

"Varför skulle jag inte säga det jag vet om din natur, din varelse, som är främmande, inte för intensitet och lidelse, men för våldsamhet och kyla?" (s. 212)

"Offret" sakraliseras, till dess förmån tippas fru Justitias vågskål ofta över numera. Det är en 'utveckling' som, enligt vad jag förstått, har pågått ganska länge." (s. 213)

"Och försäkringsbolagen betalar i princip alltid ersättning till den som säger sig ha blivit våldtagen, oavsett om anmälan leder till någon påföljd." (s. 213)

”En djup sorg över smutskastningen av Forum kommer, och nu för publikens skull. Den, och alla stora underbara konstnärer som medverkat under åren, har fått höra, i ren propagandastil, att de har deltagit i något smutsigt, korrumpat och hemskt, att de kanske har vistats i ett syndens näste.” (s. 215)

”Jag älskar också stränga människor, så länge de även är ömsinta, och inte fördömande.” (s. 222)

”Bitar av människoliv dras på hyenors vis ut och klistras samman till en önskad bild: så förs en person, eller två, mot schavotten. Anonyma röster kan fritt utan påföljd skapa skrönor av frön och framslunga grova anklagelser.” (s. 226)

”Vi talar om hur jag var frånvarande i vissa tider, om att din kropp behövde en närhet. – Jag kapslar in mig och försvinner där: skriver eller förtvivlar eller reser bort från dig och allting. Du vecklar ut dig och fladdrar iväg som en fjäril när oron brinner som feber. Köttet är starkt, alltså svagt.” (s. 243)

Katarina Frostenson är väldigt tydlig med sin uppfattning om samtidens Sverige, ”det tysta landet” där hatet är stort och viljan att höra till ett sammanhang är mycket stark.

Boken är omskakande och mycket läsvärd – oavsett vad man tror om de två frågor jag nämnt inledningsvis. Jag ger den en nia på en tiogradig skala.

Och jag skriver under särskilt helhjärtat på citatet från s. 222.

Söndagsbetraktelse nr 428 (230813)

I går såg jag Diggiloo på Högbo bruk utanför Sandviken. För den som inte vet är Diggiloo en show som startade 2003 och som reser runt landet i juli och augusti varje år. Drygt 20 orter besöker man och lika många föreställningar blir det. Ett tiotal artister är med och alla sjunger till samma live-orkester. I årets upplaga deltar Nike Sellmar, Daniel Norberg, Maria Sur (från Ukraina), Liamoo, John Lundvik, Jessica Andersson, Thomas Di Leva, Hanna Hedlund, Andreas Lundstedt, Anne-Li Rydé, Bruno Mitsogiannis och Lina Stadell.

Tre timmars konsert med fantastiskt hög kvalitet. Jo, faktiskt, konserten förtjänade det betyget. Några av numren var så bra att det är svårt att tänka sig något bättre inom genren pop och schlager. Allra bäst var Bruno Mitsogiannis och Daniel Norberg, men även veteraner som Andreas Lundstedt och Thomas Di Leva var riktigt riktigt bra (om på olika sätt).

Nu verkar jag kanske ganska insatt. Men det är jag inte. Skam till sägandes hade jag aldrig hört talas om Diggiloo förut, i varje fall inte som jag kan minnas. Jag såg och hörde Herreys sjunga sin låt Diggi loo diggi ley i Melodifestivalen 1984 och jag minns tv-programmet Diggiloo, som gick åren 1998 – 2004 men som jag aldrig såg. Showen hade gått mig förbi. Nu när jag har sett den inser jag hur dåligt av mig det är.

Jag är över huvud taget ovanligt dålig på nutida svensk musik. Av de här artisterna hade jag bara sett en live tidigare, Anne-Li Rydé på Hamburger Börs för kanske 25 år sedan. Man borde faktiskt veta mer om aktuella och skickliga svenska artister och deras musik än jag gör. Från och med nu ska jag bättra mig rejält (sommarlöfte).

Det var en riktigt fin kväll på Högbo bruk. Och den viktigaste reflektionen av alla är den som jag har gjort många gånger tidigare: Live-musik ger en oerhört mycket starkare upplevelse än tv och dylika medier. Njutningen kan ibland vara rent vidunderlig.

PS. Bilden föreställer Hammarsmedjan "Övre hammaren" på Högbo bruk, som är ett gammalt järnbruk från 1650-talet, nedlagt i mitten av 1800-talet men väl bevarat.

Söndagsbetraktelse nr 429 (230820)

Det finns bara en artist vars musik kan få mig att gråta. Första gången jag hörde Goliat kunde jag inte hålla tårarna borta. Och förra helgen var det likadant, när Daniel Norberg sjöng En stund på jorden så oerhört vackert. Den sången spelade vi på Susannes begravning, så tårarna har en del med det att göra.

Goliat är bara så oändligt gripande tycker jag, med barnen som sjunger att de ska rädda världen. Och att vi ska inte, skada, varandra mer. Med fantastisk musik till.

Artisten är Laleh förstås, denna unika musikanter. Jag har sett henne i konsert en gång tidigare, på Dalhalla i strilande regn, kallt och ruggigt. Men fantastiskt varmt och fint. Det var en av de bästa konserter jag har sett. Den 2 augusti 2008.

Då var hon 26 år. I går, 15 år senare, var det dags igen. Laleh på Tele2 Arena i Stockholm. Laleh är ännu mer fantastisk nu, som 41-åring. Och hon fortsätter att göra sånger som griper tag mer än kanske någon annan kan göra. Lyssna på "Det kommer bli bra" om att bara vara en sten i havet, så förstår ni vad jag menar.

Om det bara vore för artisten Laleh skulle betyget bli en 9:a. Men det tog en timme efter utsatt tid innan konserten kom igång. Och för-akterna var ganska dåliga. Därför får den här konserten bara en 7:a som betyg, när konserten förra helgen (Diggiloo på Högbo bruk) fick en 8:a. Respekten för publiken får inte vara så dålig som den var igår kväll. Jag vet att det accepteras för att det är så det ofta är. Men jag gillar det absolut inte.

Laleh är en klok och omtänksam tjej, hon borde ändra på detta.

Söndagsbetraktelse nr 430 (230827)

Kan detta möjligen vara första gången som någon skriver en söndagsbetraktelse om sin son som fyller 50 år? Fyller 50 gör i alla fall Susannes och mitt förstfödda kärleksbarn, Lars Petter Rudolf Lambertz, i morgon den 28 augusti. Det känns lite häftigt.

Den 28 augusti 1973 tog den stentuffa och helt utmattande förlossningen drygt 19 timmar. Jag körde Susanne till Akademiska sjukhusets BB i den Volkswagen 1966 som vi hade fått av svärmor Ellen. Vi var 21 och 23 år gamla. På vägen fick jag stanna ett par gånger för att sammandragningarna (värkarna) skulle göra mindre ont.

För 50 år sedan låg mamman och barnet kvar betydligt längre på BB än i dag, Susanne och Petter fick komma hem efter sex dagar, den 3 september. Och det var inte på grund av några komplikationer, utan det normala. Dagarna mellan födsel och hemkomst fick

pappan hälsa på sina älsklingar under besökstiden, som var 1 timme mitt på dagen och ½ timme på kvällen.

Den 27 augusti, för 50 år sedan i dag, förstod vi att det snart var dags. Vi låg i våra sängar och väntade och vilade, läste IKEA-katalogen (som kom i postlådan samma dag) och åt lunch bestående av mjölkchoklad och smörgåsar. Jag gick ut med Laban, vår flat coated retriever, och läste Pravda (som jag prenumererade på för en billig penning för att hålla igång min ryska). Susanne sydde barnkläder och pratade i telefon med sin syster Vibeke och med någon på Kemikum som kunde berätta att Susanne hade klarat sin senaste tenta i kemi (närmare bestämt ”allmän jämviktslära”, vad det nu är). Jubel!

När sammandragningarna upphörde på eftermiddagen åkte vi till akvarieaffären Uppsala Zoo och fick en ny neontetra i stället för den som hade dött direkt efter att vi fått hem den några dagar tidigare. Lugn kväll, men på natten satte värkarna igång med förnyad kraft. Och aj vad ont det gjorde!

Petter var förstås det sötaste barn som någonsin fötts (se bilder), men han kräktes rätt mycket den första veckan (troligen lite fostervatten kvar i andningsvägarna) och hade gulsot. Sedan bodde han och vi på Blodstenen (studentlägenheter i Uppsala) och i Norby (där jag bor kvar). Han gick på Täljstensskolan, Hågadalsskolan, Eriksbergsskolan, Ekebyskolan och Bolandsskolan. Han var bra på fotboll, basketboll och tennis, stjärna i pingis. Och han blev väldigt bra på att måla, snickra, laga mat och sköta restauranger. Sådana har han haft i Costa Rica och Uppsala, och nu jobbar han på Boulebar och med Gamla Riksarkivets julbord i Stockholm. Han har ett mycket stort hjärta och är en underbart varm person.

Presenten avslöjar jag här och nu: En resa till Hawaii med mig och gemensamme vännen Chris. Det blir min och Chris´ 50:e delstat, för Petter bara en på the bucket list men förhoppningsvis också en härlig upplevelse. Grattis käre Petter!!

Söndagsbetraktelse nr 431 (230903)

Häromkvällen parkerade jag i Arenagaraget utanför Stockholm inför konserten med Laleh. Det var trångt men vi hittade en plats. Jag öppnade parkeringsappen EasyPark, fick träff på ett enda parkeringsområde, snurrade på hjulet, ställde in tiden 4 timmar och tryckte på Start.

Start = klart. Trodde jag. När vi kom tillbaka till bilen hade vi fått en kontrollavgift, 900 kr. Vi hade stått inom fel parkeringsområde, 2650 i stället för 376. Surt. Men eftersom jag kände mig lurad av appen, som faktiskt bara hade gett mig ett alternativ, bestämde jag mig för att överklaga. Och i förrgår fick jag besked:

”Vi kan i efterhand konstatera att ni erlagt avgift till Stockholm parkering fast med fel områdeskod. [...] – Vi har valt att avskryva kontrollavgiften för detta enstaka tillfälle. Vi kommer framöver inte att avskryva kontrollavgifter som utfärdats på grund av att ni inte har haft en giltig registrering på ert fordon eller en korrekt inloggning.”

En gång får man alltså göra detta misstag i Stockholm, men inte fler.

Parkeringsjuridik är inte min starka sida. Men jag har en bestämd känsla av att jag inte hade sluppit betala om jag hade låtit saken gå till domstol. För läser man noga i appen står det att man ska kolla att parkeringsområdet stämmer med skylten på platsen.

Rådet till mig själv och andra får därför bli: Även om det bara dyker upp ett parkeringsområde i appen, kolla att det stämmer med den skylt som finns nästan i närheten.

Nu ska jag i alla fall använda de 900 kronorna till en fin middag på lördag kväll i Sassari. Och nästa söndagsbetraktelse kommer därifrån, från norra Sardinien.

Söndagsbetraktelse nr 432 (230910)

Denna söndag är jag på Sardinien, uppe i norr (Porto Terre). Här kommer tio saker som gör denna ö i Medelhavet (nr 7 av de 9 stora öarna på min lista) speciell:

1. Här finns många byggnadsruiner ute på landet, det ser vi nästan aldrig hemma.
2. Människor är vänligare, öppnare och hjälpsammare än hemma.
3. Det finns fler hemlösa och missbrukare här än hemma.
4. Parkering här är gratis, också mitt i de stora städerna.
5. Vindruvorna är underbart saftiga.
6. Kaktusfrukterna är förrådiska. Jag plockade en – och fick sedan en massa tunna vassa stickor i båda fingrar och läppar.
7. TV-kanalutbudet är smalare än hemma, och annorlunda. Av 150 kanaler på ett hotell var 149 på italienska, en på franska. Och ungefär 20 var porrkanaler.
8. Det är betydligt billigare på restauranger här än hemma, drygt halva priset.
9. Dricks förväntas inte. Och den kan bara ges kontant.
10. Här går människor ut på restaurang i familj mycket mer än hemma. Det var många barn i 3-7-årsåldern som var med vid 11-tiden på lördagskvällen.

Sardinien är fint och det flesta här verkar vara glada och härliga människor. En resa hit kan rekommenderas. Varmt.

Söndagsbetraktelse nr 433 (230917)

Gängbrottsligheten och skjutningarna har nått nya förfärande höjder. Alla vet vad jag talar om och alla upprörs och förtvivlas. Och tiotusenkronorsfrågan är förstås: Hur kan vi stoppa detta?

Det enda säkra svaret är att vi inte får ge upp. Utvecklingen måste vändas, barn och ungdomar måste skyddas mot att dras in i livsfarlig kriminalitet. Alla i vårt samhälle

måste fredas.

Och vi måste tänka stort och nytt. Jag tror som alla andra att vi måste ha hårda reaktioner, skicklighet och envishet från de brottsbekämpande myndigheternas sida (1). Och jag tror som alla andra att vi måste ha tidiga insatser, skicklighet och envishet från socialtjänsten och skolan (2).

Till det kommer att alla som kan måste göra en insats, bl.a. idrotten (3). Sirius hedersordförande Lasse Svensson uttryckte det bra på ett möte häromdagen: "Häng en Siriuströja på varenda unge!"

Men jag tror att vi dessutom måste göra två saker som kommer att möta motstånd och tvivel, och som är svåra: Ta bort en del av de ekonomiska incitamenten för den organiserade brottsligheten (4). Jag ska utveckla det behovet i en senare betraktelse.

Och dessutom tror jag att vi måste prata med gängledarna, sikta på toppen för att försöka få dom som bestämmer att beordra ändring i leden (5). Troligen är det då klok medling som behövs, att någon eller några personer med auktoritet, kunskap och förtroende tar kontakt med ledarna och försöker få motståndare att komma överens om vapenvila och till sist förhoppningsvis – fred.

Söndagsbetraktelse nr 434 (230924)

I torsdags kväll såg jag en av de där filmerna som gör att man undrar vad man håller på med. Då, när man inser att man har ett tokigt perspektiv på tillvaron.

Filmen var en dokumentär, ”Inuti Iran – upproret mot mullorna”. I den får man se, svart på vitt, hur det har varit i Iran det senaste året, sedan Mahsa Amini dödades för att hon bar sin slöja på ett sedeslöst sätt.

Vi fick lära känna ett par härliga livsglada tjejer som dödades för att de var alltför livsglada, och alltför modiga. Nika, vars mamma Nasrin försökte beskriva sin sorg och sin smärta. Och Sarina, som var 16 år när hon slogs ihjäl med polisernas batonger. I regimens version hoppade både Nika och Sarina från hustak.

Lögnerna vet inga gränser. Irans ”högste ledare”, Ali Hosseini Khamenei, ljög inför tusentals applåderande åhörare. Han ljög på samma sätt som Putin och Trump ljuger, ohämmat och utan några gränser. De vet att de ljuger, och alla förstår att det är lögn. Men det är lögnen ”som gäller”.

Jag tror att FN skulle kunna göra en del nytta genom att förhandla fram en konvention som helt enkelt förbjuder och bestraffar lögner. Mer om det i en senare betraktelse. Men nu glider jag visst iväg. Den här betraktelsen skulle ju handla om att man ibland har ett alldeles tokigt perspektiv på tillvaron. Och frågan är: Vad man kan kräva av sig själv?

Man kan förstås inte kräva att man ska åka till Iran eller Ukraina och kämpa för friheten. Men man kan faktiskt kräva av sig själv att man ger en slant ibland till frihetskampen. Och man kan kräva att man då och då visar var man står, och kanske gör något litet som kan ge stöd eller hjälpa.

Att åtminstone inte strunta i det som är viktigast av allt – människors liv och frihet – det kan man absolut kräva av sig själv.

Söndagsbetraktelse nr 435 (231001)

BILD

Jag var i Tallinn i veckan tillsammans med sju vänner från Tolkskolan, där vi lärde oss ryska 1971–72. Tolkskolan låg i det som då var AUS (Arméns underofficersskola) vid Dag Hammarskjölds väg i Uppsala.

En av aktiviteterna i Tallinn var ett besök hos den svenska ambassadören Ingrid Tersman och ett drygt timslångt samtal med henne. Det var mycket intressant och givande. Ingrid Tersman är kunnig, frispråkig och engagerad – som en ambassadör bör vara.

Det kanske allra viktigaste hon sade var att man i Estland upplever ett ständigt och starkt hot från Ryssland och att denna upplevelse har förstärkts mycket efter det ryska angreppet mot Ukraina. Esterna lever i en enorm medvetenhet om vad man förlorar om man på nytt tvingas in under den makt som man blev fri från 1991.

I Estland är också protesterna mot det ryska angreppskriget mycket mer intensiva än hos oss. Det ser man inte minst utanför den ryska ambassaden, som ligger bara ett stenkast från den svenska. Där är hela trottoaren framför ambassadbyggnaden belamrad med skyltar och annat med stark kritik mot Putin och Ryssland:

BILDER

Ambassadören sa också att många i Estland är besvikna över att Sverige och svenskarna inte bryr sig mer om deras land än vi gör.

Jag tycker vi ändrar på det. Låt oss bry oss mer om de baltiska länderna. De ligger alldeles nära oss och fick länge stå ut med en diktatur utan motstycke. Hotet från Ryssland i dag är levande och skrämmande.

Dessutom är länderna fantastiska resmål, alldeles runt hörnet och med huvudstäder som är oerhört vackra.

Extrabetraktelse den 3 oktober

Äntligen en riktigt positiv nyhet från FN. Säkerhetsrådet har beslutat om en militär styrka till Haiti för att försöka råda bot på den katastrofala situationen där.

Som vi vet har kriminella gäng tagit makten över så gott som hela samhället i Haiti. Mord, kidnappningar och utpressning är vardagsmat, tusentals oskyldiga har dödats eller flytt landet. En maktlös regering har i ett år värdjat om omvärldens hjälp. FN har stått handfallen när beslut i säkerhetsrådet har blockerats av vetostaterna.

Men äntligen har alltså Ryssland och Kina kunnat övertalas att inte använda vetot utan "bara" lägga ner sina röster. Nu kommer en Kenya-ledd styrka på drygt tusen personer (förhoppningsvis många fler) att till att börja med försöka säkra infrastrukturen och säkerheten på allmänna platser. Tillsammans med den Haitiska polisen kommer man också att genomföra "riktade operationer" mot de kriminella gängerna.

Jag skriver om detta, dels för att det såvitt jag kan se är den första riktigt positiva nyheten från FN på flera år, dels för att nyheten inte blir så stor i Sverige som jag tycker den förtjänar, men dels också för att situationen i Haiti visar hur det kan gå när ett samhälle tappar taget. Var hamnar vi själva?

Så här skrev New York Times i går om saken: [NY Times 231002 om FN o Haiti](#)

Söndagsbetraktelse nr 436 (231008)

Kanske minns någon att jag skrev om vissa ”sömnproblem” för en tid sedan (betraktelse nr 406). Jag skrev att jag skulle höra av mig och berätta hur det gick.

Det var tre problem: 1. Jag somnar okontrollerat framför tv:n, på bio, när jag sitter och läser osv. 2. Tupplurarna på 10-15 minuter fungerar inte som förr, jag somnar om ibland och sover på tok för länge. 3. Jag somnar om på morgnarna och sover onödigt länge.

Jag har lyckats lösa problem 2 och 3 (och ursäkta att det blir lite privat ...):

2. Jag somnar aldrig om efter tupplurar. Knep: Jag lägger numera ALLTID väckarklockan (= telefonen) så att jag måste gå upp ur sängen eller soffan för att stänga av den. Sedan är det absolut förbjudet att lägga sig igen.

3. Jag somnar aldrig om på morgnarna efter att klockan (som jag måste gå upp för att stänga av) har ringt för sista gången. Knep: Tidigare började jag morgnarna med morgongympa. Då tog det emot lite grand att komma igång, och ofta tillät jag mig att slumra lite. Nu går jag ALLTID på toaletten innan jag gympar. Och simsalabim är motståndet borta.

Men fortfarande har jag det svåraste kvar, nr 1. Att jag sitter och somnar okontrollerat. Jag har försökt lösa det med att ta en tupplur eller lägga mig för natten så fort jag känner minsta sömnpuls. Men det har inte hjälpt, rätt som det är har jag somnat ändå. Om jag ber om tips vet jag att många kommer att säga att jag måste se till att vara helt utsövd på dagarna. Men det skulle fordra att jag sov mycket mer om nätterna än jag vill, så det är inte aktuellt.

Andra tips är dock välkomna. Tills vidare avstår jag i stor utsträckning från bio, teater

och annat som triggar mina sömningivselser.

Söndagsbetraktelse nr 437 (231015)

I lördags slog Linköpings tingsrätt fast att den film med en koranbränning som spreds 2020 var brottslig. Den åtalade dömdes till villkorlig dom.

Genom den musik som filmen innehöll och genom budskapet i övrigt innehöll filmen enligt tingsrätten både hat och missaktning mot muslimer. Musiken var starkt kopplad till den attack mot en moské i Nya Zeeland där 51 personer dödades. Det förekom uttryck som "remove kebab", "Barbequran" och "Muhammed var pedofil". Och den brända koranen lämnades tillsammans med bacon utanför en moské i Linköping.

Det var enligt tingsrätten ingen tvekan, både hot och missaktning mot muslimer. Och då är det brottsligt att bränna koranen. Det hade räckt med det ena, hot eller missaktning. Yttrandefriheten skyddar inte en sådan handling, den som utför den ska dömas för hets mot folkgrupp.

Men: Det som nu är intressant är inte i första hand själva domen, utan det som föregick den. Under hela 2022, när Rasmus Paludan eldade koraner vid flera tillfällen i Sverige med våldsamma upplopp som följd, var i stort sett hela det politiska, mediala och juridiska etablissemanget i Sverige överens och övertygade: Rasmus Paludans aktioner skyddades av yttrandefriheten och han kunde därför inte gripas och ställas till svars. Han åkte hem till Danmark.

Först år 2023 kom den motsatta uppfattningen fram ordentligt: "Men hallå, det är ju faktiskt brottsligt att bränna koranen om handlingen innefattar hot eller missaktning mot muslimer!" Den insikten har sedan spritt sig allteftersom. Och juridiskt är det inte svårt alls. Brott är brott, yttrandefriheten skyddar inte. Att sprida hat eller missaktning mot muslimer är brottsligt, det står i lagen.

Ett riktigt rejält juridisk klavertramp alltså, av så gott som alla politiker och medier i Sverige, understödda av tystnad och överksamhet från rättsväsendets sida (jfr mina söndagsbetraktelser 400, 402 och 410 där jag själv kom till insikt allteftersom). Det fick till följd att muslimska länder och organisationer gick till attack mot Sverige på olika sätt och att vi klandrades i FN och i stora delar av världen. Ganska pinsamt och ganska dumt.

Först ska det kanske sägas att vi inte ska ta ut något alldeles bestämt i förskott. För det är ju faktiskt bara en tingsrätt som har dömt än så länge och domen kommer att överklagas. Men jag vågar säga att det inte är någon tvekan när det gäller det slutliga utfallet. Personen kommer att dömas för hets mot folkgrupp även i hovrätten och så småningom i Högsta domstolen om målet tas upp där. Rasmus Paludan kommer också att dömas om han ställs till svars.

Den viktigaste lärdomen är enligt min mening att ***vi jurister måste ta vårt ansvar bättre*** än vi gjorde den här gången. Vi måste berätta vad som gäller för de politiker och medier som har missförstått saken. Och för att inte missförstå saken själva måste vi läsa lagen ordentligt.

--

PS 1. I det här fallet står det så här i lagen: ”Den som i ett uttalande eller i ett annat meddelande som sprids hotar eller uttrycker missaktning för en folkgrupp eller en annan sådan grupp av personer med anspelning på ... trosbekännelse ... döms för hets mot folkgrupp till fängelse i högst två år eller, om brottet är ringa, till böter.”

PS 2. Här är Linköpings tingsrätts dom för den som är intresserad:

Söndagsbetraktelse nr 438 (231022)

Lördagen ägnade jag åt att plöja Gunnar Walls nya bok om Palmemordet, ”Rättsskandalen Olof Palme” (639 sidor). Och redan från början hade jag bestämt mig för att berätta i dagens söndagsbetraktelse vad boken ledde mig fram till i fråga om vem eller vilka som begick mordet. Två frågor: 1) Var det troligen Stig Engström? 2) Vem var det annars?

I betraktelse nr 420 skrev jag, efter att ha sett tv-serien ”Palmemordet – den stora mörkläggningen”, att jag är benägen att tro på den teori som presenteras i serien (vilken bygger på Jan Stocklassas bok ”Stieg Larssons arkiv: nyckeln till Palmemordet”), nämligen att mordet begicks i samarbete mellan den sydafrikanska apartheidregimen och svenska Palmehatare. Och jag skrev att min tidigare bedömning, att det finns väldigt mycket som talar för att Stig Engström sköt Palme (söndagsbetraktelse nr 264 med hänvisningar och nr 374) nog därmed är felaktig.

Efter att ha läst Gunnar Walls bok är jag (tyvärr?) övertygad om just detta: att min första bedömning var felaktig. Gunnar W har granskat den bevisning mot Engström som åklagaren Krister Petersson presenterade i samband med att Palmeutredningen lades ner i september 2020. Och man måste (tyvärr?) säga att han smular sönder den. Det gör han framför allt genom att visa att det ter sig minst lika troligt att Engström var kvar på mordplatsen efter mordet som att han inte var det.

Håhåjaja, man borde ha lärt sig vid det här laget att inte dra några slutsatser efter att bara ha hört argument i den ena riktningen.

Det där var fråga 1), frågan om Engströms skuld. Hur är det då med fråga 2), frågan om vem som annars begick mordet?

Gunnar Wall visar att väldigt mycket talar för organiserade aktiviteter med koppling till mordet och mycket goda skäl att tro att mordet var resultatet av en komplott med svenska Palmehatare inblandade. Kanske det s.k. Stay behind, kanske militärer, kanske personer med koppling till Säkerhetspolisen. En märklig omständighet är att Olof Palmes personakt hos Säpo är försvunnen utan att någon förklaring kan lämnas.

Frågan om den sydafrikanska säkerhetstjänsten var inblandad går Gunnar Wall inte närmare in på. Jan Stocklassas bok och tv-serien var så övertygande att jag tills vidare håller fast vid min tro enligt ovan, alltså att även sydafrikanska intressen var involverade.

Gunnar Wall visar tydligt att det fanns flera intressanta spår att undersöka när utredningen lades ner 2020. Den viktigaste slutsatsen måste därför bli att det (tyvärr?) var fel att lägga ner Palmeutredningen.

Söndagsbetraktelse nr 439 (231029)

Om kriget i Israel är det ovanligt lätt att säga fel. Man undrar nästan om man ens kan skriva ”kriget” och ”i Israel”. För hur man än uttrycker sig är det på sätt och vis fel.

Antonio Guterres har retat upp israelerna så att de har krävt hans avgång genom att säga att Hamas terrorattack inte skedde i ett vakuum. **Tobias Billström** fick ändra sitt uttalande att Israels attacker mot Gaza är proportionerliga genom att lägga till att det förstås förutsätter att de inte strider mot folkrätten.

Ett antal *svenska artister* som protesterade mot attackerna mot civilbefolkningen i Gaza fick UNT att skriva i en ledare att artisterna borde hålla sig till sånt som de begriper. Och en stor del av *den svenska journalistkåren* har förargat kommentatorer för att ha ”smugit undan” lidandet i Gaza.

Organisationen ”Fridays for future” med **Greta Thunberg** var allra värst, bl.a. genom att Greta lät ett delvis Israelkritiskt inlägg ackompanjeras av ett gosedjur i form av en bläckfisk, ett djur som tydligen brukar användas av antisemiter som symbol för en konspirationsteori om att en judisk elit kontrollerar världen. Greta svarade att hon inte visste det och hon självklart fördömer antisemitism i alla former. Det hindrade inte att hon sedan har kallats antisemit i flera kommentarer och tillsagts att hålla sig till det som hon möjligen begriper – klimatet.

Jag tycker att den som säger åt andra att hålla tyst om det som de inte begriper ska lägga av med det. Man ska inte behöva vara expert för att kunna tycka något och uttala sig. Det är illa nog att vi sedan några år har stränga krav på konsensus i Sverige. Det blir ännu värre om vi säger ”Tyst!” åt den som säger fel.

Själva sakfrågan, konflikten i Israel och Palestina, är nästan omöjlig att hantera. Den ena bakgrunden, med Förintelsen m.m., gör att man som utgångspunkt måste stå upp för Israel. Den andra bakgrunden, med alla övergrepp mot palestinierna, gör att man samtidigt måste stå upp för dom. För mig är det omöjligt att ”välja sida”.

Det finns sannolikt bara en långsiktig lösning, i så fall i tre delar:

1. Världssamfundet bör i samråd med de israeliska och palestinska regeringarna garantera båda parter säkerhet genom en omfattande fredsbevarande FN-styrka.
2. FN bör avkräva båda parter en utfästelse att agera för att förhindra allt våld och att respektera folkrättens krav.
3. FN bör ta initiativ till fredsförhandlingar om en tvåstatslösning som innebär bl.a. att staten Israel erkänns av palestinierna och att staten Palestina erkänns av Israel.

Nästan omöjligt, men kanske inte helt.

Under tiden bör alla få säga som de tycker.

Söndagsbetraktelse nr 440 (231105)

När man gräver i Palmemordet, som jag gör ibland (jfr söndagsbetraktelse nr 438), påminns man om de enorma avstånden i synen på Olof Palme. Låt mig bara ge ett exempel från texter som jag har läst på senare tid.

Så här skrev Oliver Tambo, som ledde ANC före Nelson Mandela, om Palme 1988: ”Olof Palme hade kommit att personifiera det svenska folkets engagemang för vår sak. Han var också en försäkrande och uppmuntrande faktor eftersom han visade att vi hade rätt att förvänta oss att ledande politiker och statsmän i västvärlden skulle övervinna alla hinder, både verkliga och inbillade, för att slutligen ställa sig på de fattigas, de förtrycktas, de exploaterades och de brutaliserades sida i södra Afrika. När han dog slocknade en strimma av hopp.”

Och så här skrev Sture Eskilsson, som i många år var chefsideolog på Svenska Arbetsgivareföreningen, i sin memoarbok ”Från folkhem till nytt klassamhälle” 2005. Han citerade där ett brev som han skrev till en kollega en månad efter mordet:

”Massmediernas hysteriska ’sorgearbete’ började jag känna vämjelse för redan dagarna efter mordet och sedan alltmer. Det förefaller mig som om svenskarna har ett omätligt sentimentalt, sliskt känslbehov, som massmedierna med TV i spetsen cyniskt exploaterar. Begravningen var kulmen på detta. Vad tänkte all världens TV-tittare när de såg Stockholm fyllt av röda fanor och människomassor som kulisser. Längre österut har vi nog aldrig varit.”

Kan man lära sig något av detta? Jag tror faktiskt det.

Söndagsbetraktelse nr 441 (231112)

I dag är det Fars dag. Men inget av oss tre barn hemma i Kisa sa nånsin far till våran pappa. Det hade känts konstigt, för han var ju ingen ”far”. Han var en pappa. Kärleksfull och snäll, aldrig arg eller sträng. Trygg. Rökte gjorde han (John Silver eller Camel utan filter) och drack lagom många pilsner. En och annan snaps till sillen. Aldrig vin, det hade man knappt hört talas om på 50-talet.

Pappa Lasse var järnvägstjänsteman. Han var född 1917 och blev inkallad när kriget började 1939. Något riktigt soldatämne var han inte, så han fick bli chaufför. Och kört bil hade han gjort från 13 års ålder. (Länsman var inte så noga ute på landet i Östergötland.) Ganska snart körde han farfars taxibil, som gav lite pengar till den hushållskassa som annars skulle fyllas av inkomsterna från lanthandeln hemma i Opphem. Där jobbade pappa också från mycket unga år. Skolan i Opphem var helt okej, men den var ju slut efter sjätte klass och sedan var det jobb där hemma som gällde. Och sport. Massor av fotboll och lite friidrott. Pappa var aldrig någon stjärna men hade ett brinnande idrottsintresse.

Att han blev järnvägstjänsteman berodde på inkallelsen. Han trivdes inte alls med det militära och letade efter möjligheter att komma därifrån. Ett sätt, fick han veta, var att få jobb på Statens Järnvägar. Så dit sökte han sig, och blev antagen. Han kommenderades till Kisa, dit mamma Elsvig också flyttade några månader senare med lilla nyfödda Kerstin. Det var sommaren 1941. Pappa och mamma bodde kvar i Kisa hela sitt liv. Att han var järnvägare hade det goda med sig att hela familjen åkte gratis på tåget. Det var bra, för bil hade vi länge inte råd med. Och med tåget kunde jag resa land och rike runt

och spela tennis på somrarna, bl.a. till Båstad där jag och kompisen Börje spelade tennis och hade sköna veckor i tält fyra somrar i början av 60-talet.

Pappas idrottsintresse ärvde jag, så på söndagarna såg vi Kisa BK spela fotboll, hörde Sportextra på radion och såg Sportspegeln på tv. Fast tv bara från 1960, då vi skaffade den till Rom-OS. Så VM i fotboll 1958 såg vi i El-byråns skyltfönster eller i Hotellets festsal. Där ställdes det fram en tv-apparat inför massor av publik. Men finalen i Stockholm såg pappa och några andra Kisabor på plats på Råsunda. Det var en av hans största upplevelser. Jag var 8 år och hade förstås velat följa med, men jag fick en femkrona i stället och var lycklig för den. (Månadspengen var 1 krona.)

Fars dag firades med ”kaffe på sängen” och lite finare middag. Pappa gillade att bli firad, och han var värd det. Kärleksfull och snäll, aldrig arg eller sträng. Trygg. Det viktigaste för en pappa.

Söndagsbetraktelse nr 442 (231119)

Så kom det då, Högsta domstolens ganska efterlängtade ”snippabeslut” (jfr mina söndagsbetraktelser 405 och 417).

Högsta domstolen prövade bara en sak, nämligen om hovrätten gjorde sig skyldig till ett s.k. rättegångsfel som inte tog upp frågan om den tilltalade mannen hade gjort sig skyldig till **ett mindre brott** (sexuellt övergrepp mot barn) när man kom fram till att det som åklagaren hade påstått (våldtäkt) inte var bevisat. HD hade inte anledning att bedöma den fråga där så många upprördes, nämligen om det var fel av hovrätten att tolka ordet ”snippa” utifrån vad som stod i en ordbok.

HD:s beslut blev att målet ska prövas igen i hovrätten. Denna domstols passivitet i att utreda vad åklagaren egentligen ville när det gällde det möjliga mindre brottet var nämligen ett så pass allvarligt fel, menade HD, att målet måste tas om. Men Högsta domstolen skruvade på sig ganska mycket innan man kom fram till detta, och man frågade sig bl.a. om det kunde komma i konflikt med den tilltalades mänskliga rättigheter att domstolen tog ett initiativ som hjälpte åklagaren att få den tilltalade dömd, om än för ett mindre brott än åklagaren hade tänkt sig.

Högsta domstolen slog fast att det är bara **i undantagsfall** som det är ett rättegångsfel om domstolen inte på eget initiativ tar upp frågan om ett eventuellt mindre brott som ryms i åklagarens gärningsbeskrivning. Det är i princip åklagarens sak att ta upp denna fråga genom att framställa ett s.k. alternativyrkande. Så här skrev HD: ”Utgångspunkten för brottmålsprocessen måste vara att det vilar på åklagaren, inte bara att gärningsbeskrivningen ska vara tydlig och fullständig, utan även att samtliga straffbestämmelser som kan vara tillämpliga åberopas.”

MEN: Enligt Högsta domstolen finns det ändå en gräns. Ibland är det ett s.k. rättegångsfel av domstolen att förhålla sig passiv när inte åklagaren gör sitt jobb. I vissa fall måste domstolen agera och ta upp frågan om en mildare straffbestämmelse ska tillämpas.

Så här skriver HD: ”Fremst är det fråga om situationer där det finns ett så tydligt och nära samband mellan straffbestämmelserna att det utan närmare överväganden framstår som i det närmaste självklart att gärningsbeskrivningen inrymmer också ett annat brott

än det som åklagaren har angett.”

Exempel: Om åklagaren åtalar X för rån och påstår att X har försökt stjäla Y:s telefon genom att hota Y, och domstolen kommer fram till att försöket att stjäla är bevisat men inte hotet (vilket fordras för att det ska vara ett rån), då ska (nog) domstolen ta upp spørgsmålet hur parterna ser på frågan om X ska dömas för ”bara” försök till stöld. Men om i stället hotet är styrkt och inte försöket till stöld, då ska möjligen inte domstolen ta upp spørgsmålet hur parterna ser på frågan om X ska dömas för ”bara” olaga hot. Eller? Ganska svårtillämpad blir onekligen den av HD nu fastlagda principen. Det avgörande kravet, ”utan närmare överväganden framstår som i det närmaste självklart”, är inte särskilt tydligt.

MEN: En fråga kvarstår faktiskt. Högsta domstolens beslut utgår från att hovrätten **inte över huvud taget tog upp frågan** om det mindre brottet med parterna. Så här säger HD: ”Domstolen skulle således ha berett parterna möjlighet att yttra sig över om den gärning som åklagaren angett i gärningsbeskrivningen kunde innefatta sexuellt övergrepp mot barn.” När domstolen inte gjorde detta begick man enligt HD ett rättegångsfel. Och målet återförvisades.

Men i intervjuer efter domen i februari sa åklagaren enligt referaten att ordföranden i hovrätten hade sagt att det vore ”magstarkt” av åklagaren att framställa ett yrkande om att den tilltalade i andra hand skulle dömas för sexuellt övergrepp mot barn. Ordföranden sa för sin del i intervjuer, enligt referaten, att han hade sagt vid rättegången att ett sådant yrkande vore ”långsökt”.

Det här måste väl betyda att hovrätten faktiskt tog upp frågan om det mindre brottet med i varje fall åklagaren och därvid påverkade åklagaren att inte yrka ansvar för det mindre brottet. Men var det då inte i stället **detta som var ett rättegångsfel av hovrätten?**

För hovrätten framstod det i varje fall tydligen inte ”utan närmare överväganden ... som i det närmaste självklart att gärningsbeskrivningen [inrymde] också ett annat brott än det som åklagaren [hade] angett”.

Söndagsbetraktelse nr 443 (231126)

Vem är antisemit (1)? Vad är antisemitiskt att säga (2)? När riskerar man att sprida antisemitism (3)?

Det där är tre frågor som har blivit högaktuella med det pågående kriget mellan Israel och Hamas.

För några veckor sedan anklagades Greta Thunberg för att hon lät ett Israelkritiskt inlägg ackompanjeras av ett gosedjur i form av en bläckfisk. Det är ett djur som brukar användas av antisemiter som symbol för en konspirationsteori om att en judisk elit kontrollerar världen. Greta svarade på kritiken att hon inte kände till detta och att hon självklart fördömer antisemitism i alla former. Men sedan kallades hon ändå antisemit i flera kommentarer.

I veckan hände det igen. I Dagens Nyheter på fredagen skrev tidningens fristående kolumnist Isobel Hadley-Kamptz under rubriken **Kulturkvinnan Stina Wollter ekar samma gamla judehat** att Stina Wollter ”sprider grovt judehat” på Instagram.

Den främsta anledningen till Isobel Hadley-Kamptz angrepp var att Stina Wollter skrivit på sitt Instagramkonto att Israel ”systematiskt tagit organ och hud från dödade palestinier”. Det hade hon hämtat från en artikel i Aftonbladet 2009, en artikel som kritiserades hårt för att vara osaklig. Efteråt beklagade Stina Wollter att hon spritt osakliga uppgifter om Israel och förklarade att hon förvisso inte är antisemit.

I veckan har Stina Wollter också kritiserats i Expressen. Där handlade det om det nyssnämnda inlägget om organ och hud från dödade palestinier, men också om att hon kritiserat svenska medier för att vara orimligt pro-israeliska. Aron Verständig, ordförande för Judiska Centralrådet, sa om detta att det är ”problematisks när kända människor med stor följarskara börjar sprida information om att media inte är att lita på; det där föder in i en antisemitisk konspirationsteori som sprids mycket på sociala medier, att judarna kontrollerar media”.

Det är ingen tvekan om att man bör vara mycket varsam när man yttrar sig om kriget och om Israel. Man bör inte sprida osanningar och myter som riskerar att göda antisemitismen (fråga 3 ovan). Greta Thunberg och Stina Wollter är därför värda kritik för bläckfisken och organpåståendet. Men man måste kunna säga att medierna är orimligt pro-israeliska utan att anklagas för att sprida en antisemitisk myt.

Man är självfallet inte antisemit för att man sprider osanningar och myter (1). Och det är inte antisemitiskt att göra det (2). Även om Dagens Nyheter rubrik innehåller ordet ”ekar” tycker jag därför att den är orimlig.

Vi bör aldrig anklaga människor för något som de säkert inte har gjort eller är.

Söndagsbetraktelse nr 444 (231203)

Gång på gång ställs man inför frågor som handlar om sanning och lögn, rättvisa och orättvisa. **Hur ska man förhålla sig till det som är klart orättfärdigt, som bygger på lögn eller ren maktutövning?**

Senast ställdes jag inför frågan i en släkttvist där ett av flera syskon hade betett sig klart felaktigt mot de andra, delvis även brottsligt, och där ett av de andra syskonen hade drabbats särskilt. Den särskilt drabbade ville slåss för sanningen, medan övriga ville låta det felande syskonet komma undan, ”låta nåd gå före rätt”.

Och flera gånger bara de senaste veckorna har jag ställts inför orättfärdighetsfrågan när människor har känt sig orättvist behandlade av domstolar eller myndigheter, och delvis också blivit det. Den ganska naturliga reaktionen är att ”det kan inte få vara så här” och ”till sist måste väl ändå sanningen komma fram”.

När man råkar ut för orättfärdigheter bör man förstå, och bestämma sig för, tre saker:

1. Det är långt ifrån alltid som sanningen och rättvisan vinner.
2. Man bör aldrig själv delta i en lögn.
3. Det är nästan alltid bäst att till sist lägga orättfärdigheter bakom sig.

Nr 1 är enkelt i sak, om än svårt att acceptera ibland. Nr 2 är enkelt som princip men svårt för den som inte är stark.

Det riktigt svåra är nr 3. För det är lätt att säga att man gör bäst i att lägga orättfärdigheter bakom sig, mycket svårare att avgöra *när man ska sluta slåss* för det som är sant och rätt.

Tyvärr är svaret på den sista frågan att ”det beror på”. Det beror på vad man själv mår bäst av. Det beror på vad ens närmaste kan stå ut med. Det beror på om det finns någon utsikt till framgång eller ändring. Och det beror på hur betydelsefull saken är.

Men moraliskt och för sitt goda måendes skull kommer man långt om man håller sig till det som är allra viktigast:

Att så långt man förmår ta orättfärdigheter med en klackspark.

Och att aldrig delta i lögnen.

Söndagsbetraktelse nr 445 (231210)

Jag lärde mig dricka kaffe när jag var sju år. Det måste man lära sig sa mamma. Man hamnar utanför annars, och missar mycket som är viktigt.

Det var inte särskilt gott, men till sist lärde jag mig. Först fick jag dricka med socker och grädde, och då gick det an eftersom kaffesmaken försvann. Så småningom skippade jag grädden, och när jag var 22 år lade jag även bort sockret. Det var när ett par tjejer (bl.a. min blivande hustru Susanne) sa att de ”sparade på så’na” som drack kaffe utan socker.

Först var det bara kokkaffe, det var det enda som fanns på 50-talet. Någon gång på 60-talet blev det sedan av någon anledning bara bryggkaffe. På 90-talet lärde jag mig (övertalad av Susanne även nu) att Nescafé var klart godare än bryggkaffe, och bara lite dyrare. Så vi bytte, och frystorkat har det varit sedan dess. Det beslutet fick för övrigt stöd av kaffeexperten Lennart Norén, som berättade att en vetenskaplig undersökning visat att frystorkning är den bästa metoden att bevara kaffets smak. Och Nescafé är det bästa frystorkade kaffet.

De senaste 20 åren har automaterna och specialbryggarna visat att kaffet kan göras ännu godare. Med bl.a. vissa Nespressokapslar blir det helt suveränt. Ändå dricker jag oftast Nescafé även nu. Mest för att det är enkelt, gott och vant.

Men häromdagen köpte jag en ”visseljohnna” på Loppis, alltså en kaffekokare som visslar när kaffet är klart. Och jag köpte ett halvt kilo kokkaffe från Lindvalls, Uppsalas eget kafferosteri. Sedan dess har jag köpt ytterligare något halvkilo och dricker en kopp kokkaffe ibland. Och jag gillar det. Det är visserligen inte godare än Nescafé, och absolut inte godare än Nespressokaffe. Men det är gott som omväxling, och så är det ju något särskilt med den där smaken, igenkännandets smak.

Det har blivit ett par koppar med socker och grädde också. För att prova. Men kaffe ska smaka kaffe.

Söndagsbetraktelse nr 446 (231217)

Tre personer har i snart 25 år varit mina främsta förebilder i livet. Det är bra att ha förebilder. Framför allt för att det underlättar mycket när man står inför svåra beslut. Hur skulle förebilden ha sagt eller gjort? I regel kan man gissa det ganska bra. Och nästan alltid blir det rätt om man själv gör just så som man tror att förebilden skulle ha gjort.

Laila Freivalds blev min förebild för att hon som justitieminister alltid sökte den bästa lösningen, helt oberoende av politiska preferenser. Jag föredrog många ärenden för henne och hon resonerade sig alltid fram utifrån sakskäl enbart, enkla men skarpa. Inga sidoblickar över huvud taget, ingen ambition att bli populär. Dessutom hade hon ett stort civilkurage. Det kan vara svårt för människor att inse det, och medierna insåg det nog aldrig, men det var till stor del civilkurage och en strävan att göra det rätta som gjorde att hon fick avgå, både som justitieminister och som utrikesminister.

Claes Borgström blev min förebild när han var Jämställdhetsombudsman i början av 2000-talet. Han var en genuin förkämpe för jämställdhet och kvinnors rättigheter, en av de få manliga. Han försvarade JämO:s agerande på ett skickligt och lättbegripligt sätt. Och även han visade flera gånger ett ovanligt civilkurage, bl.a. när han som JämO framförde uppfattningen att VM i fotboll i Tyskland 2006 borde ställas in på grund av den omfattande prostitutionen i landet, en verksamhet som fotbollen inte tog avstånd från och som kunde förväntas växa under mästerskapen. Claes förstod att hans förslag var dödfött, han framförde det för att sätta effektivt fokus på prostitutionen.

K.G. Hammar blev min förebild av helt andra skäl. Han var Sveriges ärkebiskop mellan 1997 och 2006, och han var den som fick mig att förstå att man mycket väl kan kalla sig kristen även om man inte tror på en Gud i himmelen. Det var så oerhört skönt att plötsligt få ”tillåtelse” att tro på något annat. Och att kunna ha Jesus som idol fast man inte trodde på en ”Fader” i den traditionella meningen. K.G. förklarade på ett alltigenom tillåtande och sympatiskt sätt vad tron innebär för honom. Och precis så kunde man ju faktiskt mycket väl tro.

Jag har nyligen läst K.G. Hammars lilla bok *Bokstaven dödar men Anden ger liv*, och det var den som styrde mina tankar till den här betraktelsen, om förebilder och den väldigt viktiga roll som de kan spela ibland.

Det är bra att ha förebilder. Varför bokstaven dödar men Anden ger liv, det ska jag återkomma till.

Söndagsbetraktelse nr 447 (231224)

I fredags begravdes Bengt Lambe, som var min chef i Uppsala tingsrätt under drygt ett år i slutet av 1980-talet. Jag var ung domare, s.k. tingsfiskal, och Bengt var tingsrättens lagman (chef). Vi bodde också nära varandra i Norby i Uppsala och har setts en del genom åren. Bengt var född 1931 och blev 92 år gammal.

Bengt Lambe var en lugn, gedigen och mycket skicklig domare och chef. Mig lärde han framför allt en sak: att tygla min ilska. Jag hade uttryckt mig alldeles för argt mot en

kollega under en överläggning efter en förhandling i ett tvistemål där Bengt, kollegan och jag skulle döma. Jag tyckte att kollegan var alldeles fel ute och sa ilsket ungefär att han ”borde försöka tänka lite bättre”. Efteråt sa Bengt att han förstod mig i sak men att jag inte borde säga så till en kollega. ”Försök att inte bli så arg”, sa han. Och han hade förstås rätt. Ilska är nästan alltid fel.

När jag långt senare hade tagit ställning i Quickärendet och i praktiken sagt att Thomas Quick / Sture Bergwall är skyldig till de 8 mord som han dömts för var Bengt rejält arg på mig. ”Du måste acceptera rättsväsendets slutsats”, sa han, ”som domare i Högsta domstolen kan du inte säga så där”. Och det var Bengt långt ifrån ensam om att tycka. Han hade för övrigt själv varit domare i HD i nio år. Jag anser att han och de andra hade fel, men det är en annan sak. Bengt och jag förblev (förstås) vänner.

Vid begravningen höll Bengts och tidigare avlidna hustrun Gunillas båda barn, Mats och Johan, ett mycket fint tal till sin pappa. Och detsamma gjorde barnbarnen Emma och Fredrik – till sin farfar. Att jag skriver en betraktelse om en begravning på själva julafton beror mest på detta: att jag tycker mycket om en del begravningar, framför allt när en uppskattad och saknad person hedras på ett sätt som gör att synen på honom eller henne fördjupas och skärps. Det är faktiskt oskattbart.

Kanske allra bäst var det att få höra 97-årige Bertil Bengtsson, Sveriges förmodligen främste jurist på 1900-talet, hylla sin kollega i Högsta domstolen på ett briljant sätt. Hur många har över huvud taget hört en 97-åring hålla tal?

Jag gick hem från begravningen lite klokare, lite rikare.

PS Uppsala tingsrätt har haft sex lagmän sedan starten 1971: Frey Björllingson 1971–80, Bengt Lambe 1980–89, Jan Hultgren 1989–95, Erik Lempert 1995–2010, Fredrik von Arnold 2010–15 och Catarina Barketorp 2015 – ännu.

Söndagsbetraktelse nr 448 (231231)

Enligt traditionen ägnar jag den sista betraktelsen för 2023 åt mitt eget område, det rättsliga. Vad hände under ”Rättsåret 2023”?

Från omvärlden minns vi bl.a. åtal mot **Donald Trump** för diverse brott och särskilt avgörandet i Colorados Högsta domstol om att han inte får ställa upp i presidentvalet där (överklagat till USA:s Högsta domstol; i slutet av året kom ett motsvarande beslut i Maine), den fortfarande pågående rättsprocessen i England mot **Julian Assange** med anledning av USA:s begäran om utlämning, fängelsedomarna i december mot två ryska poeter, **Artyom Kamardin och Jegor Sjtovba**, som läst dikter mot invasionen av Ukraina, Europadomstolens stöd till den sydafrikanska löparstjärnan **Caster Semenya**, som vägrar medicinera mot sina höga testosteronvärden och därmed är förbjuden att tävla på 800 meter för damer (domstolen gav henne rätt, men friidrottens beslutsfattare låter henne ändå inte tävla), domen i Belarus på fängelse i tio år för fredspristagaren **Ales Bjaljatskij** och domen i november mot över 200 personer i **Italiens största maffiarättegång** någonsin.

Så här ser min lista över 20 intressanta saker på rättsområdet i Sverige ut, i viss mån efter egna preferenser.

1. **Koranbränningarna** var aktuella i såväl den rättsliga som den politiska debatten. Linköpings tingsrätt fällde i oktober en man som 2020 hade offentliggjort en film med en koranbränning som ansågs innehålla både hat och missaktning mot muslimer (se söndagsbetraktelse 437). – Det är självklart att det som utgör hets mot folkgrupp är brottsligt och inte skyddas av yttrandefriheten (se söndagsbetraktelserna 400, 402, 410, 417 och 425).

2. Den s.k. **snippadomen** var en av de stora snackisarna på det rättsliga området (se söndagsbetraktelserna 405, 417 och 442). I november slog Högsta domstolen fast att hovrätten gjorde sig skyldig till ett s.k. rättegångsfel som inte tog upp frågan om mannen hade gjort sig skyldig till ett mindre brott (sexuellt övergrepp mot barn) när man kom fram till att det som åklagaren hade påstått (våldtäkt) inte var bevisat. – Av HD:s beslut framgår att det stod och vägde om målet skulle skickas tillbaka till hovrätten eller inte. Det allvarligaste felet av alla gjorde Socialdemokraterna i Göteborg som påverkade de båda nämndemännen i hovrätten att lämna sina uppdrag. Det innebar ett oacceptabelt politiskt inhop i dömandet. Än har det dock såvitt jag vet inte fått några konsekvenser.

3. Samhället kämpar förtvivlat mot den utbredda **gängkriminaliteten**. I år har riksdagen bl.a. skärpt straffen för grovt olaga tvång, olaga hot, rån och utpressning i syfte att slå ner på brottsligheten. En ny typ av straffskärpningsbestämmelse har införts vad gäller våldsamma uppgörelser bland kriminella. Och det är numera ett särskilt brott att involvera personer under 18 år i brottslig verksamhet. – Gängkriminaliteten är det största samhällsproblemet i Sverige under mitt liv. Det fordras åtgärder mot den på alla tänkbara plan.

4. Sedan 2022 gäller en ny lag om s.k. **kronvittnen** som innebär att brottsmisstänkta kan få mildare straff om de ger information som har väsentlig betydelse i en brottsutredning. Men effekterna har blivit små, bl.a. för att ett kronvittne inte vet vad han eller hon kan vinna med att vittna. Så regeringen har nu tillsatt en utredning för att undersöka om åklagaren bör kunna ge bestämt besked om hur mycket det egna straffet kommer att sänkas om personen vittnar. – Det är väldigt ovant för oss i Sverige att tänka att åklagaren ska bestämma straffet för allvarliga brott. Och det är långt ifrån självklart vad som är bäst. Men jag tycker det är riktigt att saken utreds.

5. Högsta domstolen tog inte upp målet mot **Cissi Wallin Blomberg**. Det betyder att hon dömdes för förtal av Fredrik Virtanen på grund av det som hon skrev och sa om att han hade våldtagit henne 2006. Och det spelar ingen roll om det var sant eller inte. – Det är det sista som jag är kritisk mot. Jag tycker att sanningen måste få större betydelse än den har i dag i mål om förtal. En kvinna som sanningsenligt berättar att hon har blivit våldtagen bör inte dömas för förtal. Möjligen var händelsen alltför gammal denna gång, det kan ha varit det som avgjorde i HD.

6. Stockholms tingsrätt dömde 16 personer för **insiderbrottslighet vid handel i ICA-aktien** hösten 2021. Tre av de 16 dömdes till fängelse, som längst 3 år och 2 månader. Övriga fick villkorlig dom med antingen samhällstjänst eller böter. Det handlade om aktiehandel under de två månader som föregick att ICA-handlarnas Förbund lade ett offentligt bud på ICA Gruppen AB. När marknaden fick kännedom om budet steg aktiekursen kraftigt. Tingsrätten kom fram till att de dömda hade känt till budet i förväg och på så sätt kunnat göra stora vinster på sin värdepappershandel. – Förmodligen är detta ett exempel på att personer som gör sig skyldiga till ekonomisk brottslighet ofta inte är medvetna om att det de gör är brottsligt.

7. Kravet på *tillstånd för dans* upphävdes under året efter att ha införts år 1958 som ett svar på vad man såg som ett moraliskt förfall kring dåtidens populära dansbanor. Riksdagen var enig om att slopa tillståndskravet. – Så nu behöver krögare och festfixare inte längre oroa sig för spontandansande gäster. Spontandans var annars något som fick bl.a. min son Petter att dömas till böter för dans på den krog som han hade i Uppsala för ganska många år sedan.

8. I ett mål i EU-domstolen driver Sverige linjen att *skyddet för vargen* ska sänkas. Regeringen har kommit fram till att vargstammen behöver vara betydligt mindre än den är idag, eftersom den ökade vargstammen har skapat otrygghet för lantbrukare, hundägare och boende i vargtäta områden. – Jag har alltid varit ”vargvän” och tyckt att det är viktigt att vargen har ett starkt skydd. Men nästan alla mynt har två sidor, så även detta. Kanske gör regeringen rätt.

9. Gunnar Walls nya bok om *Palmemordet*, ”Rättsskandalen Olof Palme”, är mycket övertygande när det gäller misstankarna mot Stig Engström och bevisningen för en konspiration. – Boken fick mig att ändra mig. Nu tror jag inte längre att åklagaren Krister Petersson gjorde rätt som lade ner Palmeutredningen 2020 med hänvisning till misstankarna mot Engström.

10. Svenskarna *Dawit Isaak, Gui Minhai och Ahmadreza Djalali* sitter fortfarande fängslade på befängda anklagelser i Eritrea, Kina respektive Iran. Nu har dessutom Ahmadreza Djalali fått ”sällskap” i Iran av *Johan Floderus*, och alla väntar sig att Iran försöker få den i Sverige för grovt folkrättsbrott dömde *Hamid Noury* utväxlad mot de båda svenskarna. – Skurkstaternas övergrepp inom rättsväsendet mot privatpersoner är bland det mest upprörande som finns. Nu återstår ett besvärligt avgörande för den svenska regeringen, men jag kan inte se annat än att vi får låta Hamid Noury löpa för att rädda de båda svenskarna.

11. *Undersköterska* blev en skyddad titel under året. För att få använda titeln undersköterska inom vård och omsorg behövs numera ett bevis från Socialstyrelsen. De som redan har en tillsvidareanställning får dock fortsätta använda titeln under en tioårsperiod. – Reformen innebär ett kvalitetskrav, och jag har inte förstått annat än att den förtjänar stöd.

12. *Felparkeringsjuridiken* är komplicerad. Det fick jag själv erfara efter att ha parkerat fel i Arenagaraget i samband med en konsert med Laleh den 19 augusti (se söndagsbetraktelse nr 431). – Detta fick mig att skriva en PM med några av svaren på de komplicerade frågorna (se extrabetraktelse 5.9): [PM 230905 om parkeringsjuridik](#)

13. I början av året frikändes Swedbanks tidigare VD *Birgitte Bonnesen* helt efter att ha åtalats för bl.a. grovt svindleri efter bankens problem med penningtvätt i Estland. Åklagaren hade yrkat att hon skulle dömas till två års fängelse. – Utgången var väntad, och utan att vara särskilt väl insatt ifrågasätter jag om det verkligen var rimligt att väcka åtal. Starkt kritisk kan man enligt min mening vara även mot bankens styrelse som sparkade Birgitte Bonnesen utan att hon fick något avgångsvederlag. Det må ha varit kommersiellt befogat, men moraliskt var det klandervärt. (Jfr min söndagsbetraktelse 345 och min extrabetraktelse den 4 oktober 2022.)

14. I december slog Högsta domstolen fast att Ronneby Miljö och Teknik AB är ansvarigt för att kompensera de personer som fått *förhöjda halter PFAS* i blodet av

dricksvattnet. Återstår att pröva hur stor ersättningen ska bli. – Domen är juridiskt intressant framför allt därför att den innebär en viss utvidgning av begreppet ”personskada”. Det står sedan tidigare klart att ”en förhöjd risk att i framtiden drabbas av sjukdom” inte i sig är en personskada. Men nu slogs det fast att ”en beaktansvärd kroppslig försämring” ändå är det, fastän den i stort sett bara visar sig just genom de framtida sjukdomsriskerna.

15. Inom ramen för en faderskapstalan förordnade Högsta domstolen om att ***vävnad från en begravd person skulle DNA-undersökas***. Det togs avgörande hänsyn till att man har ett starkt intresse av att få veta vem man har som far. Men HD sa också att det krävs starka skäl för att man ska få undersöka en person som är begravd: ”För att barnets intresse i en sådan situation ska överväga krävs att det förhållandevis tydligt framgår av utredningen att det saknas andra vägar för att få fram uppgifter som kan läggas till grund för prövning av vem som är barnets far.” – För mig känns avvägningen riktig, och den har också stöd av praxis i Europa i övrigt.

16. Som vanligt sprutade ***Högsta domstolen*** ur sig prejudikat under årets sista månad. I år var det 22 sådana, varav 8 under den sista veckan. Det var dock inget av allmänintresse förutom nr 14 och 15. – Det är inte konstigt att inte fler av HD:s domar har allmänintresse. De flesta avgöranden där handlar om att lägga fast principer för juridiska gränsfallssituationer. (Jfr dock nr 2 och 5.)

17. ***Mitt mål mot staten*** om fel av åklagaren när jag anhölls och häktades efter en påhittad våldtäkt för tre år sedan har legat i Svea hovrätt hela 2022 och 2023. – Målet innehåller fyra viktiga principfrågor som kan bli avgjorda av hovrätten och kanske så småningom Högsta domstolen. (Se min ”Extrabetraktelse med slutskrift” den 21 december 2022.)

18. Läkaren ***Staffan Bergström*** framtogs år 2022 sin läkarlegitimation av HSN för att han hjälpte den ALS-sjuka Per Maritz att dö. Under 2023 har först förvaltningsrätten och sedan kammarrätten fastställt beslutet och nu ligger frågan i Högsta förvaltningsdomstolen. Samtidigt har Staffan B. frikänts av hovrätten för narkotikabrott när det som han gav Per M. var ett narkotikaklassat läkemedel. Tidigare hade han fällts i tingsrätten. – Enligt min mening är det ovärdigt att vi i Sverige inte ger obotligt sjuka människor med svåra smärtor en rätt till en värdig död när de själva väljer det utan att tveka. Varför ska de inte få bestämma själva? Och enligt min mening är det också orimligt att säga att en läkare som ger sådan hjälp är ”uppenbart olämplig” att utöva läkaryrket.

19. I slutet av året fick en rådman i Uppsala tingsrätt stark kritik för att ha porträtterat Greta Thunberg som medlem i Hamas och för att ha antytt att människor på grund av hot inte vågar anmäla brott som begås av muslimer. DN tog upp saken i en ledare som avslutades med maningen att bl.a. ***domare ska hålla sig borta från politiken***. – Jag tycker att DN har fel, och det man säger stämmer inte heller med vad som gäller. Många domare är politiskt engagerade (jfr USA där de flesta domare är det, alla i Högsta domstolen), och det kan ofta ha ett stort värde. Det som är viktigt är att domarna håller politiken borta från dömandet, något som visserligen fordrar stark integritet men som absolut går.

20. Både 2021 och 2022 var det fyra advokater som uteslöts ur Advokatsamfundet. I år var det ***bara en advokat som uteslöts***. – Hoppas detta betyder att problemen i advokat kåren nu är mindre än de varit under några år.

Gott Nytt Rättsår 2024!

2024

Nyårsbetraktelse om Quickärendet 2023–24 (nr 17)

1. Inledning

Det här är min sjuttonde halvårliga betraktelse om Quickärendet, den första skrev jag på nyåret 2015–16. Som jag tidigare har skrivit fortsätter jag med betraktelser till års- och halvårsskiptena av framför allt fem anledningar:

- för att regelbundet påminna om villfarelsen att det skulle ha skett en rättsskandal när Thomas Quick dömdes sex gånger för åtta mord (1),
- för att notera sådant som har hänt angående Quickärendet sedan sist (2),
- för att alla ska veta vad som var känt, vilka som sa vad och vilka som teg; ingenting ska kunna gömmas undan för framtidens journalister och forskare (3),
- för att fortsätta reflektera kring det inträffade, dels debatten och villfarelsen, dels morderna, utredningarna och bevisningen (4),
- och för att försöka ge upprättelse åt de personer som har beskyllts för mycket allvarliga fel fastän de gjorde allt väsentligen rätt och mycket bra (5).

Alla de 17 hittillsvarande betraktelserna (inkl. denna) finns samlade i ett dokument som återfinns här. [De sjutton första nyårs- och halvårsbetraktelserna 2016–24](#). (Om länken inte fungerar i pdf-filen, använd den som finns i blogginlägget.) En innehållsförteckning till det dokumentet finns allra sist i den här betraktelsen.

Den här gången noterar jag bl.a. *att* det har kommit en ny intressant bok om Therese-ärendet (avsnitt 2), *att* skulden till att en seriemördare fick gå fri ligger till stor del hos Jan Guillou, Leif GW Persson och Hannes Råstam men till allra största delen hos de åklagare som ansvarade för den obegripliga vårdslösheten i att inte granska bevisningen någorlunda ordentligt (avsnitt 3), *att* det finns anledning att tro att AI kommer att bli till hjälp så småningom för att visa styrkan i bevisningen mot Thomas Quick / Sture Bergwall (avsnitt 4) *och att* det, såvitt jag fått fram, numera är fem jurister och en journalist som tror att Sture Bergwall är oskyldig till de åtta mord som han dömdes för (avsnitt 5). Jag passar också på att uppmana alla som förstått att de faktiskt haft fel i Quickärendet att erkänna det (avsnitt 6). Och jag lägger fram en tanke om samhällsmoralens utförsbacke (avsnitt 7).

2. Per Asle Rustads bok ”Hvem tok Therese?”

Per Asle Rustad är en norsk journalist som nyligen kom ut med en bok om mordet på Therese Johannessen 1988. Han har länge helt avfärdat Thomas Quick som gärningsman och haft en stark tro på det s.k. Pakistan-spåret, som går ut på att Thereses far var från Pakistan och lät kidnappa flickan och ta henne till Pakistan för att hon skulle få leva sitt liv där i stället för i Norge. Under arbetet med boken forskade Rustad djupt i detta spår och besökte bl.a. Pakistan för att följa upp det och kanske hitta Therese. Men i boken avfärdar han till sist Pakistan-teorin, bl.a. för att han pratat ingående med

mannen i fråga, Ali, och gjort bedömningen att det är otänkbart att denne skulle ha låtit röva bort flickan.

Även bortsett från Rustads slutsats finns det naturligtvis väldigt mycket som talar emot Pakistan-teorin, som exempelvis det osannolika i att Therese skulle ha levt 35 år i Pakistan utan att någon gång höra av sig till sin mamma i Norge.

Rustad avfärdar i boken också så småningom helt de två hetaste spår som funnits i övrigt i Therese-utredningen vid sidan om Thomas Quick. De har benämnts ”mannen i trapphuset” och ”den röda Volvon”. Inget av dessa spår kan stämma, skriver Rustad. Och han avslutar sin bok så här:

”Det finnes ingen kjent overgriper, ingen mann i rød Volvo, ingen mann i oppgangen, ingen Thomas Quick, ikke Pakistan. – Men kanskje noen fra Fjell. En blant dem. – Gjerningsmannen vil bli avslørt til slutt. Det krever bare mod og styrke fra noen som vet.”

Det framgår av texten att Rustad misstänker att det är någon av de personer som figurerade tidigt i utredningen, någon av dem han kallar för ”Erik” (som är vittnet Bendiksen) och ”Stein”.

Men det intressanta i ett Quick-sammanhang är att Rustad inte längre avfärdar Thomas Quick som möjlig gärningsman. Han inkluderar honom visserligen i sina avslutande ord om vilka som inte förde bort Therese. Men i de avsnitt i boken som handlar om Quick redovisar han fakta kring misstankarna mot denne på ett sätt som inte alls innebär något avfärdande. Och han redovisar att bl.a. de två polismän som arbetade mest med Therese-fallet – Håkon Grøttland och John Ottersen – är övertygade om att det är Bergwall som är gärningsman. Den främsta anledningen till att Rustad nämner Quick bland dem som inte är gärningsmän synes vara att Bergwall är frikänd genom resningsprocessen i Sverige.

Rustads bok är på dryga 300 sidor och hans genomgång av de olika spåren omsorgsfull och, såvitt jag kan bedöma, rejäl. Trots att Rustad sagt sig aldrig ha trott på Quick som gärningsman måste hans bok sägas ge – särskilt tillsammans med den norska Cold Case-gruppens avfärdande av andra spår – stöd för att man i Norge i praktiken har tillbakavisat alla spår utom Quick.

Det är att märka att den s.k. Bergwallkommissionen förlitade sig på en rapport från det norska polisarbetet som konstaterade att vittnet Bendiksens observation av Therese med en man i trapphuset ca kl. 20.10 med ”overveiende” grad av säkerhet var den sista kända observationen av Therese. Rustads bok visar att detta är fel inte bara genom att kommissionen översatte ”overveiende” till överväldigande (s. 311 i kommissionens rapport. SOU 2015:52) fast det betyder något helt annat (övervägande), utan också för att observationen enligt Rustads övertygande granskning inte kan ha gjorts, i varje fall inte vid den angivna tidpunkten.

3. Vems är skulden till att en sex gånger dömd seriemördare blev friad?

Det var främst Jan Guillou och Leif GW Persson som skapade den massmediala osäkerheten kring Thomas Quicks skuld. Och det var Hannes Råstam som genom sin bok ”Fallet Thomas Quick: Att skapa en seriemördare” blev det avgörande upphovet till

den process som till sist ledde till att Quick/Bergwall blev frikänd från ansvar för de åtta mord som han hade dömts för och med mycket stor säkerhet också hade begått. Villfarelsen hade aldrig uppkommit, om det inte hade varit för Guillou, Persson och Råstam. I den meningen bär de skulden till det inträffade.

Men journalister och författare som inte är professionella i fråga om bevisvärdering måste få ha fel i sina spekulationer utan att det drar med sig hela rättsväsendet. Om en process släpper på kvalitetskraven i fråga om bevisvärdering, kan man inte skylla på personer utanför rättsväsendet.

Åklagarna kring Björn Ericson avstod från att granska den bevisning som fanns mot Quick och släppte därmed i praktiken alla anspråk på rimlig kvalitet i utredningsarbetet. Det blev som en masspsykos, ingen stannade upp och tänkte. Riksåklagaren Anders Perklev och vice riksåklagaren Kerstin Skarp hängde på. De tycks ha litat på Ericson utan att göra någon egen bedömning.

Det är inte någon tvekan om att åklagarna bär den största skulden till att den korrekt dömde seriemördaren fick sina domar resta och sedan frikändes. Det var i praktiken omöjligt för domstolarna att göra något åt det. Om både åklagare och försvar vill ha resning för att få en fällande dom omprövad, kan domstolen inte gärna göra något annat än besluta om resning. Och när åklagarna sedan lägger ner åtalet, kan domstolarna inte göra något annat än att meddela frikännande dom.

Självklart kan inte heller försvararen, Thomas Olsson, beskyllas för att ha hjälpt Bergwall att bli friad. Hans roll var den offentlige försvararens. Han främjade visserligen orätt, men inte på ett sådant sätt att han kan klandras för det.

4. Bevisvärdering med AI

För mig är det helt avgörande i Quickaffären bevisningen. Som jag vid det här laget har upprepat åtskilliga gånger är bevisningen mot Quick utomordentligt övertygande. Det kan man konstatera både vid en traditionell bevisvärdering (se <http://goranlambertz.se/book-extra/sammanstallning-av-bevisningen/>) och vid en matematisk beräkning av sannolikheten för Quicks skuld. Ingetdera är svårt. Att Quick är skyldig är uppenbart.

När man beräknar den matematiska sannolikheten för någons skuld till ett brott kan man använda sig av den s.k. Bayes sats, och jag hänvisar till den promemoria på min hemsida där jag har beräknat sannolikheten för Quicks skuld till de åtta morderna (se <http://goranlambertz.se/book-extra/berakningar-av-bevisvardet-i-samtliga-mal/>).

Beräkningarna är relativt komplicerade och tar ganska lång tid att göra manuellt. Därför kan det ha sitt intresse att informera om att det för närvarande pågår ansträngningar att ersätta en del av det manuella arbetet med ett automatiserat sådant. Jag hoppas att det inom något år ska vara möjligt för var och en att själv göra snabba beräkningar med Bayes sats.

Den svaga punkten i sannolikhetsberäkningarna är dock de bedömningar som måste göras av värdet på de faktorer som ska ingå i beräkningarna. Man måste alltså göra ett slags bedömning av värdet av varje bevis för att kunna utföra den samlade värderingen.

Den bedömningen är ganska svår att göra, samtidigt som den är avgörande för beräkningarnas utfall.

Flera personer har påpekat att det borde vara möjligt att ta AI, artificiell intelligens, till hjälp vid de bedömningar som ska göras av de faktorer som ska matas in i Bayes sats innan beräkningarna kan ske. Jag kommer att undersöka dessa möjligheter och är tacksam för allt bistånd jag kan få av personer som kan AI bättre än jag.

Än så länge får man nöja sig med att vara försiktig vid bedömningen av faktorerna så att man inte riskerar att överskatta, i varje fall inte alltför mycket, värdet av de olika bevisen. Jag anser mig ha iakttagit sådan försiktighet vid mina beräkningar, samtidigt som jag har lämnat en del bevis för Quicks skuld därhän. Jag har ändå kommit fram till utomordentligt höga matematiska bevisvärden, värden som stämmer mycket väl överens med det som man kommer fram till vid traditionell bevisvärdering.

Ändå skulle det naturligtvis vara bra om man kunde få hjälp av AI för att göra beräkningarna ännu säkrare. Jag tror att den dagen kommer om inte alltför länge.

5. Vilka tror ännu att Sture Bergwall är oskyldig till de åtta mordena

Enligt min mening är det orimligt att tro att Sture Bergwall är oskyldig till de åtta mordena med tanke på den bevisning som finns för hans skuld. Och jag ifrågasätter faktiskt om de personer som säger sig tro det, verkligen på allvar gör det. Jag har aldrig hört eller sett någon förklaring till att man inte helt enkelt ska förlita sig på den bevisvärdering som uppenbarligen ger ett motsatt resultat.

Nåja, de jurister som än i dag säger att de tror att Sture Bergwall är oskyldig är Nils-Eric Schultz, Mårten Schultz och Hans-Gunnar Axberger samt två personer som jag av hänsyn till dem själva inte namnger. Bland journalister är det en som har sagt att han tror på Bergwalls oskuld, nämligen Petter Ljunggren. Några andra som tror att Bergwall är oskyldig har inte gett sig till känna för mig, trots att jag har frågat flera gånger. Det kan förstås bero på olika saker. Jag nöjer mig med att konstatera faktum.

Och jag säger det igen: Om det finns någon mer än de nämnda personerna som tror att Sture Bergwall är oskyldig till de åtta mordena, är jag tacksam om personen eller personerna hör av sig till mig (glambertz@hotmail.com). Man behöver inte skylta med sitt namn om man inte vill.

6. Att våga erkänna fel, debattera, forska och publicera

Erkänna fel

Hur är det att förstå att man har haft fel i en mycket uppmärksam fråga? För de flesta människor är det knappast något problem, fel har man ju ofta och sakligt sett är det knappast pinsamt att erkänna det.

Värre är det nog om man har hållit mycket hög profil, kanske rentav drivit den felaktiga linjen hårt och beskyllt människor för mycket allvarliga fel som det visar sig att de inte begick. Som t.ex. Jan Guillou, Leif GW Persson, Hannes Råstam, Dan Josefsson och Hans-Gunnar Axberger har gjort. Och värre är det nog också om man med

myndighetsansvar har tagit ställning för den felaktiga linjen, därtill med motiveringar som senare visat sig ohållbara. Som Björn Ericson, Anders Perklev, Kerstin Skarp och deras kolleger bland resningsåklagarna. Säkert är det också jobbigt att ha deltagit i en offentlig utredning som har slagit fast det som var fel. Som Daniel Tarschys, Kjell Asplund, Mari Heidenborg, Petter Asp och övriga i Bergwallkommissionen.

Om man har gjort så allvarliga fel i en mycket uppmärksam fråga, därtill ett mycket viktigt rättsärende där felen fått allvarliga konsekvenser, då är det på sätt och vis begripligt att man inte vill prata om saken och i varje fall inte erkänna att man hade fel.

Jag vill ändå uppmana dessa personer att träda fram och erkänna att de förstår att de hade fel. Det är betydligt hederligare och rejälare än att tiga. Förmågan att erkänna fel är dessutom en viktig mänsklig egenskap. Det handlar om mod, men det handlar också om att förstå att det faktiskt inte är så farligt att ha dragit felaktiga slutsatser. Det är mycket värre att förstå att man har haft fel men inte våga erkänna det. Och man skadas faktiskt inte särskilt mycket av att erkänna fel.

Kanske säger jag ändå för mycket nu. För de journalister som tog bladet från munnen och sa som de förstod att det var, de drabbades ju faktiskt riktigt hårt både professionellt och privat. Som Kristina Hultman och Yrsa Stenius. Så kanske bör jag inte hävda att de som erkänner sina fel inte kommer att skadas. I så fall finns ändå det viktigaste argumentet kvar: Det är bra att ha civilkurage, dåligt att vara feg.

Jag undrar hur det känns som journalist att bland 30 omständigheter som pekar tydligt i den ena riktningen plocka fram och redovisa bara en 31:a omständighet som i någon mån pekar i den andra. Känner man sig saklig då, eller lite ohederlig? Frågar man sig varför man vill vara journalist? Det finns en rad journalister som har anledning att ställa sig dessa frågor på grund av sitt agerande i Quickärendet. Jag tycker att de ska erkänna att de gjorde fel. För att de drev en linje, och för att den linjen visade sig vara allvarligt fel.

Debattera, forska och publicera

Alla som är någorlunda insatta och rimligt öppna för fakta måste numera förstå att Sture Bergwall blev felaktigt friad för de åtta mord som han en gång dömdes för. Trots detta är det alldeles tyst om den villfarelse som drabbade Sverige när det på bred front hävdades att Thomas Quick var oskyldig till de åtta mord som han dömdes för. Det kommer någon bok eller någon film ibland som handlar om Quickärendet, eller som i alla fall innehåller något om det. Men mer är det inte. Att i medierna ta upp en debatt om villfarelsen är inte möjligt. Visserligen publicerade Upsala Nya Tidning en artikel på "tioårsdagen" av villfarelsen. Och visserligen publicerade Svenska Dagbladet en artikel av advokaten Claes Borgström strax efter dennes död 2020. Borgström skrev att domarna mot Quick var riktiga, något som var uppseendeväckande eftersom han hade varit Quicks försvarare i flera av målen.

Men i övrigt är det omöjligt att få debattera villfarelsen i medierna. Tidigt ville både radio och tv ordna debatter, och vi som hela tiden sagt att domarna mot Quick var riktiga har alltid sagt oss villiga att debattera. Men inga av de tillfrågade förespråkarna för rättsskandalen (teorin att Quick dömdes oskyldig) ville vara med. Leif GW Persson fick frågan åtminstone två gånger, men sa nej. Numera finns det säkerligen inte någon tidning eller radio- eller tv-kanal som kan tänka sig att ordna en sådan debatt. Projektet

är för riskfyllt när man förstår vad debatten kommer att visa, eller varje fall riskerar att visa.

Såvitt jag vet finns det inte heller någon journalist som gräver i Quickärendet. Och vilken arbetsgivare i medievärlden skulle dela ut en sådan uppgift?

Så arbetet skulle i så fall bedrivas av någon frilansare som är ute efter sanningen. En förhoppning är att så sker om några år när de flesta som vill dölja sanningen är borta från beslutsfatarpositionerna.

Man skulle förstås önska att medie- och debattsituationen var friskare än det sagda visar. Tyvärr är nog för mycket prestige investerat i villfarelsen. Vem kan föreställa sig att t.ex. Peter Wolodarski säger till sina medarbetare att ”nu ska vi söka sanningen i Quickärendet alldeles hederligt, även om det visar sig att vi hade fel när det begav sig och beskyllde personer för allvarliga fel som de kanske inte hade begått”. Inte jag.

7. Samhällsmoralens utförsbacke

Det är knappast någon tvekan om att sanningen i dag har en mindre betydelse än den hade för 25 år sedan. Grävandet efter sanningen, efter vad som verkligen hände, är mindre viktigt. Avslöjandet som sådant är viktigare, skandaliseringen och sensationen. Om avslöjandet förlorar på att hela sanningen kommer fram, då har intresset av att hålla tillbaka sanningen blivit legitimt. Det visar sig ganska ofta, det s.k. Kevinärendet är ett exempel, det s.k. Malinärendet ett annat.

Jag har länge undrat om denna samhällsmoralens utförsbacke började med Quickärendet. I det har insatserna varit så höga att det bara inte får ske att det visar sig att avslöjandet var fel. Och om det visar sig att sanningen är sådan att avslöjandet var fel, ja då måste sanningen hållas tillbaka.

Om man en gång börjar att tulla på sanningen och tycker annat är viktigare, ja så är det nog lätt att man fortsätter så. Kan vi undanhålla sanningen i Quickärendet, så kan vi göra det även i andra mindre spektakulära ärenden.

Men vill vi verkligen ha en allt sämre samhällsmoral? Är det inte bättre att försöka se till så att den vänder uppåt?

Söndagsbetraktelse nr 449 (240107)

I Trettonhelgen läste jag Don DeLillos bok ”Tystnaden”. Det är hans senaste roman, skriven 2020, bara 107 sidor lång. Jag hade aldrig läst något av honom tidigare, fastän han är en av USA:s mest kända författare och nämns bland Nobelpriskandidaterna. (Nåja, ärligt talat har jag inte läst så många Nobelpriskandidater ...)

Boken handlar om en dag då all elektronik plötsligt upphör att fungera i New York. Alla skärmar svartnar, det blir kallare och kallare, inga hissar går. Man får inte veta om detsamma händer på andra håll i världen, men i New York leder det snabbt till undergångsstämning, en egendomlig sådan. De fem personer som boken handlar om betar sig skumt, säger konstiga saker, tänker underligt, blir passiva. Allt blir lite besynnerligt. Och boken slutar: ”Max lyssnar inte. Han förstår ingenting. Han sitter

framför tv:n med händerna knäppta bakom nacken och armbågarna rakt ut. – Och han stirrar på den svarta skärmen.”

Märkvärdigt nog är det spännande fast man inte riktigt förstår det som sker eller det som sägs. Det är i hög grad en ”Hur ska det här sluta?–bok”, svår att lägga ifrån sig. Obehaglig men uppfordrande, förvirrande men lite skön. Svår att begripa sig på, och ändå kan man nicka åt mycket av det som sker. Så som det ju kan vara ibland med böcker, att man inte riktigt förstår varför man gillar det man läser.

Den här boken gav mig energi, fick mig att känna mig stark och glad. Fast man ju kan tycka att det borde vara tvärtom. En del begriper man inte, men det man känner det känner man.

Så det blir nog ytterligare någon bok av denne märkvärdige författare. Don DeLillo, född 1936.

Söndagsbetraktelse nr 450 (240114)

Häromdagen läste jag en artikel i tidningen som gjorde mig varm om hjärtat. Artikeln hade rubriken ”Förskolan som lär ur ärlighet och mod” och handlade just om det. Det var en förskola där man pratade mycket om dessa båda saker och där barnen fick lära sig hur viktiga de är och varför man bör vara så.

Ärlighet och mod, det behövs egentligen inte så mycket mer för att man ska vara en bra människa.

Hur vanligt är det att man talar om sådant i våra skolor och förskolor? På min tid var det mest något som kom in lite grand från sidan. Och ganska sällan.

Söndagsbetraktelse nr 451 (240121)

För ett år sedan fick jag frågan om jag ville börja jobba deltid på en juristbyrå i Stockholm. Jag hade haft lite kontakter med byrån tidigare och nu frågade en av innehavarna, Ylli Dautaj, om jag ville bli ”mentor och rådgivare” där.

Jag gick i pension nästan sex år tidigare, den 1 mars 2017, och hade bestämt mig för att inte arbeta mer. Jag lämnade även ett par uppdrag som jag hade haft vid sidan om jobbet. Susanne gick i pension strax efteråt och vi tänkte resa och uppleva mycket, njuta. Men så fick Susanne diagnosen bukspottkörtelcancer efter att ha haft ont i ryggen en tid. Det blev 13 mycket ledsamma månader. Susanne avled i september 2018 efter den sorgligaste tiden i mitt liv.

Då hade jag ännu inte en tanke på att börja jobba. Jag hjälpte visserligen några unga jurister lite grand ibland. Men annars var jag mycket nöjd med att kunna disponera min tid precis som jag ville. Jag hade bestämt mig för att bara ”läsa, tänka, skriva och hjälpa”.

Men förra hösten (2022) började jag allteftersom känna att tillvaron blev lite tråkig. Det var inte så kul att vakna på morgnarna som det annars alltid hade varit.

Så när jag fick den där frågan av Ylli var det inte, som tidigare, självklart att säga nej. Jag kände ett behov av ny stimulans, och efter kort betänketid sa jag ja.

Nu har jag jobbat hos ”DER Juridik” i Gamla Stan i ett år. Arbetskamraterna är mellan 25 och 40 år, jag 73. Jag jobbar i princip 20 %, men i praktiken blir det ofta mer. Intressant juridik, skickliga och trevliga kolleger, riktigt god stämning. Mest kommersiellrättsliga ärenden (inga brottmål eller familjemål) och tätt samarbete med ett bolag, ”Orimlig hyra”, som slåss mot oskäligen hyresvillkor.

Jag trivs mycket bra, inte minst med den tydliga inriktning som finns i verksamheten att juridiken ska användas på ett riktigt och schysst sätt.

Där rätt ska vara rätt.

Söndagsbetraktelse nr 452 (240128)

I veckan hade jag tre turdagar i rad. Och efter den tredje händelsen tvingade jag mig att lösa ett bedömningsdilemma. (Så gör jag ofta.) Jag tar det från början.

I onsdags hade jag tappat bort mitt kreditkort. Jag letade igenom mina kläder flera gånger (1), ringde en affär där det kanske kunde vara (2), övervägde om jag borde spärra kortet (3), bestämde mig för att chansa på att ingen oärlig person skulle hitta det (4), lärde mig hur jag kan använda kortet där det finns kopierat i min telefon (5) och hittade till sist kortet bakom ICA-kortet i telefonfodralet (6). Slutet gott, allting gott. Och tur!

I torsdags var jag på Willy´s kombinerade post och kiosk i Gottsunda för att köpa ett madrasserat frankerat kuvert. Det var lång kö och kiosken innehåller även en spelbutik, så jag bestämde mig för att spela på någon av kvällens matcher medan jag väntade. Det blev Rosengård – Benfica i Champions League, jag satte 50 kr på resultatet 2–2. Och just så blev ju faktiskt resultatet. 931 kr i vinst. Det var länge sedan jag spelade senast, om man bortser från trisslotter som jag köper med jämna mellanrum. Tur!

I fredags var jag tillbaka på Willy´s för att bl.a. hämta ut min vinst. Ännu längre kö än dagen före. Så det blev spel igen. Jag satte 20 kr på fem olika resultat i Sveriges semifinal mot Frankrike i handbolls-EM, bl.a. 27–27 som det blev sedan Frankrike kvitterat i sista sekunden. Min vinst denna gång blev 1 103 kr. Tur! Men nu får jag nog avstå från spel en tid. Allt talar för att jag inte kan vinna igen, på länge.

Bedömningsdilemmat då? Jo, efter Frankrikes kvittering i slutsekunden förlorade ju Sverige i förlängningen med 34–30. Och därmed missade vi finalen mot Danmark. Tråkigt! Mitt bedömningsdilemma blev: Hade jag avstått från de tre tur-händelserna om Sverige i stället hade vunnit?

Ja, det hade jag definitivt. Det måste nog betyda att jag har det alltför bra.

Söndagsbetraktelse nr 453 (240204)

Jag hade nästan hunnit glömma hur det är att känna sig ledig. Alltså ledig när man annars inte är det, utan ganska hårt upptagen. Frihetskänslan. Njutningen när man riktigt kan koppla av.

När man är pensionär är man i princip ledig jämt. Det är ju härligt på sitt sätt. Men inte förrän jag började bli rejält upptagen igen, som jag har varit ibland de senaste månaderna, upptäckte jag vad jag hade gått miste om. Fredagskvällskänslan. Det finns nog nästan ingen njutning som den. Andra sorters njutning förstås, men inte som den.

Jag har fyllt mina dagar ganska ambitiöst som pensionär. ”Läsa, tänka, skriva, hjälpa.” Men ledigheten ligger där ändå och lurar när man inte MÅSTE åstadkomma något. Det är nog det där måstet som förtrollar ledigheten.

Det är nog så att det allra bästa med att jobba hårt är de gånger som man får känna sig riktigt ledig.

Tänk att man skulle förstå det först när man hade blivit pensionär. Och börjat få några måsten.

Söndagsbetraktelse nr 454 (240211)

I går var vi många som firade Sigvard Lindqvists 100-årsdag. Sigge var lärare i ryska på Tolkskolan i Uppsala åren 1957–89, för min del 1971–72. Han har varit död i 20 år men är högst levande i våra minnen.

Vem är den mest färgstarka person du någonsin har träffat? De flesta som haft denne legendar som lärare nämner nog Sigge som nummer ett. Vi kan alla citera en massa saker som han sa när han gjorde klart för oss att det vi sagt eller skrivit var tokigt. Han såg plågad ut och sa med karakteristisk lite resignerad stämma:

- Jaha Hellqvist, nån språkman blir ni aldrig.
- Det där var sällsynt obegåvat måste jag säga.
- Ja Järborg, det var ju rena röda havet det där provet. (Sigge rättade med rödpenna.)
- Men Eklund, ni kunde väl inte tro att det där ni sa nu var rätt?
- Det där vittnar om ett ovanligt dunkel i huvudet måste jag säga.
- Jaha, här var det fullkomliga orgier i fel.

Sarkasmerna flödade, och för många blev det för mycket. Utbildningen var stenhård och ungefär hälften av dom som ryckt in fick så småningom beskedet att de inte dög. De fick sluta, många med sin självkänsla allvarligt stukad.

Det låter ju inte så trevligt. Och ändå uppskattade de flesta av oss Sigge enormt. Han visste allt om Ryssland och ryssarna, och han kunde berätta levande som ingen annan. Vi antecknade hans bevingade ord, skrattade och förfärad oss. Sigge blev ett slags idol, ingen annan var som han.

Och fastän han var helt opedagogisk säger många av oss att han var bland de bästa lärarna vi haft. Hemligheten var att han fick oss att jobba hårdare än vi nånsin gjort, vare sig förr eller senare. Vi satt hela kvällarna och pluggade glosor och grammatik. Och även om Sigge var kritisk för det mesta kunde vi efter nio månader prata, skriva och tolka ryska ganska bra, några av oss obehindrat.

Men rysk grammatik är svår, och även på slutet kunde det bli rejält fel ibland: ”Jaha Lambertz, det där vittnar om en närmast total brist på språkkänsla, måste jag säga.”

Söndagsbetraktelse nr 455 (240218)

När man har haft sin födelsedag efter att just ha sett Erik Gandinis mycket sevärd dokumentär ”The Swedish theory of love” kan man bli lätt schizofren. Å ena sidan en film som tydligt och trovärdigt visar på tendenserna i vårt land att inte visa ömhet och omtanke, å andra sidan en dag där man får massor av kärlek.

När jag var 19 år umgicks jag för första gången i en grupp med många ungdomar från Latinamerika. Det var som att träda in i en ny värld. Glädje, värme, entusiasm, engagemang och ömhet, allt på ett sätt och i en omfattning som jag aldrig hade varit i närheten av tidigare. Det var helt annorlunda än hemma, och jag sa det flera gånger till mamma, pappa, syskon och vänner. Att jag egentligen mycket hellre skulle vilja bo i ett land där människorna var så underbart härliga som dessa nya vänner från Argentina, Brasilien, Uruguay, Paraguay, Peru och Costa Rica. Inte så försiktiga, återhållna och vaksamma som hemma.

Erik Gandinis film illustrerar det där väldigt bra. Och den visar hur vi med vårt kynne och våra vanor får många fler ensamma människor. Många fler än man har i länder där det är naturligt att ta hand om och känna ansvar för anhöriga och vänner. När jag såg filmen, som är från 2015, var det faktiskt också så att jag tyckte mig se gängkriminaliteten runt hörnet, den som började explodera ungefär då. Kan det vara så att den inte beror främst på bristande integration, som alla tror, utan på en avsaknad av omsorg, värme och kärlek i vårt samhälle?

Någon brist på omsorg, värme och kärlek kan man absolut inte känna när ens födelsedag genomströmmas av hundratals Facebookgratulationer och massor av ömsinhet från många håll. Men det hindrar inte att man kan undra om vi skulle kunna ha ett bättre samhälle och ett lyckligare liv, med bl.a. mindre brottslighet och missbruk, om vi vore varmare och mer kärleksfulla mot varandra än vi är. Och om vi kunde visa, och känna, mer glädje och entusiasm.

Men det går väl inte att åstadkomma? För man kan väl inte ändra på människorna?

Söndagsbetraktelse nr 456 (240225)

Mitt värsta minne från skolan är ett oförberett muntligt förhör i historia. Det var i realskolans andra klass i Kisa för sextio år sedan, 1964. Läraren, den unga och ganska stränga Mona Saint Cyr, bad mig berätta vad jag kunde om Gustav Vasas äldste son Erik:

Jag (med hjärtklappning): Han ... hade ordningsnummer 14.

Mona: Jaha. Och mer?

Jag (stiltje i huvudet): Han var Gustav Vasas äldste son.

Mona: Ja, det var där vi började. Men något mer kommer du kanske ihåg än att han hade ordningsnummer 14?

Jag (panik ...): Nej ... jag ... kommer inte på något mer just nu ...

Mona (med outgrundlig blick): Nehej ... då går vi vidare.

Mona säger att hon inte minns det där, men för mig har det etsat sig fast i minnet för evigt.

Nu har Mona och jag skrivit en bok om henne tillsammans, ”Mona Saint Cyr – ett liv i samhällets tjänst”. Hon fyllde 90 i förra veckan, och i går lördag var vi några vänner som firade henne på Stora Hotellet i Linköping.

Att det blev en bok berodde mest på att jag tyckte att Monas märkvärdiga liv borde berättas. I varje fall ur ett Kisaperspektiv är hon unik med sin ganska enastående karriär som journalist, lärare, hälsovårdsinspektör, riksdagsledamot (M), guvernör i Rotary som första kvinna i Sverige, ledare för den svenska FN-delegationen, kommunchef i Kinda, ordförande i Riksdagens Veteranförening och mycket mer.

Jag står som författare till boken, men det var Mona som skrev 90 % av texterna. Jag var egentligen mest redaktör, men jag forskade en del, tog fram externa texter, gjorde intervjuer, planerade och lite sånt. Mona var otroligt lätt att samarbeta med, aldrig kritisk, lätt och ledig, ordnad och disciplinerad. Vilken 90-åring!

Mona står ganska långt till höger i politiken, jag ganska långt till vänster. Ändå tycker vi lika om nästan allt. Men jag kommer aldrig över Erik XIV.

Extrabetraktelse om en förlust (240301)

Jag förlorade mitt mål mot staten även i hovrätten, alltså det mål där jag tycker att det ganska snart borde ha blivit uppenbart för åklagaren att ”Emma”, som anklagade mig för våldtäkt, ljög. Så här dömde domstolen i huvudsak:

1. Det var inte fel av åklagaren att låta bli att undersöka om ”Emma” tidigare hade anmält män för sexuella övergrepp utan att det hade lett till åtal. (Det hade hon gjort tre gånger. Och enligt Åklagarmyndighetens anvisningar måste åklagarna kontrollera anmälarens trovärdighet.)
2. Det var inte fel av åklagaren att låta bli att kolla upp ”Emma” lite noggrannare när det visade sig att hon hade låtit fabriksåterställa sin telefon så att det inte fanns något kvar där av allt som hon hade spelat in när hon var hemma hos mig. (Hon hade gjort så även i ett annat fall där hon anmälde en man.)
3. Det var inte fel av åklagaren att begära mig häktad fast det vid det laget var klarlagt i utredningen att ”Emma” hade raderat ett meddelande som hon sänt från sin telefon vid den tidpunkt då hon hade sagt att hon sov.

För mig är detta svårt att förstå och jag måste erkänna att jag blev arg. Jag ska överklaga till Högsta domstolen för att försöka åstadkomma lite bättre rättssäkerhet vid frihetsberövanden. Men av olika skäl blir det nog inte prövningstillstånd.

Nåja, det är förstås bäst att bara ta detta med en klacksark.

Söndagsbetraktelse nr 457 (240303)

Efter ett 35-timmarsdygn på fredagen (11 timmars tidsskillnad) har jag nu slutfört ytterligare ett av mina kvarvarande stora reseprojekt, de 50 staterna i USA. "The low 48", alltså de som ligger samlade på den nordamerikanska kontinenten, hade jag klarat av tidigare, de sista av dem 2019. Nr 49 Alaska besökte jag med kamraten Chris 2023, och nu är det Nr 50 Hawaii, återigen med Chris. Det känns väldigt trevligt och bra.

Huvudsaken är förstås inte listan (eller ... ?), utan att se Hawaii. Men när jag skriver detta har jag just kommit hit, så berättelsen om Hawaii får komma nästa söndag. Här nöjer jag mig med några observationer från en låååång resa, 34 timmar från dörr till dörr. Hawaii ligger 11 timmar efter oss, och efter att ha gått iväg till bussen kl. halv 1 natten till den 1 mars kom jag fram till hotellet i Honolulu kl. halv 12 samma kväll.

Stockholm – London – Los Angeles – Honolulu. Allt gick bra utom en liten sak. I LA var kön till "immigration" så lång att jag såg mig nödsakad att fuska mig förbi ca 200 personer genom att krypa under ett band när kön svängde tillbaka. Annars hade jag troligen inte hunnit med nästa flight, och något annat sätt att ordna saken gavs inte; tulltjänstemännen var kallsinniga inför min önskan att få skipa kön.

Får man göra så? Jag vet inte riktigt, en skotsk man i 70-årsåldern var i alla fall riktigt förbannad när han förstod att jag hade brutit mot köreglerna. Han och hustrun hade också ett anslutningsflyg sa han med mörka ögon och hög ilsken röst.

Bilden är från vår balkong i Waikiki, som är en stadsdel i Honolulu, som i sin tur påminner rätt mycket om Nice och några andra stora städer på franska och italienska Rivieran. Det är 20 grader när jag skriver detta på lördagsmorgonen Hawaii-tid, lördagskvällen svensk tid. Härligt behagligt. I dag blir det antingen Pearl Harbor, Downtown Honolulu, Waikiki Beach eller en tur längs östkusten på denna ö, Oahu.

Jag hade tre stora 50-listor (ursäkt att jag tjarar ...): 1. Europas 50 stater, 2. USAs 50 stater och 3. De europeiska staternas 50 huvudstäder. Två av tre listor är nu klara, 149 av 150 platser har bockats av. Återstår en huvudstad, en som inte ligger i Europa.

Söndagsbetraktelse nr 458 (240310)

Efter åtta dagar i Hawaii är det dags för hemresa om en stund, 39 timmars resa inkl. 11 som består av väntan på (eller i närheten av) flygplatser. Och dessutom 11 timmars "tidsförlust". Så det blir en resa som sträcker sig över fyra dygn, 9–12 mars.

Hawaii är härligt och definitivt värt ett (eller flera) besök. Vi var på huvudön Oahu sex av åtta dagar och på "the big island" (som heter Hawaii) två dagar. På den stora ön regnade det 2/3 av tiden (normalt för den ön), men vi såg världens största levande vulkan Mauna Loa på avstånd och en del av verkningarna av det senaste utbrottet (2018) i en av två systervulkaner, Kilauea, på nära håll. På bilden syns en "tube cave", en lång grotta som lavan har sökt sig igenom.

Det mest minnesvärda under resan var nog besöket på Pearl Harbor, den flottbas som Japan bombade den 7 december 1941 och därmed drog in USA i andra världskriget. Där lärde jag mig att Japans attack mest berodde på en strid om herraväldet i Stilla havet, inte så mycket på att landet solidariserade sig med Tyskland och Italien i världskriget. Och jag lärde mig att attacken var långt ifrån oväntad i USA. Dagen före anfallet skrev

Roosevelt ett långt brev till den japanske kejsaren för att försöka få till ett fredligt slut på fientligheterna mellan länderna.

Det som annars gjorde störst intryck på mig var ett besök på ”Polynesian Cultural Center” på nordöstra Oahu. Där har man byggt upp en stor utställning med en mängd kulturella aktiviteter kring ”den polynesiska triangeln”, som är en triangel av öar i Stilla Havet med Hawaii i norr och Aotearoa (= Nya Zeeland) i söder (se bild). Däremellan finns bl.a. Tonga, Tahiti, Samoa och Fiji. Jag fick en insikt om att Hawaii egentligen är väl så mycket en del av en polynesisisk gemenskap som en del av USA.

Så om detta var en resa till USAs (och min) femtionde stat var det möjligen också en resa till den första ögruppen för min del i den polynesiska triangeln.

Vi får se.

Söndagsbetraktelse nr 459 (240317)

Nu är Sverige med i Nato. Och det sägs och skrivs mycket om att vi är säkrare nu än tidigare, och att det också gäller hela västvärlden.

Säkrare. Ja, det har förstås betydelse. Men för mig är skälet för Nato-medlemskapet i första hand ett annat. Och sedan jag blev rimligt medveten om utrikes- och försvarspolitik har jag alltid tyckt att vi borde vara med i Nato av detta skäl:

För att det är RÄTT. Vi demokratiska rättsstater bör samarbeta med all vår kraft mot diktaturer och förtryckarstater. I denna grundläggande värdekonflikt kan man inte vara neutral. Och då bör man inte heller vara det försvarspolitiskt.

Jag har alltid ogillat det nationssjälviska argumentet att ”neutraliteten tjänar oss väl”. Så självisk bör man faktiskt inte vara i världspolitiken.

Så jag är glad för Natomedlemskapet. Men att vi blir säkrare är i grunden en bisak.

Söndagsbetraktelse nr 460 (240324)

I torsdags fick jag som ofta reklam från SAS: ”Det är hög tid att du unnar dig en skönare resa med Fast Track, tillgång till våra lounge och prioriterad ombordstigning. Dessutom tjänar du som vanligt fler EuroBonus-poäng när du reser i Plus. Välkommen ombord!”

Flygbolagen försöker tjäna extraslantar på alla möjliga sätt. Man har ju vant sig vid att varje väska utöver den lilla handväskan kostar pengar, inte bara den som ska checkas in utan även den som får ligga i skåpen över gången i kabinen. Och man har vant sig vid att det kostar pengar att välja sittplats. Att det kostar extra att resa i ”Plus” och att besöka lounge har man vetat länge, inget konstigt med det.

Men nu också ”Fast Track” och ”prioriterad ombordstigning”. Som om det skulle spela någon roll att man får gå i en egen kö i säkerhetskontrollen eller komma ombord på planet lite snabbare. Det gör det förstås inte. Men för många känns det kanske bra att ”vara lite finare”. Att få gå ombord i grupp 4 i stället för i fattigresenärernas grupp 9.

Usch så förfärligt att bli uttittad bland dom som får vänta längst! Det är väl det som flygbolagen hoppas på, att människor ska vilja vara lite fina och slippa bli uttittade.

Då gäller det att ha lite kurage och ABSOLUT inte falla för flygbolagens larviga lockrop. Själv väljer jag av princip inte plats numera (de 200 kronorna kan jag ge till UNHCR eller Röda korset), och jag ser ABSOLUT till att inte få boarda förrän i sista gruppen. Fast det är väl egentligen inte kurage (det kan man försöka visa bättre i andra sammanhang), utan mest envishet och lite snålhet.

Och nu är jag på väg till Marocko för att fylla på en av de kvarvarande listorna. Marrakech är nr 47 på min lista över 50 städer som jag måste se innan jag dör.

Ja, jag vet, jag borde skämmas för att jag flyger så mycket, och för att jag gör av med så mycket pengar på resor när andra skulle behöva pengarna bättre. Jag känner också en del skam, men jag försöker kompensera mig bort från den värsta.

Söndagsbetraktelse nr 461 (240331)

Jag har tillbringat en vecka i Marocko, en turistresa som framför allt beror på att jag ville/måste besöka Marrakech. Det är en av de städer som rekommenderas av ”alla” och som var nr 47 på min lista över 50 städer som jag måste se innan jag dör. Nu återstår Hongkong, Shanghai och Kairo.

Vi har åkt runt i en liten buss i södra Marocko. (Ja, ”södra” förutsätter att man inte räknar Västsahara, som ligger ännu längre i söder, som enligt FN och Internationella domstolen är ett självstyrande territorium men som i praktiken – åtminstone för närvarande – tillhör Marocko.) Här är det berg (Atlasbergen i olika varianter), stenöken, sandöken, städer och byar. Människorna är berber (ursprungsfolket), araber eller en blandning. Vänliga och rara, nästan alla. Men man möter bara män. Kvinnorna håller sig mestadels i hemmen, och de man ser på gatorna bär slöja.

Marocko är en s.k. konstitutionell monarki, där kungen (Muhammed VI) har den yttersta makten. Landet har ett folkvalt parlament, men kungen kan styra med egna dekret och kan avsätta regeringen om och när han vill. Han försöker dock styra på ett någorlunda modernt sätt och fogar sig rätt mycket i det som han uppfattar vara politikernas och folkets vilja. På lång sikt går nog utvecklingen mot mindre makt för monarken på ungefär samma sätt som har skett i flera av Europas länder de senaste 100 åren.

Marocko var ett franskt s.k. protektorat fram till 1956. Landet var relativt oberoende av Frankrike även dessförinnan, men blev då självständigt och fritt. Då blev riket också ett kungadöme, dessförinnan kallades härskaren (om man bortser från den franska övermakten) sultan.

Intressantast hittills har varit ett besök på en institution för ensamma mödrar och deras barn. Att barn föds utanför äktenskapet är en företeelse som är fylld av skam, och de unga kvinnorna förskjuts av sina familjer och all gemenskap i byarna. Staten låtsas inte ens om problemet. Men den här organisationen, ”Oum el banine” i Agadir, tar hand om kvinnorna och barnen och försöker hjälpa dem att överleva och komma in i samhället så gott det går.

Detta är naturligtvis en fantastisk viktig och bra verksamhet. Den löser ju inte grundproblemen, dvs. att kvinnorna förskjuts, att barnen får leva som "oäktingar", att de män slipper undan som naturligtvis är lika delaktiga i "det skamliga" sexuella umgänget och att staten inte gör något för att stödja de drabbade kvinnorna. Men kvinnorna och barnen får i alla fall en chans att överleva. Och utvecklingen sägs gå mot det bättre även i övrigt. Marocko är i själva verket ett relativt modernt muslimskt land. Och mycket intressant.

Inte minst Marrakech var definitivt värt besöket. En ljuvlig marknad, fantastiska vindlande gränder, moskéer, palats, trädgårdar och ett härligt folkliv. Hela "medinan" (gamla stan) är ett Unesco-världsarv. Rekommenderas av "alla" som sagt, och även av mig.

PS Bilden är från vår dromedarritt ut i öknen i solnedgången. Förtrollande.

Extrabetraktelse om Göta hovrätts koranbränningsdom

Lite grand i skymundan kom i onsdags (27.3) Göta hovrätts bekräftelse på att det är brottsligt att bränna koranen om det är tydligt att aktionen riktar sig mot muslimer (jfr Söndagsbetraktelse 437 om tingsrättens dom). Därmed kan vi sätta punkt för det förmodligen största politiska och mediala haveriet i Sverige sedan 2012.

Så här skrev hovrätten i de avgörande delarna:

"Med beaktande av musikens starka koppling till våldsanvändning anser hovrätten, liksom tingsrätten, att filmen inte kan uppfattas på annat sätt än som hot mot muslimer. Hovrätten ansluter sig vidare till tingsrättens bedömning att filmens övriga moment förmedlar ett budskap som innefattar kränkande och förlöjligande omdömen om muslimer som sammantaget ger uttryck för missaktning. – [...] – Filmens innehåll går klart över gränsen för vad som utgör saklig kritik. Filmen har inte heller publicerats i ett sammanhang som inbjuder till en fri och öppen debatt eller diskussion. Även med beaktande av den starka ställning som skyddet för yttrandefrihet har i såväl regeringsformen som Europakonventionen instämmer hovrätten i tingsrättens bedömning att LI inte kan undgå straffansvar."

Under hela 2022 var politikerna och medierna i Sverige överens: Koranbränningarna skyddades av yttrandefriheten. Varken Rasmus Paludan eller någon annan koranbrännare kunde ställas till svars. Som ofta när det gäller juridik var Dagens Nyheter allra mest fel ute i sin tvärsäkerhet (se Söndagsbetraktelse nr 410 och DN:s ledare den 8 april 2023).

År 2023 började insikten komma: Det står faktiskt i lagen att det är brottsligt att bränna koranen om handlingen innefattar hot eller missaktning mot muslimer. Juridiskt är det enkelt. Brott är brott och yttrandefriheten skyddar inte.

Det svenska klavertrampet fick till följd att muslimska länder och organisationer gick till attack mot Sverige och att vi klandrades i FN.

Det är vi jurister som bär huvudansvaret. Vi måste bli bättre på att rätta politiker och medier när de har missförstått en juridisk fråga.

--

Här är hovrättens dom för den som är intresserad: [Göta hovr 2024-03-27 \(koranbränning mm\)](#)

Söndagsbetraktelse nr 462 (240407)

Den sista dagen på min nyligen avslutade Marockoresa gick jag runt ett par timmar i medinan (gamla stan) i Essaouira. Staden hette tidigare Mogador och var ett känt hippietillhåll på 1960-talet. Liksom i Marrakech är hela medinan ett Unesco-världsarv, och det är en otroligt fin miljö med mängder av små butiker, kaféer, ateljéer m.m.

Om man ska få ett rimligt pris när man handlar måste man pruta, det är en del av kulturen. Det är nästan omöjligt att få "your last price" direkt. Jag tänkte köpa ett schackbräde med pjäser och visste att det begärda priset borde ligga kring 300 eller 400 dirhams (ungefär lika många kronor). Så när mannen i en butik nära vårt hotell begärde 500 dirhams skakade jag på huvudet och gick vidare, därmed markerande att han började alldeles för högt.

Han ropade att jag skulle komma tillbaka och diskutera, men jag gick vidare. Då ropade han "okey, 200". Och det var ju en ovanligt rejäl sänkning, så jag vände och gick tillbaka. Det var på väg att bli affär när han tittade på mig ilsket och sa "why did you walk away?!". Jag sa "because your price was much too high". Han sa ännu ilsknare och lite provocerande "you could have discussed you know, you people from Europe treat us like animals!". Då var det jag som blev arg, nåt sånt hade jag inte förtjänat. Tyckte jag. Och vände på klacken och gick.

Men det kändes inte bra. Och när jag var på väg tillbaka till hotellet bestämde jag mig för ett försoningsförsök. Jag skulle inte be om ursäkt, för det kändes inte rätt. Men sträcka fram handen med ett "let's be friends, ok?".

Men i sista stund bestämde jag mig för att ändå be om ursäkt. Om han kände att han blev behandlad som ett djur kunde jag väl kosta på mig det. Så jag hittade honom i en grupp som satt och pratade, sträckte fram handen och sa "I'm sorry, let's be friends, ok?"

Hans reaktion var ganska härlig. "Do you mean it!? I love you, I love you!" Kompisarna jublade också när det förstod vad det handlade om.

Jag tycker inte man ska försöka visa sig duktig, och den här betraktelsen går ju emot den principen. Jag berättar ändå, för att jag gärna vill säga att det är bra att be om ursäkt ibland även om det inte är befogat.

Söndagsbetraktelse nr 463 (240414)

När man besöker södra Frankrike eller norra Italien är det svårt att komma undan de två frågorna. Varför har vi det inte så vackert i våra städer och byar som där? Och varför flyttar man inte ner dit då, när det är så bedårande skönt och behagligt?

Den första frågan kan jag inte besvara. Visst har det lite grand med naturen att göra, bergen och dalarna och havet. Men varför är husen så mycket vackrare? Kyrkorna, murarna och gränderna? Varför är det så mycket mer ordnat, städat och pyssligt? Varför är gatstenarna alltid perfekta och rena, hur blir kaféerna så ljuvliga? Varför anstränger inte vi oss på det sättet? – Det är väl en kultur. Att vilja leva som i ett vackert konstverk.

Den andra frågan ställde jag mig återigen när jag var i sydöstra Frankrike i veckan. När det kan vara så vackert som i Mougies och St Paul de Vence m.fl. sköna städer en bit upp från stränderna i Nice och Cannes, varför bor man inte där, utan hemma?

Det beror nog på just det där ordet, ”hemma”. Här finns barnen, de flesta vännerna och allt det välbekanta. Nyheterna, årstiderna, gravarna, träden och stigarna. Och den svenska idrotten. Till och med samhällsproblemen skulle jag nog sakna om de inte fanns inpå knutarna. Man behöver höra talas om dem, bekymras, förfäras, hänga med och fundera. Det går nästan inte att vara utan. Så känns det i alla fall för mig.

Så fastän jag många gånger har tänkt att det vore härligt att bo i ett annat land, där det är vackrare och människorna inte sällan gladare, blir det aldrig någon flytt. Inte för mig.

Det är som om jag skulle vara bara en halv människa om jag bodde utomlands. Hur vackert det än skulle vara.

Men en vecka om året, det kan jag tänka mig. Vi kanske ska gå ihop några vänner, och dela på en lägenhet eller ett litet hus för två eller tre miljoner kronor någonstans i Provence?

Söndagsbetraktelse nr 464 (240421)

Nu har jag under en vecka vaknat på morgnarna med hjälp av något som heter ”Sleep cycle”. Det är ett sömnregleringsprogram från Apple som bl.a. gör att man vaknar när man sover som lättast.

Jag har nästan alltid brukat ”snooza”, dvs. stängt av väckarklockan (= telefonen) och sovit tio minuter till. Ibland 20. Snoozandet fordrar att jag har telefonen placerad så att jag måste stiga upp ur sängen och stänga av den. Ligger den vid sängen är risken för stor att jag bara stänger av den mer eller mindre i sömnen och somnar om. Och sätter jag inte klockan alls, sover jag mycket längre än jag vill.

Finessen med Sleep cycle är förstås att man vaknar lätt när man gör det på toppen av sömnkurvan. Och då känner man sig utsövd. Jag har inte somnat om en enda gång under den här veckan utan känt mig redo att stiga upp. Utan att snooza. Väldigt skönt. Den enda nackdelen är att man måste ge programmet en halvtimme att anpassa väckningen till sömnen, så att man därför vaknar lite tidigare än man egentligen hade behövt.

Dessutom får man veta av programmet hur mycket djupsömn resp. lättsömn man har haft under natten, och om man har snarkat eller hostat. Ganska intressant tycker jag. 399 kr kostar programmet för ett år.

Låter jag som en försäljare? Det var inte tanken, men själv har jag i alla fall bestämt mig för att behålla Sleep cycle tills vidare.

Söndagsbetraktelse nr 465 (240428)

I går var jag på ”Ordkalaset” på biblioteket i Kisa, ett evenemang för det skrivna ordet med bl.a. 17 författare som medverkande. En del var mer författare än andra, själv hör jag förvisso till de andra. Och en del var mer från Kisa än andra, fast alla mer eller mindre.

Den främste nu levande Kisaförfattaren är Gerda Antti, 95 år gammal. Hon blev Föreningen Ordkalasets första hedersledamot och tryckte på knappen som satte igång tillställningen.

Till höjdpunkterna hörde halvtimmeslånga anföranden av Martin Schibbye, vars pappa Sture Karlsson växte upp i Kisa på 1930- och 40-talen, och Niklas Ekdal, som själv växte upp i Kisa på 1960- och 70-talen. Martin Schibbye är mest känd för att han satt fängslad i Etiopien tillsammans med journalistkollegan Johan Persson 14 månader år 2011 och 2012. Niklas Ekdal är mest känd som f.d. politisk chefredaktör på Dagens Nyheter. Hans föräldrar var mycket aktiva i Kisa, pappa Ingmar var rektor på min skola.

Martin berättade bl.a. att han och Johan i fängelset fick en massa brev och böcker från Sverige och att detta irriterade och förargade de styrande rejält. I en av böckerna fanns en karta över Etiopien och Eritrea med gränsen inritad. Detta medförde anklagelser om att de båda höll på att förbereda ett väpnat angrepp vid gränsen, något som kunde leda till dödsstraff. Anklagelsen var förstås absurd, men de galnaste anklagelserna kan vara de farligaste. Martin och Johan kände sig hotade till livet och fick se till att inte få några fler böcker skickade till sig.

Niklas berättade bl.a. om en hjärnskakning han fick vid en fotbollsmatch för några år sedan och hur denna höll på att kosta honom livet. I 1 ½ år blev han bara sämre i huvudet, klarade inte av något, blev genomdeppig och övervägde självmord. Men så satte man in elchocker, och simsalabim. Långsamt blev han bättre. En kväll kunde han till och med se på tv för första gången på över ett år. Så småningom kom han tillbaka, helt och hållet.

Själv var jag på plats främst för att tillsammans med f.d. riksdagsledamoten och kommunchefen i Kinda Mona Saint Cyr visa upp den bok som vi tillsammans har skrivit om hennes liv, ”Mona Saint Cyr – ett liv i samhällets tjänst” (se Söndagsbetraktelse nr 456). Det fåtal ex vi hade med till försäljning av den första lilla upplagan sålde slut, så nu ska vi göra en ny upplaga. Lite bättre än den första.

Jag tror att de många som var på plats vid Ordkalaset kände sig rejält upplyfta efteråt. Det gjorde i varje fall jag.

Söndagsbetraktelse nr 466 (240505)

Jag är i London över helgen, framför allt för att titta på fotboll men också för att uppleva denna härliga stad. Vi åkte hit mest för fotbollen, men det blev också bl.a. en musical om Tina Turner, en mycket fin föreställning.

Fotbollen krånglade en hel del den här gången. Jag har lärt mig att matcher i England inte sällan byter datum, t.ex. från lördag till söndag eller tvärtom, och att man därför

måste boka flygresan med viss marginal. Men den man köper biljetterna av brukar berätta om matchen är flyttad. Och när vi inte fick något sådant besked den här gången utgick vi från att matchen, Crystal Palace – Manchester United, skulle gå som planerat på lördagen. Men men den var flyttad till måndagen, i morgon alltså! Mitt fel, jag borde förstås ha kollat i god tid, nu fick jag det klart för mig först när vi flög hit på torsdagskvällen.

Säljföretaget (Tickets Queen, välj gärna ett annat) ville inte låta oss byta till lördagsmatchen mellan Arsenal och Bournemouth utan stora kostnader och jag bråkade en del om att de inte hade berättat att matchen var flyttad. Det slutade med att vi köpte biljetter till Arsenal-matchen hos ett annat företag och har kvar måndagsbiljetterna fast vi åker hem i kväll söndag. (Om någon är intresserad har jag alltså tre biljetter till måndag kväll.)

Nåja, slutet gott allting gott. Den match vi såg var väldigt bra. Arsenal vann med 3–0 och har fortfarande chansen att vinna ligan, även om Manchester City ser ut att bli för svåra. Massor av folk, härlig stämning. Och jag hade aldrig tidigare varit på Emirates Stadium, en mycket fin fotbollsarena.

Så om du åker till London för att se på fotboll, var beredd på att det kan krångla. Och att det kan bli ganska dyrt.

Söndagsbetraktelse nr 467 (240512)

Härom söndagen lyssnade jag på ett samtal i Storkyrkosalen i Stockholm. Det handlade om **Livets mening** och anordnades av Katedralakademien vid Stockholms Domkyrkoförsamling. Där anordnas mycket värdefulla diskussioner ungefär varannan söndag.

Det här samtalet kretsade kring två böcker, dels ”Livsmeningar, En tankebok” av religionsfilosofen Lotta Knutsson Bråkenhielm och livsåskådningsforskaren Carl-Reinhold Bråkenhielm, dels ”Lev hela livet – filosofiska tankar om ett gott och meningsfullt åldrande” av filosofen Bengt Brülde.

Frågan om Livets mening inrymmer så mycket. Som ”Vad avses med mening?”, ”Är det den enskilda människans upplevda mening, eller en mer objektiv mening?”, ”Är det skillnad mellan lycka och mening?”, ”Vad bör människan sträva efter?”, och så vidare. Bengt Brülde sa något viktigt: Det är först när vi har klarat av alla dessa frågor om definitioner, avgränsningar och betydelser som det blir riktigt – meningsfullt.

Jag ska inte försöka återge den mycket intressanta och värdefulla diskussionen, bara nämna en sak som verkligen fastnade i mig:

Livet blir mer meningsfullt för varje god sak som man gör för andra människor.

Söndagsbetraktelse nr 468 (240519)

Som väntat fick jag inte provningstillstånd i Högsta domstolen. Det betyder att jag förlorade det mål där jag hade krävt skadestånd av staten för de fel som jag anser

begicks när jag blev frihetsberövad för drygt tre år sedan efter att ”Emma” hade anklagat mig för våldtäkt.

Det betyder att domstolarna har slagit fast bl.a. detta:

1. Trots Åklagarmyndighetens tydliga anvisningar om att åklagaren måste **kontrollera trovärdigheten** hos den som anmäler ett brott, behöver polis och åklagare inte undersöka om den som anmäler en man för våldtäkt har gjort samma sak tidigare. (Många år tidigare hade en man dömts för våldtäkt av ”Emma”, och hon hade fått ett stort skadestånd. Därefter hade hon anmält tre män, jag var den fjärde, och i de fyra fallen lades anmälningarna ner.)
2. Om en kvinna som anmäler en våldtäkt ombeds att lämna in sin telefon till polisen för kontroll **låter fabriksåterställa telefonen så att allt innehåll försvinner** innan hon lämnar in den, är det ändå rätt att frihetsberöva den person som kvinnan har anmält.
3. Om åklagaren tror sig ha berättat om fabriksåterställningen vid en häktningsförhandling **är det den misstänkte som ska bevisa** att åklagaren faktiskt inte sa något om det.
4. Det är inte fel av åklagaren att begära en man häktad fastän det är klarlagt i utredningen att den kvinna som har anmält mannen för våldtäkt har inte bara fabriksåterställt sin telefon utan dessutom **särskilt raderat ett meddelande som visar att hon var vaken och aktiv när hon påstod att hon sov**.

För mig är detta svårt att förstå. Men jag är part i målet.

Nog nu om detta mål och om denna händelse. De har lärt mig mycket nyttigt, om brottsutredningar, om dömandet och om människor.

Söndagsbetraktelse nr 469 (240526)

En mil utanför Uppsala, invid Mälaren, ligger en vacker herrgård som heter Hammarskog. Den ägs av kommunen och är ett härligt utflyktsmål för oss Uppsalabor. Verksamheten i själva herrgården har dock varit problematisk, det har inte gått att få ekonomi i serveringen mer än korta tider. Under flera år har Hammarskog känts öde, en pärla men en mycket tyst sådan.

I går åkte jag ut till Mälaren och herrgården med en god vän som var på besök. Jag berättade om det tråkiga i att det vackra Hammarskog ligger så övergivet och outnyttjat.

Men! Jag hade visst inte varit där ute på något år. För det visar sig att det vackra huset har renoverats, att serveringen är öppen och att kommunen står för skötsel och ansvar. Lördagen den 21 september blir det nyinvigning. En rejäl lunchrestaurang, konferensutrymmen på övervåningen, ett Malmstensrum med vackra nyomklädda möbler och fritt för lokala konstnärer att ställa ut sina verk i en stor ljus hall. Plötsligt blommar den vackra herrgården igen.

Jag och min vän fick en engagerad visning av den nyrenoverade herrgårdsbyggnaden av kommunens föreståndare på platsen. (Rosie heter hon, suverän för jobbet.)

Hoppas många hittar ut till denna vackra Uppsalaskatt redan i sommar. Ett fint bad finns där också, bara ca 500 meter från herrgårdsbyggnaden.

Jag inser att denna betraktelse är alltför lokal för att träffa någon utomstående i hjärtat. Men för oss Uppsalabor är det ganska härligt att Hammarskog får nytt liv.

Söndagsbetraktelse nr 470 (240602)

Av alla mina reselistor har jag nu kompletterat den kanske allra viktigaste. Det 50:e och sista landet i Europa besökte jag 2018 (Belarus). Den 50:e och sista delstaten i USA besökte jag i mars i år (Hawaii). Och den 50:e och sista huvudstaden i ett europeiskt land kom jag till i går, den 1 juni.

Ankara ligger visserligen inte i Europa, och Turkiet ligger bara till en mycket liten del i vår världsdel. Men även sådana länder (inkl. deras huvudstäder) räknas, bl.a. för att de är med i Europarådet.

Vi valde att flyga till Istanbul och åka bil fram och tillbaka till Ankara därifrån. 90 mil tur och retur är lite långt, men väl i Turkiet ville vi inte gå miste om världens kanske bästa stad. Den ligger inte bara mitt i världen (som det känns för mig i varje fall) utan är dessutom fantastiskt fin på alla sätt.

Ankara var ett härligt myller av folk på lördagskvällen. Men några saker förvånar här. 1. Väldigt många människor röker, även unga. 2. Det är rejält svårt att göra sig förstörd, så gott som alla pratar enbart turkiska. (Så är det absolut inte i Istanbul.) 3. Det var omöjligt för oss att få ett glas vin eller öl till maten om vi inte hade ätit på en pub.

Men Turkiet är ett väldigt trevligt land att besöka om man tillåter sig att bortse från en del olyckliga omständigheter, som t.ex. landets politiska ledning. Människor är påtagligt vänliga, leendet är aldrig långt borta.

Det där med att le varmt, det gör så gott för mottagaren. Vi i Sverige borde nog bli lite bättre på det.

Söndagsbetraktelse nr 471 (240609)

Jag skriver det här på lördagen när jag står i kön för att förtidsrösta i EU-valet. Jag trodde det skulle vara nästan tomt till förtidsröstningen, men det står åtminstone 50 personer före mig. Och det går långsamt.

Så hur ska man tänka när man ska rösta? Tja, det är väl ganska enkelt egentligen. Man väljer efter ideologi och i någon mån efter person. Stödröstning ligger inte för mig. Inte heller att rösta efter enskilda sakfrågor, om än aldrig så viktiga ibland.

Så ideologin får avgöra.

Och vad betyder det då? Frihet, demokrati, mänskliga rättigheter och en stark rättsstat är självklara ideologiska utgångspunkter. Men där har alla partier i Sverige i princip samma politik (med smärre undantag), så det kan inte bli avgörande för hur man väljer.

Återstår de ideologiska frågorna i skiktet under de nämnda allra viktigaste. För mig är det då klimat, jämlikhet, skydd för svaga grupper, stöd till kulturen, säkerhet, aktiv utrikespolitik och näringsfrihet som betyder mest.

Och var hamnar man då? I ett EU-val? Det är långt ifrån självklart. Men nu är jag nästan framme i kön, och medan jag har skrivit har jag hunnit bestämma mig för att låta personen bli avgörande. Jag röstar på ett av de båda partier vars främsta företrädare i valet jag litat på mest, och gillar bäst.

Så kan det gå. Mer person än ideologi till sist. Det är tur att det oftast i praktiken är samma sak.

(Jag kan väl avslöja att valet blir detsamma som jag hade tänkt när jag ställde mig längst bak i kön för 20 minuter sedan, snart 25.)

Söndagsbetraktelse nr 472 (240616)

I dag stod ämnesvalet för betraktelsen mellan ett allvarligt (varför är inte Ahmadreza Djalali med i fångutväxlingen med Iran?) och ett lättsamt. Jag valde det lättsamma eftersom Djalali nog kommer att diskuteras en del i medierna de närmaste dagarna och eftersom jag säkert inte har något klokare att säga om den saken än många andra. (Men nog tycker jag att han borde ha varit med.)

Den 7 april 2023 ramlade jag på tennisbanan och slog i mitt knä och vred det nog lite. Sedan dess har jag haltat, alltså i över ett år. I början gjorde det rejält ont och jag hade krycka. Sedan har det gått upp och ner, ibland nästan inte smärtat alls och ibland mycket mer. Jag har hela tiden haltat ur sängen på morgonen och känt mig stel i benet och svag i knät.

Två gånger har jag varit hos sjukgymnasten och en gång däremellan har jag röntgat knät. Den första sjukgymnasten ordinerade diverse stärkande rörelser och röntgen ”eftersom det borde ha läkt om det hade varit menisken”. Röntgen visade: ingen skada och ingen artros. Men den andra sjukgymnasten litade inte på röntgenbeskedet om artros utan var ganska säker på att jag hade det. Han ordinerade diverse stärkande rörelser och mycket promenerande.

Upp och ner. Någon algoritm förstod att jag hade ont i knät och skickade in lite reklam för diverse behandlingar i mitt internetflöde. Bland annat en knämassageapparat (se bilden). Jag bestämde mig för att testa den, 1 500 kr gick den på. Och den har jag sedan använt fem eller sex gånger sedan den 30 april, inte särskilt intensivt för jag har inte riktigt trott på den.

I veckan upptäckte jag plötsligt att jag inte hade det minsta ont längre. Inte ens när jag steg upp på morgonen. Jag gav mig ut på en löprunda för första gången på flera år för att testa. Knät höll, konditionen var urdålig.

Jag hade faktiskt gett upp och trott att ett värkande knä får man nog dras med som drygt 70-åring. Läkköttet måste ju ha sina begränsningar i hög ålder. Men nu betraktar jag mig som återställd. Det är riktigt skönt när man är ovanligt smärtekänslig, som jag är.

Nu är bara frågan om det var min ”Smart knee massager” som gjorde det, eller kroppen

själv.

Söndagsbetraktelse nr 473 (240623)

Midsommaraftonens middagsamtal kom att handla om framför allt två saker: 1. Hur skiljer man mellan bra och dålig konst? 2. Finns det någon skapare, eller har vi människor blivit de vi är genom en evolution som i princip kan förklaras vetenskapligt?

I den andra frågan var jag så gott som ensam i min skaparförnekande vetenskapstro. Så på Midsommardagen försökte en av middagsdeltagarna få mig över på rätt spår genom att sända mig en Youtube-film med ett föredrag av den tysk-kanadensiske författaren och föreläsaren Eckhart Tolle. Filmen finns här:

<https://youtu.be/i1LoZSDJ5qE?si=gowupIIfGjVQYo9I>

Tolle led i många år av depression och ångest. Men så en natt ersattes plötsligt detta av en intensiv närvaro och en inre stillhet som sedan aldrig har lämnat honom. Han blev andlig lärare och har skrivit många böcker i ämnet. Vad han säger ligger nära zenbuddhismen och s.k. mindfulness.

Tolle lär bl.a. att man inte ska bli så fångad av sin livssituation att den blir en plåga. Man ska låta bli att ”sätta etiketter” på allt och inte bara leva ”i den horisontella dimensionen” med fokus på vad som har hänt och vad som kommer att hända. Man bör leva i nuet – för det är bara ”nu” som ”verkligen finns” – och man bör söka ”den vertikala dimensionen” av tillvaron, fokusera på medvetandet och ”sin verkliga identitet”. Man bör se det vackra i naturens väsen, och sluta bekymra sig.

Säkert ligger det mycket i detta, framför allt att man inte bör bli alltför fångad av de problem som ligger framför en. Och att tillvaron inte får bli alltför endimensionell. Det finns oerhört mycket att uppleva i konsten, musiken, litteraturen och naturen som gör livet rikt. I den meningen är det andliga verkligen viktigt.

Men jag tror inte livet blir bättre av att man försöker inrätta det efter sanningar som handlar om ett ”underliggande medvetande” eller en ”högre dimension av självet”. Jag tror inte på det som Tolle kallar ”det stora uppvaknandet”, som leder in i något översinnligt, transcendent. Jag tror att verkligheten är i stort sett så som vi ser den. Att söka efter det tror jag tar alltför mycket tid från annat som är viktigare. Jag tror inte att det i första hand är den andliga dimensionen man bör söka i livet. Den bör finnas där, men inte ta över.

Jag tror att det som Tolle talar om är en filosofi bland många andra, som man förstås kan intressera sig för om man vill, och även gräva ner sig i. Men den är inte för mig.

Samtidigt kan man ju inte gärna förneka Tolles egen erfarenhet ...

Om jag i stort sett tror jag vet var jag har det andliga, så kan jag inte för mitt liv begripa hur man skiljer mellan god och dålig konst (den första frågan vid samtalet alltså). En del konst är förstås intressantare än annan, somlig är kraftfullare, vackrare och mer överväldigande. Att jag ofta inte förstår det jag ser, det har jag funnit mig i (se söndagsbetraktelse nr 394), men jag skulle så gärna vilja kunna se vad som är riktigt bra. Det kan jag inte.

I dag på söndagen ska jag i alla fall åka till Tidö slott och se en utställning med konst av Mia Idar, en av Susannes vänner från barndomen och en konstnär som jag verkligen uppskattar och gillar. Jag TROR dessutom att jag vågar säga att det hon gör är riktigt bra.

Söndagsbetraktelse nr 474 (240630)

Jag har nog aldrig tidigare sett en så kusligt avslöjande politisk tillställning som debatten natten till fredag mellan Joe Biden och Donald Trump.

Trump var som vanligt ”inte särskilt varsam med sanningen”. Men det är man ju van vid, han är absolut inte lämplig att vara USA:s president.

Viktigare den här gången var att Biden visade sig vara så påverkad av sin ålder att inte han heller är lämplig. Jag får erkänna att jag tidigare har viftat bort invändningar om hans ålder. Visserligen har han ibland sett gammal och svag ut, men inte värre än att han säkert klarar det. Har jag sagt. Tills nu.

Han var osammanhängande, nervös, osäker, rädd. Han stakade sig, hittade inte orden, kunde inte förklara, kom från ämnet, skällde på ett tråkigt sätt, föll in i Trumps retorik, var osaklig och saknade all retorisk finess. Han var helt enkelt hopplöst svag. Det berodde nog delvis på att han fick en väldigt dålig start på debatten och blev darrig.

Men det var säkerligen också för att han är starkt negativt påverkad av sin ålder (81 år, 82 när nästa presidentperiod börjar).

Jag tycker att Biden har varit en mycket bra president, en sådan som man alltid har kunnat lita på. Men nu kan han inte fortsätta. Jag vet inte om det är begynnande demens eller ”bara” ålderdom. Men han är olämplig. Om man är lämplig som president debatterar man inte så som han gjorde. Det var inte bara dåligt, det var katastrof.

Efteråt sa Biden att han inte tänker hoppa av. Han är visserligen en sämre debattör än han har varit, sa han, men ”han vet hur man inte ljuger”. Jubel från åhörarna. Sorgligt, tycker jag. För nu handlar det inte om att han kanske trots allt vore bättre än Trump, utan om att han själv är olämplig.

New York Times har uttalat att Biden måste hoppa av kandidaturen. Men bortsett från det är tongångarna vänligt ljumma. Tyvärr är det ansvarslost. Partiets ledning måste förstå att Biden inte bör kandidera, och man bör göra detta alldeles klart för honom. Han borde förstås själv förstå det, men att han inte gör det hör sannolikt också ihop med ålderns påverkan.

Om Biden nu hoppar av med motiveringen att han har förstått att han kanske trots allt är för gammal för att vara president i fyra år till, då kommer han att möta starkt gillande. I historien kommer han att ha varit en klok och bra president.

Men finns det då några andra? Jag tror att t.ex. Kamala Harris, Anthony Blinken, Dan Goldman och Michelle Obama skulle bli bra, ett par av dem säkert mycket bra.

En helt annan sak är att Bidens framträdande och ställningstagande tvingar fram funderingar om den egna ålderdomen. Hur ska man veta om/när man själv har blivit så påverkad av ålder att man inte är att lita på?

Halvårsbetraktelse om Quickärendet 2024 (240704, nr 18)

1. Åren

Det har nu gått 60 år sedan det första mordet begicks som Sture Bergwall erkände, 55 år sedan han begick fyra sexuella övergrepp som han dömdes för året efter, 50 år efter hans knivattack mot Lennart Höglund, 48 år efter det första mordet som han dömdes för och 36 år efter det sista, 33 år sedan han dömdes till slutet psykiatrisk vård för bl.a. ett grovt rån, 32 år efter det första erkännandet av mord, 31 år efter att det sista mordet begicks som han erkände, 30 år efter den första fällande domen för mord, 23 år efter den sista domen, 16 år sedan Bergwall tog tillbaka sina erkännanden, 15 år efter det första resningsbeslutet, 12 år efter att Hannes Råstams bok kom ut, 11 år efter den sista frikännande domen och Dan Josefssons bok, 9 år efter att Christer van der Kwasts bok och min egen kom ut, likaså 9 år efter Bergwallkommissionens rapport, sex år sedan Seppo Penttinens och Yrsa Stenius bok kom ut och sedan Justitiekanslern avlog Sture Bergwalls skadeståndsanspråk och 5 ½ år sedan Cajsa Lindholms bok kom ut. Sjutton nyårs- eller halvårsbetraktelser har jag skrivit om Quickärendet, detta är den artonde.

Jag publicerade denna betraktelse vid halvårsskiftet men har färdigställt den först några dagar därefter. Det beror på att jag just i början av juli har rest i Sydnorge, bl.a. till några platser som är aktuella i Quickärendet, och ville tillfoga några kommentarer från den resan.

2. Varför Quickbetraktelser?

Den första halvårliga betraktelsen om Quickärendet skrev jag på nyåret 2015–16. Som jag tidigare har skrivit fortsätter jag med betraktelser vid års- och halvårsskiftena av framför allt fem anledningar:

- för att regelbundet påminna om villfarelsen att det skulle ha skett en rättsskandal när Thomas Quick dömdes sex gånger för åtta mord (1),
- för att notera sådant som har hänt angående Quickärendet sedan sist (2),
- för att alla ska veta vad som var känt, vilka som sa vad och vilka som teg; ingenting ska kunna gömmas undan för framtidens journalister och forskare (3),
- för att fortsätta reflektera kring det inträffade, dels debatten och villfarelsen, dels morderna, utredningarna och bevisningen (4),
- och för att försöka ge upprättelse åt de personer som har beskyllts för mycket allvarliga fel fastän de gjorde allt väsentligen rätt och mycket bra (5).

Alla de 18 hittillsvarande betraktelserna (inkl. denna) finns samlade i ett dokument som återfinns här: [De arton första nyårs- och halvårsbetraktelserna 2016-24](#) (Om länken inte fungerar i pdf-filen, använd den som finns i blogginlägget.) En innehållsförteckning till det dokumentet finns allra sist i den här betraktelsen.

3. Debatten om hundsökens bevisvärde

I april hade professor Christian Dahlman i Lund och jag en debatt på hans Facebooksida om bevisvärdet av markeringar som en s.k. likhund gör. (Som alla intresserade vet var sådana hundmarkeringar ett av de allra starkaste bevisen mot Thomas Quick.)

Vi var oense om bevisvärdet i detta exempel:

Åklagaren åberopar som bevisning i målet mot A ett hundsök där följande hände enligt klanderfri skriftlig dokumentation:

- 1) A pekade ut en distinkt plats, ett par kvadratmeter stor, där han säger att han tidigare har sönderdelat en människokropp. (Han erkänner mordet.)
- 2) Någon tid senare markerade den dokumenterat pricksäkra likhunden tydligt på just den plats som A pekade ut. Den markerade inte någon annanstans inom ett många hundra kvadratmeter stort område där den fick söka.

Åklagaren åberopar inte några andra hundsök. Vi vet bara att det som har åberopats är väl dokumenterat och att hunden tidigare har visat sig mycket pricksäker.

Jag menar att värdet av detta bevis är mycket högt, eftersom sannolikheten är utomordentligt liten att A kunde peka ut just den plats där hunden skulle komma att markera. Christian Dahlman menar att värdet är mycket lågt, eftersom det enligt honom krävs mer jämförelsematerial om hunden.

Enligt min uppfattning undervisar Dahlman därmed sina studenter klart i strid med gällande rätt för bevisprövning i brottmål. Detta kan nog vara svårt för en icke-jurist att förstå, men var och en kan blunda och tänka efter. Dahlman visar också enligt min mening svag förmåga att bedöma bevisning i ett enskilt fall; han skulle inte passa som domare.

4. Vilka tror i dag att Sture Bergwall är oskyldig till de åtta mordena?

I den förra betraktelsen, nyåret 2023/24, noterade jag vilka jurister resp. journalister som än i dag tror att Sture Bergwall är oskyldig till de åtta mord som han dömdes för. De jurister som än i dag säger att de tror att Sture Bergwall är oskyldig är Nils-Eric Schultz, Mårten Schultz och Hans-Gunnar Axberger samt två personer som jag av hänsyn till dem själva inte namnger.

Bland journalister är det en som har sagt att han tror på Bergwalls oskuld, nämligen Petter Ljunggren, SVT. Några andra har i varje fall inte sagt till mig att de tror att Bergwall är oskyldig, fastän jag har frågat flera gånger. Och inte heller har jag kunnat förstå på något annat sätt att det finns andra journalister som tror att Bergwall är oskyldig.

Jag har tidigare noterat Christian Dahlman som den sjätte juristen som tror att Bergwall är oskyldig. Då har han emellertid protesterat och sagt att han inte vill ha någon uppfattning i skuldfrågan.

I en podd i april (se avsnitt 6 nedan) kallade dock Dahlman Bergwall oskyldig. Så nu tar jag med honom i alla fall. Därmed är det sex jurister och en journalist som numera tror att Sture Bergwall är oskyldig till de åtta mord som han dömdes för.

Man ska inte vara elak, men jag tillåter mig faktiskt att betvivla att dessa sju personer faktiskt tror det de säger sig tro. Vem som helst som granskar bevisningen, och är någorlunda kunnig, måste enligt min mening förstå hur det förhåller sig.

Och om jag har rätt i mitt tvivel kan man förstås undra varför de säger som de säger.

5. Debatten på Publicistklubben 2012

År 2012 var det en debatt på Publicistklubben om Quickärendet. Deltagare var på ena sidan Mattias Göransson och Jan Guillou, som hävdade rättsskandalen, och på andra sidan Gubb Jan Stigson och Claes Borgström, som hävdade villfarelsen. Jag såg nyligen debatten igen på Youtube. Stina Dabrowski ledde den på ett bra sätt.

Vad jag slogs av framför allt annat var den oerhört hårda tonen mellan debattdeltagarna. Så onödigt egentligen. Det hela handlar ju faktiskt om en sakfråga och ingenting annat: Var Thomas Quick oskyldig till de åtta mordena, eller var det rätt att döma honom? En sådan fråga är ju inget man kan ha *åsikter* om. Så den borde man kunna debattera med rena sakargument.

Men jag får erkänna att även jag själv har varit hård i debatten och ibland dumförklarar mina motståndare. Fast till mitt försvar vill jag då säga ... nej, det ska jag inte säga förresten.

6. Fusk i podden "Spår"?

I podden "Spår", som leddes av Anton Berg, fördes det fram en tidigare för mig okänd uppgift om dna-bevisning i fallet med Yenon Levi, den unge mannen från Israel som mördades i juni 1988. Speakerrösten i podden sa att "det DNA som finns kvar inte matchar med Thomas Quick". Det ger ju intrycket att mördaren nog är någon annan än Quick.

Jag frågade producenten för podden, Martin Johnson, hur det var med dna-provet. Hade man hittat något som inte var känt under utredningen och som faktiskt talar mot Quick som mördare?

Martin Johnsons svar var ett det enda dna som återfanns på Levi var hans eget. Jag menade att det då väl är vilseledande att säga att "det DNA som finns kvar inte matchar med Thomas Quick". Men det tyckte inte Johnson. Han tyckte att det var samma sak att säga att provet "inte matchar" Thomas Quick som det hade varit att säga att "det inte fanns" någon dna från Thomas Quick. Hederligt?

7. Berättelser från en resa i Sydnorge

Jag skrev huvuddelen av denna betraktelse timmarna före halvårsskiftet, kvällen den 30 juni. Då skrev jag också att jag just var ute på en resa till tre platser som har starka

kopplingar till Quickärendet, dels Risør längst ner i syd där Marianne Rugaas Knutsen försvann 1981, dels Drammen strax söder om Oslo där Therese Johannessen försvann 1988, dels Ørjeskogen med två närliggande kyrkor där det bl.a. gjordes fynd av sökhundar med koppling till mordet på de nyssnämnda båda flickorna. Thomas Quick (som han då hette) erkände båda mordet och pekade ut bl.a. de platser där han sa att han hade eldat upp kroppsdelarna.

Jag reste till de nämnda platserna för att kunna se och förstå bättre än man kan göra när man bara läser och ser på bilder.

Och efter att ha sett platserna tycker jag verkligen att jag förstår betydligt bättre än tidigare. Jag kan inte påstå att bevisningen stärktes av det jag såg, den var redan tidigare så stark att det hade varit nästan omöjligt. Men jag stärktes i min övertygelse att det som de norska poliserna fick berättat för sig av Thomas Quick om Thereses försvinnande var så detaljerat, så nytt jämfört med vad de hade vetat sedan tidigare (det var åtta år mellan mordet och Quicks erkännande) och helt i överensstämmelse med vad som var rimligt. Som Håkon Gröttland och John Ottersen sa till mig när vi träffades i Drammen: Så många tillfälligheter kan knappast finnas på en gång. Bräderna i slänten, den bräda som Quick stod på när han väntade in Therese, hennes ”astmaandning”, vägen hon gick från affären, tidpunkten, det Quick sa om hur barnstugan hade sett ut när han var där ca 8 år tidigare, vittnet som såg en bil köra iväg snabbt uppför backen, Quicks berättelse om hur Therese slängde med kassen som såg tung ut, och så vidare och så vidare. (Jag inser att inte många läsare hänger med när jag bara nämner dessa omständigheter kort på det här sättet. Vill man förstå kan man läsa mina dokument på hemsidan om beräkningen av sannolikheten för Quicks skuld.)

Även i Risør kunde jag konstatera att Quicks berättelse stämde mycket väl med förhållandena på platsen. Mycket mer än så kunde jag inte göra där, förutom räta ut ett par frågetecken om avstånd och hur det närmare bestämt såg ut på platsen. Men jag lovar att den lilla stan Risør är underbart vacker med sina många vita trähus i centrum. Den är mycket väl värd ett besök av den anledningen. Och själv såg jag EM:s kanske hittills bästa match, den mellan Portugal och Slovenien, på en sportbar i närheten av mitt lilla hotell. Fast det har förstås inte med saken att göra.

I Ørjeskogen fick jag tillfälle att sätta in Quicks berättelse i geografin med Ringentjärn, som polisen tömde 1996 på jakt efter de kvarlevor som Quick sa sig ha sänkt ner i vattnet, vändplatsen ”Torget”, där man hittade de omstridda ”benbitarna” och en såg efter Quicks anvisningar, och platserna där hundarna markerade just där som Quick sagt att han hade sönderdelat flickornas kroppar. Jag träffade också flera personer i Ørje och dess närhet som sa sig helt övertygade om att Quick berättade sanningen när han erkände. ”Annars hade han ju aldrig kunnat berätta om hjulet som hängde där på väggen.” Och så vidare.

Så även om jag inte kan påstå att bevisningen stärktes av mitt besök på dessa platser, så stärktes jag själv – i den mån det ö.h.t. var möjligt – i min övertygelse om Quicks skuld.

8. Alla kommer undan ansvar p.g.a. allas intresse av att sanningen döljs

Jag vågar påstå att alla någorlunda Quick-kunniga personer numera förstår att Sture Bergwall begick de mord som han dömdes för och att det alltså var en villfarelse som spreds när det på bred front framställdes som en rättsskandal att han dömdes.

Bergwallkommissionens utredning var en skandal. Av någon anledning försökte man inte ge stöd åt sanningen. Varför? Hur kan en utredning, som ska känna ansvar för sanningen, göra så? Det är nog det konstigaste av allt konstigt.

Ansvar borde utkrävas av dom som har den största skulden till att villfarelsen om Thomas Quick uppkom. Något rättsligt ansvar blir inte aktuellt, och det är jag inte ute efter. Men om man har bidragit till något så allvarligt som att sex helt korrekta morddomar rivits upp, då borde man åtminstone få allvarliga frågor om hur man kunde göra som man gjorde. Varför man inte undersökte bevisningen någorlunda noggrant. Varför man inte såg till att Bergwall fick svara på svåra frågor om hur han kunde veta det han visste om sågar, gångvägar, kroppsdelar, styckningsplatser osv.

Men intresset av att sanningen kommer fram är inte tillräckligt stort. För så många skulle drabbas om det skedde. Högt ansedda journalister, författare, åklagare och andra. Alla kommer undan ansvar på grund av allas intresse av att sanningen döljs.

Så därför får lögnen fortsätta att råda. Formellt sett. Så kan det bli. Till dess att någon modig och hederlig journalist tar tag i saken.

Söndagsbetraktelse nr 475 (240707)

Jag är ute på en bilresa. Åtta dagar av tolv har gått, 160 mil av ca 300. Först åkte jag till Säffle och Värmlandsnäs, sedan till Arendal, Risør och Drammen i Sydnorge, därefter till Oslo, vidare till Ørje mot Sverigegränsen i sydöstra Norge och sedan till Tjörn. Där är jag när jag skriver detta.

I dag söndag far jag vidare till Malmö och sedan på måndagen till Danmark och norra Tyskland med Stralsund, vidare till Rügen på tisdagen och Malmö igen på onsdagen. På torsdagen, den 11, bär det hemåt till Uppsala.

Syftet med resan är fyrfaldigt: 1. Se det underbart vackra Sydnorge, 2. Se ett antal ställen där Thomas Quick begick två av de mord som han erkände, 3. Komma till Rügen som den sista ön på min lista över stora öar i Östersjön, och 4. Träffa vänner.

Punkterna 1 och 2 är avklarade, p. 4 delvis. Jag har bott på hotell, i campingstugor och hos vänner, och så blir det fortsättningsvis också.

Jag gillar verkligen att resa så här, rutten någorlunda planerad i förväg men boendet bara delvis. Allt ordnar sig, så känns det, och härliga upplevelser kommer alltid. Några höjdpunkter hittills är det fantastiskt vackra Risør med underbara trähuskvarter, en utställning med Mark Rothkos konst på Nationalmuseum i Oslo och en dag i Elin Sundbergs spår på Tjörn.

Men så är det ju det där med åldern (jfr förra söndagens betraktelse). Det känns som om man är närmare till klantigheter ju äldre man blir. Två tydliga hittills under resan. I Drammen glömde jag att sätta på tanklocket efter tankning (det hade sedan körts sönder när jag väl upptäckte misstaget och åkte tillbaka). Och utanför Ørje gjorde jag en så klantig grej att jag inte ens vill berätta om den.

Jag försöker hålla klumpiga misstag borta genom fasta rutiner och goda marginaler. Och med fyra dagar kvar på resan blir det förhoppningsvis inga fler fånigheter. I alla fall inga som jag inte vill berätta om.

Söndagsbetraktelse nr 476 (240714)

I torsdags kom jag hem från min bilresa på 13 dagar (jfr föregående betraktelse). Det blev 375 mils bilande allt som allt. Efter Värmland, Sydnorge och Tjörn åkte jag till Malmö, Danmark, Nordtyskland (inkl. Rügen och Rostock), Danmark igen (med Köpenhamn), Malmö igen och sedan hem till Uppsala via Eksjö och Kisa.

Under de här dagarna har bl.a. det hänt att Spanien och England avancerat till final i fotbolls-EM, E6 förbi Stenungsund öppnats igen för trafik efter raset, Ryssland bombat ett barnsjukhus i Kiev, kriget i Gaza fortsatt med fruktansvärt lidande, Jönköping översvämmats och Biden hållit presskonferens efter Natomötet.

Och under tiden har jag haft en härlig resa fast det kan kännas fel att njuta när man vet bl.a. att barn utsätts för omänskligt lidande på andra håll i världen.

Några höjdpunkter under den andra hälften av min resa var Dokumentationscentret över nazismen i Prora på östra Rügen, världsarvet Jasmunds 700-åriga bokskog på nordöstra delen av ön och Stralsunds gamla torg. Jag kunde ta upp Café Europa i Köpenhamn också, men den höjdpunkten handlar mest om nostalgi.

Men så måste jag nämna Cecilia Uddéns Sommar i P1. Den som vill förstå konflikten mellan Israel och Palestina kan lära sig mycket av det programmet, en femma på min 5-gradiga Sommarskala. Carl Bildt och Sigge Eklund var också väldigt bra, tydliga fyror. Även andra har varit klart lyssningsvärda, men av de som jag hört är det bara de nämnda tre som har fått mer än 3 i betyg. (Av mig ...)

Och så till sist senare betraktelsers följetong (jfr nr 474 och 475): ålder och felgrepp. Två nya rejäla klantigheter blev det under andra hälften av min resa. En oförarglig, när jag missade en av de allra sista avfarterna av hundratals under resan (för övrigt en som jag har svängt av på hundratals gånger tidigare) och tvingades åka nästan halvvägs till Västerås från Enköping innan jag kunde vända. Och en tyvärr allvarlig, när jag öppnade bildörren på förarsidan mitt framför en cyklist i Köpenhamn. Hon klarade sig undan att träffas med en hårsman, och jag satt och darrade i flera minuter. Man FÅR bara inte öppna dörren mot vägbanan utan att se sig för ordentligt. Puuh!

(Ursäkta tjat om listor. Men på mina tio reselistor har jag nu under 2024 besökt fyra platser av de tio ”måsten” som var kvar när året började: Hawaii, Marrakech, Ankara och Rügen. Sex kvar.)

Söndagsbetraktelse nr 477 (240721)

I slutet av september hålls i FN det kanske viktigaste mötet på decennier. Det handlar inte specifikt om Ukraina, Gaza eller klimatet, men det är dessa och andra stora kriser som gör konferensen, ”Summit of the future”, så viktig. Med mötet inleds förhoppningsvis ett arbete för att reformera FN på viktiga punkter. Så här presenterar

FN själv konferensen: <https://www.un.org/sites/un2.un.org/files/our-common-agenda-summit-of-the-future-what-would-it-deliver.pdf>.

Mötet har förberetts i ett par år, bl.a. genom ett ”Global Futures Forum” i New York i mars 2023 (där jag för övrigt själv var med, se en Extrabetraktelse den 23 mars 2023 och bilden ovan) och ett stort antal konferenser, delvis på Zoom.

Om man tycker att detta känns alltför abstrakt för att vara riktigt intressant kan man tänka på ett det bl.a. handlar om diskussioner kring

1. det veto som fem länder har i säkerhetsrådet i dag och som ofta lamslår FN,
2. staternas skyldighet att underkasta sig Internationella domstolens (ICJ) jurisdiktion för lösande av internationella tvister,
3. en effektiv internationell fredsstyrka för situationer som har uppkommit i bl.a. Somalia och Haiti,
4. frihet från kärnvapen som en bindande mänsklig rättighet och
5. ett effektivt genomdrivande av grundläggande friheter på global nivå för att t.ex. tvinga länder som Afghanistan att låta flickor gå i skola.

För min del tror jag att EU kan tjäna som modell för ett nytt FN. Vem hade trott efter andra världskriget att Europa inom ganska få år skulle ha en organisation för ekonomisk och politisk integration med direkta val till ett Europeiskt parlament, en mycket stark initiativrätt och en skyldighet för medlemsstaterna att underkasta sig unionens principer och regler på helt centrala områden.

Kan vi kanske åstadkomma något liknande på global nivå inom en generation? Om fyra av fem kontinenter och halva Asien vill vara med, så kanske även Ryssland och Kina vill det till sist?

Söndagsbetraktelse nr 478 (240728)

Jag har nyligen läst Niklas Ekdals bok ”Hur vi levde”. Niklas är från Kisa som jag, född 1961 och tidigare bl.a. politisk chefredaktör för Dagens Nyheter. Boken handlar om Sverige och hur vårt land har utvecklats de senaste decennierna. Det är en mycket bra bok, i stora delar en riktig ögonöppnare.

Det här är tio förslag *om vad som bör göras i Sverige*. Det är Niklas förslag, men med mina ord och ibland något litet tillägg. I nästa söndagsbetraktelse ska jag fylla på med tio förslag ur boken som riktar sig *till oss som människor*.

1. *Psykisk ohälsa* Vi bör försöka förstå varför den psykiska ohälsan ökar så mycket i vårt land och sedan ta rejäla tag för att vända utvecklingen. (På tjugo år har dödligheten bland unga vuxna i Sverige gått från Västeuropas lägsta till den högsta. Droger och självmord är främsta förklaringen.)
2. *Skolan* I dag är det så i skolan att alla inblandade – barn, föräldrar, lärare, rektorer, riskkapitalister – har incitament att fläska på med högsta möjliga glädjebetyg. Det måste vi ändra på. (Skolan har dessutom blivit nästan obegriplig för många.)
3. *Äldreomsorgen* Långvården blivit fysiskt lyxigare och svenskarna allt äldre, samtidigt som pressade minutscheman har dödat spontanitet och egna initiativ hos personalen. Vi

måste ge mer tid och större marginaler, så att det mest mänskliga – det viktigaste av allt – blir gjort.

4. *Kriminaliteten bland unga* Vi bör förstå begränsningarna i vad vi kan åstadkomma med hårda tag. (Genom studier av sociala mönster i många olika sammanhang, från storbolag till fängelser, kan forskningen visa en enorm kraft i godhet jämfört hårda tag.) – Runt förra sekelskiftet kom en massiv invandring från landsbygden. Greppen som fungerade då behövs igen. Bättre bostäder och skola. Jobb, lag och ordning.

5. *Skatterna* I varje fall för stora förmögenheter bör förmögenhetsskatten och arvsskatten återinföras. Det är orimligt att beskatta arbete klart hårdare än kapital. (När aktietåget gick 1982 hade Sverige inte en enda dollarmiljardär. Fyrtio år senare har vi fler än nästan något annat land i världen, sett till folkmängd. Här finns fyra gånger så många per capita som i USA.)

6. *Familjesamhörighet* I Sverige organiserar vi samhället för att avskaffa det beroende av varandra, särskilt familjen, som finns i de flesta andra länder. Vi bör på olika sätt uppmuntra människor att ta och känna ansvar för anhöriga, kanske också för vänner.

7. *Lärare, poliser, vårdanställda* Uppgradera de arbeten som handlar om att hjälpa och stödja andra, det kanske allra viktigaste i ett samhälle. (Enkla arbeten vägde tyngre förr i tiden. Sedan dess har vi dammsugit samhället på unga människor med hög intelligens och skickat nästan alla till universiteten. Men vi har inte tänkt på vad det kan göra med dom som "hamnar i skuggan".)

8. *Klimatet* Se till att Sverige blir först i världen med att undanröja skadlig klimatpåverkan. (Varför kan vi inte fixa klimatpåverkan och psykiskt lidande när vi lever i ett av de rikaste samhällen som världen har skådat? Kanske för att vi är alltför egoistiska?)

9. *Utrikes- och säkerhetspolitiken* Sverige och EU måste tala allvar och sanning med hög röst på världsscenen. (Ju mer osäkerhet om vad som är lögn och sanning, desto större sug efter starka ledare utan moraliska skrupler, som Trump, Putin, Orban och Erdogan.)

10. *Folkhemmets samhälle* Vi bör hantera de svårigheter vi har i Sverige med utgångspunkt i att vi ska fortsätta bygga "folkhemmets samhälle", ett samhälle som hyllar anständighet, omtanke och kärlek.

Extrabetraktelse om en högst förvånande film (240803)

Ännu en film om Quickfallet, "What remains – the confession of a serial killer". Gustaf Skarsgård, Andrea Riseborough och Stellan Skarsgård i huvudrollerna, kinesen Ran Huang regissör (debut). Jag tittar först pliktskyldigast, för det kan väl bara vara som alla tidigare filmer om Quick?

Men döm om min förvåning! Efter halva filmen inser jag det: att dessa filmmakare har förstått. Och att de också säger det! Mycket är förenklat och påhittat i filmen, men det är inte något tvivel om vilken ståndpunkten är i skuldfrågan: Quick talade sanning när han erkände de åtta mordena.

Det sägs visserligen inte uttryckligen i filmen att Quick är skyldig och att han ljög när han tog tillbaka sina erkännanden. Men ställningstagandet är tydligt. Quick kan berätta på ett sådant sätt om mordet att han bara måste ha begått det, så framställs det. Precis som det var alltså.

Detta hade jag faktiskt inte trott att jag skulle få uppleva. Kanske skulle någon hederlig och modig journalist nysta upp historien så småningom, och göra klart hur det faktiskt ligger till. Men inte trodde jag att detta skulle ske i en spelfilm!

Det finns ingen anledning att tro att de personer som ligger bakom villfarelsen om "rättsskandalen" ska erkänna att de hade fel (GW, Guillou, Ericsson, Perklev, Skarp, Wolodarski, Schultz, Dahlman, Wicklin, Ljunggren, Axberger m.fl.). Men det är tillräckligt uppmuntrande att dom som ligger bakom den här filmen har förstått. Och framför allt: att de också säger det.

Quickärendet har länge varit ett av mina främsta glädjeämnen. För att det känns så skönt att, tillsammans med ett fåtal andra, säga som det är när så många så länge har försökt lägga lock på den uppenbara sanningen. Men jag måste säga att glädjen inte blir ett dugg mindre av att det nu finns fler som inte bara förstår. Utan också säger det.

Och dessutom är filmen bra.

Söndagsbetraktelse nr 479 (240804)

Det här är den andra av två söndagsbetraktelser med inspiration från Niklas Ekdals bok "Hur vi levde", en bok som handlar om Sverige och hur vårt land har utvecklats de senaste decennierna, en mycket bra bok.

Förra söndagen skrev jag tio förslag *om vad som bör göras i Sverige*, Niklas förslag men med mina ord och ibland något litet tillägg. Den här söndagen kommer tio förslag ur boken som riktar sig *till oss som människor*. Även detta är Niklas tankar med mina ord, och ibland lite mer tillägg än förra söndagen.

1 **Ödmjukhet** En egenskap som inte står högt i kurs i dag är ödmjukhet. Men den egenskapen hjälper dig själv till ett bättre liv och skapar bättre samvaro mellan människor. (När kristen filosofi tog över efter grekernas och romarnas krigarideal ansågs ödmjukhet vara den finaste egenskapen av alla.)

2 **Prestationskrav och självkänsla** Släpp efter på de egna prestationskraven. (Många som söker för psykiska problem i primärvården har framgångsrika liv med hus, jobb och barn. De tränar och ser bra ut, men lider av ångest och sömnstörningar på grund av prestationsbaserad brist på självkänsla.)

3 **Godhet i det lilla** Sikta inte mot stjärnorna, dit når nästan ingen. Tagga hellre ner lite grand, och försök vara en god människa i det lilla.

4 **Perspektiv på det egna livet** Tänk som Astrid Lindgren sa: "Vad som inte är livets mening vet jag. Att samla pengar och prylar och grejer, och att vara så rädd för ensamhet och tystnad att man aldrig hinner i lugn och ro tänka efter: Vad gör jag med min korta stund på jorden?"

5 **Orättfärdigheter** Titta inte bort eller vänd ryggen till när något orättfärdigt händer. (Min kommentar: Se gärna Florian Henckel von Donnersmarcks film "Never look away", en tia på min betygsskala.)

6 **Kättarna** Säg gärna det som ingen vill höra, särskilt om du är säker på att det är rätt. Vi behöver kättarna, de som synar korten.

7 **Respekt** Ha stor respekt för de människor som anstränger sig hårt i lågbetalda arbeten.

8 **Underhållningsvåld** Titta inte på underhållningsvåld. Sådana filmer och serier fyller ett mycket stort utrymme i svenskars vardag jämfört med andra länder.

9 **Omåttlighet** Frossa inte, och lev inte i lyx. Tänk på andra som har det sämre i stället.

10 **Självkontroll** Forskningsrönen är tydliga: ingen faktor betyder så mycket för ett gott liv som självkontroll, disciplin. Så öva upp din självkontroll, förmågan att göra det som bör göras.

Söndagsbetraktelse nr 480 (240811)

Omskärelse av flickor är förbjudet och straffbart i Sverige, på mycket goda grunder. Med omskärelse av pojkar är det annorlunda. Enligt en särskild lag är det vårdnadshavarna som bestämmer, men om pojken inte är helt liten har han rätt att säga ifrån. Ingrepp på pojkar som är äldre än två månader får bara utföras av läkare.

I USA är så många som minst 70 % av den manliga befolkningen omskuren, och än i dag omskärs mer än hälften av småpojken. Fakta om omskärelse finns här för den som är intresserad: <https://www.rfsu.se/globalassets/praktikor/omskarelse-av-pojkar-och-man.pdf>

De flesta judiska och romska småpojkar omskärs. Och tilldragelsen firas ungefär som ett dop eller en konfirmation, inte sällan med en jättestor familjehögtid. I veckan var jag på en sådan romsk festlighet i Bujanovac i södra Serbien hos en familj med rötter i Serbien och Sverige. Festföremålen var två härliga små tvillingpojkar, omskurna i Sverige en kort tid innan.

Hela släkten och många vänner var på plats och det blev en otroligt fin fest. Underbart vackra kläder, sång, musik och dans till långt inpå natten. De romer jag känner är härliga generösa människor med en ovanlig förmåga att festa och fira.

Men på Balkan, som i stora delar av världen, är livet svårare för många romer än för andra. Oftast är det inte fråga om formell diskriminering, men i praktiken känner de sig negativt särbehandlade.

Då är det skönt att höra romer som bor i Sverige säga att de faktiskt inte känner sig negativt särbehandlade här.

Söndagsbetraktelse nr 481 (240818)

I veckan avled en av mina riktigt goda vänner i den juridiska världen, Bill W. Dufwa född 1937. Hans sista år förmörkades av demens och dessförinnan den sorts personlighetsförändring som inte sällan är en inledning till demensen. Den omtänksamme lite slarvige charmören Bill blev bekymrad och lite självcentrerad. Så hade han inte alls varit tidigare.

Bill var en av Europas ledande auktoriteter på området internationell ersättningsjuridik (skadestånd och försäkring). Han tog god tid på sig med sin doktorsavhandling och var t.f. professor i många år innan han disputerade 1993. Avhandlingen var i tre tjocka band, något mycket ovanligt. Den innehåller ”allt”.

Även den festskrift som Bill fick av vänner och kolleger 2006, efter sin pensionering, var unikt omfattande. Den är i två band och visar med all önskvärd tydlighet hur omtyckt och uppskattad Bill var, och hur internationell hans vetenskapliga karriär hade blivit. Bill bodde också flera år i Paris med sin familj.

Själv minns jag särskilt gärna ett par härliga middagar som han bjöd in till i Stockholm och Paris. Min svärmor Ellen, som var med i Paris, var förundrad över att en professor i juridik kunde vara en så varm och härlig människa.

Jag kommer att sakna Bill mycket. Men det hör till demensens förbannelse att den man saknar är den som man kände innan personens hjärna började skrupna. Så är det när jag tänker på Bill. Jag saknar honom som han var till för 7–8 år sedan. Den varme, omtänksamme, lite odisciplinerade, enormt kunnige professorn. Den riktigt gode vännen.

Söndagsbetraktelse nr 482 (240825)

I går hade vi släkträff i Kisa. ”Vi” är släkten under Paul och Ester Axén i Sjögestad och Hogstad i Östergötland. De fick fyra döttrar och vi är barn, barnbarn osv. till dessa fyra systrar.

Att vi träffades i Kisa beror på att en av systrarna flyttade hit år 1941 och sedan bodde här i resten av sitt liv med sin familj. Det var min mamma, Elsvig Lamberthz, Pauls och Esters andra dotter, född 1920. De andra var Gunborg, f. 1919, Birgit, f. 1925, och Hjördis, f. 1929.

Vi är 10 kusiner och 9 av oss lever. 39 personer kom till släkträffen av ungefär 55, Vi träffades senast 2022 i Västervik.

Varför har man släkträffar?

Jag tror att det handlar om framför allt tre saker: 1. Man har en särskild **gemenskap** som gör att man kan känna att man hör ihop, och man odlar en speciell vänskap. 2. Man **hedrar** sina föräldrar och deras föräldrar; de skulle säkert ha gillat att deras barn och barnbarn träffas och minns. 3. Det blir ofta en **riktigt trevlig fest** – och (inte minst viktigt) en god anledning att se fram emot nästa.

Och de kändes verkligen äkta när kvällen tog slut allteftersom, alla uttrycken för värme och glädje över vår samhörighet i ”släkten Axén”.

Söndagsbetraktelse nr 483 (240901)

I dag är den första höstdagen, ”höstnyårsdagen”. Sommaren var bra för mig, men tyvärr ganska dålig för många i Sverige. Alltfler människor hamnar hos kronofogden, ungas mående blir sämre och gängbrottsligheten blir värre med fler barn som mördar.

Vårt land har problem, men nu ska vi hjälpas åt! Kanske se varann i ögonen lite mer och lite vänligare? Kanske göra de där små insatserna i vardagen som gör nytta och ger glädje, för både andra och oss själva.

För egen del har jag avlagt tio höstnyårslöften. Jag ska:

1. Ge lite mer till välgörande ändamål. (Men unna mig själv.)
2. Tänka mer på andra än på mig själv. (Inte alltid, men oftast.)
3. Försöka göra minst en liten insats för friheten. (Fokus på frihetskämpar och olagligt frihetsberövade.)
4. Försöka göra minst en insats för rättvisan. (Fokus på ett välfungerande rättsväsende.)
5. Läsa ca åtta böcker under de tre höstmånaderna. (Normalt läser jag ca fem.)
6. Träna lite mer. (Bättre morgongymnastik och fler promenader.)
7. Inte somna framför tv:n. (Svårast ...)
8. Envisas lågintensivt med ett par saker (som jag inte specificerar offentligt).
9. Resa till Rhodos, Corsica, Hongkong eller Shanghai. (Så kallad listresa.)
10. Uppleva en stund av andlighet varje dag. (Jag tror inte på Gud, men på kärlek, nåd, förlåtelse och andens kraft.)

Jag önskar alla en riktigt fin höst!

Söndagsbetraktelse nr 484 (240908)

I fredags kväll gick filmen ”The United States vs. Billie Holiday” på tv. Jag kom in först efter halva filmen, och när den var slut bestämde jag mig för att direkt se den första halvan på Play. Och kommen till hälften fortsatte jag, så den andra halvan såg jag två gånger inom ett par timmar. Det blev en intressant påminnelse om hur mycket nytt man upptäcker när man tittar en andra gång.

Men det var inte den viktigaste påminnelsen av filmen, som kom 2021 med Lee Daniels som regissör och Andra Day som Bille Holiday. Nej det var två andra saker.

1 Den första var påminnelsen om hur fruktansvärt det var i USA för 60–70 år sedan, när Ku Klux Klan härjade som värst och förföljde svarta i sydstaterna på det grymmaste sätt. I filmen spelar sången Strange fruit en huvudroll, en sång som Billie Holiday sjöng

för publik när hon vågade och som drog på henne anklagelser om uppvigling för att hon påminde människor om det som skedde:

Southern trees bear strange fruit
Blood on the leaves and blood at the root
Black bodies swinging in the southern breeze
Strange fruit hanging from the poplar trees.

“Frukten” var svarta människor som rasisterna dödade genom att hänga dem i träden. Det borde man inte påminna om ansåg FBI, som gjorde vad man kunde för att sätta dit Billie Holiday, inte för uppvigling men för de narkotikabrott som hon ibland gjorde sig skyldig till. Hon var heroinmissbrukare under stora delar av sitt vuxna liv och avled 1959, 44 år gammal.

2 Den andra viktiga påminnelsen var den om vilken underbar musikform jazzen är. Aldrig talar musiken så direkt till oss som lyssnar som i jazzen när den är som bäst, aldrig blir känsloupplevelsen så stark. Lyssna på Billie Holiday när hon sjunger I’ll be seeing you eller Strange fruit. Eller på Nina Simone när hon sjunger The other woman – eller för den delen Strange fruit.

Filmen ligger kvar på SVT Play till den 6 oktober. Jag rekommenderar den varmt. Hos mig får den en 9. Det får den framför allt för att den är så stark, och så snygg.

PS 1 När jag betygsätter filmer använder jag sex kriterier: 1. Filmkategori (vad ger sig filmen ut för?), 2. Skildring, utförande (hur lätt flyter det, hur vackert är det?), 3. Värde och intresse (hur intressant och värdefull är filmen?), 4. Engagemang och kraft (hur fångslande, spännande, medryckande?), 5. Betydelse (hur viktig?), och 6. Insikter och kunskaper (hur mycket lär man sig?).

PS 2 Om vi säger att sommaren har 100 dagar, för att vi tycker att det är lagom, och om den börjar den 1 juni, då är i dag (den 8 september) den hundra och sista dagen 2024.

Söndagsbetraktelse nr 485 (240915)

En bror A och en syster B har alltid stått varandra nära. Men nu när de är i 70-årsåldern har de blivit osams om arvet efter deras mamma, rejält osams. Osämjan leder till att brodern bestämmer sig för att klämma åt sin syster och kräva in en stor skuld som hon har till honom. Han vet att det kan knäcka hennes ekonomi och göra att hon måste sälja den lägenhet där hon har bott i 30 år.

Brodern har hjälp av juristen C, som gärna ger sina klienter råd om hur de kan utnyttja sin juridiska rätt för största möjliga egna vinning. Han råder brodern att hota med exekutiv försäljning av lägenheten om inte systemen betalar sin skuld genast.

Men brodern saknar sin syster, och han saknar den goda relation de hade. Han vet också med sig att det är hon som har rätt i tvisten om arvet. Och därför söker han upp henne och erbjuder en lättnad i betalningsvillkoren. Betalningstiden ska bli längre, och lägenheten ska inte behöva gå förlorad säger han. Och så det som gör systemen verkligt glad: Hennes bror säger att han tycker att de ska försöka bli sams om arvet och med varann. Något sådant har hon inte hört från honom på lång tid.

När juristen får veta detta blir han inte glad. Brodern riskerar ju nu att inte få betalt över huvud taget, hur kunde han vara så dum att han tänkte släppa greppet om lägenheten?

Bör brodern lyssna på sin jurist och kräva sin rätt?

Frågor av det här slaget är ganska vanliga i juridiska sammanhang, inte minst i familjetvister. Men detta är också en fråga om mer eller mindre goda jurister. Och en fråga om villkoren för försoning.

Söndagsbetraktelse nr 486 (240922)

Häromdagen skrev jag om en film jag hade sett på tv, ”The United States vs. Billie Holiday”. Och jag skrev ner de sex kriterier som jag använder när jag betygsätter filmer (söndagsbetraktelse nr 484). Jag fick frågan vilka som är mina bästa filmer och den tråden tar jag upp nu. Ämnet är inspirerande för att det lockar fram så många härliga minnen!

Detta är min lista på de 16 titlar som jag har sett sedan jag började betygsätta för 32 år sedan. Inom parentes finns det år jag såg filmen + regissören.

Black Swan (2011; Darren Aronofsky)
Cold war (2018; Pawel Pawlikowski)
Dancer in the dark (2000; Lars von Trier)
Den röda filmen (1995; Krzysztof Kieslowski)
Joker (2020; Todd Phillips)
Magnolia (2015; Phil Thomas Anderson)
Mammut (2009; Lukas Moodyson)
Never look away (2024; Florian Henckel von Donnersmarck)
Paradisviten (2018; Joost van Ginkel)
Pianot (1994; Jane Campion)
Priest (1995; Antonia Bird)
Quo Vadis, Aida? (2022; Jasmila Zbanic)
Shakespeare in love (1999; John Madden)
Suffragette (2016; Sarah Gavron)
Sweet sixteen (2005; Ken Loach)
Tala med henne (2003; Pedro Almodovar)

Som ni ser står filmerna i bokstavsordning, jag har inte gett mig på att rangordna dessa mästerverk. Men min favoritfilm nr 1 är Den röda filmen. Jag tror förresten jag ska se den i kväll. Välkommen kl. 20 den som bor i närheten och vill dricka ett glas vin till en suverän film.

Söndagsbetraktelse nr 487 (240929)

Den här söndagen är det trångt på betraktelsearenan. Jag hade först tänkt skriva om Jon Jordås bok ”Den sista boken om mordet på Olof Palme”, som jag läste i måndags. Men sedan kom JO:s beslut och avskedandet av Anna Kinberg Batra, och då ville jag skriva om det. Till sist fick dock även det ämnet stryka på foten när jag läste en artikel i svenska Amnesty Press som jag bara MÅSTE berätta om.

Artikeln heter ”Demokratin på tillbakagång” och handlar om den negativa demokratiutvecklingen i världen de senaste åren. Hur allvarlig är den, vad innebär den, vad beror den på och kan vi vända den? För mig känns dessa frågor viktigare än några andra just nu.

Det pågår intensiv och kvalificerad forskning om dessa frågor, så det är inte bara något ”man känner och tycker”. Professor Staffan Lindberg leder ett forskningsinstitut vid Göteborgs universitet som sedan många år studerar utvecklingen och dess orsaker och effekter.

En karta över jorden med länderna färglagda från blått till brunt, där blått är full demokrati och brunt motsatsen (som vi kan kalla full autokrati) blir allt brunare. Vi trodde i många år efter Berlinmurens fall 1989 att demokratin seger var säkrad, och kartan blev allt blåare. Men vi bedrog oss, och nu är det sämre än det har varit på mycket lång tid. I hela 42 länder av världens ca 200 är demokratin på klar tillbakagång. Yttrandefriheten inskränks, regimmotståndare trakasseras och fängslas, valsystemet blir alltmera riggat. I ytterligare 25 länder ser man begynnande auktoritära tendenser.

Forskarna har aldrig vid någon tidigare tidpunkt sett så stor andel av världens länder där demokratin försvagas.

Vad beror det på att demokratiseringsvågen i slutet av 1900-talet kom av sig och vändes i sin motsats? Forskare nämner fyra troliga faktorer: 1. Autokratin Kina har stort inflytande i Asien och Afrika genom sina ekonomiska muskler. 2. Autokratin Saudiarabien har stor makt över den muslimska världen. 3. Autokratin Ryssland har stort inflytande i många länder genom sin militära makt. 4. Ökade ekonomiska klyftor i stora delar av världen.

De tre första förklaringarna är väl ganska uppenbara när man tänker efter. Den fjärde, de ökade ekonomiska klyftorna, är svårare att förstå. Men forskningen visar att **personer som drabbas av ökad ojämlikhet har en väldigt mycket högre sannolikhet att rösta på högerextrema partier**. Och det är påfallande ofta de högerextrema som driver på den antidemokratiska vågen. Det innebär också att kvinnors rättigheter går starkt tillbaka i många länder.

Om man ser på utvecklingen de senaste 200 åren är det klart att demokratiseringskurvan går uppåt. Men de senaste 20 åren pekar den alltså tydligt i fel riktning.

Så vad kan vi göra? Forskarna har inget svar, förutom att ”det beror på hur vi som medborgare agerar”.

Inte så lätt. Men vi kan åtminstone rösta för demokratin. Så som skedde när Jair Bolsonaro försvann från makten i Brasilien. Det är ett av mycket få länder där kurvan just nu pekar rätt.

Söndagsbetraktelse nr 488 (241006)

1. Från en vanligtvis välunderrättad källa har jag fått information om att SVT sent i höst kommer att sända en dokumentär i fyra delar om styckmordet på Catrine da Costa, ett av vår samtids mest uppmärksammade brott.

2. Det var den 18 juli 1984 som den prostituerade Catrine da Costa, 28, hittades styckad i plastsäckar strax norr om City i Stockholm. 1988 åtalades två läkare för mordet, "obducenten" och "allmänläkaren". De fälldes först av tingsrätten, men eftersom nämndemännen pratade med tidningarna innan domen hade meddelats fick rättegången tas om. Då friades läkarna för mord, men domstolen uttalade samtidigt att det stod klart att de hade styckat kroppen. Läkarna överklagade detta uttalande, men eftersom domskäl inte kan överklagas och läkarna var frikända avvisade hovrätten överklagandet. Något halvår senare återkallades läkarnas legitimationer och detta beslut fastställdes av kammarrätten efter en del turer. Regeringsrätten tog inte upp läkarnas överklagande. Därmed var de inte bara skandaliserade utan avstängda från sina yrken.

3. År 1999 kom Per Lindebergs bok *Döden är en man*, där författaren pläderade hårt och skickligt för att läkarna var oskyldiga. Fyra år senare, 2003, kom en bok av Lars Borgnäs, *Sanningen är en sällsynt gäst*, som gick i motsatt riktning, också mycket skickligt. 2004 ansökte läkarna om resning men Regeringsrätten avlog. Läkarna väckte 2007 skadeståndstalan mot staten med påståendet att myndigheterna och domstolarna hade orsakat att de hade blivit felaktigt utpekade för brott och deslegitimerade. Men 2010 ogillade tingsrätten läkarnas skadeståndstalan. Det hade visserligen begåtts fel under rättsprocessen, men tingsrätten ansåg det inte visat att det var felet som orsakade att de blev utpekade för att ha styckat kroppen och att de förlorade sina legitimationer.

4. Den som är huvudansvarig för dokumentären är tydligen Dan Josefsson, och Leif GW Persson ska finnas i bakgrunden. Josefsson är välkänd från två andra uppmärksammade rättsfall, Quickärendet och Kevinärendet, där han också har gjort dokumentärer. Tyvärr är han inte att lita på, han avvek ganska mycket från sanningen i båda dessa fall. (I Quickärendet hamnade han helt snett och i Kevinärendet gömde han undan några centrala omständigheter.) Men han kanske har bättrat sig under inverkan av omgivningen? Låt oss hoppas det, för da Costa-fallet är definitivt värt att gräva i. Och syftet lär vara att slå fast att läkarna blev felaktigt utpekade.

5. Själv hade jag en roll i processen från ca 2006 i min egenskap av justitiekansler. Min gamle professor Anders Agell var starkt engagerad för läkarna och ville att jag skulle agera till deras förmån. Det ansåg jag mig inte kunna göra, fastän jag tvivlade ganska starkt på läkarnas skuld och tyckte att de borde få en ny prövning. Jag gav Agell rådet att väcka en skadeståndstalan mot staten för att på så sätt tvinga fram en prövning, och så skedde alltså. Men läkarna förlorade även den processen, den tredje som gick dem emot. Jag har förstått att jag i dokumentären kommer att få kritik för mitt agerande. (Och det var framför allt därför som den vanligtvis välunderrättade källan berättade för mig.) Det ska bli spännande att se.

6. Och spännande ska det bli även i övrigt. Kan Dan Josefsson hålla sig till sanningen den här gången? Men framför allt förstås: Har filmteamet hittat något nytt som kan ge avgörande stöd för att läkarna är oskyldiga? I så fall har teamet och SVT gjort något utomordentligt viktigt.

Söndagsbetraktelse nr 489 (241013)

I går läste jag om hård kritik mot rikspolischefen Petra Lundh för att hon i Ekots lördagsintervju kallade relationsbrott för "vardagsbrottslighet". Att rikspolischefen uttryckte sig så ses som mycket allvarligt bland dem som arbetar med mäns våld mot kvinnor. "Det verkar som om detta tidigare prioriterade område har degraderats" sa

representanter såväl för ROKS som för Polisen.

När jag läste det tänkte jag: Jaha, nu börjar det igen.

Det finns inte en enda rikspolischef som inte förr eller senare har blivit hårt kritiserad, antingen inifrån polisorganisationen, av polisfacket eller i medierna. Ibland av alla. Av de tio rikspolischefer som vi har haft har alla klandrats och flera fått gå i förtid.

Carl Persson (rikspolischef 1964–78) fick kritik för att han hade lämnat en hemlig promemoria till dåvarande statsministern Olof Palme med namn på några högt uppsatta personer – bl.a. justitieministern Lennart Geijer – som kunde vara säkerhetsrisker för att de misstänktes gå till prostituerade. Persson klandrades inte sällan i tidningarna och hade en ganska dålig relation med regeringen, som han kände sig sviken av. Han sägs ha varit bitter när han avgick i förtid på egen begäran.

Holger Romander (1978–87) gjorde sig ganska snabbt impopulär som rikspolischef, både internt och i mediernas belysning. Han var Polisens högste chef när Olof Palme mördades 1986 och kritiserades bl.a. för att ha tillsatt stora resurser för utredning av det s.k. kurdspåret. Själv sa han senare att han gjorde det på order av regeringen. Romander åtalades 1990 tillsammans med flera andra polischefer för olovlig avlyssning i samband med utredningen av mordet på Olof Palme. Han frikändes, men stämpeln "åtalad högste chef" blev kvar.

Nils-Erik Åhmansson (1988) blev mycket kortvarig på posten som rikspolischef. Han föll på grund av framför allt kontakter med Ebbe Carlsson i samband med den s.k. Ebbe Carlsson-affären efter mordet på Olof Palme.

Björn Eriksson (1988–96) utsattes för hård kritik för att han ansågs alltför glad i att uttala sig i pressen och för att gärna visa sig på diverse galapremiärer och kändisfester. När han stoppades utanför ett daghem för att ha kört för fort skyllde han på brådskande tjänsteutövning, som senare visade sig vara en TV-intervju. Han kritiserades för polisens omorganisation och för att ha sabbat satsningen på närpoliser. Regeringen valde att omplacera honom ett år innan hans förordnande gick ut.

Sten Heckscher (1996–2004) fick kritik av många poliser för sin ledarstil, sättet att sköta Polisens ekonomi och organisationen av Polisens arbete. Han fick också kritik, som en sagesman för poliserna uttryckte det, för "sitt sätt att straffa anställda". Heckscher avgick 2004, några månader innan hans förordnande skulle upphöra, och blev i stället president för Kammarrätten i Stockholm.

Stefan Strömberg (2005–2007) fick sparken som rikspolischef efter knappt tre år i tjänsten. Det skedde efter ett, enligt Polistidningen, "djupt och utbrett missnöje med rikspolischefens sätt att leda svensk polis, både inom och utanför organisationen". Strömbergs direktiv om att mäta verksamheten med kvantitativa mål – "antal pinnar" – var en frustration för många. Och tre ordförande i Polisförbundets chefsföreningar gick ut med missnöjet på DN Debatt.

Bengt Svenson (2008–14) fick hård kritik av Justitiekanslern för att ha låtit en av sina underlydande chefer skriva ett brev till en polisman som hade varit kritisk mot delar av polisarbetet. Polismannen klandrades för att han var öppet kritisk i stället för att diskutera problemen internt. Därmed begränsades hans grundlagsskyddade meddelarfrihet, slog JK fast. Bengt Svenson fick också hård intern kritik sedan han sagt

att det s.k. romregistret var ”helt oacceptabelt”. Många polismän menade att han var alldeles för snabb att stämma in i en populistiskt färgad mediekritik mot Polisens arbete.

Dan Eliasson (2015–18) fick omfattande kritik i samband med att Polisen blev en enda myndighet och de dåliga resultat som följde med den nya organisationen. Färre brott klarades upp, fack och anställda var missnöjda med Eliassons ledarskap och alla allianspartier liksom SD krävde hans avgång. Han fick också kritik för att han sa att han skulle avgå som chef för Polisen om Jimmie Åkesson blev statsminister. Eliasson fick lämna sin post efter bara ca tre år.

Anders Thornberg (2018–23) lät hålla en presskonferens i februari 2023 där regionpolischefen Mats Löfving fick hård kritik för jäv m.m. av utredaren Runar Viksten och strax därefter tog sitt liv. Anders Thornberg nekade till att ha känt till att Mats Löfving var självmordsbenägen, men flera personer inom polisen sa att högste chefen visst kände till detta. Thornberg utreddes för misstankar om arbetsmiljöbrott och för att ha vållat Mats Löfvings död. Han friades men fick lämna sin tjänst i förtid.

Petra Lundh är en mycket bra person. Men det var de andra nio också.

PS Ibland blir jag trött på svensk "hård kritik".

Söndagsbetraktelse nr 490 (241020)

Gustav Lambert Petersson föddes den 13 december 1849 i Locknevi i norra Småland och avled den 11 januari 1926 i Yxnerum i östra Östergötland. Han var gift med Kristina Matilda Petersson, född Jonsdotter, som var född den 25 april 1854 i Björsäter (18 km från Yxnerum) och avled den 6 februari 1950 i Yxnerum. De bodde med sina elva barn i Drängsbo by, mitt emellan Björsäter och Yxnerum. Gustav står i folkbokföringen som ”arbetare”, Matilda som ”fru”.

Mitt i syskonskaran föddes den 12 augusti 1888 en pojke som fick heta Einar och blev min farfar.

Trots att jag tycker om att veta saker om min släkt och trots att Drängsbo ligger mitt i ”mitt eget” Östergötland, hade jag aldrig varit där. Så när jag i helgen skulle bila från Uppsala till Västervik för att hälsa på kusin Jan och hans hustru Gunilla bestämde jag mig för att göra en liten omväg och äntligen besöka byn.

Det blev en mycket fin resa i ett sällsynt vackert landskap fyllt av sjöar, ängar, åkrar och skogar, små samhällen som jag ofta hört om men aldrig besökt (Örtomta, Björsäter, Rumma, Falerum, Ukna, Edsbruk) och ett ståtligt renässanslott, Ekenäs.

Drängsbo är en vällådd och vacker liten by med kanske tio gårdar, ett antal stugor och fjorton brevlådor. Jag lyckades inte lokalisera ”Melby”, som mina farfarföräldrars stuga hette, men något ska ju vara kvar till nästa gång.

Jag drack en kopp kaffe på en bergknalle. När jag blundade kunde jag se min gamle farfar som nyfödd där i byn. 136 år tidigare.

Söndagsbetraktelse nr 491 (241027)

Det här är söndagsbetraktelse nr 491 och jag är i USA. Då kan det kanske passa bra att påminna om filmen 491 (som gick upp på biograferna för 60 år sedan 1964) och den mycket speciella syn som man i särskilt USA hade på Sverige på den tiden. Vi var inte bara "a socialist country" (S hade haft makten länge och nog var vi socialdemokratiska) utan också "a country with free sex". Det senare hängde i hög grad samman med vår filmproduktion, inte minst Vilgot Sjömans Nyfiken-filmer och just 491, som byggde på en frispråkig roman av Lars Görling.

I USA har jag deltagit i vår "class reunion", vi som tog examen på North Hagerstown High School 1969. 55 år sedan alltså. Hagerstown ligger i Maryland. Klassen har träffats vart femte år och jag har varit med fem gånger. Som vanligt var det förmöte i en bar på fredagskvällen och sedan en längre träff med mat på lördagen. Ungefär 100 personer deltog, varav ca $\frac{3}{4}$ "class mates" och $\frac{1}{4}$ respektive.

Jag blev ombedd att säga något till gruppen om varför jag tar mig hela vägen till Hagerstown så ofta för dessa återträffar. Det hade jag inte riktigt tänkt på, men jag kom fram till att det handlar om framför allt tre saker:

1. Året som AFS-student i Hagerstown var härligt och betydde mycket för mig personligen. Inte minst för att jag hamnade på juristbanan på grund av resan. Efter att tidigare inte ha haft en aning om vad jag ville bli bestämde mig nämligen då för att bli diplomat. För att jag tyckte det var kul att få "representera Sverige". Och när jag då frågade dom som visste hur man skulle göra för att bli diplomat fick jag svaret att jag borde börja med att läsa juridik. Så blev det, och sedan trivdes jag så bra med juridiken att jag ganska snart slog bort planerna på att bli diplomat. (Och jag hade nog för övrigt inte passat särskilt bra med den sysslan.)
2. Sedan mitt år på High School älskar jag USA. Människor här är öppna, vänliga och välkomnande, ett gott stycke mer än vi är i Sverige. Så jag gillar verkligen att komma tillbaka hit.
3. Jag tycker om återträffar för att jag gillar att röra mig bland minnen och träffa gamla vänner. Och jag tycker sådana träffar är värdefulla för att de för människor samman och fördjupar tillvaron genom det perspektiv de ger.

Annars präglas förstås USA just nu i hög grad av den pågående presidentvalskampanjen. Om det hemma är självklart för de flesta att hålla på Kamala Harris är det som alla förstår annorlunda i USA. Just nu är det dött lopp mellan kandidaterna och man kan bara hålla tummarna – för hela världens skull – att Trump inte återkommer som president. För oss är det svårt att begripa hur halva USA kan hålla på honom. Men det är en helt annan sak än det som denna betraktelse skulle handla om:

Minnena och återseendet.

PS För fem år sedan gjorde jag några reflektioner bl.a. om vad som kännetecknar USA. De håller ganska bra än i dag. Den som är intresserad kan hitta den betraktelsen här: <http://goranlambertz.se/sondagsbetraktelse-nr-227/>.

Söndagsbetraktelse nr 492 (241103)

Det finns inget så vackert som en kyrkogård i mörkret på Alla helgons dag. Mörkret och ljuset. Alla de ljus som lyser upp natten ger en underbar känsla av ro, skönhet och fina minnen. Minnen av den man sörjer, hon som ligger där bland alla de andra. I ro, och i skönhet.

Bilden från gårdagskvällen på Uppsala gamla kyrkogård. Med hundratals och åter hundratals ljus. Kransar och blommor, stilla vandrande människor. Den var fin.

Jag tycker mycket om gravar. De ger minnen av den som man höll av, och fortfarande älskar. När man är vid graven kommer minnena, leendena, de goda känslorna.

Och allra skönast är det i stillheten på Alla helgons dag.

Söndagsbetraktelse nr 493 (241110)

Elisabeth Ohlsons död den 30 oktober och domen mot Rasmus Paludan en knapp vecka senare, den 5 november, har ett starkt symboliskt samband. Båda rörde sig på gränserna för vår yttrandefrihet och båda drog på sig hat och hot.

Elisabeth Ohlson var en skicklig, finkänslig och djupt värdefull konstnär. Efter aidskatastrofen på 80-talet ville hon skildra hbtq-personer i ett kristet sammanhang genom Ecce homo-utställningen i Uppsala domkyrka 1998. Den väckte mycket starka reaktioner från dom som menade att domkyrkan absolut inte borde upplåtas för "homosexuell propaganda". Men kyrkan höll emot och Elisabeth Ohlsons fick en enorm betydelse för debatten, yttrandefriheten och förståelsen.

Rasmus Paludan är motsatsen till Elisabeth Ohlson, en klumpig, hänsynslös och djupt skadlig hatspridare. Han har uppviglat mot muslimer genom att bränna deras heliga skrift, Koranen, och göra klart att avskyr inte bara religionen, Islam, utan också muslimerna som folkgrupp. Nu har han till sist fått sin rättmätiga dom, fyra månaders fängelse genom en dom i Malmö tingsrätt för två fall av hets mot folkgrupp och ett fall av förolämpning. Det sägs att domen ska överklagas, men överklagandet är chanslöst.

Det är kanske inte så trevligt att gång på gång ropa "vad var det jag sa" om koranbränningarna (se söndagsbetraktelse 437 2023-10-15 och extrabetraktelse 2024-04-01). Men bara en gång till. För under åren 2022 och 2023 hade hela det politiska etablissemanget fått för sig att koranbränningar är tillåtna som en del av den svenska yttrandefriheten. Det budskapet spreds över världen och ådrog oss hat och klander från åtskilliga håll. Några drabbades av våld.

Imamen Kashif Virk och jag skrev fyra olika debattartiklar i saken och själv skrev jag ytterligare fyra (DN refuserade dock som enda tidning). Huvudbudskapet var att koranbränningarna är brottsliga som hets mot folkgrupp så snart handlingen är ett uttryck för missaktning för muslimer, vilket de typiskt sett är. I början sa många emot, särskilt DN och ett par yttrandefrihetsdebattörer, men så småningom förstod nästan alla det som faktiskt var uppenbart ända från början. Bränna koraner är brottsligt.

Kärleksbudskap är tillåtna, hatbudskap förbjudna. Det är som det ska vara.

PS. Här är Malmö tingsrätts dom för den som är intresserad:

Söndagsbetraktelse nr 494 (241117)

För ett par veckor sedan kom jag hem från USA. Och jag tänkte på alla de känslor som dyker upp i huvudet under och efter en resa. Till exempel dessa:

- 1 Känslan av **obehag** inför något besvärligt eller krävande som ska göras under resan och av **befrielse** när det är gjort.
- 2 Känslan av **behag** när man bara vandrar runt i en stad och bekantar sig med den.
- 3 Känslan av **frustration** när alldeles för många timmar går åt utan att något blir gjort (t.ex. när man sover för länge, som jag gjorde den näst sista dagen).
- 4 Känslan av **välbefinnande** när en dag har blivit väl använd och kan summeras i några goda punkter.
- 5 Känslan av **irritation** när det pratas om meningslösa saker, ofta för att någon ska visa sig intressant. (Fast det är ju inte speciellt för just resor.)
- 6 Känslan av **tillfredställelse** när ett resmål har blivit avklarat.
- 7 Känslan av **skuld** när man borde ha varit trevligare mot den som satt bredvid under en lång flygresa och som ville prata, men där man inte riktigt orkade vara sällskaplig.
- 8 Känslan av **välbehag** av ett riktigt bra samtal med den som satt bredvid under en långflygning.
- 9 Känslan av **ånger** när det var något man borde ha gjort under resan som man inte gjorde för att man var för bekväm.
- 10 Känslan av **lättnad** när man har kommit hem från resan och allt har gått bra. Alla dessa känslor fick jag under denna resa. Men starkast var känslan av **samhörighet** med gamla vänner som log varmt och kramades hårt.

PS Förr i tiden var det mycket vanligt att människor i USA hade en kroppsbyggnad som mannen på bilden. Det ser man mycket sällan i dag. Ibland går det framåt.

Söndagsbetraktelse nr 495 (241124)

I dag är det den 24 november. Det är ett datum som är för evigt inetsat i mitt liv. Den dagen gifte sig mamma och pappa för 84 år sedan, 1940. Och den dagen dog min älskade mamma 38 år senare, 1978.

Mamma hade ”råkat bli med barn” den mörka krigssommaren 1940. Nazityskland hade just ockuperat Danmark, Norge, Luxemburg, Belgien, Nederländerna och Frankrike. Tyska romer deporterades till Polen, som också var ockuperat. Och förintelselägeret Auschwitz hade öppnats i maj.

Jag vet inte hur mycket mamma och pappa tänkte på allt det hemska när de var så där försäktade och oförsäktiga. Men jag vet vad mormor och morfar sa när dottern och fästmannen kom och berättade om sin belägenhet: ”Jaha, då får ni väl gifta er då.”

Det blev dubbelbröllop bara en dryg månad efter beskedet, moster Gunborg och hennes Eskil gifte sig samtidigt i Sjögestad kyrka. Och ytterligare fem månader senare föddes min storsyster Kerstin, den 22 april 1941 i det lilla hus, Blåsut, som våra föräldrar hyrde just utanför Sjögestad. Pappa blev inkallad till beredskapstjänstgöring och arbetade en kort tid som chaufför, men slapp sedan ifrån beredskapen genom att han tog anställning vid Statens Järnvägar. Så hamnade familjen i Kisa.

Mamma fick sitt cancerbesked på sommaren 1977. Hjärntumören opererades bort men kom tillbaka, och den 24 november slutade hon sina dagar på Kisa lasarett bara 58 år gammal. Jag kom fram några minuter för sent. När jag öppnade dörren till sjuksalen satt pappa på golvet och höll hennes hand. Då hade hon just slutat andas.

Den 24 november. Lycka och sorg. Så som livet är.

Söndagsbetraktelse nr 496 (241201)

Jag ska visserligen leva tills jag blir 104, det har jag hävdats sedan jag sa i mitt sommarprogram 2007 att jag tänkte bli ”kanongammal”. Men det hindrar inte att jag tycker man bör döstada medan man ännu är ung (t.ex. 74, som jag är).

Jag döstadade senast 2020 när jag försökte få bättre ordning framför allt uppe på vinden. Men det lyckades inte särskilt bra. Jo, det blev ordning. Men alldeles för mycket grejer blev kvar.

Så nu när jag har fått taket renoverat för första gången sedan huset byggdes för 40 år sedan kom en ny möjlighet. Eller snarare ett tvång, eftersom det hade hamnat en massa damm och smuts uppe på vinden i samband med att takläggarna tog bort masonitskivorna och monterade in s.k. råspont i stället. (250 000 kr kostade förresten takrenoveringen, så det blir nog ingen nyårsresa.)

Nu bestämde jag mig för att **verkligt** döstada, dvs. få bort allt som

- jag inte tror att jag eller barnen **kommer att ha nytta eller glädje av**,
- inte är **lite extra roligt att ha för minnet** (de flesta minnessaker som inte har något annat värde, som inbjudningar, sånghäften, biljetter, teaterprogram, resepaper m.m. skulle slängas),
- inte **har ett historiskt värde**, som en del papper från 1800-talet från den gård på Östgötaslätten där mina morföräldrar bodde,
- inte **barnen** vill ha kvar av olika skäl (läggs i särskilda sektioner på vinden),
- man **helt enkelt inte slänger** (som privata trevliga brev man fått).

Ungefär 50 procent av allt som jag dittills sparat uppe på vinden tänkte jag skänka bort eller slänga.

Men jag misslyckades. Några frågor till barnen gav resultatet att de gärna ville titta på kläderna, pusslen, cd-skivorna etc.

Så det blev bara kanske 10 % skänkt eller slängt. Döstädning är svårt. Men ganska trevligt, trots ordet.

Söndagsbetraktelse nr 497 (241208)

Den här bilden finns på lördagens mittuppslag i tidningen Dagens Etc. Den är tagen av Abdel Kareem Hana för AP / TT. Bildtexten är: "Palestinska kvinnor och flickor hoppas få något från ett utdelningscenter i Khan Younis i Gaza. En rad organisationer varnar för svält. Israel anklagas för att inte släppa in förnödenheter. Samtidigt blir minst 30 procent av det som faktiskt kommer in i Gaza plundrat av kriminella, beväpnade gäng."

Man har en tendens att titta bort från de värsta hemskheterna i världen, som de i Gaza. Men den här bilden väckte mig.

Kanske är det dags att göra som Danmarks statsminister Mette Fredriksen har sagt: Världssamfundet kan inte se detta fortgå. Vi andra måste tvinga oss på parterna. De måste komma till förhandlingsbordet och acceptera en lösning som gör att människor kan få börja leva.

Jag har goda skäl att tro att en tvåstatslösning där världssamfundet garanterar Israels säkerhet kommer att accepteras av både israeler och palestinier om omvärlden säger att "de måste".

Sätt igång.

Söndagsbetraktelse nr 498 (241215)

Man brukar ju säga att det inte är någon mening med att HA rätt om man inte FÅR rätt. Man har till exempel en fordran mot någon men kan inte bevisa det. Eller man har betalat sin skuld men har inte något kvitto eller annat som visar det. Då förlorar man sina pengar. Man FÅR inte rätt trots att man HAR rätt.

På senare tid har det hänt vid två tillfällen att personer som jag har försökt hjälpa förlorat i domstolen. Och det trots att det enligt min bedömning inte var någon tvekan om att de faktiskt hade lånat ut pengar resp. betalat sina skulder. De HADE rätt, men de FICK inte rätt.

Hur ska man tackla en sådan motgång, som inte bara känns som en orättvisa utan som faktiskt också är det? Jag tror man gör klokt i att tänka på en sak: Det är meningslöst att HA rätt om man inte FÅR rätt bara om det är pengarna (eller motsvarande) som är det viktiga. Men om man styrs av den MORALISKA rätten, då är det också viktigare att

faktiskt HA rätt än att vinna. För då är man någon som inte ljugar eller bluffar, utan är hederlig.

Det där kan vara en ganska bra tröst när man förlorar en tvist eller drabbas av någon orättvisa. Att förstå att rättssystemet inte alltid är rättvist. Att juridiken måste vara lite fyrkantig ibland. Och att myndigheter och domstolar inte alltid träffar rätt.

Så man ska inte bli bitter eller alltför ledsen för att man inte FÅR den rätt som man vet sig HA.

Och det viktigaste är ju ändå att alltid försöka GÖRA rätt, den enda ledstjärna man behöver i livet.

Söndagsbetraktelse nr 499 (241222)

Två betraktelser i samma ämne inom tre månader är egentligen för mycket, men jag kan inte låta bli. Styckmordet alltså:

Jag skrev i Söndagsbetraktelse nr 488 om den dokumentär i fyra delar som skulle sändas i december om styckmordet på Catrine da Costa, ett av vår tids mest uppmärksammade och omdiskuterade brott. Och jag skrev att jag av en vanligtvis välunderrättad källa hade fått veta att jag i dokumentären skulle få kritik för mitt agerande som JK. Jag undrade förstås vad det skulle handla om. Men Dan Josefsson ogillar mig (liksom jag honom, han är den enda person som jag avskyr), och något skulle han nog kunna hitta på.

Nu nämndes jag inte, så någon kritik blev det inte. Josefsson hade annars kunnat haka på min gamle professor Anders Agells ilska för att jag som JK inte hjälpte honom så att läkarna kunde få resning. Anders tyckte att jag var alldeles för tam i min kritik mot utpekandet av Teet Härm och Thomas Allgén som styckmördare i såväl tingsrätt som kammarrätt.

Nu har jag kollat lite närmare vad jag egentligen gjorde och då hittade jag detta inslag från tv-programmet Debatt år 2008:

<https://www.youtube.com/watch?v=pRM8I3VpdUI>.

Debatten hölls tydligen med anledning av att jag hade sagt att läkarna borde få resning, vilket de hade nekats av Regeringsrätten (som nu heter Högsta Förvaltningsdomstolen) både 2001 och 2004 efter ansökningar där Anders Agell var läkarnas ombud. Så då var jag faktiskt lite mer aktiv för läkarna än jag kunde minnas när jag skrev för några månader sedan. Jag minns också att jag hade ett försonande trevligt samtal med Anders

Agell strax innan han avled den 2 november 2008. Jag tror mig också minnas att han då var lite mer nöjd med mitt agerande än han hade varit tidigare.

Nå, detta är ju inte det viktiga. Utan själva sakfrågan. Hur illa jag än tycker om Dan Josefsson så tycker jag att dokumentären var välgjord och bra. Jag har sett kritik för att DJ och kollegan inte behandlade den bevisning som fanns mot läkarna på ett rättvist sätt (och så brukar Dan J. göra), men han tog ändå upp de viktigaste bevisen mot läkarna och förkastade dem på ett enligt min mening övertygande sätt.

Jag vet fortfarande inte vad jag ska tro om läkarnas skuld. Men en sak är enligt min uppfattning alldeles klar: Bevisningen mot dem var svag. De skulle inte ha utpekats som mördare och inte förlorat sina läkarlegitimationer. Det var rejält fel.

Om läkarna dessutom faktiskt var oskyldiga (vilket jag lutar åt om jag nu ändå ska säga vad jag tror), blev de uppenbarligen utsatta för ett gigantiskt, katastrofalt, generande och oförlåtligt justitiemord.

Után tvivel dömdes de delvis på grund av de strömningar som då fanns i samhället och det hat som de utsattes för av framför allt dåtidens feminister. Dessa personer får dela det tunga ansvaret för det troliga justitiemordet med polis, åklagare och domstolar. Rättsväsendets myndigheter får under inga förhållanden vara så eftergivna för tidens trender som de var i detta fall.

Det finns en tendens av samma slag hos myndigheter och domstolar i dag. Det är mycket oroväckande.

Söndagsbetraktelse nr 500 (241229)

[Promemorian läggs in här i pdf-format. Utesluten här, finns på hemsidan.]

Det här är Söndagsbetraktelse nr 500. Det fordrar naturligtvis något särskilt. Och vad kan vara viktigare från ett svenskt perspektiv än Palmemordet (jfr tidigare Söndagsbetraktelser nr 119, 366 med hänvisningar, 420 och 438), och helst då ett nytt grepp om skuldfrågan. Det har jag därför jobbat med i några månader, och här presenterar jag en ganska omfattande promemoria i saken.

Huvudsaken i promemorian är att försöka bestämma *hur starka* de olika misstankarna är. Hur sannolikt är det att Christer Pettersson begick mordet? Stig Engström? Christer Andersson? Hur troligt är det att mördaren kom från Sydafrika, det spår som getts mest utrymme de senaste två åren? Och hur troligt är det att det var fråga om någon annan sammansvärjning, kanske med svenska poliser och/eller militärer inblandade?

Går det att *sätta siffror på styrkan* i misstankarna? Ja, det går faktiskt. Det finns en etablerad och allmänt godtagen matematisk formel för att lägga ihop olika bevis till ett samlat bevisvärde. Och ungefär halva promemorian har jag ägnat åt detta, resten åt att förteckna och strukturera de olika bevisen.

Mina beräkningar leder till att sannolikheten för att Sydafrikaspåret stämmer är ca 29 %, för en annan konspiration ca 20 %, för Stig Engström ca 10 %, för Christer Andersson ca 4,5 % och för Christer Pettersson ca 4 %. Dessa siffror – och grunden för dem – kan diskuteras hur länge som helst, och de kommer att kritiseras. Men jag menar

att de ger en hygglig bild av misstankarnas styrka om man beaktar de invändningar som finns mot bevisen och indicierna.

Vad finns det då för värde med detta?

Jo, jag tror det är bra om vi kan komma bort från tvärsäkra påståenden om vem som är skyldig och resonera lugnt utifrån fakta. Där har vi hjälp av siffror.

Och jag tror det är bra om vi kan förstå att utredningen av ett statsministermord som inte är preskriberat måste fortsätta så länge vi inte har något rimligt säkert svar på frågan om vem som är skyldig.